Anapus pasaulio

Karl Ove Knausgård

Karl Ove Knausgård

Anapus pasaulio

ROMANAS

Iš norvegų kalbos vertė
Eglė Išganaitytė

VILNIUS

UDK 839.6-3
Kn-13

Karl Ove KNAUSGÅRD
UTE AV VERDEN
Tiden Norsk Forlag, 1999

Knygos vertimą rėmė
NORLA
(Norwegian Literature Abroad)

ISBN 9986-16-234-3

PIRMA DALIS

1

Būdavo, kad naktimis atsirakindavau mokyklą, žengdavau į žemo tamsoje skendinčio pastato gilumą, spausdamas jungiklį po jungiklio ir stebėdamas, kaip virš manęs įsižiebia šviesa ir virpėdama suardo tamsą, lyg kas būtų pažadinęs apsnūdusių vabzdžių spiečių, kuris sukiršintas plūsteli į klases. Tai šen, tai ten – mokinių pamiršti daiktai: palei sieną numestas krepšys, ant kurio storomis, aptakiomis vaikiškomis raidėmis prikeverzota futbolininkų pavardžių; ant palangės – sąsiuvinis, išmargintas širdelėmis ir skaičiais, matyt, kokiais nors kodais; megzta kepurė, nuo kurios dvelkia vaisiais. Obuoliais, pamaniau. Įdomu, kieno ji galėtų būti. Padėjau kepurę atgal ir nuėjau toliau; koridoriaus gale atidaręs duris, įžengiau į erdvią klasę, kurioje mokėsi mano mokiniai. Ant sienos tebekabojo grupiniai darbai, kuriuos kūrėme prieš kelias savaites. Nesudėtingi žolių, dumblių, jūros paukščių ir kriauklių piešiniai, apkraštuoti banguotu apvadu, kuris turėjo vaizduoti jūrą. GYVYBĖS RŪŠYS PAJŪRYJE. *Keneto, Hanos, Simeno, Anetės ir Miriamos darbas*. Tie patys vardai ir ant spintos klasės gale – maži lapeliai, kuriuos jie užrašė ir priklijavo vieną iš pirmųjų dienų po vasaros atostogų. Ten jie laikė savo senus kontrolinius darbus ir prirašytus sąsiuvinius, daiktus, kurie neįdomūs niekam, tik jiems patiems; vis dėlto ištraukiau vieną stalčių ir perverčiau ten gulinčius popierius, uždariau, ištraukiau kitą stalčių, patikrinau lentyną po lentynos, ar nepaliko ko nors svarbaus, asmeninių daiktų, bet ko: jaudinančio piešinio, pamiršto dienoraščio, užslėpto meilės prisipažinimo – mažų ženklelių, kurie pasakytų man, ko nežinau, arba ką nors manyje pažadintų. Galbūt švelnumą, artumą.

Artumą? *Artumą?*

Ne ne, visai ne tai. Niekas nebuvo manyje pažadinta, bet niekas ir numaldyta. Norėjau mažumą pasišlaistyti, ir tiek. Pastebėjau, kaip už

lango suzmeko sniegas, kai virš kalnų prasiskyrė debesys ir aikštę apgaubė blyški mėnesiena. Mačiau, kaip vėjyje palengva siūbuoja stambiakilpis tinklas sporto aikštyne, kaip sušlapę blizga jį laikantys virpstai. Debesys užsitraukė, užėjo tamsa, gamtovaizdis vėl pranyko. Lange liko tik neryškus klasės atspindys. Mano blanki fizionomija. Tiek prisimenu. Kad stovėjau tenai. Bet vėliau, matyt, nevalingai persikėliau į mintis, kurios nepažįsta savęs, kurios lyg atsiminimai – apčiuopiamos tik tada, kai jau seniai praeity, nes paskui tik pamenu, kad sėdėjau už mokytojo stalo rankomis pasirėmęs galvą. Pykinama širdimi, kratomas šiurpo spoksojau į jos suolą nepajėgdamas suprasti, iš kur sklinda nenutrūkstamas monotoniškas garsas, kurį girdėjau seniai, bet tik dabar ėmiau suvokti.

Din din din din.

Lyg pabudęs iš sapno atsistojau ir nusvyrinau išvietėn. Nedegdamas šviesos atsiklaupiau priešais klozetą, sugrūdau pirštą į gerklę ir išsivėmiau. Kurį laiką paslikas gulėjau ant grublėtų grindų, paskui sukaupiau valią, praskalavau burną ir išsinešdinau lauk. Garsas sustiprėjo. Tai vėjas daužė lyną į vėliavos stiebą. Sustojau. Buvo nepaprastai gera taip stovėti, veidu justi švelnų vėją, klausytis tirpstančio sniego čiurenimo, matyti, kaip iš stogvamzdžio tekantis vanduo ant žvilgančio asfalto vieną po kitos vedžioja raides „v". Užuosti druskos dvelksmą vėjyje. To kvapo beveik nebejaučiu, pamaniau; dabar jis priminė mano pirmąsias savaites čia. Atsiminiau vaikišką džiaugsmą, kuris apimdavo, kai, išsiruošęs į darbą, stabtelėdavau prie namų ir ties fiordo žiotimis išvysdavau kaupiantis debesis, pilkai ir sidabriškai mirguliuojantį vandens paviršių po lietaus pritvinkusiu dangumi, virš kalnų slenkančius rūko lopus. Ir kaip vakarais, kai migdavau, putojančių bangų mūša čia pat, už lango, sukeldavo veik nerealų, tarsi kokios svetimybės pojūtį, kuris pamažu išnykdavo gilėjant miegui, bet vėl įgaudavo pavidalą, kai nubusdavau po kelių valandų, – tolygus ošimas, kuris visada šalia, kuris niekada nesiliauja ir kurį vėl ėmiau girdėti.

Šššš Šššš Šššš Šššš.

Norėdamas atsikratyti gaižaus vėmalų skonio burnoje, nuo sniego krūvos, sukastos palei sieną, pasisėmiau saujelę ir perbraukiau liežuviu. Sniegas buvo iškorijęs ir šaltas, pasijutau kiek geriau. Nuėjau gatve. Pro krautuvę, žuvų supirkimo punktą, paštą ir tamsoje skendinčius namus. Visur buvo ramu. Prie mūrinės sienos pastebėjau du atremtus dvira-

čius, ant vejos – iš po sniego kyšančias nublukusias fejerverkų liekanas, mačiau užuolaidą, lengvai virpinamą krosnies kaitros, porą aulinukų ant slenksčio, sudriskusį vimpelą, įnirtingai plazdinamą vėjo gūsių nuo jūros. Bet nė vieno žmogaus. Visi miegojo.

Ji – taip pat.

Nuo tos minties vėl ėmė pykinti. Tarsi būtų ryšys tarp mano kūno ir jos, pamaniau, – slapta sąjunga, į kurią nesu įtrauktas. Kuri man nepavaldi.

Pakėlęs akis, įžvelgiau namo, kuriame ji miegojo, stogą; tąkart ji lindėjo savo kambaryje, už durų, kurios visą vakarą buvo užvertos, bet vis į jas įsistebėdavau. Atsidusęs imdavau dairinėtis kaskart, kai pokalbis trumpai nutrūkdavo, – lyg atsitiktinai nukreipdavau žvilgsnį durų link, mėgindamas atspėti, kokios muzikos ji klausosi, mąstydamas, kad galbūt ji sėdi prie stalo ir rašo. O gal skaito lovoje? Visą laiką buvau budrus, laukiau, kada durys atsidarys ir ji išeis. Tačiau buvau nepasiruošęs, kai taip atsitiko. Ji – taip pat. Išvydusi mane, tirštai nuraudo. *Vis dar naktinėji, Miriama, ar ne laikas į lovą?* – paragino tėvas, o aš ištiesiau ranką prie cigaretės, kad paslėpčiau drovą, kuri, žinojau, mane tuoj pat išdavė. Karštis veide, neramus žvilgsnis, rankos, kurių nebeįmanoma natūraliai valdyti. Turėjau būti kaip žarija. Bet Miriamos tėvas su Heningu šnekučiavo toliau, niekas nepasikeitė, ji nuėjo į vonios kambarį, *dabar nusirengia*, mėgaujasi maloniu virpuliu, kai lengvutė medvilnė apgaubia siaurus pečius, *dabar pagalvoja, kad aš čia sėdžiu*. Šypsnys veidrodžiui, brukštelėjimas delnu per skruostą. Tikrai taip. Nes kai vėl pasirodo, išdrįsta sustoti, neskubėdama atsiremia į durų staktą ir šelmiškai pažvelgia į mane.

– Labanakt, Henrikai, – ištaria ir sulaukia geidžiamo dėmesio.

Jie mato, kaip ji koja brauko kilimą, mąsliai: jos žvilgsnis įsmeigtas į mane. Tarytum kambaryje būtume tik mudu, nedrąsiai priglaudžia prie kūno plačius marškinėlius, šypteli ir nusisuka. Akies kampučiu matau, kaip jos tėvas palinksta į priekį. Ji atidaro duris. Jis pripila taurelę.

– Gaila, kad būsi čia tik metus, – taria jis, nykščiu perbraukia butelio kaklelį, nusilaižo pirštą.

Pakeliu taurę ir nusišypsau.

– Tikrai gaila, – pritariu. – Man čia patinka.

Išgeriame. Tėvas atsistoja pasiremdamas į sofos kraštą, kad nepargriūtų. Nusvyrina į vonios kambarį. Aš nusisuku ir imu spoksoti pro

langą. Sninga ir sninga. Mūsų pėdos beveik išnyko, likusios tik užuominos – tamsios įdubos šviesoje nuo lango. Kiek tolėliau pusnys pradingsta naktyje. Nė vieno medelio, tik kalnai, ir dar – jūra, boluojanti tamsumoje kaip plonytis baltas ruoželis, kur bangos dūžta į krantą. Sninga ir ten, pamanau, tik be naudos. Jūra praryja viską, kas į ją patenka, jūra viską paverčia savimi.

– Ką tu darai, Henrikai? – paklausia Heningas.

Jis dėbso į mane. Turiu ką nors atsakyti. Stveriu taurelę ir išlenkiu iki dugno, nusišluostau burną.

– Ką aš darau? – pakartoju.

Galbūt ji laukė mano balso, galbūt guli atmerktomis akimis ir klauso. Ilgisi. Pariečia po savimi kelį; šis nuslysta paklodės audeklu, ranka rymo ant lovos krašto, nekruta; ji tuoj tuoj užmigs. Galvoja apie mane, vaizduojasi mane, mano veidą, akis, rankas, glostančias jos odą, ji junta, ji prisimena, ji ilgisi.

Henrikas Henrikas Henrikas

Mano širdis suvirpėjo.

*

Net bjauriausi atsiminimai anksčiau ar vėliau įgauna ką nors malonaus, juose visada atsiranda, kas pradžiugintų sielą. Nostalgija nepažįsta gėdos. Svarbu ne tai, ką darei ar kas su tavimi darėsi, ne tai, kaip jauteisi, bet tai, *kad ten buvai*. Kitame pasaulyje.

Miestelis ant jūros kranto tolimiausioje Norvegijos šiaurėje – nusitrenkęs ten, gyvenau jau beveik devynis mėnesius, nuo beprotiškos vasaros, kai ištisą parą šviečia saulė, iki tokios pat beprotiškos žiemos: gruodžio mėnesį prašvinta vos valandą apie pusiaudienį, ir viskas, pilkšvas švystelėjimas toks trumpas, jog apyaušris ir sutemos susilieja. Diena – nelyginant šachta naktyje, duobė, kurią pamažėl užpildo tamsa. Bet paskui viskas apsisuka, tada diena plečiasi, kantriai stumdama dvi nakties sienas vieną nuo kitos. Palengva dangus atsiveria, ir pasrūva šviesa, vis daugiau ir daugiau šviesos pavasariui įsibėgėjant, kol gegužę tamsis taip nusilpsta, jog savo galią teįstengia parodyti vos valandą apie vidurnaktį. Kaip karštantis tėvas, pamanau, merdi miegamajame, o namuose visi lengviau atsikvepia – jis jau prie mirties. Vis tiek karšinčius sukaupia likusias jėgas ir atsikelia, kartą per parą ateina pavalgyti su visais, sėdi

prie stalo blyškus ir suvytęs. Bet to pakanka. Aplink jį tebetvyro baimė. Tik kai jis guli lovoje, jie išdrįsta pakelti balsus. O taip būna vis dažniau, jo pasivaikščiojimai trumpėja ir trumpėja, kol vieną dieną jis nebegali atsikelti, ir jiems atitenka visas namas. Širdys džiūgauja. Jis tikrai mirs.

Bet ar jis miršta?

Anaiptol. Sukaupia jėgas. Ima taisytis. Išnyra tarpduryje: ruduo, vėsta oras, jis stiprėja ir stiprėja, netrukus visą laiką sukiojasi tarp jų, o jie lankstosi, jie vėl turi lankstytis.

Bet net ir *to* vieną dieną jie pasiilgs, kaip netrukus imsiu ilgėtis čia praleistų mėnesių. Nes nostalgija nepažįsta gėdos. Ji prisimena tik tai, ką nori, ir spiria tave ilgėtis. Nostalgija nepaiso nei *tavęs*, nei to, kas *tau* atrodo svarbu, ką verta atsiminti, o ką reikėtų išstumti. Ji neatlyžta. Moko: visada yra ko ilgėtis. Iš pradžių sutinki; kaip gali nesutikti, kai junti, kaip užplūsta laimė? Bet paskui prisimeni daugiau, pasirausi atmintyje, ir išnyra tai, ką mėginai užmiršti, *nejau aš tai padariau, nejau padariau*, ir tada jokia pasaulio šviesa nepajėgtų tavyje išsilaikyti, tu privalai ją išstumti, kad apsisaugotum. Ji atneša tai, apie ką tau nevalia galvoti. Tarsi tavyje slapstytųsi priešas, pamanai, kuris tolygiu srautu tvindo sąmonę senais įvykiais, kurį kadaise išdavei, ir dėl to dabar keršt audamas jis vikriai įveikia savigynos sieną ir nuolat braunasi į tavo mintis. Jei esi pakankamai tvirtas, pasiunti juos atgal nė nežvilgtelėjęs, stumteli juos mintimis, *ne, ne, nereikia*, ir jie pamažu nusileidžia gelmėn, iš kurios iškilo, nepridarydami bėdos.

Tatai – išstūmimo palaima.

Tik ji kainuoja. Kartais atrodo, kad visos tavo jėgos išeikvojamos tramdant tai, kas jau įvyko, kad tu silpsti ir silpsti, nebeįstengi valdyti to, kas *vyksta,* čia ir dabar, kad esi bejėgis, apgailėtinas ir niekam tikęs, koks aš vargšas, koks vargšas, mąstai, bet ūmiai susigriebi ir imi galvoti, kad *taip negerai* – tysoti lovoje ir niekinti save, šiaip ar taip, turi tik vieną gyvenimą, ribotą metų skaičių, ir visiškai bergždžia švaistyti juos koneveikiant save. Be galo kvaila, pamanai, bet ar gali ką pakeisti?

Gal tapti tuo, kuris veikia, užuot buvus tuo, kuris veikiamas. Būti tuo, kuris atsiribojęs analizuoja, kas įvyko, tuo, kuris supranta.

Ar negalėtum, pasitelkęs skaidrias mintis, šaltą protą, išvilkti vieną iš stambiųjų atsiminimų į intelekto operacinę, išskrosti ir pamėginti perprasti kiekvieną jo dalį? Nes juk nepakenčiama, sutik, būti draskomam nepažįstamų jėgų, būti valdomam kažko, kas nepasiekiama tavo valiai?

Nepakenčiama ir neoru. Taigi į savo sielos gelmes išsiunti ekspediciją. Blėsčiojantys atšvaitai ant smegenų vingių, vienas kitas suakmenėjęs atsiminimas, blyškus leisgyvis liūdesys, vos pavelkantis kojas. Ekspedicija palieka jį ramybėje, vis tiek greitai nusibaigs. Jie turi svarbesnių užduočių, keliauja toliau smegenų vagomis, braunasi gilyn ir gilyn, pajunta kylant karštį: kažkur netoliese verda didžiulis darbas. Jie paspartina žingsnį. Ūmiai kažkas prašvilpia pro šalį – staigus judesys, kuris visus priverčia sustoti. *Kas tai?* Jie su baime nukreipia žibintuvėlius gilyn. Sulaiko kvėpavimą. Tada vienas iš jų susijuokia. *Tai tik mintis šovė į galvą!* Smagiai nusiteikę jie pajuda toliau, eidami tyrinėja viską šviesos kūgiais, šypsosi, matydami tiek nenaudingos informacijos, kuri čia sukaupta. Bet netrukus vėl surimtėja. Priešakyje įžvelgia rausvą pašvaistę ir supranta, kad jau netoli. Pagarbiai sustoja prie skardžio krašto. Vedlys parodo: *čia eina smegenų tiltas, į kitą pusę, priekyje – kaktos lopinys. O mes leisimės žemyn.* Jie atsigula ir prišliuožia prie krašto. Pažvelgia į pasąmonę. Ten žaižaruoja, verda darbas. Mintys malamos ir minkomos, grūdamos, lydomos, kalamos ir daužomos vis į naujus pavidalus.

Į *ten*?

– Teisingai, vaike. Štai! – taria vadovas, paduodamas jam virvę ir kaiščius.

Toks nusileidimas skausmingas, kiekvieną kaištį reikia įkalti giliai, kad jis sudarytų būtiną atramą, kartais skauda, kai mąstai. Bet pamažu jie skverbiasi vis giliau, kol galiausiai atsiduria dugne ir sutrikę apsidairo. Iš beformio chaoso kyšo keisčiausi persikreipę padarai, vienus jie atpažįsta, kiti priverčia su baime žengti atatupstus. Nuodugniai apsvarstę jie pasirenka vieną. Tai didžiulis atsiminimas, kuris iki šiol neliestas. Jis guli nejudėdamas ir ilsisi pats sau. Vargais negalais jie apjuosia jį virve. Vėl užlipa į viršų, apsisuka ir ima tempti virves. Pamažu atsiminimas atsiplėšia ir ima kilti, jie traukia ir traukia, pagaliau perverčia jį per kraštą ir gali pradėti vilkti vagomis sąmonės link, kur jų jau laukia: aplink stalą stovi pasiruošę proto atstovai. Šviesa negailestingai pliskina, suteikdama spindesį šalia išdėliotiems aštrutėliams instrumentams. Nuotaika įtempta, kupina lūkesčių. Kas tai per atsiminimas?

Jie priveržia didįjį atsiminimą prie stalo ir tvirtomis rankomis čiumpa instrumentus. Skrodimą galima pradėti.

Tai geras atsiminimas. Pirmoji pašalo naktis, kai iš vakaro žemę sukaustė gruodas, o tu uždusęs lapatavai keliu per tamsą. Rugsėjis Šiaurės Norvegijoje. Apie tai gali galvoti. Pakeliui, aptikęs drėgnesnių lomelių, įtrauk į plaučius kalnų oro. Juk malonu? Kaip malonus ir tas smūgiavimas į plaučius, kai įkvepi. Šaltas, aštrus oras, suglebę, užteršti plaučiai. Leki nesustodamas. *Hhhha hhhha hhhaha* per tamsą. Į tunelį. Kelias pamažu kyla, tu pasileidi greičiau. Dar penkiasdešimt metrų, o tada gali atsistoti plynaukštėje už tunelio landos ir žvelgti žemyn į miestelį, kol atgausi kvapą. Deguonies trūkumas – kone paniškas skausmas krūtinėje. Bet netrukus praeis. Nusišypsai ir ištiesi kaklą uolos link, vaizduojiesi, kaip deguonis plūsta į varganus išdžiūvusius plaučius, kaip pūslelės staiga išpampsta ir ima maudytis ore, jos niekada nieko daugiau ir netroško.

Ką ten veikei, ką tuomet jautei, *apie ką mąstei*?

Buvo rugsėjis, jau mėnuo, kai mokytojavau tame mažame miestelyje. Dar daug kas atrodė nauja, bet susipažinau su keletu žmonių, ėmiau perprasti darbą, metai žadėjo būti geri. Vakarais netgi pradėjau bėgioti! Tiesa, neištverdavau ilgiau kaip pusvalandį, kelių kilometrų palei fiordą: kai sustodavau už tunelio, kojos linkdavo iš nuovargio.

Paskutinę atkarpą visada eidavau pėsčiomis: pakalnėn, paskui per miestelį – tą negausią grupę namų, kurie stovėjo suspausti jūros iš vienos pusės ir stataus kalnų masyvo iš kitos. Žuvų supirkimo punktas, parduotuvė, paštas, bažnyčia ir mokykla. Šioje skurdžioje, atšiaurioje vietovėje gyveno ir dirbo trys šimtai žmonių. Pilkas dangus, pilka jūra, pilki kalnai. Ir kasdien lyg sunkūs, tingūs banginiai nuo jūros atplaukiantys debesys, kurie nuolat prarasdavo keliamąją jėgą ir pamažu imdavo leistis žemyn. Pilvu perbraukdavo pilkai žalias fiordo bangas, pripildydavo orą tarp namų ir prisodrindavo visas spalvas drėgmės. Visą laiką tas pats judesys. Viskas ėjo iš jūros. Jau ir taip nesvetingas gamtovaizdis visą rudenį kentė vieną antpuolį po kito, ir ofenzyva, rodės, tik smarkėjo, vėjas nesutikdavo jokių kliūčių, šėldavo jūroje, įsismaginęs su didžiule jėga siūbtelėdavo į miestelį. Vieną naktį jis nuplėšė stogą ir, pakėlęs jį į orą, nusviedė į paplūdimį, kažkurią pavakarę nuvertė kempingo vagonėlį, vieną rytą prie mano namų pasigavo moterį ir bloškė ją šlaitu žemyn, mačiau pro langą, kaip ji apstulbusi atsikėlė ir tučtuojau apsidairė, ar kas nematė jos griūvant.

Pirmąsias savaites tokie dalykai mane linksmino. Buvau niekam neįsipareigojęs pašalietis, plikas gamtovaizdis be medžių ir žmonėms priešiškas oras man nieko nereiškė, galvojau pagyventi ten metus ir išvykti. Bet kaipgi tie žmonės, kurių visas gyvenimas ten? Ar *jiems* gerai? Jeigu jie pilni pagiežos ir apmaudo būtų riogsoję namie, šnairavę vieni į kitus ir pasidavę infantiliškam teisuolių įniršiui, kaip nutinka kitose mažose gyvenvietėse, pamažu būtų išmirę. Nes ką jie daugiau turėjo, išskyrus vieni kitus? Jie vaikščiojo į svečius, kartu šventė šventes, krautuvėje siurbčiojo kavą, drauge dirbo žvejybiniuose laivuose ir žuvų supirkimo punkte, net į pietus keliavo kartu, mylėjosi vieni su kitais, tuokėsi ir gimdė vaikus, kurie sykiu žaidė, taip buvo tada ir taip buvo visuomet. Jie nieko daugiau neturėjo. Į laikinus mokytojus, tokius kaip aš, kurie kasmet pas juos atsikeldavo, veikiausiai buvo žiūrima su tam tikru pasitenkinimu, nes visi mes paklusdavome tai pačiai raidai: pirmąsias savaites netverdavome naiviu miestietišku džiaugsmu *Aš mačiau erelį! Aš pagavau žuvį!*, o paskui būdavome lėtai sugromuliuojami ir suvirškinami, kaip bet kurioje mažoje bendruomenėje nutinka su svetimkūniais: atvykimo dieną visos tavo mintys sukasi apie kitas vietas ir kitus žmones, o išvažiuoji iš ten mąstydamas apie *miestelio* žmones, apie *miestelio* įvykius. Tokie dalykai vyksta nepastebimai: kalbiesi su kuo nors, galvoji apie juos, kaip ir jie galvoja apie tave, jūs vėl susitinkate, tave pristato naujiems žmonėms, galbūt galvoje šmėsteli rūpestėlis, kaip tu jiems patinki, – ir tada ratas įsisukęs, jie jau tavyje.

Kaip ir tu esi juose.

Bet ten *tai* visai neatrodė grėsminga, jų draugiškumas neslėpė jokių užmačių, jis buvo nuoširdus, jie buvo tokie. Linkintys man gero. Bet juk tai niekada nebuvo gerumo matas. Lemiama yra tai, ar žmogus pats sau linki gero.

Tai kaipgi šie žmonės? Ar jie linkėjo sau gero?

Jie sunkiai dirbo, diena iš dienos jūroje, o grįžę į krantą imdavo gerti, taip jie gyveno. Aš neįstengiau jų perprasti. Rodės, jų asmenybės ištirpdavo šypsenose ir anekdotuose, jie išslysdavo iš bet kokio aprašymo, nukreipto ne į tai, ką jie vienu ar kitu metu veikė: dirbo, valgė, miegojo, ūžė. Smagūs žmogeliai. Jeigu juos pabaksnodavai, jie atsitraukdavo, jeigu paspausdavai, išsisukdavo, jie vengė visko, kas nemalonu ir rimta, jie gėrė, juokėsi ir leido pinigus, aš jų nesupratau, tačiau jie mane kvietėsi, vaišino, *tarsi būčiau vienas iš jų*, iš pradžių maniau, bet ne, ne dėl to. Jie

nė kiek manimi nesidomėjo, kaip patys nė kiek nesidomėjo savimi. Tai, ką kiekvieną dieną mačiau parduotuvėje, pašte, gatvėje, kam linkčiojau, šypsojausi ir su kuo gėriau, buvo jų mažiausias bendras daugiklis, kompromisas, nes ten, toje bendruomenėje, tik idiotas gali tampyti savo asmenybę ir rimtumą ant kupros, ne, viską nusipurtai namie. Problemas, kuriomis minta tavo piktasis dvynys. Tas, kuris gyvena ir dirba pasislėpęs už užuolaidų, tas, kuris vengia svetimų žmonių, tas, kuris myli tik tave.

Eidamas spėjau atvėsti. Vėjas kiaurai košė plonutį treningą, bet nebetu-rėjau jėgų bėgti, buvau išvargęs ir sustiręs. Tačiau, priėjęs kalvelę, priešais namą pastebėjau jas, keturias savo mokines, lūkuriuojančias prie durų. Manęs jos dar nematė. Pasileidau ristele. Jos atsisuko ir šnekučiuodamos žiūrėjo į mane. Paskutinę atkarpą spurtavau, tad priešais jas sustojau galutinai nusivaręs. Jutau, kaip į skruostus mušė kraujas. Jos ėmė iš manęs juoktis, nes buvau pernelyg uždusęs, kad išspausčiau bent žodį, tik mostelėjau ranka į duris, *ar nenorėtų užeiti?*

Vakarais mergaitės bastydavosi po miestelį, stoviniuodavo prie vaizdajuosčių kioskelio, – mažai ten kas vykdavo, – retsykiais aplankydavo kokį mokytoją. Hana, Katarina, Miriama ir Anetė. Nenusivilkusios striukių visos keturios sukrito ant sofos, kvailiojo ir kikeno, rankovės čežėjo, retkarčiais viena kuri parausdavo, kažką pamėgdžiojusi dusliu balsu – veikiausiai mane. Šypsodamasis įjungiau kavos aparatą, kaip visada paklausiau, ar gers: *ne, ne kavos*. Atsisėdau ant kėdės kitoje stalo pusėje, prisidegiau cigaretę, užsikosėjau, nes gerklė tebebuvo užspausta nuo fizinio krūvio, jos vėl nusijuokė. Valandėlę paspoksojo į kambarį, gal dar pasikumščiavo, tada: *a, gal einam* – ir jos išėjo.

O aš?

Apimtas savotiško švelnumo žiūrėjau, kaip jos nubėga krautuvės link, džiaugiausi, kad buvo atėjusios. Kita vertus, jų akivaizdoje visada pasijusdavau šiurkštus ir negrabus, pernelyg didelis joms, jų drovioms šypsenoms ir raustantiems veidams; kažkas jose mane trikdė. Mokykloje buvo kitaip, ten jos leidosi valdomos ir manipuliuojamos, nes apie jas žinojau viską, o jos apie mane nežinojo nieko. Bet čia? Ką jos turi, kas verčia mane jaustis visišku bejėgiu, kas tai?

Į svečius užsukdavo ir kitų, mažesnių vaikų, jie visada būdavo dėkingi, pakakdavo sugriauti jų susikurtą suaugusiojo įvaizdį, ir jie kvatoda-

vo. Papasakodavai kokį nors pramaną, kai jie tikrų tikriausiai žinodavo, kad tai netiesa, pavyzdžiui, kad aš ne Henrikas, o jo brolis dvynys, tada jie nustebę išpūsdavo akis – *neee!*, o aš – *tikrai*, o jie – *neee*; paklausdavau, ką jie mano apie Henriką, ar jis nėra kvailas per visą pilvą, ir jų akys blizgėdavo, kai jie linksėdavo galvomis.

Mąsčiau, kad jie priklauso kitai, aukštesnei, rasei, kuri gyvena paprastesniame pasaulyje nei manasis, jie nepaveikiami, nes prie jų nelimpa joks užkratas, jie visada būdavo savimi, ir man niekada su jais nekildavo sunkumų. O mergaitės buvo pradėjusios atsiriboti nuo savųjų. Joms trylika metų, visos iš tos pačios vietos, bet dabar jos pakeliui į kažką, kas joms neaprėpiama ir nesuvokiama. Pastebėjau tai. Bejėgišką kiautą, kuris pastaruoju metu apgaubė jas visas, kampuotus, apmąstytus judesius, kurie tramdė troškimą lakstyti ir žaisti, apie nieką negalvoti, tik juoktis, juoktis, juoktis. Jų akis, kurias jos taip lengvai užversdavo į lubas kaskart, kai savo bendraamžių elgesyje pastebėdavo vaikiškumo bruožų, šitaip paženklindamos juos kaip menkaverčius; jų pirštus, kuriais jos traukdavo iš burnos ilgas kramtomosios gumos gijas ir vydavo aplink, stebeilydamos į mokyklos kiemą su ta sunkiai iškovoto gyvenimiško nuovargio išraiška veiduose, kuri vis dažniau pasirodydavo; pokalbius šnabždomis, kurie staigiai nutrūkdavo, kai įeidavau į klasę; jos nuslinkdavo į savo vietas, matydavau, kaip mėgina nuslėpti jaudulį, kai ant suolo pasidėdavo rankas ir įsispoksodavo į mane, ir kaip joms palengvėdavo, kai pasakydavau ką nors kvaila, nes tada jos galėdavo nepatenkintos stenėti, tada jos galėdavo dėbčioti baltomis akimis į lubas, tada galėdavo būti visažinės.

Tačiau retsykiais regėdavau, kaip nuolatinis varginantis neigimas pranyksta. Vieną dieną nei iš šio, nei iš to jos atsidurdavo ant kalniuko su kitais vaikais, išstypusios ir nerangios kyšodavo iš būrio rubuilių, storai apsirengusių dešimtmečių, knibždančių aplink jas su slidžiomis striukėmis, šalikais ir kepurėmis, kumštinėmis pirštinėmis ir sunkiais aulinukais – tinkama apranga jų veiklai: jie rausėsi į sniegą, kasė urvus ir laidydami gerkles čiuožė nuo kalniuko. Į tą veiklą dabar metėsi ir trylikametės mergaitės plonais drabužiais, aš jas mačiau; klykdamos jos pasileisdavo žemyn, o kai po kelių sekundžių atsikeldavo papėdėje, nė nepagalvodavo nusipurtyti sniego, kad neperšlaptų, nors šiaip tuo labai rūpindavosi, ne, jos būdavo pamiršusios save ir per gilią pusnį tuoj pat vėl užbrisdavo į viršų, kad iš naujo pultų žemyn, džiaugsmingai kvato-

damos. Išsilaisvinimas. Ir jos visai neprarasdavo orumo, kaip atsitiktų man, jei aš kikendamas čiuožčiau žemyn tarp būrio vaikų. Man taip elgtis per vėlu. Joms tatai vis dar pasiekiama, nors ne visai: mačiau, kaip dešimtmečiai šiek tiek nustebę dirsčiojo į jas, kol apsiprato, ir iš jų audringo elgesio supratau, jog jaučiasi truputį pamaloninti, kad mergaitės staiga panoro būti su jais. Jie nepraleido progos pasireikšti, vienas iš jų vyriškai pargriovė Katariną, kažkaip nujausdamas, kad tai, kas šiaip būtų neįmanoma, dabar leistina. O aš? Aš galėjau tik jas stebėti, tas be galo žavias trylikametes, kurios akimirką pamiršo save, o dabar, vėl užsiropštusios ant kalniuko viršaus, pastebėjo mane ir šypsodamosi šūktelėjo, kad prisidėčiau prie jų.

Taip mergaitės blaškėsi tarp dviejų gyvenimo tarpsnių, sykiu mainėsi jų susikurtas mano paveikslas. Ir aš jų akyse pasikeisdavau. Vyras, prie kurio jos, žaismingos ir lipšnios, galėdavo prisėsti, kurį galėdavo paimti už rankos, virsdavo tuo, kurį jos stebėdavo slapčiomis, prieš kurį rausdavo ir prie kurio nė už ką nebūtų drįsusios prisiartinti, nors ir labai norėdavo.

Bet joms visa tai buvo nepažįstama. Jos nenutuokė, kas vyksta.

Ateikite, Henrikai! sukliko mergaitės, aš šypsodamasis papurčiau galvą, ir jos dūko toliau: visą pertrauką voliojosi sniege su šiaip dėmesio nevertais pradinukais. Kai per kitą pamoką nužvelgiau jas iš mokytojo vietos, pastebėjau, kad jos vis dar gerai nusiteikusios. Šlapios ir sukaitusios jos sukrito į savo vietas. Buvo įsiaudrinusios, norėjo kvailioti, mėgino suminkštinti mane inkšdamos ir verkšlendamos kaip mažvaikiai, padėjusios galvas ant suolų, žiūrėjo į mane maldaujamu žvilgsniu: *būk geras, Henrikai.*

– Negali būti nė kalbos, – pasakiau, ant stalo trinktelėdamas šūsnį kontrolinių užduočių.

– Na, nebūkite toks!

– Liaukitės, Henrikai, būkite geras!

– *Henrikai...*

– Ne, – nukirtau apsimesdamas griežtas.

Pajutusios, kad persistengė, atsisėdo tiesiai ir nežiūrėjo mano pusėn, kai vaikščiojau tarp suolų eilių dalydamas užduotis. *Jeigu taip norite.* Susiraukusios ir nepatenkintos pradėjo spręsti uždavinius, apimtos rim-

ties, kurios prasmės nenumanė, bet į kurią vis tiek save įspraudė.

Atsisėdęs prie mokytojo stalo, stoginėje už lango pamačiau atrisnojantį Heningą. Jis dirstelėjo į mus ir išnyko už durų kitame pastato gale.

Jau temo. Išvysdavome tik silpną šviesos tvinksnį, tarsi dangus nevaliotų duoti daugiau, tik apsiversdavo ant kito šono ir miegodavo toliau. Juodas ir apsunkęs sijojo sniegą.

Visi dirbo. Hana užstrigo, spoksojo priešais save tarsi mąstydama, bet žinojau, ką jaučia. Baimė, kad nesugebės, jau atėmė bet kokią galimybę susikaupti. Mąslus žvilgsnis – tai tik apgaulė, dingstis nerašyti. Miriama, sėdinti priešais, buvo palinkusi prie uždavinio, alkūnę pasidėjusi ant suolo, delnu parėmusi skruostą. Ji rašė. Galėčiau ten nueiti vien tam, kad pauostyčiau, pamaniau, pajusčiau jos šilto, drėgno vilnonio megztinio kvapą. Alsavimo saldumą. Be abejo, paaštrintą burnos gaiviklio, jį visos naudojo, tą flakonėlį su vaistinės kvapu, kurį mėtė viena kitai, *tšššš* – papurkšdavo į gomurį, patenkintos pačepsėdavo. *Paskolink ir man!* Jos buvo ištisa mažytė bendruomenė, kurioje cirkuliavo visokie įmanomi daiktai, kuriais būdavo keičiamasi, jos sudarydavo sąjungas ir šnipinėdavo, regzdavo sudėtingas intrigas įvairiais ženklais, kurių prasmę žinodavo tik išrinktieji, ir kai nuspręsdavo ką nors iš savo rato pašalinti ir ištremti, atlikdavo tai itin nuosekliai ir ryžtingai. Nei iš šio, nei iš to pasmerkdavo senus draugus juodžiausiai tamsai, tarsi būtų pamišusi religinė ar politinė sekta. Bet sektoje pašalinimas juk turi *priežastį*: abejonės, netikrumas, įvairūs įsitikinimai. Joms priežastys neegzistavo, jų žiaurumas buvo įnoringas ir pagrįstas miglotomis sąvokomis, kurių prasmė nuolat kisdavo.

Atsistojau ir ėmiau vaikštinėti tarp suolų eilių. Sustodamas tik prie Hanos, būčiau ją pažeminęs, tarsi jai visada reikėtų pagalbos, tarsi bet kuriuo atveju manyčiau, kad jai jos reikia. Jiems tebuvo trylika metų, o aš jau žinojau, kaip susiklostys jų gyvenimai. Tai paaiškėja trečioje ketvirtoje klasėje. Bet tada vėlu ką nors keisti. Kai pasimato, jau būna vėlu. Ir aš nieko negalėjau padaryti. Tarkim, negalėjau padėti Hanai, nors supratau, kad greitai jos kantrybė trūks ir ji nusisuks nuo mokyklos, kuri ją taip kankina, *fu, kaip nuobodu*, o tada prasidės naujas gyvenimas, apie kurį ji springdama pasakos kitiems. Purvo pionierė. Jie žino, kas ji tokia, atpažįsta ją, ji iš tų, kurios nesispyrioja. Jie ima ją be gėdos. Važiuodama ant galinės automobilio sėdynės ji pajunta, kaip ranka atitraukia užtrauktuką, ji sėdi ramiai, [redacted]

grabalioja, ieško. Plaukai po kelnaitėmis. Pirštai. Jo girtas alsavimas. *Šššš*. Ji pajunta savyje pirštą, tuoj pravirks, nežino, ką daryti, žiūri pro langą. Skruostu nurieda ašara? Užrakintame kambaryje per vakarėlį. Jie žino, kas ji tokia, ji iš tų, kurios nesispyrioja. Ji parvirsta, boluojanti tamsoje, jie niekina ją, ji dejuoja po jais, spygauja.

Jaunų kvailučių žaidimo aikštelė.

Hana pastebėjo, kad spoksau į ją, ir nunarino galvą. Parašė, nubraukė. Tada pagaliau galėjo duoti man ženklą. Palinkau prie jos peties.

– *Šitas man neišeina*, – sušnabždėjo ir pabaksnojo pirštu į popierių.

Aš jai parodžiau.

– A, štai kaip! – kuštelėjo ji.

– Kitą mokėsi? – paklausiau.

Ji pažiūrėjo į uždavinį.

– Galbūt, – atsakė. – Manau, kad taip.

– Jis visai toks pats, – pasakiau. – Reikia spręsti tokiu pat būdu.

– Aišku, – atsakė ji.

– Parodyti?

– Mhm.

Jos akys mechaniškai sekė skaičius, kuriuos rašė mano ranka, tarsi būtų nejautrios; jos žvilgsnis jau buvo pilnas; ten nebetilpo niekas iš to, ką ji matė.

– Ar sunku?

Ji papurtė galvą. Tuo pat metu įėjo Heningas.

Aš atsitiesiau.

– Daryk, kaip rodžiau, – sušnabždėjau ir nuėjau prie jo. Jis laikė tepaluotas rankas atokiau nuo kūno, bet prieš tai viena ranka, matyt, persibraukė plaukus.

– Ar gali man truputį padėti? – paklausė jis. – Tik pastumti, kad užsivestų.

Kitame mokyklos sparne stovėjo Jūsefsenas ir žvelgė į mus. Kai mūsų žvilgsniai susitiko, jis nusigręžė ir dūrė pirštu į vieną iš savo mokinių. Ši su atodūsiu atsistojo ir nuėjo prie lentos.

– Truks tik porą minučių, – patikino Heningas.

– Žinoma, – atsakiau ir, pasisukęs į klasę, paprašiau dirbti toliau be manęs.

Jie apsunkę, sėdės ramiai, pamaniau; jie nevalioja nieko daugiau. Penktadienis tamsoje ir sniege: didesnio apsunkimo būti negali. Vis

dėlto buvo gera išeiti. Tik tada išgirdau lempų zirzimą, slopius balsus iš kitų klasių, sausą kojų brūžavimą į kiliminės dangos veltinį, popieriaus šnarėjimą, kosulį. Visa, ko nepastebi, bet kas vis tiek tave vargina.

– Gal gali pastumti iš galo, – paprašė Heningas ir, atidaręs dureles, įkišo ranką į mašinos vidų.

Sniegas dideliais kąsniais gulė jam ant plaukų. Pasilenkiau ir įrėmiau delnus į buferį po bagažinės dangčiu. Karšta oda ant šalto, kieto metalo. Malonus jausmas. Heningas garsiai skaičiavo *ir* viens, *ir* du, *ir* viens, *ir* du, automobilis ėmė siūbuoti vietoje. Jį reikėjo užstumti į nedidelį kalniuką, tai buvo juokų darbas; nuo ten pakako laisva eiga nuriedėti žemyn. Jis pabėgėjo keletą metrų šalia, įšoko ir užtrenkė dureles. Automobilis trūktelėjo, kai jis įjungė pavarą. Kostelėjimas, kitas, ir mašina užsivedė.

Stovėjau ir žvelgiau jam pavymui. Netikėtai sodri spalva tarp tirštai pilkos ir baltos. Net prie krautuvės automobilio kontūras tebebuvo ryškus ir apibrėžtas. Heningas vėl greitai užvažiavo aukštyn, kad neužgestų. Variklio ūžimas plinta kaip vanduo nuo laivo kilio, pamaniau, po bangą į abi puses, vis silpnyn ir silpnyn.

Jis sustojo prie manęs, atidarė langą.

– Važiuoju į miestą. Tau ko nors reikia?

– Hmm... *Ne*.

– Tikrai?

– Mhm.

– Gerai!

Jis nusisuko ir jau ruošėsi važiuoti, uždėjo ranką ant pavarų svirties.

– Į vakaronę neisi? – paklausiau.

Sniegas pamažu leidosi ant priekinio stiklo, patekęs po valytuvais, buvo braukiamas į šalį.

– Nežinau, ar labai noriu, – pasakė jis ir delno kraštu nuvalė aprasojusį langą. Tada pasisuko į mane:

– O tu?

– Dar nežinau, – atsakiau. – Jei turėsiu eiti vienas, tai ne.

Jis nusišypsojo.

– Na, tau tai tikrai negresia!

Nutylėjau.

– Gali juk nusivesti Lindą, – pasiūlė jis.

Manė, kad imsiu maldauti.

– Žinoma, galiu, – pritariau. – Vis tiek nežinau, ar labai noriu ten eiti. Bus matyti.

– Na, gerai! – vėl pasakė Heningas. – Iki!

Jis nuvažiavo įkalnėn, kad apsisuktų mokyklos kieme. Pirmuosius metrus padangos sunkiai kibo į sniegą. Grįžau į klasę, ten įtampa buvo atslūgusi, jie atrodė sujudę, vėl matė vieni kitus: žvilgsniai, ženklai, šnabždesys.

Mano ir Miriamos akys susitiko, nusišypsojau.

– Ar reikia atiduoti? – paklausė ji kilstelėdama lapą.

– Ne, pirmadienį kartu aptarsime, – atsakiau.

– Taip sakote tik todėl, kad tingite taisyti, – garsiai pareiškė Kenetas ir nusijuokė.

– Pamoka baigėsi, ar ką?

Pažiūrėjau į laikrodį.

– Taip, – atsakiau. – Baigiam.

Trys berniukai išėjo. Visi kiti liko savo vietose, iš kuprinių išsitraukė sumuštinius ir butelius su gėrimais – tas jaudinantis ritualas.

– Kas jums kelia *šypseną*? Henrikai!

– Jūs, – tariau ir atsistojau. – Gal galite ramiai pasėdėti, kad man nereikėtų klausytis skundų?

– Kas gi mumyse taip juokinga? – pasidomėjo Miriama.

– Ar eisite vakare į vakaronę, Henrikai? – paklausė Katarina.

– Nepasigerkite kaip visada! – užmetė Kenetas.

– Ar eisit? – neatlyžo Katarina.

Jutau, kad į mokytojų kambarį įėjau šypsodamasis. Ten nieko nebuvo. Heningo automobilio vėžės už lango jau beveik užsnigtos. Į kavos aparatą pripyliau vandens, į filtrą atseikėjau penkis šaukštus kavos, atsisėdau ant sofos ir ėmiau vartyti vietinį laikraštėlį, kavos aparatas ėmė pukšėti lyg pabudęs žvėrelis.

Pro duris kažkas įėjo. Pakėliau akis. Tai buvo Linda. Ji užmetė akį į veidrodį, paskui į mane.

– O, užkaitei kavos, – tarstelėjo ir atsisėdo ant sofos krašto.

Aš skaičiau, bet buvau pernelyg sutelkęs dėmesį į ją, kad suvokčiau, kas parašyta. Ji užlenkė pirštus ir ėmėsi tyrinėti nagus, aš perverčiau puslapį, ji atsiduso, tačiau tai man nesuteikė pagrindo įsikišti: *kas negerai, ar pavargai*, nes ji atsiduso taip, tarytum būtų sėdėjusi viena.

– Smagu, kad savaitgalis, – tariau.

Ji pažvelgė į mane ir nusišypsojo.

– Taip, – atsakė.

Dabar buvo nebeįmanoma lyg niekur nieko skaityti toliau. Turėjau dar ką nors pasakyti.

Pasirąžiau.

– Aaaa, – išleidau atodūsį ir tarsi atsitiktinai nusisukau, pažvelgiau pro langą į tuščią mokyklos kiemą.

Stojo tyla.

Ji vėl pasinėrė į savo mintis. Dabar mano rankos sulaukė jos žvilgsnio malonės. *Jai* situacija neatrodė slegianti, tai kodėl man turėtų atrodyti? Kodėl *aš* negalėčiau ramiai sau sėdėti ir nesijaudinti dėl to, kas vyksta? Šiek tiek savarankiškumo mano paties sąmonėje, argi per daug prašau? *Ten* aš gal galiu būti vienvaldis. Betgi ne. Kai ji pakėlė žvilgsnį nuo mano rankų ir nukreipė jį man į akis, iškart ėmiau čežinti laikraštį. Panorėjusi ji galėtų skaityti mano mintis, pamaniau, tuo tarpu aš visiškai nenutuokiau, kas darosi jos galvoje. Visiškai nenutuokiau. Nes Lindą pažinojau dvejopai, ir tie du jos paveikslai buvo taip toli vienas nuo kito, jog man būdavo sunku juos sujungti, kai matydavau ją priešais save, kaip dabar.

Ji gyveno bute virš manojo, namas buvo laidus garsui, girdėjau juos vaikštant virš savo galvos kiekvieną mielą dieną, Lindą ir jos vyrą Rikardą. Dunkst dunkst. Ir balsus. Suprasti nebūdavo įmanoma nė žodžio, tik tonas prasiskverbdavo pro grindis iki manęs, ir iš jo turėdavau spręsti, kokia pas juos vyrauja nuotaika. Jis stovi prie spintos miegamajame ir šaukia jai, sėdinčiai svetainėje. Nė vieno žodžio, tik tas klausiamas tonas. Vis tiek neabejojau, kad su tuo, kas sunkiasi pas mane, nė už ką pasaulyje nenoriu būti susijęs. Ar gali gulėti vienas miegamajame, klausytis dviejų suaugusiųjų kietos, piktos kalbos ir neprisiminti, kaip vaikystėje sustingęs tūnodavai lovoje ir gaudydavai menkiausius niuansus, gal nugirsi savo vardą, ką tėtis iš tikrųjų apie tave mano. Arba mama. O ką, jeigu nepatinki net *jai*? Žinoti, kad tavo tėvai turi nuosavą pasaulį, į kurį niekada nebūsi įleistas. Tylutėliai glūdėti ir melsti Dievą, kad jie būtų geri vienas kitam. Arba tiesiog prispausti antklode ausį, kad užsidarytum nuo jų, tų balsų, nes jeigu jų negirdi, jų nėra.

Dunkst dunkst grindimis. Įsivaizduoju, kaip Linda atsistoja tarpduryje ir žiūri į jį, pasilenkusį prie komodos; kažko jis negali rasti. O gal ką

nors rado? Ką nors, kas patvirtintų įtarimus, kurie taip ilgai jaukė jo sąmonę. Galbūt viskas baigiasi tuo, jog jie užsiima meile čia pat, virš mano galvos, iš pradžių atsargiai pabrazdina, paskui įsismagina, matau, kaip jis veidu įkniumba į jos atvirą skraitą, ji laižoma rangosi ir dejuoja, tai vyksta per tris metrus nuo manęs, aš viską girdžiu, girdžiu, kad ji rangosi, girdžiu, kad jis šokinėja ant vienos kojos maudamasis kelnes, Linda nusijuokia, o tada kažkas atsitinka, nes ji ima pratisai rėkti, tarsi jis vartotų prieš ją smurtą, girdžiu kiekvieną jos balso atspalvį, pagaunu kiekvieną dejonę, Rikardas pumpuoja, ji šaukia, *ką jie ten išdarinėja*.

Tos asmenybės, naktimis besimuistančios po tyliuoju vyru, dejuojančios iš džiaugsmo ir rėkiančios iš malonumo, niekaip neįstengiau sujungti su ta, kurią kasdien mačiau mokykloje, kuri tipinėjo tarp susikaupusių pirmokėlių, pasilenkusi prie jų atsargiai patardavo, kaip tą patį galima padaryti kitaip; draugiškos pastabos, po kurių jie iškišdavo liežuvio galiuką ir dar labiau stengdavosi, kad įtiktų savo gerajai mokytojai. Kartais sustodavau ir žiūrėdavau į juos, pasišiaušusius, žiemiškai išblyškusia oda ir degančiais žandais. Jie būdavo tokie taikūs ir ramūs per pirmąsias pamokas. Kai kurie pasiremdavo smakrą rankomis ir toli nuklysdavo mintimis. Atėjus vidurinei pamokai, kai Linda skaitydavo jiems balsu, jie santūriai pakildavo iš savo vietų, šiurpdavau matydamas, kaip tie vaikai vienas po kito palieka savo suolus ir eina prie jos, apspinta jos kojas ir sėdi išpūtę akis, kol ji skaito, paskendę mintyse, tarsi iš tikrųjų klausytųsi kažko savyje.

Savyje? Jei taip, kas tai galėtų būti?

Kažkas, kas visada buvo juose. Kas laikui bėgant pradingsta, nes suaugusieji klausydami nepatiria tokio transo, to visiško iškritimo iš savęs. Kažkas juos vilioja, ir jie duodasi suvilioti. Išnyksta patys sau.

Taip, tai šiurpu.

Ilgai svarsčiau, kuo šiurpus tas besiklausančių vaikų vaizdas, negalėjau paaiškinti to, ką jutau, o Heningas, kai jam apie tai užsiminiau, tik pažiūrėjo į mane nesupratingu žvilgsniu: *Šiurpu? Daugelis pasakytų, kad malonu žiūrėti į vaikus, kai jie klausosi*. Nesugebėjau paaiškinti, ką turėjau galvoje. Nieko nuostabaus – tokie pojūčiai egzistuoja anapus minčių, ir net jeigu žodis taiklus, dar nereiškia, kad kiti jam suteiks tokią pat prasmę kaip tu. O tikslumas – esminis dalykas, kai kalbama apie tokį netikslų daiktą kaip pojūtis. Šitaip – ne šitaip, bet šitaip. *Šiur-*

pu? – pasakė Heningas, ir aš niekada nesužinosiu, ką jis norėjo tuo pasakyti. *Šiurpu?* – pamaniau aš, kaip šiurpu, ką tai reiškia?

Gal kad jie negali apsiginti? Na, taip, nes, matyt, vaiko privilegija būti globojamam. Tik vaikai gali miegoti tarp kitų žmonių, nieko netrikdydami. Bet jeigu *mes* užmiegame parke ant suoliuko, sofoje pas kaimyną, kirpėjo kėdėje, autobuse arba mieste ant šaligatvio, neišvengiame įtarių žvilgsnių, nes toks atviras miegas turi kažko groteskiško, kažko žeminančio: tada tu pretenduoji į nekaltybę, kurios nebeturi, *tarsi neturėtum ko slėpti*. O gal mes nepakeliame bejėgiškumo vaizdo, negalėjimo apsiginti – tau atsibodo pasaulis, nuleidai rankas, sėdi vidury knibždančios universalinės parduotuvės ir miegi, begėdiškai miegi. Visiems ant akių. Miegoti gali su savo artimiausiu žmogumi, kuris ir taip tave pažįsta, žino tavo paslaptis. O argi tas absoliutus transas nėra panašus į miegą, ar ne jo saugotis moko ta keista, žiauri pasaka? Žiurkių gaudytojas iš Hamelno, tas, kuris užburia ir nusivilioja vaikus, jie netenka valios, negali apsiginti, tik seka jam iš paskos, iš šio pasaulio, į kalną, kuris užsiveria jiems įėjus. Kas galėjo atsitikti tame mieste, kokia neganda buvo tokia baisi, kad jos atsiminimas gyvas ligi šiol, šiuo metu – mano dėka, kokį pavojų įkūnija tas orfėjiškas fleitininkas, vedęs vaikus į mirtį? Kam jie atsidavė?

Jie atsiduoda mirčiai, bet patys to nežino. Ir tai šiurpu, nes taip nutinka. Kuris nors iš mūsų visada miršta. Mano klasėje tai buvo Kurtas. Gerai pamenu, ėjome į antrą klasę, kai jis prapuolė. Paieškos miške pirmąjį vakarą nieko nedavė, buvo kovo mėnuo – nejau jis lipo ant *ledo*? Kitą dieną pievoje žaidėme futbolą, buvo sekmadienis, skaidrus žydras dangus, žemė apsitraukusi šerkšnu, už mus vyresni buvo apimti nerimastingos nuotaikos, sklandė visokių versijų, viena beprotiškesnė už kitą. Pavakare, kai dangus sutemo, su Erlingu patraukėme į miško gilumą, mums po kojomis trakšėjo lapai. Vienur kitur tebebaltavo sniego lopiniai. Dabar, kai saulė nebešildė, man šalo rankos. Sustiręs ir nebylus kėblinau šalia Erlingo, nelabai žinodamas, ko mes ieškome.

Balsus išgirdome daug anksčiau, negu išvydome žmones. Pasislėpę už medžių matėme prie pat ežero sustojusį automobilį su priekaba, būrelį vyrų, daugybę virvių, kurios nuo kranto driekėsi tolyn per žalsvą ledą. Kažkas vyko. Jie nuolat žvilgčiojo ežero pusėn. Prislopinti balsai, smilkstančios cigaretės, kada ne kada bloškiamos žemėn ir užmina-

mos. Riksmas. Properšoje kažkas pasirodo.

– *Žiūrėk*, – pasakė Erlingas.

Iš vandens iškyla galva be veido.

– Varliažmogiai, – leptelėjau.

– Pats žinau, – atšovė Erlingas. – *Žiūrėk* gi.

Naras pasidėjo žibintą ant ledo, užsiropštė pats ir atsigrįžo. Stovėdamas ant visų keturių dar kažką ištraukė iš vandens. Kažką sunkaus.

– Ar ten Kurtas? – paklausė Erlingas.

Našta buvo išvilkta ant ledo, naras atsirišo virvę ir pritvirtino ją po skenduolio pažastimis, matėme, kaip Kurtas iš lėto šliuožė per ledą, kai vienas vyras krante traukė virvę. Galva lanksčiai šokčiojo ir trinksėjo per kauburius. Tada iš vandens išniro kitas naras. Abu atsigulė ant pilvų ir keistais judesiais nuvinguriavo kranto link. Jie priminė du driežus. Man buvo baisu, bet mes nesitraukėme. Du juodi driežai, šliaužiantys ledu. Vyrai, laukiantys ant kranto. Rodės, jie nelabai žinojo, ką daryti. Vienas iš jų atsiklaupė prie Kurto, vėl atsistojo ir paliko jį kaip žuvį sniege. Jis visą laiką ten ir tysojo, varliažmogiai šalia jo atsirišo švininius gramzdiklius ir nusimovė plaukmenis. Kaukės buvo pritvirtintos prie kaktos, turinčios dvi poras akių: viena pora stebeilijo aukštyn į temstantį dangų, o kita buvo sutelkta į tai, kas vyko priešais – krapštymąsi su guma ir metalu, kišeninių žibintuvėlių spindulius, kurie šmėseliavo visur, išskyrus tą vietą, kur gulėjo Kurto kūnas, nes blogiausia, kas galėjo įvykti, įvyko – kūnas, pamažu pradėjęs šalti prie sniego plutos, buvo be gyvybės, jis buvo miręs, o mes nelabai pajėgėme įsivaizduoti, ką tai reiškia, kai kitą dieną mūsų mokytojas visai klasei papasakojo, kas atsitiko. *Jo NEBĖRA? Norite pasakyti, kad jis IŠNYKO? Betgi mes jį MATĖME!*

Didžiausias skausmas – netekti vaiko, baisiausias laikas mirti – vaikystė, bėgant per ledą, kažkas privertė tave viską užmiršti, tu tik leki, anapus matai juoduojant mišką, vakaras, tau iš po kojų tyška šlapias sniegas, kūkčioji iš pykčio ir nevilties. Uždusęs bėgi tolyn ir tolyn, nes taip vaizdavaisi, bėgti, ir tiek, juk galiausiai išnyksi, anksčiau ar vėliau ledas po tavo kojomis įlūš, ir tu imsi skęsti, vargšelis, visiškai vienas su pačiu savimi nugrimsi į juodą šaltą vandenį, *ką tu padarei*.

Bet Linda taip nemanė. Vaikai jai nekėlė jokio šiurpo, tą aš žinojau, ji pati norėjo vaiko, dažnai apie tai kalbėdavo, juokais. *Tavo genai turėtų*

būti geri, Henrikai, ar negalėtum užsukti pas mane kokį vakarą, kai Rikardas bus išvykęs? – galėdavo pasakyti, mes pasijuokdavome, bet nujaučiau ją žinant, kad aš juos girdžiu. Tai buvo iššūkis. Savotiškas jos žaidimas. Retkarčiais ji pasikviesdavo mane į viršų, jeigu, tarkim, vakare ką nors kepdavo, o Rikardas būdavo išvykęs, tada ji pabelsdavo į duris ir paklausdavo, ar nenoriu jai palaikyti kompanijos. Žinoma, kad noriu. Sėdžiu jos sofoje, kai ji su treninginėmis kelnėmis atitipena iš šiltos virtuvės su padėklu garuojančių bandelių, kurį ji padeda ant stalo priešais mane, *tu tik valgyk, Henrikai*, ir aš paimu vieną, iš mandagumo, šiaip nemėgstu valgyti kitų akivaizdoje, bet dėl jos galiu padaryti išimtį, pamanau, ir kaip galėdamas greičiau sukemšu. Galbūt dėl to, kad laiko mane nepavojingu, tais vakarais ji plepa apie save, apie dalykus, kuriuos vargu ar patiki kam nors kitam. Ir ji atvyko iš pietų, gavusi laikiną mokytojos vietą, pasišnekame apie tai, ji man papasakoja apie ankstesnius santykius su vyrais, veikiausiai tam, kad tuomet lyg atsitiktinai galėtų priartėti prie to, kas jai iš tiesų rūpi: Rikardas. Jis liguistai pavydulingas ir įtarus. Ji turi atsiskaityti už kiekvieną savo žingsnį; darbo reikalais išvykęs į kitą miestą, jis skambinėja namo reikalaudamas smulkiai papasakoti, kur ji buvo ir su kuo kalbėjo. Kartais tikrina: laksto po miestelį ir šnekasi su žmonėmis apie savo žmoną, lyg tarp kitko, tačiau nekaltais klausimais nepajėgia užmaskuoti įtarumo. Jis visiškai dėl to pasimaišęs, negailėdamas jėgų mėgina ją kontroliuoti. Kiekvienas jos žengtas žingsnis, kiekviena jai į galvą atėjusi mintis, kiekvienas jos ištartas žodis gali turėti kitą, paslėptą, prasmę; toks jo įsitikinimas, ir pagal tai jis tvarko savo gyvenimą.

Vieną vakarą jis paskambino jai iš automobilio, važiuodamas į oro uostą. Ji atsistojo į mane nugara ir kalbėjo pusbalsiu, vis tiek supratau, apie ką šnekėjo. Ji paminėjo mano vardą, kad aš čia esu, ne, tai *ji* mane pasikvietusi, *betgi, Rikardai, susimildamas*, ištarė ji. Padėjusi ragelį atsisuko ir dėbtelėjo į lubas. Rikardas jau buvo pakeliui į namus. Susinepatoginę sėdėjome ir laukėme jo. Automobilio ūžimas, durelių trinktelėjimas, žingsniai per sniegą, laukujės durys.

– Reikėjo pranešti, kad *ateisi*, Henrikai, – tarė jis, abejingai apkabindamas Lindą.

– Mes neturime butelio vyno ar šiaip ko? – šūktelėjo iš virtuvės.

Ji neviltingai pažvelgė į mane, tada išgirdome kamščio paptelėjimą, nešamų taurių skambčiojimą, tarsi visa tai būtų normalu: staiga apsi-

sukti buvus pakeliui į oro uostą, numoti į susirinkimą, kuriame turėjo dalyvauti kitą dieną, ir pašėlusiu greičiu atlėkti čia, kad išgertų taurę vyno su savo žmona ir geruoju draugu Henriku Mokytoju.

– Nežinau, ką man daryti, Henrikai, – dažnai pasiskųsdavo ji tais vakarais, kai mes būdavome vieni. – Negaliu imti ir jį pamesti, tik jau ne *čia*! Man patinka vieta, neįsivaizduoju gyvenimo kitur, bet jeigu jį palikčiau, *čia* gyventi būtų nebeįmanoma, net abejoti neverta.

Dabar prieš mane sėdėjo tas pats žmogus, geraširdis ir draugiškas, visiems linkintis tik gero ir iš savo gerumo išėjęs iš krašto. Kaip kitaip būtų galima paaiškinti, kad ji net atsiduoda *jam*? Juk pats girdėdavau; ji pamesdavo galvą ir atsiverdavo jam, Rikardui, tam tyliam pavyduoliui.

Dabar ji dviem pirštais braukė stalo kraštą, brėžė vis tą patį brūkšnį.

– Ar Heningas išvažiavo į miestą?

Nustebęs pakėliau akis ir linktelėjau, dėdamas laikraštį į šalį.

– Įsitaisė ten paną, ar ką? – paklausė ji.

Tada žvilgtelėjo į mane.

– *Jis*? Ne, ką tu, – atsakiau.

Ji nusijuokė ir atsistojo.

– Atnešti ir tau?

– Būtų puiku, – tariau.

Ji nuėjo prie spintos, pasistiebusi išėmė du puodelius, pastatė juos priešais ant spintelės. Ar ji žinojo, kad seku ją akimis? Ar juto tuos skubrius žvilgsnius? Lengvus kaip šviesos prisilietimus, kūnu kylantį kirbulį, nuo blauzdos iki šlaunies, klubų, krūtų. Lūpų...

Ji šypsodamasi pažvelgė į mane.

– Be nieko? – paklausė, jau pripylusi puodelius, ir žengė prie manęs, atsargiai balansuodama.

Kaipgi, ji turėjo pastebėti. Tik nežinia, ar suvokė, kaip tai nedviprasmiška, kokie *išties* godūs mūsų žvilgsniai. Gal jai tai buvo tik žvilgsniai. Bet Heningas, kuris, praleidęs čia pusmetį, buvo prie sprogimo ribos, pašokdavo iš vietos, jeigu sėdėdavo šalia, o ji atsitiktinai stumtelėdavo jį klubais arba delnu paliesdavo jo ranką, kaip įprastai kalbėdama su žmonėmis, tačiau tie prisilietimai viršydavo jo jėgas, jis atsistodavo ir išeidavo į tualetą koridoriuje. Nemanė, kad kas nors supranta, ką reiškia įtempta tyla ten, viduje, apgaulingas vandens nuleidimas, jo pernelyg ūmus tonas, kai jis sugrįždavo. Reikėtų gi jam pasakyti. Papasakoti, kokį įspū-

dį palieka tos minutės, kai jis už durų, kaip visi užsiima visokiais reikalais ir nieku gyvu nežiūri vienas kitam į akis. Nebent Enoksenas nusprendžia gelbėti padėtį. Kaip mokyklos direktorius, jis galbūt jaučia ypatingą pareigą, iš kur man žinoti, šiaip ar taip, reikalui esant, pauzes mokytojų kambaryje jis užpildo įvairiomis temomis. Enoksenui patinka imtis atsakomybės, jam patinka spręsti iškilusius sunkumus numojant į kliūtis, jis iš tų žmonių, kurie, įėję į kambarį, suploja delnais ir patrina rankas: *na, dabar bus kalbos!* Bet nepasakytum, kad su visais bendrautų vienodai. Kai kalbasi su manimi, jo neapleidžia nuojauta, kad esu už jį protingesnis, ši grėsmė priverčia jį imtis tam tikrų atsargumo priemonių: ypač dažnai nukreipia kalbą prie temų, kurias išmano geriau už mane, o kai šis būdas nepasiteisina, pasinaudodamas autoritetu, kurį jam suteikia pareigos, moko mane – visada iš aukšto, visada išdidžiai. *Tavo klasė nebegerbia kitų mokytojų.* Jeigu kurią dieną pramiegu, jis atvažiuoja ir ima baladoti į duris, nesiliauja, kol neatidarau. Tada – į mašiną, visu greičiu, aš – mokinukas su kuprine ant kelių. Esu vienintelis, su kuriuo taip elgiamasi. Enoksenas kaipmat mane perprato, žinojo, kaip mane valdyti. Tokius dalykus netrunki perprasti. Kartais per mano pamokas jis įeidavo į klasę ir lyg atsitiktinai sustodavo klasės gale. Stypsodavo ten kaip ožys ir kretendamas barzdą kramtydavo apatinę lūpą, tylus, rimtas – ir po tų pamokų niekada nieko man nesakydavo: nei supeikdavo, nei pagirdavo, – to nereikėjo, jis buvo ten, ir to gana. Šiaip ar taip, kas man iš jo kritikos ir pagyrų?

Tik kartą netekau kantrybės, bet ne dėl to, kad nesuprasčiau, kas vyksta, ir nežinočiau, ką man daryti, ne, aš supratau, kas darėsi ir kodėl, supratau jį, įžvelgiau savo ištižimą ir didelį bailumą, ir vis tiek neradau kitos išeities, neįstengiau susilaikyti.

Anądien nepasirodžiau mokykloje. Mieste nespėjau į pirmąjį autobusą, taigi pasilikau dar vieną dieną; supratau, kad būtent tai jis ir norėjo prikišti, dėl to paprašė mane užeiti į savo kabinetą, tarsi *nežinočiau*, kad ne itin gerai padariau, tarsi *nė* nenumanyčiau, kad jis, direktorius, dėl tos pravaikštos veikiausiai turės priekaištų.

Dabar jis ruošėsi mane šviesti.

Aš pasibeldžiau ir įėjau. Jis apsimetė, kad skaito kažkokius popierius, *kur jie to išmoksta*, jis nepakėlė akių, leido man stovėti priešais rašomąjį stalą, ilgai.

Paskui padėjo popierius ant stalo, atsitraukė kėdę atgal ir įsispoksojo į mane.

– Vakar nebuvai darbe, Henrikai? – pasakė jis.

– Teisybė, – atsakiau.

Jis nenuleido akių.

– Buvau mieste ir nespėjau į autobusą. Apgailestauju.

Jam iš kairės buvo ištrauktas vienas archyvo stalčius. Pamaniau, kad primena atsikišusį apatinį žandikaulį. Lauke nugara į mus stovėjo Jūsefsenas ir stebėjo, kaip tamsoje žaidžia vaikai. Staiga šūktelėjo vardą. Jo balsas buvo stulbinamai arti, Enoksenas krūptelėjo. Jis nevalingai pasuko galvą ir pažvelgė pro langą. Po akimirkos vėl atsigręžė į mane, labai lėtai, lyg mėgindamas ištrinti ankstesnį judesį. Tarsi orumas jam visų pirma būtų tempo klausimas.

Jis vos vos palenkė galvą ir stumtelėjo aplanką, gulintį priešais.

– Šioje mokykloje esame tik dešimt mokytojų. Kai tu neateini į darbą, tave turi pavaduoti kuris nors kitas.

– Taip, – atsakiau ir nudelbiau akis.

Galbūt tai jį paskatino kalbėti toliau:

– Nemanau, kad čia *geras* pasiteisinimas. Jeigu nesugebi suspėti į autobusą, verčiau išvis nevažiuok į miestą.

Nuo tų neįtikėtinai grasių žodžių prasiveržė ilgai gniaužtas niršulys, viskas manyje susitelkė į tą vieną kurtinantį pyktį, *staugiantį*, pasakyčiau dabar. Bet mano rankos buvo ramios, kojos kaip anksčiau įremtos į grindis, veidas nejudrus, žvilgsnis tuščias. Aš prarijau. Nes taip jau buvo: tonas, kuriuo jis su manimi kalbėjo, atrodė maldaujamas, tad pyktis būtų atrodęs ne vietoj. Įniršis turi būti veržlus ir tikslingas, jis turi eiti išvien su visu kūnu ir mintimis, tada jis veikia pagal paskirtį: griauti. O mano įniršis buvo *glebus*, jis neturėjo poveikio jėgos. Kadaise mano įniršis sudarė paktą su verksmu ir drebančiu balsu. Todėl negalėjo ištrūkti. Vienintelis jo šansas išeiti į pasaulį – per sąjungą su verksmu ir drebančiu balsu, tik taip mano įniršis galėjo prasiveržti ir tapti matomas kitiems. Todėl neišliejau savo pasipiktinimo jo žodžių begėdiškumu, ne, mano akyse sužvilgo ašaros, ir aš minkštu, apsivėlusiu balsu išlemenau:

– Ką? Ką jūs *pasakėte*?

Jis spoksojo į mane, tiriamai. Surėmė pirštų galiukus, rankas pasidėjęs ant pilvo. Tarsi manytų, kad esu visiškai nemąstantis ir nežinau, jog

šita poza byloja apie valdžią ir galią, kontrolę ir veiksmingumą visuose filmuose, kuriuose esama tokių vyrų, ir vien to turėtų pakakti, kad sutelkčiau jėgas ir parodyčiau jam, kur jo vieta. Kas *taip* nusipigina savo kūno kalba, turėtų išgirsti, koks jis apgailėtinas, kas nors turėtų jam pasakyti, koks jis ribotas ir kvailas, tai neturėtų būti sunku – surasti jo silpną vietą, žaizdą, į kurią galėtum įkišti pirštą, vien tam, kad parodytum: *aš žinau tavo silpnybę*. Bet ne tam, kad tą įžvalgą kam nors panaudotum. Pakanka, jog jis žino, kad tu žinai.

– Aš tik pasakiau, kad geriau nustok važinėjęs į Tromsę, jeigu nesugebi laiku atvykti į darbą. Einaras... – čia jis pasisuko ir linktelėjo Jūsefsenui, kuris tebestovėjo lauke. – Einaras turėjo paimti tavo klasę, ir nemanau, kad jam tai labai patiko. O gal manai kitaip?

Aš neatsakiau.

– Hm? – sumykė jis apsimestinai švelniai, lyg pateisindamas savo elgesį.

Aš juk buvau su juo draugiškas, nebuvo jokio pagrindo taip širsti. Pažinojau tą toną, ir net dabar, kai man dvidešimt šešeri, jis paralyžiuoja mane, tarsi turėtų hipnotizuojamą poveikį, ir nusviedžia į praeitį: man dešimt metų, bejėgiškiau verkiu iš pykčio, bet netrukus įniršis paims viršų ir mane apsės padūkimas, pyktis toks didelis, jog net kiti, vyresni, vaikai manęs išsigąsta. Stveriu vieną iš jų už gerklės ir parverčiu, stukteliu jo galvą į asfaltą, viskas įvyksta taip greitai, jog jis nespėja apsiginti, kumščiais talžau jam veidą, krumpliais pajuntu nosies kremzlę, jis kraujuoja, žliumbdamas ir rėkdamas kruvinai sumušu jo lūpas į dantis, jo veidas minkštas ir sutežęs, jis mėgina užsidengti, aš mušu ir mušu, nesiliauju, kol mane sugriebia dvi suaugusiojo rankos ir atitraukia.

– O gal manai kitaip? – paklausė Enoksenas, o aš tesugebėjau papurtyti galvą.

Buvau tarsi gyvatė, kurią jis valdė savo balso niuansais, kaip tik norėjo. Įsiutęs, kone ašarodamas išėjau iš ten, galutinai pažemintas uždariau duris ir ėmiau svarstyti, kaip atsikeršyti.

O jis? Apie ką mąstė, kai išėjau? Ar *jam* situacija atrodė nepakeliama? Ar buvo nepakeliamai sunku mane apžiūrinėti, kai stovėjau priešais jį, ar jis gėdijosi dėl to, kaip elgėsi toje situacijoje, ar tai įvarė jam nemigą ir ar jis troško atgailauti, ant kelių atsiklaupęs prašyti atleidimo už tai, kad *nerodė* man pagarbos, *nelaikė* manęs lygiaverčiu, priešingai – kalbėjo su manimi taip, tarsi mano protinės galios būtų *menkesnės* – o

ne didesnės – už jo, taigi – kaip su vaiku, mokinuku ant direktoriaus kilimo?

Veikiausiai ne.

Bet galbūt kelias minutes po to, kai išėjau iš kabineto, jis klausė save, *kodėl* taip pasielgė, *kodėl* jam taip reikėjo parodyti, kad yra pranašesnis už mane, turi valdžią, yra svarbesnis asmuo?

Veikiausiai ne.

Tai buvo mano klausimai jam, sau jis neturėjo nė vieno, pamaniau, nebent naktimis staiga pabusdavo iš miego, kankinamas siaubingos minties: *kuo aš paverčiau savo gyvenimą?*

Dar nespėjau sukonkretinti pernelyg miglotų savo keršto planų, kai jis išreiškė man prielankumą. Mokytojų kambaryje buvo paskutinis susiėjimas prieš kalėdines atostogas. Sėdėjome sulinkę prie tų idiotiškų mažų lėkštučių ir knebenome tortą, kaip įprasta prieš Kalėdas visuose šalies mokytojų kambariuose, tada jis atsistojo ir pradėjo sakyti kalbą, kurioje ypač padėkojo man, taigi mūsų pokalbis, įvykęs kabinete, virto smulkmena: *štai tikrasis* direktorius, *štai* kokie mūsų santykiai, tai *aš* niekingas ir apgailėtinas, o jis pasirodė kaip kilnus žmogus, koks iš tikrųjų yra ir visada buvo.

Tada išvažiavau. Dvi savaitės Pietų Norvegijoje, ir visa mano būtis įgavo išties kitų spalvų. Supratau, kad leidausi valdomas neesminių dalykų, kad maži dalykai mano gyvenime užėmė neproporcingai daug vietos. Tarsi proporcijos ten, šiaurėje, nepastebimai pasikeistų; staiga buvau įraizgytas į tai, ko pats nemačiau. Tai užvaldė, paženklino mane, vertė išdarinėti dalykus, kurie šiaip net į galvą nešautų. Trūko visumos pojūčio. Kaip tiems nuo greičio apspangusiems žmonėms Vokietijos autostradoje: dešimtis kilometrų švilpę didžiuliu greičiu, jie įjungia posūkio signalą, sumažina greitį, rieda degalinės link, tada šalia vairuotojo sėdėjusi moteris atidaro dureles ir išlipa, įsitikinusi, kad automobilis jau stovi. Bet ne, žemė, ant kurios ji pastato koją, išslysta lyg kilimas, ji pargriūva, galbūt baisiai susižaloja, gal net trinkteli galvą į betoną ir užsimuša, nes taip nutinka. Tarkim, tu sėdi kavinėje, drebėdamas nuo miego trūkumo išgeri porą puodelių kavos ir surūkai kelias cigaretes, kad nors kiek atsigautum ir galėtum važiuoti toliau, atsitiktinai pakeli akis ir pažvelgi pro langą: pro kolonėlę pašėlusiu greičiu pralekia automobilis, atsidaro durelės ir išpuola moteris, *ūžt* nusiridena tolyn, atrodo siaubingai, ji lieka gulėti, tu šypsaisi. Nes kas gi čia per reiškinys?

– Prašau, – tarė Linda paduodama man puodelį.

– Ačiū, – padėkojau, pūsdamas, kad praauštų, ir tą pačią akimirką, kai gurkštelėjau kavos, panorau užsirūkyti.

Kava buvo pernelyg juoda.

– Stiproka, – tariau pastatydamas puodelį.

– Niekis, – atsakė ji.

Akies krašteliu stebėjau ją geriančią, tikėjausi vypsnio, bet nesulaukiau. Kaži kaip būtų, svarsčiau, jei vieną vakarą staiga apkabinčiau ją ir pabučiuočiau, ar neatstumtų manęs, nepasakytų *ne, Henrikai, nereikia* tuo ramiu tonu, kuris tik dar labiau paryškina pralaimėjimą, ar negalėtų bent supykti, suirzęs pamaniau, šiaip ar taip, tai būtų jausmas, vadinasi, jai ne vis vien, taigi yra vilties.

Vilties?

Kokios vilties?

Aš juk nenoriu jos. Ji už mane aštuoneriais metais vyresnė, brandi – ką gi, bet įspūdinga niekaip nepavadintum, nejau turėčiau su ja prasidėti, ne, tai būtų siaubinga, rodos, matau ją repečkojant artyn ir šnabždant mano vardą, moteris, nusižeminanti prieš mane, kad gautų trokštamą meilę, tai neoru, *mano mylimas Henrikai*. Glamonė, kurią turiu nusipurtyti. Tai iš kur tas troškimas, negailestingas kaip bausmė, permiegoti su ja vieną vienintelį kartą?

Vėl pažvelgiau į ją. Ji išsitraukė iš rankinės žurnalą, vos vos pakreipdama galvą atsilošė sofoje. Kaip katė, pamaniau; sprandas niežti ten, kur nesiekia letenėlė. Jos nertinio rankovės atraitotos iki alkūnių, tarsi tam, kad atrodytų veikli, betgi riešai tokie plonučiai; panorėjęs galėčiau perlaužti.

Sukosėjau, kad nuslėpčiau nevalingą šypsnį. Prieš porą dienų parašiau laišką Rikardui, sėdėjau vakare mokyklos darbo kambaryje ir kurpiau vieną variantą po kito. *Ar žinai, ką Linda iš tikrųjų myli?* – paklausiau. *Ar žinai, kur ji iš tikrųjų buvo praėjusio šeštadienio popietę? Ar žinai, kas iš tikrųjų vyksta, Rikardai?* – buvau parašęs prieš tai, paskui ilgai laikiau laišką rankoje ir svarsčiau, ar tikrai jį išsiųsti, bet tai jau buvo nuspręsta praėjusią naktį, kai, negalėdamas užmigti, mintyse kūriau ilgus laiškus. Kažkodėl norėjau jam smogti į silpniausią vietą, pasiekti, kad jo liguista meilė Lindai išvešėtų, užvaldytų jį visą, norėjau jį pastūmėti toliau, buvau sumanęs apkartinti jam gyvenimą. Tokios fantazijos kyla, kai kankina nemiga, tai ilgos, klaidžios kelionės į tamsius labirin-

tus, kurių kitą dieną niekada neatpažįsti, nes tuomet galioja kiti dėsniai ir visa, kas buvo taip nuodugniai išprotauta, praranda prasmę. Prielaidų nebėra. Kai atsikėlęs leidi į praustuvę šiltą vandenį ir spoksai į aprasojusį savo atspindį veidrodyje, galbūt galvoje šmėsteli: *ar aš tikrai taip galvojau?*

Taip atsitiko ir šįkart. Kai atidariau duris ir išėjau į lauką, pamačiau Rikardą, jis stovėjo prie savo automobilio ir lankstė mažutį brezentą, kuriuo visada uždengdavo stiklą. Sustojau ir įsispitrėjau į jį. Visos jo esybės grasumas kone varė į neviltį, tie smulkūs, tikslūs rankų judesiai, jo tariama vidinė ramybė, kurią gali suardyti atviros durys, triukšmas ir čepsėjimas, dėmė ant staltiesės, – tada ji tuoj pat nudengiama plačiu mostu, išdidžia mina, *nejau šiuose namuose nieko neįmanoma padaryti gerai*, ir kaip auka be žodžių išnešama. Kas netelpa į griežtą schemą, pagal kurią visa *turi* būti daroma, sulaukia tos pačios reakcijos: arba nebylių priekaištų, arba, jei riba peržengta, audringų pykčio proveržių; šie nušluoja viską, kas pasipainioja kelyje.

Vien nuo jo pedantiškų judesių mane ėmė pykinti, man reikėjo pajudėti, kaip skęstančiajam reikia oro, tad pasileidau ristele.

Rikardas sėdo į automobilį ir *papypino* man, aš pasisveikinau kilstelėdamas ranką, lyg mus kas nors sietų. Jis laiko mane savu, pastebėdavau tai ir anksčiau, kai sutikdavau jį prie pašto dėžučių, parduotuvėje arba prie jų buto durų. Jo nuolat rodomas draugiškumas man. *Visada prašom užeiti, visada prašom skolintis iš mūsų, jei ko nors tau pritrūktų; Henrikai, turiu šaldytuve kelis alaus, užeik pažiūrėti futbolo*, – ir aš šypsodavausi, linksėdavau galva ir taip pat atrodydavau malonus, nes nemačiau jokio *pagrindo* bendrauti su juo kitaip. Jeigu būčiau susiraukęs ir nekalbus, slopinčiau visas draugiškumo užuomazgas ir niekada nepasakyčiau nė žodelio daugiau, nei būtina, jis imtų manyti, kad man kažkas negerai, o ne jam, kaip yra iš tikrųjų. Bet jeigu jis būtų ką nors padaręs netinkama ir žinotų, kad aš apie tai numanau ir turiu pagrindą jaustis įžeistas ir būti nedraugiškas, tada galėčiau taip elgtis, ir jis nemanytų, kad nesugyvenamas esu aš.

Taip jau tarp žmonių įprasta: galimybę atstumti ir smerkti turi užsitarnauti.

Taigi, kai tądien įžengiau į mokytojų kambarį, buvau apsisprendęs. Juk ta mintis man patiko. Gulėti savo pusrūsyje, girdėti augant įtarumą, numanyti pulsuojant pavydą ir nejausti jokio susirūpinimo, nes tai –

žmonės, kurių gerai nė nepažįstu ir kurie man nieko nereiškia, tiesiog gyvename kaimynystėje ir dirbame tą patį darbą. Be to, žinau, koks jis yra.

Kaip ir Linda žino, pamaniau ir pažvelgiau į ją. Plaukai nevalingu rankos judesiu nubraukiami už ausies, akys skaito.

Tikriausiai ji pajuto, kad spoksau į ją, nes tuoj pat nuleido žurnalą ant kelių ir atsisuko į mane.

– Jei nori, šįvakar prieš vakaronę gali užeiti pas mane, Henrikai. Juk *eisi*?

– Tikriausiai, – atsakiau ir iškart pakėliau akis.

Pro duris įėjo Enoksenas su Jūsefsenu. Abu nešėsi termosus ir sumuštinių.

– Štai kur jūs! – tarė Enoksenas, trinktelėjo termosą ant stalo, prisitraukė kėdę ir atsisėdo.

Jūsefsenas, atidaręs spintos duris, pasiėmė puodelį.

– Ar daug bus žmonių? – paklausiau Lindą.

Ji maloniai nusišypsojo ir papurtė galvą.

Ką tai reiškia? Ar mano, kad bijau didelės kompanijos, ar dėl to šypsosi?

Šalia Enoksenas iš popieriaus vyniojo sumuštinius, dirsčiodamas į mudu. Visada budrus – kad tik nepraleistų nieko, kas vyksta aplinkui.

– Teisingai, šiandien vakaronė, – pasakė jis ir atkando kąsnį.

Pirštai kietai spaudė sumuštinį, keli trupiniai prilipo prie barzdos žemiau lūpų kampučio. Jūsefsenas pasidėjo garuojantį puodelį ant stalo ir prisėdo šalia manęs.

Atsargiai šyptelėjau Lindai ir nežiūrėdamas į juos atsistojau.

Už lango po stogine lyg pingvinai stypsojo vaikai. Prie šonų nuleistomis rankomis, mieguistomis akimis jie stebeilijo į krintantį sunkų ir šlapią sniegą.

– Turiu šį tą nuveikti, kol dar nevėlu, – sumurmėjau ir nuėjau į darbo kambarį, nors žinojau, kaip sunku, sėdint nugara į juos, susikaupti – tarsi man kas nors grėstų, sąmonę kaustė nepagrįsta baimė; aš negalėjau jų matyti, negalėjau žinoti, ką jie veikia.

Buvo nejauku. Girdėjau, kaip pro duris kažkas nuolat įeina, sveikinasi ir keičiasi trumpomis žinutėmis, girdėjau šliuriavimą kilimu, vartomų laikraščių čežėjimą, atodūsius, tolimą šurmulį iš mokyklos kiemo. Ilgainiui pokalbis pradėjo įgauti pavidalą. Jie kalbėjo apie kelias dingusias kompaktines plokšteles, apie lavinų grėsmę, kuri didžiausia

tokiu oru, galbūt reikės evakuotis kaip pernai, kai žmonės dvi savaites glaudėsi sporto salėje, nors nieko neatsitiko, nebuvo nė vienos griūties.

Aš neįstengiau mąstyti, užsispaudžiau delnais ausis, o žvilgsnis naršė po puslapius, nieko neatsirinkdamas. Viskas slydo pro šalį, o jeigu ir įstrigdavo, tai pavieniai sakiniai, kuriuos kartodavau sau, nesuteikdamas jiems prasmės. Galiausiai padėjau knygas į vietą ir apsukau kėdę.

Jūsefsenas sėdėjo palinkęs į priekį ir krimto sumuštinius. Tarpais užgerdavo kava – skubomis, lyg turėtų kur nors suspėti. Jūsefsenas pasitiko mane tą dieną, kai atvažiavau. Laukė autobusų stotelėje, kad man parodytų, kur gyvensiu, – kresnas žmogelis, įkopęs į penktą dešimtį, visą laiką matantis, ką darau, nors niekada nežiūri tiesiai. Spustelėjęs ranką, jis visą kelią iki buto durų kumpino šalia, plepėdamas apie šį bei tą, nieko neklausinėjo ir labai skubinosi pasišalinti, kai tik viską aprodė.

– Visada prašom užeiti, jei kiltų klausimų, – pasakė prieš mums išsiskiriant.

Jis patrynė akinių stiklus į marškinių rankovę. Veidas be akinių visiškai persimainė, tarsi pats savęs nebepažintų. Lyg būtų išėjęs pasivaikščioti. Kelias sekundes akys mėgavosi laisve, tada Jūsefsenas vėl užsidėjo ant nosies akinius, o veidas grįžo į savo vietą ir tapo budrus kaip anksčiau.

– Būtinai, – pasakiau. – Ačiū jums.

– Taip, taip, – tarstelėjo jis. – Tai aš jau keliausiu namo.

Žiūrėjau pro virtuvės langą, kaip jis mažais, skubriais žingsneliais nutolsta keliu. Tas jo tempas neturėjo nieko bendra su veiksmingumu. Tai, ką mačiau, buvo nervinga skuba. Apsnūdusi siela judriame kūne. Toks buvo Jūsefsenas. Jis vienodai lengvai užmegzdavo kalbą su visais, išmanė viską po truputį, atsvarą pasauliui sudarydavo plepalai apie šį bei tą. Tačiau jo prielankumas man buvo akivaizdus. Jis apuostė mane kaip šuo ir tuoj pat susidarė nuomonę. Kaskart, kai susiduriu su tokiu beribiu draugiškumu, darausi atsargus, netikiu juo. Jam trūksta precizijos, jis neaiškus, o po juo slypinti neapykanta taip kietai pažabota, jog vieną dieną sukils ir išsiverš, puls tą, kurio taip seniai slapta troško. Jeigu *tuomet* dar tikėsi draugiškumu, tu prapuolęs, nes neturėsi kuo apsiginti, o neapykanta iš visų jėgų smogs ten, kur jautriausia vieta – į širdį.

Tai pavojinga.

Dabar jis kažką sumurmėjo Enoksenui, šis kažką sububeno atsakydamas. Žinojau, kad jie kartu leidžia laiką ir už mokyklos sienų, savaitgaliais plaukia žvejoti apsivilkę samaninės spalvos sportines striukes ir apsiavę batais su aulais iki kelių, prie diržų visada pasikabinę savo peiliukus. Rudenį jie kartais eina medžioti. Vaizduodavausi, kaip jie skuodžia per krūmus ir brūzgynus, šalia skalija Enokseno šuo, kaip Jūsefsenas, įkaitęs nuo bėgimo, gaudo kvapą, o Enoksenas žvaliai kumšteli jam į pašonę, kai paukštis nuplastena žemėn, o ausyse tebeskardi šūvis.

Apie ką jiedu gali kalbėtis? Ką jie mano vienas apie kitą? Abejojau, ar Jūsefsenui tikrai patinka tie žygiai į mišką per lietų, šlapdribą ir rūką, ko gero, jis kur kas mieliau sėdėtų šiltai namuose ir žiūrėtų televizorių.

Vyptelėjau pats sau. Irena sugavo mano žvilgsnį ir nusišypsojo. Tada kilstelėjo užuolaidą ir pažvelgė mokyklos kieman. Kąsniais krito sniegas. Buvo jos eilė budėti, bet, užuot kur nors ėjusi, ji sunkiai susmuko į sofą. Enoksenas paliko ją ramybėje, jis skaitė, ant stalo išsiskleidęs laikraštį. Senoji Hilda mezgė, mačiau, kad nepatenkinta ir su nuoskauda rūsčiai dirsčioja į Ireną, nes niekas jos nepaiso, o savyje kaupė pagiežą, kuri retkarčiais išsiliedavo graužikiškais pykčio proveržiais. Dabar ji tvardėsi, bet ją išdavė ranka, staigiai trūkčiojanti siūlą, iš pradžių vieną sykį, paskui dar kartą, stipriau.

Pakilęs nuėjau prie lango. Prie sienos stovėjo trys devintokai ir rūkė, delnuose slėpdami cigaretes, pasiruošę jas mesti, jei tarpduryje pasirodytų vienas iš mokytojų. Mano mergaitės spietėsi palei duris. Iš pažiūros nuobodžiavo. Kalbėjo tik Anetė. Spigus jos balsas buvo vos girdėti, kaip iš po žemių, ir nelabai tiko prie jausmingo veido, kurį mačiau lauke. Kitos mergaitės neatrodė itin susidomėjusios. Žvalgėsi aplinkui, mindžikavo, taisėsi plaukus; judesėliai, kurie iškart pamirštami.

Pirmų–šeštų klasių vaikai renkasi futbolo aikštėje už stoginės. Vieta palei duris skirta vyresniesiems – paaukštinimas, kurio tos mergaitės nekantriai laukė visą šeštąją klasę. Jeigu žaidimų ir futbolo aikštės – limbas tiems, kurie, be vaikystės dievukų, nieko daugiau nepažįsta, mergaitės jau pasiekė skaistyklą. Dar trejus metus jos turės laukti, kol galės patekti ten, kur labiausiai trokšta: į rojų, kuriame – prašmatnūs vakarėliai, nepažįstami vaikinai ir ilgos kelionės automobiliu po Finmarko sritį.

Už manęs kažkas įėjo į kambarį. Pasukau galvą. Tai buvo Irena. Ji pasidėjo krūvelę popierių ant lentynos, atidarė kopijavimo mašinos dang-

tį ir uždėjo lapą ant stiklinio paviršiaus. Pamaniau, kad reikėtų jai pasakyti ką nors malonaus, bet tada ji nusisuko paspausti mygtuką, o aš vėl ėmiau žiūrėti pro langą. Už nugaros sulig kiekvienu šviesos pliūpsniu pasigirsdavo ritmingas, sodrus garsas. *Ūžt. Ūžt. Ūžt.* Nukopijuotų lapų taksėjimas, atsimušant jiems į plastmasinį kraštą, jos lėti, bet tvirti pirštai, kurie čežindami juos renka.

Lauke palei mokyklos sieną pamačiau atsėlinant du aštuntokus. Vaipydamiesi ir gniauždami juoką, jie iš užnugario artėjo prie mano mergaičių. Berniukai tylutėliai sustojo, pritūpė, suspaudė sniego gniūžtes, mergaitės nieko nenujautė, tada tiedu pašoko ir, žaibiškai apkabinę už kaklų nusižiūrėtas aukas, springdami juokais ištrynė joms veidus. *Viešpatie, kokie jūs vaikiški!* – sušuko Katarina, papurtė šaliką ir kietais, piktais mostais nusivalė. Bet Hana užkibo – pasisėmusi saujelę sniego, kiek įkabindama pasileido juos vytis. Berniukai pralėkė pro langą. Hanai bėgant pro šalį, Kenetas ištiesė ranką ir nutvėrė ją už peties. Liemuo sustojo akimirksniu, o kojos dar veržėsi pirmyn, kol ji prarado pusiausvyrą ir tiesėsi ant žemės. Galva kaukštelėjo į asfaltą. Ji nekrutėjo.

Po minutės mokyklos kiemas prigužėjo vaikų ir skardėjo jų balsais.

Aš nenorėjau žiūrėti. Juolab netroškau likti su kitais mokytojų kambaryje, matyti, kaip netrukus vidun supuls mokiniai, karštai piktindamiesi pasakos, kaip viskas įvyko, ir neatlyš, kol vienas iš mokytojų atsidusdamas atsikels ir išeis kartu su jais, kad išsiaiškintų padėtį, paguostų, padalytų kaltę ir atkurtų tarp jų tvarką. Bet mokytojų kambaryje niekas dar nežinojo, kas atsitiko lauke. Jie vis dar rezgė aplink save nuobodulio tinklelius, keitė sėdėjimo pozas, vartė laikraštį, kilnojo puodelį, kramtė sausą duoną, nutaisę tuščius žvilgsnius galvojo apie tai, ką turės nuveikti, ką jau nuveikė, ką patyrė, – visa, kas krūvoje sudarė jų gyvenimą. Gyvenimą, kuris netrukus privers atsikelti ir išsekti paskui įsikarščiavusius mokinius laukan – galva tuštutėlė, nuo lūpų kampučio nusibrauki trupinį ir junti, kaip nuo kūno atsiskiria šiluma ir pakyla į drėgną orą. Prasiskini per vaikus kelią, į tave plūsteli jų pasaulis. Vaikų balsai, vaikų akys, vaikų mintys. Vaikų kaltė, vaikų gėda.

Išskubėjau pro mokytojus į koridorių, neatsigręždamas nusikabinau nuo vagio striukę ir rengdamasis nulėkiau klasės link. Per vėlai dingtelėjo, kad dabar, kai vaikai tokie dėmesingi, iš lauko jie tuoj pat mane pastebės. Ką daryti? Negalėjau ten stypsoti. Jie mane pamatytų, o tada

tikriausiai imtų barškinti į langą ir moti rankomis, kad išeičiau. Tai ką man daryti? Apsidairiau. Lauke kaip šešėliai ant sniego šmėžavo vaikai. Reikia apsimesti, kad turiu reikalą, pamaniau, ir atidariau mokytojo stalo stalčius. Nieko. Tik liniuotė ir keli sąsiuviniai. Stvėriau vieną ir sprukau lauk, pasukau koridoriumi atgal, negalėjau sustoti ir stovėti, tai neįmanoma, taip pat negalėjau eiti į tuščias klases, ką būčiau ten veikęs? Ir tualetas jokia išeitis, nes jis šalia mokytojų kambario.

Pažvelgiau į laikrodį. Pertraukos dar dešimt minučių. O aš buvau pasiekęs koridoriaus galą. Nejau dešimt minučių kaip koks kvailys marširuosiu koridoriumi?

Ką aš darau?

Laimei, buvau apsivilkęs striukę. Kišenėje radau cigarečių. Galėjau išeiti parūkyti. Aš juk rūkau, taigi nieko keista, jei užtrauksiu dūmą, prikišti jie nieko negali, pamaniau atidarydamas duris. Jie buvo susispietę po langu. Gal ji ten guli be sąmonės. Pasvarsčiau, kad gal reikėtų prieiti prie jų, bet tiek to, tada iš minios keletas atsiskyrė, praradę susidomėjimą tuo, kas atsitiko, taigi turbūt nieko rimta, pamaniau ir pasukau už kampo. Su sąsiuviniu rankoje per minkštą sniegą nubridau palei mokyklos pastato galinę sieną.

Sustojau, prisidegiau cigaretę ir, atsirėmęs į sieną, nukreipiau žvilgsnį į futbolo aikštę. Šviežias sniegas slopino visus garsus, sutirštino žaidžiančių vaikų klegesį, rodės, balsai, apsunkę nuo krentančio sniego, pilko ir drėgno oro, nuo jų atsiskirdavo lėčiau.

Kai cigaretė buvo įpusėta, per aikštę kiek įkirsdami atskuodė du vaikai.

– Henrikai! Henrikai!

Šiugždančios neperšlampamos kelnės, žvilgančios šlapios striukės, švytinčios akys. Kimas ir Andrėjas iš ketvirtos klasės. Andrėjas siekė mano palankumo, Kimas tik bidzeno jam iš paskos. Tą savaitę jie buvo geriausi draugai, ir Andrėjas tai išnaudojo kaip įmanydamas. *Ateik, Kimai! Pažiūrėk, Kimai!* – šaukdavo jis, vos pasibaigdavo pamokos, norėdamas pabrėžti jų naująjį statusą. Jeigu klasėje kas nors atsitikdavo, jis tuoj atsisukdavo į Kimą: *dabar mes dviese, ar ne?* Ir Kimas visur sekiojo iš paskos. Jis buvo neutralus, tas, kurį visi galėjo vadinti savo draugu. Niekam to nereikėjo labiau nei Andrėjui, todėl buvo šiek tiek jo gaila matant, kaip jis persistengia. Praeis kelios dienos, ir Kimas palinks prie kito, pavargęs nuo audringo dėmesio.

– Mes rausiame baisiai gilų sniego urvą, norite pažiūrėti? – sušuko Andrėjas.

Už futbolo aikštės plušo trys keturios mažos žmogystos. Jie plikomis rankomis rausė skardį.

– Tuoj prasidės kita pamoka, – pasakiau.

Jie sustojo priešais mane.

– Kam jis jums? – paklausė Kimas ir mostelėjo į oranžinį sąsiuvinį, kurį tebelaikiau rankoje.

Nusišypsojau.

– Kaskart, kai iškrečiate kokią šunybę, užsirašau.

– Parodykite!

– Tai slapta.

– Ar apie mane ten kas nors parašyta? – paklausė Kimas.

– Jis tik juokauja, – pergudravo Andrėjas. – Juk taip, Henrikai?

Papurčiau galvą.

– Tai kas ten parašyta apie mane?

– Pažiūrėsime, – tariau atversdamas sąsiuvinį. – Andrėjas... Andrėjas... Andrėjas...

Dirstelėjau į jį.

– Nori išgirsti?

– Aha, – pasakė jis ir išsiviepė.

Bet Kimas dar nesuprato.

– Na, paskaitykite! – paprašė jis.

– Ten nieko neparašyta, žioply! – neiškentė Andrėjas.

Nukračiau pelenus nuo cigaretės ir vėl patraukiau dūmą. Jie vis dar stoviniavo. Mačiau, kad Andrėjas mėgina sugalvoti, ką dar čia paklausus.

– Ar tiesa, kad nemokate vairuoti mašinos? – galiausiai išpyškino.

– Kas taip sakė?

– Miriama, kas daugiau.

Taigi jie kalba apie mane. Vargu ar ji galėjo pasakyti jam vienam, pamaniau, tikriausiai tai buvo replika prie pietų stalo. Jie šnekučiuoja apie tai, kas įvyko per dieną. Nuoširdus pokalbis. *Skanu!* Bulvės, žuvų kukuliai, svogūnai ir sviestas. Ji pasmeigia šakute karštą, garuojantį žuvies kukulį ir įsideda į savo lėkštę. *Henrikas sakė, kad jis net vairuotojo pažymėjimo neturi!* – taria ji, Andrėjas juokiasi, nieko kvailesnio nėra girdėjęs. *Ar gali man paduoti bulvių, Miriama?* – paprašo tėvas, mama ją

paklausia, kaip sekėsi matematikos kontrolinis darbas, Miriama ištempia pirštus ir pakelia antakius, nurijusi kąsnį, tuoj pat stveria stiklinę vandens, nugeria. *Karšta!* – ištaria ji. Mama tebežiūri į ją. *Šiaip sau!* – atsako Miriama, jusdama mamos žvilgsnį, vėl pakelia šakutę prie burnos, papučia. *Henrikas sakė, kad galėtum stengtis labiau*, – taria mama. – *Kad norėdama nesunkiai pagerintum pažymius*. Ir akimirką ji prisimena tėvų susirinkimą: skrudintos kavos aromatas, kopijavimo mašinos ūžimas, prislopintas dūzgesys iš koridoriaus, kur kiti tėvai laukia savo eilės, mano pirštai, kurie kiek nervingai stumteli du lapus su pastabomis, pasidėtus priešais. Mūsų žvilgsniai trumpai susitinka. Jos akys tokios pat žalios kaip dukters, ir man širdyje pasidaro šilta. Tas pats mąslokas santūrumas, būdingas ir Miriamai, apie kurią kalbame.

– Miriamai galėčiau prikišti tik tai, – tariau, – kad ji nelabai stengiasi, tenkinasi minimaliu krūviu. Padaro, kas būtina. Bet niekada daugiau.

– Mhm. Miriama vis kuo nors užsiėmusi, – pasakė ji, ir dėl to, kaip ji tai ištarė, su šypsenėle lūpose, mane vėl persmelkė džiaugsmo banga. – Nelengva priversti ją nuolat rūpintis namų darbais.

Norėjosi paklausti, ką ji turėjo galvoje, sakydama *kuo nors*.

– Bet juk viskas gerai, – nuraminau.

– Jokių problemų?

Šypsodamasis papurčiau galvą. Ji atsistojo ir paėmė rankinę, kurią nežinia kam buvo atsinešusi.

– Tai ačiū, Henrikai, – padėkojo ji ir apsivilko paltą, kaklą apsivyniojo šaliku.

– Perduokit dukrai linkėjimų, – pasakiau.

– Perduosiu. Viso labo!

– Viso labo, – atsakiau.

Prieš išeidama pro duris, ji dirstelėjo į veidrodį. Sustojęs prie lango, žiūrėjau, kaip ji skubiais žingsniais nutolsta keliu. Vėjas plaikstė šaliką, viena ranka ji nusibraukė užkritusius plaukus, o aš mąsčiau, kad netrukus ji bus namie, kur laukia Miriama, nekantraudama sužinoti, ką apie ją pasakiau. Galbūt jos sės valgyti vakarienę, galbūt Miriama puls maištauti, kai mama paprašys ateityje daugiau laiko skirti namų darbams; bambėdama užtrenks duris ir savo kambaryje visu garsumu pasileis muziką. Susierzinimas, kurio kitą dieną bus likę tik pėdsakai, nepatenkintas žvilgčiojimas į motiną, kai ši ims zyzti prie pietų stalo, *juk yra tiek kitų svarbių dalykų*.

– Čia negalima rūkyti, – džiūgaudamas pareiškė Andrėjas ir mostėjo į pusiau surūkytą cigaretę mano rankoje.

Kimas atrodė nekantrus. Meilintis jis nemokėjo.

– Tuoj bus skambutis, – pasakė Andrėjui, jam taip knietėjo įsirausti į sniegą.

– Niekam nesakykite, – paprašiau ir nuspriegiau nuorūką.

Ji liko smilkti ant sniego krūvos priešais mus. Andrėjas ištiesęs ranką ją paėmė, *pšš* įspaudė į sniegą.

– Bėkite dabar pas kitus, – pasakiau. – Iki skambučio liko penkios minutės. Pirmyn.

Andrėjas iš pradžių nerodė didelio noro, jis nespėjo visko papasakoti, bet kai pamatė Kimą nuskuodžiant aikštės link, įsiteikiamai nusišypsojo ir, nereikalingai surikęs *iki, Henrikai*, pasileido iš paskos.

– Palauk, Kimai! Palauk manęs!

Kai kiti išeidavo, paprastai dar kokį pusvalandį pasėdėdavau mokytojų kambaryje, tai – savotiška dekompresija, nes, kad ir kaip ramiai praslinkdavo diena, prisipildydavau pagreičio, kuris būdavo per didelis lėtiems vakarams. Toks jau esu: jei pokyčiai per staigūs, visada pasiimu tai, kas praėjo, į dabartį, kaip naras pasiima slėgį iš jūros dugno, jei per staigiai iškyla į paviršių.

Taigi, kai Enoksenas paskutinis užvėrė duris, nuėjau prie spintelės ir įsipyliau dar vieną puodelį kavos, išjungiau kavavirę ir atsistojau prie lango. Mokslo metų pradžioje prieš išvažiuodamas jis įkišdavo galvą pro duris ir pasakydavo sudie, dabar nebematė reikalo vargintis. Tarsi būčiau tuščia vieta, jis užgesino šviesą koridoriuje ir užrakino laukujes duris, tada, nė nežvilgtelėjęs į langą, prie kurio stovėjau, perkirto mokyklos kiemą ir skubiai nužingsniavo prie automobilio, kurį visada statėsi ten pat, prie stoginės. Raktą jau laikė rankoje. Kai durelės atsidarė, jis numetė savo krepšį ant priešakinės keleivio sėdynės, greitais judesiais nuvalė nuo priekinio stiklo sniegą, porą kartų įspyrė į padangą, galiausiai įlipo vidun ir įsitaisė prie vairo. Jis pasuko raktelį. Rrr rrr. Ilgai ten sėdėjo, uždėjęs rankas ant vairo, šildydamas variklį. Paskui pamačiau, kad jo nebėra. Tik vėžių raizginyje paliktas purvino sniego dribsnis, kuris, matyt, atšoko nuo kėbulo apačios. *Nieko nepastebėjau*. Visa važiavimo atbulomis, apsisukimo ir greitėjimo operacija praslydo

man pro akis. Gal penkiolika sekundžių, ne daugiau; ore virš mašinos vėžių tebekybojo išeinamųjų dujų ruoželis.

Man taip yra buvę ir anksčiau, bet nedažnai; trumpos ar ilgesnės akimirkos, kai ištuštėju ir išnykstu pats sau. Tarkim, moteris išlipa iš automobilio priešais benzino kolonėlę, ji atsuka bako dangtelį ir įkiša pistoletą, stovi taip, ranka įsirėmusi į klubus, ir pila benziną, tą aš matau. Paskui jau matau, kad ji eina iš parduotuvės, ir suprantu, kad prieš tai, kai aš atsipeikėjau ir vėl grįžau į tikrovę, yra laiko tarpas, per kurį ji turėjo pakabinti pistoletą į vietą, įeiti į parduotuvę ir sumokėti. Aš neužsimerkiau, nenusukau žvilgsnio į šoną; visą laiką stovėjau ten pat ir spoksojau į degalinę. Ir trumpesni intervalai: tėvas lipa žemyn kopėčiomis, kurias pasistatė prie namo sienos, ruduo, jis valė spyglius iš stogvamzdžio. Kitą akimirką jis tvirtai spaudžia man ranką. Dešimties sekundžių nėra. Arba penkių: stoviu ant nugludintos uolos krašto, kai atitokstu, plaukiu jūros gelme, virš dumbliais apaugusios keteros, saulė įkypais ruožais krenta per žalsvą vandenį.

Ilgiausias kritimas į save, kiek pamenu, truko apie pusvalandį, kai vieną naktį sėdėjau ant suoliuko Kristiansane: bažnyčios laikrodis išmušė tris, po to nepamenu nieko, nei ką regėjau, nei ką mąsčiau – ir ar išvis mąsčiau. Tada tas pats laikrodis išmušė pusę ketvirtos, ir aš atsipeikėjau.

Įsivaizduoju, jog tai – virpesiai pasąmonės sluoksnių pasislinkimo vietose, drebėjimas, kuris plisdamas sąmonėje atveria smulkius plyšelius. Laikas sueižėja. Vienoje pusėje viskas kaip įprastai, tada priartėju prie plyšio, mažyčio nelygumo, ir kita pusė pasistumia. Penkiomis sekundėmis, dešimčia sekundžių, pusvalandžiu. Nesu niekam to sakęs. Galbūt visiems pasitaiko trumpai iškristi iš laiko, galbūt – niekam, nežinau. Bet mintis graži: kad turime savybių, kurios kiekvienam atrodo unikalios, dėl to ničniekam apie tai neprasižiojame. Dalykų, kurie mums visiems žinomi, bet kuriuos visi nutylime.

Traktorius valė sniegą nuo automobilių stovėjimo aikštelės priešais parduotuvę. Purtėdamas, burgzdamas kasė sniegą į krūvas. Per kūną perbėgo šiurpulys, kai išgirdau metalinį kaušą gremžiant asfaltą. Kai tik skubomis jį aplenkiau, jis pajudėjo atbulas, variklio ūžimas sustiprėjo. Dangtelis virš išmetamųjų dujų vamzdžio sinchroniškai kilnojosi, tarsi matyčiau lauk virstantį garsą – riebų, pilkai juodą.

Pajutau palengvėjimą, įžengęs į ramią, tuščią parduotuvę. Ten sėdėjo tik Murtensenas, storą pilvą prispaudęs prie prekystalio krašto. Man įėjus, jis pakėlė akis. Vos vos linktelėjo.

Labas, krautuvininko galva, mintyse pasisveikinau ir tikriausiai nusišypsojau, nes jis lyg klausiamai į mane pažiūrėjo.

– Na, ir sninga, – pasakiau.

– Mhm, – numykė jis.

– Taigi, – tariau. – Atėjau šio to nusipirkti.

„Atėjau šio to nusipirkti?" Ką ten dar galima veikti? Na, ir idiotiškas pasakymas, pamaniau, čiupau krepšį, nuėjau gilyn ir nepagalvojęs, ko man iš tikrųjų reikia, iš lentynų ėmiau rinkti prekes. Duonos, be jokios abejonės, ir pieno. Gal dar ko prie duonos. Kepenų pašteto. Ir dešros. Sviesto... ne, dar truputį yra. Apelsinų? Taip. Mėgstu. Ir pomidorų. Pagalvokime. Dar ko nors? Ne...

Apsidairiau.

Ne. Turėtų būti viskas.

Kai išdėliojau prekes Murtensenui ant prekystalio, negalėjau atplėšti žvilgsnio nuo jo trumpų putlių pirštų. Jo rankos kaip du maži žvėreliai plušėjo priešais jį: viena kilnojo ir vartė prekes, kad akys pamatytų kainą, o kita spaudė kasos aparato mygtukus. Pats Murtensenas, tingus, apsiblausęs, stovėjo apsuptas tų skubrių judesių.

– Ir *Eventyr* mišinio, – paprašiau.

– Su popieriumi? – paklausė jis.

Linktelėjau.

– *Rizlos* ar *Big Beno*?

– Tas pats, – atsakiau. – *Rizlos*. Ne, paimsiu *Big Beno*.

Pasilenkęs paėmiau maišelį iš lentynos po prekystaliu. Popierių suktinėms jis padėjo prie kitų prekių ir, įbedęs akis į mane, pasigremžė smakrą. Kišenėje sugrabaliojau dvi susiglamžiusias šimtines, padaviau jam.

– Ačiū, – padėkojo jis ir atidarė kasos aparatą. – Kaip ten einasi?

– Mokykloje? – paklausiau, įkišau ranką į plastikinį maišelį, kad jį praskleisčiau, kelis kartus stipriai papurčiau ir ėmiau krauti prekes.

– Mhm, – atsakė jis.

– Gerai, – abejinga mina gūžtelėjau pečiais.

– Vadinasi, tau čia patinka, – nusprendė jis.

Jo išvada buvo staigi, bet neprieštaravau jam ir linktelėjau galva.

– Taigi, – tarė jis ir nusisuko į šokolado lentyną, gal ten reikia ką pataisyti.

Kelias sekundes pastovėjau šiek tiek suglumęs, nes nežinojau, kaip elgtis: nebuvau tikras, ar pokalbyje dabar pauzė, ar jis baigtas.

– Taigi, – tariau ir aš.

Jis dirstelėjo į mane per petį ir pakėlė antakius: *tu vis dar čia?* Pajutau kaistant skruostus, greitai atidariau duris ir išėjau į pūgą. Nulenkęs galvą prieš sūkuriuojančias sniego kruopas, kurios lindo visur, nuskubėjau namo. Į mane spoksojo kažkoks vyras; jis klūpojo pusiau baigtame garaže ir liejo grindis. Kai ėjau pro šalį, jis man be žodžių linktelėjo. Aš padariau tą patį. Atgalia ranka jis nusibraukė kaktą, mentelė pakilo į orą, jam iš burnos virto kondensuoto oro debesėliai. Kažkas mane labai sužavėjo, panorau sustoti ir tik žiūrėti į atvirą sausą grotą, kuri taip ryškiai švietė užsnigtame gamtovaizdyje. Į bildantį maišytuvą, į cemento maišus, į smėlio krūvą viename kampe, į laidus, kurie gulėjo susukti ant dulkėtų grindų tarp visokių atliekų: sulankstytų vinių, lentgalių, plastmasės juostų ir geltonų gumulėlių iš blizgančių izoliacinės medžiagos kamuolių, sukrautų palei sieną. Šilto kūno, kuris tuoj pat grįžo prie darbo, alsavimas, įrankį laikančių pirštų išlinkimas ir įgudę judesiai ant šlapio cemento. Šalta, preciziška šviesa. Sniegas, be paliovos minkštai gulantis ant stogo virš jo, sūkuringais raštais krintantis tarp manęs ir garažo, tirpstantis ant kaktos ir virstantis vandeniu, kuris pamažu teka į akis, per skruostus. Nežinau, kaip tai pavadinti, bet supratau, kad negaliu, kad neįmanoma stovėti taip ir spoksoti. Jis galėjo atsisukti į mane, pažiūrėti klausiamu, nesupratingu žvilgsniu, būtų reikėję paaiškinti. Bet ką aš būčiau daręs, įbėgęs į vidų ir jį apkabinęs? Stovėjęs ašarotomis akimis, liaupsinęs jį ir jo žavingą garažą? *Kaip puiku matyti jus dirbant*, galėjau pasakyti, jei būčiau labai troškęs gauti į kailį.

Nusišypsojau ir nuėjau švytuodamas maišeliu, dirstelėjau į laikrodį; dar tik pusė ketvirtos.

Kelias, kuriuo ėjau, vedė jūros pakrante, tęsdamasis vos kilometrą tolyn, tada, padaręs „u" raidės lanką, jis grįžta atgal, palei kalną, kuris dabar, nepasiekiamas gatvės žibintų šviesos, buvo nematomas, skendėjo tamsoje, sulyginančioje visus skirtumus, taip pat – skirtumą tarp jūros ir dangaus. Viskas buvo juoda. Paskutinis šviesos bastionas – krantinės žibintų švytėjimas po manimi. Jie atvėrė nedidelę ertmę beribėje tamsoje. Pjūvis. Žvilgantis juodas vanduo, krintantis sniegas.

Pusė ketvirtos, taigi.

Dar visa valanda, iki Rikardas pareis iš darbo namo ir atsisės skaityti dienos paštą. Galbūt iš pradžių jis apžiūrės antspaudą, pamatys, kad laiškas iš miestelio, *kas tai galėtų būti?* – pagalvos ir atplėš voką, ištrauks anonimišką kopijavimo popierių ir perskaitys, *ką, po velnių?* – širdis krūtinėje suspurdės, pilve vėl sukils tas juodas, skausmingas jausmas. Pradžia yra, pavydas pažadintas.

Ar aš norėjau jam *bloga*?

Stabtelėjau. Kam aš tai padariau? Kodėl nepalikau jo ramybėje? Kam to reikėjo?

Kam?

Gal dar ne vėlu, pamaniau, gal ji dar nepaėmė laiško, gal jis tebeguli tenai. Taigi galėčiau jį ištraukti apsimesdamas, kad imu savo paštą. Taip. Gera mintis.

Tačiau jų pašto dėžutė buvo tuščia. Linda žiūrėjo į mane pro virtuvės langą. Kilstelėjau ranką, ji taip pat pamojavo. Vadinasi, per vėlu, pamaniau ir į slenkstį prie savo pusrūsio durų nuo batų nudaužiau sniegą, tarp monetų kišenėje grabaliodamas rakto. *Nieko nepadarysi*. Atsirakinęs duris, įėjau į koridorių, uždegiau šviesą, užstūmiau duris.

Lengviau atsikvepiu – pagaliau esu vienas.

Tylu ir ramu.

Vaikštinėju po kambarį, krosnyje sukūrenu keletą laikraščių, ji ūžia, liepsnos plaikstosi, išplaunu indus, pastoviu tarpduryje žiūrėdamas į svetainės prieblandą, tuščius baldus, visokias smulkmes, langų stiklus, kurie subarška, kai tamsoje už jų praūžia vėjas, veidrodį, kuris nebyliai atkartoja bet ką, kas atsiduria priešais jį. Dabar tai – knyga, sena knyga nutriušusia nugarėle, ji guli atversta ant krėslo šoninės atramos. Jeigu įsivaizduosiu, kad knyga primena rają, rymančią jūros dugne ir kažko laukiančią, galbūt ji sujudės, kai aš miegosiu, lėtai ir sunkiai ims slinkti per smegenų tamsą. Ji beveik akla, įžiūri tik šešėlius. Tai užmarštis, pamanau. Ji slysta per atmintį, kai miegu, sujudindama dumblą – mano sapnus. Kai drumzlės vėl pamažu nusėda ir uždengia dugną, jie jau pamiršti, nereikšmingi, koks nereikšmingas yra smėlis.

Palaima.

Tada išgirstu Rikardo automobilį ir sustingstu: ką darys *ji*, kai jis įeis? Nerimastingi žingsneliai, karštligiškas puldinėjimas?

Nieko.

Nueinu į svetainę ir atsistoju kertėje, po jų virtuve. Jo žingsniai grindimis. Bet jokių balsų. Ar jos ten nėra? O tada jis stveria šūsnį laiškų, perbėga akimis, atplėšia jį. Skaito. Pajuodęs stovi virš manęs, už dviejų metrų, skaito, įsirėmęs pėdomis į grindis.

Ar žinai, ką Linda iš tikrųjų myli?

Prieinu prie lentynos su muzikiniu centru ir uždedu kompaktinį diską, pagarsinu, keikiu save, stoviu prie viryklės ir kepuosi kiaušinius, sėdžiu prie virtuvinio stalo ir valgau skaitydamas laikraštį, jau ruošiuosi eiti lauk, bet persigalvoju ir užsirūkau, paskui nuslenku į miegamąjį ir atsigulu. Bet miegas neima. Guliu aukštielninkas lovoje ir spoksau į tamsą. Vaizduojuosi, kad esu negyvas, palaidotas ir negaliu pajudėti. Kad brazdesys virš manęs – gedinčiųjų žingsniai. Moteris, kurią kadai pažinojau, atidaro surūdijusius vartelius ir žengia žvyruotu taku, išgirstu ją iš tolo, ji artėja. Po padais gurgžda žvyras. Ji sustoja. Pasidaro tylu. Įsivaizduoju ją, klūpančią priešais antkapį trys metrai virš mano galvos. Ji verkia. Mano burna pilna žemių. Negaliu pajudėti. Virš jos plyti dangus, pamanau, o vėjas, kedenantis jai plaukus, kvepia druska. Ji verkia. Vedžioja pirštus po šiurkštų akmenį, lyg būtų akla ir norėtų apčiuopti mano vardą. *Henrikas Vankelis. 1970–1996. Didžiai mylėtas, su skausmu išlydėtas*. Sielvartas tebėra ūmus ir nenumaldomas, jį vis dar aitrina daiktai, jai primenantys mane, relikvijos. Ji vis dar užklumpa save laukiant mano žingsnių ant laiptų, vis dar nubunda naktimis manydama, kad esu gyvas, ir pasisuka tikėdamasi išvysti mano miegantį veidą. Ten nieko nėra. Nes aš guliu čia. Bet netrukus gedulas ją paliks, netrukus ji taps atspari atsiminimams apie mane, mano mirtis taps įpročiu, netrukus nublanksiu ir išnyksiu, taip pat ir joje. Netrukus į ją prasiskverbti man pavyks tik retų ir seniai pamirštų atsiminimų pavidalu, jie pavirs atskiru pasauliu – dar daug metų ten būsiu. Kaip iš radijo sklindanti man patikusi daina, kaip televizoriaus ekrane šmėstelėjęs Londono parkas, kuriame kadaise linksmai vartėmės ant žolės, kaip laiptai Bergene, Mėlenpriso tarpuvartėje, kur pirmą kartą ją pabučiavau, kaip bangos, skalaujančios riedulių paplūdimį Spūrnese, kur vaikščiojome vieną naktį, virš galvų ratus sukant piktiems kirams. Kaip tas laiškas, kurį mano motina atsitiktinai rado ir išsiuntė jai, nes ten rašiau apie ją, tada ji kaip tik buvo išėjusi į lauką, žiūrėjau į ją pro langą ir viską dėsčiau ant popie-

riaus, kaip ji sode sodina medį, kaip mane tai jaudina, kaip nežinia dėl ko susigraudinu, kai ji vejoje iškasa duobę. Galbūt mane taip veikia ant žalios žolės iškasta ruda žemė, galbūt – jos judesiai: kaip ji atsargiai įkiša šaknis į duobę, viena ranka prilaiko medelį, o kasa kita, prispaudžia prie kryžmens delnus, kai atsitiesia, ir pasirąžo, nusišypso, kai pamato, kad visą laiką į ją spoksojau. Visa tai labai seniai, kitame pasaulyje, aprašiau laiške, ir kai ji skaito, aš vėl išryškėju, pasiekiu ją iš didžiulės gelmės, staiga ji prisimena. *O, Henrikai, Henrikai*. Šias savo dalis palikau pasaulyje. Manęs paties nebėra. Guliu prasiskyrusiais žandikauliais. Negaliu judėti, negaliu matyti, tik guliu ir klausausi. Balto jūros šniokštimo. Vėjo šnaresio. Tolimo nerimstančių kirų klyksmo. Automobilio, kuris atkakliai pypina: *išeik pagaliau*.

Ji sustingsta. Galbūt sušnabžda man kažką – labai stiprus vėjas, negirdžiu. Ji susisagsto paltą, nusisuka ir nueina, juntu, kaip žingsniai tolsta ir tolsta, kol visai išnyksta.

Tada vėl stoja tyla.

Galbūt viršuje lyja. Galbūt krinta sutemos; nesupaisysi, koks dabar laikas, kai guli po žemėmis. Gal jau vasara. Ar girdžiu rudenį su audromis jūroje? Ne. Tikriausiai tai žiemos sūkuriuojančios snaigės, jos skverbiasi į akmeninės tvoros plyšius, gula ant žemės ir viską uždengia, sulygina visus vietovės iškilumus, užpildo aliai vieną ertmę – o po kelių dienų pūpso metrinės pusnys, banguota, minkšta šaltutėlė antklodė, kuri paslepia kapines, ištrindama skirtumą tarp jų ir gamtovaizdžio aplinkui: viskas balta. Ir šalta. Šaltis prasismelkia į žemę ir ją sustingdo, kelis mėnesius viskas stingu ir šalta, kol vieną dieną oras vėl atšyla tiek, jog sniegas ima tirpti, o pilkšvos pusnys – koryti. Lėtai ir nepastebimai jos suslūgsta, tad vėl atsidengia antkapiai, kreivesni sulig kiekvienu pavasariu. Maži, pakrypę bokšteliai mieste, kurio gyventojai nebepastebi laiko siautimo. Tai gyvųjų privilegija. Tik gyvieji gali matyti, kaip vėjas ir lietus lygiu žalėsiu aptraukia margą granitą ir pasmerkia lėtam dūlėjimui iškaltus vardus, kol šie išnyksta, o akmuo taip pat pamažu ima svirti ir vieną dieną nugriūva. Lyja, sninga, šviečia saulė ir pučia vėjas, bėga metai, o tu, kuris štai perlipi per išvirtusius kapinių vartelius, kuris žengi per rūdžių beveik suėstą tinklą ir vos nesuklumpi, apie antkapius galvoji kaip apie tolimos praeities paminklus. Egzotiškas ir pitoreskiškas amžius, pamanai, stabtelėjęs prie akmeninės tvoros, žiūrėdamas į pasvirusius antkapius, kurie tai šen, tai ten kyšo iš krūmų ir brūzgų,

žengi į gilumą ir sustoji prie vieno iš jų, pasilenki, mėgindamas perskaityti įrašą. Matai H, po jos eina lyg I, o tada labai aiškios N ir R.

Jis čia palaidotas, pamanai. *Hinras*. Žmogus iš kito laikmečio, iš kadai praėjusio amžiaus, apie kurį vis tiek šį tą žinai. Esi skaitęs pasakojimų, matęs nuotraukų, girdėjęs mitų, sakmių. *Kas per laikai turėjo tai būti*. Fabrikai ir lėktuvai, televizoriai ir radijo aparatai, laboratorijos ir ligoninės, pramonė ir kalnakasyba, dailiosios naftos platformos, kaip vinys sukaltos jūroje. Nepažįstamų žmonių šypsenos pageltusiose nuotraukose, žmogaus, mirusio prieš kelis šimtmečius, juoko įrašas, jis leipsta juokais, o filme, kurį turi, galima pamatyti, kaip jis susitvardo, kad toliau atsakinėtų į programos vedėjo klausimus. Antikvariniai filmai tau labai patinka. Ypač tas – 1981 metų gamybos. Žiūri jį dažnai, jis tau be galo gražus: įžanginė scena, kur jis stovi aukštai ant pastolių, rankoje laikydamas geležinį vamzdį, o miesto gatvės – svaiginamai žemai. Sirenos, metalo skambėjimas į sieną, burzgiantys generatoriai. Jis stumteli šalmą aukštyn ir žengia prie turėklų. Sukdamasis virš namų stogų, priartėja kranas. Pamažu siūbuoja konteineris, prikabintas grandinėmis. Virš miesto pakilusi saulė atšiauriame žydrame danguje atrodo kone balta.

Praeities miestas.

Sugautas akimirksnis iš laiko gelmės, galvoji apie tai: kad jie iš tikrųjų *gyveno*, miegojo, valgė ir dirbo, vaikščiojo miesto gatvėmis būtent *tada*. Ir kad dabar gali tai matyti. Tikrai taip. Dangoraižiai, didžiulės sankryžos, požeminiai traukiniai, siūbuojantys vagonai, užsnigti parkai, manekenai švytinčiose parduotuvių vitrinose, vyras, nuo vėjo pridengiantis žiebtuvėlio liepsnelę, pistoletai, priešgaisriniai hidrantai, perpildytos šiukšlinės apgriuvusiose tarpuvartėse. Jie vaikštinėja pasaulyje, kurio seniai nebėra. Tai tave jaudina. Tuo pat metu šiek tiek gąsdina. Tiek didelių įvykių aprašyta istorijoje: kryžiaus karai XIII amžiuje, maras XIV amžiuje, Renesansas, Švietimas ir tiek garsių atradėjų: Vaskas da Gama, Magelanas, Kristupas Kolumbas, – visi jie gyveno laikais, kai Žemėje dar buvo niekam nežinomų vietų. Neįtikėtina, pamanai, bet tiesa: iki pat tūkstantmečio pabaigos vis dar būta vietų, neįtrauktų į kolektyvinę atmintį, vietų Žemėje, kur niekas nebuvo įkėlęs kojos. Bet jos egzistavo, plytėjo kaip galimybės. Erdvės nežinomieji – dabar liko tik laiko nežinomieji. Tai, kas įvyks, ko laukiame kiekvieną dieną. Kaip visada būdavo laukiama ateities, stebima, kaip ji tampa dabartimi, o

vėliau – praeitimi, kuri valandėlę lieka ją mačiusių žmonių atmintyje. Gali skaityti istorinius pasakojimus, apybraižas, kruopščius užrašus ir galvoti: štai kaip viskas buvo. Nedaugelis įvykių iš tada gyvenusių žmonių gyvenimo yra užrašyti, bet kai kas rašė knygas, gali perskaityti, ką jie jautė, kas kai kuriems nutiko, apie nuotaiką, baimę, džiaugsmą. Kuo jie tikėjo. Neryškūs seniai išnykusių veidų paveikslai, spėlionės, apytiksliškumas. BET TADA JIE PASIMATO! NUO TADA GALI JUOS REGĖTI! Nuo XIX amžiaus vidurio. Jie išrado fotografiją, išmoko savo pasaulį įamžinti nuotraukose. Po daugelio tūkstantmečių istorijos, kai viskas, kas įvykdavo, tuoj pat pradingdavo ir tęsdavo būvį tik atsiminimuose, jie pasimato ir įsispitrėja tau į akis. *Mes buvome čia. Štai taip mes gyvenome. Matai? Ar matai?* Taip, tu matai, matai, ir tai tave gąsdina. Ar jie žinojo, ką daro? Kaupė save, skyrė sau amžiną gyvenimą, pasaulį pripildė gyvų negyvėlių nuotraukų. Šmėklų. Nes jų kūnai kadai sutrūniję ir pavirtę į nieką, jų nėra nė kruopelės, vis tiek jie čia ir tau vaidenasi. Nuotraukos milijonų žmonių, kurie atsisako išnykti, kurie primygtinai reikalauja gyventi toliau, kaskart išgyventi tą pačią akimirką. Tu nieko apie juos nežinai, jie nieko nežino apie tave. Jie – tai veidai iš istorijos gelmės, ir tu mąstai: jie spokso per kraštą. Jie žiūri į tavo laiką. Bet jų žvilgsniai tušti. Jų žvilgsniai neišmanūs. Jie nieko nežino.

Jie – šmėklos.

O kai kuriais atvejais jie pačiai mirties akimirkai yra suteikę amžiną gyvenimą. Blogiau nebūna: įamžinti pasirenkama akimirka, kai jie paliko pasaulį, užburtas ratas – jis miršta ir miršta, tai niekada nesibaigia. Tas pasikėsinimas, kai prezidento galva atkranga, pataikius kulkai, kraujas, ištyškantis į moters skraitą, keista juostos šviesa, netikroviškos spalvos. Detalės. Šviesi jos suknelė. Vėjas, judinantis medžių vainikus. Daugybė vėliavų minioje, į šarvuotį tvieskianti saulė, pamažu riedantis automobilis. Viskas kaip paprastai. Kai kulka dar tik švilpia oru ir niekas nieko nežino, aplinkui mirguliuoja saulės atspindžiai, viskas kaip įprastai, saulė šviečia, minia džiūgauja, jų garbinamas vyras merkia akį, mojuoja, o *tada* pataiko kulka, *tada* galva atkranga, lyg būtų atsirėmusi į nematomą sieną, *tada* visi pastebi, jog kažkas atsitiko, ir kortežas padidina greitį.

Prieš keturis šimtus metų, pamanai; jo kraujas sudžiūvęs į dulkes ir vėjo išnešiotas po pasaulį. Galbūt kaip tik čia, pamanai, ir smiliumi

perbrauki antkapį, kaip tik čia atsūkuriavo prezidento atomas, pamanai, ir aplaižai pirštą, tada pasilenki, kad dar kartą pamėgintum perskaityti įrašą. Hinrikas Vinkelis? Ne. *Vonkelis*. Bet Hinrikas? Juk Hinriku niekas nesivadino? Hunrikas? Ne. Irgi ne vardas. *Hanrikas*, galbūt. Taip, tikriausiai taip.

Hanrikas Vonkelis.

Ko tik jis nėra matęs! Gal stovėjo minioje, kai buvo nužudytas prezidentas, gal matė per televizorių! Išsiblaškęs atlaisvina kaklaraištį ir, spragtelėjęs žiebtuvėliu, užsikuria *Marlboro*. Ar *Lucky Strike*? O tada krūpteli. *Ką? Nužudytas prezidentas?* Jis pašaukia savo balandėlę. Ši ateina iš vonios kambario, rankšluosčiu apsimuturiavusi galvą. *Mūsų prezidentas nužudytas!* – surinka jis pasibaisėjęs, bet tuo pat metu juk turi suvokti, jog tai – istorinis momentas. *Nejuokauk, Hanrikai!* – šūkteli ji, atidaro šaldytuvą ir ištraukia butelį kokakolos. O gal pepsikolos? – pamanai, pirštu čiuopdamas griovelius akmenyje. Ar tai septynetas? 197...? Bet tokiu atveju jis *to* negalėjo matyti. XX amžiaus aštuntas dešimtmetis? Kas vyko tada? Suki galvą ieškodamas informacijos, bet neįstengi prisiminti nieko svarbaus iš būtent *tos* epochos. Bitlai juk jau iširę, kitų gerų grupių tuo metu lyg ir nebuvo? Tikrai ne. Kokių nors garsių knygų? Ne? Arba *taip*, svarstai: ar ne tada buvo parašytos *Running dog*, *The Names*, *Mao II*? Tinkamas puikios literatūros šimtmečio užbaigimas. Bet tai ir viskas. Kitų vertingų kūrinių nėra, kiek pameni, tapyba juk galutinai išsikvėpė šimtmečio pradžioje, kai prasidėjo pirmasis iš pasaulinių karų, kaip ir teatras, nors jo gyvybė buvo palaikoma dirbtinai, kaip visada, su laiko pralenkta menine išraiška, nostalgija, ilgintis didybės, kurią gali duoti praeitis, ir auros, kurios neturi dabartis. Nes niekas dabarties auros nemato, ji paslėpta nuo tų, kas joje gyvena. Jie niekada nesupranta, ką verta atminti.

Vargšas Hanrikas Vonkelis. Jeigu būtų gimęs septyniasdešimčia metų vėliau, būtų išgirdęs *Telegramos* dainas. Per nugarą būtų nuėję pagaugai, ištryškusios džiaugsmo ašaros. *Tau būtų patikę, Hanrikai Vonkeli*, – pamanai, – *kokia puiki grupė!* – pamanai ir nusišypsai pats sau. Tada ant kaktos pajunti lašą ir pakeli akis į niūkstantį dangų. *Reikia grįžti namo*. Kai pradedi eiti, horizontu nusirita perkūno bangos. Iškart po to prapliumpa lyti. Matai, kaip lašai atšoka nuo mūro krašto, ir ant galvos užsitrauki švarką, bėgdamas per užžėlusias, apleistas kapines, kur išdžiūvusi žemė virš manęs tuoj ima siurbti vandenį. Bet gulėdamas ten

nieko nejaučiu. Vis dar nejudrus po tiek metų. Pabandau pakrutėti, pasuku koją. Ji minkštai nusileidžia ant patalynės. *Kaip gera*. Kilsteliu ranką. Atsisėdu. Pažvelgiu į laikrodį-radiją.

Tuoj pusė septynių.

Pirmieji svečiai jau atėję. Skardaus jų juoko nuobiros iš viršutinio aukšto tarpais prasiskverbdavo iki manęs, kartu su monotonišku bosų dundėjimu iš garsiakalbių ir padrikais barškesiais iš virtuvės atviru langu. Įsivaizdavau, kad Linda ant viryklės čirškina valgį. Prijuostė ant liemens, įkaitę skruostai, tas riešo užlaužimas, kai atgalia ranka ji nusibraukia prakaituotą kaktą. Laiminga? Ne, pamaniau, ir nuėjau prie spintos švarių marškinių. Nelaiminga. Bet aš čia niekuo dėtas. Laimei, nieko negirdėjau. Tik automobilio ūžimą kaip įprastai, kai Rikardas parvažiuoja namo, atidaromas ir uždaromas duris, žingsnius grindimis. Jokių pakeltų balsų, jokių priekaištų, jokių kaltinimų. Galbūt jis sumetė, jog kažkas jį kvailina. Galbūt nusprendė palaukti, surinkti įrodymų, atidžiau viską stebėti, pamaniau ir, iš spintos išsitraukęs marškinius, nusinešiau juos į vonios kambarį.

Koks aš kvailys.

Ilgai stovėjau po dušu, mėgavausi; kūnas po tokios ilgos rimties buvo truputį atvėsęs. Iš visų ritualų šis maloniausias: ilgai praustis šiltu vandeniu, nusiskusti barzdą ir kruopščiai nusausinti kūną, prieš apsirengiant švariais drabužiais. Balti marškiniai, tamsus kostiumas, kaklaraištis, juodi batai. Kulniukų kaukšėjimas į svetainės grindis, neįprasta: kas nors tuoj įvyks. Uždėti kompaktinį diską, atsikimšti butelį ledinio alaus ir surūkyti paskutinę cigaretę prieš einant. Sėdi ramiai ir mąstai: *dabar man gera su savimi.*

Buvo kelios minutės po septynių. Tuščią alaus butelį pastačiau į spintelę po kriaukle, iš šaldytuvo išsitraukiau kitą, atkimšau jį ir grįžau į svetainę. Norėjau lukteléti, prieš eidamas pas juos, truputį išgerti, kad ne toks grasus būtų mano pasirodymas, tie metrai, kuriuos turėsiu įveikti, nuo koridoriaus iki svetainės, kur jie sėdės, varstydami mane žvilgsniais. Keista. Jie – mano kolegos, matau juos kiekvieną dieną, visiškai nėra ko bijoti. Bet dabar jie šventiškai apsitaisę, dabar jie juokiasi – kartais taip garsiai, jog galiu aiškiai išskirti įvairių tipų juoką – dabar jie veikia kažką kita.

Todėl prieš eidamas išgersiu kelis alaus. Ar tai blogai? Ne, nieko bloga, pamaniau atsilošdamas sofoje. Nuplėšiau nuo butelio etiketę, susukau į mažą rutuliuką ir nuspriegiau į kambarį. Vakaronė, kuri dar nevyksta, tuoj prasidės, ir tik vienu įmanomu variantu. Bet ji vis dar neegzistuoja. Bendruomenės namai dar užrakinti, tyliai glūdi ten, tamsoje. Žinoma, pamaniau, jei grupė nesiruošia ant scenos ir kas nors iš organizatorių nevaikšto nuo stalo prie stalo; jie degioja stearinines žvakutes, tiesina staltieses ir dėsto pelenines, į kioską tampo limonado dėžes ir ištraukia kasą su smulkiais pinigais, nešioja stirtas kėdžių, stumdo jas, brūžindami grindis. Visa tai – judesiai, nuo kurių skardi tuščia erdvė. Garsai ūmiai šauna į lubas, pasklinda ten ir numiršta, ir nė akimirką nesuabejoji, iš kur kyla tas šurmulys, kas buvo jo šaltinis. Bet paskui, kadangi žmonių gausėja ir kiekvienas palieka savo garsus, šių skaičius tampa toks neaprėpiamas, jog pasidaro nebeįmanoma susieti jų su judesiais, kurie juos sukėlė, ryšys nutrūksta, ir garsai kyla palubėn savarankiškai, ieškodami bendraminčių draugijos ir žaismingai išmėgindami naujus derinius. Tualete čiurlena vandens bakas, tuo metu į metalinę plokštę tykšta šlapimas ir sruvena į nutekamąjį vamzdį, o krumplys nekantriai pabeldžia į tupyklos duris, ir balsas sugriaudžia *užstrigai ten, ar ką?* Perstatomos kojos, užsegami praskiepai ir atsukami čiaupai: vandens srovei trykštant į porcelianą, atsiveria išorinės durys, ir vidun plūsteli šventės triukšmas, visus ten esančius priversdamas pasijusti taip, tarsi staiga jie būtų perkelti į kitą vietą. Garso atmaina, išbandoma tik tą vienintelį kartą. Ji niekada nepasikartos. Derinys unikalus. Bet jie to nepastebi. Nes garsai atrodo nekintantys, rodos, jie laisvi, nepriklausomi nardo nuosavame pasaulyje, ore virš jų. Kolonija, užpildanti erdvę, besisupanti palubėje ir žaismingai plaukiojanti virš žmonių, vaikščiojančių apačioje.

Tai tęsiasi daug valandų, kol žmonių gretos ima retėti ir garsų taip pat lieka mažiau, tada tampa aišku, kas iš tikrųjų vyko, kad kakofonija buvo kažko rezultatas, turėjo priežastį, dabar ji pasidalija, ir garsai išsiskirsto kas sau.

Mat jie taip lengvai nenurimsta. Garsai išsiskiria, ir kiekvienas kaip šešėlis nuseka paskui savo šventės dalyvį. Jie gurgžda, kai kojos kilnojasi ant sniego, kosėja, kai valosi ryklė, šlama, kai klešnėse sulenkiami keliai, atsidūsta *ach*, kai vakarėlio tęsinyje rykle nuteka degtinė. Kaip alkana katė garsas sekioja paskui savo šeimininką. Šis niekada negali jo

atsikratyti. Aplink jį visada yra garsas. Nesvarbu, kur jis, ką veikia, garsas jo nepalieka. Net kai miega, garsas šalia. Kliuksėdama kraujyje tvaksi širdis, per paklodę šnarėdama nuslysta ranka, kai jis per miegus apsiverčia, kvėpavimo takais dusliai sruvena oras, o už lango vėjyje tai garsėja, tai slopsta tolimas valties variklio dunksėjimas.

– Taip, taip, Henrikai.

Mano balsas nuskambėjo nenatūraliai, sukeldamas man šypseną. Galbūt šįvakar kas nors įvyks, pamaniau ir sunėriau pirštus už ledinio butelio. Kas nors gera. Jeigu neičiau į šventę, niekada to nesužinočiau. Tada prisiminiau Klausą, savo brolį, kaži ką jis veikia dabar. Galbūt galvoja apie mane. Gal svarsto, ar nepaskambinus. Po viso to, kas nutiko. *Kodėl gi ne?* – tikriausiai pamanė jis ir nuskubėjo per Bergeno turgaus aikštę, įsivaizdavau, kaip žingsniuoja pro Sunto universalinę parduotuvę, vėjui su lietumi atstatęs skėtį, žvalgydamasis telefono būdelės. Tuo metu, kai peleninėje užspaudžiau nuorūką ir patryniau delnus, kad nors kiek sušilčiau rankas, jis tikriausiai palindo po plastikiniu gaubtu, dengiančiu jo pasirinktą telefoną, ir pasidėjo ant aparato skėtį, iš kišenės išgriebdamas kelias monetas. Turi paskambinti man, kol nenuslopo pirmasis impulsas ir viršaus vėl nepaėmė išdidumas, kurį jis tik ką užgniaužė savyje. Šiaip ar taip, aš jo brolis. Ir vargu ar yra tokia jėga, kuri būtų pajėgi sukliudyti.

Atsistojau ir nuėjau į vonios kambarį, kad pakiščiau rankas po šiltu vandeniu. Grįžęs į svetainę, stabtelėjau; vėl pagalvojau apie Klausą, kaip jis surenka numerį ir prispaudžia telefono ragelį prie ausies, laukdamas ryšio. Skambutis, perskrodęs mano buto tylą, bus nutrauktas trumpu rankos judesiu, ir pasigirs balsas, taip gerai jam pažįstamas. *Taip, alio, čia Henrikas.*

Tylutėliai stovėjau ir klausiausi.

Aš taip dariau?

Taip, taip, taip. Tikrai, tikrai. Aš taip dariau. Bet *netikėjau*, kad jis paskambins, juoba kad penktadienio vakaras, tik stabtelėjau trumpam dėl visa pikta, tada priėjau prie lango.

Be abejo, telefonas nesuskambo. Kodėl turėtų?

Pyktelėjęs ant savęs, pakėliau butelį prie burnos ir ištuštinau vienu sykiu žiūrėdamas, kaip ore virš sunkaus, lėto žvejų laivo, pamažu judan-

čio kranto link, šoka sniegas.

Štai taip.

Po minutės prie durų sučirškė skambutis. Buvau įsitikinęs, jog tai Linda, tad neskubėjau: užgesinau šviesas, patikrinau, ar išjungtos visos viryklės plokštės; tada suskambo dar kartą, ir buvau truputį suirzęs, kai galų gale atidariau duris; negi kas dega.

Ten buvo Miriama.

Ji pasisuko eiti tuo momentu, kai atvėriau duris, ir kai ji nukreipė žvilgsnį į mane, supratau, kad buvo pajutusi palengvėjimą, neradusi manęs namuose. Bet aš atidariau, jai teko apsigręžti ir pažiūrėti į mane.

– *Miriama?*

Ji paraudo.

– *Viena* atėjai? O kur kitos?

Sekiau jos žvilgsnį; kažkuo įdomus sniegas, jos koja spardė žemę. Šviesoje tarp mūsų pamažu leidosi snaigės, tiesiai žemyn.

Vėjas visai nurimęs.

Nežinojau, ką sakyti, tad išėjau laukan ir uždariau duris.

– Išeinate? – paklausė ji.

Balsas buvo ramus, bet akys, kurios skubiai pakilo į mane, baimingos.

Nužvelgiau savo paltą.

– Mm, – sumykiau. – Einu pas Lindą.

– Aišku, – tarstelėjo ji.

Trumpą akimirką atrėmė mano žvilgsnį. Manyje pasklido netikėta šiluma. Tada ji pradėjo eiti. Sniegas siekė kulkšnis. Akį patraukė baltas sniegas, užpildęs dailias jos klešnių raukšles ir vageles. Geltonos šviesos atspindys ant siaurų pečių, neryškus klubų linkis, prigludę mergaitiški džinsai, maži aulinukai, nuo kurių sulig kiekvienu jos žingsniu nuslysdavo sniegas.

– Miriama, – tariau. – Palauk.

Ji sustojo ir atsisuko. Joje buvo kažkas stingaus. Nes žiūriu į ją, pamaniau. Ji visada pasidaro nenatūrali, kai žino, kad matau ją. Kai ji eina per klasę, norėdama ką nors išmesti į šiukšlių krepšį, ir aš ją lydžiu akimis, jos judesiai sustingsta, ji ima varžytis, ir man kyla noras atsistoti priešais, prajuokinti ją, padėti užsimiršti, perbraukti delnu skruostą, nesukeliant jai nerimo, paglostyti trumpus plaukus, priglausti ją prie savęs.

– Neturiu noro eiti į tą vakaronę, – tariau, įkišdamas raktą ir užrakindamas duris. – Bet reikia. Pasakiau, kad ateisiu.

– Mhm.

Pastebėjau, kad jos plaukai sausi. Tik dabar ant jų ėmė gulti sniegas. Ji persibraukė juos pirštais, ir supratau, kad visai neseniai nuo galvos nusitraukė kepurę. Dėl manęs, dingtelėjo mintis, ir pasilenkiau prie žemės, ji nori būti graži dėl manęs, pamaniau ir, suspaudęs sniego gniūžtę, iš visų jėgų užsimojęs nusviedžiau. Ši negarsiai pliaukštelėjo į vandenį.

Ji nusišypsojo. Jos skruostai taip pat žvilgėjo šviesoje, drėgni nuo ištirpusio sniego.

Nenorėjau, kad ji išeitų.

– Ten yra Enoksenas, – tariau pusbalsiu, užversdamas akis. – Nieko viliojamo. Bet rytoj būsiu namie. Ar galėsi užeiti?

Ji linktelėjo.

– Pažadi, Miriama?

Ji linktelėjo dar kartą.

Buvau kupinas švelnumo jai, kai lydėjau ją akimis, žvelgiau į smulkius japoniškus žingsnelius įkalnėn, tarsi atsileidžiančius judesius, kai ji įsuko į kelią ir pamanė nebesanti stebima; ji greitai nužingsniavo tolyn, užsimaukšlino kepurę ir pabėgėjo, kad galiuką nučiuožtų, man tai sukėlė šypseną ir sujaudino. Mačiau, kad ištrūkusi ji lengviau atsikvėpė. Atėjo viena! Galbūt tam ruošėsi daug dienų, pamaniau ir dar pastovėjau. Tikriausiai bijojo ir tarėsi su savimi, ar būtinai turi taip elgtis, ateiti viena, viską nusipiešė mintyse, svarstė, ką pasakys, kuo apsirengs, kas atsitiks. Ir tada nutiko vienintelis dalykas, kurio ji nebuvo numačiusi. Kad buvau nei namie, nei išėjęs, o ji nei pašnekėjo su manimi, nei to išvengė. Galbūt dabar raudonuoja iš gėdos dėl savęs, dėl to, ką galbūt apie ją manau, nes atėjo viena ir norėjo patekti vidun, *pas mane*, savo mokytoją! Dabar eina namo ir graužiasi. Kai tiek dienų kruopščiai ruoštasi, vien tam, kad patiktų man, vien tam, kad matyčiau, kokia ji graži. Žalios akys, trumpi plaukai, liaunas kūnas. Šis, sunepatogintas aplinkybių, mažumą pasimuisto, tačiau: jai užteko drąsos, jai užteko ryžto, kad įgyvendintų, ką sumaniusi, kad stovėtų čia, priešais mane, savo mokytoją, kad penktadienio vakarą ateitų viena į svečius. Žinojau, kaip ji jautėsi. Rodos, jos jaudulys persidavė ir man, pamaniau, kai pagaliau užlipau laiptais, kad paskambinčiau į duris. Vargšelė Miriama. Nes ką gi *aš*

pasakiau? *Viena atėjai? O kur kitos?* Nuostaba mane išdavė, ji turėjo pamanyti, kad man situacija pasirodė keista, o jos elgesys – nesuprantamas. Kad ji – vaikas.

Ar kas nors mano elgesyje bylojo ką kita?

Ne, nebylojo. Elgiausi su ja kaip su mažvaike, nelauktai atėjusia į svečius pas savo mokytoją. Nieko kita ji negalėjo tikėtis. Bet tikriausiai tikėjosi, kad ją pastebėsiu. Kad pakviesiu vidun, kad mes sėdėsime... ir veiksime *ką*? Ką ji įsivaizdavo? Kad mes šnekėsime? Galbūt ji turi ką man papasakoti, ką nors išgyventa, ko negali atskleisti kitiems. Juk jie pasitiki manimi. Galbūt taip ir yra. Kas nors namuose.

Ką čia išsigalvojau? Kad ji *įsimylėjo* mane? Miriama, trylikametė mergaitė, įsimylėjo *mane*? Ne, ne, ne! Kodėl nusprendžiau, kad ji įsimylėjusi? Viešpatie, ar visiškai sukvailėjau? Pamaniau, keldamas prie skambučio pirštą. Mygtukas buvo sušalęs, nesispaudė, tad krumpliu pabarbenau į durų stiklą. Bet tikriausiai muzika viduje grojo per garsiai. Dar kiek palaukiau. Tada atsidariau duris ir įėjau pas juos.

2

Kitą dieną pabudau nuo šnabždesio čia pat, už sienos. Atsisėdau sunkia galva ir pažvelgiau į tamsą. Pro langą į mane spoksojo du berniukai. Kai juos pamačiau, jų veidus nutvieskė baimė ir nuostaba. Jie bemat pasileido gilia pusnimi palei namo sieną, girdėjau juos kapanojantis jūros kranto link, o ten jie nebeįstengė susilaikyti ir ėmė prunkšti juokais. Tuomet šmėstelėjo prisiminimas apie vakarykštį vakarą. Kylanti agresija. Maukiu nesustodamas. Rytas, prisisrėbęs iki sąmonės netekimo pakylu eiti. Įsitikinęs, kad esu visai kitoje vietoje, kaip robotas žengiu fiordo link, kol priekyje sustoja priešpriešiais važiavusi mašina. Mano atkaklus šešėlis, plazdenantis ant sniego žibintų šviesoje. Viešpatie. Jie tikriausiai juokėsi iš manęs, iš tos nuklydusios stiprios valios. Galbūt vaikai apie tai jau girdėjo, pamaniau ir vėl atsiguliau į lovą, gal dėl to atėjo šnipinėti. Kad pamatytų, koks būnu, kai pasikeičiu.

Ir dar kai kas. Buvo dar kai kas.

Rikardas su manimi elgėsi draugiškiau, nei reikėjo. Nuolat stengėsi įtraukti mane į pokalbį, nuolat pageidavo su manimi išgerti, visą laiką kreipdavosi į mane vardu, *ką pasakys Henrikas?* – o paskui susijuokdavo. Tam vakarui jis pasirinko mane. Mačiau, kaip dėl to kamuojasi Linda. Bet įsikišti ji negalėjo. Pirma, nors ir per plauką, jis balansavo tarp draugiškumo ir to, su kuo draugiškumas ribojasi. Antra, priekaištas būtų tik suteikęs peno pavydui, rodės, girdėjau jį sakant: *Palikti Henriką ramybėje? Kodėl? Ar negalima ir man maloniai su juo elgtis?*

Tą vakarą jis vis kėlė ir kėlė į mane taurę.

– Būk sveikas, *Henrikai*! – tardavo ir nusijuokdavo akimis, žėrinčiomis juodu džiaugsmu.

– Į sveikatą, – atsakydavau pakeldamas prie lūpų taurę su degtine ir apelsinų sultimis.

Kai nuleidęs stiklą vėl į jį pažvelgdavau, jis jau būdavo užsiėmęs kuo

nors kitu. Nusisukęs spoksodavo į linguojančią žmonių tirštumą, be atvangos judančią šilta triukšminga patalpa, kurioje sėdėjome.

Tesižino, pamaniau ir atsistūmiau kėdę, kad atsiribočiau nuo pokalbio. Praleidęs su jais kelias valandas, iš pradžių Lindos ir Rikardo bute, paskui čia, prie stalo bendruomenės namuose, pasisotinau: šiaip ar taip, tuos žmones mačiau kiekvieną dieną mokykloje, ir, kaip paaiškėjo, nors jie gėrė ir pamažu girtėjo, niekuo daugiau negalėjo nustebinti – jie buvo savimi. Nes apsvaigimas mūsų nepakeičia. Jis tik padeda mums nebepaisyti visų tų suvaržymų, kurie šiaip supa viską, ką sakome, ir viską, ko imamės. Šitaip nutolstame nuo tiesos, kuri juk turi begalę niuansų, tokią daugybę sluoksnių, jog niekas nepajėgus visų jų aprėpti, ji panaši į vieną iš tų paveikslų, kuriuose pavaizduotas veidrodyje atsispindintis veidrodis, kur skverbimasis gilyn niekada nesibaigia: nesvarbu, koks mažas paveikslas, visada bus kitas, mažesnis už jį. Bedugnė. Žiūrėti į tiesą galima tik iš tolo, nes kai mes priartėjame, ji pasislenka, tarsi aplink mus plytėtų magnetinis laukas, identiškas tam, kuris supa tiesą, mes pernelyg panašūs, todėl atstumiame tiesą tą akimirką, kai iš tikrųjų ruošėmės prie jos priartėti. Natūralu, kad tik mažuma vadovaujasi šia įžvalga, nes blogiausiu atveju ji paralyžiuotų visą praktinį gyvenimą, žmoniją pasmerkdama mirčiai. Sėdėtume paskutinioji, niurzgalių, karta ir viskuo abejotume, eitume gilyn ir gilyn, prisikastume vis arčiau ir arčiau: kas *iš tiesų* yra duona? O duona? Iš pradžių ji sudžiūva ir sukietėja, paskui pradeda minkštėti ir įgauna žaliai mėlyną spalvą, kol galiausiai tarp pirštų lieka perpuvusi tyrė. Išbadėję ir nieką naujo patyrę matome, kaip ji nyksta mums prieš akis.

Ar ne todėl mes geriame? Vienintelė galimybė mums priartėti yra iliuzinė, bet vis tiek viliojanti: paprastumas traukia, todėl geriame ir todėl sakome, kad vaiko ir girto lūpomis kalba tiesa. Keletą valandų viskas atrodo paprasčiau ir paprasčiau, kol pasieki paskutinę ribą ir nulūžti tuštutėle galva.

Paprasčiau nepasidaro.

Bet tiesą atrandi?

Ne, ne, ne.

Jie nesivaržydami sėdėjo aplink mane ir tarškė kas sau. Mačiau, kad Irena kalbasi su Enoksenu, matyt, smaginosi, nes garsiai kvatojo ir nebeatrodė kukli. Nevalingai kilstelėjo ranką prie galvos ir vos vos palytėjo šukuoseną, lyg norėdama patikrinti. Ji pasistengė, pamaniau, išsipus-

tė ta proga. Dažėsi stovėdama vonioje. Akys dėmesingai sekė rankų judesius. Iš svetainės sklido tolygus, silpnas balsų ir juoko dūzgesys – tėvai žiūri televizorių. Bent *pasirinktų*, ką žiūrėti, bet ne, jie nori matyti *viską*, pamano ji ir nesąmoningai kilsteli antakius, minkštais dažais perbraukdama išlenktas lūpas. Ką gi. Tegu sau sėdi. O *ji* eina į vakarėlį. Niūniuodama kelias sekundes pastovi nejudėdama, apžiūri save, tada spragteli lūpų dažų dangtelį, padeda jį ant lentynėlės ir išeina iš vonios kambario. Patenkinta apsirengia ir įkiša pro duris galvą, kad pasakytų, jog išeina. Tėvai nusišypso savo tukliai dukrai džiaugdamiesi ta viltinga išraiška, kurios ji neįstengia nuo jų nuslėpti. Kai durys užsitrenkia, jie pažvelgia vienas į kitą.

Ji nuskuba įkalne į „apšilimą" Lindos ir Rikardo bute, kur aš jau esu. Jai visiškai svetima mintis, kad vėliau kas nors galbūt jos gailėsis. *Manęs? Kodėl?* Ji išskuba iš namų, aš pasisuku sofoje ir pamatau ją pro langą: speigas priverčia ją prispausti ranką iš pradžių prie vienos, paskui prie kitos ausies, ji bėga mažais žingsneliais. Netrukus išgirstame ją koridoriuje. Atrišami aulinukai, numaunamos storos kojinės, ir ji įsistoja į dailius aukštakulnius batelius. Galbūt dar kartą apžiūri save veidrodyje, prieš įžengdama į svetainę, kur mes nukreipiame į ją žvilgsnius.

Kampuoti žingsniai dėl neįprastai aukštų kulnų, dirbtinai standūs plaukai, linguojantys tarsi atskirai nuo galvos, kone vulgariai išdažytos akys.

– Sveiki! – tarė Irena, pamodama pusiau pakelta ranka.

Ji prisėdo ant sofos krašto, o mes apsimetėme nieko nepastebėję. O gal tik aš pastebėjau?

Slaptomis apsidairiau. Viskas buvo taip pat, kaip prieš jai įeinant. Supratau, kad Irenos pasirodymas nieko nenustebino, pokalbis sruveno toliau, lyg nieko nebūtų atsitikę. Netrukus jis elastingai apgaubė ir ją, Ireną, kuri po valandos kulniavo greta manęs per miestelį, visą kelią nuo „apšilimo" vietos iki bendruomenės namų, pilna šnekos, kurios neįstengiau palaikyti, nes susikaupti neleido ankstesnis to paties vakaro įvykis. Mano mintys sukosi apie netikėtą Miriamos vizitą ir valią, kurią, manding, išreiškė tas apsilankymas. Gal mano mąslumas Ireną suerzino, iš kur man žinoti; šiaip ar taip, ji ėmė plepėti su Enoksenu, vos tik susėdome puspilnėje salėje.

Dabar nusikvatojo iš kažko, ką jis pasakė.

Atsidūsėjau sau vienas, pasisvėriau ant kėdės ir praskleidžiau užuo-

laidą, kuri dengė langą. Vienintelio žibinto šviesoje stoviniavo grupelė jauniklių ir gurkšnodami kaupė drąsą. Toléliau dunksojo mokykla tamsiais langais, praradusi visą gyvybę. Dabar ten nebuvo nė vieno žmogaus. Viskas nurimę.

Galvojau apie baseiną, žvilgų stovintį vandenį, slopų ventiliacijos ūžimą palubėje, drabužinėje galbūt varvantį dušą, *kapt kapt kapt kapt*, nors nėra kam jo girdėti. Nė vieno goslaus kūno, kuris skrostų vandenį plačiais, ramiais yriais. Nė vieno, kas, rankomis įsikibęs į baseino kraštą, sunkiai gaudytų kvapą, prieš tai nardęs padugne, plaučiams stingant oro. Niekas nestovėjo prie galinės sienos didžiojo lango ir nežvelgė į miestelio šviesas, nematė, kaip jos vos regimai virpa tirštose sutemose, ir negalvojo, kaip gera ten būti naktį. Kaip gera tolygiais mostais plaukti melsvu baseino vandeniu, kai lauke siaučia audros. Bet dabar vanduo nė neribuliavo, ilsėjosi savyje, nebuvo nė vieno, kas matytų ir galbūt pagalvotų, kad nejudrus vandens paviršius atrodo kietas, tarytum stiklinis.

Užtraukiau užuolaidą ir vėl atsisukau į stalą. Iš Lindos žvilgsnio supratau, kad jau kuris laikas ji mane stebi. Ji nusišypsojo. Tada pakilo. Įsispitrėjau į duris, kad nuslėpčiau manyje ką tik pažadintą viltį. Tuo metu įėjo moteris, sagstydamasi striukę žvilgsniu klaidžiojo po salę, ieškojo pažįstamų. Staiga kažkas ją užkliudė, ji žengė atatupsta ir iškart puolė valytis ranką ten, kur ją palietė jauniklis apsiblaususiomis akimis, kuris dabar svirdinėjo tolyn į salės gilumą. Jis nebuvo dorai nusivalęs vėmalų, ant megztinio tebesimatė rusvų skretenų. Akies kampučiu pagavau, kaip eidama pro šalį Linda uždeda ranką Enoksenui ant peties. Kažkas paspyrė butelį, šis nukreivojo grindimis ir pariedėjo po stalu. Lyg būtume laivo denyje, pamaniau pakreipdamas galvą. Linda šypsodamasi sutiko mano žvilgsnį.

Atsitūpė prie manęs.

– Tu šiandien toks rimtas, Henrikai, – pasakė ji. – Ar kas nors negerai?

Jos dilbis rymojo ant stalo. Baltos palaidinės medžiaga buvo plona, po klostelėmis galėjai nujausti odą. Slidžią nuo prakaito, pamaniau, juk taip šilta.

Papurčiau galvą ir išsiurbiau paskutinį šlakelį iš taurės.

– Ne, – atsakiau. – Jaučiuosi kuo puikiausiai.

Sumečiau, kad galėjau pasirodyti atžarus, tad pažvelgiau į ją ir nusi-

šypsojau. Ji atsistojo.

– Nori pašokti?

Pašokti?

Sukti ją savo kampuotais judesiais. Kovoti, stengiantis išlaikyti atstumą, kai ji norės prisiglausti.

– Nemanau.

– Eikš, Henrikai, – neatlyžo ji. – Tik kartelį.

Papurčiau galvą tikėdamasis, kad manęs nebespaus. Nes turėčiau priešgyniauti kaip vaikas.

– Galbūt vėliau, – pridūriau.

– Kai išgersi šiek tiek daugiau?

Skubiai dirstelėjau į ją.

Pasakė juokais, ji šypsojosi.

– Bet tada būtinai pašoksime! – tarė ji. – Sutarta?

Kai ji pranyko salės gilumoje, slaptomis stebėjau Rikardo reakciją. Ar jis ją seka. Bet ne, leido jai nueiti, kalbėjosi su Jūsefsenu, tačiau mane apėmė nuojauta, kad jo dėmesys jos nepaliko. Kažkas nepriklausoma nuo akių. Kad jis bet kurią akimirką žino, kur ji yra ir ką veikia, tai – gebėjimas, išsiugdytas per daugelį įtarumo metų.

Pašokti?

Grupė scenoje lingavo galvomis ir šypsojosi nelyginant silpnapročiai. Linda stovėjo eilėje prie kiosko, šnairomis žiūrėjo į juos. Tuo metu Irena pasilenkė virš stalo, matyt, norėdama užmegzti pokalbį. Laimei, pastebėjau ir pačiu laiku spėjau nukreipti žvilgsnį. Dabar ji neturėjo už ko užsikabinti, neturėjo nuo ko pradėti. Akies kampučiu mačiau, kad ji atlyžo ir vėl atsisėdo ant kėdės.

Išskyrus Rikardą ir Jūsefseną, visi dabar sėdėjo kas sau. Tarp jų pasklido glebumas, viena iš tų tuščių ertmių, kurios anksčiau ar vėliau atsiranda ten, kur susirinkę keli žmonės. Enokseno žmona rūkė pavargusiais judesiais, pats Enoksenas spoksojo į grindis, truputį sukritęs, tarsi būtų per staigiai apgirtęs ir dabar ilsėjosi pasiekęs viršūnę. Išvargęs jis su siaubu galvojo apie ilgą kelią namo. Jo veidas buvo platus ir plokščias, kaip kažkas, ką randi miške, pamaniau, kelmas, akmuo ar galbūt šakniavaisis. Kažkas gumbuota. Kai jis atgalia ranka nusibraukė burną ir pasisuko, kad pažiūrėtų į salės gilumą, įsivaizdavau jį gulint brūzgyne čia pat už trobelės, sausą ir gražų. Apžiūrinėju jį mąsliomis akimis. Tada pasilenkiu ir nustveriu. Su nemažu vargu velku jį taku nuo kalvos.

Uždusęs įtempiu jį į malkinę, kur tiksliais judesiais nukapoju šakas ir šaknis. Pakeliu jo ranką ir nukertu po pat petimi. Tada perskeliu ją pusiau taikliu kirčiu į alkūnę. Taukšt. Kitą ranką. Taukšt. Taukšt. Po to kojas. Keletas kirčių ten, įkypai kirkšnių. Nusišluostau nuo kaktos prakaitą ir sukraunu galūnes į nedidelę krūvelę. Galva nukertama ties kaklu, tada aš ją padedu ant trinkos ir perskeliu kaukolę vienu vieninteliu tobulu kirčiu. Pilnu glėbiu nusverdinėju į trobelę, kojos palieka vos matomas žymes ant apšerkšnijusios žemės, kvapas eina baltais kamuoliais, šalta, aš drebu, kai atsisėdu priešais židinį, kad įkurčiau ugnį. Įmetu vieną ranką į krosnį, nuplėšiu kuokštelį plaukų, kuriuos padedu po apačia prakuroms, keletą kojų ir rankų pirštų, kol galiausiai uždedu šlaunį ir kulkšnį. Viduje spragsi ir trakši, kartais nuaidi nedideli pokštelėjimai, aš pareguliuoju krosniakaištį, tada patogiai įsitaisau su knyga, o tamsa tyliai leidžiasi į mišką už lango.

Nesupratau, koks esu girtas, kol neatsistojau ir už manęs ant grindų neparvirto kėdė. Palikau ją gulėti, prasistūmiau kelią per salę ir išėjau į automobilių stovėjimo aikštelę. Po šilumos viduje oras atrodė dar aštresnis ir šaltesnis nei anksčiau. Ilgai stovėjau ir spoksojau į dangų, kibirkščiuojančių žvaigždžių skliautą; buvo labai gražu. Ir tada pajutau didelį džiaugsmą. Trumpą akimirką buvau pripildytas džiaugsmo, kurio priežasties nenujaučiau, jis sukunkuliavo manyje, kelias sekundes *žinojau, kad esu laimingas*.

Miriama.

Tai buvo tai. Ji atėjo į svečius viena, ji stovėjo priešais mane, susidrovėjusi ir bejėgė, valios, ją ten atvedusios, nebepakako. Iki tol, iki manęs, ji veikė sava valia, toliau viskas priklausė nuo manęs. Ji atsistojo priešais mane. Atsidavė? Taip. Ir jos vaizdas mane sujaudino. Visą vakarą jis ten tūnojo kaip nuojauta. Kažko gražaus nuojauta. Taip buvo. Bet kai pagaliau radau galingo džiaugsmo priežastį, jis pranyko, tarsi priežastis būtų menkesnė už patį džiaugsmą, jei nepajėgė jo išlaikyti, jis sugniužo, nes kuo gi čia džiaugtis? Trylikametės mokinės apsilankymu? Kokiame pasaulyje tai laikoma džiaugsmu?

Tai, kas mane sujaudino, jos bejėgiškumas, dabar ėmė kelti gailestį. Pasidarė jos gaila. Ir manęs, Henriko, to, kuris neturi didesnių džiaugsmų. Tai kokį gi gyvenimą jis gyvena?

Kai pasisukau ketindamas grįžti į vidų, mane pašaukė kompanija,

besitrinanti prie automobilių.

– Henrikai! Ei, Henrikai!

Jie pasiūlė man gertuvę. Delnu patryniau kaklelį ir gurkštelėjau. Ten buvo gryna degtinė. Nusipurčiau ir užsikosėjau. Kažkas iš jų nusijuokė. Jutau į save įsmeigtus jų žvilgsnius, atiduodamas butelį pažvelgiau į dangų.

– Reikia pripažinti, atšalo, – tariau.

Niekas neatsakė. Jiems tebuvo aštuoniolika dvidešimt metų, o tonas, kuriuo prabilau, buvo visai netinkamas, seniokiškas. Vėl pakėliau akis, keikdamas tą bejėgišką savo bandymą.

– Ar kas nors žino, *kaip* šalta? – tariau, kad pirmąjį komentarą perkelčiau į palankesnę šviesą.

Ar jie susižvelgė?

Vienas iš jų patraukė pečiais, kitas godžiai gėrė iš alaus butelio, nuotaika buvo nei šiokia, nei tokia, tai aš priverčiau juos taip pasijausti, jie negalėjo manęs ignoruoti. Ar tikrai vien mano *buvimo šalia* pakako jiems nuslopinti?

Apie ką jie kalbėjosi prieš man ateinant?

Apie įprastus dalykus. Neįpareigojantis pokalbis, kai niekas negalvoja, ką pasakys. O dabar jie tylėjo.

Išsitraukiau pakelį tabako ir pradėjau sukti suktinę. Pakėlęs akis sutikau vieno iš jų žvilgsnį. Jis krestelėjo galvą, alaus butelį laikė prie klubo.

– Ką šįvakar veikia tavo draugas, Heningas?

– Jis mieste, – atsakiau ir lyžtelėjau popieriaus kraštelį.

– Ar įsigijo ten draugužę? – kažkas paklausė.

Tarp dviejų pirštų susukau popierių, nugnybau tabako siūlus galuose ir įsikišau cigaretę į burną, kol jis šalia krizeno. Ko čia juoktis? – pamaniau ir ėmiau naršyti po kišenes žiebtuvėlio. Kad jis susirado draugužę?

– Heningas, ne! – tariau ir palenkiau galvą.

Vienas iš jų man pridegė, laikė žiebtuvėlį pridengęs ranka, į mane nežiūrėjo.

Patraukiau. Šaltame ore rūkalai sudirgino ryklę ir pajutau kylant kosulį.

– Heningas ir Henrikas, – pasakė kažkuris.

Jie garsiai nusijuokė.

Skubiai nudūriau akis į žemę, kad nuslėpčiau raudonį, kurį pajutau

kylant, be reikalo, jie vis tiek galėtų matyti, jei žinotų, į ką žiūrėti. *Heningas ir Henrikas*. Ką jie manė? Kai vakarais sėdėdavome vienas pas kitą, ar toks būdavo komentaras, Heningas ir Henrikas? Kaskart, kai jie mus matydavo?

Ne.

Ne?

Ne. Negali būti nė kalbos. *Man* tokiu atveju jie nebūtų pasakę. Heningas ir Henrikas? Skamba juk gražiai, pamaniau ir pastebėjau, kad juokas nutilo. Pažvelgiau į duris. Du vyrukai stovėjo ir šlapinosi į sieną, kalbėdamiesi vienas su kitu per petį.

Dar kartą paėmiau gertuvę.

– O tu, Henrikai, ar tu nieko nenusižiūrėjai?

Skrandis spazmavo sulig kiekvienu gurkšniu.

– Ar nieko nenusižiūrėjau?

Vėl iškilo Miriamos vaizdas. Išgąstingos akys. Daug kartų gražesnės, negu ji pati manė. Tai vėl pripildė mane džiaugsmo. Ir paniekos tiems apspangusiems veidams ir tuštiems žvilgsniams, tam alui, kurį jie maukė, kad kiek įmanoma labiau nusigertų, pamaniau ir ėmiau neapkęsti savęs, kad stypsau tenai, tarp jų, ir esu jiems skolingas atsakymą, jiems pavaldus, nesugebantis pakilti virš to paprastumo.

– Na, tu žinai. *Merginos*.

Juokas.

– Kai kurios devintokės juk labai neblogos.

– Turėjai pastebėti.

Juokas.

– Benediktė, – leptelėjo kažkuris.

Ir to pakako, dabar ji buvo jų mintyse. Šypseną, kuria ji kartą juos dosniai apdalijo, jie išsaugojo ir ištraukė tokią akimirką kaip ši. Šypsodamasi ji pasilenkia prie nuleisto automobilio lango, jie spokso ir ryja seilę, krūtų speneliai išgaubia baltų marškinėlių audinį, jos judesiai natūralūs, ji žino, kad jie jos nori. Ją tai vis dar džiugina. Jai tėra šešiolika metų, jiems galbūt dvidešimt, tačiau jie nori su ja kalbėti, jie neįstengia paslėpti geidulio, kai ji pasiremia rankomis į stogą ir palinksta į priekį.

– Ir Katrinė, – pridūrė kažkuris.

– Katrinė? *Katrinė?* Ji juk velniškai geros nuomonės apie save.

Mintyse paplojau Katrinei ir pasinaudojau proga juos palikti, kai netikėtai įkalne atlėkė automobilis ir visi susibūrė aplink jį. Jie nepaste-

bėjo, kad aš nuėjau, pasišalinau nepalikdamas vakuumo, kurį jie galėtų užpildyti šiaip neišvengiamais pašaipiais komentarais.

Ilgai stovėjau atsirėmęs į sieną prie durų. Niekas nekreipė į mane dėmesio. Visi, kas ėjo pro šalį, buvo nuo girtumo į save atgręžtais žvilgsniais. Pats jaučiausi gražus ir lengvas, norėjosi ką nors daryti, išlipti iš to apgailėtino, slegiančio kiauto, kuriame buvau visai neseniai, ir žinojau, kad bus visai nesunku tai padaryti. Viešpatie, tereikėjo eiti ir kalbėtis su žmonėmis, vaikštinėti aplinkui ir tiek daug negalvoti apie tai, kokį *įspūdį* darau. Čia! Tarsi būtų įmanoma nuveikti ką nors, kas paliktų įspūdį *čia*, šitame chaose!

Apsisprendimas pakėlė man nuotaiką. Kurį laiką svarsčiau, ar man nepriėjus prie stalo, prie kurio sėdi Miriamos mama, bet ne, tai kristų į akis, pamaniau, ir apie ką mes šnekėtume?

Nei Rikardas, nei Linda nebesėdėjo prie mūsų stalo. Nebebuvo nė Irenos su Enoksenu. Nuslydau akimis į salės gilumą ir pamačiau juos šokių aikštelėje. Enoksenas vedžiojo ją ratu šokių mokyklos žingsneliais. Tai sukėlė man šypseną. Matyt, jis kažkada lankė svingo kursus su savo žmona. Nesunkiai juos pastebi, jie išsiskiria savo pasitikėjimu; išdidūs dėl to, jog iš tikrųjų *moka* šokti, jie tiksliai sukasi ratu, nepamąstydami, koks demaskuojantis yra tas jų tripinėjimo lengvumas, ką jis apie juos sako. Svingo kursai! Ir dar apsivilkęs tuo pilkšvu, mažumą per trumpu kostiumu. Jis galėtų save paklausti, kaip *taip* atsitiko, ar jis *išaugo*? Jo nemokėjimas rengtis buvo apgailėtinas, nes itin ryškiai kirtosi su jo griežtumu, dėl to buvo dar akivaizdesnis. Tik ne jam. Moterys tai matė, visos, ir tikriausiai jas tai graudino, galbūt joms buvo jo gaila, kad griežtumas ir stiprybė, leidę jam išlaikyti vientisumą, taip sueižėjo, kaip atsitiko ir tos pačios dienos pirmoje pusėje, kai Linda pakvietė jį į svečius. Ji pavadino jį vardu, *Osmundu*, tarsi nelauktai paglamonėjo, ir aš pamaniau: *ji daro jį bejėgį*.

Tokiose detalėse slypi galia: jos nubraukia dulkelę nuo savo vyro pečių, ir šis nukenksmintas, jos pataiso kaklaraištį ant laiptų pakeliui į vakarėlį, ir jis turi su tuo susitaikyti, jos paglosto ranka jam skruostą, ir jis neturi ko pasakyti. Atstumas, kuriuo jie atsiriboja nuo pasaulio, panaikinamas, tos moterys prasiskverbia iki jų, kaip jų mama kadaise darė, kai ji pasilenkdavo ir apkabindavo juos, prieš jiems išlekiant į mokyklą, kai ji šukuodavo jų plaukus griežta mina, o jie bejėgiškai stovėdavo prie šonų nuleistomis rankomis ir turėdavo tai iškęsti.

Nusišypsojau ir įsivaizdavau Enokseno žmoną tapšnojant jo galvą, kai jis guli ir verkia. Nuo kūkčiojimo, užvaldžiusio kūną, išsikreipia veidas, trūkinėja balsas. *Na, na, mano berniuk. Na, na.*

Per visą vakarą jie beveik nesišnekėjo. Tarsi ji bet kuriuo momentu būtų pasiruošusi išeiti, rankinė tebekabojo ant peties, ji sėdėjo užsisklendusi; galbūt aplinka neleido jai pasijusti laisvai, galbūt ji jautė, kad tai žemina jos orumą, ta šventė, kuri kaip rubuilis vaikas klegėdamas šleivojo tolyn, savęs nė neįsisąmonindamas.

– Ar tu slaugytoja? – paklausiau.

Norėjau jai ką nors duoti, tokią mintį sukėlė didėjantis svaigulys, tik todėl uždėjau ranką jai ant peties ir sutikau nustebusį jos žvilgsnį.

Ji linktelėjo, ir aš mačiau, kaip nuostabą pakeičia nepatiklumas. Turėjau įveikti atstumą tarp jos nuomonės apie save, į penktą dešimtį įkopusios moters, kuri nebesijaučia gerai tokiuose renginiuose kaip šis, ir to paveikslo, kurį ji, be abejo, turėjo susikūrusi apie mane: girtas, įkyrus jos vyro kolega, kuriam staiga kilo mintis su ja paplepėti. Jaunas vyras, įpusėjęs trečią dešimtį, kuo ji gali jį dominti, kas slypi už to, gal jis sumanė iš jos pasišaipyti? Taip ji mąstė. Ji žiūrėjo į mane taip, tarsi būčiau daiktas, kurį staiga kažkas pastatė jai priešais nosį, o ji iki galo nesuprastų, kaip jis susijęs su *ja*. Taigi mėginau elgtis padoriai, klausinėjau ją visokių dalykų apie jos darbą, stengdamasis kyštelėti pastabėlių, kurios leistų jai suprasti, jog žinau, apie ką kalbu, kad ne tik esu susipažinęs su įstaigomis kaip toji, kurioje ji dirba skyriaus vedėja, bet ir turiu susidaręs savo nuomonę. Kad ir naujoji reforma, ar įmanoma *nebūti* jos priešininku? Kaip galima, klausiau, pradėti tokį dalyką, prieš tai kaip reikiant nepasiruošus, juk čia kalbama apie *žmones*, pasakiau, o ne apie *gyvulius*.

Po penkių minučių ji pamiršo nepasitikėjimą mano motyvais, atsitiesė, ir jos veidas nušvito, taip nelauktai pasitaikius galimybei pakalbėti apie tai, kas jai atrodė įdomu. Aš klausinėjau, ji atsakinėjo. Ji papasakojo, jog dar aštuntame dešimtmetyje visame skyriuje paprastai būdavo tik vienas budėtojas, kad naktimis įstaigos gyventojai būdavo prisegami diržais, kad juos būtų galima suvaldyti; aš klausiausi, tarpais įdėmiai, su domesiu įsistebeilydavau jai į veidą nuo tokio savo gerumo sudrėkusiomis akimis.

To aš nežinojau, įterpiau, *diržais? Ar tai tiesa?* – ir pokalbis tęsėsi,

paklausiau, ar ji čia pat lankiusi mokyklą, *nes jūs kilimo iš čia, argi ne?* – ir ji nusišypsojo, atsakė ne, ne iš čia, tai *jis* iš čia, *kada jūs jį sutikote?* – paklausiau aš, ji papasakojo, kad jie susipažino studijuodami Osle aštuntojo dešimtmečio pradžioje, ir aš mintyse garsiai nusijuokiau. Ji sėdėjo ir dėstė *man* apie tai, kaip įsimylėjo Enokseną, kaip tapo nėščia ir jie turėjo susituokti, kas darosi, pamaniau, kodėl ji nuoginasi prieš *mane*, ar ji *kvaila?* – pamaniau ir lyg atsiprašydamas nusišypsojau, paėmiau taurę, pripildžiau ją ir gurkštelėjau, nurijau, *o tada jūs persikėlėte čia?* – paklausiau, ji ramiai linktelėjo, *gerai, kad kai kas imasi atsakomybės,* tariau, *kad ne visi gabūs žmonės išsikelia,* pasakiau ir prabilau apie savo pagarbą Enoksenui, jos vyrui, kaži ar ne daugokai jis dirba? Galbūt kai kada jam reikėtų teikti pirmenybę sau, o ne darbui? *Svarbu,* pasakiau, *tausoti save. Bet... kvaila sakyti tai jums!*

Taip mes sėdėjome, kai Enoksenas sugrįžo. Ji nenujautė, kad išdavė jį. Galėtų tai sužinoti tik tokiu atveju, jei vėliau jis paklaustų, apie ką gi ji taip susidomėjusi šnekėjo su *Henriku*.

– Nepaprastai malonu su jumis kalbėtis, – tariau ir mirktelėjau, prieš atsistodamas.

– Išeini? – paklausė ji.

Enoksenas kiek nustebęs žvilgtelėjo į ją. Neįstengiau užgniaužti šypsenos, atrėmiau griežtą jo žvilgsnį ir triumfuojamai nusišypsojau, prieš atsukdamas jam nugarą.

Kurį laiką vaikštinėjau nerasdamas vietos, sveikinausi su žmonėmis, plepėjau, ir visai nebebuvo svarbu, ką jie apie mane galvoja. Buvau tuo, ką jie matė. Paprasta ir lengva. Aš gėriau ir ėjau. Rūkiau atsirėmęs į sieną, stovėjau priešais veidrodį tualete ir šypsojausi sau, *tai tu esi Henrikas*, jutau, kad alkoholis pradėjo veikti mano mintis, padarė jas taikingas ir labiau tinkamas kitų žmonių draugijoje. Ar ne tai yra alkoholio paskirtis – supanašinti mus? – mąsčiau stovėdamas eilėje prie kiosko. Merginos už prekystalio veidas ryškioje šviesoje žvilgėjo nuo prakaito. O gal tai garai nuo puodų. Ji metalinėmis žnyplėmis ištraukė vieną dešrelę, spėjau įžiūrėti riebalų perlus, plūduriuojančius tarp tų mėsinių pagalių, tada ji užstūmė dangtį ir vikriai įspraudė ją į bandelę, kurią ką tik buvo praskleidusi delne.

– Garstyčių ir pomidorų padažo? – paklausė ji nežiūrėdama į mane.

Aš linktelėjau ir nusišypsojau. Ji keletą sykių papurtė butelį su pomi-

dorų padažu, vieną kartą jis purkštelėjo, paskui pradėjo bėgti tolygiai. Nuo judesių jos krūtinė ėmė suptis, ir aš įsmeigiau žvilgsnį į langą už jos, tikslų patalpos atkartojimą, aptrauktą vandens garų.

– Penkiolika, – pasakė ji.

Kol rausiausi kišenėje ieškodamas pinigų, ji žiūrėjo man pro šalį iš nuobodulio tuščiomis akimis. Įsivaizdavau, kad taip pat žvelgdama ji guli po manimi. Baltos storos šlaunys, baltos minkštos krūtys, akys, kuriose tuštuma ir nuobodulys.

– Prašau, – tariau aš ir subėriau skambančias monetas ant prekystalio, kita ranka čiupau bandelę jusdamas burnoje kaupiantis seiles, tada išsižiojau ir atsikandau.

Iš pradžių sausa duona, paskui kieta dešrelės odelė, kuri trakšteli, kai suleidžiu dantis. Nusibraukiu ranka burną, kad nusivalyčiau pomidorų padažą, čiaumodamas grįžtu į salės gilumą. Pažinojau daugumą veidų aplink stalus, bet nepakankamai gerai, kad būčiau norėjęs ten prisėsti. Tada prisiminiau Miriamos motiną. Ji sėdėjo pačiame kampe su Katarinos mama. Kodėl man su jomis nepašnekėti? Su dviejų mano mokinių motinomis. Aš juk mokytojas! – pamaniau ir stabtelėjau, kad nuryčiau dešrelės likučius, tada nuėjau prie jų stalo.

Jos nušvito mane pamačiusios.

– Eikš prie mūsų, Henrikai! – pakvietė Katarinos mama ir atitraukė kėdę. – Sėsk čia!

Priblokštas tokio nuoširdumo, paklausiau jos, atsisėdau ir išsišiepiau iki ausų, šalia tų dviejų moterų, kurių vaikus mokiau, buvo taip gera. Kažkas manyje atsipalaidavo. Nebesisaugojau pats savęs. Galėjau mąstyti bet ką ir likti nenubaustas tų negailestingų savistabos tarnų, kurie šiaip visada sukdavo ratus virš sąmonės minčių srauto, kurie visada nedelsdami puldavo, pastebėję silpnesnę mintį, nebrandžią arba kitaip neužbaigtą; tada jie žaibiškai smigdavo oru žemyn, kad suleistų į ją nagus. Be gailesčio ji būdavo ištraukiama iš srovės ir išvelkama į krantą, kur susirinkdavo visas būrys tų maitėdų, užkapodavo tą bejėgį vaizdinį, sudraskydavo į skutelius ir galiausiai surydavo. Tada godūs savikritikos paukščiai pakildavo, toliau nenuilsdami sukdavo ratus virš sąmonės, žvalgydamiesi naujų aukų. Ir jiems niekada netekdavo ilgai laukti. Man kaskart kildavo minčių, kurios būdavo tokios apgailėtinos, jog parausdavau, dar nesulaukęs, kada įsikirs nagai, kada ims kapoti snapai ir jos išleis paskutinį kvapą.

Retkarčiais savistabos tarnai, štai taip susispietę apie savo grobį, pakelia akis. Jų žvilgsnis tuščias, juodas, negyvas. Kai kada jie suplaka galingais sparnais ir puola *vienas kitą*, pikti ir nesutaikomi. Po jų lieka gulėti gaišenos, bet koks panašumas su mintimi išnykęs; dalys nuplėšytos, sukapotos, išdžiūvusios. Pamažu jos suyra, išnyksta, ir mano sieloje pagaliau stoja ramybė. Kol ištraukiama nauja mintis, ir viskas prasideda iš naujo.

Bet tą dieną nė viena nebuvo nugalabyta. Tą vakarą visoms buvo leista gyventi. Net pačios beprotiškiausios idėjos galėjo netrukdomos nardyti po sąmonę. Kažkuriuo momentu savistabos tarnai pabėgo. Alkoholis visas mintis suleido į tą pačią srovę, nė viena iš jų nebeišsiskyrė, *viskas* buvo taip, kaip ir turėjo būti, nebuvo ko kapoti, o aš šypsojausi ir šypsojausi neišmanydamas, kokį gerą darbą nuveikus.

– Turite tikrai puikias dukteris! – pagyriau. – Abi!

Jos susižvelgė. Negalėjo susilaikyti, pamaniau, nes tokio manęs jos dar nebuvo mačiusios. Bet tame nieko bloga. Tegu sau žiūri viena į kitą. Tegu stebisi.

– Ką judvi geriate? – paklausiau ir prisitraukiau vieną puodelį, pasilenkęs virš jo, užuodžiau sterilų, bet aštrų aromatą, kylantį nuo juodo paviršiaus.

Jos nusijuokė.

– Nori?

Tai buvo Katarinos mama.

– Taip, – atsakiau. – Mielai. Bet neturiu puodelio.

Ji atsistojo, paėmė puodelį nuo stalo galo, pažvelgė į jo vidų.

– Šitas, rodos, nenaudotas.

Miriamos mama viena ranka pakėlė kavinuką, kita atsuko dangtelį, o kai ji pylė, pamaniau, kad tie tvirti, naminiai judesiai turi savyje kažką gero, jie nesąmoningi, todėl tokie natūralūs.

– Turbūt ir tu nori šlakelio į kavą?

Aš linktelėjau galva. Dabar ant stalo atsirado butelis degtinės. Paskubomis buvo šliūkštelėta į puodelį, ir butelis vėl išnyko. Ir tai moterys, įpusėjusios penktą dešimtį!

Nusijuokiau mintyse.

– Ar pakankamai stipru? – paklausė Miriamos mama, kai vėl pastačiau puodelį ant stalo.

Aš nurijau ir linktelėjau.

– Jos tavimi taip domisi, Henrikai, – tarė ji.

– *Henrikas, Henrikas, Henrikas*, – pakartojo Katarinos mama, mėgindama pamėgdžioti dukters balsą, ir kaskart, kai tarė mano vardą, lingavo galva, vaidindama nepatenkintą.

– Jos netgi ėmė ruošti namų darbus! – įterpė Miriamos mama.

– O vieną rytą ji atėjo pusryčiauti *pasidažiusi*, – ėmė pasakoti Katarinos mama. – *Tai prieš ką tu puošiesi?* – paklausiau ir, žinokite, ji paraudo ir pyktelėjo, *gal ne prieš Henriką!* – pasakiau, ir būtumėt ją *matę*! *„Prieš Henriką, ne! Tą idiotą!“*

Jos abi nusijuokė. Miriamos mama uždėjo delną man ant rankos, galbūt pamatė, kad pasimuisčiau kėdėje, tik mažumėlę, nes man juk visa tai *patiko*, jų gerumas, šiluma, kuria jos dabar su manimi dalijosi.

– Bet jos tikrai mielos, – tarė ji.

– Ir pagaliau gavo kaip reikiant mokytoją, – pasakė Katarinos mama.

Vos vos linktelėjau, kad parodyčiau supratęs komplimentą.

– Bet girdėjau Miriamą kalbant, kad būsi čia tik iki vasaros?

– Tikriausiai taip, – tariau.

– Kur tada važiuosi? Juk nerasi geresnės vietos už šią?

– Nežinau... – patraukiau pečiais.

– Tau čia patinka, ar ne?

– Žinoma. Man čia labai patinka.

– Tu turi *pasilikti*, Henrikai.

Ji vėl uždėjo delną man ant rankos. Nusišypsojau jai.

– Mano sesuo gyvena Kristiansane, ar esu sakiusi?

– Tikrai?

– Taip, tiksliau, netoliese. Gerai nepamenu, kaip ta vieta vadinasi.

– Šlethaja?

Ji papurtė galvą.

– Tai gal Sėmas?

– Ne.

– Honesas? Arba Vogsbiugda?

– Vogsbiugda! Tikrai. Ji ištekėjo už vietinio. *Jebseno*. Nesi tokio girdėjęs?

Šyptelėjau.

– Viešpatie, Helena, ten gyvena penkiasdešimt tūkstančių žmonių, manai, jis visus pažįsta?

– Niekada negali žinoti! Visko gali būti!

– Ką ji dirba? – paklausiau.

– Grėtė? Dabar rūpinasi namais. Bet pagal išsilavinimą farmacininkė.

– *Farmacininkė?* – tariau ir ant peties pajutau ranką.

Atsisukau.

– Tai štai kur tu sėdi, – pasakė Linda.

Ji atrodė nerami. Galbūt dėl degančios cigaretės tarp pirštų, galbūt dėl to, kad visą laiką žvalgėsi po salę.

– Man buvo įdomu, kur tu prapuolei.

– Beje, mes ten važiuosime gegužės mėnesį, – pasakė Miriamos mama.

– Į Kristiansaną? – paklausiau atsigręždamas atgal.

– Taip. Vyriausioji mergaitė šiais metais ruošiasi konfirmacijai.

Linda pasilenkė virš stalo ir peleninėje užgesino cigaretę. Tada be užuolankų atsisėdo man ant kelių ir taip nutraukė pokalbį, tarsi turėtų į mane visas teises.

– Mūsų stalas štai ten, – pasakė ji ir mostelėjo ranka. – Eime tenai.

– Hmm... – numykiau apstulbęs, kad staiga ji atsidūrė taip arti.

O kiek rijau ją akimis. Dabar ji sėdi man ant kelių. Dabar jos šlaunys spaudžiasi prie manųjų. Dabar mačiau švelnų prakaito žvilgėjimą ant sprando, minkštus pūkelius, nujaučiau nugaros linijas po plona palaidinuke, įsivaizdavau, kaip atsargiai ją paglostau, delnais suimu jos krūtis ir juntu, kaip jos standėja, galbūt jas pabučiuoju. Tas silpnas druskos skonis, užsimerkiančios akys, lūpos, šnabždančios mano vardą.

Bet tikriausiai ji čia atsisėdo tam, kad kai ką įrodytų. Pamatęs, kad jai tai natūralu, Rikardas supras, kad nėra jokio pavojaus, nes jeigu kas nors būtų, ji juk niekada nedarytų *to* tyčia, jam *matant*? Ne, pamanė ji ir atsisėdo man ant kelių, koketiškai užsidegė cigaretę, jokio pavojaus. O kaip jis? Ar sugebės taip blaiviai mąstyti, kad suvoktų tokius subtilius niuansus kaip šis?

Ar žinai, ką Linda iš tikrųjų myli?

Jos ranka vos vos perbraukė mano ranką, kai ji atsisuko. Ant odos pajutau lengvą palaidinukės audeklą ir turėjau nuryti seiles. Kūnas atrodė sunkus, kiekvieną judesį ir kiekvieną mintį reikėjo išgauti iš kažkur giliau, prastumti pro netikrumo ir abejonių sluoksnį.

– Gal žinai, ar Heningas šįvakar ateis?

– Nemanau, – atsakiau ir turėjau atsikrenkšti. – Nemanau, ne.

Ji pasimuistė. Prakaitas keliose vietose prilipino medžiagą prie odos, mane tai sužadino, kaip ir minkštos šlaunys, apvalūs klubai, ji buvo taip

arti. Pulsas, mušantis kakle, jos šiluma prie mano šlaunų. Ji turėjo tai pastebėti. Pajusti mane standėjant. Galbūt ji susijaudino. Ji muistosi, pastebi, kad aš kietėju, rūko, kad galvotų apie ką nors kita, bet neišeina, ji visą laiką atsargiai trinasi į mane, ir aš apkabinu ją ranka. Visiems, kas mus mato, tai atrodo natūralu, ji sėdi man ant kelių, aš draugiškai ją apkabinu. Vos vos paglostau pirštais pilvą, tik vos vos, pirštų galiukais paliečiu palaidinukės audinį, atsargiai prispaudžiu klosteles prie odos, taip pat atsargiai prisišliedamas pilvo apačia prie jos. Pasitenkinimo virpulys, kurį ji turi pastebėti, pamanau, ji tai junta, bet leidžia man eiti toliau. Ji pati apimta geismo. Kam gi sėdėtų man ant kelių? Ir atsisėdo taip, kad nei mamos, nei Rikardas negalėtų manęs matyti, jis regi tik ją ir dalį mano liemens, o mano veido jis negali matyti, nei rankos.

Aš ją sunkiai uždedu jai ant šlaunies.

O, ne.

Švelniai ją glostau, kylu aukštyn šlaunies šonu, vis dar keldamas pasitikėjimą, nesu tikras, ar jos nejudrumo priežastis yra pritarimas, ar ji nepastebi, jog kažkas vyksta.

Ji pasilenkia į priekį siekdama peleninės. Aš pakeliu ranką. Kai Linda atsilošia atgal, uždedu ją ant klubo. Ji dirsteli į mane. Nusišypso. Aš nusišypsau jai. Ji nusisuka. Pirštais suimu palaidinukės medžiagą. Noriu atsargiai išpešti ją iš kelnių ir pakišti ranką. Delnu pajusti odą. Niekas nematys. Tik ji ir aš žinome, kas vyksta, ir ji leis man tai daryti, pamanau, ji sėdės, rūkys ir spoksos priešais save, o tuo metu mano rankos ją atsargiai glamonės. Ji junta augant geismą, bet turi sėdėti, mes apsupti žmonių, kuriuos ji pažįsta, taigi jai lieka tik mėgautis įtampa ir jauduliu, galbūt užsimerks, kai mano rankos glostys jos odą. Atsargūs judesiai, apie kuriuos niekas daugiau nežino. Tik aš ir ji. Žaidimas. Ir pažadas, kad vėliau bus daugiau.

Šįvakar pas mane, mano lovoje, ji ateis pas mane, ji išsėlino iš namų, Rikardas miega virš mūsų galvų, kai aš ją nurengiu. Mūsų judesių nekantrumas. Greitas alsavimas. Jos tvaksinti širdis. *Ach, Henrikai, pagaliau.*

Ši mintis privertė mane sustoti. Norėjau pasimėgauti akimirka, ištęsti ją. Ji buvo taip arti. Tačiau neįstengiau. Geismas buvo pernelyg didelis. Timptelėjau palaidinukę, tuo pat metu prišliejau prie jos pilvo apačią. Palaidinukė atsiskyrė nuo kelnių diržo. Linda pradėjo suktis į mane. Aš

kyštelėjau ranką po apačia, pasiekiau pilvą, pirštais pajutau drėgną odą, apčiuopiau nuogą krūtį ir vos vos paglosčiau spenelį, tada apgniaužiau visu delnu.

O, ne.

Apsiverčiau ant šono ir įsikniaubiau į pagalvę. Net dabar, kai aš vienas savo buto tamsoje, net dabar mane nutvilkė gėda. Ar aš taip *padariau*? Ką ji turėjo pamanyti? Ką aš įsivaizdavau, kas man šovė į galvą, Linda, *Linda*, ne, ne, ir dar *ten*! Tarp visų tų žmonių? Kas man šovė į galvą?

Tą pačią akimirką, kai uždėjau ranką jai ant krūties, ji stipriai pasimuisčiusi ištrūko, staigiai pašoko ant kojų, ir aš štai taip negailestingai tapau nublokštas kažkur kitur. Linda spoksojo į mane, iš pradžių nepatikliai, paskui žvilgsnis pamažu prisipildė paniekos, ir aš suvokiau, kokią baisią klaidą būsiu padaręs.

Ji susikišo palaidinukę į kelnes, nenuleisdama nuo manęs žvilgsnio. Aš nudūriau akis. Staigus jos judesys pritraukė kitų žvilgsnius. Kažkas atsitiko. Kažkas buvo padaryta. Kaip akimirką po to, kai kas nors supykęs pakelia balsą, visi netoliese sužiuro į mus. Tai buvo nepakenčiama, nes ką aš turėjau daryti?

Sėdėjau kaistančiu veidu ir spoksojau į grindis priešais save.

Po sekundės atsitiesiau, lyg nieko nebūtų įvykę, stumtelėjau kėdę atgal, iš švarko kišenės išsitraukiau cigarečių pakelį. Iškračiau vieną cigaretę ir įsikišau ją į burną. Tarsi tą akimirką pasidalijau ir tapau dviem asmenimis: vienas juto tokią didelę neviltį, jog viskas aplinkui susiliejo į virpančią masę, kitas šaltai mėgino užglostyti tai, kas įvyko, abejingai žvelgė į ją.

– Ar turi ugnies? – paklausiau.

Taip ir pasakiau. *Ar turi ugnies*.

Jos žvilgsnis tuomet.

Ji spoksojo į mane akimis, susiaurėjusiomis nuo paniekos. Visai taip pat būčiau galėjęs prisišlapinti į kelnes, sėdėti visų akivaizdoje, kai myžalai teka šlaunimi ir varva ant grindų, jausmas buvo toks pats. Čiupinėjimas, grabinėjimas, didžiulė gėda. Ir dar bandymas tai paslėpti. Niekas jai negalėjo pasirodyti kvailiau. Apgailėtinas klausimėlis nieko neuždengė. Jis atvėrė. Dabar ji pamatė Henriką.

O Henrikas?

Jis neatlaikė žvilgsnio. Jis turėjo nudelbti akis. Nes ji buvo teisi. Jeigu būtų buvę įmanoma, būčiau padaręs kaip ji, atsukęs sau nugarą, metęs paskutinį niekinamą žvilgsnį ir nuėjęs į salės gilumą, palikęs Henriką paniekintą. Galbūt vėliau dar būčiau dirstelėjęs į jį ir pamanęs: *kas per idiotas ten sėdi, kas per kvaila veido išraiška*. Galbūt būčiau nusprendęs vengti to Henriko ateityje. Nes ką jis išdarinėja? Argi jis jos negrabaliojo? Šlykštūs, ilgi pirštai, klaidžiojantis žvilgsnis. Minkštas balsas. Dabar jis sėdėjo vienas, paskendęs mintyse. Sėdėjo pilnas gailesčio sau ir knaisiojosi savyje. Tai kodėl jis nėjo namo? Ar kas nors norėjo, kad jis ten liktų?

Kas tai galėjo būti?

Jeigu jis kuriuo nors vakaro metu būtų atsistojęs ir priėjęs prie manęs, būčiau nuo jo išsisukęs. Apsimetęs, kad nematau. Nes apie ką Henrikas kalbasi su žmonėmis? Argi mane tai domina? Ne, manęs tai nedomina. Bet jeigu jis vis tiek būtų prisiplakęs, kaip kartais jis pasielgia, būčiau pažvelgęs jam į akis ir paklausęs: *ko tu iš tiesų nori? Manai, tu mums patinki?*

Raudonis, šlykštūs pirštai, minkštas balsas.

Eik namo, Henrikai. Atsigulk ir miegok. Tu mus slogiai nuteiki. Tu nemalonus.

Tu esi pats slogutis.

Bet buvo dar daugiau.

Buvo kur kas daugiau.

Likau sėdėti kaip paskutinis kvailys, kai Linda nuėjo. Veržlusis mano sumanymas buvo ūmiai nutrauktas, ir liko vien aplinka, man ką tik buvusi šešėlių karalyste, be tikros egzistencijos ir prasmės, tačiau nesugebėjau vėl suteikti jai prasmę ir įkvėpti sodrumo. Kol kaitau iš gėdos, žiūrėjau į visas tas kvailystes, kurios vyko salėje šalia manęs, veidus, kurie dribsėjo nuo juoko, kūnus, kurie spaudėsi vienas prie kito apimti geidulio, kurio slėpti niekas nebepajėgė. Ar čia toks bendravimo būdas? Svirdinėti aplinkui ir rėkaloti žmonėms, kuriuos matei visą gyvenimą, bet kuriems tik dabar išsipasakoji, atskleisti dalykus, dėl kurių vėliau bus gėda, atsiduoti geismams ir trintis prie pirmos ir geriausios moters tavo kelyje, nepastebint, kokia apšepusi ir neori patalpa, kurioje atsiduodi geiduliui. Klibantys lauko stalai ir pigios plastmasinės kėdės,

purvo ir sniego primintos grindys, nusėtos išsklidusiais pėdsakais, koridoriuje iš tualeto nusidriekusios tualetinio popieriaus juostos, apgailėtinos arbatinės žvakutės, išdėliotos ant kavos lėkštelių, norint sukurti nuotaiką, marmaliavimas, visos tos šnekos, plūstančios iš šaltinio, kuris, rodės, niekada neišdžius. Ar ne todėl jie taip plempė? Jie žinojo, kad patalpa bjauri ir varginga, jie žinojo, kad kūnai po visais tais dešimties metų senumo kostiumais ir paštu užsisakytomis suknelėmis pavargę ir aptukę, ir kadangi pakeisti tas sąlygas buvo ne jų valioje, jie neturėjo kitos išeities, tik pakeisti save, jie gėrė, kol pasikeitė galvos ir visas tas nuskurimas pasimatė naujoje šviesoje. Kvaitulys pavertė tai kažkuo gražiu, vieta, skirta grožiui, pokylių sale, baliumi. Vieta, kur jie galėjo turkštis paikoje laimėje.

Man nieko kito neliko, kaip apsimesti, jog nieko nebuvo, ir vėl pakelti taurę prie lūpų. Atnaujinti pokalbį su mamomis buvo neįmanoma, nes ir jis tapo užnuodytas. Ir kuo čia reikėjo taip džiaugtis? Plepalais su tomis pusamžėmis moterėlėmis, negi neturiu daugiau kuo užsiimti?

Jos dėjosi nepastebėjusios nieko neįprasta, todėl galėjau atsistoti, sumurmėjęs kažką apie ėjimą, jos kažką sumurmėjo man, ir tada, nusprendęs, jog tai, kas aplink mane, visiškai nesvarbu, dar kartą nukeliavau į salės gilumą. Abejingai sustodavau tai prie vienos, tai prie kitos grupelės ir gaudavau tai, ko norėjau – išgerti, jie mielai vaišino ir nieko iš manęs už tai nebereikalavo. Jiems buvo nė motais, kad stovėjau ten, jų pokalbio pakraštyje, kaip piktas šešėlis ir vaišinausi jų degtine.

Priešais sceną šoko moteris, jai turėjo būti per septyniasdešimt, abiem rankomis pasikėlusi suknelę virš kulkšnių, ji kilnojo kojas. Aplink ją žmonės plojo muzikos taktą, buvo labai juokinga, ji tokia sena ir vis tiek šoko, vis tiek siūlėsi, dėl to jie plojo ir džiugiai šūkčiojo jos susiraukšlėjusiam, sukritusiam kūnui, kuris taip geidulingai kraipinėjosi. Tai buvo atgrasu. Mačiau du jaunus vyrus, kurie susikirto kaip du ožiai, kaktikaulis trenkė į nosį, vienas apsipylęs kraujais susmuko, apsuptas draugų, kurie liejo savo panieką skriaudėjui ir neatlyžo, kol jo neišvarė du budėtojai. Šis niekinamai vyptelėjo ir nuėjo į automobilį toliau linksmintis. Mačiau svirdinėjantį iš girtumo pagyvenusį vyrą, jis turėjo trumpam atsiremti į sieną, kad vėl galėtų valdyti savo kūną. Mačiau žmones, kurie laižėsi šokdami, mačiau, kaip rankos slydo nugaromis ir pečiais, klubus, kurie trynėsi į klubus, pilvus, kurie spaudėsi prie pilvų, spuogus, karpas, pagurklius. Žmones, kurie rėkdavo ir džiūgaudavo kaskart, kai

ką nors atpažindavo, *o, labas!* Mačiau, kaip besisukanti ranka apvertė tris butelius ir moterį, kuri tuoj pat atsistojo, spoksodama į savo permirkusias šlaunis ir nelabai ryžtingai perbraukė ranka, tarsi šitaip būtų galėjusi nuvalyti alų. Mačiau Lindą, pasinėrusią į pokalbį tai su vienu, tai su kitu, ji nė sykio neatkreipė dėmesio į mane ir mano žvilgsnį.

Ilgainiui pradėjau išnykti ir pats sau, ilgainiui nebegalvojau, kur esu ar ką man daryti. Aš gėriau. Aš vaikščiojau. Dar gėriau, dar vaikščiojau. Ir to pakako, buvo gerai. Vienintelis jausmas, kuris retkarčiais manyje įsižiebdavo, buvo akimirkos baimė, kai nebebus ko gerti, kai visi buteliai ištuštės ir paskutinis žmogus išeis namo, kai viskas bus pasibaigę. Bet guodžiausi mintimi, kad iki to dar toli, plevinėjau sau aplink ir nebesirūpinau tuo, ką jie galvoja arba kaip jiems atrodau.

Buvau tai, ką jie matė.

Nežinau, kaip ilgai taip vaikščiojau. Valandą galbūt, sunku pasakyti, pasigėręs prarandi laiko pojūtį, jis eina nepriklausomai nuo tavęs, tu įgyji savo nuosavą laiką. Ir argi tai ne išsilaisvinimas – štai taip svirdinėti anapus visko? Nebemąstyti, nebejausti. Leistis pripildomam nejautros, kuri tokia stipri, jog visi niuansai nuslopsta ir tik pats paprasčiausias ir galingiausias iš visų pojūčių įstengia prasiveržti: geismas. Jis įveikia net didžiausią sielos apdujimą. Šviečia šiltai ir švelniai. Kad ir kokia neviltis tave būtų apėmusi, kad ir kaip žemai būtum puolęs, kad ir kaip toli nuėjęs, visada įžiūrėsi geismo šviesą ir ramiai galėsi į jį nukreipti savo žingsnius. Geismo šviesa yra vienintelis savas dalykas toje svetimoje aplinkoje, į kurią pakliuvai, jis taip tolygiai spindi, jog tuoj pat pasileidi ta kryptimi. Tada turbūt negalėsi nukrypti nuo kelio? Jis juk veda tiesiai prie tavo esybės! Tad pirmyn! Sek paskui geismo šviesą! Kad jis neturi nė lašo rafinuotumo, nesijaudink. Ar ne tai ir yra priežastis, dėl kurios jis sugeba prasiveržti nepaisydamas nejautros, kuri apspangino visas kitas tavo mintis? Taip, tai yra priežastis, jis nebėra rafinuotas, jis šiurkštus, primityvus ir toks paprastas, jog net žiopliausias iš mūsų supranta, kuria linkme nukreipti savo žingsnius. Na, ir kas? Argi tai nėra privalumas? Nes dabar tu nebesi išrankus. Visa, ką matai, regi blankioje geismo šviesoje. Štai dabar bastaisi po salę, ir geismą tau sukeltų bet kas. Svarbu, kad moteris.

Net Irena?

Net Irena.

Ji stovėjo su trimis draugėmis prie pat scenos.

– Ieškojau tavęs, Irena, – sumurmėjau ir atsistojau šalia, arti, tačiau man vis dar nepakankamai arti.

Nes geismas mane užvaldė, norėjau jos, troškau jausti riebų kūną po savimi. Nebegaliojo nė vienas iš ankstesnių mano vertinimo kriterijų, man neberūpėjo stingulys, kuriame ji nuolat liūliavosi, kūno lėtumas, kurio, įtariau, negalėjo išvengti ir jos mintys, ne, aš atsistojau šalia, ir kai mūsų žvilgsniai susitiko, paklausiau, gal norinti pašokti.

Ar ji nustebo?

Taip, ji nustebo, galbūt net ir apsidžiaugė, jos pasaulyje vyrų pasiūlymai nebiro kaip iš gausybės rago, ir ji suspaudusi laikė mano ranką, kai ėjome į šokių aikštelės vidurį. Prisišliejau prie jos, ir išties, ji buvo visa išpampusi, taip ir knietėjo paspausti, pamaniau ir perbraukiau ranka išilgai nugaros ir per minkštus klubus, ji atrėmė galvą man į krūtinę, ir taip mes šokome, lėtai, vis ratu ir ratu, mano varpa kieta kaip akmuo, kvėpavimas sunkus, rankos kietai prispaustos prie jos klubų, jos nuslydo toliau, tarp šlaunų, norėjau lytėti ją, norėjau grabalioti, bet ji mane stumtelėjo, *ne, Henrikai*, ir aš suirzau, bet to neparodžiau, *atsiprašau*, pasakiau ir mes šokome toliau, kiek labiau nutolę vienas nuo kito, kol aš vėl įsidrąsinau, kol vėl prisišliejau prie jos. Ir dabar ji nebeatsitraukė; dar kartą pagloščiau rankomis jos klubus, ji vėl leidosi glostoma. Jos kakta blizgėjo nuo prakaito, kai ji šypsodamasi pakėlė akis į mane. Aš irgi nusišypsojau. Man patiko, kad ją valdau. Kol mes spoksojome vienas kitam į akis, vėl nuvedžiau ranką jai tarp šlaunų norėdamas pamatyti, ar jos žvilgsnis pasikeis. Jis pasikeitė. Jos akys kone refleksiškai sutrūkčiojo, ji atsitraukė, sustojo. *Nedaryk to*, pasakė, dabar piktai.

Tai taip sunervino.

Perbraukiau krumpliais jai per skruostą.

– Na, nesibrangink taip, – tariau aš.

Tukliame veide nušvito nuostaba.

– *Viešpatie*, – sudejavau, ir kai ji ruošėsi kažką sakyti, uždengiau delnu jai burną, suspaudžiau lūpas ir jutau, kaip jos tarsi atsileidžia gniaužte, buvo bjauru, atitraukiau ranką ir nusisukau, nelaukdamas jos reakcijos.

Ar ji galėjo tikėtis ko nors kito, tokia nepaslanki ir sunki, ko ji iš tiesų laukė? – pamaniau, nusišluosčiau ranką į šlaunį ir nužingsniavau durų link, kliuvinėdamas už žmonių, pakeliui sulaukdamas žodelių ir žvilgs-

nių, tarsi salėje agresija būtų išaugusi. Jeigu dabar išeičiau, netrukus būčiau namie, pamaniau. Koks palengvėjimas.

Prasiskyniau kelią prie durų. O ten, atsirėmęs į sieną, stovėjo Heningas. Nuskubėjau prie jo ir jau norėjau pašaukti jį vardu, kai pamačiau, kad jis kalbasi su Linda. Bet buvo per vėlu, jis mane pastebėjo, nebuvo kaip išsisukti.

Sustojau priešais juos ir įsmeigiau žvilgsnį į Heningą, tarsi būtume ten dviese. Tikriausiai jam buvo nemalonu mane matyti, nes jis neįstengė pažvelgti man į akis, dėbsojo į grindis.

– Vis dėlto atėjai, – tariau.

– Tik trumpam užsukau, – atsakė jis.

Ar ji viską papasakojo? Ar dėl to jis toks santūrus?

– Po velniais, aš girtas, – išlemenau.

– Matau, kaipgi, – pasakė jis. – Nusiramink, Henrikai.

Jis nenorėjo sutikti mano žvilgsnio.

– Kodėl? – ėmiau niršti. – Kodėl aš turiu nusiraminti?

Jis neatsakė. Spoksojo į Lindą. Nemanė, kad aš tai pastebėjau. Bet aš juos mačiau, mačiau, kaip jie susižvelgė. Tai nusėdo manyje. Tačiau neatlyžau.

– Tai eime į vidų, Heningai!

Bet jis nenorėjo.

– Ne dabar, – pasakė jis. – Aš tik norėjau užsukti ir pažiūrėti.

– Tai eisi namo?

– Netrukus.

– Gerai, – tariau kiek galėdamas ramesniu tonu. – Iki.

Širsdamas ant savęs nulipau laiptais ir išėjau į automobilių stovėjimo aikštelę. *Tai eime į vidų!* – pakviečiau. O paskui, kai *jis* atsisakė, *išėjau*. Tarsi tik *jis* būtų buvusi priežastis pasilikti. Dabar jis supras, kiek daug jis man reiškia. Ir tada pagalvos, kaip mažai jam reiškiu aš.

Niekada negaliu išmokti, pamaniau įtūžęs ir atsisukau. Jie tebestovėjo ten pat. Ir Linda turėjo pastebėti, kaip nušvitau, išvydęs Heningą. Bet kodėl turėčiau dėl to graužtis? Nieko nebuvo. Ji tikriausiai įsivaizdavo esanti man per gera, atseit prasidėti su manimi – žemiau jos orumo. O terorizuojama Rikardo ji leidžiasi. *Tai* nieko baisaus. *Tai* normalu.

Kas per kvailiai.

Pasileidau nuokalnėn. Ledinis vėjas šlavė viršutinį sniego sluoksnį ir gūsiais nešė oru. Eidamas prispaudžiau rankas prie ausų. Alsavimas

buvo lyg užsklęstas, tai, rodės, paveikė ir regą: staiga viską ėmiau matyti tarytum iš didelio atstumo. Tarsi dabar būčiau atskirtas. Tarsi net žvilgsnis būtų įkalintas kūne, kuris ėjo ir ėjo. Alsavimo aidas galvoje. Širdis, kuri kalė ir kalė. Tarsi būčiau uždara sistema, save varanti mašina. Perpetuum mobile, kuris dabar troško pareiti namo, kuris dabar troško numigti, kuris dabar juto šaltį apveržiant šlaunis po plonomis kelnėmis ir todėl paspartino žingsnį. Bėgau ristele. Staiga kojos po manimi išslydo, buvau bejėgis pasipriešinti. Griuvau aukštielninkas ir kaukštelėjau galva į žemę. Nuo netikėto skausmo mane supykino. Gulėjau sustingęs ir jutau, kaip mane ima pykinti. Galvoje tvinksėjo kraujas. Spėjau šiaip taip atsistoti ant visų keturių, kol skrandžio turinys sukilo rykle ir pliūptelėjo iš burnos.

Stovėjau kaip koks šuo ir vėmiau ant sniego.

Pasitryniau sniegu burną ir kaktą, prieš pakildamas eiti toliau. Šaltas vėjas padėjo, jutau, sniegas, tapšnojantis per skruostus, atrodė malonus, man nebebuvo šalta, skubiai žengiau šlaitu žemyn ir džiaugiausi, kad tuoj būsiu namie. Bet tada vėl sukilo blogumas. Skausmas galvoje sustiprėjo padažnėjus pulsui. Vėl turėjau išsivemti.

Po velniais.

Rankomis atsirėmęs į gatvės žibintą, susiriečiau, o pilvo raumenys mėšlungiškai susitraukė, išstumdami tik šlakelį aitrios geltonos tulžies, o paskui, po kito traukulio, pasirodė tik tįsių seilių.

Ištirpinau ant liežuvio sniego ir išspjoviau. Nusišluosčiau skruostu nuriedėjusias ašaras, žvelgdamas aukštyn į bendruomenės namus. Jie tebesilinksmino. Muzika tebeskriejo pavėjui, trumpais gūsiais, kurie tai stiprėjo, tai slopo, priklausomai nuo to, iš kokios pusės papūsdavo vėjas. Ant kalvos viršūnės pasirodė automobilis. Po kelių sekundžių jis pravažiavo pro mane, sukeldamas plono pudrinio sniego sluoksnio sūkurį, kuris vėl mane privertė stipriai užmerkti akis. Kai po kelių sekundžių atsimerkiau, pastebėjau tris būtybes, pėdinančias žemyn. Jos ėjo keliu susikibusios už rankų. Pažinau jas. Tai buvo Irena ir dvi jos draugės.

Ją aš galėčiau gauti.

Ji nebuvo priešgyni, jai tik nepatiko, kad kiti galėjo matyti geismą, nukreiptą į ją. Jausmas, kad geismas atviras visiems, yra žeminantis. Vienumoje būtų kitaip, tada ji atsiduotų, tada galėčiau ją paimti.

Vien nuo minties susijaudinau. Minties, kad dabar ji ateina. Kad galėčiau ją gauti, jei būsiu kantrus.

Nuėjau įkalnėn prie mokyklos ir atsitūpiau prie sienos ties darbų klase. Iš ten galėjau toli matyti. Kūną tebebuvo apėmęs blogumas, prispaudžiau sniego prie kaktos ir skruostų, kad atlėgtų, tai truputį padėjo, taip pat – šaltas vėjas. Ant kelio, žemiau manęs, merginos atsibučiavo kaip tikros draugės. Dėl spiginamo šalčio ceremonija buvo trumpa; negaišdamos laiko įprastam paplepėjimui, jos tuoj pat išsiskyrė ir nuėjo kas sau. Jos priminė tris eskimus, kai apsimuturiavusios lingavo per pūgą, jos mažėjo ir mažėjo, kol dvi draugės visiškai išnyko, o aš galėjau atsistoti ir nusekti paskui Ireną žemyn stačiu keliuku.

Stabtelėjau virš namo. Languose buvo tamsu. Prie sienos stovėjo pora trumpų medinių slidžių. Po kraigu šalia garažo riogsojo sudžiūvę kalėdinės eglės griaučiai. Pūgą, kuri siautė virš keliuko, į viršų stūmė aukštos sniego krūvos, sukastos šlaito, ant kurio stovėjau, papėdėje.

Galvoje nebuvo nė minties. Tiesiog stovėjau ir spoksojau į tą tuščią keliuką. Tik kai išgirdau kažką atrėkaujant keliu už savęs, atitokau. Tik tada namą apačioje su kažkuo susiejau. Tik tada pagalvojau, kad viduje yra Irena. Galbūt ji jau atsigulė. Įsivaizdavau jos kūną, ji nuoga ir stovi keturpėsčia lovoje priešais mane, aš įsismelkiu į ją. Štai taip. Todėl perlipau sniego krūvą kelkraštyje ir nubridau šlaitu žemyn, grynas vargas, bet mane jau buvo užvaldžiusi ta mintis, kuri atrodė tokia gera, dabar aš nenorėjau pasiduoti, dabar turėjau patekti pas ją. Todėl čiuožte nučiuožiau žemyn paskutinę atkarpą, todėl sustojau priešais duris priemenėje, todėl nuspaudžiau rankeną.

Durys buvo neužrakintos.

Koridorius už jų skendėjo tamsoje. Įžiūrėjau kablių eilę su striukėmis, vorą batų ant grindų, kepures ir šalikus pintinėje ant sienos. Nedegdamas šviesos atidariau kitas duris ir įėjau į kitą koridorių. Stabtelėjau pasiklausyti. Tiksėjo sieninis laikrodis, lauke staugė vėjas, šiaip buvo tylu. Ir šilta, pamaniau, vis dar sustiręs po ilgo stypsojimo šaltame, stipriame vėjyje.

Ar ji jau galėjo atsigulti?

Perėjau per koridorių ir atidariau duris jo gale. Tai buvo svetainė. Trys dideli langai į jūrą, kambarinėmis gėlėmis nustatyta visa palangė, sunkūs baldai. Siuvinėti paveikslai ir kilimai ant sienų. Ant grindų šalia sofos pintinė su mezginiu, ant stalo šūsnis žurnalų, šalia raudonas akinių dėklas.

Atsisėdau ant sofos. Jutau tą silpną, bjauroką senų žmonių kvapą,

maisto tvaiką, sunkų orą. Ilgą laiką taip sėdėjau, nežinodamas, ką čia veikiu, negalvodamas apie tai, kad nežinau. Tiesiog sėdėjau ir spoksojau.

Kažkur name atsidarė durys.

Ji buvo čia.

Aš pakilau. Nuo staigaus judesio susvaigo galva. Delnu užsidengiau akis ir pastovėjau nejudėdamas. Tada žengiau į kambario gilumą mėgindamas nustatyti, iš kur atsklido garsas. Atidariau duris į virtuvę. Nieko. Kai pro kitas duris išėjau į tą patį koridorių, pamaniau, kad dalyvauju žaidime, keliauju koridoriais ir vaikščioju pro duris, kad sunaikinčiau tuos, kurie pasipainios man kelyje. Jie žino apie mane, slepiasi už sienų ir iššoks man priešpriešiais, vos kirsiu tam tikrą liniją.

Pasirėmiau rankomis į sieną, palenkiau kaktą ir paliečiau ja šaltas apdailos lenteles, užsimerkiau, norėdamas susikaupti.

Irena.

Kur galėtų būti jos miegamasis?

Sustojau prie vienų durų. Nė garso. Atsargiai pravėriau jas ir įsmukau į vidų. Sustingau, pratindamas akis prie tirštos tamsos.

Kažkas kambaryje kvėpavo. Įžiūrėjau lovos kontūrus, kaip įmanydamas tyliau prisėlinau artyn ir pasilenkiau virš jos. Tai buvo jos tėvai. Jie kietai miegojo, abu aukštielninki, po atskiromis antklodėmis. Jis buvo prasižiojęs. Atrodo bukas, pamaniau, siaurakaktis. Lūpos vos vos suvirpėdavo, kai iš burnos išeidavo oras. Ir ji atrodė kaip silpnaprotė, gulėjo vieną ranką užmetusi ant lovos galo, pražiota burna.

Nusisukau ir nuėjau prie keliadurės spintos kitoje kambario pusėje. Marškiniai ir švarkai. Toliau – lentynos su marškinėliais ir apatiniais drabužiais. Kas per nykuma. Nieko įdomaus? Atidariau kitas duris. Vienoje lentynoje sukrautos rankinės ir batai, apačioje – visokios skaros ir šydai, vieną iš jų užčiuopiau ir patryniau tarp pirštų; medžiaga buvo plonutė, galėjai tik nujausti ją esant, rodės, pirštų galiukų oda pasidarė šiurkšti. Kai padėjau jį atgal, po medžiagos sluoksniais pajutau kažką kieta. Supratau, kad būtent ten ji paslėpusi savo vertingus daiktus. Mažas dėžutes su sagėmis, kurias paveldėjo, papuošalus, gautus dovanų. Ištraukiau vieną iš jų, mažutę skrynelę su plona grandinėle, kurią perleidau tarp delnų, kai už manęs kažkas atsitiko. Sugurgždėjo patalynė. Stovėjau sustingęs ir spoksojau į lovą. Ji atsisėdo. Judesiai tebebuvo mieguisti. Ji ištiesė ranką prie stiklinės, stovinčios ant naktinio staliu-

ko. *Kliu kliu kliu kliu*. Ji pastatė stiklinę į vietą. Tada atsiraugėjo. Mane apėmė klaustrofobija. Turėjau susikaupti, kad stovėčiau ramiai, pagautas impulso nepulčiau per kambarį, norėdamas išbėgti lauk, įkvėpti gryno oro, pajusti ant veido vėją. Svarbiausia nejudėti.

Atsargiai padėjau papuošalą į vietą, stebėdamas, kaip ji pasirangiusi atsigulė. Kiek nekantriai ji išbandė porą padėčių, kol kvėpavimas tapo lygus ir vėl pasigirdo šnarpštimas, o aš galėjau uždaryti spintos duris ir atsargiais žingsniais ištykinti iš kambario.

Koridoriuje vėl apėmė blogumas. Atpyliau rūgšties ir turėjau kelis kartus nuryti, kol atidariau gretimas duris. Ir ten buvo tamsu, bet ne taip beviltiškai, čia užuolaidos buvo atitrauktos, blyški pastogės lempos šviesa kreivu keturkampiu krito ant grindų. Lova buvo tuščia.

Vadinasi, ji dar neatsigulė.

Atsisėdau ant lovos. Mane perliejo geismo banga, kai atidengiau antklodę ir ranka perbraukiau vėsią paklodę. Po kelių minučių ji bus čia. Neįmanoma iškęsti.

Turėjau eiti ir ją surasti.

Ji stovėjo priešais veidrodį vonios kambaryje ir valėsi makiažą. Kriauklėje priešais ją bėgo vanduo. Ji manęs neišgirdo. Stovėjau atsirėmęs į sieną koridoriuje ir spoksojau į ją pro atviras duris. Kai ji pasilenkė prie veidrodžio, pažvelgiau į jos krūtis, įsivaizdavau, kaip stovėdamas už jos atsegu liemenėlę ir suimu jas delnais. Kai ji žengė žingsnį atatupsta, pažvelgiau į jos šlaunis, klubus, kaip jie sprūsta iš juodų kelnaičių, kurias netrukus nuo jos nuplėšiu. Galvojau apie jos makštį, kokia ji bus šlapia, kaip ji stovės priešais mane, balta, didžiulė, kaip aš į ją įsiskverbsiu, jos riksmas, tuklus kūnas, kuris dabar buvo per tris metrus nuo manęs, vis dar nieko nenujaučiantis.

Išsekintas geismo, išgirdau save tariant jos vardą. Tačiau balsas buvo minkštas ir silpnas, ji neišgirdo, sudrėkino vatos gabaliuką po tekančiu vandeniu spoksodama į savo veidą priešais.

– Irena, – tariau darkart.

Ji staigiai atsisuko. Mačiau, kaip veidą, kuris ką tik buvo toks ramus, apėmė baimė. Kaip sustingo kūnas.

– Aš taip noriu tavęs, – sušnabždėjau.

Bet ji nebebijojo. Kai pamatė, kad tai aš, išgąstis atslūgo.

– Eik lauk, – paliepė.

Lyg būčiau nė kiek nepavojingas.

– Eik namo, Henrikai, – pasakė ji ir žengė manęs link. – Tu girtas. Nagi. Eik namo.

Ji sustojo priešais mane. Suėmė už rankos, tarsi norėdama mane išvesti.

O aš?

Apkabinau ją ir pamėginau pabučiuoti.

Ji atstūmė mane.

– Nemanyk, kad tai *taip* paprasta, – tarė ji.

Jos akys buvo rimtos. Ką ji sau manė? Čiupau ją už riešų, stipriai suspaudžiau, palenkiau galvą prie jos lūpų. Ji išsisuko, mėgino ištrūkti. Neišleisdami nė garso, taip ir stovėjome: Irena, kuri muistėsi mano gniaužtuose, aš, bandantis pabučiuoti suspaustas jos lūpas. Jos rankos drebėjo iš įtampos. Stūmiau jas prie jos kūno. Ji turėjo žengti žingsnį atatupsta ir atsiremti į sieną. Pasilenkiau prie jos, prispaudžiau ją prie sienos, ji nusuko veidą. Atkakli ir tyli, nežiūrėdama į mane, ji visą laiką stengėsi išsilaisvinti. Skausmas, kuris tvinkčiojo kaktoje, pykinimas. Mano artėjantis veidas, jos šniokščiantis alsavimas. Mes kovojome be garso, kol aš pasidaviau ir ją paleidau.

Ji pasitrynė delnu ranką, už kur ją laikiau.

– Gerai, – tariau. – Jeigu jau taip nori.

Mes žiūrėjome vienas į kitą.

Ir tada aš išėjau. Atgal koridoriumi, pro duris. Neatsisukau, kad pažiūrėčiau, ar ji spokso man pavymui. Aš išėjau. Šlaitu aukštyn, į kelią, žemyn iki sankryžos, kur nedvejodamas pasukau į kairę ir pradėjau kilti tunelio link.

Grynas oras atgaivino. Sniegas, kurį vėjas nešė keliu, piešė ilgus, banguotus raštus, kraipėsi ir sukinėjosi virš grublėtų ledokšnių, kol atšvilpęs vėjo gūsis pakeldavo jį į orą. Tada jis kaip siena judėdavo tolyn, kol vėjas apmaždavo ir nurimdavo. Po manimi į krantą plūdo jūra, daužė bangą po bangos į uolą, smarkiai, tūžmingai. Bet aš negalvojau apie nieką kita, tik apie ėjimą. Ir aš ėjau. Pro netikėtą tunelio tylą, kur girdėjosi tik mano paties žingsniai, į kitą pusę, kur mane tuoj pat užpuolė vėjas. Susikišau rankas į kišenes ir nunarinau galvą, atstatydamas ją vėjui, galvojau, kad galiu atlaikyti bet ką, kad esu nepalenkiamas, kad vėjas, kiaurai košiantis drabužius, man nė motais. Tereikėjo sutelkti mintis ties kitkuo, kad aš turiu eiti, ir tada šaltis išnyks, tada išnyks skausmas, tada panirsiu į save ir viską, kas šalia manęs, pamiršiu.

Turbūt ėjau kokią valandą, nes buvau aplėkęs kone visą fiordą, kai nuo tunelio fiordo pašonėje pamačiau atlinguojančius automobilio žibintus. Eidamas stengiausi nespoksoti į jį, žvelgiau į jūrą apačioje, kai jis važiavo pro šalį, maniau, kad strategija vykusi, kol išgirdau, kad automobilis sustojo ir atbulomis grįžo iki manęs.

– Labas! – sušuko jie, perrėkdami muzikinio centro dunksėjimą. – Ei, labas! Kur, velniai rautų, išsiruošei per tokį speigą!

Sustojau ir atsisukau.

– Gaisras, – atsakiau.

Iš kur tai?

Prisiminimas apie gaisrą turėjo nuo kažko atsiskirti ir išsilaisvinti, nesutikęs pasipriešinimo turėjo apimti visą sąmonę, nes pamenu, kol ėjau, pro šalį pravažiavo gaisriniai automobiliai, du kartus pravažiavo su kaukiančiomis sirenomis, tuo buvau tikras, taip pat buvau įtikinęs save, kad keliavau atgal į gyvenvietę. Nors fiordas po manimi susiaurėjo ir nebuvo matyti nė vieno žiburio.

– Bet negaliu jo rasti, – tariau. – Gal žinote, kur jis yra?

Muzika buvo išjungta, durys atsidarė, ir išlipo vyriškis. Nuo galinės sėdynės pamačiau kyštelint galvą.

– Čia mokytojas, – išgirdau kažką tariant.

– Gal *tu* žinai, kur dega? – paklausiau to, kuris sustojo šalia manęs.

Jis uždėjo ranką man ant peties.

– Niekur nedega. Važiuojam atgal.

Koks jo reikalas?

Nusipurčiau jo ranką ir pasileidau tolyn.

Durelės už manęs užsitrenkė. Kaip gerai, pamaniau. Bet tuoj sumečiau, kad jie neatstojo. Automobilis cypdamas atbulomis aplenkė mane ir sustojo už dvidešimties metrų priekyje. Ėjau žibintų šviesoje, buvo nemalonu, kad jie galbūt sėdi ir tyrinėja mane.

Ko jie iš tiesų nori?

Mėginau nuo jų pasprukti. Bet dabar jie buvo dviese, sugriebė mane iš abiejų šonų ir pakrizendami įgrūdo į automobilį.

– Tu negyvai sušalsi! – pasakė jie ir vėl užtrenkė dureles, įjungė pavarą ir nuvažiavo.

Staigiai atsidūręs šilumoje, pajutau, koks sušalęs buvau. Kūnas tirtėjo.

– Viešpatie, jis juk kalena dantimis, – pasakė ta, kuri sėdėjo šalia manęs.

Aš vengiau į juos žiūrėti. Vairuotojas vėl įjungė muziką.

– Tai ką, buvai vakarėlyje! – sušuko jis.

Aš neatsakiau. Kai užplūdo šiluma, ėmė gelti pirštus.

– Lauke minus dešimt, – pasakė tas, kuris sėdėjo šalia vairuotojo, ir atsisuko. – Galbūt tau vertėjo ką nors šilčiau apsivilkti, ne vien tą kostiumėlį.

Jie nusijuokė.

Kai juokas nutrūko, stojo tyla. Be žodžių važiavome palei fiordą. Atrodo, tarsi jie nuobodžiautų, pamaniau, jie nekalbūs sėdėjo savo vietose, kiekvienas su savais judesėliais ir neramiu žvilgsniu, klaidžiojančiu po vėjuotą tamsą.

Pro tunelį ir žemyn į miestelį, nė akimirką nemažinant greičio. Kol nesustojome ant kelio priešais namą.

– Dabar eik ir atsigulk, – tarė vairuotojas.

Klusniai atidariau dureles ir nuėjau keliu, atsirakinau butą ir įėjau vidun. Nekrutėdamas pastovėjau koridoriuje, pasiklausiau. Jie nuvažiavo. Lėtai suskaičiavau iki dvidešimties, tada vėl išėjau. Bet jie tik apsuko ratą. Kai artėjau prie kalvos šalia tunelio, jie vėl atvažiavo man iš nugaros. Neatsisukdamas žinojau, kad tai jie, atpažinau muzikinio centro dunksėjimą. Jie sekė paskui mane pėsčiojo greičiu, kol pasiekėme tunelį. Tada jie pravažiavo pro šalį ir sustojo priešais.

– Dabar pakaks. Tu negyvai sušalsi, – pasakė jie, bet ne be juoko.

Tąkart aš nusileidau ir įsėdau į vidų, be žodžių susitaikiau su tuo, kad jie dar kartą parvežė mane namo, ir dabar įėjęs užrakinau duris, nusispyriau batus ir nuėjau į miegamąjį atsigulti, tirtėdamas iš šalčio.

Atsipeikėjau tik po dvylikos valandų. Laikrodis ant naktinio staliuko rodė 17:34. Girdėjau, kaip ką tik mane pažadinusių vaikigalių balsai pamažu slopsta ir slopsta, jiems tolstant pakrante. Kankinamas gėdos vėl atsiguliau, užsimerkiau ir pamėginau pasislėpti miege. Tačiau miegas nebeėmė. Nieko kito neliko, tik gulėti ir vartytis apnikus blogoms mintims. Linda ir Irena buvo mano kolegės, ir jas susitiksiu pirmadienį mokykloje. Pažiūrėsiu joms į akis ir paprašysiu atleidimo? Jeigu būčiau ką nors šlykštaus joms *pasakęs*, būtų paprasta, būčiau galėjęs išsisukti. Bet po to, ką *padariau*?

Ne, ne.

Atsikėliau, užsidangsčiau langus, užgesinau visas šviesas, ištraukiau telefono laidą ir užrakinau laukujes duris, kad niekas daugiau negalėtų manęs pasiekti. Ilgai stovėjau tamsiame kaip naktis vonios kambaryje ir prausiausi po dušu. Tada apsirengiau ir nuėjau į virtuvę. Gatvės žibintų šviesa įžambiai krito pro langą ir blankiai atsispindėjo nuo grindų. Kai atsisėdau prie virtuvės stalo, pamaniau, kad tamsa veikia raminamai, tačiau neturėjau jėgų gilintis *kodėl*. Kai ką geriau palikti be paaiškinimo. Kai kuo reikia tiesiog tikėti. Matyt, visi savyje turi tokių vietų, mažų taškelių, galinčių išplisti ir pripildyti tave šilumos, jeigu jie sulaukia atgarsio kur nors išorėje. Smulkus, drovus džiaugsmelis, kuris auga ir suteikia tau paguodos, jei neatsisakai jo priimti, jei nepaniekini jo ir nepavadini sentimentaliu arba neneigi, kad jis yra, nes būna ir taip, šeštadienio vakarą sėdi tamsioje virtuvėje ir spoksai į raudoną kavavirės lemputę galvodamas, *koks juokingas jausmas*. Kuo tave gali jaudinti elektros jungiklio lemputė? Kas čia jaudinamo?

Praskiriu plyšelį užuolaidoje ir pažvelgiu laukan, kad nukreipčiau mintis kokia nors nauja vaga. Kelias buvo tuščias. Tai man tik priminė praėjusį vakarą, nors plonas sniego sluoksnis uždengė visus pėdsakus to, kas įvyko. Atsistojau ir atsinešiau puodelį kavos, trinkteliu jį ant stalo. Kai garsas nutilo, supratau, kad bute visą vakarą buvo visiškai tylu. Nė cypt, nė barkšt. Tada vėl atsisėdau ant kėdės. Spoksojau pro langą. Gėriau kavą. Ir iš kažkur toli atslinko atsiminimas. Iš pradžių jo neatpažinau, jis nusileido kaip svetimas jausmas šiaip jau naminėje erdvėje, aš jį ir pažinojau, ir tuo pat metu jo nepažinojau. Tarsi ieškotum žodžio, kuris staiga išnyko, jis sukasi tau ant liežuvio galo, jis *yra*, bet nesugebi jo sugriebti.

Kas tai galėtų būti?

Pažvelgiau į kelią. Bet ne ten. Pažvelgiau į sniego pusnis po langu. Ir ne ten. Apsidairiau kambaryje. Ne. Pakėliau puodelį su kava prie burnos ir gurkštelėjau, bet ir ne ten.

Apie ką aš pagalvojau?

Tyla bute virš manęs. Gal tai kaip nors susiję su jais?

Ne.

Išgirdęs automobilio ūžimą, pasilenkiau į priekį ir praskleidžiau užuolaidą. Tada prisiminiau. Aš sėdėjau visai taip, kaip sėdėdavo jis. Štai kas. Jis užgesindavo šviesą virtuvėje. Atsisėsdavo prie virtuvės stalo ir praskleisdavo užuolaidą. Jeigu aš netikėtai įeidavau, niekada nereaguoda-

vo, nesuvirpindavo nė raumenėlio, sėdėdavo tylus, nejudrus ir tamsoje spoksodavo pro langą. Kartais jis stovėdavo, tada galėdavome jį matyti nuo kelio, juodą siluetą už lango. Matyt, jis manė, kad tamsa jį paslepia nuo žvilgsnių iš lauko, to ir siekė, bet mes jį matydavome ir jausdavomės nesmagiai, nors visi buvo prie to įpratę, būti stebimi to šešėlio. Niekas nieko nesakė. Bet aš tai mačiau: tamsa viduje juos prislopindavo. Niekas nešūkaudavo, niekas nesimušdavo, niekas nesiimdavo ko nors neapgalvota, kai jis stovėdavo lange. Kol jie netapo vyresni, kol jiems nesuėjo po keturiolika penkiolika metų. Tada jiems kartais užeidavo noras priešgyniauti, ant asfalto duždavo butelis, piestu stodavosi mopedas, ir balsas sušukdavo: *ten vėl stovi tas velnias*, arba, kaip vieną vasarą, kai jų tėvai atostogavo, jie atbulomis išsivarydavo automobilį ant kelio ir trūkčiodami nudardėdavo tolyn: pavarų dėžė girgžda, variklis riaumoja, o kimūs paauglių balsai klykauja iš ilgai slopinto džiaugsmo. Kažkas buvo išlaisvinta, kažkas jiems paaiškėjo: jis neturi mums galios. Mes galime elgtis kaip tinkami. Mes galime stovėti ant kelio priešais ir gerti, laidyti gerkles; mums šešiolika, ir jis nieko negali pasakyti. Jis nieko negali padaryti. Jis neturi mums jokios galios.

Kur mes tada buvome, Klausai?

Kur mes buvome?

Man kilo noras paskambinti broliui, tačiau iškart persigalvojau. Niekas juk nepasikeitė. Užuot skambinęs, nuėjau į svetainę ir įsijungiau televizorių. Melsva šviesa, kuri suplazdėdavo ant sienų kaskart, kai pasikeisdavo vaizdas, jausmas, kad prie kažko esi prisijungęs, tinklo, prie kurio prisijungę kiti žmonės, mes matėme visiškai tą patį, ir tai buvo šiltas jausmas, jis slopino. Tik retkarčiais jos vėl plykstelėdavo, mintys apie praėjusį vakarą, apie tai, kaip aš prieš jas pasirodžiau. Trumpi blyksniai, kurių negalėjau paveikti, turėjau leisti jiems šėlti, kol jie patys nuslinkdavo šalin, o aš vėl atsidurdavau anapus viso to.

Miriama.

Vos išgirdęs durų skambutį, žinojau, kas tai. Ji turėjo ateiti, aš ją pakviečiau, dabar ji buvo čia.

Nuo čaižaus čirškimo širdis ėmė plakti greičiau. Kas gali įstengti nejudriai sėdėti tuščiame bute, kai čirškia durų skambutis?

Skaičiavau sekundes, tarsi būčiau pamatęs žaibą, o dabar laukčiau griaustinio.

Ji stovi už durų. Ar dvejoja? *Trylika, keturiolika, penkiolika*. Iš lėto ji pakelia smilių prie mygtuko. *Šešiolika, septyniolika, aštuoniolika*. Judesys sustingsta. *Devyniolika*. Apsisuka. *Dvidešimt*. Persigalvoja.

Dar kartą.

Nebeįstengiau nusėdėti. Kalančia širdimi kaip įmanydamas tyliau nutykinau į virtuvę. Iš ten galėjau matyti slenkstį. Atsargiai praskyriau užuolaidą. Miriama stovėjo neryžtingai nusvarinusi rankas prie šonų ir žvelgė į žemę priešais save. Tada ji pakėlė galvą, mačiau ją, ji pasistiebė ir pažvelgė pro durų stiklą. *Jis juk sakė, kad bus namie?*

Susimąsčiusi ji prideda šiltus delnus prie skruostų, apsigręžia ir pažvelgia į kelią. Ji tokia graži. Dabar tai matau. Ranka ištraukia iš kišenės kumštines pirštines ir jas užsimauna, jos pirštai nuslysta per vilną, bet apie tai ji negalvoja. Jos mintys pas mane. Ji žvalgosi manęs pro durų stiklą, o rankos dirba. Bet veidas neįmenamas. Jis nieko neišduoda net dabar, kai ji įsitikinusi, kad jos niekas nemato.

Jau noriu pabarškinti į langą, noriu, kad ji ateitų pas mane. Bet tada ji pasisuka eiti, ir aš nuleidžiu ranką. Ji būtų supratusi, kad spoksojau į ją, rijau jos vaizdą, to godumo ji nebūtų suvokusi, bet jis jai būtų nepatikęs, intuityviai.

Ji žengia penkis žingsnius, tada atsisuka ir sugrįžta. Dabar veidas ryžtingas, ji vėl nusimauna vieną pirštinę ir pliką ranką pakelia prie skambučio.

Garsas perskrodė butą. Aš užsimerkiau. Tereikėjo žengti kelis žingsnius, atidaryti duris, ir ji stovėtų priešais mane. Rausdama pasisveikintų, aš šypsodamasis pakviesčiau ją vidun, pirma jos žengčiau į svetainę, kad ji netrukdoma galėtų nusiauti aulinukus ir nusivilkti striukę. O tada? Tada mes sėdėtume svetainėje, Miriama ir aš? Užgriūčiau ją su savo purvina sąžine ir gėda, ar to norėjau? Pajuodęs ir sunkus sėdėčiau ten, priešais ją, kuri nieko apie mane nenumanė, kuri įsimylėjusi mane ir net nedrįsta atremti mano žvilgsnio.

Ji patrypčiojo šaltyje, vėl užsitraukė pirštinę ir galutinai apsisprendė, *jo, matyt, nėra namie*. Iš kitos kišenės ji išsitraukė kepurę, kurią užsimaukšlino, kai pradėjo kilti įkalnėn. Mačiau ją nueinant, ir man nusmelkė širdį. Bet būtų buvę blogiau, jei ji sėdėtų čia, su manimi, iš to būtų buvę tik bėdos, pamaniau, šiaip ar taip, geriau, kad ji išėjo. Ir ji nesugrįš. Jos valia nebuvo tokia stipri, kad ji ryžtųsi tris kartus iš eilės.

Tą vakarą neradau ramybės, slampinėjau be tikslo po butą, dar kartą nusiprausiau po dušu, persirengiau kitais drabužiais, nusprendžiau susiplanuoti kitą savaitę, tačiau atsisėdęs priešais popierių šūsnį ant rašomojo stalo neatradau jėgų nė tam, atsistojau ir patikrinau šaldytuvą, atsiguliau po antklode vėsiame miegamajame ir užsimerkiau. Netrukus galvoje ėmė slinkti nakties epizodai. Vis dėlto kažkur gilumoje buvo šis tas gražaus, apie ką galėjau mąstyti. Miriamos, laukiančios už durų, vaizdas. Jos veidas. Kaip jis pasikeitė per tuos šešis mėnesius, kai ją pažinojau, tapo išraiškingesnis: skruostų linkis po siauromis žalsvomis akimis, lūpos, kurių šypsodamasi ji nepraskleidžia. Tam, kad paslėptų pradantę, supratau, ir troškau jai pasakyti, koks žavingas tas plyšelis, tas netaisyklingumas, ką jis padaro jos veidui, kai ji nesusilaiko nepraskleidusi lūpų, papasakoti apie tą ilgesį, kurį ji manyje pažadindavo.

Ji ten buvo. Prieš pusvalandį ji ten stovėjo, pamaniau, per metrą nuo manęs. Šiltas kūnas ant slenksčio už durų, jos akys, pirštas, kurį ji pakėlė prie skambučio. Striukė, kurią ji būtų nusivilkusi, jeigu būčiau atidaręs duris, megztukas, kuris buvo po striuke, kurį būčiau galėjęs atsitiktinai paliesti, šalikas, kurį ji būtų nusivyniojusi nuo kaklo ir pakabinusi ant vagio, aulinukai, kuriuos ji būtų nusispyrusi, raudoni žandai. Jos kvapas kambaryje.

Ar ji tikrai ten buvo?

Aš atsikėliau, nuėjau į virtuvę, praskleidžiau užuolaidą. Ir tikrai. Ten liko jos pėdos. Kreivas, neryžtingas takelis namo link, tankūs laukiančių kojų pėdsakai ant slenksčio, skubus atsitraukimas trumpais žingsneliais aukštyn. Ji buvo atėjusi, ji buvo čia.

Apie tai galėjau galvoti.

3

Snigo visą naktį ir kitos dienos galą: nesustabdomas baltumos kritimas iš pilko ramaus dangaus. Rodės, niekada nesiliaus. Kai tą pirmadienį išėjau į mokyklą, sniegas lyg pūkuotas kailis dengė namus ir automobilius, buvo pristatęs trapių bokštelių ant gatvės žibintų stulpų, net laidus aplipdęs plonomis pūkinėmis sienelėmis, kurios nuo menkiausio vėjo dvelksmo būtų nupuolusios į bedugnę. Tačiau vėjo nebuvo. Aplinkui tyku. Baltas pūkinis gamtovaizdis, per kurį kiūtinau, slopino visus garsus, užklodamas kiekvieną judesėlį. Virš gyvenvietės tvyrojo ramybė. Net veidai, kuriuos matau šmėkščiojant už langų, žmonės, kurie užtrenkia duris ir nervingai nubrenda iki garažo, palei sieną pasistato portfelį, paskui rankomis apgniaužia šaltą kastuvo kotą ir ima kasti, atrodė lyg netikri. Tarsi iš tiesų nieko nevyktų, pamanau. Kastuvas kone be pasipriešinimo smenga į purią dangą. Švilpteli oru, sniegas išsisklaido ir lengvai nugula ant krūvos viršaus šalia apkūnios žmogystos su paltu. Tai Murtensenas. Jis šnopuoja, ritmingai mosuodamas kastuvu. Už jo, garaže, stovi automobilis įjungtu varikliu. Nejau jis *važiuos* tuos kelis šimtus metrų iki parduotuvės?

– Labas, – pasisveikinu.

Jis pakelia į mane akis, bet nesiliauja kasęs.

– Labas rytas, – atsako.

Atsidaro namo durys, ir suprantu, kad automobiliu važiuos jo žmona. Dailiu kūnu laviruodama pro pusnis ji atsargiai atitipena iki garažo ir sušunka *niekaip* nespėsianti.

Eidamas iškišu liežuvį ir sugaunu snaigę, kuri tuoj pat ištirpsta. Už nugaros girdžiu šnopščiant Murtenseną. Kažkur į betoną kaukšteli kastuvas, garsas rikošetu atsitrenkia į sieną ir staigiai, lyg prasmegęs, išnyksta: vėl stoja tyla.

Galvoju apie sniegą, gulantį ant kalnų tamsoje, didėjantį sunkumą. Ar dangus po tamsos apsiaustu pilkas?

Pilkas ir sunkus. Švelni ranka, draugiškas žvilgsnis, pražilęs dangus. Tada mes pabundame, pralekiame prošal. Visur zujantys žmonės. Į vonią susiraukusiu veidu, į virtuvę puodelio kavos ir sumuštinio, paskui apsivelki paltą ir namus iškeiti į automobilį. Pirštinėtomis rankomis nubrauki nuo priekinio stiklo sniegą, ant keleivio sėdynės numeti portfelį, įsėdi ir užtrenki dureles. Iš pradžių šildytuvas į saloną leidžia tik šalto oro sroves, prie stiklo prišalęs grublėtas sniego sluoksnis, tad pirmuosius šimtus metrų esi priverstas važiuoti palenkta galva, kol pasklidusi šiluma švariai nutirpdo stiklus ir gali padidinti greitį, pajusti, kad nubundi, viena ranka nusivynioti šaliką ir atsisegti striukę; galbūt įsijungi radiją, kad išklausytum paskutines naujienas, galbūt užmeti akį į mokyklą ant kalvos, tada pasuki į šoną ir pastebi įkalnėn plumpinančią aukštą, liesą būtybę su maišeliu rankoje. Galbūt pamanai: ir vėlai gi išsiruošė! Paskui vėl sutelki dėmesį į kelią ir pranyksti tunelyje, sukeldamas sniego sūkurį. *Kaip kometos uodega*, pamano pėstysis ir sustojęs palaukia, kol sniegas nusės.

Vėluoja jau dešimt minučių.

Jie sėdėjo savo vietose ir kantriai laukė.

– Pramiegojot? – paklausė Katarina.

Iš kitos pertvaros pusės girdėjau Irenos balsą.

Padėjau dvi atsineštas knygas ant stalo krašto, nors negalvojau jų naudoti.

– Jeigu *mes* pavėluotume, gautume velnių, – išdrožė Kenetas.

Miriama nusisuko į jį ir ėmė keverzoti į knygą, gulinčią ant jo suolo. Taip jos demonstruodavo visaapimantį abejingumą – jeigu Kenetas prieštarautų, ji tik purkštelėtų, atsirado pavyzdukas, jeigu nekreiptų dėmesio, dėbtelėtų į jį: *ar tu visai kvaišas, nematai, kad keverzoju į tavo knygą?* Tokių išmonių jos nepritrūkdavo, mergaitės kai ką atrado – pranašumą prieš vargšus berniukus, kurį jos tik didino ir didino. Tą pačią taktiką jau taikė ir devintokams, ir labai sėkmingai. Tai veikė, jos jautėsi galingos. Tačiau nežinojo, kodėl visi vaikinai leidžiasi ujami, nenutuokė apie jaudulį, kurį sukeldavo jų įžūlumas, nenumanė, kad ta nedrąsa, kurią jos kaip įmanydamos slepia, pažįstama *visiems*, net septyniolikmečiui patrakėliui, kuris pašėlusiu greičiu gainioja savo mopedą po miestelį ir atrodo joms nepasiekiamas. Net jam. Ir man, jų mokytojui. Jeigu kas nors joms tai atskleistų, jos neigtų, tai būtų visiškai neįtikėtina

ir joms nesuvokiama. Kad jų šypsena gali ką nors reikšti mano pasaulyje. Kad pajuntu ilgesį regėdamas, kaip jos susigrūda rankas į užpakalines kelnių kišenes ir nutaiso abejingus žvilgsnius, tai būtų naujiena su nenuspėjamais padariniais. Nes visada atremdavau jų kaprizus ir manieringą priešgyniavimą, leisdamas joms suprasti, kad esu pranašesnis, kad permatau jas kiaurai, taip priversdamas jas susigėsti dėl savo elgesio. Aš atsakydavau į jų šypsenas, tačiau taip pat, kaip šypsodavausi ketvirtokams: oriai. Žiūrėdavau į jas iš aukšto ir šypsodavausi. Žiūrėdavau į jas iš aukšto ir priekaištaudavau, jei nepajėgdavo susikaupti, pykdavau pastebėjęs, kad elgiasi piktybiškai, buvau tas, kuris pasakojo joms apie tai, ko jos nežinojo, kuris mėgino jas sudominti, buvau tas, kuris turėjo jas mokyti.

O dabar?

Vos mane pamačiusi, Miriama nusisuko į Kenetą ir ėmė keverzoti jo knygą. Nei drovos, nei nudelbtų akių, nei raustančių skruostų.

Supratau, kad šitaip ji apsisaugo.

– Miriama, – tariau.

– Hm? – numykė ji neatsigręždama.

– Atsisėsk tiesiai, – paliepiau.

Ji atsisuko.

– Ar pamoka prasidėjo? – nustebo ji. – Nežinojau, kad jau prasidėjo.

Mūsų žvilgsniai susitiko.

– *Atsiprašau*, – pasakė ji kaip pavyzdinga mokinė. – Daugiau *niekada* taip nedarysiu.

Kažkas sukikeno.

– Pasiimkite sąsiuvinius, – tariau pakildamas. – Ir pasižymėkite svarbiausius dalykus iš to, ką kalbėsiu. Per kitą pamoką turėsite parašyti santrauką. Už tai gausite pažymius.

– *Nee*, – suūžė jie. – Juk *pirmadienis*, pirma pamoka.

– Pasidėk tą žurnalą, Hana, – paliepiau. – Ir išspjauk gumą.

– *Ak*, – suniurzgė ji, bet daugiau dėl akių.

Ji padarė kaip liepiama: atsistojo, priėjo prie mokytojo stalo ir dunkst įmetė kramtomąją gumą į šiukšlių kibirą.

Nusišypsojau jai ir atsisėdau ant stalo krašto. Pradėjau kalbėti. Ir netrukus iš jų ėmė lietis faktai, netrukus jie sėdėjo susikaupę prie savo sąsiuvinių ir rašė. Jie turėjo išmokti apie Martyną Liuterį ir reformaciją. O kadangi jis buvo vienintelis ligi tol jiems girdėtas XVI amžiaus perso-

nažas, jis savyje sukaupė visą epochą, visas šimtmetis įsiasmenino tame apkūniame vyre, kuris taip ryžtingai pritvatijo savo tezes prie bažnyčios durų Vokietijoje, visas šimtmetis išsigandęs puolė ant žemės, kai vizijoje išvydo Dievą, visas šimtmetis išaukštino tikėjimą ir buvo atskirtas nuo Bažnyčios. Pasakojimas, anekdotas, kuris varžėsi su kitais anekdotais dėl vietos jų asmeninėse pasaulio istorijos versijose. Jiems buvo trylika metų, ir jie visiškai nesiorientavo tame, kas įvyko, prieš jiems gimstant. Jie buvo girdėję apie Romos imperiją ir vikingų erą, jie žinojo, kad Norvegija tapo nepriklausoma 1814 metais, ir žinojo apie egiptiečių paprotį balzamuoti savo valdovų palaikus, milžiniškus laidojimo kambarius dykumoje. Jie žinojo, kad istorijoje yra taškas, kai žmogus pirmą kartą atsiplėšė nuo žemės ir nuskrido kaip paukštis, jie buvo girdėję apie Mocartą ir Bethoveną, apie Peterį Dasą* ir Henriką Vergelaną**, jie žinojo, kad Ameriką atrado Kolumbas ir kad Vaskas da Gama atrado jūros kelią į Indiją. Jie žinojo, kad prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo Pirmasis pasaulinis ir kad žydai kažkada keliavo per dykumą, vedami Mozės; jie gerai žinojo, kas yra Abraomas, Izaokas ir Juozapas. Daugiau nei pusę gyvenimo jie klausėsi pasakojimų apie Jėzų Nazarietį, kaip jis atėjo į šį pasaulį ir paskui vėl jį apleido, jo paskutinių dienų judėjimą jie mokėjo kuo išsamiausiai; lemtinga Judo išdavystė ir trikartinis Petro išsigynimas, malda Getsemanėje ir kančios ant kryžiaus, kol galiausiai jis išleido paskutinį kvapą ir kūnas pamažu atvėso. Bet kai jiems papasakojau, kad Augustas, visus Judėjos gyventojus sušaukęs susirašyti, buvo *tas pats*, kuris valdė imperiją, kadaise priklausiusią Julijui Cezariui, tą imperiją, kuri statė akvedukus ir tiltus, savo pavaldinius linksmino gladiatorių kovomis, žmonių aukojimu ir vežimų lenktynėmis cirke, jie žiūrėjo į mane nesupratingomis akimis. Suvokiau, kad Biblijos romėnai jiems buvo autonominės figūros, egzistavusios tik *ten*: Poncijus Pilotas, kuris nusiplovė rankas, sargybiniai, kurie kauliukais lošė iš Jėzaus daiktų. Daugiau romėnų tame pasakojime nebuvo. Tas pats ir su visa pasaulio istorija. Ji susidėjo iš atskirų įvykių, kurie buvo sudėlioti į stalčiukus ir lentynėles jų sąmonėje, istoriją sudarė pasakojimai, paimti iš didžiosios senovės karalystės, kaip pasakos paimtos iš didžiosios mitologijos karalystės. Vienintelis skirtumas –

* Peter Dass (1647–1707) – norvegų teologas ir poetas.
** Henrik Wergeland (1808–1845) – norvegų poetas romantikas.

antspaudas *tikras įvykis*. Šešerius metus jiems buvo sekamos tokios istorijos, ne tik mokykloje, bet ir per televiziją, knygose ir žurnaluose, per visą jų trumpą amželį, ir dabar, kai jie perėjo į aukštesnę mokyklos pakopą, reikėjo pradėti tvarkyti įvykius, sudėlioti juos paeiliui į vieną laiko ašį, ilgiausią įvykių grandinę, kurios gale buvo jie patys.

Pirmąsias mokytojavimo dienas daug apie tai kalbėjau, kad visi žmonės visais laikais, kaip ir mes, turėjo tik dabartį, norėjau, kad jie įsivaizduotų, kaip būtų, jei *tada* būtų *dabar*, užduodavau jiems rašinėlių, kuriuos turėdavo rašyti kaip vikingų eros vergai, Antrojo pasaulinio karo kareiviai, skurstantys valstiečiai, siaučiant marui. *Pasitelkit vaizduotę!* – sakydavau ir užsidegęs mosikuodavau rankomis. O per gamtos pažinimo pamoką, pasiėmęs raziną, riešutą, keletą obuolių, apelsiną, griežtį ir futbolo kamuolį, ketvirtokus išsitempiau į futbolo aikštę. Kol jie su nuostaba spoksojo į mane, laksčiau matuodamas aikštę, futbolo kamuolį padėjau viduryje, *čia Saulė!* – sušukau, tada išdėliojau kitus daiktus: razina liko gulėti toliausiai, prie vartų, *čia Plutonas!* – surikau, *hm?* – mykė jie, nesuvokdami tokio palyginimo. Jūsefsenas, kuris stebėjo mane pro langą ir ilgai negalėjo suprasti, ką aš ten veikiu, tarstelėjo, kad paprastai pradedama nuo kito galo. *Sudaryk šios vietovės žemėlapį*, – pasakė jis. – *Pažymėk gyvenvietes ir kalnus*, – pasiūlė, ir aš tirštai nuraudau suvokęs, koks jis teisus. Tačiau gyniausi, nenorėjau leistis jo užgožiamas, to vidutinybės, kuris pristojo prie manęs, kad paaiškintų, kaip ką reikia daryti. Jo sūnus Erlenas buvo ketvirtokas, tingus išlepintas vaikėzas, kuris turėjo gauti viską, kas geriausia, tai sunku nuslėpti, toks buvo akstinas, jis patarinėjo man kaip ambicingas tėvas, ir aš jam tai pasakiau. *Tu dirbi savo darbą, aš – savo*, – išrėžiau. *Aš tik norėjau duoti gerą patarimą*, – sumurmėjo jis ir pasišalino, tarsi mano šiurkštumas būtų užklupęs netikėtai. Vis dėlto šio to iš Jūsefseno pasimokiau, ir vėliau, kai jis pasivedėjo mane į šalį, norėdamas pasikalbėti asmenišku klausimu, pasakiau jam, kad kai ko tąkart išmokau ir gailiuosi, kad buvau toks atžarus. Taip sentimentaliai mane nuteikė jo atvirumas. Nes jis norėjo su manimi pasikalbėti apie Erleną, kuris skundėsi, kad klasės draugai iš jo šaiposi, Erleną, kuris neužmiega naktimis, Erleną, kuris toks sunkus, nepaslankus ir toks prastas futbolo žaidėjas. *Kodėl neini pas Ireną, juk ji klasės auklėtoja?* – paklausiau aš, ir Jūsefsenas be džiaugsmo pasakė, kad Erlenas manimi labai žavisi, jis žinąs, kad jiems patinku, ir galbūt aš galėsiąs ką nors padaryti, pakalbėti su jais. Irenos žodžiai

jų nepasiektų, bet gal aš pagelbėčiau, paprašė jis, ir aš pasakiau: gerai, mielai pakalbėsiu, nes, šiaip ar taip, šis prašymas man suteikė pranašumo prieš jį. Mačiau, kad jam buvo šiek tiek gėda atskleisti, kad iš jo sūnaus šaipomasi, kad sūnus nepritampa prie kitų berniukų, o tėvas labai norėtų, kad būtų kitaip. Tačiau džiaugsmas jo gėda nebuvo toks didelis, kad tuoj pat negalėčiau pripažinti, jog tąkart iš jo pasimokiau ir esu už tai dėkingas. Norėjau jį kaip nors pamaloninti ir taip užglaistyti tą bejėgiškumą, apie kurį bylojo jo prašymas. Atsidėkodamas mėginau save truputį pažeminti, o akimirka, kurią dabar abu prisiminėme, kai jis man norėjo patarti, o aš jį atstūmiau, nors žinojau, kad jis teisus, buvo žeminanti, ir ji pagaliau pravertė.

Ko gi aš pasimokiau?

Kad vaizduotė privalo turėti pagrindą. Kad pati savaime ji neturi jokios vertės, kad nemokšiškumas yra ir liks nemokšiškumas, kad ir kaip jį apipavidalintum. Panašiai kaip mažoji sesutė, įsėlinusi į vonios kambarį, sumano išbandyti vyresniosios sesers kosmetiką, mano mokiniai sėmė vaizduotės spalvas, bet jiems išeidavo tik terlionė. Rezultatas buvo apgailėtinas. Kai vakarais taisydavau iš septintokų surinktus rašinius, mąstydavau, kad vaikiška vaizduotė, kuri yra tokia žaisminga, praranda visą žavesį, tampa bejėgiška ir kvaila, kai ją panaudoja trylikamečiai, kad vaizduotė, kurią mačiau juose, nėra veržli, priešingai – ji gniuždanti, daro juos mažesnius, traukia žemyn iki lygmens, kurį jie kadai turėjo būti palikę. Jų rašiniai buvo be fantazijos ir nemokšiški, pilni rašybos ir gramatikos klaidų. Supratau, kaip neteisingai buvau juos įvertinęs. Kad yra skirtumas, ar jie krūvoje – tada bent mergaitės atrodydavo subrendusios pagal amžių, – ar sėdi vieni ir rašo. Jie nemokėjo nieko. Erzeliuodami tarpusavyje ir prieš mane jie buvo gudrūs kaip visi trylikamečiai, bet žinių neturėjo. Jiems trūko faktų apie pasaulį. Išskyrus tris mokinius, visi kiti – penktokų lygio. Jie buvo užleisti, mokytojai nuolatos keitėsi, palikdami juos likimo valiai, keletą metų jie beveik nieko daugiau neveikė, tik sprendė uždavinius, paskutinis jų mokytojas mėgo išgerti, tad paprastai išvis neateidavo į pamokas. Tada atsiradau aš.

Istorija! Pasaulis! Visata!

Kas yra dabar ir kas buvo anksčiau!

Laimei, jie mane sutiko su nemokšiškumu, o ne panieka. Laimei, susipažinau su jais prieš tai, kai jų savimonė pradėjo keistis, tomis savaitėmis, kai jie, dar neatsikratę vaikiškos šeštokų tapatybės, didelėmis

akimis per kraštelį žvelgė į vyresniųjų mokinių abejingą, atsainią ir gižtelėjusią laikyseną. Jeigu *dabar* imčiau užsidegęs skėtriotis, jie atvirai iš manęs pasijuoktų. Kuždesys ir šnabždesys kaskart, kai mergaitės pamatydavo mane, tas pašaipus kikenimas, kuris joms toks reikalingas, kaip ir visa apimantis surūgimas. Kaip kitaip jos galėtų parodyti, kad turi jausmus? Kaip kitaip galėtų nubrėžti ribą tarp savęs ir likusio pasaulio? Kai joms sukanka trylika metų, jos įgyja atskirą pasaulį, kuriuo gali žavėtis, jis laukia jų: gražių, raumeningų vyrų, pop muzikos grupių, kino žvaigždžių, romantikos ir spindesio pasaulis. Prieš akis šmėkščiojantis vyriškumas, kurio jos nesupranta, tik nujaučia. Tai, kas tikrovėje jas atstumtų, čia išfiltruojama: jos žiūri į jį su trylikametės naivumu ir beribe nekaltybe. Tu, kuri atėjai iš to švelnaus ir mielo pasaulio, tu, kuri užmiegi savo jaukiai minkštoje paaugliškoje lovoje ir esi tokia tyra, kokiai tik įmanoma būti, kai mintyse glamonėji tuos vyrus, tuos tvirtasprandžius, raumeningus, žvelgiančius į tave iš plakatų blyškioje gatvės žibintų šviesoje, ar žinai, ką darai? Ar supranti tai, ką matai? Tu juk negeidi jų *iš tikrųjų*, ar ne? Tai ką tu juose radai, mergyt, apie ką tu galvoji? Ar nori, kad jie į tave įsiskverbtų, ar nori, kad prispaustų tave ir praskleistų tavo liaunas šlaunis arba pargriautų ir šiurkščiai atloštų tau galvą, sugriebę už trumpų tavo plaukelių, ar nori stovėti gyvuliška poza ant visų keturių ir būti taršoma, nuodugniai ir brutaliai, tikriausiai nenori? Tačiau neaiškiai junti trauką, tarsi ji sunktųsi iš pasaulio, į kurį vos pradedi gręžtis, tavo mintyse tai vis dar blanki sritis, be jokio ryškumo, vieta, kurioje gali prispausti prie jo savo tvinksinčią krūtinę, kurioje jis, degantis geismu, bet santūrus, prijoja artyn ir vienu mostu užsitraukia tave ant žirgo, tas draugiškas ir mandagus vyras, taip džentelmeniškai tramdantis savo aistrą ir linkintis tau tik gero. Svajoji, kad jo rami ir stipri povyza suteiks tau užuovėją; ne kaip ta kita, piktavalė ir tamsi jėga, žiaurumas, būdingas kitiems dramos vyrams, kuriuos blausiai nujauti egzistuojant. Bet su blausumu tai neturi nieko bendra: tai kieta, precizška, tikslinga ir aiški valia. Pirštai, įsmingantys tau į ranką, veidas, nusuktas į šalį, tyla, nedengianti nei geros širdies, nei atsidavusios meilės. Tai šalčio tyla, tuštumos tyla. Tai nėra ką nors slepianti skraistė, kaip tu manai, kas tau ilgai teikia vilčių; tai tiesiog tyla, ramybė, tuštuma. Praeina daug laiko, kol tu supranti, o tada jau vėlu: tu sugniuždyta, praradusi gyvenimo džiaugsmą. Diena iš dienos veržiesi prie tos tuštumos, tos ertmės, tarsi tikėtum, kad *tu* gali ją pripildyti ir suteikti jai

gyvybės. Tarsi tai kaip nors būtų susiję su tavimi. Jis bus tau malonus, pamanai, elgsis su tavimi švelniai, viskas bus puiku, pagalvoji vėlyvą vakarą, prieš pat užmigdama kur nors Norvegijoje. Tu tik šmėkšteli klykiančių paauglių minioje, kai jis išlipa iš limuzino ir žengia viešbučio link, bet to gana, pamanai, dabar jis galvoja apie tave ir geidžia tavęs. Kai pabeldi į kambario duris, jis tave įsileidžia, švelniai paglosto tau plaukus, meiliai pabučiuoja, vargšė mergytė. Tu jam atsiveri ir atsiduodi, jis klūpo prieš tave, geidžia tavęs, tavo nedoros širdutės.

Taip jos svajojo. Tuo jos gyveno. Ir į ten, pagal mokymo planą, turėjo įsiterpti Martynas Liuteris. Pažintį su jais pradėjau būtent nuo ten: liuteroniško nuobodulio, pamokų kalimo, pietietiško sausumo. Laimei, veikiai sumečiau, kaip ne vietoje tas smarkus, kone perdėtas įkarštis. *Juk jūs nemokšos!* – pareiškiau, kitą dieną atėjęs į mokyklą ir išdalijęs sąsiuvinius su rašiniais. Ir jie neprieštaravo. Senaudami paaiškino, kodėl nemoka tiek, kiek turėtų. *Juk jūs nemokšos!* – pasakiau, ir jų nemokšiškumas jiems pasirodė toks gėdingas, jog jie neatsikalbinėdami nulenkė galvas ir ėmė rašyti. Lyg koks šeštojo dešimtmečio mokytojas stovėjau prie lentos ir diktavau, neatlyžau keletą mėnesių, nors tai neturėjo nieko bendra su mokymusi. Žinios, kurias kimšau jiems į galvas, buvo negyvos ir sustabarėjusios, it rąstai jos buvo kraunamos į jų smegenėles, taip ir liko gulėti nepajudinamos, kaip niekam nereikalingos, greitai pamirštos atsargos, paliktos dykvietės, kurią sudarė jų mintys, gilumoje. Vos keletas mokinių sugrįš prie jų kada nors vėliau, apsirūpinę tinkamais įrankiais, bus pajėgūs tas žinias apdoroti, nuplukdyti žemyn sąmonės upėmis, galbūt net įstengs jas sukapoti ir pagaliau gauti iš jų naudos. Tačiau daugumos galvelėse jos tik riogsos: neliečiamos, užsnigtos, suakmenėjusios.

Visa tai žinojau, tačiau muštravau juos, gainiojau per pamokas, kurios neturėjo nei polėkio, nei gyvybės. Skaičiai ir raidės. Raidės ir skaičiai. Man, per dvi savaites virtusiam tokiu mokytoju, kokio visada neapkenčiau, visai patiko negailestingai juos spausti, mėgavausi valdžios ir aiškumo pojūčiu, kurį man teikė naujasis vaidmuo. Po kelių pamokų visada pasirodydavo pirmieji nerimo ženklai, mygdavau juos toliau, tos ribos link, kurią, žinojau, jie turėjo, nors patys nebuvo įsisąmoninę, norėjau pamatyti, kaip toli galiu eiti, kol jų kantrybė trūks ir jie sukils prieš mane. Paskui atlėgdavau, leisdavau pailsėti, tokį neatsakingumą jie sveikindavo ir sutikdavo su džiaugsmu. Pamažu, rudeniui bėgant,

susigyvenome. *Tavo klasė praranda pagarbą kitiems mokytojams*, – pareiškė Enoksenas, ir jis buvo teisus, tačiau nieko negalėjau pakeisti. Nes ir tai man juose patiko: kiek daug jie reikalavo iš kitų mokytojų, o šie buvo bejėgiai, nesugebantys jų pasiekti. Barti? Nepadės. Pranešti tėvams? Nepadės. Tol, kol per savo pamokas klausiausi mergaičių versijos su šypsena, kurios niekas nebūtų supratęs klaidingai: aš jų pusėje. To nesakydamas. Nes jeigu jie kada nors atsisuktų prieš mane, tuoj pat prisimintų, ką tuomet pasakiau, kad mane sužlugdytų, taigi laikiau liežuvį už dantų ir šypsodavausi, kai jie pasakodavo man savo šiurpiai negailestingas versijas apie įvykių eigą sporto salėje, darbų klasėje, mokyklos kieme. Jie buvo nepaprastai įžūlūs ir hamsuniškai negailestingi silpnumui. Tuo pat metu – paklusnūs, minkšti ir pasiryžę smarkiai dirbti, jei paprašai. Kaip dabar, kai jie sėdėjo ir užsirašinėjo svarbiausius faktus, o aš kaip užsuktas tarškėjau apie nesuvokiamai tolimus įvykius. Tiesa, jie nieką suprato. Bet rašė. Miriama – taip pat. Ant kaktos užkritusiais plaukais, vieną ranką pasidėjusi ant suolo, užsirašinėjo, ką sakiau. Kartais nubraukdavo plaukus už ausies, kartais stumtelėdavo ranką arba pasisukdavo, kad su kuo nors susižvelgtų, šypsnys Katarinai, ir manyje vėl prabudo jausmai, kuriuos patyriau, kai ji stovėjo už mano durų ir laukė. Bet tuomet buvau nesavas. Dabar viskas normalu. Dabar ta šiluma skirta ne vien *jai*, bet nukreipta į visus. Jie – mano mokiniai. Man jie patiko. Ar tame galėtų būti kas nors bloga? Mes matėmės kiekvieną dieną, mes dirbome kartu, jie atskleidė man savo būdo ypatybes, kurių niekas daugiau, išskyrus artimiausius žmones, nematė, įvairialypį spektrą: jie būdavo natūralūs ir koketiški, drovūs ir ekstravertiški, nuskriausti ir šypsulingi, užsispyrę ir imlūs. Ar įmanoma jų *nemėgti*? Ar įmanoma *nepamilti*, kai jie nuolat rodė man savo pasitikėjimą? Tai normalu, pamaniau ir pirmą kartą per daugelį dienų pasijutau ramus. Viskas normalu. Sniegas, krintantis tamsoje už lango, laikrodžio virš lentos tiksėjimas, klasės kitoje pertvaros pusėje gaudimas, pieštukų krebždesys ant popieriaus, mano minkštas balsas, kuris monotoniškai pasakoja apie visos šalies valstiečius, kurie kartą, prieš daugelį metų, išplėšė iš savo bažnyčių viską, kas buvo vertinga, ir vežimais vežė viduramžių bažnytinį meną tiesiai ant laužo. Kas privertė juos taip pasielgti? Švaros poreikis, paprastumo poreikis? – kalbėjau, nors ir žinojau, kad jie dar nepakankamai suaugę, kad suprastų, bet jie klausėsi, jie rašė, viskas, ką sakiau, nusėdo juose. Galbūt kuris nors iš jų netikėtai prisimins būtent

šią akimirką, pamaniau, po dvidešimties metų, kai jiems kas nors atsitiks ir jie kankindamiesi sėdės kur nors prie virtuvės stalo, nepajėgdami aprėpti to, į ką įsivėlė: įpainiota tiek įvairių veiksnių, reikia atsižvelgti į tiek daug dalykų, tiek galimų motyvų. *Martynas Liuteris*, – staiga pagalvos jie ir apsidairys. *Kodėl aš jį prisiminiau? Martynas* LIUTERIS*? Iš kur tai, kas man darosi?*

Pakėliau akis į laikrodį. Likusi viena minutė. Atsistojau ir užverčiau knygą ant mokytojo stalo, duodamas signalą, kad pamoka pasibaigė. Tą pačią akimirką sučirškė skambutis. Mokiniai iš gretutinės klasės plūstelėjo pro duris: bėgančių kojų ir mataruojančių rankų knibždynas, kepurės, nutraukiamos nuo galvų ir perduodamos iš rankų į rankas, rėksmingi balsai, kurie po akimirkos pranyko, o paskui vėl pasigirdo, jau kaip prislopintas riksmas mokyklos kieme. Mano mergaitės elgėsi ramiau. Jos kruopščiai apsirengė, ir jų žingsniai durų link, palyginti su ankstesniu triukšmu, buvo tokie lėti, jog galėjai pamanyti, kad jos kilmingosios, – pagalvojau ir šyptelėjau nuo tokios minties. Princesės.

Pakilęs priėjau prie lango ir įsispoksojau į vaikus, žaidžiančius tamsoje. Ramus, užsnigtas kaimelis pasaulio pakraštyje, paskutinė prieš jūrą atsilaikiusi tvirtovė, avanpostas, kuriame gyvenimo sąlygos tokios sudėtingos, jog kartais padaugini išgerti, kartais prikreti kvailysčių, dėl kurių tenka gailėtis. Tiesiog taip išeina. Be blogos valios. Dabar mes darbe, o paskui, į dienos pabaigą, pavalgę ir praleidę vakarą priešais televizorių, vėl eisime gulti, vėl užgesinsime žiburius ir nugrimsime į miegą. Taip buvo, taip gyvenome, diena iš dienos, kol tai, kas įvykę, išnykdavo be pėdsakų ar bent imdavo atrodyti smulkmena.

To nelemto vakaro nuotykiai mano sąmonėje netruko įgauti biblinių mastų, tarsi kalba eitų apie tokius dramatiškus įvykius, kurie perduodami iš kartos į kartą kaip perspėjimas apie tai, kas laukia užsimiršusiojo. Kaip legenda apie pragaištį, kaltę ir amžinąjį prakeiksmą: tai, jog niekada nesulauksi išrišimo, ir yra didžiausia bausmė. *Nepamirškite, kas atsitiko Henrikui Vankeliui! Niekada nečiupinėkite svetimų moterų krūtinių. Niekada vogčiomis nesėlinkite į jų namus. Nes atsirūgs ir jums, ir jūsų giminei...*

Bet kas *iš tikrųjų* įvyko? – klausiau save. Jei viską išnarstytum ir pažvelgtum į įvykius iš šalies, su manimi, kaip veikiančiu objektu, atskirtu nuo visų jausmų, – kas liktų tuomet?

Pasigėręs jaunuolis.

Parašiau ant lentos užduotį kitai pamokai. Kriauklėje išploviau kempinę ir išgręžiau ją, pro langą pamačiau Heningą, kaip visada pirmadieniais iš lėto atkulniuojantį į antrąją pamoką. Pasisveikinau, jis man atsakė. Nusišluosčiau drėgnas kreiduotas rankas į kelnes ir atsisėdau už mokytojo stalo. Sučirškė skambutis į pamoką. Ketvirtokai, kurie rungtyniaudavo visur, tekini įlėkė pro duris, kad būtų pirmi. Jie trepsėdami purtėsi sniegą, įsijautę marmaliavo, kabinosi drabužius kabykloje ir skirstėsi į savo vietas. Pamoką jiems turėjo vesti Heningas. Jo akys kaip paprastai buvo paženklintos nuovargio, kai jis įžengė į klasę, ūžimas kaip paprastai nutilo, kai jie jį pamatė, ir nekantrią jo gestų kalbą tuoj pat išsiaiškino blogiausia prasme.

– Surenku po dvidešimties minučių, – pasakiau, kai visi maniškiai susėdo į savo vietas. – Taigi prašom pradėti.

Permečiau likusių pamokų planą, kad išsiaiškinčiau, ką reikės nuveikti per laisvą valandą, kurią visada išnaudodavau pasiruošimams. Kai pakėliau akis, susidūriau su Miriamos žvilgsniu. Jis buvo pakeliui nuo lentos prie knygos, kuri gulėjo atversta ant suolo priešais ją, kai užkliuvo už mano veido ir kelias sekundes ten užtruko. Tai buvo atviras žvilgsnis, nedrąsus, tačiau tvirtas; jame atsispindėjo viltis, kurią gestas, žvilgsnis tuo pat metu ir griovė. Jis norėjo, kad ką nors patvirtinčiau arba paneigčiau. Buvo drąsus. Ir pripildė mane džiaugsmo. Tačiau negalėjau Miriamai nieko duoti. Atrėmiau jos žvilgsnį, suspaudžiau lūpas ir vos vos papurčiau galvą. Žinojau, kad ji suprato, ką norėjau pasakyti, ką atsisakiau jai duoti. Tačiau ji iškart nenuleido akių, jos liko įbestos į mane, aš atsitraukiau pirmas. Nudelbiau akis, pasislėpiau už ūmaus skubrumo, o ji žiūrėjo.

Tas žvilgsnis mane lydėjo visą žiemą, kiekvieną pamoką tvyrojo kaip galimybė, ir iš pradžių labai stengiausi jo išvengti.

Gražios Miriamos akys.

Žiūrėjau į šalį, žiūrėjau žemyn, elgiausi su ja blogiau nei su kitais, nedrįsau nieko kita. Nedrįsau prie jos prisiartinti. Negalėjau apkabinti jos per pečius, kaip galėjau kitas, negalėjau šypsodamasis pažiūrėti į ją, kai ji papasakodavo ką nors, kas man atrodydavo juokinga, turėdavau nukreipti žvilgsnį į šoną. Nepasitikėjau pats savimi. Bijojau, kad ūmus raudonis užlies mano veidą, bijojau, kad mano judesiai taps suvaržyti, nenatūralūs ir taip atskleis mano mintis visam pasauliui. Aš sukau akis

į šalį. Laikiausi atokiau. Ir netrukus viskas praslinko. Buvo sausis, atėjo vasaris, vieną priešpietį ties horizontu pasirodė saulė. Dangaus akis atsivėrė. Žibt, mirkt, pirmasis nervingas žvilgsnis. Tada ji užsimerkė, vėl aplinkui pasidarė tamsu. Tačiau tai pasikartojo kitą dieną ir dar kitą dieną: kaskart saulė užtrukdavo kiek ilgiau, kol vėl nusileisdavo į jūrą, kaskart palypėdavo aukštėliau dangumi virš mūsų. Kol ji dar visiškai nenutirpdė sniego, lygumos pakraštyje organizavome privalomas slidinėjimo varžybas su kakava, apelsinais ir ant laužo keptomis dešrelėmis, atvykome ten autobusu ankstyvą rytą, aš stovėjau su chronometru rankoje ir padrąsinamai šūkčiojau vaikams, kurie stengėsi iš paskutiniųjų, kurie žirgliojo per šlapią sniegą, apsėsti minčių apie sėkmę ir pripažinimą, pamojavau savo mokiniams, kai jie pasirodė prie autobuso, daugiau nei valandą ištūnoję ten, kur jų nepasiekė mūsų, mokytojų, akys, kad taip išvengtų penkių privalomų kilometrų slidėmis. Surengėme klasės išvyką į miestą, tos kelionės jie nekantriai laukė kelias savaites, ir man labai jų pagailo, kai pamačiau, kokie nedrąsūs jie tapo *McDonaldo* restorane; tarp miesto jaunimo jie buvo prasčiokai, visas pranašumas, visas pasitikėjimas savimi išgaravo: nebylūs valgė savo mėsainius ir gėrė kokakolą, su ilgesiu ir gėda žvilgčiodami į savo šiek tiek madingesnius brolius, plačias kelnes, juodas kepures. *Eime, vaikai!* – pasakiau garsiai, kai susiruošėme eiti, ir jie įsižeidę valandą į mane šnairavo. Kalėme gramatiką, darėme nesudėtingus cheminius bandymus, vieną priešpietį šmirinėjome po akmeningą paplūdimį ir, ką radę, parsinešėme į mokyklą katalogizuoti: jie vartė žinynus, piešė plakatus, kuriuos vėliau sukabinome ant sienos. Kiekvieną trečiadienį jos ateidavo iš persirengimo kambario žąsies oda ir sukryžiavusios ant krūtinių rankas sustodavo prie baseino krašto su savo maudymosi kostiumėliais, nusibraukdavo plaukus į šoną, tada cypaudamos sušokdavo į vandenį. Vandeniu slystančios galūnės, neriančios galvos, kurias varinėjau šen ir ten, švilpukas, skardenantis tarp slidžių sienų garsu, kuris niekur negalėjo pritvirtinti. Jų žvilgsniai, kai jos atsistodavo ant dugno, išsitiesdavo ir pasisukdavo į mane, kad gautų naujų nurodymų. Vanduo, burbuliuojantis ant pečių ir žastų, plaukai, pasišiaušę nuo vandens, maudymosi kostiumėlio išpjovos, paryškinančios jų ilgas kojas, krūtų, pūpsančių po šlapia medžiaga, linija. Juokas, kai aš nusivilkau marškinėlius ir nevikriai įšokau tarp jų, kuris vėliau buvo tik atsiminimas, kai vakarais vienišas plaukiodavau po baseiną lėtais, kantriais grybšniais, mokinių šur-

mulys, kurio staiga pasigesdavau, kai sėdėdavau vienas pirtyje po monotoniškų treniruočių, Miriamos vaizdas, kai ji tarpduryje palenkia galvą ir rankšluosčiu sausina plaukus, apie kurį galvodavau, kai įkaitęs ir pavargęs pėdindavau namo. Nepastebimai mano gyvenimas susitraukė iki dviejų vietų kaitos: mokyklos ir buto. Ir nors poreikis savo gyvenimui suteikti aiškumo, noras, kad viskas pasidarytų paprasčiau, buvo viena iš priežasčių, dėl kurių aš čia atsikrausčiau, ta mintis mane nuliūdino: argi *tai* gyvenimas?

Problemų pasaulyje nėra proporcijų. Problemų skaičius nekintantis, visai nesvarbu, ar jos didelės, ar mažos, viena iš jų visada didžiausia, ir su ja iš paskutiniųjų plūkiesi, kad ir kaip apgailėtinai vėliau tai atrodytų.

Ir aš kuo rimčiausiai galvojau, kad persikraustydamas viską išspręsiu? Kas atsitiko, ar visai lioviausi mąstęs ir nejučia papildžiau minkštapročių gretas? Tapau vienu iš tų, kurie mano, kad jų problemos egzistuoja tik išorėje, vienu iš tų, kurie mano, kad problemą užtenka lokalizuoti – nes kai jos buvimo vieta nustatyta, ją galima arba sunaikinti, jei priklausai dinamiškajam tipui, arba ją palikti, jei gyvenime esi labiau linkęs vadovautis gynybos taktika. Ar aš taip mąsčiau? Ar tikėjau, kad mano problema liko kur nors Bergene, o aš paspukau į saugią vietelę, tapdamas laisvas ir laimingas? Nes mano problema savarankiškai turbūt nepajėgtų sukarti tokį ilgą kelią iš Bergeno iki čia? Staiga ji pastebi, kad manęs nebėra. *Butas juk visiškai tuščias! Kur jis prapuolė?* Pagauta nevilties, ima manęs ieškoti. Puldinėja po miestą. *Čia nėra*. Pralekia pro autobusų stotį, nuskuodžia šiuolaikinių technologijų centro link. *Ir čia nėra!* Išsekusi ir nusiminusi problema sustoja Danijos aikštėje, sutrikusi spokso į judrų eismą pripažindama, kad be manęs ji kaip be rankų, kad šis trūkumas daro ją bevertę, viskas netenka prasmės. Rezignacija. Ji vėl pasuka į centrą, vilkdama kojas, liūdna kaip be laiko pasenusi moteris. *Bet ei! Kas gi čia?* Problema sustoja, atpažįsta kažką, kas stovi kitoje pėsčiųjų perėjos pusėje ir laukia žalios šviesos. *Ar tai tik nebus...?*

Taip, tikrai! Kita problema, nuo kurios pabėgau. Jos tiriamai pažiūri viena į kitą. Atpažinimas. Bendras priešiškumas man, Henrikui, kuris taip negailestingai paliko jas likimo valiai, padeda problemoms rasti bendrą kalbą. Įniršusios jos pajuda centro link, bet į ateitį žiūri jau kiek šviesiau, nes nusprendė susirasti kitą šeimininką, kurį galėtų kankinti.

Ar aš taip mąsčiau?

Jeigu pasikeičia problemų pobūdis ir jos sumažėja, jų skaičius išlie-

ka pastovus. Nebepakęsdamas monotoniško malimosi tarp mokyklos ir buto, vakarais ėmiau lankytis pas Heningą. Žiūrėdavome filmus, kartu treniruodavomės sporto salėje, kurį ne kurį savaitgalį pavažiuodavome iki miesto; Heningas pažinojo keletą studentų, pas kuriuos galėdavome pernakvoti, ir taip patirdavome kone iki skausmo išsiilgtų permainų, nes ir Heningą kartais įveikdavo klaustrofobija, jausmas, jog esi uždarytas, svetimas kitiems miestelio gyventojams, todėl jie į tokias išvykas žiūrėjo skeptiškai: *argi jums čia negerai?* Gerai, kaipgi, geriau negu bet kurioje kitoje vietoje, kur man teko gyventi, nors pamažu mūsų ausis ėmė pasiekti gandai, kuriuos žmonės buvo linkę pasilaikyti sau: apie tą, kuris prieš trejus metus pasikorė, apie tą, kuris prieš dešimt metų nušovė savo dėdę, o paskui apžiojo vamzdį ir nusišovė pats, apie tą, kuris buvo suluošintas eismo nelaimėje ir dabar, būdamas devyniolikos metų, sėdėjo vežimėlyje senelių namuose. Tos tragedijos buvo nutylimos, kad nesusidarytume klaidingo vaizdo – *Mes juk gerai gyvename! Čia nieko netrūksta!* – bet mes puolėme prie jų kaip išbadėję, tarsi kažkas mumyse visą laiką budriai laukė, valia, kuri be atvangos stengėsi išlaikyti atstumą, kažkas mumyse, kas nesileido be kovos praryjamas mažo miestelio. Nes per žiemą jis stūmėsi arčiau ir arčiau, praeidavo vis daugiau ir daugiau laiko tarp kiekvieno karto, kai prisimindavau pažįstamus žmones iš kitų vietų. Visos mano mintys sukosi apie mokinius, mokinių tėvus ir bendradarbius. Nuolatinis varginantis laviravimas. Heningas niekada neužsukdavo pas mane – visada aš pas jį eidavau, ir tai man nedavė ramybės. Būdavo, nusprendžiu nebekelti pas jį kojos, kol jis neaplankys manęs. Bet nebuvau pakankamai stiprus, pakankamai užsispyręs; po savaitės nurydavau pažeminimą ir vėl pasibelsdavau į jo duris. Šypsodamasis jis įleisdavo mane, toli nuo visų minčių apie išdidumą, gėdą ir kaltę paklausdavo, ar nenorėčiau išgerti kavos, nė kiek nesivaržydamas atsisėsdavo, kad pratęstų pokalbį, nutrūkusį aną kartą. Panašūs dalykai Heningo nė kiek nejaudino, tarsi jis visiškai su jais nebūtų susijęs. Jeigu aš keletą savaičių jo nelankiau, matyt, turėjau tam priežasčių. Taip jis mąstė. O kas negerai man, jei nemąsčiau taip pat, bet priešingai – alinau save amžinais galvosūkiais, kas už visko slypi, kas neįžiūrima plika akimi? Tik tie galvosūkiai verčia tave ilgėtis laisvumo ir tik tas ilgesys neleidžia tau jo pasiekti. Nes žmonės, *esantys* tame laisvume, kur viskas vyksta, ir tiek, kur viskas atsitiktina ir nėra slaptų minčių, paprasčiausiai nežino, kur jie yra. Neįsisąmoninimas yra sąly-

ga, leidžianti ten būti. Jie veikiausiai nesiilgi! Juk jiems nieko netrūksta! Ir jie niekada neklausia savęs kodėl.

Heningas buvo ten. Irena buvo ten. Jie beveik nepažinojo vienas antro, bet surasdavo bendrą kalbą kaip seni vaikystės draugai. Kartais aš būdavau kartu su jais, jie plepėdavo neužsičiaupdami, o aš kiek galėdamas mėgindavau neatsilikti. Keista, tačiau po tos lemtingos nakties įvykių Irena tapo ne tokia santūri mano atžvilgiu. Kai vieną vakarą atėjau pas ją į namus norėdamas atsiprašyti, ji tik numojo ranka: *Yra buvę blogiau*, – tarė ir nusišypsojo, papasakojo, kad buvau ne pirmas girtas vyras, ją atakavęs, ir mane nustebino, kaip atsainiai ji žiūrėjo į savo gyvenimą. Argi neįsilaužiau pas ją? Argi neužpuoliau jos? Tai buvo mįslė, bet neturėjau noro sukti sau galvą. Žmonės yra tokie, kokie yra, pamaniau, taigi Irena *tokia*.

Bet santykiai su Linda niekada nebegrįžo į senąsias vėžes. Visą žiemą ji laikėsi nuo manęs atokiai. Negalėjo būti nė kalbos apie intymių, atvirų mūsų pokalbių atnaujinimą. Kai kas negrįžtamai pražuvo: jos pasitikėjimas manimi. Nedraugiška ji neatrodė, tik neutrali. Laimei, nieko nepapasakojo Rikardui. Jis ir toliau sveikindavosi su manimi, sustodavo, jei susidurdavome su juo prie namų, draugiškai šnekindavo. Ankstyvą pavasarį, vieną penktadienio vakarą, jis atėjo pas mane paklausti, ar nenoriu kitą dieną plaukti su juo žvejoti. Kartais jis išplaukdavo su vienu iš laivų, jo gyslomis tebetekėjo žvejo kraujas, kaip jis tvirtino, ir pagalvojęs apie mane. Anot jo, tai išgyvenimas, kurį turėčiau patirti, kol dar turiu progą. Pasakiau *taip, žinoma*, ir kitą rytą brėkštant krantinėje gavau neperšlampamus drabužius ir guminius batus. Turėjome tik išplaukti ir vėl sugrįžti. Para laive. Stovėjau laivagalyje ir mačiau, kaip už juodų kalnų išnyksta miestelis, kiti sėdėjo vairininko kabinoje, apgniaužę puodelius su stipria kaip parakas kava, nebylūs, įdiržusiais veidais jie mėgavosi tomis valandomis, prieš prasidedant tikrajam darbui. Pilnas ramybės stovėjau ir žvelgiau į švintantį dangų, spalvas nuo mėlynai juodos iki sodriai žydros ir ruoželį raudonio virš kalnų. Kyštelėjo saulė. Ant bangų keterų sužvilgo pirmieji spinduliai. Paleidau turėklus ir susigrūdau paraudusias nuo šalčio rankas į kišenes, prispaudžiau jas prie kūno. Spinduliai artėjo. Šviesa pasiekė laivo korpusą ir kaip smalsus šunytis atšliaužė prie manęs. Norėjo pauostyti, pavizginti uodega, pabaksnoti snukučiu, pamaniau ir netrukus turėjau prisidengti akis, kai mane užplūdo akinanti saulės šviesa ir žaismingai lyžtelėjo veidą šiltu liežuviu.

Ko Rikardas norėjo?

Jeigu kada nors ir kėliau jam grėsmę, tai tik todėl, kad jo įtarumas buvo absoliutus ir negalėjo numoti net į pačias neįtikinamiausias galimybes. Jis nepatingėjo atsitempti mane čia, bet ne kaip pavojingą žmogų, o kaip galimą šaltinį, liudininką, iš kurio galėtų ištraukti informacijos.

Iš pažiūros nesijaudindamas dėl padarinių, kuriuos galėtų sukelti atsakymai į jo klausimus, jis mėgino juos natūraliai įpinti į šokinėjantį pokalbį, kai šnekučiavome, šiltai sėdėdami laivo viduje, priešais pasistatę po puodelį kavos. Jo smalsumas buvo metoniminis. Lyg atsitiktinai kalba pakrypo į tuos vakarus, kai jis, kankinamas nevilties, sėdėdavo kitame mieste, savo akimis negalėdamas regėti, kas vyksta, kol jo nėra. Ar mano butas pralaidus garsams? Kartais jis apie tai pagalvodavęs, kad aš sėdžiu po jais, kiek aš galiu girdėti. Kartą, studijų laikais, jis gyvenęs taip, kaip aš dabar, viskas taip girdėdavęsi, jog jis dažnai negalėdavęs užmigti, pro ausis neprasprūsdavusi nė viena smulkmena. Ar man taip pat? Nes tąkart, kai jis nuomojęsis kambarį mieste, bet kuriuo metu žinodavęs, kas yra namie, pamažu perpranti įpročius, žinai, kas ką veikia. Guli ir svarstai. Ar dabar jo nėra vieną dieną, ar dvi, kaip juk dažnai būna, ar aš girdįs skirtumą? Truputį keista, kaip garsai tų, kurie pasilieka, pakinta, kai kas nors išvyksta, ar ne? Apie tai jis dažnai galvodavęs, kaži ką veikia Linda, kai jo nėra. Tai vienas iš tų dalykų, kurių niekada nesužinai. Ar krioklys nebešniokščia miške, kai nėra kam klausytis, supranti?

Papasakojau jam, kaip gerai viskas girdėti. Ir kad taip pripratau prie to, jog apie tai nebegalvoju. Bet *jeigu* kas nors pasikeistų, *jeigu* įvyktų kas nors nekasdieniška, veikiausiai atkreipčiau į tai dėmesį, taip.

– Bet viskas kaip įprastai, – toliau kalbėjau aš. – Bent jau *aš* negirdžiu jokio skirtumo.

Jis neatsakė. Galvojo. Rikardas aiškino pasaulį remdamasis vienu gamtos dėsniu: kai atsiranda tuštuma, ją tuoj mėginama užpildyti. Kai jis išvyksta, ateina kiti ir užima jo vietą. Taip jis mąstė. Tik į skaičiavimus neįtraukė to, kad įvykių eiga nėra nepriklausoma nuo stebėtojo. Kad stebintysis juos veikia. Nejučiomis kas nors pasikeičia, nes jis šalia. Įtarumas, nerimas, pavydas. Kaip ilgai galima kęsti santykius be pasitikėjimo? Kurį laiką, keletą metų, o paskui?

Tada susitinka žvilgsniai, tada delnas paglosto ranką, tada nuleidžia-

mi balsai, ir pagaliau ji suranda supratimą ir dėmesį. Kaskart, kai ji apie tai pagalvoja, įtampa išauga, ilgesys kaskart šiek tiek sustiprėja. Tai beveik nepakeliama, argi ne, kiekvieną dieną jį matyti, kiekvieną dieną būti šalia jo ir niekada negalėti parodyti savo jausmų, niekada negalėti pasidalyti tuo su kitais. Ji turi viską slėpti. Kol ateina vakaras ir jos vyras išvažiuoja. Tada, tada, *tada* jis ateina. Ateina vėlai vakare, graužiamas sąžinės stovi ant jos laiptų ir skambina į duris, tačiau trokšta to taip stipriai, jog visi priekaištai nuvejami į šalį, išstumiami, tegu palaukia. Nes dabar jis čia. Dabar jie kartu.

Darėsi vis labiau nepakenčiama ten sėdėti. Rikardas manė, kad visi jo motyvai nuo manęs paslėpti, o ką nors permatyti kiaurai visada skaudu. Akimirka, kai pirmą kartą tavo brolis pasirodo silpnesnis už tave, akimirka, kai tu pirmą kartą žiūri į savo tėvą su užuojauta, akimirka, kai supranti, kad tavo motina bejėgė. Kai supranti, jog tai, ką iki tol laikei vien savo silpnumu, stiprybės trūkumu, kuris būdingas tik tau, iš tikrųjų bendras visiems. Net patiems griežčiausiems. Kad silpnumas būdingas ir tiems, kuriems paklūsti. Taigi atrodytų, kad nuo tokios įžvalgos tau turėtų atlėgti, *jie visai kaip aš*, ji turėtų pakylėti minties link: *nepražūsiu ir aš*. Tačiau iš tikrųjų yra priešingai. Ta įžvalga žiauri. Tu šliejaisi prie tos stiprybės, tu pasitikėjai ja, o dabar pasirodo, kad joje slypi silpnumas, dabar pasirodo, kad ji ne geresnė už tave. Kad nebus geriau, negu yra dabar.

Kokia baisi mintis.

Vadinasi, tai viskas?

Gražesnio dangaus nei tas, kuris virš mūsų, niekada neišvysi, gražesnės gamtos nėra, ir aplink Saulę suksis tik vienas Mėnulis, niekada – du, kaip tu kartais įsivaizduoji.

– Taigi, – tariau ir atsistojau. Pasilenkiau į priekį ir pažvelgiau pro langelį. Jo pakraščiai buvo balti nuo druskos. Žvejai stovėjo ant denio oranžiniais neperšlampamais drabužiais ir stebėjo tinklą, kuris išsiskleidė ir pasviro į bangas.

– Ar manai, kad reikėtų padėti? – paklausiau.

Rikardas nusijuokė.

– Gali nusiraminti! – pasakė.

Taigi atsistojau prie turėklų ir žvalgiausi į žvejus, dirbančius srūvan-

čioje saulės šviesoje, į bangas, kurios prie laivo buvo trumpos ir putotos, o toliau virto plokštuma, vos vos žemėjančia horizonto link vakarų pusėje. Mačiau rantuotą kalnų virtinę, į kurią jūra rėmėsi rytuose ir galvojau apie gelmę, kuri buvo po mumis, dienos šviesą, išnykstančią kelių metrų gylyje, juodą vandenį, tekantį dugnu giliai apačioje, povandeninį pasaulį su savo kalnais ir įdubomis, slėniais ir dumblėtomis lygumomis. Tu judi lėtu srovės tempu virš jūros dugno. Slenki gelme, praplauki skardžio kraštą ir apačioje matai pragarmę, tačiau nenukrenti, nepuoli į bedugnę, tik praslysti. Landžioji po plyšius, tarpeklius, siaurukalnes ir grotas, staiga gilumoje pamatai atsiveriant žiotis ir ūmiai pasisukusi šauni tolyn, sprunki nuo pavojaus, kuris užmirštas po akimirkos. Tu neturi atminties, tu plauki šaltu, sūriu vandeniu ir pati to nežinodama slysti per laminarijų mišką, pro augalus, kurie tarsi mojuoja, siūruodami į šalis lėtu ritmu, kuriam jie pavaldūs, kitaip nei tu, nes gali pasipriešinti tėkmei ir plaukti, kur nori, jei tai, kam tu paklūsti, galima vadinti noru, dabar tai atvedė tave prie štago, apžėlusio dumbliais ir moliuskų kriauklėmis. Prieš tave, jūros dugne, parvirtęs ant šono guli nuskendęs laivas. Tu nuplauki palei laivo korpusą ir įsmunki pro liuką. Tamsu ir ramu. Slenki koridoriumi, pakyli laiptais, patenki į kajutę, nuplauki virš gulto šalia iliuminatoriaus, šis sudužęs, ir tu išslysti lauk, taip palieki laivą, kuris tau tėra daiktas tarp kitų daiktų, kuris taip pat galėtų būti urvas uoloje arba gyvūno, kadaise gyvenusio jūroje, liekanos. Milžiniškas padaras, kadaise, prieš daugel metų, žuvęs ir nugrimzdęs, parvirtęs ant šono ir likęs gulėti dugne, nejudrus ir pamirštas. Variklis ir kapitono tiltelio prietaisai kažkada išaugo kaip organai to padaro viduje. Pulsas, greitis, gyvybė. Laivo akys, laivo burna. Degimas, varantis jį pirmyn, išmetamosios medžiagos. Paprastos laivo mintys. *Visu greičiu pirmyn!* Pakrauti, iškrauti, plaukti. Tepalų krenkščiančiam varikliui, naujų dažų ant surūdijusio laivo šono. Pirmagalys, vagojantis šaltą vandenį, smagiai besisukantys sraigtai, virš denio švilpiantis vėjas. *Kaip gera*. Kelis šimtus tonų sverianti pabaisa iriasi pirmyn. Laivas, gabenantis mazutą. Šis, žvilgantis ir juodas, teliūskuoja cisternose, kai laivas juda per vandenyną. Laivas, gabenantis automobilius, eilė prie eilės, aukštas ant aukšto tuščių, nenaudotų automobilių stovi laivo triume, kai jis slenka pirmyn, šešėlis aukštai virš tavęs, tolygus dunksėjimas, kuris pamažu išnyksta. Laivas, gabenantis žmones, šie miega, valgo, dienas leidžia denyje ant šezlongų, naktimis šoka didžiojoje salėje, apgirtę remiasi į turėklus ir

žvelgia aukštyn į tropinį naktinį dangų, kuriame žvaigždės atrodo kur kas arčiau negu čia, tolimoje šiaurėje. Čia plaukia mano laivas. Mano laivas gabena girtuoklius žvejus, vieną mokytoją ir vyriausiąjį vadybininką. Mano laivas supasi banguotoje jūroje, jis mažas, tai net ne laivas, o gelda, išplaukusi žvejoti.

Bet apie tai tu nieko nežinai.

Tu esi žuvis, kuri nežino, ką reiškia žvejoti, tu tik plaukioji gelmėje, valdoma savo žuviškų impulsų, *šast kairėn, šast dešinėn*, kartais tavo kūnas kaip kulka neria vandeniu, kartais juda tingiai, kai kada tu pagreitėji ir imi persekioti grobį, zigzagais judėdama pirmyn, aukštyn, žemyn paskui mažytę auką tankiai tuksinčia širdute. Tavoji plaka ramiai ir sunkiai. Tu atveri žiotis, ir žuvelė įslysta vidun, iš pradžių paspurda, jauti ją trūkčiojant žiotyse, o tavo akys stebi tai, kas priešais tave: sidabru žvilgančių žuvelių tuntas juodame vandenyje. Tada praryji ją, tada suvizgini uodega ir tęsi savo kelionę. Dabar – aukštyn. Ar pastebi ką nors? Ne, nieko nepastebi. Tu plauki, kaip visada plaukiojai. Tu nieko nežinai apie žūklę. Tu niekada negirdėjai apie tinklus. Todėl tai užklumpa tave kaip perkūnas iš giedro dangaus. Staiga tu sugauta. Staiga pajunti kažką suspaudžiant galvą ir pašėliškai plaki uodega, kad nusipurtytum. Bet viskas veltui. Tu tik dar labiau užstringi. Pelekai suspausti, tu duodi ir duodi uodega, bet perniek, tu sugauta. Kybai vandenyje. O tada tave kažkas pradeda traukti į viršų. Tolygiai ir tvirtai kelia aukštyn, nors be paliovos spurdi, kad ištrūktum. Pasidaro šviesiau. Tu artėji prie paviršiaus. Pamažu esi iškeliama į kitą pasaulį. Į tave pirmą kartą plūsteli oras, o tu blaškaisi, pagauta panikos. Šviesu, šalta ir niekur negali rasti deguonies. Tu dunksteli į laivo šoną ir spurdanti ištraukiama ant denio. Tada tavo kūną sugriebia pirštinėta ranka. Stiprus gniaužtas, staigus mostas, ir tu laisvėje. Skrydis oru, dar vienas dunkstelėjimas. Ten galėsi spurdėti, kol gausi galą. Remtis į kitas gleivėtas, traukulių purtomas žuvis. Girdėti dirbančių kūnų keliamą triukšmą, vieną kitą šūksnį, galbūt tu suvoki pokalbio, kuris vyksta per metrą nuo tavęs, garsus, galbūt pajunti žvilgsnį, kuris nuslysta tavimi.

– Kokia ana stambi, – pasako vienas balsas. – Drąsiai gali ją imti namo, jei tik nori. Išsirink kelias.

– Kad nežinau... – nutęsia kitas balsas.

– *Nemėgsti* žuvų?

– Kaip čia pasakius...

– Šviežia menkė, su ikrais ir kepenimis, kas gali būti geriau?

Rikardas atsirėmė į turėklus ir pasisuko į mane.

– Beje, tavęs nepykina? – paklausė. – Per pirmąsias keliones dauguma suserga.

Papurčiau galvą.

– Juk geras oras, – tariau.

Jis nieko neatsakė ir valandėlę stebeilijo į tolį. Tarpais tai viena, tai kita žuvis sutrūkčiodavo, tarsi ramiai pasvarsčiusios nuspręsdavo paskutinį kartą pamėginti ištrūkti iš šio nesvetingo, baisaus pasaulio, į kurį nepaaiškinamu būdu pakliuvo. Visi raumenys įsitempia, traukulys. Paskui ramu. Vėl traukulys. Vėl ramu.

Rikardas nusišypsojo, lyg prisiminęs ką nors smagaus.

– Pažįsti Viljamą? – paklausė. – Ar ne? Jis dirba žveju dvidešimt metų, o nebuvo nė vieno kartelio, kad nesusirgtų. Dvidešimt metų, ar gali įsivaizduoti?

Neturėjau kuo atsakyti į jo draugiškumą. Pažvelgiau į jį. Jis nusuko žvilgsnį ir įsižiūrėjo į žemą juodą juostą, kur buvo krantas.

– Kodėl pakvietei plaukti kartu?

Rikardas vėl nusišypsojo.

– Juk sėdi per dienas, užsidaręs tame savo kambaryje, – pasakė ir paplojo man per petį. – Laikas mažumą prasiblaškyti!

Nutylėjau.

– Ne, ne dėl to, – tarė norėdamas užglostyti savo žodžius. – Negali išvažiuoti iš čia nepamatęs, kuo mes *iš tikrųjų* užsiimame, ar ne? Juk vasarą išsikraustai į pietus, tiesa?

– Taip, turbūt, – pasakiau aš. – Veikiausiai.

Stovėjome tylėdami. Į laivapriekį neatlyždama plakėsi jūra, ant denio tiško purslai, oru lakstė maži lašeliai, kurie beveik nejučia sudrėkino veidą, sušlapino plaukus. Mane kratė šiurpuliai. Tačiau Rikardas nesiruošė niekur eiti.

Nejau aš jam patinku?

Tolygus mašinų dunksėjimas, dyzelio ir jūros vandens kvapas, kirai, tarsi aitvarėliai, kybantys danguje virš mūsų, riedančios bangos baltomis putotomis keteromis. Vėjas, jūra. Rikardas, stovintis šalia manęs ir žvelgiantis kranto link. Norėjau jam gero. Susisagsčiau striukę ir vėl susikišau rankas į kišenes, sekdamas jo žvilgsnį.

Norėjau jam tik gero.

– Tai aš atsiunčiau tą laišką, – prabilau.

Jis nieko neatsakė. Buvo paniręs į savo mintis ir tuščiu žvilgsniu spoksojo priešais save.

– Laišką, – pakartojau.

– Hm?

– Tą laišką, – tariau. – Jį atsiunčiau aš. Bet tai buvo tik pokštas.

Jo akys susiaurėjo. Jis pamėgino susikaupti.

– Kokį laišką?

– Prieš keletą mėnesių išsiunčiau tau laišką, – paaiškinau. – Iškart po Kalėdų. Tikrai turi prisiminti. Bet tai buvo tik pokštas. Aš tik pajuokavau.

Jis pasisuko ir pažiūrėjo į mane.

– Apie ką tu kalbi? Negavau jokio laiško.

Kitą priešpietį sunkiai vilkausi įkalnėn nuo krantinės, nešinas maišeliu su žuvimis. Skrandį graužė alkis, kaip būna, kai tave visą naktį pratąso. Ir dar žuvys! Aš nemėgau žuvų, vien nuo minties apie gleivėtą, standžią odą darydavosi šleikštu. Vis tiek išdarinėjau: įsidėjęs į kriauklę, perskrodžiau joms pilvus, nukapojau galvas ir išvaliau. Vieną po kitos sukišau į šaldymo kamerą, paskui nuėjau už namo, į paplūdimį, ir sumečiau vidurius į jūrą. Atsigulęs miegamajame, už lango girdėjau kirų klyksmą ir sparnų plakimą. Nuostabu, kaip greitai jie aptinka mūsų atliekas, pamaniau vartydamasis ir negalėdamas užmigti. Man buvo visai nesvarbu, kad tiesiai į langą plieskė saulė, nušviesdama sieną virš mano galvos, netrikdė ir jūros paukščių klyksmas; miegas neėmė dėl to, jog dar nebuvau sugrįžęs iš laivo, tebejutau nerimą. Kūnas tebegyveno kitu tempu. Žvejų, į jūrą leidžiančių tinklą, riksmai, keltuvo čirpimas, žvilgantys neperšlampami drabužiai ir putotas vanduo, sruvantis per denį. Puskubilis, barškantis ir čiuožinėjantis kaskart, kai laivas šturmuoja bangų keteras, atvira, vėjuota jūra, besimaudanti saulės spinduliuose, tinklas, pasviręs gelmėje po mumis.

Dyzelio kvapas ir vėmalų smarvė.

Denis, kuris supasi ir supasi. Tolimas ore kybančių kirų klyksmas.

Nesuprantama. Visiškai nesuprantama.

Ką jie ten sako vienas kitam?

AAAAaaa-aa-a! AAAAaaa-aa-a!

Staiga prabudęs atsisėdau lovoje. Akimirką nežinojau, kur esu. Gyvatės, kuri įšliaužė į mano kambarį ir taikėsi į lovą, nebeliko, taigi supratau, kad ji gyvena tik mano sapnuose, užtat ten ji nepaprastai gaji; nuo baimės, kurią man įvarė tas šliaužimas, dar visai neseniai atrodęs toks ryškus, kakle tebekalė pulsas. Krūtinė buvo slidi nuo prakaito. Pamačiau, kad lauke švinta, išgirdau bangų mūšą ir vėl prisiminiau, kur esu.

Pažvelgiau į laikrodį. Penkios valandos ir trylika minučių.

Išmiegojau šešiolika valandų!

Pailsėjęs ir peralkęs nuėjau į virtuvę užvalgyti, vėl galvodamas apie laišką, išsrėbiau lėkštę kukurūzų dribsnių su pienu. Rikardo nuostaba buvo nuoširdi, jokio laiško jis negavo, aišku kaip dieną. Bet aš jį *išsiunčiau*, argi ne? Tikrai. Juk pamenu, kaip svyravau prie pašto dėžutės, kaip ilgai stypsojau su laišku rankoje, kol įkišau jį į plyšį.

Juk negalėjau visko tik *įsivaizduoti*?

Ne, ne. Juk sėdėjau mokykloje priešais kompiuterį, stovėjau šalia spausdintuvo, kai išlindo laiškas, laikiau jį rankose, kai dvejodamas dar kartą skaičiau jo eilutes.

Nejaugi? Tikrai?

Taip, tikrai. Pakaks apie tai. Nieko nebepakeisi. Bet galbūt laiškas pasimetė, įlindo tarp reklamos ir pateko į šiukšlių kibirą, nes taip atsitinka, pamaniau.

Matyt, taip ir buvo.

Išploviau lėkštę ir padėjau ją ant spintelės. Išsitraukiau reikalingas knygas, susitepiau priešpiečiams sumuštinių, kol pamažu pildėsi kavavirės indas. Kaip paprastai stovėdamas priešais langą išgėriau puodelį kavos, žvelgiau į kelią, kuris dryksojo plynas ir juodas, spindintis tekančioje ryto saulėje. Supratau, kad tebėra šalta. Dar praeis kokia valanda, kol saulė nutirpdys ploną šerkšno sluoksnį, kuriuo aptrauktas asfaltas atspindėjo šviesą.

Vietovaizdis atrodė griežtai apibrėžtas ir ryškus. Nebuvo rūko, kuris sušvelnintų linijas, debesų, kurie susiurbtų šviesą, lietaus, kuris prislopintų spalvas ir suvienodintų jų atspalvius. Kiekviena spalva švietė atskirai ir visa, ką mačiau, ženklino tikslumas. Net dūmai, vienur kitur rūkstantys iš kaminų, buvo taisyklingi. Jie ėjo tiesiai į viršų, tarsi kildami nematoma šachta erdvėje.

Pėdindamas mokyklos link, mąsčiau, kaip pasikeitė gyvenimas dabar, kai visur spindi šviesa, koks tai palengvėjimas. Bet net ir tūnodamas

rūsio, kurį primena tamsusis metų laikas, gelmėje, buvau apsipratęs, nežinojau, ko ilgiuosi, kol sugrįžo saulė ir leido pamatyti žalsvumą plynuose kalnų šlaitų lopuose, žaižaruojantį baltą sniegą, žydrą dangų. Blyksnius languose, mokinius, būreliu traukiančius įkalnėn, automobilius, stovinčius greta vienas kito aikštelėje priešais žuvų supirkimo punktą. Mėlynus, žalius, raudonus, juodus, baltus. Moterį, kuri išeina pro duris, nusiima baltą polietileno gobtuvą ir purto plaukus tol, kol iš palto kišenės sužvejoja palaidą cigaretę ir palenkia galvą, kad prisidegtų.

Kelias sekundes sustingusi mėgaujasi.

Kaip gera, – pamanau. – *Kaip nuostabiai gera*.

Ranka, kuri laiko cigaretę, ji susiima už dilbio, pakelia akis ir pastebi mane, akimirksniu pasikeičia: ranka pamosuoja, lūpos nusišypso.

– Labas! – sušuko ji.

Tai buvo Katarinos mama.

Sustojau, bet ji pamojo, kad eičiau toliau. „Mes neturime apie ką kalbėtis, tavęs laukia svarbesni dalykai, eik sau!" – pasakė tuo draugišku rankos mostu. Ir aš nuėjau toliau. Nepasiduodamas pagundai žvilgtelėti pro langą, praėjau namą, kurį nuomojosi Heningas. Jis stovėjo taip arti šalikelės, jog valgydamas prie virtuvės stalo Heningas galėtų tapšnoti per galvas, linguojančias pro šalį. Jis buvo iš tų, kuriems nerūpi, ar žmonės jį mato, ar ne; jis visada begėdiškai laikė užuolaidas atitrauktas, bet kas galėjo dirstelėti vidun ir pamatyti, ką jis veikia: ar svetainėje žiūri televizorių, skaito laikraštį, dirba su kompiuteriu, ar, pasikvietęs ką nors į svečius, sėdi su jais ir geria, – viskas kaip ant delno, jam tai buvo nė motais.

Dabar jis iškišo galvą pro duris ir sušuko man pavymui.

– Palauk gi! Henrikai!

Vienoje rankoje jis laikė sumuštinį, kita sagstėsi švarką, risnodamas prie manęs.

– Argi tau pirma pamoka ne laisva? – nustebau.

– Enoksenas susirgo. Turėsiu jį pavaduoti. Paskambino, kad jį kur griausmas, septintą valandą!

– Tau tik į naudą, – tariau ir ėmiau spausti, kad suspėčiau su juo. Jis žirgliojo plačiais žingsniais. Buvo puikiai nusiteikęs. Eidamas čiaumojo sumuštinį ir garsiai juokėsi, kai pasakojau jam apie išvyką laivu, ilgą naktį, kai man buvo taip bloga, jog neįstengiau net pajudėti, apvėmiau

gultą ir gulėjau padėjęs galvą ant minkštų vėmalų, laivas svyravo ir svyravo, o mane tąsė ir tąsė vemti.

– Buvo tikra velniava, tikras košmaras, – kalbėjau, kai kilome gatve. – Bet blogiausia, kad kitiems atrodė labai smagu, kad aš guliu paslikas. *Vemia! Chachacha! Vėmalai! Chachacha!*

Paprastai man būdavo nemalonu pereiti mokyklos kiemą prieš pirmą pamoką. Visi mokiniai stovėdavo ten ir spoksodavo, nebemokėdavau elgtis natūraliai ir darydavausi atžarus, tuo pat metu niekindamas savo silpną būdą – nejau aš *toks* menkas ir nepatvarus, jog užtenka žiurstelėti keliems vaikams, ir aš susikaustau, dingsta visas mano laisvumas? Bet kai ėjau su Heningu, atrodė kitaip. Mes buvome vientisa plepumo ir linksmybės banga, kurios negalėjo paveikti joks žvilgsnis.

Mokytojų kambaryje mus pasitiko kone lunatiška nuotaika, galinti atsirasti darbo vietoje, kai viskas eina taip, kaip turi būti, kai viskas normalu ir negresia nieko neįprasta. Žmonės slankiojo šen ir ten – pasiimti knygų, kopijuoti, pasitikrinti, jie žiovavo ir linkčiojo, trynėsi iš akių miegus ir kalbėjo *taigi, taigi, vadinasi, vėl pradedam* arba *kaip puiku, kad už lango pavasaris*, rąžėsi ir vėl žiovavo.

Pasidėjau maišelį ant stalo ir pamačiau Lindos, kuri sėdėjo palinkusi prie rašomojo stalo darbo kambaryje, nugarą, jos veidą, kuris atsisuko į mus, kai Heningas paklausė, ar ji nenorinti kavos. Kad niekam nesipainiočiau po kojomis, atsistojau prie lango. Nors į akis plieskė saulė, įžiūrėjau atropojant automobilį. Tai buvo Jūsefsenas. Jis pasistatė automobilį sienos šešėlyje, mačiau, kad jo skruostai įraudę nuo šalčio, kai jis ramiais judesiais užrakino automobilį ir nuėjo durų link. Smulkūs, energingi žingsneliai, priešingi vangiems žvilgsniams, kuriais jį lydėjo mokiniai. Apsnūdusi siela judriame kūne. Mano variantas atvirkštinis, pamaniau ir pastebėjau, kad Heningas padėjo garuojantį puodelį ant stalo šalia Lindos. Jis atsišliejo į užpakalinę lentynos pusę, pasislėpdamas nuo manęs; mačiau tik Lindą, kuri kartais pakeldavo į jį akis. Supratau, kad jis pasakė kažką juokinga, nes ji šyptelėjo, prie burnos pakeldama puodelį ir pūsdama kavą.

Iki pamokos pradžios dar buvo dešimt minučių. Pirmieji mokiniai jau būriavosi kieme laukdami, kada galės įeiti. Prisiminiau savo mokyklos laikus. Viltingą nuotaiką, kuri apimdavo, kai ateidavai į mokyklą vieną iš pirmųjų pavasario dienų, nutirpus sniegui, o saulė šildydavo vis labiau ir labiau. Šlapio asfalto kvapą, miško dvelksmą, medžius,

palengva linguojančius švelniame vėjyje. Tau dešimt metų, tu ką tik sužinojai, kad viena mergaitė visur rašinėja tavo vardą. Kiek laimės! Ji nešiojasi jį saujoje, kažkas tau pranešė, tau vienuolika metų, galbūt ji per kurią nors pertrauką prieis, pamanai būdamas dvylikos, kai sučirškia skambutis ir jūs galite eiti į pirmąją pamoką. Mokykla, namai, mokykla. Ar tu jai patinki? Vieną akimirką – gyvybinis klausimas, kitą – pamirštas. Juk yra tiek kitų užsiėmimų! Žaisti futbolą! Miške statyti lūšneles! Laipioti stačiais kalnų šlaitais! Arba taku nueiti prie sąsiaurio ir atsistoti tilto papėdėje, prie milžiniško betoninio pilono, kuris linguoja, kai pučia vėjas, virpa, kai per tiltą važiuoja autobusas arba sunkvežimis, ir dabar jūs į jį kopsite. Atramos link veda lygiagretūs plieniniai lynai, jais galima lipti: kojas statai ant apatinio, laikaisi už viršutinio. Tada negali suklysti, tada negali pasileisti. Privalai lipti. Tol, kol pakaks drąsos. Trisdešimt metrų virš žemės, keturiasdešimt. Kaip karoliukai, suverti ant grandinėlės, stovite aukštai aukštai virš sąsiaurio, kur vėjas pučia smarkiau, striukės plazda, ausyse ūžia, ir staiga nei iš šio, nei iš to tau pasidaro baisu. Tave apninka baimė, ir ji tokia didelė, jog nebegali pakrutėti. Pirštai iš visų jėgų gniaužia šaltą metalą, kojas spaudi žemyn. Šitaip stovi. Kiti šaukia. Tu vos išdrįsti prasižioti ir atsakyti, taip bijai pajudėti. Tavo balsas duslus, bet net ir toks kelia pavojų, nes pilvas suvirpa, kai balsas išeina iš jo, tu vos neatleidi pirštų. *Aš užstrigau*, – sakai. Apačioje, už dvidešimties metrų, pro šalį lekia automobiliai. Keturiasdešimčia metrų žemiau tyvuliuoja vanduo. Ausyse švilpia vėjas. Mintyse vien tai, kaip tu krisi. Įsivaizduoji, kaip nukeli nuo metalo ranką, ir tavo kūną užlieja kritimo pojūtis. Tu užstrigai. *Kas yra, Henrikai, drąsiau, Henrikai*, – girdisi šūksniai, bet dabar nedrįsti net atsakyti, dabar stovi tyliai ir atkakliai, dabar svarbu nepajudinti nė raumenėlio.

Kai jie pagaliau nurimo savo vietose, paprašiau Katariną paskaityti. Su atversta knyga rankoje atsišliejau į palangę, spoksojau tai į kelią, tai į puslapį. Ji vis dar galėjo ateiti. Galbūt pramiegojo, maniau, galbūt dabar atskuba.

Nuleidau akis į knygą ir susikaupęs ėmiau sekti sakinius lėtu Katarinos tempu. Tarp jos balso ir skaitomų žodžių nesijautė jokio ryšio. Balsas buvo monotoniškas ir bejausmis, tarsi jame būtų įtaisyta hidraulinė įranga, panaikinanti kiekvieną nelygumą, spyruoklės, nuslopinančios smūgius, kad balsas slystų paviršiumi, nepaveiktas duobėtos vietovės,

kuria judėjo. Taip ji skaitė. Tiesiai į priekį. Ir jeigu ji sustodavo, jeigu sudvejodavo, sunkumai visada būdavo techninio pobūdžio: pavyzdžiui, jai nepavykdavo išsyk įveikti kelių priebalsių sankaupos, supainiodavo juos vietomis, ir balse pasigirsdavo nuostabos gaidelė. Ji pavažiuodavo atbula, perjungdavo pavarą, mėgindavo dar kartą. Giliai apačioje žodžiai lingavo ir trankėsi į balsą, tuo tarpu Katarina sėdėjo rami ir nejudri, iškilusi aukštai virš jo. Kuo šalčiausiai stūmėsi tekstu į priekį.

Kiti sėdėjo ir su siaubu laukė savo eilės. Vienas kitas džiaugiasi, gaus šiek tiek dėmesio, pamaniau ir pažvelgiau pro langą žemyn.

Miriamos nėra.

– Pakaks, – tariau.

Katarina nutilo ir prispaudė smilių prie knygos, pakeldama akis į mane.

– Ar Miriama serga? – paklausiau ir nuėjau tarp suolų eilių.

Ji linktelėjo.

– Rodos, kad taip. Gripas ar kažkas panašaus.

– Jūs turite apie tai pranešti! – tariau. – Iš kur aš galiu žinoti?

Ištraukiau mokytojo stalo stalčių ir išėmiau žurnalą. Pažymėjau, kad Miriamos nėra ir padėjau jį atgal.

Supratau, kad vyliausi ją pamatysiąs, kitaip negalėjau paaiškinti nusivylimo, kurį jaučiau. Tik *matyti* ją, to pakanka, tik žinoti, kad praleisiu su ja kelias valandas, daugiau nieko, galvojau, žvelgdamas į klasę. Tai viskas, ko troškau.

– Gerai! – tariau.

Hana nuo mano žvilgsnio susigūžė tikėdamasi, kad taip liks nepastebėta. Dažniausiai jos pagailėdavau. Bet anksčiau ar vėliau kiti būtų pastebėję – *kodėl Hana niekada neskaito?* – ir tai būtų blogiau, nes juk visi žinojome kodėl. *Ta* gėda būtų didesnė ir skaudesnė. Skaitymo balsu kančios pasibaigia tą akimirką, kai kitas ima skaityti toliau, o toks ignoravimas reikštų, kad nebetikiu ja, nejudinu iš gailesčio, laikau ją beviltiška.

– Hana, – pašaukiau.

Ji nenorom pakėlė galvą.

– Taip?

– Skaityk.

– Bet juk ne mano eilė?

Nesakiau nieko. Ji nudelbė akis į knygą priešais save.

– Tai kur mes sustojome? – sumurmėjo.

– Katarina, parodyk jai, – paliepiau.

Katarina pakėlė savo knygą ir bakstelėjo pirštu. Hana nerimo, kartojo tuos pačius judesėlius, tarsi joje kas nors būtų užsikirtę. Pradėjo skaityti tokiu tyliu balsu, jog buvo neįmanoma išgirsti, ką kalba.

– Ar galima šiek tiek garsiau? – paprašiau.

Ji pakėlė balsą.

– Ne, – sustabdžiau. – Pradėk iš naujo.

Ji pradėjo iš naujo. Sutikusios menkiausią kliūtį, jos akys pakildavo į mane, tikėdamosi pagalbos. Bet aš buvau griežtas, apsimečiau nesuprantąs, jos žvilgsniai atšokdavo kaip nuo sienos. Nepaisiau, jog Katarina su Anete vogčiomis piktdžiugiškai susižvelgė, nekreipiau dėmesio į jų šypsenas, leidau jai savarankiškai slebizuoti, nepakrutinau nė piršto, kai jos balsas susidūrė su sunkiu žodžiu ir į jos skruostus iškart mušė raudonis – *ne, ne, tar... eee... peilis?* – ir pakėliau akis tik tuomet, kai į ją plūstelėjo pikto juoko banga.

– Tarpeilis, – pataisiau. – Tarpueilis. Taigi vieta tarp eilių. Skaityk toliau.

Aš ją kankinau. Žinojau, kad ji apie tai galvos, galbūt prieš užmigdama, kaip jai buvo skaudu, kai ji sėdėjo ten, o kiti, mokantieji skaityti, iš jos juokėsi. Vis tiek paprašiau ją sustoti ir savais žodžiais atpasakoti tik ką perskaitytą tekstą. Ji, žinoma, nesugebėjo; visą dėmesį aliai kruopelytės iš jos atėmė skiemenavimas. Ji nenutuokė, apie ką skaito. *Nepamenu*, – sumurmėjo ir įsispoksojo į suolą priešais.

Negalėjau jos taip paleisti.

– Tokiu atveju tau teks skaityti dar kartą, – tariau.

– Ne! – nesutiko ji.

Nutylėjau.

– Aš juk perskaičiau!

Pažvelgiau į ją. Ir ji nusileido. Vėl ėmė skaityti. Bet dabar ją gniuždė reikalavimas prisiminti, tai viršijo jos jėgas, ji grabaliodama klaidžiojo po tą neaprėpiamą raidžių brūzgyną, padrikai skiemenavo, be abejo, aplinkui jausdama bendraklasius, kurie nesitvėrė savo kailiuose, dūsavo ir stenėjo dėl tokio nemokšiškumo, *juk tai taip lengva*, – sakė jie akimis vieni kitiems, – *kodėl mes turime sėdėti ir klausytis? Ji juk nemoka net perskaityti.*

Negalėjau pasakyti, kad pakaks, kad jai nebereikia skaityti toliau, nes

taip būčiau susivienijęs su kitais mokiniais, su jų nepasitenkinimu, pranašumu, turėjau leisti jai baigti. Bet ji nepajėgė. Artėjo prie ribos. Staiga jos skaitomi žodžiai peraugo į niršulį. *AaaAAA!* – suriko ji, šveitė knygą ant grindų, pašoko ir susilenkusi išbėgo iš klasės, man nespėjus atsitokėti ir ją sustabdyti.

Durys su trenksmu užsidarė.

Stojo tyla.

– Viešpatie, – prabilo Kenetas. – Būta dėl ko *žliumbti*.

To jam nevertėjo sakyti. Anetė ir Katarina perliejo jį tūžmingais žvilgsniais. Juoktis iš to nevalia, tai susiję su jausmais, Hana verkia, jai sunku, bet jo proteliui tai turbūt nepasiekiama.

Anetė pakėlė ranką.

– Ar galiu nueiti ir su ja pakalbėti?

Aš linktelėjau.

Mes tęsėme pamoką, liepiau skaityti Simenui. Tada – Kristinai. Paskui – Trunui Ivarui.

Po dešimties minučių jos sugrįžo. Hana atsisėdo į savo suolą, buvo nusiraminusi; žinojo, kad dabar mergaitės apstotų ją mūru, pro kurį neprasiskverbtų jokios piktos pastabos. Anetė su Katarina susižvelgė, bet ne tam, kad pašieptų nemokančią skaityti Haną, ne, šiaip ar taip, ji buvo viena iš jų, o dabar jai reikėjo paguodos ir globos. Jos džiaugėsi, gavusios progą kuo nors pasirūpinti, mačiau, kaip joms patinka už ką nors užsistoti. Vienai iš draugių jos reikalingos.

Jeigu kas nors mėgintų ją paerzinti, turėtų nemalonumų.

Pirmą kartą po ilgos pertraukos man vėl nedavė ramybės mintis apie Miriamą. Visą tą dieną ji tai įsėlindavo į mano mintis, tai vėl iš jų dingdavo. Mačiau prieš save jos veidą, akis, pilnas lūkesčio ir džiaugsmo, prisiminiau, kaip ji paskutinė išeina pro duris; viena ranka apgniaužusi kuprinės diržą, kita pastumia duris ir kai atsisuka į mane, suprantu, kad visą laiką juto mano žvilgsnį, žinojo, kad lydžiu ją akimis, dėl to stengėsi atrodyti žaisminga, nes, be mudviejų, čia nieko daugiau nėra, tik aš ir ji, mūsų žvilgsniai trumpam susitinka, ji man nusišypso, tada pranyksta už durų. Baltas švarkelis iki juosmens, prigludęs prie gležnų pečių, plaukai, kuriuos ji pasiaugino tiek, jog dabar jie paslepia anksčiau atidengtą sprandą, mėlyni džinsai. Klubai. Ir jos šypsena, kai ji pamato mane ten stovint! Žalios akys, visuomet siauros iš nuovargio rytais, nerangus kū-

nas ir išsiblaškęs žvilgsnis, įbestas į langą, prieš prasidedant pamokai. Ranka atvožia kuprinės dangtį ir pradeda stumdyti knygas, ji palinksta į priekį, kažko neranda, atsidūsta, bet – štai! Pirštai suima vadovėlį ir jį ištraukia. Kokia maža jos rankutė, pamanau ir nusuku akis. Pilkas popierinis aplankas, kurį ji pati iškarpė ir sulankstė, aplenkė sąsiuvinius, suklijavo. *Miriama Halvorsen – gimtoji kalba*. Visos tos akimirkos. Tik kai ji neatėjo, supratau, kokios svarbios jos man pasidarė. Iki tol jų būdavo kasdien. Kiekvieną mielą dieną galėdavau ją matyti, gaudyti jos judesėlius, visa, ką ji darė, visa, ką sakė. Iškart pastebėjau, kai ji ėmė braukti už ausų plaukus, pagalvojau: *anksčiau tu to nedarei*, didžiavausi ja, kai ji vaidindama išdidžiai pakėlė galvą, o kitos juokėsi: *tau taip puikiai sekasi*. Tik aš mačiau šiurpuliuką, kuris perbėgo jos nugara ir vos vos suvirpino pečius, kai ji šaltą rytą stovėjo mokyklos kieme, ji tai veikiai pamiršo, tai pasitraukė iš jos atminties, kaip šaltis pasitraukė iš kūno.

Man trūko jos.

Kai suvokiau, kad ji nepasirodys ir kitą dieną, pajutau nusivylimo dilgtelėjimą. Nors buvau pasiruošęs, nors galvojau: *ji serga, veikiausiai neateis*, ilgėjausi jos. Jau dvi dienas serga. Tada, ko gero, praleis visą savaitę, pamaniau. Bet paskui, po pirmos pamokos, man dingtelėjo, kad turėtų būti įmanoma jai paskambinti. Šiaip ar taip, esu jos klasės auklėtojas, mokykloje ji nepasirodė dvi dienas, kas galėtų ką nors prikišti, jei paskambinčiau paklausti, kaip sekasi, kiek ji dar sirgs. Ar galinti ruošti pamokas. Tada nusiųsčiau pas ją mokinę su namų darbais.

Beveik nepajėgiau laukti. Suradau numerį telefonų knygoje, atsisėdau darbo kambaryje ir kalančia širdimi surinkau skaičius, kurie tuoj pat virto signalu kitoje gyvenvietės vietoje: telefonas skamba, ir ji atsikelia; per koridorių netvirtais žingsniais nueina į svetainę, kur stovi telefonas.

– Alio, – sušnabždėjo.

– Čia tu, Miriama?

Ji nutilo.

– Čia Henrikas. Ar labai sergi?

– Truputį užkimusi, – tarė ji, ir aš išgirdau, kad šypsosi.

– Ar gali ruošti pamokas?

– Manau, kad taip...

Ji tebešnabždėjo. Įsivaizdavau ją stypsant koridoriuje, kokia karšta jos oda.

– Mes gana smarkiai dirbame, – tariau. – Ar atsiųsti ką nors su namų darbais?

– Galite, – atsakė ji kimiu balsu, kuris puikiai atliepė būklę ir visą laiką tarsi atsiprašinėjo. Turėjau nusišypsoti. Sėdėjau išsišiepęs darbo kambaryje, prie ausies spausdamas telefono ragelį, nenorėjau jo padėti, troškau išgirsti daugiau.

– Kaip manai, kiek laiko sirgsi?

– Gal kelias dienas, – sušvokštė ji.

– Gerai, – tarstelėjau.

Stojo tyla. Girdėjau ją kvėpuojant kitame laido gale.

– Tai sveik, – palinkėjau.

– Ačiū, – padėkojo ji. – Viso!

Padėjau ragelį, apsukau kėdę ir, susikrovęs ant stalo kojas, ėmiau keverzoti į bloknotą priešais save.

– Su kuo kalbėjai? – pasidomėjo Heningas.

– Su Miriama, – atsakiau. – Ji serga. Norėjau tik patikrinti, kiek laiko jos nebus.

– Mhm, – numykė Heningas, neatitraukdamas akių nuo kompiuterio ekrano. Pirštai barškino klaviatūrą.

– Galvoju šįvakar užsukti į baseiną. Gal nori eiti kartu? – pasiūliau.

Jis papurtė galvą.

– Turiu labai daug darbo.

Aš atsistojau.

– Ką gi, – tariau ir išėjau parūkyti.

Atsisėdau ant kanalizacijos šulinio dangčio už futbolo vartų ir užsimerkęs pasisukau į saulę. Tarp riksmo ir pūkštimo, spardomo kamuolio bubsėjimo ir plumpsenimo, kai jis pasišokinėdamas nuriedėdavo per šlapią žvyrą, drabužių čežesio ir bėgančių kojų trypimo pasigirdo mano vardas, reikalavimas: *ateikit, Henrikai, pažaisti*, ir aš pamaniau: *kodėl gi ne*, užspaudžiau cigaretę į betoną ir nubėgau prie jų. *Henrikas prieš visus*, – sušuko jie. Netrukus laksčiau kleganėių vaikų makalynėje, jie neatstojo nuo manęs, tąsė mane už megztinio, nuolat mėgindami prasiveržti į priekį ir atimti kamuolį. Nustūmiau juos šalin ir kikendamas aplenkiau, jie to tik ir laukė, dar labiau įsišėlo, vaikų knibždėlynas spaudėsi prie manęs, aš bėgau per minkštą žvyrą, purvas žvilgėjo saulėje, pūtė vėjas, užkabinau porą kojų, ir jos tuoj pat parvirto ant žemės, vaikai rėkė, lipo man ant kulnų, girdėjau savo juoką, kur kas žemesnį

nei jų, jaučiau, kad juokas paėmė viršų, ir nebegalėjau iš jo ištrūkti, *kvakvakvakva!* – laksčiau vaikų būryje leipdamas juokais, kažkas atsipalaidavo ir nebesileido sustabdomas, aš kvatojau ir kvatojau, žinojau, kad turiu sustoti, *kvakvakvakva!* – springau juokais, delnais įsirėmęs į kelius, pastebėjau, kad jie sunerimo, sustojo, bet aš nesilioviau, nieko negalėjau padaryti. Prieš savo valią stovėjau ir isteriškai kvatojau nustėrusių vaikų būryje.

Sustojau sankryžoje aukštėliau parduotuvės. Pro duris išėjo Heningas, abiejose rankose nešdamas po maišelį. Jis buvo siūlęs kartu eiti namo, bet aš atsisakiau, pakeliui galvojau užsukti pas Miriamą, pats atiduoti jai namų darbų užduotis ir neturėjau noro matyti klausiamą Heningo žvilgsnį, sustojęs sankryžoje: *Žinai, aš tik trumpai užbėgsiu pas Miriamą...* – O jis: *Pas Miriamą? Kodėl?* – O aš: *Tik perduosiu jai namų darbų užduotis.* – O jis: *Kodėl nenusiunti vieno iš mokinių?* – O aš: *Galiu tą padaryti ir pats, ilgai netruks.* – O jis: *Taip, taip, daryk, kaip išmanai,* – ir man įstrigtų jo nuostaba, persiimčiau jo mintimis: *Iš tiesų, Henrikai, ko tu taip stengiesi, kas čia ypatinga, kad susirgo viena mokinė?*

Apsidairiau, ar niekas manęs nestebi iš šalia stovinčių namų. Mažoje gyvenvietėje, tokioje kaip ši, esi matomas visur, neįmanoma sustoti šalikelėje, kad kas nors savęs nepaklaustų: *Kodėl jis ten stovi? Ar nori ko nors išvengti?* Tada jie pamato nueinant Heningą ir supranta savaip. *Aha! Jie nebe draugai!* Paskui paskelbia hipotezę. Kelis kartus perduoda iš lūpų į lūpas, ji netenka hipotetiškumo, ir po mėnesio tau tai gali būti pateikta kaip nenuginčijamas faktas: *Aha, tai judu vėl draugai?*

Ką?

Judu gi pešėtės dėl panelės, kurią pažįstate mieste, studentės, visi žino. Nereikia apsimetinėti, kad nežinai, apie ką mes kalbame! Manai, mes kvaili? Manai, neturime akių?

Heningas sustojo priešais nuomojamą namą ir padėjo maišelius ant laiptelio, kad turėtų laisvas rankas atrakinti. Pajudėjau toliau. Tunelio link pamažu nuriedėjo sunkvežimis. Ties kampu atsipalaidavęs brezento kraštas plakėsi į kėbulą stipriame vėjyje. Heningas pakėlė abu maišelius, koja pastūmė duris ir pranyko viduje.

Namas išstovėjo tuščias daug metų, niekas nebuvo pakeista, viskas išliko kaip tą dieną, kai senieji savininkai iš ten išsikraustė, kad paskutinius savo gyvenimo metus praleistų senelių namuose. Heningas be-

matant pasisavino tuos paprastus, palaikius baldelius, kukliai, kone šykščiai įrengtus kambarius. Aš taip nebūčiau galėjęs, mane būtų apėmęs jausmas, kad skolinuosi kažkieno gyvenimą. Kažkas manyje visą laiką būtų laukęs, kada mirusieji sugrįš, o tada stovės ten ir nustebę žvelgs į mane: *ką tu čia veiki?*

O Heningas priešingai – įsikraustė su įkarščiu. Kai aplankiau jį pirmą kartą, jis tuoj pat nusitempė mane į palėpę, kad aprodytų ten saugomus daiktus: sukrauti šalia priešgaisrinės pertvaros stovėjo lagaminai su drabužiais, ant sienos kabojo eilė suknelių ir švarkų, riogsojo dėžės su senais laiškais ir nuotraukomis, knygomis, kartoninė dėžė su senais žaislais, kurioje radau visą kuopą mažų, kruopščiai išdažytų alavinių kareivėlių su juodais taškeliais vietoj akių, raudonomis uniformomis ir baltomis, per krūtinę sukryžiuotomis perpetėmis. Jie buvo plokšti, imami barškėjo. Po jais gulėjo šuolininkas slidėmis be veido, sunkesnis, padėjau jį atgal, ištraukiau katerį ir juodą automobilį su blizgančiais pastovais iš abiejų šonų, lėktuvą su dviem poromis sparnų, taip pat metalinį. Dugne pamačiau aitvarą su virve, susukta į kamuolį, ir vilkelį, keletą senoviškų blizgių paveikslėlių su angelais. Liūdni putlūs cherubinai raudonais skruosteliais ant stangraus popieriaus, kuris čežėjo tarp pirštų. Viską apžiūrėjęs, nuėjau prie langelio galinėje sienoje, norėdamas pamatyti vaizdą į jūrą, tada Heningas padavė man seną nuotrauką.

– Štai ir jie! – pasakė.

Tai buvo nespalvota poros nuotrauka, jie stovi priešais automobilį, pastatytą kažkur pamiškėje. Apsikabinę šypsosi. Jis – ant rankos persimetęs švarką, ji – prie šono tiesiai nuleista ranka. Džiaugsmas per kraštus nesilieja, pamaniau, jis nėra *visa* apimantis. Vienas Dievas težino, ką jiems teko iškęsti. Bet čia jie atostogauja, čia jie sustoję poilsio aikštelėje šalies gilumoje. Nors dangus apsiniaukęs ir kaupiasi lietus, jie stabtelėjo, suvalgė savo sumuštinius, galbūt netoliese girdi šniokščiant upę, keliu pravažiuoja vienas kitas automobilis, galbūt vienas iš jų įjungė posūkio signalą ir atidardėjo prie jų. Kažkas juk turėjo juos nutraukti? Nepratę keliauti, tikriausiai jie buvo drovūs. Ar tik ne tas, kuris ką tik privažiavo, imasi iniciatyvos, prieina, paklausia, iš kur jie, kur išsiruošė. Ji atsako į klausimus, o jis, mažumą paniuręs, surenka daiktus ir nueina prie mašinos po tankiomis eglėmis. Duoda jai suprasti, kad jie jau važiuos. *Mes jau turbūt važiuosime*, – taria ji. Rankoje laiko fotoaparatą. *Gal jus nufotografuoti?* Jai patinka pasiūlymas, bet vyras jau įsėdęs į

automobilį, ji mato, kad jis nepatenkintas. Iš susierzinimo pajuodusiu žvilgsniu išjungia variklį ir išlipa, kai ji pašaukia. Nepažįstamasis stovi už kelių metrų, ir ji mato, kaip jos vyras persimaino, kaip išsiverčia ir nusišypso tam nepažįstamam žmogui, koks jis veidmainis. Nes šypsena atrodo tikra, šypsena nuoširdi. Jis gali, kai nori. Dabar jis persimeta švarką ant vienos rankos, kita persibraukia plaukus, apkabina ją per pečius, ji šypsodamasi galvoja: *ar tai neapykanta, ar aš jo neapkenčiu*, o nepažįstamasis nuspaudžia mygtuką.

Klept.

Padėjau nuotrauką dėžės viršuje. Heningas buvo radęs laišką, pamosavo juo, *trisdešimt septintieji metai!* – šūktelėjo ir ėmė balsu skaityti. Man tai kėlė šiurpą, bet jis tik nusijuokė ir pareiškė ketinąs kurią dieną nuvažiuoti prie jų kapo. Buvau priblokštas. Greičiausiai todėl, jog įsivaizdavau kažką šniukštinėjant po *mano* daiktus, man mirus, buvo nemalonu galvoti, kad galiu būti vėl atrastas, kad apie mane bet kas gali susidaryti bet kokį įspūdį, kai manęs nebėra ir nebegaliu apsiginti. Vis tiek važiavau su juo. Kapinės buvo nebenaudojamos, be bažnyčios, tik aptverta veja su kryžiais ir akmenimis, ant kurių iškalti vardai žmonių, palaidotų čia nuo XVIII amžiaus iki 1960 metų, nemažai skenduolių, nemažai vaikų, daug įdomių vardų. Kai stovėjome prie jų kapo, Heningas pasakė, jog jam atrodo, kad jis juos pažįsta. Bet paskui supratau, tai buvo tik poza, nes jo žvilgsnis tapdavo abejingas kaskart, kai vėliau mėgindavau pakreipti kalbą ta linkme. Pamaniau, jog taip būna ir su sapnais: entuziastingai pasakoji savuosius, nusisukęs nuobodžiauji, kai turi klausytis kitų sapnų. Kaip ir kitų sielvartas laikui bėgant tampa našta. Nors juos supranti ir žinai, kaip jiems sunku, neįmanoma įsijausti, vos susilaikai nežiovavęs prie jų sielvartingų akių, nes kuo gi čia tu dėtas? Mirtis tampa įdomi tik tada, kai artinasi prie tavęs, kai gali ją paversti sava. Žmonės juk nuolat miršta. Ir nuolat gimsta. Taip buvo ir anksčiau. Moterys pastoja, tai įprastas reiškinys, nors išvydęs gimdytojų veidus, trykšte trykštančius džiaugsmu ir viltimi, galėtum pamanyti, jog tai – didžiulė naujovė, kokios pasaulis dar nėra regėjęs: gimimas. GIMĖ BERNIUKAS! BERNIUKAS! BERNIUKAS! Moteris, apsvaigusi iš laimės, vartosi kokios nors ligoninės lovoje, vyras stovi šalia išraudusiu veidu, prie ausies spausdamas mobilųjį telefoną. AŠ TAPAU TĖVU!

Kiek džiaugsmo. Kiek laimės. Gimė vaikas.

Vėl. Gimė *dar* vienas vaikas, pamaniau ir pažvelgiau žemyn į seną, beveik bespalvį vimpelą, kuris ta proga buvo iškeltas ant vėliavos stiebo už namo. Jis standžiai išsiskleidė ore. Vėjas nešė plazdenimą tolyn. *Plast plast plast*. Fiordo žiotyse jūra putojo. Bet dangus buvo giedras. Nė debesėlio. Dangus atsivėrė, pamaniau, galėjau matyti jūros paviršiaus linkį prie horizonto, tikslią ribą tarp jūros ir dangaus, kurios niekada negali pasiekti, kuri visada slenka kartu su tavimi. Žaidimas. Tu judi, ir ji juda. Taip jau yra, kai tenka gyventi rutulyje. *Jokio krašto, kurį galėtum perlipti*, – pamaniau ir įsibėgėjęs paspyriau ledo gabalą. Šis skersas nulėkė per asfaltą, įsismagino, pasiekęs apledėjusį sniegą kelkraštyje, barškėdamas nusirito šlaitu ir dingo tarp neseniai iš po sniego išlindusių akmenų. Šie priminė galvas, įšalusias į žemę. Sustojau ir nusišypsojau pats sau. Tu stovi ten įstrigęs. Jauti, kad ateina ruduo, lietų, kuris plauna tau veidą, smarkų vėją nuo jūros. Tu užsimerki. Tau šalta. Matai žvejų laivus, iš lėto slenkančius pro šalį, bet negali atsigręžti, kai išgirsti balsus ir žingsnius kelyje už tavęs. Kaip baisiai tai erzina! Kasdien praeina tiek žmonių, o tu atsuktas veidu į jūrą. Taip ir gyveni. Kasdien tas pats per tą patį. Kasdien jūra, o ne kelias, kurį taip trokšti matyti. Nebent vieną dieną tau nusišypsotų nepaprasta laimė ir pajustum vaiko rankas, kurios suima tavo kaukolę, pakelia tave ir nusviedžia tolyn, o tu kaukšėdamas nuleki ir nukrenti žemėn kita puse, pagaliau galėdamas matyti kelią, apie kurį taip ilgai svajojai ir kurio taip troškai. *O, Viešpatie, kaip puiku*, – galvoji tada, – *o, Viešpatie, kaip gera*. Nes ką tu matai? Pro šalį riedančius ratus, velkamas kojas, kurios kartais sustoja; jeigu tau pasiseks, kokią dieną pamatysi ką nors atsitupiant, ir prieš tavo akis šmėkštelės veidas, rankos, liemuo. Bet dienos eina. Argi nenuobodoka riogsoti ten ir amžinai matyti tik tą kelią, tas kojas, tas padangas? O kas ten visą laiką už tavęs dunksi? Ar atplaukė naujų laivų? Ar nebuvo geriau anuomet, kai priešais plytėjo jūra ir galėjai regėti į krantą dūžtančias bangas, laivus, kurie vieną dieną kantriai išpupsėdavo į jūrą, o kitą dieną parpupsėdavo atgal? Taip, buvo geriau. Buvo kur kas geriau.

Kokie tai buvo laikai.

O tada vėl pradeda snigti. Esi užklojamas per vieną popietę: aplinkui tamsu. Miegas neima. Spoksai nematydamas nieko, turi marias laiko permąstyti savo gyvenimą, kol sulauksi pavasario, saulės, vasaros. Bet dabar žiema. Šalta ir drėgna, apie ausis stūgauja audros. Kad tik galėtum pajudėti! Nors truputį! Pakaktų voko trūktelėjimo, pamanai, gerasis

Dieve, suteik man nors vieną nervingą traukuliuką! Mažą judesėlį! Tačiau tu stovi įšalęs, ir tiek. Kaip buvo įšalę nusidėjėliai pačiame pragaro dugne, kai per Velykas, prieš daugybę metų, ten nusileido Dantė, su savo palydovu pagaliau įveikęs visus ratus ir nuolydžius. Nejudrumas – žiauriausia iš visų pragaro kančių. Ar tikrai? Už sąstingį nėra didesnės bausmės? Nejudrumas ir yra prakeiksmo padarinys?

Dantė žengia per tą sušalusią tamsą, žvilgančio ledo paviršiuje įžiūri nusidėjėlių galvas, pūpsančias kaip kupolėliai. Jie negali pajudėti. Iš čia judėjimas pasitraukė amžiams. Išskyrus burnas. Žandikaulius jie gali pražioti ir sučiaupti, kalena dantimis, kada ne kada šūkteli, ir iš įšalusių galvų pasklinda nevilties kupinas riksmas, jis pasisuka pažiūrėti, kas šaukė, bet tai neįmanoma, balsai atsiskyrę, sklando ore, choras, galinga rauda; vienintelis jiems likęs balsas nuolat pabėga nuo jų, išsisklaido, ir viską tenka pradėti nuo pradžių.

Sustojau prie keliuko ir pažvelgiau į namą, kuriame gyveno Miriama.

Ar tai taip pavojinga? Kas čia nuostabaus, jei mokytojas aplanko mokinę, kad užduotų jai namų darbų? Ar apskritai yra kokia nors priežastis to *ne*daryti?

Ne, pamaniau, nėra.

Vis tiek jaudinausi, kai sustojau prie durų ir pakėliau pirštą prie durų skambučio. Išgirdau jį sučirškiant, širdis smarkiai plakė.

Žengiau porą žingsnių atgal. Prie sienos stovėjo atremta šluota. Ja jie tikriausiai nuo batų nusibraukia sniegą prieš įeidami, pamaniau. Siena pilka, su atsainių mentės brūkštelėjimų pėdsakais: jis viską padarė pats. Pastatė namą nuo pamatų. Kažkada į aštuntojo dešimtmečio pabaigą, sprendžiant iš išvaizdos. Platūs vientisi langai, aukšta mūrinė siena.

Patryniau rankas. Tada vėl paskambinau. Už durų iškart pasigirdo žingsniai.

Atidarė Miriamos mama.

– Henrikai! – nustebo. – Čia tu?

– Girdėjau, kad Miriama serga, – tariau. – Pamaniau, užduosiu namų darbų. Ji juk nėra sunki ligonė?

– Ne, ne.

Motina nusišypsojo. Plaukai buvo susivėlę, tarsi būtų miegojusi.

– Ar netrukdau?

– Žinoma, ne. Nagi, užeik į vidų.

Ji paleido duris ir žengė žingsnį į šalį. Praėjau pro ją ir prieškambaryje pasilenkiau nusiauti batų. Pasienyje stovėjo kabykla, viena eile buvo išrikiuotos kelios poros batų. Ant lentynėlės atpažinau Miriamos aulinukus ir turėjau užgniaužti džiaugsmą, kuris užplūdo mane, kai juos pamačiau. Jie buvo tokie mažučiai!

– Gali eiti tiesiai į viršų, – tarė motina. – Autis nereikia.

– Jie purvini, – pasakiau ir pažvelgiau į ją.

– Niekis.

– Tikrai?

– Eik į viršų.

Atsitiesiau. Viduje buvo šilta ir maloniai kvepėjo: tas kvapas kiekvienuose namuose skirtingas, juos junta tik svetimi žmonės. Virš komodos, prie laiptų, kabojo veidrodis. Kita siena buvo nukabinėta nuotraukomis, bet negalėjau sustoti, kad apžiūrėčiau jas atidžiau, užlipau laiptais ir stabtelėjau viršuje, klausiamai atsisukau į Miriamos mamą.

– Turiu pripažinti, uoliai atlieki pareigas, Henrikai, – tarė ji. – Kiek yra mokytojų, kuriems net į galvą neateitų rūpintis.

Ji nusišypsojo ir praėjo pro mane.

– Gal išgersi kavos?

– Ne, ačiū. Aš tik atiduosiu štai šitą, – pasakiau kilstelėdamas maišelį. – Tuoj pat išeisiu.

– Kaip žinai. Ji guli ten, savo kambaryje, – pasakė motina ir kinktelėjo galva į koridoriaus gilumą.

Pati įlindo į virtuvę. Pastovėjau kelias sekundes žvelgdamas į svetainę. Vadinasi, jie sėdi čia šeštadienio vakarais, pasidėję limonado ir bulvių traškučių, galbūt picos, kurią iškepė mama, jie žiūri televizorių, šeimos galva susimaišo kokteilį, pažvelgia į Miriamą, *nori paragauti?*, o ji papurto galvą – ragavo anksčiau, neskanu. Bet Andrėjas nori, jis gurkšteli iš taurės, mėgina paslėpti grimasą. *Aaa!* – atgalia ranka nusišluosto burną.

Girdėjau, jog virtuvėje atidaroma spintelė, barška puodeliai, statomi ant stalo. Nuėjau koridoriumi. Andrėjo kambarys. Jo vardas didelėmis raidėmis išdegintas medinėje lentelėje, kurią, matyt, pats pasidarė per darbų pamoką. Ar kitas kambarys tėvų?

Atsigręžiau, mama tebebuvo virtuvėje. Pravėriau duris ir dirstelėjau vidun. Vėsu, šviesu. Balta kiliminė grindų danga, dvigulė lova viduryje kambario, užuolaida, kuri išsigaubė nuo atviro lango.

Kažkur namuose trinktelėjo durys. *Skersvėjis*. Pažvelgiau į virtuvę, atsargiai užvėriau duris. Ji nieko nepastebėjo. Paėjėjau dar ir sustojau prie tolimiausių durų.

Ten, viduje, guli ji.

Pabeldžiau.

– Prašau!

Miriama gulėjo lovoje pusiau sėdomis, apkamšyta pagalvėmis. Kai pamatė, kad tai aš, smarkiai išraudo ir užsitraukė antklodę aukštėliau. Uždariau duris. Ji tyliai gulėjo ir žvelgė į mane. Atplėšiau žvilgsnį nuo nuogų jos pečių ir apsidairiau kambaryje. Prie rašomojo stalo stovėjo kėdė, atitraukiau ją. Ant atkaltės buvo permestas megztinis ir kelnės.

– Galite juos nuimti, – sušnabždėjo Miriama.

Ji šyptelėjo, kad tokia užkimusi, atsikrenkštė. Padėjau maišelį ant stalo, paėmiau drabužius ir stovėjau, laikydamas juos rankose.

– Kur padėti?

Mes žiūrėjome vienas į kitą.

– Padėkite juos ten, – tarė ji ir mostelėjo į drabužių krūvą, sumestą ant skalbinių pintinės palei sieną.

Ji prisitraukė vieną koją po savimi. Aš nusisukau. Galvojau, kad ji guli ten, nuoga, šilta ir rami. Šlaunis, nuslystanti paklode, pirštai, prisitraukiantys antklodę arčiau kūno, mažos krūtys. Turiu liautis, pamaniau. Mano rankos praverdamos maišelį drebėjo, polietilenas šlameno. Ką ji pamanys.

– Štai, – tariau ir ištiesiau jai pluoštelį popierių, kuriuos buvau paruošęs ir sudėjęs į maišelį. Ranka išslydo iš po antklodės ir paėmė juos, ji atsisėdo aukštėliau ir pasidėjo krūvelę ant kelių. Ji nepajėgė galvoti apie nieką daugiau, tik tai, kad aš čia, supratau iš jos judesių, žvilgsnio – akys greitai nuslydo lapu, kurį buvau jai surašęs.

Pasirėmiau delnu į čiužinio kraštą ir palinkau prie jos.

– Gali nedaryti *šito* ir *šito*, – pasakiau bakstelėdamas pirštu.

Nuo karščio degantys veidai. Drėgnos lūpos. Jos alsavimas. Akys, atkakliai vengiančios manęs.

Nurijau seiles ir atsitiesiau.

– Karščiuoji? – paklausiau. – Tau nereikia nieko daryti, jei blogai jautiesi, Miriama.

Ji nusišypsojo man.

– Aš nesu labai didelė ligonė, – sušvokštė.

Mūsų žvilgsniai vėl susitiko. Pakilau ir priėjau prie lango. Atsukęs nugarą, tariau:

– Pasakyk, jei kas bus neaišku.

– Gerai, – atsakė ji.

Kambarys atrodė visai kitaip, negu įsivaizdavau. Vis tiek čia buvo tie patys daiktai. Lova, rašomasis stalas, spinta, sienos nulipdytos įvairių grupių ir kino žvaigždžių plakatais. Jos kuprinė stovėjo prie stalo kojos. MIRIAMA – didelėmis raudonomis raidėmis. Penalas, kurį taip dažnai matydavau jos rankose, dabar gulėjo ant stalo, šalia vadovėlių krūvos. Nepastebimai pasukau galvą ir pažvelgiau atvirų spintos durų link. Bet šviesa buvo per blanki, įžiūrėjau tik krūvas drabužių, nebuvo įmanoma įsidėmėti jokių detalių.

Ar nueiti ir pažiūrėti? Prispausti drabužį prie veido ir įkvėpti ką tik išskalbtos medvilnės kvapą? Juk čia buvome tik aš ir ji. Nieko daugiau.

Ji sukrutėjo lovoje už manęs.

– Ar viskas suprantama? – paklausiau ir atsisukau.

Ji kinktelėjo galva.

– Tai kada vėl galėsi ateiti į mokyklą?

– Nežinau, – sušnabždėjo ji. – Turite paklausti mamą.

Paėmiau maišelį į ranką.

– Na, gerai, Miriama, – tariau. – Manau, dabar turėsi užtektinai darbo.

Priėjau prie durų, uždėjau ranką ant rankenos, atsigręžiau.

– Greičiau sveik! – palinkėjau.

Ji palinko į priekį, kad padėtų popierius. Kita ranka spaudė antklodę prie kūno.

– Ačiū, – padėkojo ji, aš nusišypsojau ir pamėginau vėl sugauti jos žvilgsnį, bet ji nusuko akis į šoną, o aš išėjau ir uždariau duris svarstydamas, ką galėtų reikšti tas priešiškumas, kuris apėmė ją būtent tada, kai ruošiausi išeiti, tikiuosi, tai nebuvo panieka, pamaniau ir sustojau koridoriuje. Ne, nusprendžiau, bet kuriuo atveju ne panieka. Ji paraudo, kai atėjau, argi ne? Drovėjosi manęs.

Nepasakiau nieko, ką norėjau pasakyti. Kad galinti ateiti pas mane, jei norinti, kad tą sekmadienį manęs, deja, nebuvo namie, kad galvojau apie ją.

Nemąstydamas, ką darau, vėl atvėriau duris. Ji atsisuko. Priėjau prie jos. Ji žiūrėjo į mane nustebusiomis akimis. Uždėjau vieną ranką ant

apkloto, pasilenkiau virš jos ir paliečiau jos šiltas lūpas savosiomis, švelniai pabučiavau, tada paglosčiau jai galvą.

– Ateik pas mane į namus, Miriama, – tariau. – Ten mes galėsime būti vieni.

4

Stovėjau šalia didžiulio uolos kyšulio kalno pašonėje, už gyvenvietės, ir spoksojau į tolį. Saulė nusileido, dangus sutemo. Bet truputis šviesos liko, blankus atsiminimas dienos, kuri, praskiedusi naktį, suteikė tamsai laikiną melsvą atspalvį. Tik jūra ir kalnai buvo visiškai juodi. Atsitūpiau ir pajutau nuo sniego plutos kylant šaltį. Ji buvo kieta kaip ledas. Prispaudžiau delnus prie sniego. Po manimi švietė namai, išsirikiavę eilėmis abipus lygiagrečių gatvių. Mokykla ir žuvų supirkimo punktas, krantinė ir tunelis. Daugiau nieko nebuvo. Trys šimtai gyventojų. Atrodė paprasta ir aišku. Kaip ir aš jiems turėjau atrodyti paprastas ir aiškus. Bet jie nežinojo, ką aš galvoju. Nežinojo, apie ką svajoju. Nežinojo, kad mane ir Miriamą kas nors sieja, kad aš ją pabučiavau, o dabar ėjau su ja pakalbėti, paprašyti ją ir toliau taip elgtis, kad viskas liktų tarp mūsų. Nes tada tai būtų įmanoma. Tada Miriama galėtų pas mane lankytis. Slapti pasimatymai, kur būtume tik dviese, slaptos akimirkos, kurias galėtume prisiminti kitą dieną, kai ji lyg niekur nieko sėdėtų priešais mane savo suole. Džiaugsmas priklauso tik jai. Ji žiūri į mane, šypsosi, ir visiems, kas ją mato, tai tik nekalta šypsena. Nes mokiniai mane myli, jie šypsosi man, o aš šypsausi jiems; taip turi būti. Aš uždedu ranką jai ant peties, kai pasilenkiu, kad padėčiau išspręsti uždavinį, taip pat elgiuosi su Katarina, Kenetu, Anete. Nėra jokio skirtumo. Skirtumas manyje, ir jo niekas negali matyti, kaip niekas negali matyti skirtumo, kurį junta Miriama, džiaugsmo, užliejančio ją, kai ji galvoja apie mane. Jis tik tarp mūsų. Tarp Miriamos ir manęs.

Ėmiau leistis nuo kalno. Apačioje iš tunelio išniro automobilis. Žibintų šviesa šmėkščiojo ant šlaito, ratams trinksint per kelio duobes, kurias paliko žiemos įšalas. Netrukus išgirdau variklio ūžimą. Kai šis nutolo, liko tik sniego gurgždesys ir mano alsavimas. Kraujas, tvinksintis smil-

kiniuose. Sušilęs ir įsiaudrinęs kapanojausi žemyn. Prieblandoje švietė sniego pluta, nesimatė nuolydžio. Stačiau koją ten, kur maniau esant žemę, bet nepataikiau, koja leidosi toliau, paskui, praradęs pusiausvyrą, keletą metrų nučiuožiau.

Kalno papėdėje, kur lopais buvo nutirpęs sniegas, suspausta žolė ir minkštos samanos dvelkė drėgme ir puvėsiais. Kvapas man priminė kitus pavasario vakarus kitose vietose, atmintyje šmėkštelėjo veidas, kuris kartą pasisuko į mane, lietuje žvilgančio lietpalčio gobtuvas, balti pirštai, kuriuos ji ištiesė, kad galėčiau pajusti, kokie jie šalti. Sustojau ir giliai įkvėpiau, tačiau vaizdas išnyko, liko tik nuotaika, kol galiausiai pradingo ir ji, o aš vėl ėmiau tyrinėti vietovaizdį.

Mažumą apsiskaičiavau, kokiu šimtu metrų prašoviau pro namą, į kurį taikiau. Kai prieš pusvalandį praėjau gatve, iškart sumečiau, kad galiu būti pastebėtas, jeigu keliuku palei namo sieną sėlinsiu prie jos lango iš kiemo pusės. Jie pastebėtų mane iš svetainės, o ir kaimynai matytų, jei pažvelgtų pro langą. Tamsoje kažkas juda, jie, žinoma, prisikiša arčiau pažiūrėti, kas ten. Kažkokia žmogysta beldžia į langą, jie, žinoma, ima svarstyti, kas tai galėtų būti. Aukštas ir lieknas, juk šiek tiek primena Henriką? Ir ko jis slankioja prie mažosios Miriamos lango vėlyvą šeštadienio vakarą?

Iš to nieko nebūtų išėję. Todėl prie koplyčios peršokau griovį ir pabėgėjau šlaitu, kad apeičiau namą, priartėčiau prie jo iš kitos pusės, pasislėpęs nuo smalsių akių. Žinojau, jog baimė, kad ji galėjo prasitarti, iracionali; priešingu atveju jau kadai būtų paskambinta mano viršininkui ir viskas išklota, būtų tiriamos aplinkybės – o tada būčiau iškviestas pasiaiškinti ir gavęs įspėjimą, gal ir darbo netekęs, nes taip jau yra, net nekaltas bučinėlis jiems reiškia pasaulio pabaigą. Todėl ir stypsojau tenai. Kad tik įsitikinčiau, jog ji neprasitars! Tada galėčiau nusiraminti. O jeigu ji vis tiek papasakos, kas atsitiko? Tada viską neigsiu. Persitempęs vaikas, pilnas kliedesių, lūkesčių ir vaikiškų jausmelių savo mokytojui. Ką aš galiu padaryti? Ką galiu jai sakyti? Įdomu, kuo jie patikėtų? Gal dar visi nėra *tiek* pamišę, jog iškart pripažintų ją esant teisią? Tvirtina, kad ją *bučiavau*? Na, žinot! Argi jai ne trylika metų, argi ji ne vaikas? Kodėl turėčiau taip elgtis?

Bet Miriama nieko nesakys. Ji norės pasilaikyti paslaptį sau. Aš žinojau, mačiau, kaip jai tai svarbu.

Perlipau tvorą ir įžengiau į apsnigtą sodą. Jos langas buvo tamsus. Pažvelgiau į laikrodį. Dar tik pusė vienuolikos. Ar ji jau galėjo atsigulti?

Atlaužiau trupinį sniego plutos ir paleidau į langą.

Nieko.

Ji miega?

Nusviedžiau dar vieną luitelį. Bet niekas neatidarė, niekas neprikišo veido pažiūrėti, kas tai galėtų būti. Galbūt ji atsikėlusi. *Aš jaučiuosi geriau, mama, gal galiu pažiūrėti televizorių?*

Šiek tiek atsitraukiau ir pamažu paėjėjau toliau, kad pažvelgčiau pro svetainės langą. Iš ten, kur stovėjau, matėsi tik gėlių vazonų eilė ant palangės ir kraštelis sienos palubėje. Nebuvo jokios galimybės su ja pakalbėti, kol ji po poros dienų neateis į mokyklą. Turėjau ja pasikliauti. Bet dabar žinojau, kaip jie gyvena, dabar galėjau įsivaizduoti, ką jie veikia. Teks pasitenkinti tuo, pamaniau ir nusėlinau atgal, lanku aplenkiau sodus ir išėjau į kelią ties koplyčia. Tiek aklinėjus tamsoje, tai buvo atgaiva. Tarsi tą akimirką, kai po kojomis pajutau asfaltą, mane kas pakylėjo į kitą būseną. Patamsyje, kai šnopšdamas kapanojausi kalnu, mintys buvo painios ir sudėtingos, keliančios sumaištį karštoje galvoje, o dabar jos nurimo, tapo paprastos, aiškios. Nebuvo dėl ko nerimauti. Šeštadienis, pusė vienuoliktos vakaro, o aš išėjęs pasivaikščioti po gyvenvietę.

Šalia vaizdajuosčių nuomos punkto stovėjo automobilis įjungtu varikliu. Priartėjęs išgirdau balsus ir juoką. Šalia automobilio pavirtę ant kojelių rymojo du mopedai. Jų savininkai susigūžę nuo šalčio sėdėjo ant suoliuko po langu. Rankos striukių kišenėse, iš burnos kylantis garas. Jie linktelėjo, kai ėjau pro šalį. Tuo pat metu atsidarė durys, pro jas plūstelėjo riebaus, šilto oro banga, prisotinta kepamo maisto tvaiko ir cigarečių dūmų. Tai buvo vienas iš dvidešimtmečių. Rankose jis nešė keturias dešreles su bandelėmis ir maišelį bulvių traškučių, po pažastimi laikė kokakolos butelį, priėjęs pasilenkė prie automobilio lango. Pro jį išlindo dvi rankos, dešrelės viena po kitos buvo paimtos vidun ir pasidalytos tarp sėdinčiųjų ant galinės sėdynės.

– Kaip sekasi? – pasidomėjau ir sustojau priešais jį, lyg netyčia dirstelėjau į tamsią automobilio gelmę, kur ant galinės sėdynės suglaudusios kelius sėdėjo trys merginos ir valgė dešreles. Prieš metus jos baigė devintą klasę. Dabar jas vėžina dvidešimtmetis, septyniolikinių karalius.

– Ačiū, gerai, – atsakė jis ir įsėdo į automobilį. – O tu, Henrikai, vis vaikštinėji?

Atsisukęs pažiūrėti, ar jos pagavo juoką, viena ranka įkišo į magnetolą kasetę, kita – įjungė pavarą, vyptelėjo man ir su pagreičiu nurūko tolyn, visu smarkumu griaudint *Creedence* muzikai.

Netoli namų nuo kalvos viršaus pamačiau atkulniuojant Heningą.

– Ėjai pas mane? – paklausiau ir sustojau priešais.

Jis papurtė galvą.

– Buvau užsukęs pas Lindą.

Kam reikėjo apie tai klausti? Ką jis dabar pamanys? Kodėl turėjo eiti pas mane?

Patylėjome.

– Rikardas išvykęs? – pasiteiravau, kai jis jau norėjo eiti.

Heningas nusišypsojo.

– Jis Osle.

– Kas per tipas, – tariau.

– Sutinku.

– Taigi, – nutęsiau. – Eisi namo?

– Manau, kad taip. Juk niekas nevyksta?

– Šįvakar? Ne. Visi turbūt sėdi kur nors ir geria.

– Šalta, – pasakė Heningas ir nusipurtė, kad pabrėžtų savo žodžius. – Keliauju namo. Iki!

– Iki, Heningai.

Kai tik parėjau, nusimečiau drabužius, atsukau dušą ir nugara atsišliejau į plyteles, užmerkiau akis, iš lėto nuslydau žemyn – ant manęs sruvo vanduo. Buvo gera. Šiltas vanduo, vėsios plytelės. Sėdėjau apimtas malonių pojūčių, leidau vandeniui plekšenti ant manęs, kol po pusvalandžio jis ėmė vėsti, tada pakilęs užsukau vandenį ir nuo vandens išpurtusiais pirštais pravėriau langą. Ilgai stovėjau žiūrėdamas, kaip garai palei sieną kyla aukštyn ir mažais debesėliais išplaukia į šaltą, skaidrų vakaro orą, klausiausi, kaip bangų šniokštimas susimaišo su tolydžio stiprėjančiu vėju, ir mąsčiau, kad gulėdama savo kambaryje Miriama galbūt girdi tą patį garsą. Nuo karščiavimo įkaitęs ir jautrus kūnas, ilga, į sapną panaši naktis, kitoks pasaulis: pro vonios kambario langą ji žvelgia į miegantį miestelį, mano buto link: ar ten dar dega šviesa? Ne, tikriausiai jis jau atsigulė. Užsitraukė antklodę ir galbūt prisiminė tą

gerą jausmą iš vaikystės, kai švari oda priglunda prie vėsios, ką tik išskalbtos patalynės. Kai atsigulęs jis susiriečia į kamuoliuką, visai kaip dabar. Kai prieš užmigdamas pagaliau nusiramina, visai kaip dabar, ir mintyse gali būti kuo tinkamas.

Kai išaušo pirmadienis, buvau pasiruošęs. Į mokyklą nuėjau anksčiau negu įprastai, norėjau būti ten pirmas ir pamatyti ją prieš tai, kai ji pastebės mane, kad taip įgyčiau nedidelį pranašumą susidariusioje situacijoje, jeigu ji būtų ką nors papasakojusi savo draugėms.

Pro tuščio mokytojų kambario langą mačiau gatve atpėdinant pirmąsias mokines. Jos sustojo prie parduotuvės. Tikriausiai laukia ko nors, su kuo buvo sutarusios eiti kartu, pamaniau. Vaikų pasaulyje tai vienas iš svarbiausių veiksmų. Su kuo nors eiti reiškia draugystę, pripažinimą. Pagal tai, su kuo vaikštai į mokyklą, galima spręsti, kas tu esi. Jeigu pasitenkini vienu iš tų, kurie niekam nerūpi, ir pats esi toks, kuris niekam nerūpi, o judviejų rangus nulemia tai, katras katro laukia. Jeigu ji stovi neslėpdama, kad mielai eitų drauge, esi aukščiau jos, jeigu tu prašaisi į kompaniją, tada tu esi apačioje.

Nuo namo, stovinčio parduotuvės pašonėje, tekina atbėgo mergaitė. Kai susilygino su dviem kitomis, sulėtino greitį ir visos trys koja už kojos patraukė mokyklos link. Tuo pat metu man už nugaros duris atidarė Enoksenas. Paklausė, ar nenoriu kavos, aš linktelėjau, jis pripylė puodelį ir atnešė man.

– Į ką taip žiūri? – paklausė.

– Į nieką, – atsakiau. – Gėriuosi vaizdu.

– Gražu, ar ne?

– Taip. Tikrai gražu, – pritariau jam. – Ypač kai išlenda saulė, – pridūriau.

– Tu teisus, – tarė jis.

Trijulė priartėjo. Atpažinau jas. Tai Katarina, Hana ir Miriama. Užbrukusios pirštus už kuprinių diržų, jos atlingavo į mokyklos kiemą. Bet Enokseno artumas mane trikdė, negalėjau jų tyrinėti, buvau priverstas spoksoti į tolį, tuo pat metu svarsčiau, ko jis iš manęs nori.

Stovėjome tylėdami. Akies krašteliu pastebėjau, kad visos trys mergaitės nusiėmė kuprines, paskui atsirėmė į sieną ir ištiesė kaklus, atkišdamos veidus į saulę.

Supratau, kad ji nieko nepasakė. Bet negalėjau būti tikras, kad nepra-

sitars. Iki pamokų pradžios dar buvo nemažai laiko, ji išsirgo visą savaitę, daug kuo reikėjo pasidalyti. *Žinai, ką padarė Henrikas?*

Enoksenas pašėsi barzdą. Gurkštelėjau kavos iš puodelio, kurį laikiau rankoje, nurijęs pajutau, kaip sudirgo skrandis: beveik parą nebuvau nieko valgęs.

Pajutau, kad jis į mane žiūri.

– Jau seniai šaukei tėvų susirinkimą.

– Nejaugi? – nusistebėjau.

Kitiems mokytojams jis to neprimindavo. Tokius dalykus jie spręsdavo patys.

– Paskutinis buvo prieš Kalėdas, – tarė jis. – Netrukus turi sušaukti kitą susirinkimą, kad iki mokslo metų pabaigos spėtum dar vieną. Nėra tikslo per daug jų suspausti.

– Gerai, – atsakiau.

Judesys už lango privertė mane pasukti galvą. Miriama įkišo vieną ranką į kelnių kišenę. Išsitraukė kramtomosios gumos pakelį, pasiūlė kitoms. Katarina papurtė galvą. Anetė ištiesė ranką. Miriama suspaudė pakelį smiliumi ir nykščiu, išstūmė vieną gabalėlį. Tada paėmė vieną pati. Išsižiojo ir suleido dantis. Aštrus skonis suvirpa ant liežuvio. Joje, tenai, *dabar*.

O, taip.

– Kaip manai kada? – paklausė Enoksenas.

Mūsų žvilgsniai susitiko.

– Kitą savaitę, – atsakiau.

Jis kinktelėjo galva, tai jam patiko: veiksmingumas. Padarytas dar vienas sprendimas, išspręstas dar vienas klausimas. Ir dar kartą užkirstas kelias galimai nejaukiai tylai. Nes vieni mokytojų kambaryje mes išbuvome daugiau kaip dešimt minučių. Pokalbis buvo būtinas. O apie ką dar su manimi šnekėti?

Laimei, įkalnėn jau dardėjo Jūsefseno automobilis. Enoksenas atsisėdo, pavartė vieną iš praėjusios savaitės laikraščių. Aš ištraukiau kelias knygas iš savo spintos, kad atitraukčiau dėmesį nuo to, kas mane iš tiesų domino, padėjau jas ant savo rašomojo stalo darbo kambaryje, parašinėjau į savaitės pamokų planą, tada vėl atsistojau priešais langą. Jūsefsenas užtrenkė automobilio dureles, pasitaisė akinius ir ėmė mautis nuo rankų pirštines, dirsčiodamas į du vaikinus, atpėdinančius į mokyklos kiemą. Devintokai. Girdėjau, kartą vienas iš jų stvėrė Jūsefsenui už gerklės,

šis visą dieną tirtėjo iš įniršio ir pasipiktinimo, bergždžiai mėgindamas nuslėpti tikruosius savo jausmus: bejėgiškumą ir baimę. Bet tai buvo seniai. Nesiteikęs jiems net linktelėti, jis žengė mokytojų kambario link. Abu vaikinai pasuko tiesiai prie mano mergaičių. Išsižergę sustojo priešais jas ir ėmė kalbėtis tarpusavyje. Mergaitės, rodės, susidrovėjo, visi judesiai tapo mažesni; Katarina bato galu kapstė žemę, Anetė pakreipusi galvą nubraukė plaukus į šoną, tolydžio mėtė į juos akis. Jos kažką vaidino. Priėjau arčiau lango, kad geriau matyčiau. Nes ir Miriama ten stovėjo. Bet ji nepaveikta, pamaniau, ji turi paslaptį, dėl kurios visiškai užgožia kitas. Ji turi apie ką galvoti, ir tai ją kilsteli virš jų.

Nevalingai atsisukau, kai atsidarė durys ir įėjo Jūsefsenas. Jis pasisveikino su mumis, kabykloje pasikabino paltą ir nuslimpino susirasti puodelį. Netrukus kažkas vėl įėjo. Tai buvo Linda. Rankose ji laikė baltą kartoninę dėžutę.

– Kieno gimtadienis? – pasiteiravo Enoksenas.

– Kiek žinau, niekieno, – atsakė Linda ir sustojo prie šaldytuvo. Atidariusi dureles, įkišo dėžutę.

– Tai kam atsinešei tortą? – paklausė Enoksenas.

– O kas sakė, kad čia tortas? – tarė Linda ir paslaptingai mums nusišypsojo.

Tualete šaltu vandeniu nusimazgojau rankas, nusiprausiau burną ir nusišluosčiau popieriniu rankšluosčiu, spoksodamas į savo atspindį veidrodyje. Veidas buvo ramus ir rimtas.

Tokį jie mane mato, pamaniau, įėjęs į klasę. Tačiau mane vėl užliejo nepasitenkinimas, kai pagalvojau, kad po kelių minučių čia bus Miriama. Atsisėdau prie mokytojo stalo ir pasidėjau vadovėlį, kurio reikės pamokai. Pro langą įžambiai krito saulė, perskrodusi kambarį apšvietė sieną šalia manęs. Šviesos pluoštuose pamažu sukosi dulkių krisleliai. Kai atsivėrė durys, mačiau, kaip siūbtelėjusi oro banga juos įsmagino.

Numaniau, kad prie pertvaros stovi Irena.

– Girdėjai, kad Linda nėščia?

Durys klept užsidarė. Stumtelėjau kėdę atgal ir ramiai užmečiau koją ant kojos, pasukau galvą.

– Nuo Rikardo?

Ji nedrąsiai nusišypsojo lyg dvejodama, ar aš juokauju, ar kalbu rimtai.

– Ji ką tik pasakė. Atsinešė *tortą*, kad atšvęstų.

– Kad *atšvęstų*? – nusistebėjau. – Ar tai normalu?

Irena užvertė akis į lubas. *Tu juk pažįsti Lindą*. Staiga sučirškė skambutis ir ji skėstelėjo rankomis tarsi atsiprašydama, kad jai reikia eiti į savo klasę. Mokiniai už lango sujudo, aš pamaniau, kad turiu elgtis šaltakraujiškai, kad ir kas būtų. Pro laisvų judesių ir tvirto žvilgsnio apsaugą nepraleisti jokių nerimo ženklų. Net jeigu Miriama būtų pasipasakojusi savo draugėms ir jos kikendamos apipiltų mane slaptomis užuominomis, elgčiausi kaip įprastai. Nuo visų galimų nemalonumų ginčiausi drausmindamas klasę. Iki mokslo metų pabaigos liko trys mėnesiai, o jūs užstrigę šeštokų lygyje, pasakyčiau. Taigi prie darbo.

Pirmieji į klasę įslinko Kenetas su Trunu. Atsainiai numetė kuprines ant grindų, tada atsisėdo, susikrovė alkūnes ant kėdžių atlošų ir toli po stalu ištiesė kojas – poza, bylojanti, kad jiems į viską nusispjaut ir kad jie gali pakelti bet ką. Koridoriumi išgirdau atskardenant Anetę. Net kai ji kalbėdavo tyliai, jos balsas būdavo rėksmingas ir čaižus. Kažkas sukosėjo. *Miriama*, – pamaniau ir turėjau susitvardyti, kad nepasukčiau galvos ir neįsileisčiau jos į save, nepajusčiau, kaip ji mane sutinka. Ar jaudinasi taip pat kaip aš. Ar net nuo lengvo mano žvilgsnio jos širdis suspurdėtų, kraujas muštų į skruostus, rankos taptų neryžtingos, delnas pamažu perbrauktų šlaunį, jai pačiai to nežinant. Ar ji susikaupė, kad atrodytų nepažeidžiama: jai kartais būdinga įžūloka laikysena, užsispyrimas, kurį dievinu, bet dabar negalėčiau pakęsti, nes šiuo momentu jis būtų nevienareikšmis.

Aš atsistojau ir atsirėmiau į stalo kraštą. Miriama garsiai tauškėjo artėdama prie savo vietos, tarsi apie nieką daugiau negalvotų, tik apie tai, ką kalba. Nunarinusi galvą ji atsisėdo, nė karto nepakėlusi akių iš kuprinės išsitraukė reikmenis: sąsiuvinį, vadovėlį, penalą. Jos vardas didelėmis raudonomis raidėmis. MIRIAMA. Prisiminiau, kaip stovėjau atsukęs jai nugarą, kai ji kuitėsi lovoje, bet nuvijau tą mintį šalin ir apžvelgiau klasę.

– Pavargę? – paklausiau.

Miriama atsidarė penalą, ištraukė pieštuką ir iškart ėmė kažką keverzoti. Ką ji sau mano, kad gali įeiti čia kaip niekur nieko, tiesiog tęsti lauke pradėtą pokalbį ir taip išvengti manęs, kas tai, *ar ji gėdisi?*

– O kaip jūs manot! – atrėžė Kenetas.

Žinojau, kad būti pavargusiems po savaitgalio jiems prestižo klausi-

mas, ir nesusilaikiau nešyptelėjęs.

– O jūs – ne? – paklausė Katarina.

Papurčiau galvą.

– Ar negalime veikti ką nors nesudėtinga, Henrikai? – paprašė Anetė.

– Taip, – paantrino Katarina. – Juk pirmadienis, pirma pamoka. *Please!*

– Būkite geras, Henrikai, – maldavo Hana.

Visi spoksojo į mane. Tik Miriamai, rodės, niekas nerūpi.

– O kas yra nesudėtinga? – paklausiau.

– Taip! – leptelėjo Trunas Ivaras.

– Aš dar nieko nepasakiau, – tariau. – Tik paklausiau, kas yra nesudėtinga.

Kodėl ji manęs vengia?

– Laisva pamoka! – sušuko Kenetas.

Anetė sustenėjo.

– Tu kaip vaikas, – mestelėjo.

– Mes galime piešti, – pasiūlė Hana.

– Na, žinot, – pasakiau. – Norite *piešti*? Tai į kelintą klasę jūs einate?

Hana paraudo.

– Kadangi neturite geresnių pasiūlymų, pradėsime nuo ten, kur sustojome penktadienį, – tariau ir paėmiau į rankas knygą.

– O, ne, – sudejavo Anetė.

– Jūs ištversite, – padrąsinau. – Iki vasaros atostogų liko tik trys mėnesiai. Dabar susikaupkite.

Jie dūsavo ir stenėjo, imdami į rankas vadovėlius. Miriama padėjo pieštuką ir atsivertė knygą, taip pat be jokio perėjimo, lyg niekur nieko pakeitė vieną veiksmą kitu. Nė atodūsio, nė šypsenos, nė žvilgsnio.

– Miriama, – pašaukiau.

Ji tuoj pat pakėlė akis. Tik tada pamačiau, kad pasidažiusi. Blakstienos ir antakiai buvo tamsesni, lūpos rausvėlesnės, o skruostai padengti neryškiu skaistalų sluoksniu.

Ji gražinosi dėl manęs.

Turėjau susiimti, kad užgniaužčiau džiugesį, kai paklausiau, ar ji atsinešė raštelį dėl praleistų pamokų. Miriama norėjo būti graži dėl manęs! Jausdamas begalinį palengvėjimą, dirstelėjau į kitus mokinius, ar jie supranta, kas vyksta, bet ne, viskas kaip įprastai. Tik aš mačiau jos jaudulį, kai ji atsistojo su lapeliu rankoje, žingsnius, kuriuos ji taip aiškiai

jautė, iš drovos kaistančius skruostus. Kiti nežinojo, ko reikia ieškoti, jiems viskas atrodė kasdieniška, nenusimatė jokių didelių įvykių, jie sėdėjo savo suoluose, pasiruošę dar vienai nuobodžiai pamokai. Nepastebėjo kylančios įtampos, kai Miriama žengė per klasę, nežinojo, kad mano širdis ėmė plakti smarkiau, kai pamačiau, kaip ji eidama pasitaisė megztuko apykaklę, jie nenujautė, kad aš bučiavau jos lūpas ir netrukus vėl jas bučiuosiu. Jie nuobodžiavo. Muistėsi kėdėse. Beveik nepastebėjo, kad ji sustojo priešais mane. Nematė jos mažų pirštelių ir smulkaus sidabrinio papuošalo, kuris kabojo po kaklu prigludęs prie odos; jie atsivertė vadovėlius, kai ji padavė raštelį, ir nepastebėjo, kad delnu paglosčiau jai plaštaką. Jie nematė jos akių, kurios iš netikėtumo ūmiai išsiplėtė ir taip pat greitai užsimerkė. Jie spoksojo pro langą arba stebeilijo į knygos puslapį ir nenumanė, kad Miriama nedrąsiai man šyptelėjo, neįsivaizdavo, kokį švelnumą jutau jai, kai atitraukiau nuo jos žvilgsnį ir perskaičiau jos paduotą raštelį:

Visą praėjusią savaitę Miriama praleido namie dėl gripo. Helena Marija Halvorsen.

– Gerai, – tariau ir pasirašiau apačioje. – Prašom.

Ji paėmė lapelį ir grįžo į savo vietą. Jutau tokį didelį džiaugsmą, jog nežinojau, kur pasidėti, tai buvo nervinga, kunkuliuojanti energija, kurios niekur negalėjau nukreipti, turėjau susivaldyti, pavartyti priešais gulinčią knygą, nunarinęs galvą ramiai pasikasyti sprandą ir atsistojęs pradėti pamoką; viską, ką dariau, mėginau daryti iš lėto, labai apgalvotai, turėjau viską užsandarinti ir neleisti prasprūsti džiugesiui: jokios šypsenos, jokio strykčiojimo, jokio riksmo, tik lėtumas, nuobodulys ir ramybė.

Pamokos slinko, o mes uoliai vengėme žiūrėti vienas į kitą, kad dar labiau nepablogintume padėties. Aš vos tvardžiausi. Dvi ištisas valandas turėjau stovėti ir klausytis, kaip jie skaito, klausinėti juos ir aptarinėti tekstą. Juk ji buvo ten! Juk sėdėjo suole už penkių metrų nuo manęs!

Kai pagaliau sučirškė skambutis ir prasidėjo mano laisva pamoka, nusprendžiau pasivaikščioti, neturėjau jokio noro sėdėti dulkėtame, dūzgiančiame darbo kambaryje, kai lauke spinduliuoja saulė. Man reikėjo šiek tiek erdvės, šiek tiek gryno oro. Užuodęs vos juntamą druskos dvelksmą, pasukau krantinės link. Užsiropščiau ant konteinerio, kad galėčiau ten atsisėsti ir stebėti veiklą aplinkui. Saulė buvo įšildžiusi stogą, ir kai delnais atsirėmiau į blizgų metalą, užliejo tokia palaima, jog buvo be-

veik nepakeliama. Pagavo ūpas lėkti, galynėtis su vėju, dumti kilometrą po kilometro, kol nusivarysiu, kol nebeliks jėgų ir galėsiu kristi į lovą, pavargęs, laimingas, ištuštėjusia galva.

Sėdėjau tabaluodamas kojomis, mėgindamas surasti tašką, kuriame oras iš permatomo tampa žydras. Po valandėlės išnyko bet koks nuotolio suvokimas, žvilgsnis tarytum atsiskyrė nuo manęs ir savarankiškai ėmė sklęsti aukštyn į plačią žydrumą, kuri atrodė tokia medžiagiška, jis skverbėsi gilyn ir gilyn, neįveikdamas jokio kelio, tarsi atstumo nė nebūtų. Tik tuomet, kai nuleidau galvą ir žvilgsniu kliudžiau kalno kraštą anapus fiordo, atsikūrė tvarka, kurią mums duoda atstumo suvokimas. Kalnas buvo kietas, ryškių kontūrų; nuostabus tikslumas, palyginti su dangaus ar jūros neapibrėžtumu ir permainingu būdu.

O ar visos kalbos nėra tokios pat lakios ir neapibrėžiamos kaip dangus ir jūra? Rodos, kad taip. Viena šneka veda prie kitos, jos sklando tarp jų, minkštos ir beformės, nėra jokių skirtumų, jokių atstumų, viskas tik šnekos, o aš sėdžiu ten ir galvoju, ką man pasakyti, jie plepa ir plepa, tada aš nusprendžiu įsiterpti, aš įsiterpiu, girdžiu save kažką sakant, bet tai, ką pasakau, statu ir kieta, jiems neįmanoma užsikabinti, jiems neįmanoma pasiekti, kad tai, ką pasakiau, plauktų ir banguotų toliau, tad mano sakiniai lieka stūksoti tarp mūsų, nepajudinami ir nejautrūs kaip uolos. Argi ne taip, pamaniau. Argi ne taip būna?

Stebeilijau į kalną kitoje fiordo pusėje ir niekinau save.

Iš vieno laivelio į krantą iššoko vyras mėlynu kombinezonu, iš sandėlio, padvisusio išmetamosiomis dujomis, atbulomis išriedėjo autokrautuvas ir sustojo priešais jį, vairuotojas nusiėmė geltonas ausines, pasikabino jas ant kaklo ir išjungė variklį. Jie juokavo, kvatojo: vienas – giliai susigrūdęs rankas į kišenes, kitas – alkūne atsirėmęs į durelių rėmą, be paliovos nervingai drebindamas šlaunį, į kurią buvo įremta kita ranka. Šiek tiek juos pažinojau, bet netroškau su niekuo kalbėtis, ne dabar, tad kai jie pastebėjo mane ir klausiamai sužiuro, nušokau žemėn ir vėl užlipau į kelią.

Niekas nestovėjo vietoje, viskas judėjo, viskas maišėsi. Viršų paimdavo tai vienas jausmas, tai kitas; vieną akimirką svaigau iš laimės, kitą neapkenčiau savęs už tai, ką padariau ir koks esu. Bet ar ne apie tai svajojau mėnesių mėnesius? Apie tai. Dabar troškimas išsipildė, dabar ją turėjau. Nevalia išduoti savęs. Galima išduoti visus kitus, tik ne save. Be savęs, nieko daugiau neturiu, o taip ilgai apie ją svajojęs nejaugi

imsiu ir visko atsisakysiu, tai būtų tas pat kaip išduoti save ir ją, Miriamą, nes juk ir ji pilna lūkesčių. Ir ji geidžia manęs, kaip aš geidžiu jos. Kol tai tik tarp mūsų, viskas bus gerai, svarsčiau, jeigu ji niekam nesakys ir aš niekam nesakysiu, atrodys, tarsi nieko nė neįvyko, tik mudu žinosime, kaip yra iš tikrųjų. O argi tai ne mudviejų reikalas? Argi *kiti* turėtų kišti savo nosis? Ne, nėra jokių kitų, galvojau, tik aš ir ji.

Plevėsavau keliu ir leidausi pripildomas pavasario nuotaikos, – žvilgantis asfaltas, švelnus vėjas, šilta saulė, – mėgindamas vėl patirti džiaugsmą, kurį jutau prieš pusvalandį: dar galėjau jausti prisilietimą prie jos odos, mintis, jog netrukus gausiu daugiau, žadino viltį. Viskas gerai. Mes būsime vieni du. Ir viskas priklausys tik nuo mūsų.

Mergaitės sėdėjo prie sienos saulės atokaitoje, mokyklos kiemo gilumoje, su sąsiuviniais ant kelių, ant liemens užsirišusios megztinius. Prisimerkusios pažvelgė į mane, kai sustojau priešais.

– Jus paleido iš pamokos? – paklausiau atsitūpdamas.

– Jums galvoj negerai? – atrėžė Anetė. – Manote, *Heningas* mus paleidžia?

– Mes turime aprašyti, ką matome, – paaiškino Miriama.

– Norite paklausyti? – tarė Katarina.

Linktelėjau galva, nuspriegiau tolyn skaldos gabaliuką. Heningas sėdėjo kalbėdamasis su Kenetu ir Trunu Ivaru. Berniukai nusijuokė, ir man pasidarė smalsu, ką jis pasakė.

– *Šviečia saulė, giedras dangus*, – ėmė skaityti Katarina. – *Danguje nė debesėlio. Mes sėdime prie mokyklos. Negirdėti nė garso. Labai šilta. Sėdime prie sienos ir rašome. KOKIA NUOBODYBĖ!*

Pasisukusi į mane, nusijuokė.

– *Štai ateina Henrikas.*

Tada padvejojo ir perskaitė:

– *Henrikas – seksualiausias mokyklos mokytojas.*

Kitos dvi nepakeldamos akių sukikeno.

– *Bet jis mums labai griežtas. Dabar tikriausiai prieis*. Daugiau neparašiau, – pasakė ji, šypsodamasi pasidėjo sąsiuvinį ant kelių. – Kaip manote, kokį pažymį už tai gausiu?

– Tu to *neparašei*? – tariau siekdamas sąsiuvinio. Bet ji nusijuokė ir perdavė sąsiuvinį Anetei, ši nusiuntė Miriamai, kai vėl pabandžiau jį pastverti.

Katarina sustorino balsą ir dusliai sududeno:

– *Nagi, surimtėkite. Kiek galima, Katarina, ar visai netekai proto?*

Kitos dvi juokėsi iš savo draugės.

Katarina pastebėjo, kad susidrovėjau.

– Ne, ne, aš to neparašiau, – prisipažino. – Bet galėčiau taip parašyti!

Atsistojau, nutoldamas nuo švelniakūnių kikenančių mergaičių. Nelabai ryžtingai delnu persibraukiau plaukus.

– Jau seniai buvote svečiuose, – tariau. – Užeikite kurią dieną!

Aš kalbėjau Miriamai, bet ji nesuprato. *Nejau užmiršai mane?* – klausė jos žvilgsnis, kai ji pakėlė akis į mane. Nutilau, padvejojau, negrabiai uždėjau ranką jai ant peties.

– Kaip tu jautiesi, Miriama? Jau visiškai pasveikai?

– Ji truputį *užkimusi*, – sušnabždėjo Anetė.

Miriama sukikeno.

– Na, gerai, mergaitės, – pasakiau ir atsitiesiau.

– Na, gerai, Henrikai, – pamėgdžiojo Katarina.

Ar jos iš *manęs* šaipėsi?

Spoksojau į veidą, kurį jos matė priešais save kiekvieną dieną. Žinojau, kad tai iracionalu, kad perdedu. Negalėjau leistis trikdomas nekalto trylikamečių kikenimo. Turiu susiimti, pamaniau atsukdamas praustuvės čiaupą, palenkiau galvą ir apsišlaksčiau veidą šaltu vandeniu. Tada atsisėdau ant grindų palaukti, kol praskaidrės mintys. Už durų girdėjau iš klasių grįžtančių mokytojų žingsnius. Kažkuris sustojo ir keletą kartų nuspaudė durų rankeną. Nieko nedariau, nieko nesakiau, tik vedžiojau pirštu grindų raštą, kol anas atlyžo. Keletą minučių taip pasėdėjau, mėgindamas išsiaiškinti, kaip laikytis Miriamos atžvilgiu, kaip suvaldyti tai, kas su manimi darosi. Tačiau racionalios mintys, kurios manyje priešinosi, kurios leido suvokti, į kokią siaubingą padėtį patekau, nuolat susidurdavo su jos paveikslu, kai ji guli lovoje savo kambaryje, jos nuogas kūnas užklotas antklode, kurią užsimanęs būčiau galėjęs nutraukti, tada būčiau pamatęs ją, galbūt sutikęs jos žvilgsnį; apstulbusi ji spoksotų į mane, kol nuostaba praeitų ir ji suprastų, kas vyksta, vis tiek nesuprasdama iki galo. Mano rankos glosto jai skruostą, mano galva palinksta prie jos, įsivaizdavau dažną alsavimą ir šiltą odą, reginį, kurstantį geismą. Nepajėgdamas atsispirti, pakilau nuo grindų ir kaip įmanydamas tyliau atsisagsčiau kelnes, be paliovos spoksodamas į savo atvaizdą veidrodyje, rimtas akis, kurios išnyko, kai kūnu nusirito paleng-

vėjimo banga – kaip traukulys, kaip dejonė.

Ar sudejavau?

Pastovėjau sustingęs, mėgindamas išgirsti, ar kas nors nepasikeitė mokytojų kambaryje. Ar jie nenuščiuvo. Juk žinojo, kad sėdžiu tenai; ilgą laiką nė garso, ir staiga tylą suardo dejonė, aimana, taip lengvai atpažįstama, jog išgirdę jie paraudonuotų. Apie tokius dalykus nepageidaujama nieko žinoti.

Bet ne. Viskas kaip anksčiau.

Nuleidau klozete vandenį, nusiploviau rankas ir nuėjau pas juos. Jie net nepastebėjo, kad atsiradau. Sėdėjo sau ir lyg niekur nieko krapštinėjosi. Mezgė, skaitė, valgė, spoksojo. Kažkas tarškino indus prie virtuvinės spintelės kampe. Vienintelė vieta, kurioje tądien kas nors vyko, buvo mano galva. O kadangi visur tampiausi ją su savimi, galėjai pamanyti, kad įvykis veja įvykį, nors iš tikrųjų buvo tylu ramu. Sprendžiant iš bereikšmių veidų aplink mane, nors mirk iš nuobodulio.

Nieko nevyko.

– Ar tau reikia padėti, Linda? – paklausė Enoksenas, pakildamas nuo kėdės.

Linda pasirodė su krūva lėkščių.

– Noriu su jumis kai kuo pasidalyti, – tarė ji ir pradėjo dengti stalą. Enoksenas atnešė puodelius ir lėkštutes. Irena praplėšė stearioninių žvakių pakelį ir man pamerkė. Aš dėbtelėjau į lubas.

– Ar turi ugnies, Henrikai?

Linktelėjau ir padaviau jai žiebtuvėlį. Ji uždegė dagtį, palaikė liepsną po kita žvake, į žvakidę įvarvino stearino. Kai baigė, nežiūrėdama atidavė žiebtuvėlį, jos dėmesys buvo sutelktas į Lindą, kuri tą akimirką įžengė su marcipano tortu rankose. Kilo ovacijos. Ji iškėlė tortą priešais save, kad visi matytume, netgi pasukiojo ore, kol galiausiai šypsodamasi pastatė ant stalo.

Čia dalyvauti nenoriu, pamaniau ir išėjau į koridorių. Užpakalyje girdėjau Lindą pranešant gerąją naujieną, tuoj pat ją užplūstantį murmuliuojantį sveikinimų srautą. Atsukęs jiems nugarą, apsivilkau švarką. Dešimt tortą šlamščiančių mokytojų, susirinkusių prie stalo atšvęsti gemalo užsimezgimo?

Ačiū, nereikia.

Tačiau kai pravėriau duris, Linda mane pašaukė.

– Yra ir tau, Henrikai!

Atsisukau.

– Aš budžiu, – burbtelėjau.

– Manau, šįkart gali būti atleistas! Ar ne taip, Osmundai?

Enoksenas linktelėjo su pilna barzda kremo.

– Žinoma.

Jis pamojo man.

– Ateik, atsisėsi!

Be žodžių nusigręžiau ir išėjau į mokyklos kiemą. Tikriausiai jie susižvelgė, puolė klausinėti vienas kitą, kas Henrikui pasidarė, *kas jam?* Tai vis tie reikalavimai, nuo kurių neįmanoma išsisukti. Visada kas nors ko nors tikisi, ką nors nori gauti, ko nors trokšta. Be paliovos susiduri su kieno nors valia. Gera valia, bloga valia; nėra skirtumo. Svarbu tik tai, kad niekuomet nepalieka tavęs ramybėje.

Atsisėdau ant kanalizacijos šulinio dangčio. Gal čia tokie papročiai. Gal to makabriško šventimo priežastis – ne vien Lindos polinkis į dramatizmą. Gemalui negalėjo būti daugiau kaip kelios savaitės; jos kūnas dar nepradėjęs keistis. Bet dabar ji tikriausiai džiaugiasi, kad pagaliau nusišypsojo laimė, kad penkerių metų nenuilstamos pastangos nenuėjo veltui, dabar liko tik laukti. Gulėti bemiegėmis nakties valandomis ir galvoti, kad laive atsirado keleivis. Mažas, godus padarėlis, plūduriuojantis jos pilve, galbūt jai tai pasirodys šiurpoka, nes jis tiesiogiai sujungtas su ja, siurbia iš jos maistą, parazituodamas minta ja ir pamažu auga. Be minčių plaukioja juodame vandenyje, giliai žmoguje, kurio jis niekada nematė ir apie kurį nieko nežino, nes jam neduotas pasirinkimas, jis tik ima ir auga.

Bet atšvęsti reikėjo.

Ar ją užgavau?

Žvelgiau į futbolo aikštę. Vaikai kaip įprastai siautė prie vienerių vartų. Po mano isterijos priepuolio jie ėmė manęs privengti, dabar niekas nešaukė ir nekvietė žaisti kartu. Bet netrukus jie pamirš tą nutikimą arba suras juos tenkinantį paaiškinimą; po kelių dienų ir vėl tąsys už skvernų, pamaniau, kvatosis, kai sugalvosiu ką nors, kas jiems pasirodys keista, džiūgaus, kai padarysiu ką nors netikėta.

Aš užgavau ją. Ir tai mane nuliūdino. Bet grįžti buvo per vėlu. Atstūmimas buvo neatitaisomas. Ji nepadarė nieko bloga, tik džiaugėsi, kad laukiasi vaiko, kodėl negalėjau jai to leisti? Kodėl atsisakiau pasidalyti džiaugsmu, kurį ji jautė? Buvau priekabus ir šykštus. Nors tortas su kava

nėra pats subtiliausias būdas pasidalyti galbūt svarbiausiu įvykiu savo gyvenime, nes priminė visuomenines įstaigas su atskiru biudžetėliu atmintinoms savo darbuotojų dienoms pažymėti, tame buvo kažkas jaudinančio. Ji sėdėjo namie ir galvojo, kad džiaugsmu nori pasidalyti su bendradarbiais. Klausė save, kaip tą padaryti. Pamanė, gal reikėtų nupirkti tortą. Ir ta mintis jai patiko. Kaip ji ateis į mokytojų kambarį su dėžute rankose, be žodžių įdės ją į šaldytuvą, kad visi žinotų, jog kažkas bus švenčiama, bet niekas negalės atspėti kas. Tada ji padengs stalą, tada atsistos ir pasakys, kad laukiasi, tada visi jai šypsosis, spinduliuos. *Kaip puiku, Linda! Kaip aš džiaugiuosi už tave! Pagaliau, Linda! Jau buvo laikas!* O paskui, kai jie valgys, galbūt pasigirs užuominų, kad *prieš* pastojant turėjo įvykti kažkas labai konkretaus, kažkas pamerks akį, ir tarp jų pasklis linksmybė. Ji turės nusišypsoti. Taip, galvoja ji, tortas labai tiks.

– Kodėl čia sėdit? Juk net nerūkot!

Priešais mane išdygo Andrėjas.

– Manai, reikėtų užsirūkyti?

Jis kinktelėjo galva.

Išsitraukiau tabaką ir pradėjau sukti suktinę, o jis įdėmiai stebėjo.

– Galiu pamėginti?

– Prašau, – tariau paduodamas jam pakelį. Jis prisėdo šalia manęs ant dangčio. Peštelėjo tabako, kaip matė darant savo tėvą, tada padėjo jį ant išskleisto popierėlio.

– Paslydai? – paklausiau dirstelėjęs į jo kelnes. Jos buvo apskretusios išdžiūvusiu purvu.

– Žaidžiau futbolą, – atsakė.

Stojo tyla. Jis dirbo labai susikaupęs, bet jam nesisekė užspausti popieriaus kraštelio, kad galėtų jį susukti, mačiau, kad nervinasi, paskui, praradęs kantrybę, palaižė klijus ir suspaudė viską į gumulą.

– Štai taip!

– Kas gi čia per daiktas? – tariau. – Ir man reikės jį rūkyti?

Jis patenkintas nusijuokė.

– Tabakas juk byra! – supeikiau.

Tada nutilome. Susisukau naują suktinę, jis krapštėsi purvo skretenas nuo kelnių, kartais įsispoksodavo į kitus vaikus, kurie malėsi priešais vartus.

– Taip turi atrodyti, – pasakiau ir iškėlęs parodžiau jam gatavą suktinę.

– Miriama tave įsimylėjusi, – pareiškė jis.

Jaučiau, kad žiūri į mane, neįstengdamas paslėpti džiūgavimo, kad gali pranešti tokią sensacingą žinią.

– Ką tu sakai, – nusistebėjau, pasilenkiau į priekį, kad uždengčiau liepsną nuo vėjo. – Iš kur žinai?

– Namie, stalčiuje, ji turi sąsiuvinį, pilną jūsų vardo, – pranešė jis ir prodainiais ėmė linksniuoti mano vardą, kaskart skirtinga gaida ir garsumu. **Henrikas**, *Henrikas*, Henrikas, Henrikas, *Henrikas*, Henrikas, Henrikas, Henrikas, **Henrikas**.

Aš nusijuokiau.

– Tai tiesa! – patikino Andrėjas. – Bet ji ginasi.

– Ką sako tavo mama?

– *Henrikas, Henrikas, Henrikas, Henrikas*, – toliau dainavo jis, dabar jau moters balsu. Tai turėjo būti mamos balsas.

– Ar parodei sąsiuvinį savo *tėvams*?

Jis patenkintas linktelėjo.

– Būtumėt matęs, kaip Miriama supyko!

Ilgai sėdėjome be žodžių. Kai jis buvo vienas ir neturėjo prieš ką pūstis, neatrodė ir toks nepakenčiamas kaip retsykiais. Kažin ką jis galvoja. Juk jam nebuvo jokio reikalo sėdėti su manimi, jis galėjo žaisti futbolą su kitais vaikais, įsilieti į jų knibždyną, lakstyti ir rėkauti, užuot riogsojęs šalia to nebylaus vyro, kuris tylėjo, nes nežinojo, ką pasakyti.

Jau žiojausi varyti jį šalin. Bet persigalvojau. Nervingą tylą mėginau paversti ramia tyla. Kilo noras pasakyti ką nors, kas jį pradžiugintų. Bet nieko nesumąsčiau. Galbūt pakako, jog sėdžiu ten?

Eidamas namo nusprendžiau pakalbėti su Linda, atsiprašyti už savo elgesį, dar galbūt paaiškinti, kas atsitiko tą vakarą, kad supratau, kodėl po viso to ji nebeprisileido manęs artyn, bet dabar juk praėjo keli mėnesiai, *beveik pusmetis!* – galėčiau pasakyti, kiek galime griežti apmaudą vienas ant kito: kas buvo, tas pražuvo ir niekada nepasikartos.

Ji atrodė nustebusi, kai atidariusi duris išvydo mane.

– Labas, – tariau.

– Labas... – atsakė ji.

– Norėjau tik atsiprašyti.

– Už ką gi?

– Už tai, kas įvyko šiandien. Kad aš tiesiog išėjau. Nenorėjau taip pasielgti. Man tik buvo taip, na, aš nežinau, truputį kvaila, bet, na...

Ji nesuprato, apie ką kalbu.

– Kad tu išėjai?

– Taip.

– O kas čia blogo?

– Nieko... – tariau. – Ir dar už tai, kas įvyko aną vakarą... Kai... na, tu juk pati viską žinai!

Sukrizenau.

Ji nieko neatsakė.

Supratau, kad nepakvies užeiti. Bet negalėjau tiesiog apsisukti ir lėkti lauk, turėjau užbaigti, ką pradėjęs, neprarasdamas savigarbos.

– Man tik buvo taip... *na*, – lemenau. – Paskui velniškai gailėjausi.

Ji turėjo pranašumo, dėl kurio viskas, ką sakai, pakimba ore, ramybės, kuri atsuka sakinius prieš save ir šie, apsunkę nuo gėdos, krenta žemėn; kad ir ką sakytum, visi žodžiai atšoka, niekas nepadeda, ką jau kalbėti apie nerišlų, karštligišką marmaliavimą, atsiprašinėjimą už kelių mėnesių senumo įvykius.

– Aš verdu pietus, – prabilo Linda. – Tu jau valgei?

Apstulbęs papurčiau galvą.

– Nesu labai alkanas, – atsakiau.

– Bet galėtum man palaikyti kompaniją, – tarė ji ir žengtelėjo žingsnį į šoną, kad įsileistų mane vidun.

Nebuvau ten lankęsis nuo to vakarėlio sausio mėnesį. Tai gal per visus tuos praėjusius mėnesius ji negriežė ant manęs apmaudo, gal viskas priklausė tik nuo manęs?

Nusispyriau batus ir įėjau į virtuvę. Linda stovėjo priešais viryklę. Išjungusi ją, atsisuko į mane.

– Ką verdi?

– Šiupinį. Tikrai nevalgysi?

Atsisėdau prie virtuvės stalo. Ji pažvelgė į mane, aš papurčiau galvą.

– Ne, tai ne, – tarė. – O aš išalkau.

Ji prispaudė puodkėles prie puodo ąselių ir atnešė jį prie stalo.

– Ar gali paduoti padėkliuką?

Linda mostelėjo galva į palangę. Padėjau padėkliuką, ji pastatė garuojantį puodą vidury stalo, iš lentynos nusikėlė gilią lėkštę, iš stalčiaus išsitraukė šaukštą ir pagaliau atsisėdo.

– Rikardas Osle? – paklausiau ir praskleidžiau užuolaidą, kad turėčiau daugiau į ką žiūrėti, ne tik į ją, sėdinčią priešais ir valgančią šiupinį.

– Taip, Osle.

– Jam gerai sekasi?

– Rikardui?

Ji nusišypsojo anapus stalo. Nesupratau, ką reiškia ta šypsena. Ar duoda suprasti, kad mes vėl draugai, ir primena, ką ji anksčiau buvo sakiusi apie jį ir jų santykius, ar priešingai – dabar, kai ji pagaliau pastojo, tarp jų viskas gerai.

– *Ar žinai, ką Linda iš tiesų myli?* – pasakė ji.

Stebeilijo į mane šaltu žvilgsniu, lėtai keldama šaukštą prie burnos.

– Ar žinai, Henrikai?

Pasijutau nesmagiai. Rodės, kad ji pasikeitė, kad jos lūpomis kalbėjo kitas žmogus, nes persimainė ne tik balsas, bet ir akys, tarytum kas nors ją būtų užvaldęs, jėga užėmęs. Ji buvo priversta prasižioti ir girdėti save kalbant, ramiai spoksoti į Henriką, kuris iš nuostabos taip nustėro, jog neįstengė užgniaužti ilgai jį kamavusio sąžinės graužimo.

Ar žinai, Henrikai?

Nebebuvo jausmų, susijusių su laišku arba tuo, ką jis reiškė, balsas buvo abejingas ir šaltas; ji tik norėjo pažiūrėti, kaip reaguosiu, man dingtelėjo, kad dalyvauju eksperimente, nes kai ji atskleidė *pusmetį* žinojusi apie laišką, pasijutau taip, tarsi visą tą laiką būčiau stebimas. Pastarųjų mėnesių įvykiai staiga įgavo kitą spalvą. Dabar išvydau save jos akimis. Ir pasidarė nejauku.

Aš neatsakiau. Ilgai sėdėjome nebylūs. Ji valgė, aš spoksojau pro langą. Iš tylos pelnėsi ji – tai buvo jos tyla, jos akimirka. Žinojau, kad džiūgauja. Žinojau, kad turiu priešą. Bet negalėjau išeiti, nenorėjau suteikti jai dar daugiau viršumo. Turėjau išsėdėti ten tiek, jog pagaliau ji būtų priversta nutraukti pačios užtaisytą tylą, arba toliau rodyti priešiškumą, – kuris tada taptų ryškesnis ir suteiktų man galimybę prieš jį kovoti, – arba atvertų kelią normaliems santykiams, suteikdama man šansą palikti ją be pernelyg didelių praradimų.

Tačiau ji pasirodė esanti kur kas gudresnė, nei buvau manęs. Baigusi valgyti, atsistojo ir padėjo lėkštę ant spintelės.

– Mokinių tėvai tave liaupsina, Henrikai, – tarė ji. – Jie neatsidžiaugia tavimi.

Pastaba iškėlė ją virš manęs. Ką aš galėjau atsakyti? Neigti akivaizdžiai nebuvo prasmės, kaip ir pritarti, nes ir ji, ir aš žinojome, kaip yra iš tikrųjų. Kad apie mane esama ir *kitų* nuomonių. Jai ne paslaptis, kad aš tai žinau. Ji pastatė mane ten, kur norėjo. Kiek paniekos slėpė tas tariamas pripažinimas! Ir koks skaudus tapo pralaimėjimas, kai nesuradau jokio būdo jam sušvelninti. Puolimas buvo nepaprastai gerai apgalvotas, ji puolė neapnuogindama savęs, man nebuvo už ko užsikabinti, nebuvo kur smogti atgal. Jeigu staiga būčiau ėmęs ją užgaulioti, pabrėždamas ką nors juokinga ar netobula jos asmenyje, ji būtų galėjusi patraukti pečiais, gaižiai nusišypsoti ir iš to paties milžiniško atstumo tarti: *Kas tau, ar visai protelis pasimaišė, aš juk tik pasakiau, kad gerai dirbi! O tu imi mane įžeidinėti?* Ir ji būtų teisi – puolimas, nukreiptas į jos asmenį, būtų beprasmiškai neproporcingas jos pasakytiems žodžiams, taigi būtų paprasta jį atremti. Veikiai įsitikinčiau, koks apgailėtinas, niekšiškas ir juokingas yra asmeninis puolimas. Nes *jos* kirtis ėjo iš be galo toli. Kai dabar stebėjau ją iš to paties nuotolio, neradau joje nieko peiktina, nebuvo ko prikišti, ir net jeigu būtų, jai nieko nereikštų tiesiog atsisakyti dviprasmybių ir pasišaipyti iš jų, panaikinti atstumą, prisėlinti, kaip tik Linda moka, ir smogti iš pasalų, tarti: *Vargšelis Henrikas. Man gaila tavęs*, – taip visiškai mane neutralizuodama. Tada vėl būčiau užkluptas netikėtai, nepajėgus apsiginti.

O ar negalėjau pasakyti, kad vargšė *ji*?

Ne, negalėjau, nes ji buvo stipri, ji valdė padėtį, ji buvo už mane pranašesnė. Abu žinotume, kad tai netiesa, jei pavadinčiau ją vargše, tie žodžiai atsisuktų prieš mane. Nes *aš* buvau vertas gailesčio. Abu tai žinojome. Ji pažemino mane. Ir tai buvo sunkiai pakeliama, nes kas ji tokia? Beveik bendraamžė moteris, kuri, be trimetės pedagoginės mokyklos, neišėjusi jokio kito mokslo, kuri kaip įmanydama gražina savo svetainę nėriniais ir visokiais niekučiais, puošia kaspinėliais žvakes, jų liepsnelės taip jaukiai plazda, kai ji vakarais susirango sofoje paskaityti gerą knygą, moteris, kuri neturi supratimo apie muziką, tačiau susidariusi apie ją tvirtą nuomonę, moteris, kuri kritikuoja politikus, ničnieko nenutuokdama apie politiką, moteris, kuri mano žinanti, kas aš esu, ir smerkia mane, neturėdama nė menkiausios nuovokos apie kitus žmones, išskyrus save, ji pažįsta tik savo ribotumą, ir tai yra matas, kuris, be abejo, turėtų būti bendras visiems.

Ji niekino mane. Jeigu tai būtų buvęs Enoksenas, būčiau galėjęs pereiti į atsakomąjį puolimą, dabar jau buvau tam pasiruošęs, bet ji puolė iš pasalų ir taip gudriai, jog nebuvo kaip kirsti atgal.

Buvau bejėgis.

– Nejaugi, – tariau.

– Taigi, – tariau.

– Tai gal aš jau eisiu namo, – tariau.

O tada nulipau žemyn į savo butą ir nuėjau gulti, pažemintas ir apimtas nevilties, vildamasis, kad po kelių valandų nubusiu ramus ir atsipalaidavęs. Nes taip jau yra: kartais pakanka net nedidelio atstumo, kurį sukuria kelių valandų miegas, ir tai, kas įvyko, ima atrodyti smulkmena, menkniekis, kurį nusipurtai, kai užsimiegojęs nuleidi kojas ant grindų. Pabusti – tai tas pat, kaip viską pradėti iš naujo, dėl to mes ir miegame: nauja diena – naujas pasaulis.

*

Kiekvieną antradienį pirmąsias dvi pamokas dirbau su ketvirtokais, tais mažais atlapaširdžiais dešimtmečiais, kurie savo išgyvenimais be drovos būtų pasidalinę su visais, kad ir visu pasauliu, jei tai būtų įmanoma; jie uoliai keldavo rankas, kad papasakotų apie *savo* patirtį, susijusią su tema, apie kurią kalbėdavau, trumpus, intymiai familiarius nutikimus, kuriuos išgirdę jų tėvai būtų griebęsi už galvų: *Tu tikrai TAIP pasakei?* Jie buvo dešimtmečiai ir jau iki galo susiformavusios asmenybės. Vienas berniukas buvo karingo ir ūmaus būdo, kitas – pagyra ir pataikūnas, trečias – vangus ir uždaras; savo klasėje jie turėjo juokdarį, kitas labai mėgo senauti ir stengėsi elgtis nepriekaištingai, turėjo jie ir prisitaikėlį, kuris versdavo kailį pagal tai, prie ko pritapdavo, buvo vienas didelis išsiblaškėlis ir svajoklis, pora padaužų, kurie imdavosi vis drąsesnių žygių, kuklus tylenis, kuris nekalbėdavo, kol jo nepaklausdavai, toks, kuris kikendavo iš menko nieko, ir toks, kuris turėjo autoritetą, vertusį visus kitus paklusti jo valiai. Jie buvo dešimtmečiai ir dar nepradėję taikytis prie aplinkinio pasaulio. Jie vadovavosi tam tikromis taisyklėmis, bendraudami tarpusavyje, bet veikiau mechaniškai – jie dar nebuvo pasiekę tos stadijos, kai sąmoningai nusprendi pasikeisti, kaip gali trylikamečiai; todėl nusivylimą, kai kas nors nepasiseka, jie sunkiai pakelia, nes nemato jokios išeities, jiems lieka tik laukti ir tikėtis, kad vieną dieną ir tai praeis.

Andrėjas norėjo, kad jį mėgtų, norėjo būti vienas iš klasės lyderių, tokia buvo jo prigimtis: viskas, ką jis darė, turėjo būti geriau negu tai, ką darė kiti. Kai jie piešdavo, savo piešinį jis iškeldavo aukštai į viršų ir laukdavo mano pripažinimo, kai ko nors paklausdavau, jis pirmasis pakeldavo ranką, *aš, aš, aš*; ir jeigu jam nesuteikdavai progos pasireikšti, jis inkšdavo, kai kas nors atsakydavo neteisingai, *aš žinau, aš žinau, aš žinau!* Jo elgesys atstumdavo kitus, dėl to jis kankinosi, tačiau neturėjo kito repertuaro: vienintelis būdas susigrąžinti jų palankumą – dar smarkiau reikštis, būti dar uolesniam. Tuo tarpu Robertas, tarp berniukų pelnęs didelę pagarbą ir todėl buvęs didysis Andrėjo varžovas, nejautė jokio poreikio puikuotis ne laiku. Jis pasirinkdavo momentus, surežisuodavo savo didvyriškumą, vengdavo niekingų apkalbų, o mušdamasis – negarbingų triukų, taigi pagal moralės kodeksą, galiojusį dešimtmečių pasaulyje, jis buvo nepriekaištingas. Jis vadovavo jiems, jis spręsdavo, ką jie darys ir ką priims į draugę. Be abejo, Andrėją tai erzino: argi ne jis tinkamesnis? Jiedu nuolat pešiojosi. Bet Andrėjas neturėjo šansų laimėti. Nes visi jautė, kad anksčiau ar vėliau patektų į didelę bėdą, jei Andrėjas imtų jiems vadovauti. Jis nuvestų juos tiesiai į pražūtį: galbūt vieną vakarą prisistatytų policija, nes jie pakluso jo įgeidžiams, galbūt jie visą naktį turėtų praleisti ant areštinės suolo už užrakintų durų, mat Andrėjas buvo iš tų, kuriuos valdžia apsvaigina, jie tai žinojo, jis eitų smarkyn ir smarkyn, kol galiausiai įvyktų kas nors baisaus. Jie neįsivaizdavo, kad galėtų kur nors sekti paskui Andrėją. Šansų jis turėjo nebent prie keturių akių. Nusitempti juos namo, nusivesti į savo kambarį, aprodyti visą savo turtą ir tikėtis, kad gandas apie jo draugiškumą pasklis toli.

Jaučiausi privilegijuotas, galėdamas juos pažinti. Visi mes esame buvę dešimtmečių pasaulyje, bet tik kaip belaisviai, be galimybės ištrūkti ir pažvelgti į jį iš šalies. Dabar jie nieko negalėjo man padaryti, buvau nepažeidžiamas – milžinas, atsiųstas pas juos papasakoti apie gyvenimą milžinų pasaulyje. Žinoma, aš stebėjausi, nes juk keista, kad dešimtmečiai, nors ir turėdami ryškių individualių bruožų, visi kaip vienas juokiasi iš tų pačių sąmojų, visi kaip vienas leidžiasi pakerimi tų pačių dalykų ir mato pasaulį taip pat. Išgyvenimai, kuriais jie taip noriai su manimi dalijosi, visų pirma atskleidė, kaip besąlygiškai jie žavėjosi savo tėvais ir kaip juos masino hiperbolės; jie buvo gigantomanai, visi be išimties, ir ištroškę kraujo: kai retkarčiais skaitydavau jiems pasakas iš

Tūkstančio ir vienos nakties, jie šiurkščiai ir nevaržomai kvatodavo, jeigu kam nors būdavo nukertama galva, jiems tai atrodė beprotiška, o visa, kas beprotiška, kėlė juoką. Kai kartą papasakojau jiems apie Siamo dvynius, iš pradžių jie nenorėjo manimi tikėti. *Taip, tai tiesa*, – patvirtinau, – *jie gali būti suaugę net galvomis.* Įtikinti, jog tai gryna tiesa, jie ilgai sėdėjo ir svarstė, kaip jie turėtų gyventi. *O kaip tada, kai ką nors įsimyli?* Paskui ėmiau juos penėti sakmėmis apie Odiną, kuris paaukojo vieną akį, kad taptų išmintingas, apie smarkuolį Torą, aštuonkojį žirgą Sleipnį ir Loką, klastingą nevidoną, kuris nužudė Baldą ir pasivertė žuvimi, kad išvengtų atpildo; papasakojau jiems apie Medūzą, kuriai plaukų vietoje rangėsi gyvatės, apie Protėją, kuris galėjo pasiversti bet kuo, apie Achilą, kuris buvo nepažeidžiamas ir galėjo siautėti mūšio lauke, kol kažkas nesurado silpnosios jo vietos. Ir jiems patiko mintis, kad patys kūne turi vietą, kuri šiek tiek susijusi su didvyriu Achilu. Kai papasakojau apie Dantę, kuris pasiklydo ir buvo užpultas trijų plėšrių žvėrių, o vėliau rado būdą nusileisti į pragarą, jie išpūtė ausis, ėmė smalsauti, kaip ten *atrodo*. Ėmiau dėstyti apie visas kančias, žiaurumus ir vargą, ir jie nuščiuvo. Žinojau, kad mato tai priešais save. Purvą, smarvę, riksmus, juodą dangų. Papasakojau, kad velniai skraido oru ir murdo nusidėjėlius į verdančius liūnus. *Bet ar jie tada nemiršta?* – paklausė jie. – *Ne*, – tariau, – *jie juk jau negyvi, mes mirštame tik kartą*. Jie pritariamai linksėjo, skamba logiškai, o kai nupiešiau, kaip velniai perdžia – garsas toks, lyg trimituotų, o smarvė tokia, kad negali apsakyti, – visi ėmė prunkšti.

Jie buvo dešimtmečiai ir visi skirtingi, tačiau man atrodė, kad vaidmenys, į kuriuos jie įsigyvena, visada tie patys. Nors dešimtmečių pasaulio gyventojai kasmet emigruoja, užleisdami vietą naujų atsikėlėlių bangai, visuomenės tvarka nekinta, tarsi imigrantai privalėtų pasirinkti vieną iš galimos elgsenos variantų, tarsi egzistuotų gyvenimo taisyklių rinkinys, kuriuo jie turėjo vadovautis.

Jie niekuo nesiskyrė nuo mūsų, kokie buvome prieš šešiolika metų, kiek pamenu. Mes juokėmės iš tų pačių dalykų, ir mes turėjome juokdarį, ir mes turėjome tingų storulį, iš kurio šaipėmės, ir mes turėjome įžūlų niekšelį, ir mes turėjome prisitaikėlį, ir mes turėjome lyderį ir tokį, kuris mėgo puikuotis. Ir mūsų klasėje buvo mergaičių, kurios laikėsi nuošalyje, įknibusios į žurnalus apie arklius ir laiškų rašymą, mergaičių, kurios šliejosi prie mūsų, norėdamos užsiimti berniukiškais da-

lykais: žaisti futbolą ir vagiliauti svetimuose soduose, ir pas mus buvo mergaičių, kurios elgdavosi įžūliai ir kažkodėl norėdavo įtraukti mus į žaidimus, kurie baigdavosi apsikabinimu arba bučiniu. Ir mes juokėmės iš kraujo, snarglių, išmatų ir šlapimo, ir mes spoksojome į dangų, klausdami vienas kitą, kas gi galėtų būti anapus. Erlingas tvirtino, kad ten deganti ugnis, tai sakęs jo tėvas, ir iki šios dienos vaizduojuosi didžiulę, begalinę liepsnos jūrą, kuri plyti už visatos krašto.

Dabar jie sėdėjo ir piešė. Visada griebdavausi tos priemonės, kai nebeįstengdavau išlaikyti normalaus pamokos tempo. Popieriaus lakštuose ryškėjo laivai, mašinos, tankai, arkliai, saulėtekio motyvai ir lieknos moterys ilgomis suknelėmis. Nusižiovavau ir pasirąžiau: buvo nuobodoka sėdėti už mokytojo stalo ir smaksoti į mokinius, tad atsistojęs ėmiau vaikščioti tarp suolų, prie kai kurių stabtelėdavau, jie pažvelgdavo į mane per petį ir nusišypsodavo, pagirdavau, kad gražu: *Gerai, Terese! Erlenai, tau puikiai sekasi!* Mokytojo maniera susimečiau rankas už nugaros, žingsniavau tarp jų, sustojau priešais langą, už kurio buvo stebėtinai niūrus oras – per naktį dangų užklojo debesų kamuoliai, pilki ir šlapi kaip cementas.

Grįžau tuo pačiu keliu, kad nesuteikčiau Andrėjui progos pasipuikuoti. Ką nors jam sakyti nebuvo prasmės, nes jis pats viską žinojo, nuolat tai girdėjo; net mokytojų kambaryje kartą nuklausiau pastabą apie Andrėją. Nors mane apstulbino didžiulė nejauta, su kuria buvo pasakyti tie žodžiai, nepuoliau jo ginti. Nejautos neįmanoma ištaisyti iš išorės. Juk jos prigimtis tokia – nepaisyti kitų valios. Bet Andrėjo seseriai sekasi puikiai, pamaniau; taigi nepražus ir jis. Keletas sunkių metų, kol susivoks. Paskui gimnazija ir internatas, tais pačiais metais, kai Miriama baigs mokyklą ir galės kelti sparnus. Galbūt tada jie kalbėsis ir juoksis iš tų laikų, kai ji buvo vyresnioji sesuo, o jis – mažėlis, kai ji burnodavo ir niršdavo ant jo, nes jis nuolat šniukštinėdavo po jos daiktus ir prie jos lįsdavo, tačiau taip pat jis buvo jaunesnysis jos brolis, kurį ji būtų globojusi ir gynusi, jeigu jam tikrai to būtų prireikę. Per pertraukas ji nenorėdavo nieko apie jį žinoti. Mokykla buvo maža, visi be paliovos trindavosi šalia, jie patys turėdavo sukurti atstumus, patys turėdavo išlaikyti daugybę skirtumų.

Andrėjas atitraukė akis nuo lapo, nusišypsojo man ir iškėlė piešinį, kad matyčiau. Pritariamai linktelėjau, daviau jam, ko jis norėjo, ir jis vėl

palinko prie piešinio, pagautas naujo įkvėpimo. Jis nė nenumanė, kad matydamas jį visų pirma galvojau apie apdairumą: vakardien vos neperžengiau ribos, o dabar suvokiau, kad prie jo sesers privalau artintis atsargiai.

Tačiau tik priešpaskutinę pamoką pasitaikė proga pasikalbėti su ja prie keturių akių. Nuo tada, kai ją pabučiavau, buvo praėjusi visa savaitė. Dabar stovėjau koridoriuje prie mokytojų kambario ir degiau nekantrumu iš jos lūpų išgirsti, ką ji mąsto, ko nori.

Tai ji pakėlė ranką ir pasiprašė į tualetą, o aš abejingai linktelėjau ir iš paskutiniųjų stengiausi nejudriai spoksoti į klasę, kai ji atsistojo ir praėjo pro šalį; palaukiau porą minučių, tada liepiau jiems ramiai pasėdėti, kol atsinešiu knygą, kuri man esanti reikalinga. Kaip įmanydamas santūriau užvėriau duris, nuėjau tuščiu koridoriumi iki galo, kur buvo tualetai. Bet negalėjau ten stoviniuoti, nes galėjo praeiti kuris nors kitas mokytojas, taigi paėjėjau atgal, įžengiau į mokytojų kambarį, atsistojau už pravertų durų, pasiruošęs išeiti, jeigu kas nors pasirodytų. Tikėjausi išgirsti jos žingsnius, kai ji grįš atgal. Guminiai padai, kurie kas žingsnis lengvai prikimba prie grindų, durys, kurios tik dabar su trenksmu užsidaro koridoriaus gale.

Ji krūptelėjo, kai išlindau. Jaučiausi gremėzdiškas ir nerangus, kai atsistojau priešais, palyginti su manimi, ji atrodė trapi, baugščiai žiūrėjo, turėjau būti atsargus.

– Atėjau pasiimti knygos, – paaiškinau.

– Aišku, – pratarė ji.

Nedrįsau jos paliesti.

– Galėtum užsukti į svečius, Miriama, – pakviečiau.

Atstumas nesumažėjo. Bet turėjau kalbėti toliau.

– Gal šįvakar? Ar galėsi? Būtų smagu.

Ji linktelėjo.

– Galėsiu, – pasakė. – Bet turite būti namie!

Ji nusišypsojo ir dėl to labai man patiko. Nes sutiko mane prielankiai, nes būtent *ji* sugebėjo pašalinti įtampą!

– Žinoma, būsiu namie, jei ateisi, – pažadėjau.

Mes žvelgėme vienas į kitą be žodžių. Ir ji suprato. Jos žvilgsnis buvo tvirtas, tyras. Tik kai uždėjau ranką jai ant peties, ji nudelbė akis, tik tada sumurmėjo, kad per ilgai užtruko, nusigręžė, atidarė duris ir įsmuko į

klasę. Pastovėjau kelias sekundes, kad atgaučiau savitvardą. Tada grįžau į mokytojų kambarį, išėmiau iš spintos knygą, kad pateisinčiau savo dingimą. Nors po kelių minučių ant mokytojo stalo pasidėjau gamtos pažinimo vadovėlį ketvirtai klasei, niekam tai nekrito į akis. Šiaip ar taip, buvau jų mokytojas. Bet Miriama atrodė susijaudinusi; ji užsisklendė savyje ir per pamoką nė kartelio neišdrįso pakelti žvilgsnio. Tačiau žinojau, kad galvoja apie mane ir kad netikrumas, kurį ji, be abejo, jautė po to, kai ją pabučiavau, – nes kodėl gi aš, jos mokytojas, taip pasielgiau, – dabar galbūt ištirpo, dabar ji suprato, kad iš tikrųjų jos noriu, kad pabučiavau ne atsitiktinai, ne pagautas impulso, kurį manyje pažadino dailus jos veidelis.

O šįvakar ji ateis.

Vos pajėgiau laukti.

Tik kai grįžau namo ir pažiūrėjau į savo butą jos žvilgsniu, pajutau smilktelint baimę, tik tada pagalvojau, kad mums gali nieko neišeiti, nes ką mes darysime, apie ką kalbėsimės?

Prieš pat uždarymą įpuoliau į parduotuvę nupirkti bulvių traškučių ir limonado. Keletą valandų puoselėjau mintį pagaminti jai pietus, laimei, laiku sumečiau, kaip tai atrodytų, jeigu kas nors sužinotų; patiekti pietus yra tolygu merginimui, įvadas į kažką, kas trylikametei dar nesuvokiama, tai būtų juokinga ir paika; *taigi žiūriu, sėdi Henrikas su Miriama: ant stalo kandeliabrai, balta staltiesė, krištolinės taurės, būtum mačiusi, tada jis atneša jai padėklą garuojančių valgių, o ji tupi, susigūžusi, baugšti, ir kramto gumą, na, žinai! Iš to Henriko gero nelauk. Negalime leisti, kad toks kaip jis vaikštinėtų laisvėje. Pagalvok apie mūsų dukteris! Kas skambins – tu ar aš?*

Ar įvyks kas nors ypatinga? Ne, nieko ypatinga. Į svečius ateis Miriama, truputį įsimylėjusi savo mokytoją, aplankys jį pati viena, norėdama pabūti šalia, pasėdėti ten, kur jis paprastai sėdi, pažiūrėti į daiktus, į kuriuos jis paprastai žiūri, o mokytojas be didelio džiaugsmo šnekins ją, klausinės ją apie šį bei tą, kad ji nesijaustų kvaila ir menka iš ten išėjusi. Galbūt jis paklaus, ar ji norinti bulvių traškučių, galbūt ji linktelės galva ir jis atsistos džiaugdamasis, kad akimirką pabėgs nuo tos ne itin malonios situacijos, atplėš maišelį ir išbers traškučius į dubenį, nuneš jį į kambarį ir pastatys ant stalo tarp jų, galbūt įjungs televizorių; Miriama dar kelias minutes pasėdės ir, kai susiruoš eiti, jis pasakys, kad tai, kas

atsitiko jos kambaryje, nereiškia to, ką ji mananti, jis tik norėjęs prieš išeidamas ją apkabinti, ar prisimenanti? Ir Miriama linktelės galva, nes ir pati žinojo, kaip *iš tikrųjų* viskas yra: tą nutikimą ji mintyse glamonėjo, puoselėjo ir leido jam išvešėti vaizduotėje, tuo pat metu suprasdama, kaip tai beviltiška ir kad pakviesta pas jį buvo tik todėl, kad jis nenorėjo jos nuvilti, nenorėjo galutinai atstumti, tačiau leido suprasti, kad tai, ką ji jam jaučia, lieka be atsako, jam juk dvidešimt šešeri metai, taigi jis dvigubai vyresnis, ir nors ji jam patinkanti, *labai patinkanti*, kaip jis tikino, jausmai nėra tokie, kokių ji galbūt tikėjosi.

– Vakaras su filmu? – paklausė Murtensenas, nustumdamas prekes į prekystalio galą.

– Tikriausiai, – atsakiau. – Juk toks baisus oras.

– Na, *toks* baisus gal ir nėra. Tik jūs, pietiečiai, išlepę.

Gerai šiandien nusiteikęs, Murtensenai?

– Bet į vakarą prasiblaivys, – pridūrė ir atsistojo. – Tada turėtų ir atšalti, mano galva.

Jis nuėjo prie durų ir iš kelnių kišenės išsitraukė žvangantį raktų ryšulį.

– Jau laikas užsirakinti.

Jis palaikė man duris. Lietus buvo nuplovęs sniegą šlaituose ir soduose, likusios tik krūvos šalikelėse ir pusnys sniegingiausiose vietose. Pora kirų liūdnai suposi ant lėtų bangų, teliūškuojančių į pakrantės akmenis. Dangus buvo sunkus, jis užstojo kalnus anapus fiordo, juos galėjai tik numanyti ten esant, kaip sodresnę spalvą kažkur pilkumos gelmėje. Tačiau po valandos, kai vaikštinėjau po butą, laukdamas jos ateinant, jūros žiotyse pamačiau atsiveriant dangų, siauras žydrumos properšas, kurias vėjas praplatino; nustojo lyti, ir po kelių valandų debesys išnyko.

Nėra gražesnės šviesos už šviesą po lietaus. Ji pablyškusi, švelni, tačiau šalta, kaip mamos ranka, paglostanti kaktą, palinkusią prie jos, ji šypsosi ir šnabžda jo vardą, glamonė beveik nepakeliama. Nors jis ką tik sužinojo, kad mama ėmė taisytis, baimė, kad ji gali jį palikti, jo dar neapleido, todėl jis susigraudina, ir ji supranta, atsargiai paglosto jam plaukus: ji stipri, ji spinduliuoja ramybe.

5

Miriama pasikabino striukę ant kabyklos. Kad nesudrovinčiau jos, tuoj pat nuėjau į virtuvę, prileidau vandens į kavavirės indą, girdėdamas ją krebždant mano prieškambaryje. Ji nusiavė batus ir tvarkingai pastatė prie sienos, atsisagstė striukę ir ją pakabino, lyg dvejodama įžengė į kambarį.

Ji buvo čia!

Supyliau vandenį į aparatą, į filtrą įbėriau kavos ir įjungęs šūktelėjau:

– Ar nori kavos, Miriama?

Ji stovėjo priešais langą, sukišusi rankas į užpakalines kelnių kišenes, atsisuko į mane, kai įėjau.

– Turiu ir kokakolos, jeigu norėtum labiau.

Ji vos pastebimai pakinkavo galva.

– Gerai.

Aš tik norėjau, kad ji jaustųsi tvirtai. Kad nesigėdytų, kai išeis iš mano namų, kad jos negraužtų kartėlis ir nepasitenkinimas savimi, norėjau, kad ji juoktųsi ir negalvotų apie tai, kas ji man yra. Bet kai virtuvėje iš spintelės ėmiau stiklines, jos paveikslas jau buvo apkerėjęs mane; tie pusiau nedrąsūs, pusiau viltingi judesiai, kai ji atsigręžė, – anksčiau ji to man nerodė. Kažkas išlaisvinta, pamaniau, kažkas pasitraukė iš kelio. Dabar ji pas mane, ir tai viską keitė. Mokykloje ji mokinė ir atitinkamai su manimi elgiasi, nedideli išsišokimai ir kandžios pastabėlės įmanomi tik dėl to, jog ten ji, kaip visos kitos mokinės, žino, kokią vietą užima mano atžvilgiu. Ten viskas nepavojinga, visos jų užuominos veda į kažką, kas niekada netaps tikrove, ten jos dalyvauja žaidime, kuris neturi jokių padarinių, išskyrus vieną kitą raustelėjusį veidą, kelias sekundes trukusią ir veikiai pamirštą gėdą. Todėl jos gali raivytis suoluose atstačiusios krūtines ir šelmiškai šypsoti, kad pažiūrėtų, kaip reaguosiu, todėl jos gali pasilenkti į priekį, įtempdamos elastines kelnes, kai žino,

kad stoviu čia pat, už jų; dėl tos pačios priežasties jos gali nekaltiems žodžiams suteikti kitą prasmę žvilgsniu, kikenimu, apsimestinai nekaltu balsu. Jos namuose, kai ji gulėjo lovoje ir aš įėjau į kambarį, visa tai buvo išnykę, nes trūko pasitikėjimo savimi, o užklupta ji nesurado naujos pozos, kuria būtų galėjusi prisidengti, turėjo gulėti ir žiūrėti į mane, raustanti ir pažeidžiama, vaikas.

Bet čia?

Aš nenusileidau į jos pasaulį. Tai ji pakilo į manąjį.

Stabtelėjau tarpduryje su stiklinėmis ir limonado buteliu rankose, pažvelgiau į ją. Ji manęs nepastebėjo. Pirštu vedžiojo lango rėmelį, žiūrėdama į lauką. Tada pasuko galvą ir apsidairė kambaryje. Nuėjo prie kompaktinių plokštelių eilės virš stereogrotuvo, ištraukė vieną, palaikė rankoje, ji buvo pas mane, matė tai, ką mačiau aš, padėjusi plokštelę, žengė kelis žingsnius į kambarį. Sustojo priešais veidrodį. Pataisė juodo plono megztuko pečius. Mažumą pasisuko ir apžiūrėjo savo kūną iš šono, pamėgino nusišypsoti. Nebepajėgiau į ją žiūrėti. Norėjau priglausti ją prie savęs, pajusti jos kūno artumą, daugiau nieko netroškau. Tačiau tai buvo neįmanoma.

Paspirdamas koja, atlapojau duris ir įėjau pas ją.

– Aš irgi išgersiu limonado, – pasakiau.

Ji atsisėdo ant sofos. Rankos skreite, keliai suglausti. *Kokakola! Pagalvos, kad čia vaikų pobūvis*, – pamaniau ir įkaitusiais skruostais pripyliau jos stiklinę.

– Įjungti muziką? – paklausiau.

– Galite.

– Ko norėtum pasiklausyti?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Gal gali pati išrinkti? – pasiūliau džiaugdamasis, kad turės ką veikti.

Ji atsistojo ir atsiklaupė priešais sekciją.

– Jūs turite tiek daug keistos muzikos! – nusistebėjo.

Atsistojau jai už nugaros. Pasilenkiau. Ji nubraukė ant akių užkritusius plaukus už ausies, supratau, kad taip norėjo paslėpti jaudulį, kuris ją apėmė dėl mano artumo.

Ji buvo tokia graži.

– Ar šitas tiks? – paklausė atkišdama man diską, bet nepakeldama akių.

Linktelėjau galva.

Ji atidarė dėklą, ištraukė plokštelę, kiek sutrikusi laikė ją rankoje, spoksodama į mygtukus priešais save, turėjau padėti jai, paspausti *eject*, tada zvimbdama išlindo lėkštutė, ant kurios ji uždėjo diską. Paskui dirstelėjo į mane. Užuodžiau vaisinį jos plaukų aromatą, kvepalus, kuriais buvo pasikvepinusi, šie buvo sunkesni; mamos, pamaniau. Nusičiupo juos vonios kambaryje, palaikė flakoną delne, padvejojusi purkštelėjo ant kaklo odos, suraukė nosį nuo stipraus kvapo, pasijuokė iš savęs.

– Įjunk, – paprašiau, ir ji pasisuko daryti kaip prašoma, ranka prisiliesdama prie mano kelio.

Tik lengvas prisilietimas, megztuko slystelėjimas mano kelnėmis, vis tiek tai buvo daugiau, negu galėjau pakelti. Ūmiai pakilęs, nuėjau į virtuvę, atlapojau langą, atsirėmiau delnais į palangę ir, išlindęs į šaltą orą, kelis kartus įkvėpiau.

Kambaryje nuaidėjo griausmas.

Tada pasidarė tylu. Netrukus vėl įsijungė muzika. Šįkart negarsiai. Nusišypsojau pats sau, paguostas tokio negrabumo, uždariau langą, praplėšiau traškučių maišelį, viską supyliau į dubenį ir nunešiau jai.

Dabar ji sėdėjo ant grindų, vieną koją parietusi po savimi, ranka pamažu sukiojo garso rankenėlę, aš pastačiau dubenį ant stalo. *Per garsiai?* – paklausė ji, aš papurčiau galvą, ir ji atsistojo, neįstengiau susilaikyti į ją nespoksojęs, ji tai pastebėjo ir pasijuto nedrąsiai. Mano žvilgsnis slysta jos kūnu: juodu plonu megztuku, kuris išsigaubęs virš krūtų, prigludęs prie pilvo ir liemens, sukištas į gerokai nutrintus, aptemptus džinsus; jos klubais, šlaunimis, blauzdomis, mažomis pėdutėmis. Praeidama pro šalį, ji žino, apie ką galvoju. Ji žino, ko noriu. Todėl susidrovėjusi gurkšteli limonado, pasisemia saują bulvių traškučių ir deda po vieną į burną nežiūrėdama į mane. Aš negaliu nuleisti nuo jos akių. Viskas priklauso nuo manęs. Pasikviečiau ją, ji atėjo, dabar sėdi ir laukia.

Bet aš neturėjau ko pasakyti. Mes valgėme bulvių traškučius, jie gruzdėjo, mes gėrėme kokakolą, ji šnypštė, mes klausėmės jos išrinktos muzikos. Tai buvo nepakeliama. Nes juk turėjo būti priežastis, dėl kurios ją pasikviečiau? Ką ji pamanytų išėjusi, jei visą laiką taip ir neištartume nė vieno žodžio, tik krimstume traškučius ir drovėtumės vienas kito, kas tai, nejau man vėl šešiolika metų, nejaugi neturiu daugiau ko jai duoti po viso to, ką teko įveikti, kad ją čia atsiviliočiau? Argi ne to norėjau? Argi netroškau matyti Miriamos čia, savo bute? Maniau, kai būsime čia, atstu-

mas tarp mūsų sumažės, ir iš dalies tai tiesa, iš jos pusės atstumas sumažėjo, ji žinojo, kaip į ją žiūriu, žinojo, ką galvoju. O aš? Varge tu mano, sėdėjau ir nežinojau, ką pasakyti, kur žiūrėti, ką daryti. Tas pasimetimas slėgė ir *ją*, nes ir *ji* jautė atsakomybę už padėtį, į kurią įkliuvome, ir *jai* ta tyla atrodė nejauki.

– Aš niekam nepasakiau, – tarė ji. – To, kas buvo mano kambaryje.

Paminėjo tai pirmą kartą. Ir nuraudo. Užsimindama apie tai, ji netiesiogiai pripažino, kad mus kažkas sieja. Kad aš jos noriu. Bet ji dar nebuvo tikra.

– Ir aš ne, – pasakiau.

Mes nusišypsojome vienas kitam.

Tada vėl nutilome.

Pažvelgiau į laikrodį. Septynios valandos. Išsiurbiau iš stiklinės paskutinį šlakelį ir atsistojau, išjungęs grotuvą, paleidau televizorių.

– Tuoj prasidės žinios, – tariau.

Virtuvėje įsipyliau kavos. Grįžęs prisėdau ant sofos šalia jos. Ji įsitempusi spoksojo į televizorių. Tai dėl manęs sustingo. Pasijutau nesmagiai. Ar galiu pasisukti ir ją pabučiuoti?

Ne.

Ar galiu paglostyti jai skruostą?

Ne.

Ar galiu uždėti ranką jai ant šlaunies, atsargiai pakelti megztuką ir pabučiuoti mažas jos krūtis?

Ne.

Turėjau nejudėdamas sėdėti prie jos ir žiūrėti televizorių, karštligiškai mėgindamas sugalvoti ką nors, apie ką galėtume kalbėtis, ką nors, kas jai neatrodytų vaikiška, lyg būčiau ją nuvertinęs, ir kas neišryškintų tarp mūsų žiojinčios prarajos, kad ji nepasijaustų menka ir nieko neišmananti.

– Ar kas nors žino, kad tu čia? – paklausiau po valandėlės.

Ji tik papurtė galvą, nieko nepasakė.

– Net tavo draugės?

– Jūs ką!

Klausimas jai sukėlė šypseną. Kai ji ištiesė ranką prie dubens su traškučiais, pamaniau: dabar arba niekad. Paėmiau ją už rankos. Pasidėjau jos plaštaką į delną.

– Kokia ji mažytė, – tariau. – Žiūrėk.

Priglaudžiau savo delną prie jos delniuko. Tarp mūsų kažkas atsivėrė. Nes ji neatitraukė rankos, prispaudė ją prie manosios, ir kai pakėlė akis, mane užliejo palaima, buvo taip gera, tačiau nedrįsau eiti toliau, jos žvilgsnis, toks atviras ir atsidavęs, mane išgąsdino, ji tikėjosi iš manęs kažko, ko negalėjau jai duoti. Žinojau, kad net ir norėdamas nebūčiau galėjęs. Turėjau atitraukti ranką ir pamėginti uždengti, kas atsivėrė, apsimesti, kad nieko neatsitiko, ir leisti atstumui išaugti, kol vėl viskas taps, kaip buvę.

Be žodžių sėdėjome vienas šalia kito. Žiūrėjome televizorių ir valgėme traškučius. Kuo ilgiau tęsis tyla, tuo sunkiau bus ką nors pasakyti. Tai buvo nepakeliama, turėjau padaryti tam galą.

Pasirąžiau ir nusižiovavau.

– Turiu dar daugybę darbo, Miriama, – prabilau.

– Aha, – tarė ji. – Tada aš eisiu.

Išlydėjau ją į prieškambarį. Atsirėmiau į durų staktą, kai ji pasilenkusi rišosi batus. Ji atsitiesė ir nubraukė plaukus į šoną. Nusikabino striukę. Įkišo rankas į slidžias rankoves, dilbsodama į grindis užsisagstė striukę. Jos lūkesčiai neišsipildė.

– Tai viso gero! – atsisveikino ji ir pasisuko eiti.

Paskui būtų buvę vėlu.

– Miriama, – pašaukiau.

Ji atsisuko į mane. Apglėbiau ją. Prispaudžiau prie savęs, paglosčiau nugarą, o kai ji luštelėjo galvą, norėdama į mane pažiūrėti, pabučiavau. Jos lūpos atsivėrė man, drėgnos ir minkštos, neaiškiai pajutau jos liežuvio galiuką, švelniai jį palaižiau, o širdis daužėsi kaip pašėlusi, visas kūnas virpėjo iš laimės ir geismo. Nes ji atsakė į mano bučinį, jutau jos pirštelius braukant man nugarą, jos šlaunis priglundant prie manęs.

– Aš myliu tave, Miriama, – sušnabždėjau jai į ausį, kelias sekundes palaikiau stipriai suspaudęs, tada atsitraukiau per žingsnį.

– Bet dabar tau reikia eiti, – tariau. – Ir niekam to nesakyk. Tai svarbu. *Niekam* neturi to sakyti.

– Nesakysiu, – pažadėjo ji.

– Ar ateisi rytoj?

– Taip, – pasakė Miriama.

Atrodė, tarsi ji, užvaldyta jausmų, mieliausiai būtų pasileidusi tekina, bet aš vėl paėmiau ją už rankos, ir ji linktelėjo galva, kai pamokiau, kad kitą dieną mokykloje ji turinti elgtis taip, lyg nieko nebūtų atsitikę,

kad viskas turi būti kaip įprastai, niekas neturi nieko sužinoti, vienintelė vieta, kur galėsime būti kartu, yra čia, pas mane. *Tai svarbu, Miriama*, – pakartojau. *Mhm*, – atsakė ji, dar kartą apkabinau ją, tada ji atidarė duris, įkalne užbėgo ant kelio ir dingo iš akių.

Viešpatie, kaip buvo gera!

Džiūgaudamas vaikštinėjau po butą svaigindamasis mintimi, kad ji buvo čia, lietė daiktus, kurių vertė dėl to gerokai išaugo: pakėliau stiklinę prieš šviesą ir apžiūrėjau jos pirštų atspaudus, pasilenkiau prie sofos atlošo ir užuodžiau dar nespėjusį išsivadėti jos kvapą.

Buvo nuostabu.

O, Miriama, Miriama.

Tą naktį aš nemiegojau. Tikriausiai jaučiau, kad pabudus viskas nusidažytų kitomis spalvomis, apimtų neviltis, gėda, baimė, kad būsiu susektas, ir stiprėjantis vidinis balsas reikalautų viską užbaigti, nutraukti, ką buvau pradėjęs, pasakyti jai: paklausyk, tai buvo negerai, buvau persitempęs, niekam neturi to pasakoti, ir tai niekada nebepasikartos. Visa tai, ką žinojau, bet slopinau. Nes aš *norėjau* jos, tai buvo svarbiausia. Pasipriešinimas ėjo iš išorės. Jeigu būtume *tik* aš ir ji, nekiltų jokių abejonių. O argi taip ir nėra? Tik ji, Miriama, ir aš, Henrikas? Jeigu neklausyti savo širdies, tai ko tada klausyti? Nejau turiu leisti, kad mane valdytų kas nors kitas nei aš, nejau turiu išduoti save ir vykdyti kitų valią? *Ne, ne! To nebus!* – patikinau save, žingsniuodamas po butą. Bet jeigu užmigčiau, iš ryto mane užgriūtų moralizuojančių balsų kakofonija, pažinojau save ir numaniau, kad būtų kaip tik taip. Turėjau tam atsispirti. Turėjau nesustoti. Nes aš jos geidžiau. Nieko daugiau netroškau.

Šiek tiek po vidurnakčio užrakinau duris ir patraukiau per gyvenvietę. Mintys sukosi apie Miriamą. Kad tik ji sugebėtų nuslėpti tai, kas įvyko. Tai buvo kritinis taškas, nuo kurio viskas priklausė. Ir ties juo pasibaigdavo kiekviena mintis apie Miriamą.

Perėjau tunelį ir sustojau kitoje pusėje. Dangus kaip reikiant nebesutemdavo, kartais būdavo sudėtinga atpažinti kai kuriuos žvaigždynus, bet nesunkiai suradau Mergelės Alfą, pavasario žvaigždę, kuri ką tik vėl pasirodė, visą žiemą buvusi nematoma. Tikriausiai dėl to ją žmonės lygino su Persefone; po ilgos žiemos požemio karalystėje ji sugrįžta, ir

gamta vėl atgyja. Bet tada jie nežinojo, kiek šviesai metų, kiek laiko ji keliauja. Jie nieko nežinojo apie žvaigždes, tik davė joms gražius vardus. Andromeda, Kasiopėja, Vandenis, Centauras. *Banginis*. Siaubą varanti pabaisa, slenkanti dangumi, kad prarytų Andromedą. Bet jis niekada jos nepasiekia, atstumas visada lieka tas pats.

Tuomet pagalvojau apie Miriamą. Visos mano mintys vedė prie jos. Sąsaja su Andromeda buvo tiek neišvengiama, tiek nepageidaujama, dar spėsiu prisikankinti dėl to, kas įvyko, tai nejau nors akimirką negaliu pasimėgauti, keletą dienų tuo pagyventi ir visus sąžinės priekaištus nubraukti į šalį?

Žengdamas fiordo pakrante, nusprendžiau nebekvaršinti sau galvos. Kaskart, kai mintys ims suktis apie Miriamą, nuvysiu jas, pakreipsiu kita linkme, tegu ji bus vien nuojauta, kirbulys, nerimas. Aš tik eisiu. Kvėpsiu šaltą, aštrų orą. Būsiu dangus, kuriuo lyg debesys slinks mintys. Jų neveiks jokia traukos jėga, neslėgs joks rūpestis, jos savaime kybos ore. Kol vėl pateksiu į situaciją, kurioje būtinas įžvalgumas ir protas, kai mintis reikės pasukti tam tikra kryptimi, į centrą, kur jos taip greitai susitelkia ir neretai viską užtemdo. O, tos minčių audros! Jų negali nei valdyti, nei stebėti, nes jos užpildo, užvaldo tave visą. Neturi kitos išeities, tik leisti joms siausti, draskyti ir plėšyti tave, kol pagaliau jos nurims, tu pragiedrėsi ir vėl galėsi mąstyti apie tai, kas buvo. Kodėl įvyko, kas įvyko. Kodėl pasakei, ką pasakei. Ką jie turėjo omenyje, ką pamanė. Bet tik po viskam, visada po viskam, visada per vėlai, kad galėtum ką nors pakeisti. Mintys – nelyginant uodega, gabalėlis dabartyje užstrigusios praeities, svetimkūnis. Ką visur nešiojiesi. Bet apie tai nusprendžiau negalvoti. Nesukti sau smegenų. Tai kas tuomet lieka?

Tai, kas yra čia.

O kas yra čia?

Apsauginė tvorelė. Kampuoti išsprogdinti akmenys šlaite jūros link. Kuri dabar visiškai nejudri. Juoduojanti po mėlynu dangumi. Galbūt dar aptraukta plonu iškorijusiu ledo sluoksniu. O, taip. Girdėti gurgenimas, kai jūra kilnoja bangas ir kartu spaudžia aukštyn grūdėtą ledą. Žiūrintis Henrikas. Einantis Henrikas. Trakšt trakšt per ledą. Užšalusiu ištirpusio ledo ir sniego vandeniu. Tarsi kažkas viską suvaržė. Nusprendė: gana. Pakaks tirpimo, pakaks šilumos, pakaks judesio. Ar neduosite ramybės? Ar negalite nors kiek apsiraminti? Ar dar neužteko linksmybių? Vaikai! Eikite vidun, nurimkite, marš gulti.

Ir gamtoje nelieka gyvybės. Viskas sustingsta. Vanduo užšąla, šviesa išblėsta. Suvaržytas plyti pasaulis, tyliai budi tamsoje, laukia.

O mes? Mes pakeliame akis ir žiūrime į žvaigždes. Leidžiamės sujaudinami tos šviesos, kuri užtruko kelis šimtus metų, kad atkaktų iki čia, tos priešistorinės šviesos, kuri savo kelionėje per visatą vėso ir vėso, kol pasiekė mus negyva ir šalta. Kaip ir visa, kas mus pasiekia iš praeities, yra negyva ir šalta. Nes pasaulis senas. Gyvybė jauna, o laikas – mažvaikis, palinkęs prie savo žaislo. Krykštaudamas sėdi ir žaidžia, vaikų karalius. Be jokio rūpestėlio kilnoja figūras, kartais jam atsibosta, tada suirzęs trenkia jas į lentą, galbūt viską nušluoja, kad pradėtų iš naujo ir vėl įsitrauktų į žaidimą. Jis nepamena, kas buvo vakar, ir jam nerūpi, kas bus rytoj. Jis žaidžia, marmaliuoja sau, jis laimingas. Tai mes susirūpinę. Tai mes norime žinoti, kaip buvo ir kaip bus. Žaidimas, figūros ant lentos, pasirinkimas: žaisti toliau ar sudėlioti jas taip, kaip jos kadaise stovėjo, rekonstruoti. Nes figūros tos pačios. Viskas, kas buvo, tebėra čia. Kai kas sutrūniję ir persimainę, kai kas paslėpta ir palaidota, kai kas – kaip ant delno. Urvų tapyba, piešiniai ant uolų, medžiotojas, kuris kadaise žuvo, klajodamas po kalnus, ir išsilaikė po sniegu, nužudyta moteris, kuri užsikonservavo pelkėje, pagoniška šventovė, kitados pilna apeigų, kurių dabar niekas nebežino, deivė, kažkada matyta muziejuje, iškalta šventyklos sienos bareljefe, kurio išlikę tik fragmentai, tai Medūza, dabar jos akys nukreiptos į vidų ir atrodo tuščios, bet seniau buvo išdažytos, šiaip ji tokia kaip visuomet, nuo pat tų dienų, kai buvo sukurta, kai kažkas laikė įrankio kotą ir stukseno, iškalė ją, ištašė. Kaukšėjimas, skardintis akmens skaldykloje, prakaitas, varvantis jam nuo kaktos, mintys, besisukančios galvoje, kai jis matė akmens luite ryškėjant figūrą. Dulkės ore, spiginanti saulė, kadagių dvelksmas iš miškelio netoliese, nepaliaujamas žiogų čirškimas. Išdrožinėtas kaulas, nukalta sagė, nužiestas ąsotis, suręsta šventykla, ištašyta statula ir pastatyta saugoti tų, kurie ten gyvena. Romaninė katedra, norvegų medinė bažnyčia, Džoto freska, da Vinčio paveikslas, jo užrašai, po daugybės skrodimų atlikti anatominiai piešiniai, medžių ir vietovaizdžių eskizai, visi jo išradimai. Sraigtasparnis, kurį jis įsivaizdavo ir nubraižė kažkada XVI amžiaus pradžioje, parašiutas ir skrendančių paukščių, žmonių eisenos, rankos judesių etiudai. Plaštakos fenomenas. *Pirštų judesiai paprastai susideda iš jų lenkimo ir tiesimo.* Tai Leonardas. Žmogus kaip atskiras pasaulis. *Noriu suskirstyti kūną į atskiras jo dalis,*

kaip Ptolemėjas prieš mane visą pasaulį suskirstė į provincijas, – rašo jis. – *Kažin koks nervas sukelia akies judesį, kaip vienos akies judesys persiduoda kitai?* Jis viską nori aprašyti, viską sužinoti. *Kas yra čiaudėjimas. Kas yra žiovulys. Nuomaris, mėšlungis, paralyžius, drebulys, prakaitavimas, nuovargis, alkis, troškulys, geismas. Kaip nervai kartais gali veikti savarankiškai, be kitų sielos funkcijų nurodymo.* Tai Leonardas. Jis nepasotinamas, sėdi ir rašo, puslapį po puslapio, kuriuose apmąstymai, įmantrūs piešinėliai ir dabitiški herbų skydai, upių, medžių, kalnų ir stebėtų nutikimų aprašymai. Vienas iš jo mokinių vagiliauja, apie tai jis parašo, vieną vakarą jis skrodė kūną, sunykusį nuo ligos, parašo ir apie tai: *raumenys buvo ploni kaip membranos.* Galybė užrašų iš XVII amžiaus, jie tebėra čia, niekur nedingę, gali laikyti juos savo rankose. Kaip gali matyti Puseno ir Loreno, Konstablio ir Koro, Monė ir Pisaro, Pikaso ir Brako paveikslus, jie tebėra čia, tu gali juos matyti. Jiems laikas neegzistuoja. Tai mes esame laikas. Mes užaugame, mes mirštame. Ir negalime į viską numoti, su pagarba ir nuostaba galvojame apie tai, kas buvo. Senieji papročiai išsaugoti iki mūsų laikų, valstybės galva darda per miestą keturių arklių kinkiniu, kaukšt kaukšt per asfaltą, jį lydi gvardija, aprengta svetimo laikmečio uniformomis, su perpetėmis, kardais ir kutuotomis skrybėlėmis, o mes džiūgaujame, plojame katučių, fotografuojame. Tai šventė, tai tradicija, tai jaudinanti praeities globa. Kitos prasmės tai neturi. Priešingu atveju mums reikėtų nukeliauti atgal: atsikvošėtume kitame šimtmetyje, pasaulyje be greičio ir mašinų, lėtesniame pasaulyje, kuriame nėra nuotraukų ir akimirkai teikiama absoliuti pirmenybė. Prabanga ir spindesys, karietoje švysteli pasisukantis veidas, tai – karalienė, to niekada nepamirši, tos dienos, kai ją matei, galėsi papasakoti savo vaikams, kad jūs tą popietę ten buvote kartu, tu ir tavo karalienė. Ji dalyvaus egzekucijoje? Kūnas kris, sprandas lūš, minia džiūgaus? Išdavikas klūpos, kirvis kirs, kruvina galva bus iškelta stiprėjančio erzelio link?

Tikrai taip. Ir tu ten patenki. Į 1796-uosius. Tą šimtmetį, kuris dabar tėra istorija, epochą, kuri prarado bet kokią prasmę ir dabar egzistuoja tik kaip blizgesys, puošmena, ornamentas, kurių reikšmės niekas nebežino. Nuotolis mus atkirto, mes matome tik blankų atspindį to, kas kadaise buvo, negyvą šviesą, kaip ir žvaigždžių šviesa tėra blankus atspindys, be tikslo klajojantis po erdvę ir pasiekiantis mus po kelių šimtų metų, praradęs visą šilumą ir energiją. Norint tą šviesą surasti, reikėtų

ten nukeliauti, nusiųsti ekspediciją, kuri apdujusi atsipeikėtų kitos Saulės sistemos planetoje, kur nors kosmoso platybėse. Jie vaikštinėja niekada anksčiau nematytų kalnų šešėlyje, po raudonu dangaus skliautu, kuris dabar ima tamsėti, jie sustoja ir išpučia akis: virš kalno pakyla mėnulis, taip arti, jog jie gali įžiūrėti raižytą jo paviršių, taip arti, jog, regis, paliestum ranka, – didžiulis baltas skritulys, apšviečiantis lygumą, kuria jie nueina, žvilgantis duburyje, prie kurio jie apsistoja. Tik po valandos jie pastebi dar kai ką, tik tada vienas iš jų pakelia galvą ir pažvelgia į naktinį dangų: *ten dar vienas!* Tolumoje kybo dar vienas mėnulis, palydovas, tai pripildo juos nuostabos ir džiaugsmo. Du mėnuliai! Kaip gerai! Mėnulių dvynių šviesa žvilga duburyje. Kažkas nedrąsiai įkiša vieną ranką į vandenį, jis dar drungnas po dienos kaitros; nors oras vėsus, vanduo šiltas, tad jie nusirengia ir įbrenda, kiek dvejodami, nes juk nežino, kas gali slypėti gelmėje. Šūkčiodami plaukioja, taško vieni kitus, drebėdami stovi ant kranto ir šluostosi, po kelių valandų išvargę nueina ilsėtis. Tą naktį jie pasilieka nakvoti prie duburio, kitos dienos rytą nubunda. Su pagarbia baime stebi virš horizonto kylančią saulę, kuri slenka raudonu dangumi, nerimastingai klausosi gyvūnų, kurių anksčiau niekas nebuvo girdėjęs; kai saulė pasidaro per karšta, dulkini ir purvini neria į pažaliavusį duburį, mieguisti pasitraukia į šešėlį sulaukti dar vieno vakaro, sušalę sėdi aplink laužą ir spokso į žvaigždes virš galvų. Jie įmeta į laužą dar vieną pagalį, jau džiaugiasi kita diena, raudonu dangumi, žaliu duburiu, ramiomis ir maloniomis dienomis ten, taip toli nuo namų. Jie skaičiuoja. Du šimtai metų, sako vieni kitiems. Tą saulės šviesą, kuri spigina į mus čia, Žemėje bus galima pamatyti ne anksčiau kaip po dviejų šimtų metų.

– Turėtų būti apie tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt šeštuosius metus?

– Tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt šeštųjų pavasarį! – patikslina vienas ir prajunka.

Koks *tai* bus pasaulis? Net ir žinodami, kad jis visiškai nebus panašus į tą pasaulį, kurį jie paliko, – su dvokiančiais didmiesčiais, skurdu ir didžiuliu dekadansu, – jie mėgina jį įsivaizduoti. Vaizduotė savaime yra neribota, apriboja žaliava, nes tu turi naudoti, kas po ranka. Taigi negali labai nutolti nuo to, kas egzistuoja. Tad kaipgi XVIII amžiaus žmogus įsivaizduoja XX amžių? Viskas tebejuda lėtai, net jeigu ir atsirado vienas kitas robotas, tai tik tam, kad organinius judesius pakeistų mechani-

niais. Žmonės tebekariauja tarpusavyje, neapykantos ir godumo pilna kaip ir anksčiau, o kas turi galimybių, negaili laiko ir jėgų pramogoms; susikabinusios už rankų viena prie kitos artėja dvi gretos, dvelkia kvepalais ir pudra, į grindis kaukši bateliai, šnara šilkas, iš kertės į salę plūsta muzika. Nusilenkimai ir tūpsniai, nukeliamos skrybėlės, basos kojos, sliuogiančios į laivo stiebą, priešais vėjyje išsipučia burė, apačioje nuvilnija juokas, kai į denį išleidžiamos juodaodės moterys, kurios turi šokti savo prižiūrėtojams; atsiduses jis pasideda ant delno laikrodį: laikas kasdieniam pasivaikščiojimui po provincialų miestuką, kuriame gyvena ir studijuoja, kuriame skaito savo paskaitų ciklus ir rašo jį išgarsinusius kritinius straipsnius, tai vis tas beprotiškas mėginimas suprasti, kaip viskas susiję. *Iš tikrųjų*, kaip *iš tikrųjų* viskas susiję. Čia karai, čia ilgus metus trunkančios apgulos, čia sausros ir skurdas. Jaučiai traukia žagrę, daktarai nuleidinėja kraują, o žmonės tikisi stebuklo, skalpelis įpjauna, ir ima tekėti kraujas, tamsus, tirštas: tegu gyvena. Bažnyčioje klūpo moteris, ji uždegė žvakę už savo sūnų, dabar suneria rankas ir meldžiasi savo dievui visagaliui, dangaus ir žemės sukūrėjui.

– Ne, taip tai tikrai nebus! – nutaria jie ir prikiša rankas prie šilumos, kuri sklinda nuo degančių pliauskų. Jie svarsto, kas gali įvykti, kas gali atsirasti ateityje. Juk ribų nėra. Niekas negali žinoti, kas vieną dieną bus sukurta, kaip tai pakeis mus.

– Kad ir tas išradimas, kuris atskraidino mus čia! – sako jie. – Kas būtų tuo patikėjęs, kai buvome vaikai!

Ir tada jie prisimena tas dienas, kai buvo maži.

– Aštuoniolikto amžiaus aštuntasis dešimtmetis, pamenat?!

Taip, jie prisimena. Kvatodami dalijasi atsiminimais apie tą laiką, kai buvo nieko neišmanantys vaikai, jiems linksma, jie pradeda kalbėti apie jaunystę, studijų dienas.

– O devintasis dešimtmetis! – pasako kažkuris. – Su kokiais *drabužiais* tada vaikščiojome?!

– Ką jau kalbėti apie plaukus!

Jie paliečia savo galvas, patenkinti dabartinėmis šukuosenomis.

– Jeigu kas nors man tada būtų pasakęs, pavyzdžiui, tūkstantis septyni šimtai aštuoniasdešimt šeštaisiais, kad po dešimties metų bus atrastas būdas nuskraidinti žmones į kosmosą, manote, būčiau patikėjęs? Ką jūs! Būčiau nusijuokęs jam į akis ir išsišaipęs visų žmonių akivaizdoje. Didesnės kvailystės nesu girdėjęs, būčiau pasakęs, kosmosas?

– Bet dabar mes čia sėdime.

– Taip, dabar mes čia sėdime.

Jie nutyla. Susimąstę stebeilija į liepsnas. Jeigu šviesa iš čia iki Žemės keliauja du šimtus metų, galima būtų daryti išvadą, kad šviesa nuo jų saulės du šimtus metų keliauja iki čia? O kadangi iš namų jie išvyko prieš dvi dienas, 1797 metų balandžio 13 dieną, mąsto jie, Žemėje turėtų būti 1597-ieji? Jie labai sunerimsta. Blogiausiu atveju tai reikštų, kad nė vienas iš jų dar negimęs. Kad jų tiesiog nėra. Jie klausiamai žvalgosi vienas į kitą. Ar mes esame, ar mūsų nėra? Taip, mes esame, galvoja jie. Mes juk mąstome. Dėl to nekyla jokios abejonės. Mes esame. Tik kokiame laike? Štai koks klausimas. Bet pamažu jie suvokia, kad šviesos laiką supainiojo su savuoju. Jie yra XVIII amžiaus žmonės ir mąsto XVIII amžiaus mintimis, kad ir kur būtų. Vis dėlto jie neįstengia visiškai išstumti tos nerimą keliančios minties, kad Žemėje dar tik 1597-ieji. Nors ir laužo galvas, negali prisiminti nė vieno įvykio iš *tos* epochos. Neturi pasiėmę ir jokio žinyno. *XVI amžius, kad jį kur galas, juk turime ką nors atsiminti?*

Galiausiai jie nusprendžia nebekvaršinti sau galvų, verčiau pailsėti. Per dieną nusistekenę vienas po kito užmiega. Netrukus viskas nutyla, netrukus užgęsta laužas; kai po kelių valandų išaušta dar viena graži diena kosmose ir jie nubunda, likusios tik žarijos.

Pažvejoję duburyje, jie ištraukia dailų padarą, sveriantį gerokai daugiau nei penkis kilogramus, verda jį tol, kol kaulas su visomis ašakomis atsiskiria nuo raudonos mėsos, kurią jie suryja, o vėliau nusprendžia atsipūsti, sugula aukštielninki pavėsingoje progumoje, rankas pasikišę po galvomis, ir užsnūsta, bet po kelių minučių nubunda. Juos pažadina paslaptingas dundesys: žemė virpa, tarpukalne kažkas nugrumena, lyg griaustinis. O gal tai kojos, pamano jie, tūkstančiai per lygumą lekiančių žvėrių. *Kas tai galėtų būti?*

Aš nusikvatojau. Juokas nuskambėjo šiurpokai, nes kalnuose atsiliepė aidas. Nebuvo kitų garsų, su kuriais jis būtų galėjęs varžytis; jeigu netoliese atsitiktinai kas nors buvo, turėjo pamanyti, kad kvatoja kalnas. Tyliai ir ramiai išstovėję keletą milijonų metų, kaip tik kalnai gali, savo nepaprastai lėtu protu sumąstė kažką smagaus, ir virš fiordo trumpą akimirką suskardeno juokas.

Tai buvo šiurpus juokas, o aš nusprendžiau apsisukti ir grįžti atgal.

Man reikėjo ką nors sutikti, su kuo nors pakalbėti, galbūt įspraustas į pokalbio rėmus pasijusčiau geriau; taip pamanęs, nuskubėjau keliu.

Laimei, pas Heningą degė žiburys. Sustojęs prie lango, pamačiau jį sėdintį svetainėje priešais televizorių, ant stalo susikrovusį kojas. Kai pabarbenau į langą, jis atsisuko, pažino mane ir pamojo, kad užeičiau.

– Ką veiki taip vėlai? – šūktelėjau prieškambaryje vilkdamasis paltą.

– Išsinuomojau filmą. Pasiutimas, negaliu užmigti, kai nebesutemsta!

– Ir aš, – pasakiau įėjęs į svetainę. Nurinkau nuo sofos laikraščius, kad turėčiau kur atsisėsti.

– Ką žiūri?

– Kažkokį šlamštą. Esu jį matęs ir anksčiau.

Paėmiau vaizdajuostės dėklą. Tai buvo kvailas Čevi Čeiso filmas, kurį taip pat buvau matęs.

– Tai turbūt didžiausia blogybė, su kuria susiduri čia gyvendamas, – tariau. – Jų filmai *neįtikėtinai* prasti.

– Liko trys mėnesiai, – paguodė jis.

Vėl padėjau dėklą ant stalo. Šis buvo nukrautas lėkštėmis, puspilniais puodeliais, buteliais ir taurėmis, laikraščiais ir visokiausiais žurnalais, kurių jis buvo prisivežęs iš miesto, netvarka viešpatavo ir kituose kambariuose, aplinkui mėtėsi kompaktinės plokštelės, kurių jis niekada nebeįdėdavo į dėklus, drabužiai, žinojau, gulėjo suversti į krūvą miegamajame, virtuvėje ant spintelės riogsojo nešvarūs indai.

– Gal susimetam automobiliui, kuris perveža daiktus? – pasiūliau per vėlai suvokęs, kad tą patį sakiau prieš kelias dienas.

Jis dirstelėjo į mane. Nieko neprisiminė, nes be jokios ironijos atkartojo savo žodžius:

– Gal išprotėjai? Žinai, kiek tai kainuotų? Tokia tolybė! Juk ne vienas tūkstantis kilometrų, velniai rautų! Be to, aš neturiu daug daiktų.

Jis skėstelėjo rankomis, siūlydamas apsidairyti ir įsitikinti pačiam.

– Neturi.

– Ir gerai, – pasakė jis. – Galvoju viską išsiųsti laivu. Tą patį patarčiau ir tau.

– Jeigu nepasiliksiu dar metams, – nusišypsojau aš.

– Taip, kurgi ne.

– O ką? Juk nėra čia taip baisiai blogai?

Atsistojau, jis pakėlė į mane akis.

– Ar kas nors atsitiko?

– Atsitiko?

– Nuo Kalėdų iš tavęs tik ir girdėjau, kaip čia viskas šlykštu, o dabar nei iš šio, nei iš to nori pasilikti dar metams?

– Gal taip. O gal ir ne.

– Manyčiau, kad *ne*.

Nuėjau į prieškambarį atsinešti tabako.

– Tiesa, Henrikai! – šūktelėjo jis.

– Ar turi kur nors peleninę? – paklausiau atidarydamas spintelę virš kriauklės.

– Tiesą sakant, viena stovi čia, kambaryje.

Grįžau į svetainę.

– Norėjai ką nors sakyti?

– Taip, – tarė jis ir išjungė videomagnetofoną. – Nebegaliu žiūrėti. Štai ką norėjau tau pasakyti: dieną parduotuvėje sutikau Miriamos ir Andrėjo tėvą. Jis pakvietė mus kurį vakarą užsukti į svečius. Pasakiau, kad ateisime penktadienį. Ar tu būsi užsiėmęs?

– Kodėl jis kviečiasi *mus*? – nusistebėjau, tarp pirštų vėl imdamas sukioti vaizdajuostės dėklą, kad nuslėpčiau ūmiai apėmusį nerimą: tėvas prašo mane tam, kad galėtų į veidą tėkšti kaltinimą dėl to, kas įvyko. Bet juk tai kvaila. Miriama tikrai nieko nebūtų sakiusi savo tėvui!

– Manau, kad jiems įgriso žvejai, – pasakė Heningas. – Taigi nori išmėginti mokytojų kompaniją. Pašnekėti apie rimtus dalykus.

– Mhm, – sumurmėjau. – Kaip tik tai mes ir darome.

– Ar ne?

– Kam išsinuomojai tą filmą, jeigu esi matęs? Ir dar nepatiko?

Heningas gūžtelėjo pečiais.

– O tu žinai, ką jie kalba apie tą šeimą?

Pakračiau galvą.

– Visi juos patyliukais traukia per dantį. Mat jie mėgsta rengti *kviestinius pietus*. O tai nėra gerai. Arba šiek tiek *per* gerai. Įsivaizduok, žmonės įsižeidžia!

– Kokie žmonės?

– Visi.

Jis nusijuokė.

– Bet nemanau, kad tu ką nors apie tai žinotum!

– Ką turi omenyje?

– Nepasakyčiau, kad labai glaudžiai bendrautum su vietiniais gyventojais. Niekas nepasakytų!

– Gal ir ne, – tariau ir pagalvojau, ar nepaklausti, ką jie kalba apie *mane*.

Jis pamatė, kad surimtėjau.

– Bet tas juokas nepiktas, jie nėra išstumtieji ar panašiai. Žmonės tik pasišaipo tyliai. Nes juk žino, kad jie visai tokie patys. Juk iš čia kilę!

Mąsliai suraukiau antakius, tarsi tik dabar būčiau pagalvojęs apie ją.

– O ką tu manai apie Miriamą?

– Gabi mergaitė.

Stojo tyla. Pavarčiau žurnalą, pastebėjau, kad Heningas nerimsta, padėjau žurnalą į šalį, atsilošiau sofoje. Jis nusižiovavo. Neperpratau, ar norėjo iškrapštyti mane lauk, ar jį tikrai ėmė žiovulys.

Buvo pusė dviejų.

Jis pakilo, pasisuko į mane.

– Tiesa. Norėjau pasiskolinti iš tavęs keletą diskų. Tie, kuriuos turiu, velniškai atsibodo, – pasakė ir mostelėjo galva į krūvą, suverstą ant grindų priešais stereogrotuvą.

– Užeik bet kada, – pakviečiau.

– Gerai, – atsakė jis ir vėl nusižiovavo. – Rodos, reikia pamėginti numigti.

Jis žengė prieškambario link. Nusekiau iš paskos, kol rengiausi, jis stovėjo šalia ir nekantraudamas laukė, duris atidarė kur kas anksčiau, negu reikėjo, barbeno pirštais į stiklą. Kai pagaliau baigiau kuistis ir išėjau, jis skubiai užtrenkė duris. Išgirdau kleptelint spyną. O paskui – jo girgždančius žingsnius senais laiptais aukštyn. Kelias minutes dvejodamas pastovėjau, nežinojau, ar apsukti ratą, kad praeičiau pro namą, kuriame miega Miriama, ar eiti tiesiai namo, bet kai šviesa jo miegamajame užgeso, pamaniau, kad jis gali mane pamatyti ir tikriausiai imtų stebėtis, jei pasukčiau į priešingą pusę, svarstytų, klaustų save kodėl, galbūt jau buvo pagavęs vieną kitą momentą, kurių anksčiau su niekuo nesiejo: žvilgsnis, frazė, *o ką tu manai apie Miriamą*, klausimas gana atsainus, pavienės detalės gali atrodyti nekaltos ir nereikšmingos, bet sudėtos kartu sudaro bendrą vaizdą, kontekstą, kuris paaštrina dėmesį. O tam, kas žino, į ką žiūrėti, kitą dieną atsirastų ką pamatyti. Tokių dalykų neįmanoma visiškai paslėpti, visada kas nors išsprūsta ir iškyla į paviršių.

Turėjau būti atsargus.

Suglebęs iš nuovargio ir viskam abejingas klestelėjau ant suolo mokytojų persirengimo kambarėlyje. Tvyrojo mirtina tyla. Mokiniai dar nesusirinkę, praeis dešimt minučių, kol iš abiejų pusių suskardės jų balsai. Jie visada labai įsiaudrindavo per tas pamokas, žaismingi ir pilni išmonių duodavosi savo persirengimo kambariuose, laidydavo gerkles. Panorėjęs būčiau galėjęs įeiti į abu, pavyzdžiui, jei kas nors atsitiktų, tačiau pasitikėjimas, kad šiaip sau niekas to nedarys, buvo absoliutus, mes buvome mokytojai, duris į vieną persirengimo kambarį laikėme užrakintas. Be to, mintis, jog gali būti užkluptas, žeminanti, nes mergaitės numatė tokią galimybę, jos išgirstų, jei užraktas pajudėtų į šoną, brakštelėjimas sukeltų jas ant kojų, kambarys prisipildytų spiegesio, rankšluosčiai būtų prispausti prie krūtinių; pasijutusios nuskriaustos, tuoj pat apie tai praneštų, nes žinojo, kad *tai* įžeidžiama, *tada* visiškai pagrįstai jos būtų galėjusios mane išplūsti, o paskui nužygiuoti į direktoriaus kabinetą ir viską iškloti. Kartą, kai sirguliavau ir šiek tiek nusižengiau taisyklėms, neužrakinęs durų nuėjau į mokytojų kambarį, kai jie dar nebuvo baigę persirengti, keletas berniukų pamėgino įkišti nosį, tada mergaitės užsiplieskė, užtrenkė duris ir tuoj pat nubėgo į mokytojų kambarį raportuoti. Berniukams pareiškiau papeikimą, tačiau mergaitės buvo nusivylusios, kad taip nuolaidžiai pažiūrėjau į nusižengimą, nes juk jos buvo nuogos, neprisidengusias jas matė mažiausiai sekundę, gal net visas dvi, argi tai nepakankamas pagrindas pranešti tėvams, o galbūt ir pašalinti iš mokyklos? Ne, pasakiau, bet jeigu tai pasikartos, tada taip. Tai įspėjimas, šįsyk atleidžiama. Nes iš dalies buvau pats kaltas, tai aš pamiršau užrakinti duris ir suteikiau jiems progą, kurios nepraleistų nė vienas berniukas. Tai buvo nepavojinga. Bet jeigu tai padaryčiau *aš*, būtų kas kita. Jos išgirstų trakštelėjimą, pamatytų mane, iškoneveiktų, ir aš prarasčiau bet kokią pagarbą, bet kokį autoritetą. Bet jeigu užraktas trakštelėtų *dabar*? Tada tereikėtų nuspausti rankeną ir vos vos praverti duris, palikti plyšelį, ir galėčiau jas matyti. Nimfiški, švelniai aptakūs mergaičių kūnai, per juos srūvantis vanduo, suteikiantis odai rausvumo, basos pėdutės, nutekantis vanduo, palubėje susikaupę garai. Slidžios baltos sienų plytelės, slidžios baltos grindų plytelės. Dušų eilė, laibi metaliniai vamzdžiai, viršuje kaip stiebeliai nulinkstantys prie vainikėlių, iš kurių plonomis čiurkšlėmis trykšta vanduo, grindyse išduobtas latakas, vedantis prie dviejų skylėtų metalinių dangtelių. Siauri, grublėti langai palubėje, aptraukti garų. Viena iš jų nuoga užlipa ant kėdės ir

pasistiebia, kad pravertų langą. Du balti sėdmenų apvalainiai, kurie klostėmis pereina į šlaunis, kojos linkis, kai ji išdidžia mina atmeta ją atgal, apsisuka ir atsargiai nulipa žemėn. Priešais ją įeina daugiau mergaičių, atsuka dušus ir šasteli į šoną, kai pasipila šaltas vanduo, palaiko ranką po srove, kol jis sušyla, palenda po dušu, užsimerkia. Kaip gera pajusti šilumą ant odos, kuri šalta ir lyg nutirpusi nuo vėsaus chloruoto baseino vandens. Keletą sekundžių jos tik stovi, lepinasi šiltu vandeniu, paskui vėl atsimerkia, pradeda juoktis ir plepėti viena su kita, vėjavaikiškos kaip visada. Sustojusios į vieną gretą jos prausiasi, šešios ilgakojės mergaitės, viena iš jų baigė, ji pereina per patalpą, ir aš nulydžiu ją žvilgsniu. Stangrios, vos vos liulančios krūtys, persikinis šakumas, kurio dar nedengia plaukeliai, siauri pečiai ir juokas, atsimušantis nuo sienų ten, viduje. Viena mergaitė abiem rankomis perbraukia veidą ir užsimerkia, stovėdama po vandens čiurkšlėmis, kita sukamais judesiais išsimuilina pilvą, kilstelėjusi koją, ištrina šlaunį, dar kita palenkia galvą ir apspaudžia ją dideliu rankšluosčiu, kurį laiko rankose. Skubūs judesiai, kai ji sausina plaukus, drebančios jauniklės krūtys, malonus pojūtis, kai ji minkšta medžiaga perbraukia pečius, ištiesia vieną ranką, paskui kitą, nušluosto, baigusi numeta rankšluostį ant grindų, atsitūpusi šluostosi pėdas, pakyla ir stovi nuoga priešais mane, leidžia man matyti tai, ką anksčiau tik nujaučiau, ištįsusį, stamantrų, bet dar iki galo nesubrendusį savo kūną. Klubų išlinkis. Lygus šakumas su pavieniais drėgnais plaukeliais, prilipusiais prie odos. Duobutė pilve, tai bamba. Raktikaulis, kuris kaip šešėlis dūluoja po tiesiu kaklu. Žalios akys. Galbūt ji apžiūrinėja save, galbūt lengvai paglosto nedideles krūtis, ir kai kažkas iš jos nusijuokia, kiek sumišusi pakelia akis, išnyra iš savo minčių ir skuba susirasti drabužius, pakelia nuo grindų vieną koją, paskui kitą, įkiša į trumpikes, traukia kelnaites blauzdomis ir šlaunimis, tada pasikraipydama užtempia į vietą, nežino, kad yra stebima. Ji maunasi kojines, ir aš matau jos stuburo slankstelius, siaurus pečius, prie kurių prilimpa vis dar šlapi plaukai, matau, kaip ji atsitiesia ir kažką sušunka besiprausiančioms duše, pavėluosiančios, jei nepaskubės, tada ji per galvą užsivelka marškinėlius, kai užtempia juos ant kūno, papurto plaukus, įkiša kojas į kelnių klešnes, kraipydamasi kaip prieš tai, jas užtempia, stovi apsirengusi ir žvelgia į savo atspindį veidrodyje, prie kurio netrukus prasidės grūstis, nes ir kitos mergaitės užpildė persirengimo kambarį panašiais judesiais, stovi norėdamos pažiūrėti, kaip atrodo,

balseliai tarška visokius niekus, o vanduo trykšta jau tik iš vieno dušo, ji užsisvajojo ir nežino, kad pratęsia man akimirkos palaimą, nes ji dar nebaigė, ji įtrina į plaukus šampūną, smarkiai sumerkia akis, ir vanduo plukdo putas per kaklą ir apvalias krūtis, mažus rausvus spenelius, baltą pilvuką ir bambą, per šlaunis, blauzdas ir tolyn grindimis, kol jos lėtu sūkuriu pranyksta nutekamojoje angoje.

Nuo jų mane teskyrė užrakto trakštelėjimas. Tereikėjo praverti duris ir tikėtis, kad liksiu nepastebėtas. Bet nesiruošiau to daryti. Vien nuo minties mane kaustė baimė. Tarytum jau būčiau tai padaręs, nes tai kirbėjo mano galvoje, o skirtumas tarp žiūrėjimo ir galvojimo apie žiūrėjimą mikroskopiškas, būčiau galėjęs jau dabar susikrauti mantą ir pabrukęs uodegą nešdintis iš miestelio, nes skirtumas tarp žiūrėjimo ir veiksmo dar mažesnis. Tokiuose dalykuose nėra niuansų: arba gėdinga, arba ne. Arba perversiška, arba natūralu. Bet žiūrėjimas! Kuo pavojingas žiūrėjimas?

Nes jos žino, ką tu galvoji. Jos žino, ko tu nori.

Pasikeitęs drabužius, įžengiau į plaukimo baseiną, kai į persirengimo kambarį atrėkavo pirmieji berniukai ir ant suolų numetė krepšius; atsistojau prie lango ir žiūrėjau į paskutinį kartą ant gyvenvietės krentantį sniegą, kitas kartas bus negreit. Suvokusi, kad jai artinasi galas, žiema sukaupė jėgas, iš paskutiniųjų mėgindama atsigriebti. Paniekinusi mirtį, pasipustė delnus ir pridrėbė sniego tiek, jog galėjai pamanyti, dabar viduržiemis, o ne balandis, tačiau neviltį netruks pakeisti susitaikymas ir galiausiai ji kapituliuos. Pridrėbti sniego, paskui numirti. Šiaip ar taip, drąsus bandymas. Per kelias ryto valandas iškrito beveik dvidešimt centimetrų. Reikia tikėtis, paskutinį kartą šiais metais, pasakė Jūsefsenas mokytojų kambaryje, bet tuoj pat jį pataisė Enoksenas, juk pradeda snigti lapkritį? O gal net *spalį*? Nejau jis pamiršęs? A, taip, Jūsefsenas buvo pamiršęs ir turėjo iš savęs pasijuokti.

Atsisėdau ant kėdės prie sienos ir laukiau pamokos pradžios, tarp pirštų vartaliodamas tą kvailą švilpuką, kurį turėjau pasikabinęs ant kaklo. Nuovargio sukelta nejautra savotiška plėvele atitvėrė mane nuo to, ką mačiau: visi nutikimai buvo keistai panašūs vieni į kitus, kaip įvykiai paplūdimyje, kuriame knibžda žmonių, pamaniau, daugybė įvairių judesėlių nuo šimtų skirtingų kūnų, kurie, stebint iš toliau, susilieja ir tampa vienu judesiu, paplūdimio judesiu. Jis išnyksta, kai atsiguli ant

nugaros ir užsimerki, pasimato vėl, kai po pusvalandžio pramerki akis, niekas nepasikeitę, viskas tas pats. Bet tai niekaip nesusiję su tavimi, tai tik vaizdas, kurį matai priešais save. Kol pėda paspiria smėlio tavo miegančios galvos link ir išgirsti balsą, pašaukiantį tave vardu, tada turi atsisėsti, nusišypsoti ir tarti: *O, čia tu! Šimtas metų!* Tada visos smulkmenos įgauna prasmę. Taigi žinojau, kad anksčiau ar vėliau kas nors išsiskirs, prasiskverbs pro nejautros plėvę. Nes tai yra nuovargio anatomijos dalis: nejautra gali akimirksniu išsiversti ir tapti savo priešingybe: jautrumu. O nejautra leido atsipalaiduoti, niekas tau nesvarbu, tai vyksta, ir tiek, dėl to tu nieko nematai, dėl to jautiesi saugus ir pasidaro baisiai nemalonu, kai viršų paima jautrumas, tada net mažos detalės gali įgyti platesnę prasmę: sninga, ir tu žinai, kad mirsi, veidas, regis, didėja prieš pat tavo akis, ir tu žinai, kad jis piktas, kad pražudys tave, priešais tave ramus ir nepaliestas plyti baseinas, ir tu su baime lauki akimirkos, kai kas nors suardys vandens paviršių, tu mąstai, kad pasaulis tėra kažkas, kas egzistuoja, kas plyti priešais mus, ir niekas, kas jame vyksta, neturi prasmės. Pasaulis senas ir aklas. Jis negirdi, nemato, nemąsto, nejaučia. Vandens veidrodis suyra, linksmai nusijuokia vaikas, ir tu pamanai, kad tai yra būdas ką nors pakeisti: žaisti ir tikėtis, kad pasaulis bent trumpam taps nepavojingas. Bet jis toks nėra, suvoki ūmaus prašviesėjimo akimirką, pasaulis plyti priešais tave, jame sninga, jame lyja, jis prisipildo saulės, rūko, tamsos, jis šaltas, jis šiltas, jis aklas, jis be valios, jis nėra geras, jis nėra blogas, jis nieko iš mūsų nenori. Jis net nėra abejingas! Jis yra niekas, kaip ir mirtis yra niekas, vis tiek tai blogiau už mirtį, nes pasaulio niekui mes netgi nedavėme vardo. Mes, mokantys pavadinti viską, kas yra, nepanorome suteikti vardo *jam*, o gal neįstengėme, nes jis neapčiuopiamas iš prigimties, vos apie jį pagalvoji, jis išnyksta. Kaip horizontas slenka tau judant, jis visada tolsta nuo tavęs, ir tai visada būna kitoje vietoje negu tu. Taigi šios padidėjusio jautrumo akimirkos yra privilegija, tos kelios sekundės, kai pasaulis nebesitraukia tolyn, bet priartėja prie tavęs ir atskleidžia savo tikrąją esmę. Savo prigimtį. Savo nieką, kuris tave atlapoja, apnuogina tavo sielą ir leidžia į save pažvelgti. Nes siela tai atpažįsta. Visa, kas tu nesi, kada nors buvai ir kada nors būsi, kas nėra mirtis, bet prie ko mirtis veda: *tavo paties niekas*. Bet tada iš persirengimo kambarių kaip lemingų jaunikliai atgužа mokiniai ir supuola į vandenį, dabar gali tik niekinti savo jausmus, kas tau, ar visai susenai? Argi tau ne dvidešimt šešeri, ar ne visas gyveni-

mas prieš akis, negi sėdėsi čia ir liūliuosiesi mintimis apie pasaulio pabaigą su *švilpuku*, kad tave kur galas, po kaklu? Su švilpuku! Ar gali būti kas nors kvailiau? Pypt! Pypt! Pypt! Šen! Šen! Greičiau!

Pirmąsias dešimt minučių leidau jiems išsidūkti, tada liepiau kurį laiką paplaukioti pirmyn ir atgal, sėdėjau ant kėdės ir sekiau juos žvilgsniu, kai kas kapstėsi iškėlę galvas virš vandens, kiti tą patį pradą skrodė be baimės, kaip banginiai, nes vandenyje padeda tik sklandūs judesiai, blaškymasis sukelia pasipriešinimą, tą patį pasipriešinimą, kurį sklandumas palenkia savo naudai ir paverčia greičiu. Visi judesiai turi būti kaip vienas, kartodavau jiems, tada jie imdavo dūsauti, tikriausiai įsivaizduoju išmanąs *viską*, burbėdavo jie, ir aš pasiduodavau, pasakydavau taip, taip, turbūt svarbiausia, kad išsilaikytumėte ant vandens.

Visą tą dieną Miriama laikėsi santūriai, visą tą dieną ją ignoravau. Nemačiusiam mūsų išvakarėse būtų neįmanoma ką nors įtarti. Ir tai gerai, pamaniau, taip turi būti. Bet tuomet suabejojau. Ar Miriamos šaltumas reiškia tik savanorišką paslapties laikymą, ar ji užspeista baimės? Nejau aš ją taip išgąsdinau, nejau dėl to ji taip nuo manęs užsisklendė, neleisdama išsprūsti nė menkiausiam ženklui, nė šypsenėlei, nė mažiausiai užuominai, kad mus kas nors sieja?

Ištisą dieną ją buvo apėmusi savotiška rimtis, kitiems turėjo atrodyti užsidariusi, visai ne tokią norėjau ją matyti. Kai vaizdavausi ją budėdamas praėjusią naktį, ji buvo linksma ir guvi, netverianti noru papasakoti kitiems, kas jai nutiko, bet tada, šyptelėjusi man, susilaikė ir kvatodama kalbėjo apie ką kita. Dabar ji plaukė tolimiausiu taku ir jos vaizdas mane iš dalies nuliūdino, iš dalies suerzino, iš dalies suneramino, nes aš kažką joje sugrioviau, buvau pernelyg ūmus ir smarkus, kad ji galėtų viską suvirškinti, šiaip ar taip, jai tik trylika, o aš galbūt pirmasis, ją pabučiavęs.

Taip ir buvo.

Mintis mane nuliūdino.

Tai beviltiška.

Visą tą vakarą sėdėjau namie ir iš paskutiniųjų stengiausi neužmigti laukdamas, kol ateis Miriama. Bet ji neatėjo. Ir supratau kodėl. Ji matė mane prarandant savitvardą, tai ją išgąsdino, buvau smarkus ir nežinantis ribų, pabaisa, kuris pagriebė ją, suspaudė ir primetė jai savo valią. Tai

pranoko jos jėgas, ji neįstengė atsispirti, buvo bejėgė, o dabar galbūt puoselėja mintis, kaip nuo manęs apsiginti. Galbūt nesąmoningai, galbūt tai tėra noras pabėgti, pačios dar neįvardytas. Paskui jis įgaus pavidalą, ir ji nuspręs, kad geriausias būdas yra viską atskleisti. Kam nors pasipasakoti apie mane. Tada būčiau nebepavojingas. Tik taip ji galėjo apsiginti. Aš tai žinojau. Ir pripažinau. Nes nelinkėjau jai blogo, priešingai – nieko taip nebijojau, kaip ją nuskriausti, išgąsdinti. Taigi nusprendžiau kitą dieną nieko nesiimti, viską palikti jos valioje ir susitaikyti su jos pasirinkimu.

Nuėjau į miegamąjį ir nusirengiau. Atsiguliau į lovą su keistu pojūčiu kūne, kurį sukelia šviesią naktį krentantis sniegas. Sprendimas atrodė teisingas ir tinkamas. Savotiškai gera atsakyti už savo veiksmų padarinius. Nors dėl to tektų kęsti pažeminimą ir pašaipą, turėčiau su tuo susitaikyti: *Taip, tai tiesa, aš tai padariau, man gėda, aš visas atsiduodu jums. Spardykite mane, muškite mane, šaipykitės iš manęs. Gerai. Gerai. Gerai.*

Kodėl gerai?

Nes jie vis tiek negali manęs pasiekti.

Aš nulenkiu galvą, kenčiu, bet tai niekaip nesusiję su *manimi*. Nes aš žinau, kas esu. Aš žinau, ką turiu. Ir turėčiau tai, nesvarbu, kas įvyktų. Pirmą, paskutinį ir vienintelį: patį save.

Kai kitą dieną atsikėliau ir nuėjau į mokyklą, viskas buvo kaip ir praėjusią dieną. Miriama manęs nepaisė, mąsli ir užsidariusi sėdėjo savo suole; tačiau nebuvo nieko, kas bylotų, jog ji ką nors pasakė, nepastebėjau, kad kas nors būtų pradėjęs kitaip elgtis mano atžvilgiu, ir dėl to pasijaučiau nerūpestingas ir smagus. Lengvai vaikščiojau tarp jų džiaugdamasis, kad galiu išdalyti šūsnį rašinių, kuriuos seniai buvau ištaisęs, bet tik dabar turėjau pakankamai blaivią galvą, kad juos atsineščiau. Jie darė pažangą, jie ėmė geriau rašyti ir neįstengė nuslėpti pasididžiavimo, kai jiems tai pasakiau. Kiekvienam buvau parašęs, kad jaučiasi pažanga, nors kai kur buvo sunku, beveik neįmanoma jos įžiūrėti, dosniai išpūčiau ją, kad suteikčiau jiems truputį pasitikėjimo. Truputį to, kuo galėtum pasididžiuoti prie pietų stalo tą popietę, ką galėtum parodyti ir už tai sulaukti pripažinimo.

Maniau, kad viskas praėjo savaime. Pilvo raumenų traukuliai, tas tolygus spaudimas ir griūtys, kurios kartais sudrebindavo mane, kai

staiga vėl pagalvodavau apie Miriamą, širdis tarsi užsikirsdavo, panirdavo į kraują, tik pamažu išnirdavo ir galėdavo vėl plakti, stipriau ir kiečiau, – visa tai buvo likučiai, pertekliniai jausmai, jausmų perprodukcijos sandėlis, ir tikriausiai mane kankins visą pavasarį, tačiau nebegalėjo manęs valdyti, nes nebebuvo jų tikslo. Jie dirbo tuščiąja eiga.

Tą popietę jutau malonumą vaikščioti po parduotuvę, dėti žuvų pirštelius, žuvų kotletus, faršą, miltus, bulves, ryžius ir porą į krepšį, kurį nešiojausi palei lentynų eiles, nuo ritinio atsiplėšti plastmasinį maišelį ir pilną prikrauti apelsinų, uždėti ant svarstyklių ir paspausti mygtuką, prie piršto prisiklijuoti lipnų popierėlį su kaina, paskui užspausti jį ant maišelio, pakelti dėžutę kukurūzų, pasukioti rankoje, pagalvoti: *Argi man dabar jų reikia?* – ir padėti atgal, man tai labai patiko, šaldytuvo burzgesys, ventiliatorių ošimas ir monetų skambčiojimas, išlendant kasos aparato stalčiui. Kas yra parduotuvė, jei ne sistema, kur visi žino taisykles ir netaikomos jokios išimtys, atsargų sandėlis, sukrautas mums iš anksto, į kurį kartais užsukame savo varginančioje kelionėje per dienas, neutrali stotelė, garantuojanti mums anonimiškumą, tenkinanti mūsų poreikius, už tai nereikalaudama nieko daugiau – tik šiek tiek pinigų? Viskas išdėliota ryškioje šviesoje, kuri yra esminis mūsų civilizacijos požymis, čia net didžiausia prekių gausa apšviečiama kaip pacientai operacinėje arba kaliniai kalėjime. Būtent tokiose vietose klesti išstūmimas ir atkaklus neigimas. Kodėl dar šlykštėtumės musėmis, o žiurkės mums keltų tokią isteriją, jei ne dėl to, kad jos pripildo parduotuvę nenuspėjamų judesių, kuriuos valdo kitokia nei mūsų, nesuprantama, valia? Ir kas turi noro matyti tuos nesuprantamus padarus įsitvirtinant, augant ir dauginantis, visur knibždant ir ropinėjant, riebias muses, šmaižiojančias kruvinais jautienos plotais, vagiliaujančias žiurkes ir plazdančius paukštelius, šliaužiančias lervas ir aklas bakterijas? Kas nori, kad jam būtų primenama, jog net maistas, kurį valgome, kilęs iš kitokios valios nei mūsų, nesuprantamos, kas nori galvoti, kad valgo tai, ko mes nesuprantame? Taigi mes pasirūpiname, kad maistas būtų visiškai nejudrus ir absoliučiai negyvas, tada įdedame jį į burzgiančius šaldiklius, apšviestus tokia ryškia šviesa, jog pastebėtum mažiausią judesėlį, visi mato: čia guli maistas, o ne gyvybė.

Bet man tai patinka, tai – mes, tokie mes jau esame.

Parėjęs namo, mėginau pratęsti kasdieniškumo pojūtį. Prieš pradėdamas ruošti pietus, sudėliojau pirkinius į šaldytuvą ir spinteles, įsijungiau radiją ir išklausiau žinias, beveik po savaitės pertraukos plaudamas indus. Ketvirtadienio popietė. O netrukus virtuvė prisipildys degančių riebalų tvaiko, verdančių bulvių garų, lėkščių ir taurių tarškėjimo, mano skubrių žingsnelių, kai sukinėsiuosi tarp šaldytuvo, viryklės ir stalo. Padengiau stalą, susimaišiau gėrimo, nubraukiau delnu aprasojusį langą, kad valgydamas galėčiau pro jį žiūrėti. Jau antra diena sninga. Balandžio vidurys! Šypsodamasis pakračiau galvą ir šakute pasmeigiau bulvę, prakrapščiau vieną galą peiliu, kad turėčiau už ko suimti ją lupdamas. Įsipyliau gėrimo, pakišau mentelę po trimis žuvų piršteliais ir susižėriau juos į lėkštę, užbarsčiau svogūnų, išilgai perpjoviau brokolį ir pradėjau valgyti galvodamas apie tai, kad brokolio forma nesiderina su jo dydžiu, jis primena žalią medį ir turėtų stovėti kur nors drėgnajame atogrąžų miške, stiebtis į dangų ir justi augimo džiaugsmą.

Pakilęs nuo kėdės, atsinešiau sviestą, kuris čirškė ant viryklės, supyliau jį ant šiek tiek perdžiūvusių žuvų pirštelių ir vėl atsisėdau. Paskutinį kartą buvau valgęs prieš dvi dienas, ir tai tik bulvių traškučių, taigi reikėjo neskubėti. Kruopščiai sukramtyti kiekvieną kąsnelį ir atsargiai nuryti, nors buvau alkanas kaip vilkas. Kaip dabar gerai, pamaniau. Viskas pasibaigė. Pagaliau pasibaigė.

Tačiau niekas nebuvo pasibaigę.

Tebuvo vos prasidėję.

Tą vakarą Miriama sugrįžo. Žiūrėjau televizorių, staiga sučirškė skambutis, ir kai atidariau, ji stovėjo ant laiptelio ir šypsojosi blyškioje vakaro šviesoje.

– Miriama! – tariau.

Dėl didelės nuostabos mano balse jos šypsena pasikeitė, įgavo neryžtingumo atspalvį.

– Užeik! – pakviečiau. – Kaip gerai, kad atėjai!

Jos batai buvo aplipę sniegu. Nusijuokiau, kai ji ėmė trepsėti ant grindų, paprašiau, kad pastovėtų visiškai ramiai, atsegiau striukės užtrauktuką, ji ištiesė rankas ir be žodžių žiūrėjo į mane, kai nuvilkau striukę ir pakabinau ją šalia manosios.

Arčiau nusprendžiau neiti. Nes kaskart, kai ją paliesdavau, apimda-

vo jausmas, kad esu pabaisa, kuo labiau priartėdavau, tuo aiškiau jusdavau, jog esu pilnas juodo, blogį nešančio geismo. Ji buvo trapi, mažiausias neįprastumas galėjo ją išgąsdinti kaip laukinį žvėrelį, net nuo nekalčiausio prisilietimo žvilgsniu į jos veidą plūstelėdavo raudonis. Turėjau būti atsargus.

Ji atsisėdo ant sofos kaip aną kartą, aš įsitaisiau kitoje stalo pusėje ir pastebėjau, kad dėl to ji pasijuto saugi, ėmė plepėti, iš pradžių kiek dvejodama, nedrąsiai, paskui – su didesniu ir didesniu pasitikėjimu, kaip jai buvę sunku elgtis lyg niekur nieko! Ji nepažvelgusi į mane nė kartelio, viską gniaužusi savyje, o iš tikrųjų apie nieką daugiau negalvojusi, tik apie mane ir tai, kas įvyko. O vakar mama liepusi būti namuose, nes turėję atvažiuoti svečių, tik dėdė ir teta, kuriuos ji mačiusi tūkstantį kartų, bet ne, argi ją įtikinsi? Kaip gerai išauklėta mergaitė ji sėdėjusi namie. O šiandien! Iš pradžių reikėjo valgyti, paskui – ruošti pamokas, o tada atėjo Katarina, matyt, nusprendusi pas ją praleisti visą vakarą. Bet pagaliau ji išėjo, laimei, buvo dar tik aštuonios valandos, dar ne vėlu. Kad tik aš būčiau namie!

Ji spinduliavo.

– Aš jaučiausi visai taip pat, – prisipažinau.

– Tikrai?

– Net nežinojau, ką man daryti. Tu juk net nepažvelgei į mane!

– Bet juk sakėt, kad tai turi būti slapta.

– Na, ne *taip* slapta! – tariau ir persėdau ant sofos. Kai paėmiau jos ranką į savo delną ir pabučiavau, ji šiek tiek susigūžė, sukikeno dėl mano gesto. Pajutęs tą mažutį nuotaikos pokytį, atsistojau ir paklausiau, ar ji ko nors norėtų.

Miriama papurtė galvą.

– Nenori net kavos?

– Nežinau, ar ją mėgstu...

– Nesi ragavusi? Niekada?

– Tik vieną kartą. Šaltos. Buvo *velniškai* šlykštu.

Paskutiniai žodžiai buvo suvaidinti ir visai jai netiko. Jie buvo prisigaudę tų žodžių, bet dar nespėję pasisavinti. Bet užmiršau tai vos įėjęs į virtuvę, viską užgožė džiaugsmas dėl tarp mūsų atsiradusio laisvumo. Pripyliau du puodelius ir kai įnešiau juos į kambarį, pamačiau, kad ji parietusi kojas, sėdi kaip indėnas, tai mane sužavėjo, kaip ir skeptiška jos veido išraiška, kai ji prie lūpų pakėlė puodelį su garuojančia kava.

– Laikas paragauti, – pasakiau. – Ar patiko?

Ji linktelėjo, neįstengdama paslėpti akies trūkčiojimo, kurį sukėlė kartumas.

O tada tarp mūsų stojo tyla.

Jau ruošiausi įjungti televizorių, kad tyla nebūtų tokia ryški, kai kažkas paskambino į duris.

Mes susižvelgėme.

– Jeigu čia Katarina ir kitos, neįleiskit jų, – paprašė ji.

Nieko nepasakęs nuėjau į virtuvę, praskyriau užuolaidą ir pažvelgiau pro langą.

Tai buvo tik Heningas. Jis stovėjo, delnais įsirėmęs į kelius, ir sunkiai šnopštė, su treningais, ant krūtinės užsitempęs liemenę su atšvaitais.

Jis atsitiesė, kai pravėriau duris.

– Aš dėl plokštelių, – pasakė jis, vis dar uždusęs.

– Ar toli nubėgai?

– Iki fiordo ir atgal. Velnias, visai nusivariau.

Jis nusismaukė kepurę ir ranka persibraukė prakaituotus plaukus.

– Ar galiu užeiti?

– Pas mane yra Miriama.

– O?

– Ji tikriausiai mane šiek tiek įsimylėjusi, – pasakiau ir nusišypsojau.

Mirktelėjęs man Heningas praėjo pro šalį, svetainėje nužvelgė ją ir pajuokavo:

– Tai štai kur tu leidi vakarus?

Miriama nuraudo. Heningas išsišiepęs atsiklaupė priešais sekciją. Aš vos vos papurčiau galvą jam už nugaros, duodamas jai suprasti, jog tai nepavojinga.

– Reikia maišelio?

– Būtų gerai.

Jis įdėjo keletą plokštelių į maišelį, kurį laikiau priešais.

– Dabar galėsiu mėgautis, – pasidžiaugė. – Ilgas mirkimas vonioje ir garsi muzika. Gal kartais ir alaus turi?

– Turiu, – atsakiau ir jau norėjau eiti į virtuvę.

– Aš tik pajuokavau, Henrikai. Pasilaikyk savo alų sau.

Aukštai keldamas kojas, jis per gilų sniegą nubrido įkalnėn.

– Dabar juk jis žino, – pasakė Miriama.

Nutylėjau, ką buvau jam sakęs, nes tie žodžiai nebuvo skirti jai, jie

numenkino jos jausmus lyg kažką laikina, vaikišką įsimylėjimą, iš kurio išaugama per kelias savaites. Tačiau jo apsilankymas buvo naudingas. Prieš pat jam ateinant mums grėsė ta pati tyla kaip anksčiau, nes mūsų santykiai buvo dar tokie trapūs, taip mažai turėjo peno, jog pokalbis bet kurią akimirką galėjo išsisemti. Kaip baigiantis degti laužas jis turėjo gauti naujų įspūdžių, kad vėl įsiliepsnotų. Jeigu praeitų per daug laiko, rusenančios žarijos nebepajėgtų uždegti net mažiausios pliauskelės, ši riogsotų ten, drėgna ir šalta, tada būtų per vėlu. Laužą reikėjo kūrenti nuolat. O Heningo buvimas mums kai ką davė. Dabar galėjome kalbėtis apie praslinkusį pavojų, plykstelėjo džiaugsmas, atlėgo įtampa, kad vos nebuvau užkluptas nusikaltimo vietoje, galėjau tai panaudoti dar vienam įspėjimui, dabar – aiškesniam, ir ji suprato, bet nesutriko, nes Katarinos sesuo, kuri dabar lankanti devintą klasę, pernai draugavusi su dvidešimtmečiu vaikinu, retas kuris žinojęs, kad ji vakarais sėsdavusi į jo automobilį, o tėvai tai tikrai ne! „Neabejoju, kad net *jos* neprasižiotų“, – pasakė ji, norėdama suteikti man vilties, čia esą įprasta, kad vaikinai vyresni už merginas. Buvau sujaudintas ir neišmaniau, ką atsakyti, žinojau nepalyginamai daugiau už ją, bet buvau tvirtai nusprendęs nieko negriauti, nes *jos* nekankino nei dvejonės, nei gėda, nei kaltės jausmas, ne, ji spinduliavo džiaugsmu, kad tai, apie ką ji slapčia svajojo, išsipildė, apie kitką nemąstė, buvo dar vaikas.

– Bet aš pažadėjau vėlai negrįžti, – tarė ji. – Nenoriu pykinti mamos.

– Tada tau reikėtų eiti, – paraginau.

Ji atsistojo.

– Žinai ką? – tariau.

– Ką?

– Geriausia būtų, jei praeitų kiek laiko, kol vėl ateisi. Supranti, prasidės kalbos, tikriausiai tave kas nors mato, kai skambini prie durų.

– Kiek laiko?

– Gal savaitė?

Ji linktelėjo.

– Kitą penktadienį? – pasiūliau.

– Taip negreitai?

– Tada būsime saugūs.

Ji nusisuko ir priėjo prie lango. Stovėjo, vieną ranką įsikišusi į kišenę, ir žvelgė į fiordą.

– Kaip čia gražu, – pasakė. – Ateikit pažiūrėti!

Atsistojau jai už nugaros.

Virš kalnų kybojo tirštas debesų sluoksnis ir atrodė, kad blanki, prieblandą primenanti balandžio šviesa sklinda iš apačios, kad šviečia vanduo; į snaiges, palengva krentančias iš dangaus, lanku kilo sidabriškas švytėjimas.

Apglėbiau ją.

Ji sustingo.

– Štai jie vėl parplaukia, – pasakė tarsi nepajutusi mano prisilietimo ir mostelėjo į žvejybinį laivą, kurį matėme slenkant pro šalį.

– Kas? – paklausiau ir atsargiai pagloščiau jai pilvą.

– Anetės tėvas, – tarė ji, dabar tyliau.

– Kokia tu graži, Miriama, – sušnabždėjau, kaip įstengdamas atsargiau patraukiau už megztuko, jis pasislinko, pabučiavau jai į sprandą ir pajutau savo rankas ant jos odos.

Ji stovėjo nejudėdama.

– Kokia tu graži, – sušnabždėjau vėl, tamsus ir apsunkęs girdėjau greitėjant savo alsavimą, užčiuopiau mažus standžius krūtų spenelius, o ji tylėjo, tarytum susigūžė, bet aš buvau atsargus, užsimerkiau ir švelniai glamonėjau ją, Miriamą, rankomis gloščiau jai pilvą, šlaunis, ji atsišliejo į mane, ir pamaniau, kad man atsidavė, ji atsišliejo į mane, ir nenorėjau sustoti, norėjau, kad tai tęstųsi ir tęstųsi, aš perbraukiau pirštais jos plaukus, prisispaudžiau ją ir pabučiavau, o kai ji pažvelgė į mane, žiūrėjo atsidavusiomis akimis, kuriose tik vėliau pastebėjau nerimą, nes paskui ji nebežiūrėjo į mane, paskui nudūrė akis į žemę.

Supratau nuėjęs per toli, kai ji ėmė kimštis megztuką į kelnes ir man dingtelėjo, kad *aš* jį ištraukiau. Ji žiūrėjo žemyn, kai pasakė, kad jai reikia eiti, ir aš nepajudėjau iš vietos, kad leisčiau jai ramiai apsirengti. Kai nuslopo geismas, liko vien baimė dėl padarinių. Kai jos kūnas atitolo, glostinėjimas ir geismas atrodė kaip kažkas svetima, gėdinga ir nešvaru, nes Miriama taip pat išsisuko nuo mano žvilgsnio, kai atidarė duris ir atsisveikino, net tada žiūrėjo į grindis. Ir vėl ant jos užgriuvau, pamaniau, o jai neliko ką daryti, tik stovėti ir laukti, kol tai praeis, kol godūs pirštai atlyš ir ji galės išeiti, nors tą niekingą aistrą, to nesuvokdama, pati paskatino ir jai apsinuogino.

Turėjau išeiti prasiblaškyti. Būčiau dabar mieste, pamaniau, o ne čia, kur visi sutiktieji žino, kas aš esu, ir visada apiberia klausimais, kur

negali tiesiog sustoti kelkraštyje, jei kas nors patraukia dėmesį, kur viskam privalu turėti paaiškinimą. Troškau išnykti, troškau, kad galėčiau eiti bet kur, kaip bet kas, būti veidas, kurio niekas su niekuo nesieja, toks, kuris galėtų nusileisti į metro požemį, ir niekam dėl to nekiltų klausimų, troškau traukinuku nuvažiuoti į priemiesčius, neseniai prijungtus prie miesto, į tuos ką tik iš gamtos atkovotus pramoninius rajonus, kuriuos vis dar apsupęs miškas; atitvertas tvoros ir skiriamosios juostos, jis nebekelia grėsmės, teritorijoje leista pasilikti tik vienam kitam medeliui, kelioms lieknoms pušelėms automobilių stovėjimo aikštelės gale, tai – savotiškas priminimas, kaip čia buvo anksčiau. Jos stovi ant uolos apnuogintomis šaknimis, primena laivą, pamanai, miško pasiuntinį svetimame pasaulyje. Čia susidūrė dvi priešingos valios, tai akivaizdu: jeigu keletą metų viskas bus palikta likimo valiai, miškas priartės, jeigu vietovė bus palikta neapgyventa, jis pamažu šliauš tolyn, suaižys asfaltą, augs ir plėsis, viską aplinkui užgoždamas savo žaluma: žole, samanomis ir mažais medeliais; jo apetitas iš pradžių atrodo toks menkas ir nevertas dėmesio, bet per kelis šimtus metų miškas praryja viską. Po šimtmečio jau pramonė tampa atsiminimu, griuvėsiais kažkur giliai miške, kuris ilgai buvo stumiamas atgal, kai mes plėtėmės, užkariaudami vieną plotą po kito. Bet medžių laikas skiriasi nuo mūsiškio. Jie tokie kantrūs, jog nepastebime jų valios, nepalenkiamos, nesunaikinamos. Anksčiau ar vėliau jie įsigali. Įsiveržia, kai mes sunykę. Nepaprastai lėta invazija į mūsų pasaulį, šviesius biurus su kopijuokliais, faksais, telefonais ir kompiuteriais, kilimais, rašomaisiais stalais, šiukšlių kibirais ir kėdėmis. Viskas sutrūnija ir užželia. Valgyklos, tualetai, posėdžių salės, kabinetai. Sandėliai, tvoros, aikštelės. Automobiliai tai privažiuoja, tai nuvažiuoja, pro vartus išsuka į kelią, vedantį miesto link, rieda po pėsčiųjų tiltais ir pro prekybos centrus, asfaltuotas aikštes su gėlynais ir nutrintais suoleliais, aplink kuriuos būriuojasi jaunimas, gestikuliuodami jie siurbia alų ir kartais įsispokso į degalinę netoliese, į anoniminių mieguistų klientų srautą, vilkikus, kurie pūkšdami sustoja, ir vairuotojus, kurie sunkiai, sustingusiais sąnariais iššoka iš kabinos ir delnu susilygina plaukus, žengdami šviečiančio kiosko link, prie kurio ir tu iš lėto artėji. Naktinių praeivių alsavimas, kai jie su šiokia tokia baime prasilenkia su tavo tamsia figūra, tolygus gatvės ūžimas, kuris nejučia išnyksta, išgirsti jį tik tada, kai pašėlusiu greičiu prašvilpia motociklas, tarsi perskeldamas tylą į dvi dalis: prieš ir po.

Arba bastausi centrinėmis miesto gatvėmis, kur šiltos, sausakimšos užeigos, įžūlios eilės prie taksi, vaikinai, išsidrėbę ant suoliukų prie turkiškų užkandinių ir kemšantys šlamštmaistį, reklaminiai skydai, parduotuvių vitrinos, gremėzdiški komerciniai pastatai ir parkų tamsa, žmogystos, skubančios šaligatviais, nepastebėdamos manęs. Tau jie neskiria nė vienos minties. Jiems esi tik akimirkos vaizdas, ir ta prasme esi panašus į juodus medžius, suskeldėjusius šaligatvius, dvokiančias tarpuvartes arba pamažu žybčiojantį lėktuvą, kuris tamsoje stačiai pakyla virš miesto su pilnu salonu keleivių, šie prispaudžiami prie atlošų, vieni spokso į žemai apačioje blizgančią šviesos juostą, kiti skaito laikraščius, žurnalus, knygas, brošiūras apie saugos priemones. Net nesusimąstydamas apie tai, koks stebuklas, kad jie skrenda, kažkuris keleivis pakelia akis ir nužvelgia ryškiai apšviestą saloną, mato, kad visi kuo nors užsiėmę, ir mėgina įsivaizduoti, kaip jie pasikeistų, jeigu kas nors atsitiktų, jeigu sustreikuotų vienas variklis, sugestų hidraulinė įranga ir pilotai nebegalėtų valdyti lėktuvo. Kylanti panika, klyksmas ir ašaros, kai lėktuvas pavirsta ant šono ir ima kristi. Jie žino, kad mirs, vieni susikabina už rankų, kiti meldžiasi, treti rypauja, kai gergždžiantis balsas iš garsiakalbių duoda nurodymus, kaip elgtis avarinio nusileidimo metu: galva prie kelių, rankos prie galvos, šalin akinius ir smailius daiktus, nes dabar jūs krentate, greičiau ir greičiau, dabar užgęsta paskutinė viltis, netrukus jūs žūsite, netrukus lėktuvas pašėlusiu greičiu rėšis į medžių viršūnes, perlūš pusiau, ir visa, ką jis skraidino, pažirs kaip monetos iš piniginės, kurią senukas iškrato ant prekystalio, o pardavėja iš vienos, dešimties ir dvidešimties kronų monetų paslaugiai išrenka penkiasdešimties erių monetas ir galbūt mosteli galva į neišskleistą laikraštį, kuris guli šalia: ŠIĄNAKT LĖKTUVO KATASTROFOJE ŽUVO 156 ŽMONĖS, pasako *baisi nelaimė*, ir pirkėjas kinkteli galva, *o taip, baisu, tiek aukų*. Tikrai baisu. Nes lėktuvo turinį, išsklaidytą kažkur miške, reikės išrūšiuoti. Aplinkui nuplėštos galūnės, sudegę kūnai ir išklaipytos metalo nuolaužos, stiklo šukės ir plastmasės skeveldros, vienur sėdynė, kitur sudraskytas lagaminas ir daiktai, sulaukę progos atskleisti savo sentimentalųjį potencialą, kai tvarkdariai, naršydami po teritoriją, galbūt aptinka lėlę arba vieno keleivio laiškelį, skubomis sukeverzotą žmogui, kurį jis mylėjo labiausiai, tokie dalykai juos sukrečia labiau negu rasta kruvina ranka arba sveikutėlė galva su akimis, nosimi, lūpomis ir plaukais, tvarkingai sušukuotais į šoną, nes dabar jie akivaizdžiai

tėra daiktai tarp kitų daiktų, o sentimentai išlieka, nes susiję su mintimis ir jausmais, todėl tebecirkuliuoja tarp visų tų, kurie pažinojo aukas. Bet baisiausia tvarkdarių komandai vis dėlto yra smarvė, labai savitas kvapas, visada tvyrantis katastrofų vietose kaip ši, jo nenuplauna joks muilas. Jis įsigeria, jis sugrįžta, kaip ir nelaimė sugrįžta. Nes jos visos panašios viena į kitą, gali pamanyti, jog kartojasi vis ta pati nelaimė. Ilgai laukti nereikia. Mes žinome, kad ji įvyks, taip pat žinome, kiek žmonių žus kelių eismo nelaimėse kiekvienais metais. Skaičius pastovus. Mes žinome, kad jis mirs, bet jis nieko nenujaučia, kai atbulomis rieda iš keliuko, ranką pasidėjęs ant keleivio sėdynės atramos galvai, pro galinį stiklą žiūrėdamas į gyvatvorę, kuri saugo kaimyno sodą nuo pašalinių akių, tą vasaros pradžios popietę jis lyg niekur nieko išsuka į pagrindinį kelią. Nuleistu langu ir įjungtu stereogrotuvu niūniuodamas nušvilpia į pietus, griozdžia daiktadėžę, nerasdamas akinių nuo saulės, nors prisimena, kad įdėjo juos būtent ten, dabar jų nėra, tikrai nėra, nejaugi ji bus paėmusi jo akinius, pamano, kam jie jai reikalingi, pamano ir turi pristabdyti. Iš susierzinimo pasuko automobilį į priešingą eismo juostą, *idiotas!* – pagalvoja ir vėl ištiesina automobilį, važiuoja toliau, o mintys palieka tai, kas yra dabar, ir ima skrieti į ateitį. Liko vos dvi savaitės iki atostogų pradžios, ir jam nebereikės jų lankyti kiekvieną savaitgalį. Įsivaizduoja, kaip bus gera dvi savaites praleisti vasarnamyje, kad tik išsilaikytų geri orai, pamano nežinodamas, kad geri orai laikysis jau be jo, nes netrukus jis bus suknežintas į vilkiko priekį ir amžiams išnyks iš šio pasaulio. Jau per vėlu, niekuo nebeįmanoma jam padėti, mes tai žinome, žinome apie visus, žinome tikslų skaičių: kiek šįmet, kiek kitąmet ir kiek dar kitąmet, mes tiksliai žinome kaip, kodėl ir kiek, tik nežinome kas. Po pusvalandžio pravažiuojame nelaimės vietą, policininkas su kelio ženklu rankoje nukreipia mus pro šalį, matau daug uniformuotų vyrų, metalo laužą, kurį sunku įsivaizduoti kada nors važiavus, už vienos gaisrinės ir dviejų policijos automobilių stovi greitoji pagalba. *Nežiūrėk*, – sako mama, bet aš noriu matyti, man devyneri, atsigręžiu ir spoksau pro galinį langą. Ar tik ne veidas šmėkštelėjo lūženose, negyvėlis, bus kuo pasigirti mokykloje po kelių dienų, *mes važiavome į Kristiansaną, ir pakeliui mačiau negyvą žmogų, kuris užsimušė važiuodamas, tikra teisybė,* – išpyškinu per pirmą pamoką, šiek tiek nustembu, kad mokytoja nenori gilintis į tą temą, mat pirmadieniais per pirmąją pamoką mes visada kalbamės apie tai, kas įvyko per savaitgalį,

paprastai aš džiaugiuosi, jeigu įvyksta kas nors ypatinga, įsivaizduoju, kaip kiti žiūrės į mane – *negali būti!* – ir mokytoja pasakys, kad tai įdomu, galbūt papasakos panašų nutikimą iš savo pačios gyvenimo. Bet ji, ko gero, nebuvo mačiusi autoavarijų savo akimis, tik aš mačiau, ir vaizdas įstrigo, kartais sapnuodavosi naktimis. Tos nuolat besikartojančios pašėlusios jotynės, katastrofos, dėl kurių ima daužytis širdis ir sunktis prakaitas, nors kūnas guli kuo ramiausiai ir alsavimas toks lygus. Tik galva sukinėjasi, akys po vokais laksto, ranka sugniaužia paklodę, kai greitis smegenyse pasidaro per didelis. Susapnuotas spazmas pilve, kai posūkyje mašina ima slysti šonu ir pasirodo kitas automobilis, nors važiuoja be galo lėtai, išsigelbėti nėra šansų. Mes susiduriame. Iš automobilio išbloškiama moteris, ji guli ant sniego, žandikaulis suknežintas, kraujas teka. Raudonas kraujas, kurį geria baltas, iškorijęs sniegas. Taip aš pabundu devynerių ir vienuolikos, trylikos ir penkiolikos, septyniolikos ir devyniolikos metų, visada jusdamas mašinos greitį kūne ir kitą ritmą: pulsą, kuris stumia kraują ant sniego.

Palengvėjimas, kai atsisėdi ir pamažu grįžti į kambarį, džiaugsmas: *tai buvo tik sapnas*. Sekundės, kai dorai nežinai, ką manyti, kai dar nesi visiškai įsitikinęs, kuris pasaulis yra tikrasis. Tai, ką matai dabar, ar tai, ką matei tik ką? Devyniolikos metų bendrabučio kambarėlyje, Bergene, nustėręs iš baimės tą ilgą akimirką, kai dar nežinai, kas tu esi ir ką veiki. Pabundi. Užmiegi. Pabundi. Dvidešimt vienerių metų – vėl Bergene, Niugoro parke; kol gulėjai ant vejos ir miegojai, oras spėjo atvėsti, žmonės išsivaikščiojo po namus, šalia nė gyvos dvasios. Iš saulės telikęs raudonas kraštelis vakariniame danguje, aplink tave tįsta šešėliai, laipsniškai tirštėja tamsa – sutemos. Švelnus vėjas kedena senų medžių vainikus virš tavęs. Sustiręs ir bloguojantis atsikeli, žengi įkalnėn svarstydamas, ką tau daryti, kur eiti. Namo miegoti. Pabusti. Užmigti. Pabusti. Užmigti. Kai dvidešimt trejų vienas atostogauji Kaire, sapno pagimdyta baimė neišnyksta net ir tada, kai visiškai atsibundi, net ir tada, kai pagaliau atseki vietą, kurioje visai neseniai buvai, pamatai vėdintuvą palubėje, išgirsti iš gatvės kylantį triukšmą, net ir tada tavęs neapleidžia baimė. Ji neatlyžta, net kai gali ją įvardyti. Įsismaginusi įlekia į dieną, kai tu vaikštinėji dulkėtomis, triukšmingomis saulės įkaitintomis gatvėmis ir visa, ką matai, tik sustiprina jausmą, kad netrukus mirsi. Tau liko diena arba dvi, pamanai. Tu net neabejoji, nusiperki keletą litrų vandens ir maisto kelioms dienoms, tada užsirakini, atsiguli į lovą ir lauki, kol

viskas praeis. Tu bijai gyventi ir bijai mirti. Geriau pamiegoti. Mažas vaikelis. Vienui vienas pasaulyje, juk taip galvoji? Valgsas mazas belniukas, tu toks vienisas? Dabar miegoti. Miegoti, miegoti, miegoti. Kaip gera tik miegoti. Vėliau pabundi kitur. Dvidešimt penkerių metų – ant savo brolio kušetės, jis ką tik nubėgo į parduotuvę nupirkti ko nors pusryčiams ir laikraščių, tu atsikeli ir basas nutipeni į vonią, išsimaudai po dušu, pasiskolini jo skutimosi reikmenis ir dezodorantą, apsirengi ir sėdi ant kėdės svetainėje, kai jis sugrįžta, tavo brolis, su kuriuo nebeturi ryšio, kurio nebepažįsti, nes žinai tik, kad jis gali būti išsikraustęs iš Bergeno, tau tai nerūpi, tu jo nepažįsti. Tu išsikraustai pats, skrendi į vieną Šiaurės Norvegijos miestą, tempi lagaminą gatvėmis ir nakvynės namų laiptais, ten pabundi ankstyvą kitos dienos rytą, rugpjūčio antrąją, pilnas lūkesčių ir jaudulio, dabar beliko kelių valandų kelionė autobusu, ir išvysi tą gyvenvietę, apie kurią nieko nenutuoki, bet pasiprašei joje įdarbinamas ir dabar keliauji ten praleisti ateinančių metų. Ir kuo labiau artėji, tuo labiau siaurėja galimybės. Argi ne taip?

Argi ne taip, Henrikai?

Hm?

Henrikai?

Atsakyk gi!

Taip, taip jau yra. Nes kai sėdau į autobusą, ničnieko nežinojau apie tą vietą, į kurią važiuoju. Iš ten gyvenančių žmonių buvau kalbėjęs tik su direktoriumi, Enoksenu, kuris nedvejodamas mane įdarbino, kai sužinojo, kad esu baigęs universitetą. O dabar aš artėjau. Autobusas važiavo ilga, nuobodžia plyne, kur nebuvo kitų augalų, išskyrus samanas, žolę ir tuos žemaūgius berželius, kuriuos vėjas mygo prie pat žemės. Gamtovaizdžio spalvos jau buvo rudeniškos; žalsva, blyškiai geltona, raudona kaip surūdijusi geležis. Prie kelio spalvos atrodė ryškios ir aiškiai atskirtos – samanų žaluma, liepsnojantis viržių raudonis, durpių geltonumas – bet nuo kažkur jos pradėdavo lietis į švelnų, lygų mirgėjimą. Atrėmiau kaktą į langą. Supratau, kad nebetoli, nes ant rodyklės ką tik šmėstelėjo gyvenvietės pavadinimas. Kelias vedė tiesiai į kalnų masyvą, kuris, važiuojant paskutinius kilometrus, užstojo vaizdą į jūrą. Įlindome į grubiai iškirstą drėgną tunelį – iš vieno pasaulio į kitą, pamaniau. Vienoje pusėje – aukštikalnių lygumas primenanti plynė švelniomis mirguliuojančiomis spalvomis, kitoje – siauras fiordas su stačiomis, lygiomis kalnų sienomis. Baisus statumas. Ištiesiau kaklą. Milžiniškos

plikos uolos švytėjo besileidžiančios saulės spinduliuose. Prie jų negalėjo prisitvirtinti net samanos.

„Ir aš *čia* gyvensiu?“ – pamaniau ir pajutau, kad šypsausi, kai autobusas važiavo toliau, siauru, lentyną primenančiu keliu, išsprogdintu kalno šlaite. Niekur nė ženklo gyvybės. Nė vieno medelio, nė vieno žolės stiebo, tik iki žvilgesio nuzulinta uola ir mėlynai pilkas vanduo, kuris, negyvas ir šaltas, plakėsi į uolą po mumis. Žvaliai stvėriau krepšį, pakilau iš vietos, nuėjau į autobuso priekį ir stovėjau ten išpūtęs akis, nemirksėdamas, kaip vaikas, nekantriai laukdamas, kokia bus ta vieta, į kurią beveik du mėnesius kreipiau savo mintis, kurios vaizdą buvau susikūręs galvoje, vaizdą, kuris netrukus išnyks ir niekada nebesileis pažadinamas, vaizduotės sukurta konstrukcija, per daug trapi, kad atlaikytų tikrosios gyvenvietės spaudimą, gyvenvietės, kurią pamačiau pirmą kartą, kai autobusas išvažiavo iš paskutinio posūkio: ji plytėjo po mumis.

Tai būtų galėję būti bet kur. Tokių gyvenviečių pilna palei visą pakrantę. Ir jos panašios kaip lašas į lašą. Krantinė, žuvų supirkimo punktas, parduotuvė, paštas, mokykla ir bendruomenės namai, galbūt kioskas, galbūt koplyčia ar bažnytėlė arba banko filialas iš tų laikų, kai dar būta nevietinių žmonių, turinčių ir kapitalo, ir tikėjimo plėtros bei pelno galimybėmis.

Kaži ar man būtų nutikę tas pats, jeigu tą dieną Bergene iš darbo biržos sąrašo būčiau išsirinkęs *kitą* pavadinimą ir šią akimirką išvydęs *kitą* gyvenvietę. Jeigu tai išvis ką nors lemia, galbūt būčiau galėjęs persikelti į bet kurią iš tų vietovių ir mano gyvenimas nebūtų pasikeitęs iš esmės.

Bet tada nebūčiau sutikęs Miriamos. Ar ji pakeičiama, ar galėtų būti bet kas, ar būčiau įsimylėjęs bet kurią *kitą* kaip ji, jeigu iš sąrašo būčiau pasirinkęs kitą pavadinimą?

Ne, ne, ne.

Nes aš buvau įsimylėjęs Miriamą. Jos geidžiau. Norėjau, kad *jos* žalios akys žiūrėtų į mane ir šypsotųsi, norėjau, kad *jos* rankos mane glamonėtų, norėjau, kad *jos balsas* tartų mano vardą.

Henrikas Henrikas Henrikas

6

Kitą vakarą pas mane užsuko Heningas. Kartu nuėjome į Miriamos tėvų namus. Maniau, jog esu pasiruošęs bet kam. Tačiau klydau. Nukratytas sniegas dar nebuvo spėjęs ištirpti, skaidriose balutėse, kurios pamažu plėtėsi šalia jos aulinukų, tebemirko balti luisteliai. Miriama buvo namie. Retkarčiais mūsų ausis pasiekdavo sopranai iš jos kambaryje grojančio magnetofono, garsas, kurį išgirdęs nevalingai pasukdavau galvą ir įsispoksodavau į duris, tarsi taip prie jos priartėčiau.

Kažin ką ji veikia?

Galbūt guli lovoje ir skaito. Viena ranka pasirėmusi galvą, kaip įpratusi, kita – laiko atverstą knygą ir vienodais tarpais varto lapus. Paskui išriečia krūtinę, pasirąžo, nueina prie spintos, kad sugalvotų, ką apsirengti kitą dieną. Atidaro spintos duris, veidrodyje mato save visu ūgiu. Baltą palaidinę? Ji priglaudžia ją prie krūtinės ir suraukia antakius. Hm. Ne. Atrodo per puošniai. Juodą megztuką? Bet jis jau matė! Gal jam patiko? Gal tikrai? Ir ji pasirenka jį. Žengia prie lango, pažiūri į lauką, nukrausto rašomąjį stalą, grįžta prie lovos ir atsigula. Susirietusi į kamuoliuką vėl ima skaityti. Tarpais užsisvajoja, tarpais įsistebeilija priešais save. Tai įvyks rytoj. Tai jos didžioji paslaptis.

Pakėliau akis. Aniedu bemaž nepaisė, kad aš ten esu, puikiai apsiėjo be manęs ir nesvarstė, kodėl aš toks tylus. Laimei, tai buvo ne pirmas kartas, kai sėdėjau tarp žmonių, daug nekalbėdamas.

Miriamos tėvas pakilo atnešti naujo degtinės butelio iš kampinės spintos. Buvo akivaizdu, kad ne kažin ką turime bendro, ir tik didžiulės Heningo pastangos neleido to suvokti ir jam. Bet mačiau, kad gera Heningo nuotaika tėra priedanga, užstojanti kažką kita, kažką tamsesnio. Ir jis turėjo paslaptį. Tėvas nė nenutuokė, kad šiedu jauni mokytojėliai, kuriuos jis pasikvietė į svečius, savyje gniaužia dalykus, nepakeliančius dienos šviesos, kad mes abu į kai ką įsivėlę nematomoje miestelio pusė-

je, apie ką su niekuo nevalia kalbėti. Net vienas kitam negalėjome nieko sakyti. Tai buvo neįmanoma. Todėl abu elgėmės kaip niekur nieko. Miriamos tėvas matė tik tai, ką norėjome jam parodyti, du kūnus, su kuriais jis šnekučiavo, kuriems dosniai pilstė degtinę, du jaunus mokytojus, kurie, bėgant vakarui, vis labiau sunko, dėl to nepastebėjo jo žmonos, kol ji neatsistojo priešais mus. Gaivaus oro nurausvintais veidais ji šypsojosi: mūsų būsena nekėlė abejonių.

– Tai sėdite! – tarė ji.

– Išgerk ir tu! – pasiūlė tėvas, bet ji papurtė galvą.

– Noriu anksčiau atsigulti, – pasakė. – Bet jūs galite vakaroti kiek tinkami.

Buvo pusė dvylikos. Miriama dar nepasirodė. Motina mums palinkėjo labos nakties ir išnyko miegamajame. Netrukus iš paskos nusekė tėvas, ir valandėlę likome vieni du su Heningu. Tačiau kai mūsų žvilgsniai susitiko, jis pasišalino, išvengdamas šiaip neišvengiamo atviravimo, tuoj pat pakilo ir nuėjo į tualetą.

Atsistojau prie lango. Ką tik buvo pradundėjęs sniego valytuvas, nugremžtas kelias tviekste tvieskė gatvės žibintų šviesoje. Buvo gera žiūrėti, kaip besvorės snaigės leidžiasi ant lygiai nugrandytos dangos, ramus kritimas nedarkė jų formos, jos minkštai ir lengvai gulė viena prie kitos, iš pradžių atrodė kaip blankus melsvas tušavimas ryškioje šviesoje, paskui jis ėjo tirštyn, kol visi pavidalai tapo purūs ir aptakūs, po keliais sluoksniais, kuriuos anksčiau ar vėliau automobilio padanga negailestingai sumygs į formą, kurią snaigės puls tuoj pat pildyti, tarsi nieko nebūtų atsitikę.

Buvo nežmoniškai sunku ten stovėti. Juk Miriama už sienos, vos už kelių metrų nuo manęs, ir jos artumu alsavo visa, ką mačiau: sofa, ant kurios ji sėdi, televizorius kertėje, kurį ji žiūri, laiptai, kuriais ji kasdien laksto. Galbūt netrukus ji įžengs į virtuvę, pamaniau ir pasisukau, nukreipiau žvilgsnį į namo gilumą. Nei tėvas, nei Heningas nesirodė. Nuėjęs atidariau duris į virtuvę, uždegiau šviesą. Prie lango stovėjo medinis stalas su keturiomis kėdėmis. Čia visi keturi sėdi ir valgo, čia tarp jų kinta nuotaikos pagal tai, kaip praėjo diena, čia jie kuria planus, čia jie auga. Ant spintelės sukrauta stirta lėkščių, kriauklėje – puodas su vandeniu, virš viryklės – lentyna su prieskoniais ir stora kulinarijos knyga. Ant garų surinktuvo žvilgėjo plonas riebalų sluoksnis. Pravėriau spintelę po kriaukle: ten kadaravo maišelis su šiukšlėmis, tvarkingai priri-

kiuota įvairių valymo priemonių. Nusisukau ir nuėjau prie šaldytuvo. Ant sienos kabojo bloknotėlis su tušinuku ant virvutės, ten jie rašėsi, ko reikia nupirkti, dabar buvo pritrūkę *kiaušinių, mielių, LIMONADO, bulvių, indų plovimo skysčio, dešros, pomidorų*. Atidariau šaldytuvo duris ir dirstelėjau vidun.

– Ko nors ieškai?

Iš tarpdurio į mane stebeilijo Miriamos tėvas.

Atsigręžiau.

– Gal turit ledo?

– Turim, – pasakė jis. – Šaldiklyje, ana ten.

Jis praėjo pro mane ir ištraukė maišelį su ledo gabaliukais.

– O kur tavo taurė?

– Tenai, – atsakiau ir mostelėjau galva svetainės link. – Tuoj atsinešiu.

Jis suspaudė smilių su nykščiu ir pro polietileną išstūmė ledo kubelį. Šis barkštelėjo į taurę, kurią laikiau priešais jį.

– Dar vieną?

– Ačiū, pakaks. O gal ne. Dar vieną.

Kai grįžome į svetainę, jis mano taurę pripylė sklidinai. Heningo akys buvo apsiblaususios, liežuvis pynėsi. Muzikos iš kambario nebesigirdėjo, ir aš pamaniau, gal Miriama atsigulė. Pasijutau žvalesnis. Galbūt dar spėsiu sudaryti kitokį įspūdį nei paniurėlio ir tylenio.

– Na, tai į sveikatą! – paraginau ir ilgu mauku išlenkiau taurę.

Jie sužiuro į mane, nustebinti tokio staigaus pagyvėjimo. Tuo pat metu atsidarė jos kambario durys. Neįstengiau susilaikyti, turėjau atsisukti, turėjau pamatyti, kaip ji atrodo.

Išvydusi mane, ji sustingo ir paraudo.

– Kas yra, Miriama, ar ne laikas tau gultis? – sušuko tėvas.

Ji vos vos linktelėjo ir įsmuko į vonią. Ištiesęs ranką paėmiau cigaretę, prakaituotais pirštais ją prisidegiau, padalbinau akis į stalą, kad nuslėpčiau karštį veide. Kol sėdėjome tylėdami, jutau į save įsmeigtą Heningo žvilgsnį. Tėvas pasirąžė ir atsidūsėjo, mėgaudamasis sielos ramybe, kurią jam teikė girtumas. *Mmm*, – numykė, tarsi kam nors pritardamas ir kartu jusdamas didžiulį malonumą, per vakarą tą garsą išleido keletą kartų. Jis pritarė viskam, buvo patenkintas viskuo, visu pasauliu. *Mmm.* Supratau, kad jis visiškai nenutuokia, kas vyksta, ir man dėl to palengvėjo. Jeigu būtų žinojęs, ką darau su jo dukterimi, jeigu šis vakaras, pagal planą, turėjo baigtis akių badymu ir demaskavimu, dabar, be

jokios abejonės, būtų kulminacinis taškas. Ar būtum radęs tinkamesnį momentą, kai jo duktė rengiasi vonioje, o aš tirtu svetainėje? Jeigu turėjau būti demaskuotas, tai buvo tinkamiausias laikas. O Heningas? Jo žvilgsnis buvo tiriamas. Jis mane pažinojo. Matė, kad paraudau, kai ji išėjo iš kambario, juokaujamas tonas, kuriuo jam pasakiau, kad galbūt ji įsimylėjusi, nebeatrodė įtikinamas, smukau per žemai, nebegalėjau pasikelti net prieš jį, kurį taip nesunku apmulkinti, nes jis viską supranta gerąja prasme. Dabar jo akys varstė mane. Bet žinoti jis negalėjo, tik spėti. O to neužteko.

Kai Miriama vėl pasirodė, ji buvo kitokia. Turėjo laiko pasiruošti. Vienomis kelnaitėmis ir plačiais marškinėliais sustojo prie durų. Ieškojo mano žvilgsnio, koketiškai braukydama pėdą kilimu.

– Labanakt, Henrikai! – pasakė. O tada priglaudė marškinėlius prie kūno, pasikraipė, erzinamai šypsodamasi, atidarė duris ir pranyko už jų.

Ji neatrodė kaip drovi, jauna mergaitė, tik įsimylėjusi savo mokytoją, tai buvo iššūkis, kvietimas, toks ryškus, jog nebeįstengiau blaiviai mąstyti, nes aniedu juk matė, kaip ji su manimi elgėsi, ir dabar žiūrėjo į mane, kuriam buvo skirtas tas gestas: iš kur tai, kas atsitiko, kas galėjo jai įkvėpti tiek pasitikėjimo savimi? Heningas juk žinojo, kad ji lankėsi pas mane. Jam atsakymo nereikėjo toli ieškoti. Bet tėvas nenujautė nieko. Jis pripildė mūsų taures, nykščiu nušluostė butelio kaklelį, lyžtelėjo pirštą, tada tarė:

– Gaila, kad būsi čia tik metus!

– Tikrai gaila, – atsakiau. – Man čia patinka.

Heningas šyptelėjo? Šaipėsi iš manęs? *Kad tu žinotum, kaip jam čia patinka.*

Kai tėvas nuėjo į tualetą, pasisukęs ėmiau spoksoti pro langą, kad išvengčiau Heningo žvilgsnio. Jis mane susekė.

– Ką tu darai, Henrikai? – tyliai pasakė jis.

– Ką aš darau? Ką turi galvoje? – paklausiau.

Mano balsas buvo agresyvus, ir jis nutylėjo. Jo juslės apslopusios, pamaniau, o įtarimas paviršutinis. Jis negalėjo žinoti. Svarbiausia, kad Miriama neišsigando, kad niekas nesugadinta, kad ji manęs tebenori.

Tėvas užmigo. Jis sėdėjo kaip anksčiau, atsilošęs sofoje, vieną ranką pasidėjęs ant šoninės atramos, kitą užmetęs ant atkaltės. Iš pradžių sutrikome, susižvelgėme, Heningas krenkštelėjo. Tėvas nė krust. *Jis mie-*

ga? – sušnabždėjo man Heningas. Gūžtelėjau ir atsistojau, nuėjau prie lango. Lauke lijo. Už nugaros girdėjau tolygų Miriamos tėvo šnopštimą, kliukenimą, kai Heningas dar kartą sklidinai prisipylė savo taurę.

– Turbūt geriausia išeiti, – pasakė jis.

Šmėstelėjo mintis, kad, parlydėjęs Heningą namo, galiu atsėlinti atgal, juk visi miega, pamaniau, būtų visai nesunku nepastebėtam nusigauti į jos kambarį. Pažadinti ją. Truputį pabūti, o paskui taip pat nepastebimai išslinkti lauk.

– Paliekame jį, ir tiek? – paklausė Heningas ir mostelėjo galva į tėvą.

– Kodėl gi ne, – atsakiau.

Nuėjome į prieškambarį, apsirengėme, aš stovėjau prie sienos, apžiūrinėdamas šeimos nuotraukas, kai Heningas nuo lauko durų nekantriai šnipštelėjo, kad paskubėčiau. Į kelkraščius sustumtas sniegas pradėjo zmekti. Vidury gatvės sniegas buvo šlapias ir tižus. Pūtė smarkus vėjas. Jis kilo nuo jūros ir spraudėsi tarp namų, švilpė laukais. Abu šlempinome nunarinę galvas, rankas susigrūdę į kišenes. Heningas buvo toks girtas, kokio niekada nebuvau jo matęs.

Sustojome prie mano buto. Laimei, buvau spėjęs suvokti, koks beprotiškas sumanymas grįžti atgal. Ką, jeigu ji imtų šaukti? Ir kas būtų, jei motina, atsitiktinai atsikėlusi, aptiktų mane Miriamos kambaryje? Kas man šovė į galvą? Nejau rimtai apie tai mąsčiau?

Heningo galva knebtelėjo, mažas judesėlis, tačiau sutrikdė jo pusiausvyrą, ir jis turėjo žengti kelis žingsnius tolyn.

Kažkodėl nenorėjau pasilikti vienas.

– Šaldytuve turiu alaus. Gal užeinam? – pakviečiau.

Jis ilgai smaksojo į mane. Paskui sutiko:

– Gal ir neblogai būtų.

Svarsčiau, ar neatskleidus jam šiek tiek tiesos, ar nepasakius, kad neatsispyriau pagundai ir ją pabučiavau. Saugiausias melas yra toks, kuris patvirtina įtarimą ir sustabdo jį pusiaukelėje tiesos link. Tai atrodytų kaip išpažintis, pamaniau, ir tai gerai, tai panašu į draugystę. Nes Heningas sėdėjo mano svetainėje, mes kartu gerokai įmetėme, o dabar ruošėmės užbaigti vakarėlį, kaip tikri draugai išgerti po paskutinį alaus.

Atkimšau butelius ir padaviau vieną jam.

Jo akys plaukė, kai jis, loštelėjęs galvą, užsivertė butelį ir ėmė pilti alų atvira rykle. Iš viršutinio aukšto sklido prislopinta muzika. Pažvelgiau į laikrodį. Netrukus antra valanda.

– Turiu tau kai ką pasakyti, – prabilau atsisėdęs ant kėdės, palinkęs į priekį. Rankose sukiojau peleninę, tarsi man būtų sunku kalbėti.
– Yra vienas dalykas, kuris man nepaprastai slegia sąžinę.
Jis pasidėjo butelį ant stalo. Įsispoksojo į cigarečių pakelį.
– Imk, jeigu nori, – pasiūliau.
– Ačiū, – padėkojo jis. – Velnias, vadinasi, aš girtas. Jeigu jau rūkau.
Jis iškratė vieną cigaretę ir ją prisidegė.
– Taip? – tarė. – Tai ką gi tu padarei?
Jis šypsojosi? Ar buvo, ko šypsotis? Nes aš kažką padariau?
– Tu žinai apie Miriamą? – paklausiau.
Jis sukiojo cigaretę tarp pirštų ir žvilgsniu sekė dūmą, kuris pamažu plazdeno skersvėjyje.
– Kaipgi, – tarė. – Sakei, kad ji tave įsimylėjusi.
– Tiesa. Po galais, Heningai, juk pats matei, kokia ji neišpasakytai puiki?
Akys, įsmeigtos į mane, tikėjosi blogiausio. Žiūrėjo į mane skersomis, susiaurėjusios.
– Ji buvo čia, vakar, kai tu atėjai... Paskui ruošėsi išeiti. O ji juk tokia puiki. Taigi neatsispyriau pagundai. Pabučiavau ją. Tik priliečiau lūpomis. Visiškai nekaltas bučinys, dargi į skruostą. Bet ką, po velniais, ji galėjo pamanyti? Aš juk jos *mokytojas*!
Heningas neįstengė susilaikyti. Atlošė galvą ir garsiai nusikvatojo.
Bute virš mūsų tyliai dunksėjo kažkieno žingsniai. Kažin ar jie mus girdi. Skardus girto juokas buvo toks užkrečiamas, tačiau negalėjau juo pasekti, tada Heningas būtų mane permatęs. Turėjau apsimesti, kad jis mane įžeidė.
– Kodėl tu juokiesi? – pasakiau. – O jeigu ji kam nors pasipasakos? Kad aš išnaudoju jos jausmus man. Juk jai tik trylika metų.
– Viešpatie tu mano. Bučinys į *skruostą*! Manai, žmonės pasidarė *tokie* isteriški, kad kas nors imtų dėl to rūpintis?
– Manai, ne? – tariau.
– Po velniais, kremtiesi dėl kažkokios smulkmenos. Argi negali nors kiek atsipalaiduoti? Štai. Į Miriamos sveikatą!
Jis susidaužė su manimi.
Žinojau, kad jam manęs šiek tiek gaila, dėl to bejėgiškumo, kurį išdavė pakštelėjimas į trylikametės skruostą, tačiau tai buvo geriau, tai buvo kur kas geriau negu man virš galvos kybantis įtarimas, jog dedasi daug

blogesni dalykai. Tegu sau gailisi manęs, galvojau, kai tą savaitę mokytojų kambaryje jis su manimi elgėsi kiek draugiškiau nei paprastai, tarsi ką nors apie mane žinotų. Jis nežinojo, bet leidau jam klysti. Man taip pat neberūpėjo, ką pamanys kiti: Linda, Jūsefsenas, Enoksenas, Irena, – mano bendradarbiai, kuriuos matydavau kiekvieną dieną, visi jie turėjo ką man prikišti, visi buvo susidarę apie mane nuomonę. *Henrikas*, – pagalvodavo jie ir su tuo vardu susiedavo kažką, kas nebuvau aš. Visur susidurdavau su ta figūra, tuo Pseudohenriku, kuris per pavasarį beveik nepastebimai apribojo mano veiksmų laisvę; visur sutikdavau jį ir leisdavausi nustumiamas į šalį, leisdavau jam paimti viršų, tuo tarpu man, tikrajam Henrikui, tekdavo tenkintis trupiniais. Dariau tik tai, už ką man mokėjo atlyginimą: dėsčiau. Per pertraukas tūnodavau vienas darbo kambaryje, vakarais sėdėdavau namie, savo bute, naktimis kartais atsirakindavau mokyklą, žengdavau žemu, tamsoje skendinčiu pastatu, spausdamas jungiklį po jungiklio, ir stebėdavau, kaip šviesa suardo virš manęs tamsą, suplazda, paskui nurimsta ir apšviečia visus daiktus, tarp kurių vaikštinėdavau, kuriuos pakeldavau ir apžiūrėjęs padėdavau į vietą, vėl slankiodavau aplinkui, be tikslo ir prasmės, vien dėl to, kad negalėjau išsėdėti namie ir neturėjau kur pasidėti. Eidavau ten, kad užkirsčiau kelią destruktyvioms mintims, kurios mėgindavo pulti, vos užsibūdavau vienoje vietoje. Turėjau nuolat ką nors veikti, kuo nors užsiimti: naktimis bastytis po mokyklą, plaukioti baseine arba bėgioti palei fiordą, kurti užduotis, taisyti rašinius ir skaityti knygas – stengtis, kad, prieš eidamas miegoti, leipčiau iš nuovargio; norėjau kristi kaip negyvas, norėjau išnykti ir kitą dieną pabusti, žinodamas, kad esu dešimčia valandų nutolęs nuo to, kuris krito kaip į vandenį praėjusią naktį, kad kasnakt palieku už savęs vis didesnius ir didesnius plotus laiko ir kad jis, jei būsiu pakankamai kantrus, perkels mane į ką nors geresnio.

Kartais sėdėdavau nesumerkdamas akių ir stebeilydavau į miestelį, į tą blankią ore kybančią šviesą, kuri dabar, kai dangus vėl tapo matomas, priminė dieną, tačiau priklausė nakčiai, dėl to jaučiausi taip, tarsi stebėčiau kažką, kas neskirta mano akims. Baisus apsinuoginimas. Pasaulis tuo momentu, kai tariasi esąs vienas. Kalnai anapus fiordo, putota jūra, skalaujanti krantą, pilkos bangos, kurios duždamos virsta baltuma, kirai, nevalingai besisupantys ant bangų. Į kaimyno namo sieną atremti padargai, auliniai batai ant slenksčio, šlapias keliuko žvyras, dviratis prie sienos, po frontonu prikabintas telefono laidas, stulpai šalikelėje.

Viskas ilsisi.

Tuomet kalno papėdėje, ant kalvos, pasirodo automobilis, jis pamažu rieda tarp namų, ir gamtovaizdžio sustingimas judesį paverčia kažkuo nepaprastai svarbiu, įvykiu. Mašina išsuka iš kelio ir sustoja. Kai atsidaro durelės, išlipa jaunas vyras, atsistojęs ištiesina nugarą, pažvelgia tolyn ir mato tą patį, ką aš: sidabru žėrintį vandens paviršių, debesis, kurie, plaukdami pro skardingą žvilgančią kalno sieną, primena lėtus dirižablius. Jis atidaro užpakalines dureles, kažką iškelia glėbyje, tai – vaikas, kuris miegantis ištraukiamas iš mašinos ir trumpa nuokalne nunešamas į namą, kur po kelių valandų jis nubus ir neprisimins nieko, kas įvyko tą šviesią naktį.

Ar kas nors įvyko?

Pro šalį dviračiu prakreivojo vyras, du įkaušę draugai, laidydami vienas kitam keiksmus, vargingai kapanojosi namų link. Šiaip viskas buvo ramu. Uždaras veiksmas gamtovaizdyje, kurį atvėrė šviesa, pamaniau, kitaip negalėdamas paaiškinti mane apėmusio jausmo. Nes gamtovaizdis sugėrė visus judesius. Visa, ką darė tie, kuriuos regėjau, pranyko jame, išgaravo. Tai buvo išstumta iš pasaulio. Žmogus iš mašinos nunešė vaiką į namą, pats mačiau, bet dabar to veiksmo neliko, ir jis niekada nepasikartos. Taigi visa, ką mačiau, tapo vertinga, nes buvo unikalu, ir be vertės, nes tai praėjo. Taip aš mąsčiau. Bet tuo pat metu kažkas manyje prisiminė, kaupė įvykį po įvykio mano atmintyje ir saugojo tai, kas dabar turėjo būti išnykę iš šio pasaulio. Niekas man negalėjo padėti, aš pildžiausi, tačiau nesulaukiau palengvėjimo akimirkos, kokia ateina išsivėmus, kai jautiesi apsivalęs, čia nebuvo panašios išeities. Kaip pykinimas uždaroje sistemoje. Jis kilo manyje ir nesileido numaldomas. Nesvarbu, jog tai, ką mačiau, neturėjo prasmės. Tai buvo paženklinta to, kas buvo, ir to, kas dar bus.

*

Ji stovėjo priešais mane, ir aš padėjau jai nusivilkti striukę, nebuvo žodžių, tik tie judesėliai, atsegiau užtrauktuką ir palaikiau rankovę, kol ji ištraukė ranką; pakabinau striukę, kai ji pasilenkė atsirišti batų, nepasidaviau impulsui pritūpti šalia ir paglostyti jai nugarą, sprandą, plaukus, o paskui pabučiuoti ją, bet laukiau, kol ji baigs, tada kartu su ja nuėjau į svetainę. Spėjusi priprasti prie mano namų, ji atsisėdo ant sofos, karštai

puolė papasakoti apie tai, kas įvyko nuo praėjusio mūsų susitikimo. *O jau kai pamačiusi mane sėdint jų svetainėje!* Buvo penktadienio vakaras, ji galėjo pabūti ilgėliau, o aš tvirtai nusprendžiau, kad nebekartosiu ankstesnių klaidų, nepulsiu ant jos, prarasdamas bet kokį orumą, kai ji ruošis išeiti. Nes tada nežinodavau, kaip ji jaučiasi, tada manyje likdavo tuštuma, kurią tuoj pat užpildydavau mintimis, ir visos iki vienos sukdavosi apie blogiausia, ką įmanoma įsivaizduoti. Turėjau būti kantrus ir ramus, turėjau leisti įvykiams klostytis savaime, sėdėti ir žiūrėti į ją, juokinti pasakojimais apie tai, ką kiti mokytojai kalba apie juos ir jų įžūlumą, padaryti taip, kad ji pamirštų, kas aš esu, kad taptų tokia, kokia būna su savo bendraamžiais, – ne kikenanti ir drovi, bet ta, kuria kiti slapta žavisi ir kuriai nori prisimeilinti. Ta, kuri taip pasitiki savimi ir sprendžia, ką apdovanoti šiluma, o ką palikti nuošalyje. Ne dvejojanti, nedrąsi trylikametė, tyliai sėdinti priešais tą, kuriam mano esanti per prasta, bet priešingai – atskleidžianti save ir žinanti, kad tai, ką ji turi, jam net per gerai.

Patiekiau jai kavos, gerdama ji abiem delnais apgniaužė puodelį, pamažu pasiurbsnojo, tada ramiu judesiu vėl pastatė jį ant stalo, tarsi tai jau būtų tapę jos dalimi, tarsi dažnai gertų kavą su savo mokytoju. Tai, kas iš tikrųjų jai buvo milžiniškas šuolis, ji per keletą kartų sugebėjo paversti savaime suprantamu dalyku. Bijojau tik vieno – kad ji nuobodžiaus. Todėl buvau išsinuomojęs filmą ir paleidau jį jau po pusvalandžio, kai mūsų kalbos išseko, kai nebesugalvojau jai daugiau klausimų. Gerai, kad jį turėjau, nes dabar buvo natūralu sėdėti foteliuose ir tylėti, dabar mes žiūrėjome filmą. Užtraukiau užuolaidas ir užgesinau šviesą, padaviau jai kasetės dėklą, kad ji matytų, kas tai per filmas, – drama, kurią išrinkau, beveik pusvalandį pratrypčiojęs kioske. Bet ar jis jai patiko? Buvo neįmanoma pasakyti. Ji sėdėjo nejudėdama ir spoksojo. Pajutusi, kad į ją žiūriu, kaskart atsisukdavo į mane ir nusišypsodavo, ta draugiška šypsena suspaustomis lūpomis, kurios man buvo vis negana, nes ji reiškė dėmesį, Miriama norėjo man kažką duoti, ji šypsojosi, ir aš taip pat troškau jai ką nors duoti.

Kai filmas baigėsi, buvo pusė dešimtos.

– Kada tau reikia pareiti, Miriama? – paklausiau.

– Galiu negrįžti iki vienuoliktos, – atsakė ji.

– Tai dar daug laiko, – apsidžiaugiau.

– Taip, – tarstelėjo ji ir neramiai pasimuistė. – Ką veiksime?

– O ką norėtum veikti? – paklausiau.

– Kad nežinau, – pasakė ji ir gūžtelėjo.

Tada atsistojo, nuėjo prie lango ir ėmė pro jį žiūrėti taip pat, kaip praėjusį kartą. Tai buvo kvietimas, nes ji raustelėjo ir turėjo nudelbti akis, kai atsigręžė į mane.

Pamaniau: dabar arba niekad. Bet turiu elgtis santūriai, ramiai.

Atsistojau už jos. Paėmiau ją už rankų. Ji atsisuko į mane, ir aš ją apglėbiau. Ji priglaudė prie manęs galvą. Dabar arba niekad. Nežiūrėdamas į ją, paėmiau už rankos ir nuvedžiau miegamojo link. Vos vos spustelėjau. Ir ji pakluso. Prie lovos abiem rankomis paglosčiau jai nugarą, vilnonis megztinis buvo šiurkštus, šiltas, nuvilkau jį per galvą: ji ištiesė į viršų rankas, o jos akys šypsojosi man, nes taip darai, kai esi vaikas, tik pakeli rankas, ir kas nors tave nurengia, pašiaušia plaukus; ji ėmė juos taisytis, bet aš nebegalėjau laukti, pasiguldžiau ją į lovą, geidžiau jos – ištraukiau iš kelnių marškinėlius, kad pabučiuočiau pilvą, pakėliau drabužį aukštyn, kad palaižyčiau krūtis; ji buvo šilta ir minkšta, bučiavau jos lūpas, ranka glamonėdamas nuogą odą. Dabar ji gulėjo čia, dabar turėjau ją, dabar ji buvo mano.

Miriama, – šnabždėjau, *o, Miriama*, – šnabždėjau, vilkdamas marškinėlius, bet dabar ji nebesišypsojo, dabar tyliai žiūrėjo į mane savo dailiomis akimis, *tu tokia graži*, – pasakiau, nes ji gulėjo priešais mane, baltutėle oda, ir negalėjau jai atsispirti, lyžtelėjau vieną jos krūtį, ji buvo stamantri ir minkšta, liežuviu sustangrinau spenelį ir pajutau jos ranką, braukiančią man per plaukus. Ji norėjo manęs. Sukietėjęs iš geismo nuvedžiau ranką žemyn, per pilvą, šlaunis, *o, Miriama*, – sušnabždėjau ir įkišau pirštus už kelnių diržo, jos kelnaičių kraštas prie odos, plaukeliai, *ne, ne, ne*, – sudejavau mintyse, nes tuo pat metu pajutau užeinant galingus traukulius ir neturėjau kitos išeities, tik ramiai tysoti, kol pamažu išsiliesiu. Lipnus skystis, besisunkiantis iš manęs. Ir Miriama, kuri žiūri į mane, nenutuokdama, kas atsitiko. Padėjau galvą jai ant krūtinės ir girdėjau, kaip tvaksi jos širdis, greitai, kaip paukštelio. Jos pirštai nuslydo mano plaukais, tarsi ji norėtų mane paguosti. Bet kai mūsų žvilgsniai susitiko, supratau, kad ji negali, tai ne jos jėgoms, ji nežino, kas vos neįvyko. Arba kas įvyko. Greitai tvaksinti širdis ir guodžiantys pirštai man sukėlė maudulį. Viskas praėjo. Nes dabar mačiau skaidriomis akimis. Ji pusnuogė gulėjo mano lovoje ir nežinojo, kas atsitiko. Kad mano geismas praėjo, kad dabar man nedavė ramybės kas

kita. Gulėjau, spausdamas papilvę prie lovos, kad ji nepastebėtų šlapumo, kuris prasiskverbė kiaurai ir galutinai mane sukompromitavo.

Atsistojau ir rankomis užsidengiau šakumą.

– Man reikia kai ko atsinešti, – pasakiau. – Palauksi?

Miriama kinktelėjo galva. Ji į kai ką įsivėlė, atsipeikėjo gulinti savo mokytojo lovoje po to, kai buvo užpulta. Kas jai liko daryti, jei ne linksėti?

Nuskubėjau į virtuvę, iš šaldytuvo ištraukiau butelį kokakolos, papurčiau jį ir, atsukdamas kamštelį, purkštelėjau ant kelnių. Tada pripyliau dvi stiklines ir nunešiau jas į miegamąjį.

– Aš taip ištroškau, – pasakiau. – Nori atsigerti?

Ji buvo prisidengusi antklode, laikė ją viena ranka prispaudusi prie krūtinės, kita paėmė limonado stiklinę. Nežinojau, ką man daryti, norėjau jai gero, taigi ji neturėjo būti čia.

– Apsilaisčiau, – tariau. – Pažiūrėk!

Parodžiau savo kelnes.

– Man tuoj reikės eiti namo, – pasakė ji.

Supratau ją. Ne to ji tikėjosi, nemanė, kad bus priversta sėdėti prisidengusi antklode ir gerti limonadą mano miegamajame, ne taip ji viską įsivaizdavo, ne prie to vedė mūsų bučiniai, ne tai žadėjau.

Bet aš apsimečiau, jog nieko neįvyko, mėginau sudaryti jai įspūdį, kad tai normalu, kad taip būna visur, šypsojausi, slėpdamas gėdą dėl to, jog nesugebėjau suvedžioti net jos, trylikametės Miriamos, ką be jokių sunkumų būtų padaręs bet kuris šešiolikinis, be menkiausių skrupulų būtų atsigulęs ant jos ir paėmęs.

Paėmęs? Ar *to* aš norėjau? Paimti ją?

Ji atidavė man stiklinę, atsisėdęs ant lovos, padėjau ją ant grindų, kai į duris paskambino.

Abu krūptelėjome.

– Neatidaryk, – tyliai paprašė Miriama.

Papurčiau galvą ir šyptelėjau.

– Ar tau galvoj negerai! – sušnabždėjau.

Greičiausiai tai buvo Heningas. Neįsivaizdavau, kad dar kas nors galėtų ateiti pas mane taip vėlai. Dėl to pasijutau kiek geriau. Miriama turėtų manyti, kad į mano duris nuolat skambina žmonės, dabar tai įvyko du kartus iš trijų. Ir tai gerai. Nes ji nežinojo, kas aš esu kitiems, kad nė vienas nenori su manimi susidėti, ji mane vaizdavosi savaip.

– Ššš! – sušnypščiau ir prišliaužiau prie jos.

– Kas čia? – kuždomis paklausė ji.

– Nežinau, – atsakiau tyliai.

Tai mus iš naujo suartino, ji nusišypsojo man, tarsi nieko nebūtų atsitikę. Liko tik drova dėl nuogumo, ranka visą laiką budriai laikė antklodę, kad nepamatyčiau jos nė akies krašteliu.

– Gal tai tavo tėvas! – pasakiau ir atsistojau. Stovėjau priešais lovą, šypsojausi, išpūtęs akis kinkavau galvą.

– *Mmm*, – sumykiau. – *Tai štai kur tu, mano dukra.*

Miriama sukikeno. Nusijuokiau, ištraukiau pagalvę jai iš už nugaros ir ėmiau plumpinti jai per galvą šaukdamas: *Pfu, Miriama! Pfu! Pfu! Pfu!* Ir Miriama kvatojo! Ji atsiklaupė ant kelių, taikydamasi sugauti pagalvę, kai tvojau, pačiupo ją, ir aš paleidau, ji plumptelėjo pagalve man per veidą, aš parkritau į lovą, prisėlinau prie jos, ėmiau kutenti pilvą, ji springsėjo, juokėsi ir šaukė *baik!*, bet aš nesilioviau, ji muistėsi ir kvatojo, kol pritrūko kvapo.

Jai nebereikėjo eiti namo, viskas, kas įvyko, buvo pamiršta, prisisiautę gulėjome sukritę ant pilvų lovoje ir ilsėjomės. Kiek daug apie ją nežinojau, kiek daug būčiau galėjęs paklausti. Taip pat turėjau būti atsargus, kad nesukelčiau jai nuobodulio. Žinojau, koks permainingas jos būdas. Nors čia ji buvo kitokia ir akivaizdžiai mėgo kalbėti apie rimtus dalykus, stengėsi būti tokia, kokią, jos galva, norėjau matyti aš, žinojau, kiek nedaug tereikia, kad viskas pasikeistų: ji užsimanys namo, o ten mintyse perkratys, kas įvyko, prisimins, kaip nemalonu jai buvo, kai ant jos užgriuvau, ir galbūt supras, kad tai buvo paskutinis kartas, kad ji nebegrįš. Dabar arba niekad. Turėjau išlaikyti ją, padaryti, kad jai būtų taip gera, jog ji norėtų daugiau.

Bet dabar mes gulėjome lovoje ir šnekučiavome. Pasakiau, kad turiu brolį, vardu Klausas, ji pasidomėjo, ar jis panašus į mane, paklausiau, ar norinti pažiūrėti, turėjau keletą nuotraukų, ji linktelėjo, ir aš atnešiau jas, sukikenusi ji pasakė, kad jaunesnis atrodžiau keistai, *ar tai tu?* – ir aš pakinkavau galva, tai buvau aš, nutrauktas su devintojo dešimtmečio šukuosena: trumpi plaukai pakaušyje, ilgi ant sprando, su juodais drabužiais ir kaustytu diržu, *tada tau buvo treji metukai*, – pasakiau, – *buvai mažas vaikutis*, ir ji nusijuokė pagalvojusi, kad kažkada buvo tokia maža. Bet paskui visos nuotraukos buvo peržiūrėtos, ji paklausė, kiek valandų, ir aš sumelavau, pasakiau pusė vienuoliktos, kad ji dar

šiek tiek pabūtų, palenkiau veidą prie jos galvos ir įkvėpiau neseniai išplautų plaukų aromatą, *pabūk dar truputį, tik truputį*, – paprašiau, ir ji linktelėjo, galinti dar truputį pabūti, tada paprašiau ją užsimerkti, kad galėčiau nusimauti šlapias kelnes, ji atsimerkė tik tada, kai palindau po antklode šalia jos.

Šįkart elgiausi atsargiai, šįkart buvau ramus ir jos neišgąsdinau, šįkart viskas pavyko. Beveik nejuntamas prakaito ir muilo kvapas nuo jos odos, saldus alsavimas, jos minkštos krūtys ir rankos, glostančios man plaukus, aš noriu daugiau, nutraukiu nuo jos kelnaites ir prisišlieju prie jos, pajuntu išlaisvinantį jausmą, kai jos oda prisiglaudžia prie manosios, silpnas šlapimo dvelksmas, kai skruostu nuslystu jos šlaunimi, nuoga, šilta oda, mano lūpos, kurios švelniai ir atsargiai bučiuoja ją, glotnūs plaukeliai, minkštos, drėgnos odos raukšlelės. Jos akys, žiūrinčios į mane. Kvėpavimas. Maža nedora širdutė, taksinti ir taksinti jos krūtinėje.

Ūmiai pabudau, nutvilkytas minties, jog kažkas negerai. Atsisėdau lovoje. Miriama buvo čia. Ji miegojo šalia manęs. Pažiūrėjau į laikrodį. Pusė dešimtos.

Praėjo kelios sekundės, kol suvokiau, kad dabar rytas. Iššokau iš lovos. Tada ir pamačiau juos. Prispaudę veidus prie lango, jie spoksojo vidun. Kimas ir Erlenas. Stovėjau nuogas ant grindų ir žiūrėjau į juos tuštutėle galva. Man už nugaros nubudo Miriama. Suglumusi atsisėdo lovoje. Buvo per vėlu. Berniūkščiai, ko gero, pamatė viską. Žengiau prie lango, ir jiedu palei sieną nėrė tolyn, kad pasislėptų nuo mano akių, skardendami nenumaldomu vaikišku juoku.

– Aš *čia* miegojau?! – aiktelėjo Miriama. – *O, siaube!*

Nusiminusi ėmė ieškoti savo drabužių, kaip įmanydama greičiau puolė rengtis.

– Kas man dabar *bus*, – sumurmėjo veikiau pati sau, o aš stovėjau ir žiūrėjau į ją, kupinas keisto abejingumo, padorumo dėlei apsigobiau chalatu ir pasakiau, kad skubėti per vėlu.

Jos akyse susitvenkė ašaros.

– Aš niekada nesu to padariusi, – tarė ji ir per galvą užsivilko marškinėlius. – Jie bus įsiutę!

– Tu negali išeiti, kol nesugalvojome, ką tu sakysi, Miriama, – pasakiau. – Tai svarbu.

– Turbūt jie manęs ieškojo! – kalbėjo ji. – Jie tikriausiai mirtinai išsigandę!

Ji šmūkštelėjo į kelnes ir atsisėdo ant lovos apsimauti kojinių. Prisėdau šalia. Apglėbiau ją viena ranka.

– Nusiramink, Miriama, – tariau. – Sugalvosiu, ką tau sakyti.

Tik kai ji nubėgo įkalnėn ir dingo iš akių, apėmė neviltis. Nebeįstengiau blaiviai mąstyti. Žinojau tik tiek, kad turiu kaip įmanoma greičiau išvažiuoti. Padėtis tapo nevaldoma. Jei norėjau turėti nors kokį šansą išnešti sveiką kailį, negalėjau galvoti apie tai, kas įvyko, tačiau tai tūnojo kūne kaip maudulys ir niekaip nesiliovė. Pasilenkęs prie unitazo, įkišau į gerklę pirštą ir išsivėmiau, tada apsirengiau, prikroviau lagaminą drabužių ir apsidairiau bute, mėgindamas susikaupti: ar reikia dar ką nors pasiimti?

Mano dienoraščiai. Jie negali likti, juos reikia vežtis kartu.

Tada užsegiau lagaminą, išsinešiau jį į prieškambarį, apsivilkau striukę ir išėjau iš namų. Reikėjo skubėti, nes jos tėvai netruks sugauti ją meluojant, o ji dar visai jaunutė, tad pasiduos spaudimui ir išklos, kas atsitiko, ką aš padariau.

Ant kalvos, šalia kelio, stovėjo keli vaikai, pašaukė mane vardu. Bloguodamas, glebiu kūnu pradyrinau pro šalį, nekreipdamas į juos domės. Prie Heningo namo pastačiau lagaminą ant laiptų ir paskambinau. Niekas neatsakė. Gatve pamačiau atlinguojant Rikardą su Linda, jie ėjo greta vienas kito, rankose nešėsi po maišelį. Dar kartą paskambinau. Nieko. Paklebenau duris. Jos buvo užrakintos. Turėjau atsisukti į juos ir palaukti. Jie ėjo po vienu skėčiu, kurį nešė jis. Nė nepajutau, kad krito lengva dulksna. Delnu persibraukiau plaukus. Jie buvo šlapi. Tada pamėginau paskutinį kartą. Ilgai palaikiau, įspaudęs mygtuką. Prieškambaryje čirškė ir čirškė be paliovos.

– Susiruošei į kelionę, Henrikai? – užkalbino Rikardas ir sustojo.

– Įvyko kai kas siaubinga, – pasakiau probėgšmais užkliūdamas už Lindos žvilgsnio, paskui nudelbiau akis. – Turiu kelioms dienoms išvažiuoti.

– O? – nustebo jis.

Tada išgirdau kažką viršuje bildant. Langas atsidarė.

– Dabar neturiu laiko, – atsiprašiau. – Bet galėsiu papasakoti grįžęs. Gerai?

– Taip, taip, – tarė Rikardas.

– Kas yra? – pro atvirą langą paklausė Heningas.

– Sveikas, Heningai! – pasilabino Rikardas.

– Tai pirmadienį neateisi į darbą? – paklausė Linda.

Papurčiau galvą.

– Paskambinsiu Enoksenui ir paaiškinsiu.

– Tai geros kelionės! – palinkėjo Rikardas.

Jie nužingsniavo toliau, Linda – nė nedirstelėjusi į tą, kuris susivėlusiais plaukais ir apsiblaususiomis akimis persisvėrė per langą.

– Kas yra? – pakartojo jis.

– Ar galiu užeiti? Tai svarbu! – pasakiau.

Jis atsiduso.

– Palauk.

Prie parduotuvės privažiavo Jūsefsenas ir išlipo iš automobilio. Taigi praeis dar kelios minutės, kol jis sutiks Erleną ir sužinos, ką sūnus matė. Jaudulys dėl netikėto reginio. Ir tėvas tučtuojau sumes, kas įvyko.

Heningas vėl pasirodė prie lango ir numetė raktą. Šis skimbtelėjo ant asfalto. Pakėlęs jį, atsirakinau duris ir puoliau laiptais aukštyn.

– Kas tau, Henrikai? – nusistebėjo Heningas. Jis sėdėjo ant lovos ir trynėsi užmiegotas akis. – Juk dar tik dešimta valanda!

– Turi padaryti man paslaugą, – tariau. – Tai labai svarbu. Galiu sumokėti, jei nori. Bet man tuoj pat reikia į miestą. Ar nuveši mane?

– Į *miestą*?

– Tuoj pat. Tai svarbu.

– Trys valandos į priekį ir trys atgal. Iš viso šešios valandos.

Jis pakėlė į mane akis.

– Ar tai *taip* svarbu?

Aš kinktelėjau galva.

– Tai kas atsitiko?

Jis atsistojo ir nuėjo prie spintos apsirengti. Aš dvejojau. Tiksliai nebuvau sugalvojęs, ką pasakyti. Ir dabar svyravau. O kuo ilgesnis delsimas, tuo mažiau įtikinamas atsakymas. Melas turėjo būti kiek įmanoma įžūlesnis, pamaniau, toks įžūlus, kad niekam nekiltų mintis abejoti. Reikėjo pasakyti ką nors, apie ką nemeluojama. Tai būtų puikiai suveikę, bet dabar svyravau. Ir galbūt kaip tik ta nedidelė dvejonė pažadino jo budrumą, privertė jį suabejoti.

Jis apsimovė vieną klešnę ir pakartojo klausimą.

– Kas atsitiko, Henrikai? – paklausė.

Žengiau porą žingsnių prie lango.

Įsivaizdavau, kaip viskas bus: palieku daiktus, įsimetu į krepšį keletą drabužių, nueinu pas Heningą ir pasiprašau nuvežamas. Pasakau, kad išvykstu keletui dienų, galbūt savaitei. *Kur važiuosi?* – tada paklaustų jis. *Reikia parvažiuoti namo*, – galėčiau atsakyti, – *tai svarbu*. Jis klausiamai į mane pažiūrėtų. *Svarbu?* – pasakytų. – *Kas taip jau svarbu?* Ir turėčiau jam atsakyti. Kas galėtų būti pakankamai svarbu, kad, neįspėjęs iš anksto, turėčiau belstis tokį ilgą kelią iki Kristiansano?

Mirtis. Taip aš įsivaizdavau. Geriau nesugalvosi, maniau.

Mirė mano tėvas.

Tada jis negalės atsisakyti, maniau. *Juk mirė mano tėvas!* Aš *privalau* važiuoti į Kristiansaną. Juk mano tėvo *laidotuvės*. O aš – jo sūnus.

Pažvelgiau parduotuvės pusėn. Ten buvo judru, kaip ir kiekvieną šeštadienį priešpiet.

– Aš net nežinau, – atsiliepė Heningas man už nugaros.

Supratau, kad jis stovi priešais laiptus, baigė rengtis ir ruošiasi lipti žemyn.

– Ne todėl, kad nenorėčiau, bet šiandien galvojau lipti į kalnus. Ar nėra jokio kito būdo tau ten nusigauti?

Palengva atsisukau į jį.

Mirė mano tėvas.

Bet melas jau buvo mane sugavęs. Nes kai mūsų žvilgsniai susitiko ir aš įkvėpiau, kad tai pasakyčiau, turėjau nudelbti akis. Nesvarbu, kad jis nieko nežinojo. Įtarinėjau pats save, mano žvilgsnis neramiai lakstė.

– Kas tau?

– Šiąnakt mirė mano tėvas, – pasakiau tyliai ir pažvelgiau jam į akis. – Privalau važiuoti.

Heningas nudūrė žvilgsnį.

– O, – tarė nežiūrėdamas į mane.

Jam buvo gėda dėl manęs.

– Pateko po autobuso ratais, – berte išbėriau. – Mirė ligoninėje.

– O, – pakartojo Heningas.

Kas mano laikysenoje jam leido iškart suprasti, kad tai melas? Kas? Kodėl būčiau turėjęs meluoti apie tokius dalykus, ką jis apie mane galvojo?

– Laidotuvės pirmadienį, – tariau. – Bet lėktuvas išskrenda šiandien popiet.

Dabar jis pažvelgė pro langą. Kodėl negalėjo tuo patikėti? Kodėl manė, kad meluoju?

– Tai *gali* mane nuvežti, ar ne?

Jis pažvelgė į mane ir linktelėjo. Tačiau tas jo linktelėjimas nebuvo nei nuoširdus, nei užjaučiamas, tas linktelėjimas sakė: *nepaisydamas to, ką apie tave žinau, nuvešiu.*

Net tie keli metrai iki automobilio man kainavo nervų. Heningas pirma norėjo papusryčiauti, jis nesiskubino, nebylus sėdėjo virtuvėje ir gromuliavo, o aš mėginau nuslopinti nerimą, stovėjau priešais langą ir žiūrėjau, kaip lietus varpo žvilgų banguojantį vandenį, tačiau nepadėjo ir tas raminantis vaizdas. Nuo jos išėjimo tuoj bus praėjusi valanda. Netrukus tai iškils aikštėn. Bet Heningui reikėjo pavalgyti. Heningas nenorėjo dėl manęs stengtis. Jis žinojo, kad meluoju, dėl to mane niekino, bet į tai negalėjau dabar kreipti dėmesio, svarbiausia, kad jis *ruošėsi* vežti. Kad po kelių minučių mes paliksime gyvenvietę. Tai buvo svarbiausia.

Jis atidarė dureles mano pusėje. Dabar lijo smarkiau. Valytuvai švysčiojo ant priekinio stiklo. Tarsi apimti panikos, pamaniau. Heningas įkišo raktą į užvedimo spynelę ir užkūrė variklį vos tik įlipau ir užtrenkiau dureles. Jis keletą kartų spustelėjo akceleratoriaus pedalą, tada įjungė pavarą ir pradėjo važiuoti kelio link.

Melas suveikė. Mačiau tai iš jo elgsenos. Nors jis ir abejojo tuo, ką pasakiau, negalėjo leisti *man* suprasti, kad abejoja. Tai būtų tas pats, kaip pripažinti, kad laiko mane bepročiu, žmogumi be pusiausvyros, o to jis nenorėjo, mačiau. Heningas juk nelinkėjo man blogo. Todėl pasitenkino tuo neutraliu *o*, todėl sustojo priešais sankryžą ir įjungė posūkio signalą, net nedirstelėdamas į mane. Jis buvo nusivylęs manimi. Tačiau turbūt tai reiškė, kad iš manęs kažko tikėjosi, turėjo susidaręs įspūdį, kurio ką tik nepateisinau? Keista, bet man šiek tiek pakilo nuotaika, nes jis negalvojo apie mane *taip* blogai. O gal buvo ne taip? Gal viskas priešingai? Kai jis nudelbė akis, galbūt mačiau galutinį patvirtinimą, konfirmaciją: *tai štai kaip jis žemai puolė.*

Stovėjome sankryžoje ir laukėme, kol pravažiuos priešpriešiais atriedantis automobilis. Tai buvo Jūsefsenas. Pravažiuodamas jis blykstelėjo šviesomis ir pasisveikino. Heningas jam atsakė. Tada nuvažiavome. Valytuvai galynėjosi su lietumi, kliokiančiu ant priekinio stiklo. Per automobilių stovėjimo aikštelę priešais parduotuvę nulėkė vyras, kurio

neatpažinau, ant galvos užsitempęs striukę. Heningas įjungė kairįjį posūkio signalą, ir mes pasukome įkalnėn tunelio link.

Taip aš palikau tą vietą, išvažiavau per lietų nejaukioje tyloje, Heningas nepaleisdamas vairo pasilenkė į priekį ir nuvalė aprasojusį langą, mažuose garsiakalbiuose gergždė muzika iš kasetės, kurią jis ką tik buvo įstūmęs į magnetolą, fiordo neįstengiau įžiūrėti, buvo paskendęs darganoje.

Net ir tada, kai, pravažiavę tunelį fiordo gale, išlindome į ilgą ir siaurą plynę, nesijaučiau saugus. Buvo beveik nepakenčiama sėdėti visiškoje tyloje. Tik kalantys stiklo valytuvai, Heningo judesėliai prie vairo, per šlapią asfaltą šniokščiančios padangos.

Galbūt dabar tai tapo žinoma. Galbūt Jūsefsenas šią akimirką kalbasi su Erlenu. Ką jis darys? Juk Erlenas mus matė. Ar jie persekios mane? Šoks į automobilius ir puls vytis, kad sučiuptų mane?

Ne. Nusiramink. Po kelių valandų tu būsi mieste, po kelių dienų – namie.

O Heningas nieko nenujautė. Tačiau nenorėjo su manimi šnekėtis.

Kodėl mano tėvas negalėjo numirti? Jis juk nėra nemirtingas, jis iš kūno ir kraujo, tad kodėl negalėtų pakliūti po autobuso ratais, kaip visi kiti?

Pažvelgiau į Heningą. Jis nejudriu žvilgsniu stebeilijo į kelią priešais mus. Jo pirštai muzikos ritmu barbeno į vairą.

– Tai tu esi vaiko tėvas, ar ne? Lindos vaiko? – paklausiau.

Iš pradžių jis neatsakė.

Mačiau, kaip jame verda mintys.

– Linda man papasakojo apie laišką, kurį atsiuntei, – tarė jis po valandėlės tylos. – Kodėl taip pasielgei? Kaip tau šovė į galvą tokia mintis?

– Tai tu *esi* vaiko tėvas?

Jis nutylėjo. Privažiavo prie kelkraščio ir sustojo.

– Kas tau duoda pagrindo manyti, kad *tave* noriu vežti į miestą, Henrikai? – pasakė jis, įbesdamas į mane akis.

Pakėliau rankas delnais į jį.

– Atleisk, – tariau. – Tai ne mano reikalas. Atsiprašau. Bet man *reikia* į miestą. Tai nepaprastai svarbu. Būk toks geras. Nagi. Galiu tau duoti pinigų, bet kiek. Kiek tik panorėsi. Nagi. *Būk toks geras, Heningai.*

Netaręs nė žodžio, jis pažvelgė į veidrodėlį, įjungė posūkio signalą ir pasuko į kelią.

– Ačiū, – padėkojau. – To aš nepamiršiu.

Jis sustojo prie šaligatvio priešais įėjimą į oro uostą. Aš išlipau, atidaręs užpakalines dureles, ištraukiau lagaminą, pasilenkiau į vidų atsisveikinti.

– Tai viso gero, Heningai, iki greito.

– Viso, – trumpai atsakė jis, aš stipriai užtrenkiau dureles ir pamaniau, kad matau jį paskutinį kartą. Kaip paskutinį kartą matau ką nors iš gyvenvietės. Bet saugus nesijaučiau. Įžengiau į oro uosto pastatą, pastovėjau prie lango, kol įsitikinau, kad jis tikrai nuvažiavo. Kai automobilis išnyko už posūkio, išėjau, pasistačiau lagaminą ant žemės ir prisidegiau cigaretę. Nuo jūros pusės virtuodamas atskrido lėktuvėlis, baltas ir smulkutis, juodpilkio debesų masyvo fone svyrinėjo į šonus vėjyje, sklęsdamas vis žemiau ir žemiau, tada su trenksmu nutūpė, skubiai ėmė stabdyti, sustojo. Variklio ūžimas trumpam virto riaumojimu, paskui nurimo, ir lėktuvėlis nuriedėjo, dingo man iš akių. Numečiau nebaigtą rūkyti cigaretę, visai neturėjau kantrybės, nesijaučiau saugus, reikėjo judėti toliau.

Pirmojo taksi vairuotojas išlipo, atidarė bagažinės dangtį ir įkėlė lagaminą. Aš atsisėdau ant galinės sėdynės.

– Į miestą, – burbtelėjau.

– Klausau, į miestą, – žvaliai atsakė taksistas, bet aš demonstratyviai spoksojau pro langą, ir jis paliko mane ramybėje.

– Kur jums reikia? – paklausė, kai artėjome prie centro.

– Į keleivinių laivų prieplauką, – pasakiau. – Gal žinote, ar dabar yra atplaukęs koks nors laivas?

– Šiandien šeštadienis, – nutęsė jis. – Reikia pagalvoti...

Jo akys veidrodėlyje susirado mano žvilgsnį.

– O į kurią pusę jums reikia, – paklausė, – į šiaurę ar į pietus?

– Į pietus.

– Tada jums pasisekė. Jis išplaukia po dviejų valandų. Tikrai taip, – pridūrė, pasukęs ranką su laikrodžiu ir pasitikrinęs laiką.

Taksistas iškėlė lagaminą, aš daviau jam penkiasdešimtinę viršaus ir iškart pasigailėjau. Dabar jis mane atsimins.

Tada pasijuokiau iš savęs. Aš juk nieko nenužudžiau. Nesu bėgantis žudikas. Nėra taip, kad visas miestelis pasileido mano pėdomis, palei fiordą nusidriekė ilga vora su fakelais, taip nėra. Esu saugus, pamaniau ir nusitempiau lagaminą trapu. Variklis dirbo. Po dviejų valandų mes

išplauksime. Atsistojau prie registratūros patalpoje, primenančioje viešbučio fojė. Mano amžiaus vyras sėdėjo prie kompiuterio nugara į mane. Išgirdęs, kad priėjau, atsisuko.

– Man reikia į Moldę, – tariau. – Ar turite laisvą kajutę?

Pasirašiau, sumokėjau, ir man buvo išduotas kortelės pavidalo raktas, kurį netrukus įkišau į kajutės spyną. Pastačiau lagaminą prie sienos, nusiaviau batus, atsiguliau į lovą. Žinojau, kad ateinančios valandos bus nepakenčiamos. Žinojau, kad elgiuosi iracionaliai, kai atsikėlęs užrakinau duris. Tačiau ramus nesijausiu tol, kol laivas nepajudės iš fiordo.

Atidariau lagaminą, norėdamas pažiūrėti, ką pasiėmiau. Bute aš tik suglemžiau iš lentynų keletą drabužių ir sugrūdau į lagaminą. Bet atrodė neblogai. Aš nepražūsiu, pamaniau. Viskas praeis.

Anksčiau ar vėliau praeis.

7

Jūros vartuose kaip perkrautas lėktuvas į orą iš lėto pakilo priešrūkinės sirenos kauksmas, paskui nusileido ir dingo. *Aaaaaja*. Stovėjau prie turėklų laivagalyje ir žiūrėjau, kaip spingsinčias miesto šviesas susiurbia rūkas. Kai laivas išsuko iš uosto prieigų, nebeįstengiau sulaikyti ašarų. Verkiau kaip mažvaikis. Savotiškai buvo gera: laivo korpusas, skrodžiantis ramią jūrą, besisukantys sraigtai, kunkulais verčiantys vandenį, nusileidęs dangus, pro kurį plaukėme, nenumaldomas verksmas.

Kai jis praėjo, užlipau į viršutinį denį, nubraukiau nuo vienos plastmasinės kėdės vandenį ir atsisėdau. Šalia nebuvo nė vieno žmogaus. Sėdėjau vienas ir žvelgiau į dangaus tamsumas, galbūt tai buvo kalnai, o gal – debesys. Žema, sidabriška rūko šviesa ištrynė visas gamtovaizdžio spalvas, o daiktai aplink mane nušvito dar skaisčiau, dar labiau išryškėjo. Vandens lašai po turėklais pamažu pilnėjo, paskui atsiskirdavo ir nukrisdavo, žalias denis, rūdys aplink langų vinis, mano pabrinkusios rankos. *Aaaaaja*. Kažkodėl prieš akis iškilo vieta, kurioje užaugau. Gal dėl monotoniško priešrūkinės sirenos kauksmo. Nes tas pats garsas gaubė lietingas, niūrias dienas ten. Garsas, prie kurio buvome pripratę ir apie kurį niekada negalvodavome. Vaikystėje tikriausiai viskas taip: yra, ir tiek. Girdėdavome jį ant tako, vedančio prie įlankėlės, girdėdavome tarp juodų, tankių eglių, kurios visada užstodavo saulę, dėl to jų pašaknėse tebepūpsodavo sniego pusnių, girdėdavome jį ant išklibusios prieplaukos krašto: nuobodžių dienų skundą. *Aaaaaja*. Mes neturėjome ko veikti. Stovėjome ant prieplaukos, lentos buvo sutrūnijusios, pamažu banguojantis vandens paviršius knibždėjo mažų ratilėlių nuo krentančio lietaus. Virš medžių viršūnių, ant kalvos, švininio suzmekusio dangaus fone bolavo tilto atramos. Mes atsitūpėme pasidairyti žuvų. Pora šmėkščiojo šalia prieplaukos stulpų, paleidome į jas keletą akmenų ir matėme, kaip jos nesunkiai išsisuko nuo mūsų minų ir tuoj pat leidosi į

saugesnius vandenis. Mes pakilome, patraukėme atgal, per pievą ir mišką kelio link, kur stovėjo mūsų namai. *Aaaaaja*. Kai lietus sustiprėja ir staiga įsisiautėja vėjas, mes nueiname į Steinaro tėvų garažą. Automobilis stovi lauke ant keliuko, Geiras pėdos galu ant žvyro nubrėžia ratą, Steinaras atskuodžia iš kito namo galo su brolio bokso pirštinėmis. Mes nuobodžiavome visą dieną. Dabar pasiboksuosime. Abiem boksininkams po pirštinę. Mums dešimt, vienuolika ir dvylika metų, mes garaže nusižymėjome ringą, lauke ant vejos vėjas lanksto liaunus, neseniai pasodintus vaismedžius. Vanduo iš stogvamzdžio kliokdamas teka ant žvyro. Kiekviena dvikova vyksta tol, kol kuris nors pasiduoda. Aš laikau atkišęs kairę ranką, Steinaras man riša pirštinę. Erlingas atkišęs dešinę ranką, jam padeda Geiras. Netrukus mes jau pliekiame vienas kitą. Jam iš šnervių nuvarva kraujo. Raudona srovelė ant baltos odos; Erlingui kraujas iš nosies pasipila dėl menko nieko. Bet jis nepasiduoda. Dilgsintis skausmas jį tik supykdo.

Matyt, mes tuo ir skyrėmės. Erlingas lengvai pasiekdavo tokį įniršį, kai nelieka minčių pasiduoti, kai skausmas tampa valia. Man reikėdavo daugiau laiko. Bet kai iki ten nueidavau, mano įniršis būdavo didesnis.

Įdomu, ar jie tai žinojo? Ar kaip nors jautė. Kad giliai savo viduje turiu tašką, kurį pasiekus viršų paima įniršis, tas aklas pyktis, kuris išlaisvintas nežino ribų. Ar jie pastebėjo ką kita, ko pats nesuvokiau ir dėl ko atsirado tas vos pastebimas šaltukas mano atžvilgiu?

Užsidengiau rankomis veidą, mėgindamas sustabdyti netikėtai vėl apėmusį graudulį. Kelis kartus trūkčiodamas giliai įkvėpiau, atsistojau, užsirėmiau ant turėklų ir atsukau veidą vėjui.

Tai padėjo.

Pro kajutės langą pirmą kartą po kelių mėnesių vėl galėjau matyti tikrus medžius. Toli sausumoje jie juodavo lyg barzdaplaukiais apžėlę lopai, palypėję snieguotais kalnų šlaitais. Kai rūkas pagaliau išsisklaidė ir gamtovaizdis atsivėrė, pasijutau geriau: buvo pavasaris, aš keliavau į pietus.

Kaip ir dera laivo keleiviui, vakarienei nusprendžiau persirengti: ankštoje vonioje nusimečiau drabužius, atsukau vandenį ir atsistojau po dušu. Grindys po kojomis virpuliavo. Tai ta pati jėga, nuo kurios barškėjo monetos, pažertos ant veidrodžio lentynėlės, tirteno drabužiai, numesti ant klozeto dangčio, – drebėjimas, kylantis nuo mašinų, kurias nuo manęs skyrė keli aukštai, galingos vibracijos. Pakeliui į čia ji buvo

perdirbta, pamaniau, išgryninta, kaip dūmai, kildami iš didžiulių kaminų į orą, pamažu išretėja, ir lieka tik menkutis ruoželis temstančio dangaus skliaute.

Užsukęs dušą, pastebėjau, kad pamiršau nusisegti laikrodį. Stiklas aprasojo. Prikišau laikrodį prie ausies. Jis tiksėjo. Bet dirželis tuoj nebepakęs vandens, pamaniau, prie sagtelės jau buvo sutrūnijęs.

Timptelėjau patrešusią odą. Ji perplyšo, ir aš nusiminęs atsidusau, padėjau laikrodį ant dušo lentynėlės, išsitraukęs skutimosi reikmenis, nusiskutau, persirengiau, užtrenkiau duris ir koridoriumi nuėjau prie laiptų, vedančių į restoraną. Nebuvau alkanas, tačiau jutau poreikį pamatyti kitų veidų, be savojo, užsimiršti ir valandėlę įsijausti į keleivio vaidmenį.

Be keturių pusamžių vyrų, valgančių salės gilumoje, ir padavėjos, kuri stovėjo nejudėdama, rankas susimetusi už nugaros, ir laukė, kada atsiras darbo, restorane daugiau nieko nebuvo. Išsirinkau stalą prie lango, prisidegiau cigaretę ir paėmiau valgiaraštį, gulintį priešais mane. Padavėja nenuleido nuo manęs akių, kad prišoktų tą pačią akimirką, kai padėsiu valgiaraštį ir būsiu pasiruošęs užsakyti. Tačiau joks įkarštis nebūtų pajėgęs sujudinti tą pasyvią, mieguistą nuotaiką, kuri viešpatavo laive, nykumą, kurią visada sukelia tikrų įvykių trūkumas. Nuovargį, būdingą pakrantės kurortams rudenį ir žiemą, tuo tuščiu laiku, kai nevyksta nieko svarbaus, kai padavėjų šypsenos būna blankios ir be aistros, tuomet vangumu apsivelia net mikliausi ir profesionaliausi judesiai.

– Ar jau galite užsakyti?

Padavėja stovėjo prie mano stalo, vienoje rankoje laikydama bloknotėlį, kitoje – tušinuką.

– Taip. Pažiūrėkime...

Vedžiau pirštu stulpelį su patiekalais, nors seniausiai buvau apsisprendęs.

– Vieną... *antrekotą*, – pasakiau ir raustelėjau.

– Gerai, – tarė ji. – Ko dar?

– Vandens, – paprašiau.

– *Bulvės*, – priminė padavėja. – Keptos, apkeptos su grietinėle ar...

– Keptos, – skubiai atsakiau.

– Gerai. Ir vandens?

– Taip, malonėkite, – tariau. – Ąsotį, jeigu turite.

Pajutau, kad vėl paraudau. Kai ji pasišalino, ėmiau svarstyti, kodėl restoranai mane taip slegia, kodėl visada jaučiuosi taip nepatogiai ir nesugebu pakilti net virš tos profesinės grupės, kuri yra visuomenės apačioje, padavėjų, net *jie*, regis, už mane viršesni. Jų darbas – patiekti valgius. Tai kodėl leidžiuosi gniuždomas *jų* žvilgsnių? Jeigu būčiau šiukšlininkas arba pasiuntinukas su dviračiu, galėčiau tai suprasti, be vargo su tuo susitaikyčiau, žinočiau savo vietą ir gėdingai raudonuočiau kaskart, kai atsisėdęs prie stalo pajuodusiais pirštais užsikiščiau už kaklo servetėlę. Bet *dabar*? Tai buvo juokinga ir kvaila. Vis tiek sutikau padavėją lakstančiu žvilgsniu, kai ji grįžo su vandens ąsočiu.

– Prašom, – pasakė ji.

– Ačiū, – padėkojau.

Prisipyliau pilną stiklinę ir vienu mauku išgėriau. Tada užspaudžiau peleninėje cigaretę ir prisidegiau kitą. Kai netrukus išgirdau man už nugaros atsidarant duris, neįstengiau susilaikyti neatsisukęs. Įėjo pagyvenusių sutuoktinių pora. Jų veidai buvo įraudę nuo gaivaus oro ant denio. Tuoj vėl kažkas įėjo pro duris. Ir šįkart negalėjau susilaikyti. Turėjau atsigręžti. Tarsi būčiau gyvūnas, su kuriuo daromas eksperimentas, o durys – mano dirgiklis. Taip sėdėti aš negalėjau. Persėsdamas prie kito stalo, taip pat atrodyčiau keistai, *kodėl jis tai daro?*, bet tai greitai pasimirštų, pamaniau, pasiėmiau ąsotį su stikline ir nuslinkau į patį salės priekį, iš kur galėjau stebėti viską, kas vyksta, pats nekrisdamas į akis.

Padavėja priplaukė prie ką tik atėjusių turistų staliuko. Po kiekvieno savo klausimo ji kilstelėdavo antakius ir kaip reptilija atkišdavo galvą į priekį, taip darė ir priimdama mano užsakymą. Bet šie klientai išsiskyrė savo gestikuliacija ir rėksmingumu. Nors jos laikysena abiem atvejais buvo identiška, vis dėlto atsirado kai kas nauja. Pranašumą, kurio būta jos pozoje, kai ji stovėjo priešais mane, pakeitė nuolankumas, nes turistai su ja elgėsi kaip su tarnaite, kuri ten buvo dėl jų. Juk tai taip paprasta. Tvirtas žvilgsnis ir savikliova spinduliuojanti laikysena sukuria pagarbų atstumą, lakstantis žvilgsnis ir suvaržytas elgesys tą patį atstumą pripildo paniekos. Ir taip bus tol, kol bus garbinamas matomasis, o ne matantysis. Pastarasis neturi jokių perspektyvų. Dažniausiai matančiojo niekas nemato, nes jis neturi matomo pavidalo, nes jis neturi kūno, galinčio įkūnyti jo valią, – trūkumas, vedantis prie paplitusios klaidin-

gos nuomonės, jog jis neegzistuoja. Bet net jeigu matantysis *surastų* būdą tapti matomas, nereiškia, kad tuomet kas nors suprastų, su kuo susiduria. Tu gali išmokti pokalbio meno, kalbėtis su bet kuo, apie bet ką, bet kokioje situacijoje, puikiai žinoti, kur derėtų įterpti šypseną, kad kiti pasijustų gerai, tiksliai numatyti, koks klausimas leistų jiems pasijusti suprastiems, ir pakreipti kalbą kitur, kai jie dar nespėjo pagalvoti: *kaip aš nusišneku*. Tu gali išmokti perskaityti visus ženklus, perprasti bet kokią gestų kalbą ir mimiką, prisikasti net iki giliausių paskatų, iš kurių kyla jų reiškiamos mintys, panaudoti visą šią įžvalgą, kad atskleistum tai, kas geriausia juose, ir vis tiek rizikuoti, kad jie išeis iš ten, nepastebėję *nieko*, kad kitą kartą, kai tu pasirodysi ir su jais pasisveikinsi, jie tik klausiamai dirstelės į tave. Tai matančiojo dilema. Vos tik matantysis įžvalgą nusprendžia kam nors *panaudoti*, jis pakeičia pavidalą ir virsta matomuoju. Tada *tu* esi kalbantis, gestikuliuojantis ir švytintis dėmesio centras, spindintis vidurys, į kurį orientuojasi visi kiti, masinami šviesos kaip plevenančios kandys. Tada jie apie tave diskutuoja, kai iš ten išeini. Tada tu esi kandžių prisiminimas apie šviesą. Gali juo likti ir toliau, jei žinai, ką darai. Jeigu iš anksto suvokei, kad iš tikrųjų kandys *nemėgsta* nevalingai suktis ratu aplink šviesą, kad jos gal net niekina šią savo savybę. Jeigu sugebėsi pasijuokti iš silpnadvasiškos kandžių neapykantos šviesai, gali išlikti. Bet jeigu leisi kandžių paniekai pasiekti tave, tu žuvęs. Jeigu imsi į save žiūrėti kandžių akimis, neturėsi jokių šansų. *Stovėti ir šviesti kaip kokiam silpnapročiui! Ką jie apie mane pagalvos?* Todėl tavo, kaip matomojo, sėkmės tikimybė didžiausia, jeigu tu ne tik švieti, bet taip pat esi kvailas, nejautrus ir paprasčiausiai nesupranti, kaip veiki kitus. Ta pasipūtėliška ir buka savireklama labai retai permatoma, todėl visur sukelia ovacijas. Jeigu tu toks, gali pavykti, bet jeigu sėkmė tave apsvaigintų ir žmonės staiga nuo tavęs nusisuktų, kritimas būtų didelis, nes ir *tada* nesuprastum, kodėl vyksta, kas vyksta, kodėl, tie, kurie anksčiau tau plojo, dabar iš tavęs juokiasi, nors visą laiką buvai toks pats.

Padavėja išėjo į virtuvę atiduoti užsakymo. Sutuoktiniai tylomis sėdėjo vienas priešais kitą. Abu žiūrėjo pro langą. Jis nusivožė kepurę su snapeliu ir persibraukė ranka plaukus, tada vėl ją užsimaukšlino. Už jų sėdėjo jaunesnė pora; jie skaitė laukdami, kol bus patiekta vakarienė. Sudrėkinau sausą burną gurkšneliu vandens, pastūmiau peleninę į šoną

ir nusišypsojau padavėjai, kai ji padėjo valgį priešais mane. Ji kuo mandagiausiai nusišypsojo man. Pradėjau valgyti, vogčiomis pasitikrindamas, ar kas nors nestebi. Bet ne, tik įėję nauji lankytojai apžvelgdavo visus staliukus, kad susidarytų bendrą vaizdą. Pamažu nuotaika restorane pakilo, tapo gyviau ir triukšmingiau, žmonės valgė ir šnekučiavo, ketvertas gerai apsirengusių pliktelėjusių vyriškių ėmė kaušti ir ilgėtis pramogų, mačiau iš to, kaip jie apžiūrinėjo kitus keleivius. Pažadas kartu praleisti vakarą, netvirtais žingsneliais tipenant nuo šokių aikštelės prie baro kėdės, prakaito ratilai pažastyse, atraitotos rankovės ir rėksmingas atviravimas į atsitiktinės moters ausis, galbūt staigi skuba, kai ji dėl kokios nors priežasties atsiduria jo kajutėje, riebūs pirštai, atlaisvinantys kaklaraištį ir užgesinantys šviesą, kad ši neišryškintų dribsinčio pilvo prieš tai, kai tai pasidaro nebesvarbu. Aimanos ir dejonės, raudoni moters nagai, įsmingantys į riebalingas klostes ant nugaros, plumpsenimas dviejų nebejaunų kūnų, kurie mylisi, nesitikėdami nieko daugiau, tik kuo greitesnio pasitenkinimo.

Nusišypsojau pats sau. Kelionėje praleidome jau daug valandų, aš mažumą atsiribojau, nutolau nuo tų nevaldomų jausmų, kurie draskė mane, kai išplaukėme į jūrą. Viskas šiek tiek atslūgo. Nebuvo taip jau blogai ten sėdėti, palengva valgyti ir dairytis į kitus keleivius, leistis pripildomam jų artumo, to, ką jie darė, ką galbūt mąstė. Bet su siaubu laukiau tos akimirkos, kai vėl liksiu vienas. Tuomet mintys apie tai, kas įvyko, taip priartės, jog turėsiu įtempti visas jėgas, kad nuo jų išsisukčiau, gulėti valandų valandas nesumerkdamas akių ir stumti mintis nuo to, kas joms labiausiai maga. Atsikelti, išeiti ant denio, spoksoti į tolį. O tada vėl iškils tai, kas, maniau, praėjo prieš daug daug metų. Tarsi stengdamasis nuslopinti tai, kas ką tik įvyko, susilpninau senųjų atsiminimų varžtus, ir jie tuoj pat pasinaudojo proga, iškilo į paviršių, pagaliau pajutę laisvę.

Ar ne taip atsitiko ant denio prieš keletą valandų? Visi metai atsitraukė į šoną tarsi užuolaidos klostės: staiga tapo įmanoma pažvelgti tiesiai į ten, kur aš kadaise buvau. Dešimties metų ant tilto, dvylikos – garaže, trylikos – lovoje, savo kambaryje. Kaip vaizdai, jie nepavojingi. O mūsų atsiminimai dažniausiai pasirodo vaizdų pavidalu, mes matome juos iš neutralaus stebėtojo atstumo. Tavo viduje jie nieko nesuvirpina. Miręs, pamanai. *Jie nebegali manęs pasiekti*. Bet tai netiesa. Jie vėl gali atgyti. O tada nuo jų nėra išsigelbėjimo. Tu praradai jiems bet kokį

atsparumą, jis subyrėjo ir išnyko, nes nemanei, kad jo prireiks. Kas gali būti blogiau. Kai tave jodo šešiolikmečio gėda, o tau – dvidešimt šešeri, esi nusviedžiamas į dešimtmečio baimę, jauti bedugnę trylikamečio neviltį. Jie vaikšto kiaurai tavęs kaip gyvi numirėliai, tai siaubinga, esi bejėgis, kažkas pratrūksta, ir tu žliumbi, negali sustoti, nes žinai: kelio iš čia nėra.

Nes tu esi uždara sistema. Niekas neišnyksta. Viskas kada nors sugrįžta.

Tai kas yra tie, kurie liaupsina intuiciją, skelbia, kaip svarbu rasti ryšį su savimi, kas jiems, ne visi namie, atseit mes turime *įsiklausyti į jausmus?*

Jausmo niekada nebuvo per mažai.

Kas aš būčiau, jei nesuprasčiau savęs ir to, kas su manimi vyksta?

Pastūmiau lėkštę į šoną, išgėriau likusį vandenį ir pakilęs nuo stalo nuėjau prie bufeto salės viduryje. Ėmiau varvinti seilę, kai apžvelgiau daugybę ten išdėliotų desertų. Mokos pudingo su vanilės padažu? Ar ryžių kremo su raudonuoju padažu? Gal apelsinų putėsių arba aviečių želė, o gal tiesiog indelį konservuotų vaisių?

Tegu bus kriaušių puselės su plakta grietinėle. O paskui puodelis kavos ir cigaretė.

Apie pusiaunaktį nusirengiau, užgesinau šviesą ir atsiguliau, ketindamas pamėginti užmigti. Atrodė neįtikėtina, kad nuo tada, kai išvažiavau, praėjo tik viena diena. Galėtų būti ir mėnuo, pamaniau, ir mane visą nusmelkė, kai staiga prisiminiau Miriamą, stovinčią priešais mane, ašaras jos akyse, neviltį, kurios ji nė nemėgino slėpti. Sulaikiau ją, kad apraminčiau ir įtikinčiau, kaip svarbu, kad ji nieko neprasitartų apie mane. Tai – mudviejų paslaptis, viskas žlugs, jeigu dar kas nors sužinos, kas įvyko. *Ar supranti, Miriama?* – pasakiau aš. Ji linktelėjo galva. Suprato. Turinti pasakyti, kad tądien įsėdo į automobilį, nuvažiavo į vakarėlį, nors ir žinojo, kad nevalia. Su keletu vyresnių vaikinų ir merginų, gal aštuoniolikos devyniolikos metų, kurie, atvažiavę į vietą, ja nė kiek nebesidomėjo, paliko vieną, o kai ji užsimanė namo, nebegalėjo jos parvežti, nes buvo išgėrę, taigi Miriama turėjo nakvoti tenai, po pledu ant sofos pusrūsyje, o tas, kuris ją parvežė kitą dieną, bijojo, kad jam nekliūtų, taigi išleido ją už tunelio ir iškart grįžo atgal. *Jo vardas Kristianas,* –

pasakiau jai, – *ir tu niekada anksčiau nebuvai jo mačiusi. O jeigu jie paklaus, kur vyko vakarėlis, turi pasakyti, kad buvo tamsu ir tiek daug namų, jog tiksliai nežinai*. Ir Miriama linksėjo. Žinojau, kad niekada jos nebepamatysiu, todėl prispaudžiau prie savęs, kad pajusčiau ją paskutinį kartą, todėl perbraukiau ranka jos plaukus ant sprando, todėl atsargiai pabučiavau, prieš paleisdamas. Ji nubėgo įkalnėn ne mažiau nusiminusi, nes mano melas gelbėjo tik mane; *ji* neišvengs tėvų pykčio. Ir galbūt dar tą pačią dieną persigalvos, galbūt papasakos viską.

Bet tai įvyko. Ir kelio atgal nėra. Kas bus, tas, pamaniau ir atsiguliau ant nugaros, užsitraukiau antklodę iki pasmakrės ir įsispoksojau į lubas. Leidausi liūliuojamas tolygaus variklių dundesio. Galvojau apie tamsą vagojantį laivą, kuriame guliu, šviesos šmėkščiojimą radiolokatoriaus monitoriuje, rimtį navigaciniame tiltelyje, prietaisų mirksėjimą ir judesių, vos vos pakoreguojančių kursą, tvirtumą, žvilgsnį, kuris vienodais laiko tarpais perveda prietaisų skydelius, paskui vėl įsminga į tamsą už lango ir pakyla tik tada, kai atsidaro durys ir įeina kitas, pasivaikščiojęs po denį. Į patalpą plūsteli gaivaus oro, vyras pasitrina delnus ir pasako, kad dabar būtų ne pro šalį išgerti puodelį kavos, kaip sekasi, ar neima miegas?

Tada vėl išvydau Miriamos vaizdą. Jos veidą, akis, žvelgiančias į tamsą. Ji negali užmigti, vartosi lovoje ir galvoja apie tai, ką patyrė. Ji net nežino, kad pabėgau iš miestelio. Tikisi sutiksianti mane kitą dieną. O mokykloje kils triukšmas. Praeis kelios dienos, ir jie supras, jog išvažiavau visam laikui. Kas bus tada? Miriama neturės su kuo pakalbėti apie tai, kas įvyko. Ar ji viena atlaikys? Bus vienintelė, žinanti, kodėl manęs ten nėra, kai visi apie tai kalbės ir svarstys, bus vienintelė, žinanti, kas atsitiko, gulės viena naktimis, patyliukais verks ir niekam nieko neprasitars.

Ką aš padariau.

Apsirengiau ir užlipau į kavinę. Priešais bufetą buvo užleistos metalinės grotelės. Nebuvo nė vieno žmogaus. Atsisėdau prie stalo šalia lango ir rankomis pasirėmiau galvą. Netroškau nieko daugiau, tik užmigti. Prasmegti ir patekti į plynę, kurioje sapnai kiekvieną naktį išskleidžia palapinę, stebėti tuos stebuklingus vaidinimus, kuriuose viskas vienodai svarbu, o aš už nieką nesu atsakingas. Į ten, kur visi įvykiai paklūsta slaptai ir visuomet tokiai pat netikėtai logikai. Bet dabar tai buvo nepa-

siekiama. Kad ir ką dariau, negalėjau užmigti. O mintys apie tai, kas atsitiko, nesidavė nuviliojamos ilgiau kaip kelias minutes. Ką dabar veikti? *Kur man pasidėti?*

Priglaudžiau kaktą prie stiklo, maniau, gal įžiūrėsiu skardingus kalnus ties kranto linija, seklumose tarp šcherų linguojančias bujas ir gaires, apskretusias kirų išmatomis. Bet ne. Mačiau tik savo išpūstas akis. Kad bent būčiau turėjęs pakankamai nuovokos įsimesti porą knygų, prieš išvažiuodamas. Tai buvo antras ir paskutinis man žinomas būdas pabėgti nuo savęs. Miegoti ir skaityti. Na, dar gerti. Bet gėrimas nuo kitų dviejų skiriasi tuo, jog yra paremtas apribojimu, tu nepaskęsti tame, kas yra didesnis už tave, bet priešingai – tas didesnysis paskęsta tavo viduje ir ten netenka prasmės, taigi šlitinėji kaip vebliojantis mulkis, praradęs bet kokią nuovoką. Tu pabėgi nuo savęs, tai tiesa, bet tas, kuris pamaino tave, paprastai pridirba niekalo, negali juo pasikliauti, dauguma dalykų, kurių jis imasi, kol tavęs nėra, padaryta be jokio supratimo, be to, visada labai ne laiku. Kai sugrįžti, kelias dienas turi kuopti jo paliktą jovalą, vis labiau niekindamas jį už tai, kad jis toks lepšis ir nevykėlis.

Užsitraukti daugiau paniekos trokštu mažiausiai, pamaniau ir atsigręžiau į duris, kurios tą pačią akimirką atsivėrė man už nugaros. Tai buvo uniformuota moteris, ji tik dirstelėjo į kavinę ir vėl jas uždarė. Atsistojau ir ryškiai apšviestomis grindimis nužengiau prie durų kitame salės gale. Jos vedė į denį. Ten mane pasitiko šaltas vėjas, pasijutau geriau. Nuėjau prie turėklų ir uždėjau rankas ant šlapio nuo lietaus medžio, spoksodamas į radarą, besisukantį ant stogo virš manęs. Visą laiką tas pats judesys. Ratu ir ratu. Buvo nejauku. Pamaniau, jog tai akis, ieškanti gyvo padaro. Tačiau sukimasis buvo aklas, mechaniškas. Priminė gyvūną, kuriam perrėžtas kaklas: jis laksto, kraiposi be galvos, tai tik judesys, be minties, jis sukasi, sukasi, sukasi.

Persisvėriau per turėklus ir pažvelgiau į vandenį. Prie laivo šono kaip šviesios balutės tyvuliavo kajučių šviesos. Atrodė keista, kad ten, apačioje, miega žmonės. Vieni savo kambarėliuose. Vanduo, spaudžiantis laivo korpusą, galvos, sunkiai vartomos per miegus. Gelmėje po jais šmėkščioja tuntai žuvų. Žmonės miega. Po vokais laksto akys, apačioje slankioja mašinų stūmokliai, varydami laivą, kuriame jie sapnuoja, per naktį.

Tada įsivaizdavau, kad dabar guliu ten, apačioje. Neramiai blaškausi lovoje. Kažkas neduoda ramybės. Staiga atsisėdu ir nuleidžiu kojas ant

grindų, atsistoju, stypsau vidury kambario. Neįmanoma matyti, ką galvoju. Bet kažkas negerai. Įtempiu visus raumenis, kūnas dreba. Pasilenkiu ir pažvelgiu laukan, vėl atsigulu į lovą, bet neatrodo, kad būčiau nusiraminęs.

Kas mane taip kamuoja? Kas yra, Henrikai, kodėl nemiegi? Kodėl neužmerki akių ir nenugrimzti į save, nenurimsti kelioms valandoms? Kas negerai?

– Padariau kai ką siaubinga, Henrikai, – atsakau iš apačios. – O dabar neišmanau, kur man pasidėti.

Toks buvo mane apėmęs jausmas. Niekada nebegalėsiu grįžti į miestelį. Negalėjau važiuoti ir į Bergeną, kur studijavau ir kur gyveno Klausas. Bet kažkur turėjau gyventi. Kažkur turėjau būti.

Kai po kelių valandų atsiguliau, buvau nusprendęs vykti į Kristiansaną. Ten gyvenau prieš keletą metų, ten dar buvo likęs vienas kitas draugas iš tų laikų. Netruks ateiti gegužė, pavasaris, o paskui – vasara: viskas bus gerai. Išsinuomosiu porai mėnesių kambarį ir išlauksiu, kol viskas nurims ir niekam neberūpės, ką aš padariau, kas galėjo paskatinti taip staigiai iš ten pabėgti. Kelių mėnesių atostogos, per kurias turėsiu pakankamai laiko nuspręsti, ką veiksiu rudenį.

Taip, viskas bus gerai.

Kristiansanas.

Ten galiu važiuoti.

ANTRA DALIS

1

Iš visų vyrų ji pasirinko jį. Ir tai įvyko šiame mieste.

Susitikimas.

Kristiansanas, 1964 metų vasara.

Mama stovi prie atviro lango kambaryje, kurį nuomojasi. Pasirėmusi delnais į palangę žvelgia į namų stogus, maišalynę kraigų, frontonų, kaminų ir šlaitų, kurie vienur skendi vėsiame šešėlyje, kitur apšviesti skaisčios saulės. Ryškioje šviesoje fasadų baltumas pabąla, jei užsižiūri, jie tarsi išskinda, ir vaizdas akyse susilieja. Kai ji užsimerkia, spalva akimirką išlieka, lyg iš tiesų priklausytų jai. Lyg ji pasauliui suteiktų spalvą, o ne pasaulis duotų savosios.

Ji suriša ilgus plaukus į uodegą ir pasilenkia pažiūrėti, koks garsas ūmiai sutrikdo vasarišką gatvės tylą. Tai tik berniukas ant dviračio. Sukantis pedalams, barška surūdijusi grandinė, jis švytuoja į šonus virš pernelyg didelio rėmo. Ji nusišypso. Dar pastovi, pasišildo saulėje, apžvelgia stogus, medžius, jūrą: sekmadienis, laisva diena, ji turi marias laiko.

Po kelių valandų ji sutiks tą vyrą, kuris taps svarbiausiu jos gyvenime. Jie dar nepažįstami. Jis tebemiega tėvų vasarnamyje, salyne, esančiame už keleto kilometrų nuo miesto. Išvažiavo ten mokytis, tačiau kai toks puikus oras, laiką praryja kitokie dalykai: jis maudosi ir kaitinasi saulėje, vakarais gaudo krabus, vienas arba su draugais, kurie retkarčiais jį ten aplanko; lietingomis dienomis meškerioja ant uolų už vasarnamio, kur atsiveria jūra, jis mato tolumoje palei horizontą praplaukiant krovininius laivus, pajunta užkibus žuvį, susuka valą, nulaužia sprandą besirangančiai žuviai ir ištraukia jai iš žiočių kabliuką, paskui vėl lanku nusviedžia blizgę tolyn. Parėjęs namo, žuvį tuoj pat išsiverda ir suvalgo be jokių priedų: garuojanti balta žuviena, kuri, vos įsmeigus peilį, atsiskiria nuo kaulo ir pasidalija pusiau, paskui nusmaukiama mėlynai juo-

da minkšta odelė ir nustumiama į šalį. Peilis gremžteli lėkštę. Kol jis valgo, gabalėlis sviesto palengva ištirpsta, geltonis išplinta. Kambarį, kuriame jis sėdi, lietaus pritvinkęs dangus pripildo šviesos. Stiklinėje suteliūskuoja skaidrus, šaltas vanduo, kai jis atsistoja keliu stuktelėdamas į stalą, ranka nusišluosto burną ir nueina prie durų, atsirėmęs į staktą, jis žvelgia į lietų, kuris minkštai krenta ant uolos šalia prieplaukos, padaro ją tamsią ir gličią, panašią į pilkai šlakuotą nugarą. Banginis, ruonis. Įsivaizduoja, kaip šis panyra į vandenį ir pamažu išnyksta gelmėje, nesukeldamas nė bangelės mėlynai pilkame jūros paviršiuje.

Jis nuobodžiauja.

Jam dvidešimt metų, ir tuo metu jis save vadina tai Haraldu A. Vankeliu, tai Ansgaru Vankeliu, tai Haraldu Vankeliu. Sename sąsiuvinyje, kurį turiu išsaugojęs, jis savo pavardę rašė su *W*.

Visiems kitiems jis tik Haraldas.

Vėl įėjęs į vasarnamį, sėda prie knygų. Pastaruosius dvejus metus jis studijavo skandinavistiką ir vokiečių kalbą Oslo universitete. Kad šį semestrą nelaikė egzamino, dar niekas nežino. Jis nedrįsta prisipažinti tėvams. Iki Kalėdų galvoja įveikti vokiečių kalbą, o paskui varytis iš paskutiniųjų, kad pavasarį išlaikytų anglų kalbos egzaminą ir patenkintų su juo siejamus lūkesčius.

Neilgai trukus numoja ranka. Vis tiek jau pradeda temti, pamano jis, iš puodo išgriebia žuvies galvą, stovėdamas tarpduryje pirštais iškrapšto mėsą, pačiulpia, pačepsi, paskui galvos likučius numeta uolos link, į šortus nusivalo pirštus ir nueina miegoti.

Per naktį išsigiedrija. Kambarys, kuriame jis miega, ankštas, pailgas, sienos ir grindys apmuštos medžiu, pro langelį galinėje sienoje srūva saulė. Ant nedidelės komodos prie lovos stovi ąsotis vandens ir dubuo, ant lėkštutės guli muilo gabalėlis. Tarpais jis sukruta, kažin kaip jaučia, kad lauke šviesu, sapnai lengvi, artimi tikrovei.

O Ingrida nemiega. Ji pabudo įprastu laiku, septintą valandą, ir nors galėjo gulėti ir snausti kiek tinkama, po valandėlės pamanė, kad nei šis, nei tas pramiegoti visą rytą, kai toks gražus oras, todėl nutipeno į vonią ir nusiprausė veidą šaltu vandeniu, tada sustojo prie lango, štai dabar remiasi delnais į palangę ir ramiai žvelgia į tolį.

Vaizdas tas pats, kokį ji regėjo kasdien pastarąsias penkias savaites: provincialus pajūrio miestelis, matomas iš trečio aukšto centre mergi-

nos akimis, kurios iki šiol, su keletu išimčių, dairėsi tik po gimtinę – kaimą su trobesiais ir dirvomis, nuožulniais šlaitais, kalnų viršūnėmis, fiordu, slėniu, giraite, keliais ežerais. Dar ten yra įlanka su laiveliais ir prieplauka, kur ateina Bergeno laivas, paštas ir kooperatyvas, prekiaujantis kuo tik įmanoma. Žvyro aikštelėje šalia parduotuvės kas rytą stoja autobusas, ten yra ir pavienė degalinės kolonėlė, kuri vaikystėje jai priminė kareivį, žarna jam atstoja ranką, o pistoletas – plaštaką, kurią jis kantriai ir nepriekaištingai laiko prie galvos, amžinai reikšdamas pagarbą keliaujantiesiems.

Ingridai Hegrenes septyniolika. Ji ką tik baigė vidurinę mokyklą, dabar taupo pinigus rudeniui, kai pradės mokytis Bergeno pedagoginėje mokykloje. Tai nuspręsta seniai.

Bet ką ji *čia* veikia, kas ją čia atvedė? Atsitiktinumai, likimas, atvažiavo aklai?

Galbūt viskas kartu.

Prieš metus ji dirbo Fjerlano viešbutyje, ilgą, lietingą ir šaltą vasarą tiesino paklodes, keitė patalynę ir valė kilimus. Ten ji sutiko merginą iš Kristiansano, jiedvi susidraugavo, o išvažiavusios namo toliau bendravo, rašė viena kitai ilgus laiškus, kuriuose pasipasakodavo viską, kaip gali tik jaunos merginos, nesančios artimai susijusios. Jų niekas nevaržė, nes Ingridos pasaulis neturėjo nieko bendra su Siunėvės pasauliu, jos buvo svetimos viena kitai, todėl Ingrida rašydavo apie dalykus, kurių neišdrįsdavo atskleisti net dvynei seseriai Anai. Porą kilometrų iki įlankos ji rankoje nešdavo savo slapčiausias mintis, kuklius, apnuoginančius laiškus, kuriuos įmesdavo į raudoną dėžę ant pašto sienos, iš ten su kitais laiškais jie pakliūdavo į maišą, kurį kas nors nugabendavo per kelią į krantinę, kur laukdavo Bergeno laivas. Tada – kelionė Sognefiordu, tarp pakrantės salų, į Bergeno uostą, kuriame tuo metu knibždėjo septintojo dešimtmečio žmonių. Nepajėgdami pabėgti nuo savo likimo, jie mąstė septintojo dešimtmečio mintimis, vilkėdami septintojo dešimtmečio drabužiais dirbo septintojo dešimtmečio darbus, tarkim, krovė pašto maišus iš laivo triumo į prekinį vagoną, kuris netrukus turėjo būti prikabintas prie traukinio ir nuriedėti per kalnus, kad kitos dienos rytą pasiektų Oslą, kur paštas išrūšiuojamas ir išsiuntinėjamas po visą šalį, taip pat ir į Kristiansaną: maišas po maišo pasiekdavo vietinį pašto skyrių, paštas dar kartą būdavo išrūšiuojamas, kol vieną rytą švilpaujantis laiškanešys sustodavo prie namo, kuriame gyveno Siunėvė, ir vokas,

palydimas linksmos *Internacionalo* versijos, aštriu kraštu dunkstelėdavo į pašto dėžutę.

Štai taip atviri laiškai tolygiu srautu keliavo per kalnus, kol vieną dieną atėjo netikėtas kvietimas: ar Ingrida nenorinti vasarą atvažiuoti į Kristiansaną? Galėtų padirbėti tėvų skalbykloje, nakvynė jau surasta, *taigi tikiuosi, kad atvažiuosi, Ingrida!*

Dabar ji užmerkia akis ir leidžia saulei šildyti veidą. Uoste klykauja keli kirai, kažkur gatvėje atsidaro ir užsidaro durys, užvedamas automobilio variklis. Nuo verandos apačioje ji girdi dūzgiant širšes ir kamanes, kurios zuja nuo žiedo prie žiedo gėlių dėžutėse.

Vasara.

Apie ką tu galvojai, mama? Ar dėl visa ko įsidėti maudymosi kostiumėlį? Ar pirma pavalgyti, o tada apsirengti, ar priešingai? Ką jie veikia namie tą akimirką, kai tu ten stovi? *Kaip keista, kad dabar jie mato tą pačią saulę kaip aš*. Galbūt tave aplankė atsiminimas, galbūt, kol ten stovėjai, įsijungė tavo praeities atkarpėlė, ar buvo taip? Ar buvo? Kaip mąžta šešėlis priešais tavo namus, saulei vis aukščiau kylant dangumi virš kalnų, kurių viršūnėse tebeguli sniegas. Koks apima jausmas, vėjui atnešus šalčio dvelksmą, kai jūs priartėjate prie ledyno krašto, matote keistą žydrai žalsvą ledo švytėjimą ir vaizdą į slėnį: riebi, sodri žolės žaluma, kokia ji būna liepos mėnesį, dangaus atspindys ežere ir epušių mirguliavimas vėjyje, dzinguliuojančios avys, kurios nerangiai tursinėja tarp medžių kamienų. Rodos, vasaros debesys įgijo materialų pavidalą ir dabar, putlūs, kvaili, plaukioja virš miško paklotės, rupšnodami lapus nuo medelių ir krūmų. Jų gromuliuojančiose galvose nėra nė menkiausio rūpestėlio. Kol tu priartėji ir tavo žingsnių garsas priverčia jas suklusti. Jos nukreipia į tave tuščius žvilgsnius ir šitaip stovi, sustingusios, išpūstomis akimis, tarsi tai apsaugotų nuo pikčiausio priešo: *stovėk ramiai. Dabar stovėk visai ramiai. Galbūt praeis savaime*. Bet ne, tu artėji, ir jos pasitraukia gilyn, per viržius vilkdamos tešmenis, bliaudamos iš tos bergždžios baimės, kurios kupinos jų mažutės smegenys. *Beeee-ee!*

Juk jos visos mirs.

Kai rudenį avys būdavo surenkamos ir nuginamos nuo kalnų, atkusdavo du pagyvenę broliai. Tu pameni, kaip tavo tėvas pas juos išvesdavo vieną gyvulį po kito. Broliai gyveno vienoje iš kaimyninių sodybų, jie

krizendavo, laidydavo juokus, džiaugdavosi esą naudingi, džiaugdavosi turį užsiėmimą kaip anksčiau. Varomos avys šiek tiek nerimaudavo, bet nebijodavo, niekada nebijodavo, kol užuosdavo kraujo kvapą ir nutvertos už vilnos nebegalėdavo ištrūkti, tada apimdavo mirties baimė, kiek per vėlai, nes *čirkšt!* – ir dar viena avis krisdavo negyva.

Tu pameni baltą vonelę, kurią jie pastatydavo po kabančiais, dar šiltais avių kūnais. Pameni garą, kuris plūstelėdavo lauk, kai skerdena suplyšdavo, pameni išsprogusias žarnas, slidžias ir žvilgančias. Pameni, kaip bėgantis kraujas tarsi ringuodavosi ant balto plastikinio dugno, susiliedavo ir tada pamažu imdavo kilti, tolydžio tamsėdamas. Kai judvi su Ana kraują nešdavote iš rūsio į virtuvę, jis klampiai teliūskuodavo.

Tavo tėvui nekilo ranka skersti gyvulių, galbūt jis save už tai niekino, bet jis ir nebuvo valstietis, ne tikras, o motina turėjo tai kraujyje, ją pameni klūpančią prie upelio ir skalaujančią ilgas, šlykščias žarnas, tai ji kimšdavo dešras, ji plikydavo plaučius, ji virtuvėje sūdydavo, džiovindavo, čirškindavo ir spirgindavo skerdieną. Riebūs, sodrūs kvapai, kuriuos vėliau visada siedavai su rūku ir rudens tamsa: skerstuvės.

Šie tavo atsiminimai liko nepakitę. Nors per tą laiką daug kas įvyko. Ir šįvakar, jei nemiegotum, miela mama, galėtum prisiminti savo šeimą, vaikystę, atkurti visai tuos pačius vaizdus, kaip tą dieną prieš beveik trisdešimt dvejus metus, kambaryje, kurį nuomojaisi, tu vos vos pasukai galvą ir atsimerkei, kai pro namo langą kitoje kiemo pusėje buvo išpiltas dubuo paplavų. Vanduo kaip gaubta plėvelė nuskriejo oru ir vienu pliaukštelėjimu nukrito ant žemės. Drėgmė tuoj pat susigėrė, ant dulkėto žvyro liko tik tamsesnė dėmė.

Ji žengia prie lovos ir per galvą nusivelka naktinius marškinius, gražiai juos sulanksto ir padeda ant lovos, tada prieina prie komodos, užsisega sijoną ir apsivelka palaidinę, drabužius, kuriuos buvo pasiruošusi iš vakaro. Apsirengusi išleidžia plaukus ir kresteli galva, apžiūri save veidrodyje. Nepatenkinta susiraukia, vėl suriša plaukus į uodegą ir nueina į virtuvę pusryčiauti.

Ūmiai jį pažadina pakabinamo variklio burzgimas, kuris atsimuša į stačią kalnų sieną prie įlankos, perskrodžia rytinės tylos pripildytą orą. Suglumęs jis atsisėda lovoje. Tada nuleidžia kojas ant grindų, persibraukia ranka plaukus, atidžiai įsiklauso, ar valtis plaukia pro šalį, ar tikrai

suka į prieplauką apačioje. Suka į prieplauką. Jis atsistoja, išeina į koridorių ir pažvelgia pro langą. Tai jo tėvai. Ir jaunesnysis brolis. Tėvas išjungė variklį, motina klūpo valties priekyje, valtis pamažu slenka į prieplauką. Gustavas sėdi ant vidurinio suolelio ir žiūri į vasarnamį. Haraldas nubėga į savo kambarį, įšoka į šortus ir nuskuba į svetainę, nuo stalo greitais judesiais surenka lėkštutes, stiklines ir stalo įrankius, sukrauna viską ant spintelės, turi padaryti kelis žygius, nuolat sekdamas, kas vyksta lauke. Jie velka atsivežtus daiktus iš valties į prieplauką, jis nukelia nuo stalo puodą, atidaręs langą, kuris žiūri į mišką už vasarnamio, išpila žuvies nuoviras. Tvarkingai sukrauna lėkštes, apsidairęs surankioja rankšluosčius ir glaudes, besivoliojančias ant sofos, viską nuteškia į savo kambarį ir uždaro duris. Dabar jie pajuda nuo prieplaukos aukštyn. Jis žaibiškai sugrūda tuščius butelius į maišą, paslepia jį nuo akių kampe už spintelės. Nuo grindų pakelia šūsnį knygų ir popierių ir sumeta kaip pakliuvo ant stalo. Tada atsisėda, į vieną ranką paima tušinuką, kita paremia galvą. Taip sėdi, kai jie atidaro duris ir įeina nešdami po kuprinę.

– A, tai jūs atvažiavote, – taria pakeldamas akis.

Nė viena jos kaimynė dar neatsikėlė. Ingrida sėdi tuščioje virtuvėje, skaitydama žurnalą suvalgo keletą sumuštinių ir išgeria stiklinę pieno, pakloja lovą ir susiruošia, tada nusėlina sekmadienio tyloje skendinčio namo laiptais žemyn ir išeina į miestą. Ant peties ji nešasi šiaudinį krepšį, kuriame maudymosi kostiumėlis, rankšluostis, pakelis sausainių, butelis limonado, akiniai nuo saulės ir Tomo Volfo romanas. Viskas pirkta už pinigus, kuriuos ji pelnė iš vasaros darbo.

Bažnyčios bokšto laikrodis tuoj rodys pusę vienuolikos. Ji ankstyva, taigi susiranda suolelį seno ąžuolo pavėsyje ir dirsčioja į einančiuosius klausyti mišių. Visi vyrai, nepaisydami kaitros, dėvi juodus kostiumus ir skrybėles. Išdidžia mina kiekvienas užrakina automobilį, įsideda raktų ryšulėlį kišenėn ir su žmona žengia į vėsią bažnyčios tamsą. Ji pati nebuvo bažnyčioje nuo tada, kai prieš pusę mėtų laidojo senelį. Jis tik keliais mėnesiais pergyveno savo žmoną. Seni, paliegę kūnai stingiais judesiais, iškamuoti sunkaus gyvenimo. Tokius ji juos prisimena. Atmintyje jie artimesni negu buvo tikrovėje, nes atmintis iš mamos perėmė idealizuotą jų paveikslą; ir pati vieta, sodyba šalies gilumoje, kur ji praleido visas vaikystės vasaras, buvo tokia šilta, jog kiekvienas, kurį ji

ten sutikdavo, mintyse įgaudavo tam tikrą spalvą, ji regėdavo juos romioje sodybos šviesoje. Net ir senis, gyvenęs ten išimtininko teisėmis, – jos prosenelis, mano proprosenelis, bejėgiškai tysojęs atskirame kambaryje, – gavo dalį auros, kuri jos atmintyje gaubė tą vietą.

Ji vis dar prisimena kambario, kuriame jis gulėjo, tvaiką.

Jai šešeri, ji stovi koridoriuje ir pro durų plyšį žiūri į močiutę, palinkusią prie lovos kambario gilumoje. Močiutė jį prausia. Skudurėliu trina išpūstą pilvą. Pamuilės varva nuo pilvo ant paklodės, lašai greit išplinta į tamsias šlapias dėmes. Triūsdama močiutė tyliai jį kalbina. Jis guli, sunkiai prislėgęs pagalvę. Ingrida spokso. Prisimena banginiuką, kurį prieš kelias savaites jie rado tarp paplūdimio akmenų, tėtis įbrido į vandenį, į lašinius įbedė lazdos kablį ir išvilko į krantą. Ji verkė, nes jis buvo negyvas, tėtis paglostė jai galvą ir nuramino, jog tai nieko baisaus.

Antklodė permesta per atvirą langą vėdintis. Tačiau į kambarį srūvantis oras neįveikia gaižaus tvaiko, kurį užuodusi ji suraukia nosį. Tai ligos kvapas, irimo kvapas, per daugel metų šlapimo persigėrusių paklodžių kvapas. Tai kvapas, kuris išdžiūvo, sueižėjo ir mažais, trapiais grūdeliais pasklido po visą vidų. Galėjai nujausti kadaise jį buvus aštrų ir aitrų, dabar jis išblukęs ir silpnas, palyginti su šviežesniais ir sodresniais kvapais: prakaito, išmatų ir valgio, kuris atnešamas jam kiekvieną popietę ir kantriai supilamas šaukštu į burną. Nuo kamparo ledinukų, kuriuos jie jam nuolat kimšdavo, nes savo ankstesniame gyvenime jis labai mėgo juos traškinti, sklido silpnas dvelksmas, saldokas ir tuo pat metu gaivus. Dabar ledinukai likdavo gulėti jo burnoje, iš lėto tirpdavo ant liežuvio arba prie žando, kol ateidavo laikas jį maitinti, tada tekdavo juos iškrapštyti ir padėti ant naktinio staliuko, kur jie, kaip visi kiti ledinukai, sustingdavo, išsivadėję sukietėdavo į akmenį, sulipdavo į krūvą lyg kamparo tvorelė, atitverianti dykvietę lovoje: tai, kas liko iš jos prosenelio. To, kuris kažkada valdė ūkį, o dabar bemaž neįstengė valdyti net savo kūno.

Visa tai plūsteli į ją, visa tai ji įkvepia, šešerių metų mergaitė, matydama, kaip močiutė nušluosto jį rankšluosčiu, kilstelėjusi jo galvą, pataiso pagalvę ir pastebi Ingridą tarpduryje.

– Ten tu, Ingridėle? – pasako ji. – Eikš, galėsi išnešti dubenį ir išpilti vandenį, gerai?

Ingrida abiem rankomis paima drungną dubenį ir atsargiai žengia grindimis. Vis tiek truputį vandens šliūkšteli per kraštą. *Į lauką*, pasakė

močiutė. Taigi ji eina laukan. Iš pradžių laiptais žemyn. Ji aukštai laiko dubenį, visas kūnas sustingęs, tik kojos laiptelis po laiptelio lipa žemyn. Ji tikisi, kad pamatys mama, arba dar geriau – Ana, dvynė sesuo, kurios niekas neprašė padėti, ji tik sėdi virtuvėje ir mataruoja kojomis. Pamačiusi Ingridą, atlekia tekinom.

– Galiu panešti, jei nori, – pasisiūlo.

– Nereikia, – atšauna Ingrida.

Sesuo pavydžiai stebi, kaip ji pastato dubenį ant žemės ir kilsteli vieną kraštą, kad vanduo pamažu išbėgtų.

– Ne taip pili! Vandenį reikia išmesti!

Ingrida žiūri, kaip iš vandens lieka iškilūs putų dryžiai ant žemės. Lijo visą rytą ir tebelyja. Lauke nėra ką veikti, tačiau senelis kaip įprastai išlėkęs į kalnų pievas.

– Eime į viršų pažiūrėti į prosenelį? – pasiūlo ji Anai.

– Mums negalima.

– Bet man reikia parnešti šitą, – taria Ingrida.

Taigi dvi mažos mergaitės užsėlina į viršų, Ingrida vis dar su prausiamuoju dubeniu rankose. Jos dirsteli vidun. Dabar jis guli vienas, ant nugaros, ir jos tyliai prieina. Lova pastatyta taip, kad šviesa nuo lango kristų ant veido ir, jeigu kada būdamas vienas ligonis netikėtai atgytų, jis galėtų pamatyti tą žemę, ant kurios visą amželį plušo, kuri išsiurbė jo jėgas, palikdama tik tiek, kad funkcionuotų gyvybiniai organai. Širdis plaka, plaučiai kvėpuoja, kraujas teka. Pažeistos smegenys šias funkcijas valdo lyg iš įpratimo, aklai, į lūpų kamputį prileidžia seilių, iš gelsvos riebios kaktos išspaudžia prakaito, bet šiaip jo netrikdo.

Ten nebekyla jokių sunkių minčių.

Ingrida pastumia dubenį po lova, kur, jos supratimu, jis turi stovėti. Ana atsistoja šalia prosenelio.

– Aš Ana, – prisistato ji. – Ar tu labai sergi?

Abi nekantriai žiūri. Bet jis nepajuda. Veidas nė nevirpteli. Tik didelės drėgnos akys spokso į lubas.

– Mes gyvename Helevikoje, – taria Ana. – Ar tu labai sergi?

– Jis nesupranta, ką tu sakai, – sušnabžda Ingrida.

Ji atsargiai patapšnoja jo ranką. Ši slidi ir šalta. Ana pamosuoja jam prieš pat akis.

– Proseneli! – negarsiai pašaukia ji, lyg dainuotų. – Prooooseneli!

Bet ne. Akys tokios pat tuščios. Tarsi nebūtų, kas pro jas žiūri. Bet jis gyvas? Ar miręs?

– Gal jis numirė? – pasako Ingrida.

– Jis tik serga, – nuramina Ana.

Norėdama įtikinti, kad prosenelis gyvas, smarkiai įžnybia jam į ranką. Suspaudžia smilių ir nykštį, suvaro nagus į riebią baltą odą, jos veidas parausta nuo įtampos. Bet jis nesujuda. Ji atleidžia pirštus ir baimingomis akimis pažvelgia į Ingridą.

Jos išlekia iš kambario, nuskuodžia laiptais žemyn ir susiaudrinusios įpuola virtuvėn. *Močiut! Močiut!* – šaukia viena per kitą, – *jis negyvas! Prosenelis negyvas!*

Ant suoliuko priešais bažnyčią šis atsiminimas jai sukelia šypseną. Nors tada ir buvo baisu, jis perteikia Anos ir Ingridos paveikslą, dviejų nenuoramų dvynukių, kurios niekada nenustygdavo vietoje.

Visi sukilo ant kojų. Moterys subėgo iš viso namo, močiutė, mama, abi tetos, vien tam, kad rastų jį tokį, koks jis buvo pastaruosius metus, nepasiekiamas, tačiau gyvas. Jis užmerkė akis po kelių mėnesių, jai papasakojo, ji pati apie savo prosenelį turi tik tą vieną atsiminimą.

Bokšte virš jos sugaudžia bažnyčios laikrodis. Ji pažvelgia aukštyn. Vienuolikta valanda.

Jie jau turi pasirodyti.

– Eisi su manimi gaudyti krabų? – nuo durų paklausia Gustavas.

Motina atidaro kuprinę ir ištraukia duonos kepalą, kurį padeda ant spintelės. Haraldas atsistoja ir pažvelgia į brolį.

– Gal paskui, – taria. – Tu bėk. Aš ateisiu vėliau.

Jis pasirąžo, tarsi ilgai būtų sėdėjęs prie knygų.

– Prie mamos tau derėtų apsivilkti marškinius, – pasako tėvas nežiūrėdamas į jį, dairydamasis aplinkui.

Motina mirkteli sūnui, kai jis praeina pro šalį. Iš kambario girdi ją kažką barškinant, o paskui tėvo žingsnius, tikriausiai eina vandens iš šulinio, už vasarnamio.

– Tau nereikia to daryti, mama, – pasako jis rinkdamas nuo stalo popierius. – Nereikia už mane plauti indus.

– Išnešk stalą, – paprašo ji.

Jis išskleidžia lauko staliuką terasoje priešais namą. Terasa vis dar

pavėsyje. Bet ramutėlė įlanka žėri saulėje. Šalia prieplaukos, ant uolos, tupi brolis ir renka kriaukles, kurias jis naudos kaip masalą.

Grįžta tėvas, sunkiai nešdamas kibirą. Jo plaukai, visada šukuojami nuo kaktos, viename šone užkritę ant veido. Tai jį pakeičia. Sūnus mato tuos plaukus, užkritusius jam ant akių, ir junta silpną šleikštulį. Tėvas pastato kibirą terasoje.

– Turėjai svečių? – paklausia nubraukdamas plaukus į vietą.

– Tik keletą draugų iš miesto, – pasako Haraldas ir gūžteli. – Buvo atvažiavę penktadienį.

– Mat kaip.

Kiek susinepatoginęs jis prasmunka pro tėvą, kuris pakelia kibirą ir pila vandenį į plastikinį kubilą prie sienos, ir įeina į svetainę, kur motina taiso atsivežtą valgį. Sviestą ir dešrą su sūriu ji sudėjusi ant padėklo, ant viryklės stovi kavinis, dabar ji šluosto išplautas lėkštes.

Jo motina įpusėjusi penktąją dešimtį. Per tuos porą metų, kai jis nebegyvena namuose, ji tapo minkštesnė. Krūtys pasunko, klubai papilnėjo. Bet ji ne stora. O dėl savo vikrių judesių, žvalių akių ir lūpų, kuriose taip lengvai nušvinta šypsena, ji atrodo jaunesnė, nei yra iš tikrųjų.

– Nunešti ant stalo? – paklausia jis linktelėdamas į padėklą.

Ji padeda lėkštę ir atsisuka.

– Ką tai turėtų reikšti? – paklausia, pasilenkia ir iškelia priešais jį maišelį su tuščiais buteliais.

– Mane aplankė keli draugai, – atsako jis. – Jie atsivežė gėrimų.

– Čia ne viešbutis, – atrėžia mama.

Jis tyli.

– Juk žinai, jam tai nepatinka, – pasako ji ir pažvelgia į sūnų. – Nusinešk juos į savo kambarį, kad jis nepamatytų.

Kai jis paima maišelį į rankas, ji nusišypso ir švelniai paglosto jam skruostą.

– *Mama*, – nepatenkintas taria jis.

Bet priekaišto gaidelė išnyksta šypsenoje, kurią jis jai pasiunčia.

Ji nėra viena iš jų. Važiuoja kartu kaip Siunėvės draugė. Ji daug nekalba, sėdi ant galinės sėdynės su dviem vaikinais, kuriems tuoj sueis dvidešimt, ir žiūri pro langą, nedalyvaudama pokalbyje. Siunėvė sėdi priekyje, persisvėrusi per sėdynę, juokiasi, šneka su draugais. Kartais Ingrida

pamano, kad Siunėvė dėl jos jaučiasi nesmagiai ir gailisi, kad pakvietė ją atvažiuoti tą vasarą.

Jie išsiruošė pas draugą, apie kurį ji tik girdėjo, bet dar nebuvo sutikusi: *Haraldą*. Jie pasiskolino du automobilius ir galvoja praleisti dieną vasarnamyje, kur jis gyvena. Jo vardas dažnai minimas, Haraldas yra vienas iš tų, apie kuriuos pasakojamos istorijos, tas, kuris visada nueina kiek toliau nei kiti ir taip pritraukia dėmesį. Taip pat – pavydą. *Nepatikimas tas Haraldas*, tarpais nuskamba, arba: *tu juk žinai, Haraldas*...

Ingrida nesupranta, kaip jie taip gali kalbėti apie draugą, jam už akių, bet nieko nesako. Tai ne jos reikalas, ji tik važiuoja su jais, drovi ir tyli mergina, kurios jie dar pakankamai nepažįsta, kad bendrautų su ja tuo juokaujamu tonu, kuris vyrauja tarp jų. Tą Haraldą ji įsivaizduoja kaip vieną iš tų, kurie ne visada skrupulingai sako tiesą, kurie mėgsta pasodrinti spalvas, kad patys atsidurtų palankioje šviesoje. Ji daug tokių sutiko.

Kai automobiliai išvažiuoja iš pagrindinio kelio ir įsuka į duobėtą žvyrkelį, kur pakelės medžių šakos plekšena į stogus, terasoje priešais vasarnamį valgomi pusryčiai. Tėvas atsisėda prie stalo ir ant kelių pasideda servetėlę. Jis patrina rankas.

– Gerai bus užkąsti! – taria jis.

Haraldas sugauna mamos žvilgsnį. Jis džiaugiasi ta pašaipia kibirkštėle, kurią pastebi jos besišypsančiose akyse.

– Taip, tikrai gerai! – atsako ji.

Tėvas nekreipia dėmesio. Jis pakelia kavinį, įsipila kavos. Putodama ji teka iš kakliuko ir kyla puodelyje, virš stalo pasklinda šviežios kavos aromatas. Haraldas paima baltos duonos riekę ir įsideda į lėkštę. Sviestas kietas, riekė suplyšta. Mama paduoda jam marmelado. Brolis čiaumoja sumuštinį, nori kuo greičiau baigti, kad galėtų toliau užsiimti savo reikalais. Gustavui gyventi lengviau negu jam kadaise. Kai jis buvo devynerių, negalėjo būti nė kalbos apie nuėjimą nuo stalo, kol visi nepavalgė. Kartais tai jį baisiai erzina, kartais jis džiaugiasi dėl Gustavo. Jo sesuo Marija, kai gali, renkasi vienatvę. Net nuo Haraldo nutolo, užsidarė. Vos per dvejus metus jie susvetimėjo. Kai jis sugrįžta namo per Kalėdas arba per vasaros atostogas, ji pasisveikina su juo kaip su nepažįstamu. Bet jie visada buvo skirtingi. Nuo pat mažumės skirtumas buvo akivaizdus. Išties ji nė nepasikeitė, pamano Haraldas, kaip ne kartą anksčiau, tiesiog joje kažkas sustiprėjo. Ir jis nieko negali padaryti. Gal

tai ne jos pasirinkimas? – pamano jis ir pastato marmelado dubenėlį ant stalo, paima pieno pakelį, įsipila. Baltas pienas pakyla, pripildydamas stiklinę iki krašto. Jis geria. Nuo stogo virš jų rėkdamas nuskrenda paukštis. Į atsivėrusį tylų rytą kyla šakučių ir peilių barškesys, pilamos kavos, perkeliamo padėklo garsai ir kėdžių kojų brūžavimas į betoninę terasos platformą.

– Ar pagavai žuvų per tokią kaitrą? – paklausia tėvas.

Automobiliai sustoja pamiškės pievoje šalia kelio. Vasarnamių savininkai savo mašinų vietas pasižymėję pjuvenomis, išlipę vaikinai pasijuokia iš tų keturkampių ant žolės. Priešais visus tris stovi po medinę lentelę su užrašytais automobilių numeriais.

– Tvarka turi būti! – nusišaipo Ivaras, draugiškiausias iš visų.

Jis atidaro bagažinės dangtį ir išima krepšį-termosą. Ingrida pažiūri į Siunėvę, ši prieina.

– Žinok, jie nesikandžioja, – tyliai pasako ji ir nusišypso.

Ingrida pralinksmėja. Kai jie eina pavėsingu taku, vedančiu į nedidelį uostą, ji mėgaujasi ūmiai apėmusiu laisvės pojūčiu: ji viena toli nuo namų, aplink ją skardi juokas ir smagūs balsai, vasara. Ji praeina saulės įkaitintą uolą ir pajunta, kaip oras sušyla, tarsi apglėbia nuogą odą po sijonu. Takas prikritęs šakelių ir spyglių. Ji atlošia galvą ir pažvelgia į viršų. Žali medžių vainikai giedro mėlyno dangaus fone. Paukščių giesmės. Kadagių kvapas, šiltos, sausos žemės dvelksmas. Tada jie išeina iš miško.

Įlanka priešais juos tokia rami ir žvilgi, jog valtys, rodos, skrieja vandeniu.

Ingrida mato virvių ringes palei skaisčiai raudonus tinklų plūdurus, kurie, kaip ji įsivaizduoja, primena kokteilių uogas, tokias, kurias yra mačiusi tuo metu jos skaitomuose žurnaluose, bet kurių niekuomet nėra regėjusi tikrovėje. Šalia prieplaukos virvės iškyla iš jūros. Apačioje jos šlapios ir pažaliavusios nuo dumblių, bet tame gale, kuris pririštas ant kranto, dumbliai sudžiūvę ir sutrūkinėję, pastebi ji, taip pat mato sausus kaip pintis krabų kiautus, išbarstytus ant betoninės prieplaukos, baltas kirų išmatų dėmes, apvalias nuožulnias uolas, pereinančias į gūbrius, į kuriuos dabar švelniai teliūškuoja vanduo.

Jie pasideda rankines ir krepšius ant krantinės. Du iš jų patraukia taku aukštyn prie namo, stovinčio visai šalia.

– Kaip čia ramu, – taria ji Siunėvei.

– Mes sakome *glamonių metas*. Kai būna taip kaip dabar.

– Ar nuo čia toli plaukti?

– Ne. Visai netoli, – atsako Siunėvė ir pasisuka į ją. – Maudymosi kostiumėlį pasiėmei, ar ne?

– Taip.

Priėję prie namo, jie pabeldžia į duris. Atidaro pagyvenęs vyras. Jie valandėlę pasikalba, paskui visi trys pasuka prieplaukos link.

– Kažkiek juk visada pagauni, – atsako Haraldas į tėvo klausimą. – Bet aš juk daugiausia sėdžiu ir mokausi.

– Tai mes aptarėme su tavo mama, – taria tėvas. – Juk nė vienas iš tavo bendrakursių nėra toks darbštus kaip tu, visas vasaros atostogas skiriantis mokslams?

– Matyt, jie lengviau į tai žiūri, – atsako jis. – Ar gali man paduoti grietinėlės, mama?

Tėvas peiliu atsipjauna sumuštinio ir šakutę su kąsneliu pakelia prie burnos. Kramtydamas laiko įrankį įstrižai nuleidęs prie lėkštės.

Jis nuryja ir gurkšteli kavos.

– Tai tokia priežastis? – atremia. – Jie lengviau į tai žiūri nei tu?

Sūnus linkteli ir į kavą įsipila grietinėlės.

– O ar nėra taip, kad tu vienintelis neišlaikei egzamino? – paklausia tėvas. – Ir todėl jie atostogauja, o tu sėdi čia ir mokaisi?

Servetėlės kampučiu tėvas nusišluosto kiaušinio trupinį, kuris prilipo lūpų kamputyje, stebėdamas sūnaus reakciją.

Haraldas iš paskutiniųjų stengiasi išlikti ramus. Jis pažvelgia į prieplauką. Brolis guli ant pilvo ir žvejoja. Haraldas junta, kad jie žiūri į jį ir prisiverčia pakelti prie burnos sumuštinį, valgyti taip, tarsi nieko nebūtų girdėjęs.

Tėvas vėl pasideda servetėlę ant kelių ir sutinka savo žmonos žvilgsnį.

– Aš kalbėjau su Ivaro mama, – prabyla ši. – Jis jai sakęs, kad tu nelaikei egzamino. Ką mums manyti?

Sūnus geria kavą ir degančiais skruostais žvelgia į įlanką.

– Vadinasi, Ivaras meluoja, – galiausiai pasako jis. – Egzaminą išlaikiau puikiai. Juk sakiau.

– Vadinasi, meluoja Ivaras? – paklausia tėvas.

– Taip išeina, – atsako sūnus.

– Bet, Haraldai, – įsiterpia mama. – Kurių galų Ivaras meluotų apie tai savo mamai?

Vyras, kuris turi juos perkelti, pasirodo ne toks jau senas, kaip ji buvo maniusi. Kai jis sustoja priešais juos, ji mato, kad jam ne daugiau kaip penkiasdešimt, nors plaukai baltut baltutėliai.

– Tai susiruošėte pas Vankelį? – paklausia jis.

– Taip, – atsako Ūlė. – Toks šiandienos planas.

Vyras suima lyno galą ir pradeda traukti. Virvė drebėdama pakyla nuo paviršiaus ir suvirpina stovintį vandenį. Tada įsitempia, ir valtis, sūpuodamasi ir linguodama, ima slysti artyn.

– Prašau, – pakviečia jis, kai valtis atsitrenkia į padangų, sukabintų palei betono kraštą, buferį. – Damos pirmos?

Siunėvė ir Ingrida įlipa. Valtis medinė. Atsisėdusi ant suolelio, Ingrida pajunta aštrų lako ir dažų kvapą, kurį išlaisvino kaitri saulė.

Kiti prie jų atitįsia bagažą ir patys sulipa iš paskos. Vyras įjungia variklį. Plerpiantis dunksėjimas skardi tarp kalnų.

– Manau, tai visai nepanašu į Bergeną! – taria Ivaras.

Jis atsisėdo šalia Ingridos.

– Taip, tikrai, – atsako Ingrida.

Ivaras pasilenkia į priekį ir atidaro kuprinę, kurią pasistatęs tarp kojų. Jo kelis prisiliečia prie jos šlaunies, ir ji šiek tiek patraukia koją. Jos šlaunys tokios baltos, pamano ji ir staiga su siaubu prisimena, kad reikės išsirengti. Visi kiti įdegę, su šviesiais, beveik permatomais pūkeliais ant odos. Aukso spalvos. O kai ji apsivilks maudymosi kostiumėlį, jie pamatys jos blyškų kūną. Juodus plaukelius ant blauzdų. Nebegali sakyti, kad jį pamiršo, nes Siunėvė jau klausė.

– Nori cigaretės? – paklausia Ivaras ir atkiša jai pakelį.

– Ne, ačiū, – atsako ji.

– Ingrida nerūko, – paaiškina Siunėvė.

– Nerūkai? – tarsteli Ivaras, išsitraukia cigaretę ir čirkšteli degtuką, uždengia jį delnu nuo vėjo, palenkia galvą.

Jie plaukia palei krantą. Miškas, kuris įlankos gilumoje siekia pilkai juodą uolų juostą ir meta ant jos šešėlį, tampa vis retesnis ir retesnis, artėjant prie kyšulio, kur baigiasi įlanka ir atsiveria jūra. Pakraščiais niekas neauga, išskyrus sausą geltoną žolę ir žemaūgius kadagius. Ji

pasuka galvą ir žvelgia į jūros žiotis, baltus trikampius, kurie prie horizonto suardo lygų mėlyną paviršių.

Ivaras įkiša ranką į vandenį.

Staigiai ištraukia ir aptaško Ingridą. Bet ši nesugeba tinkamai reaguoti. Tik droviai šypteli. Jeigu jis būtų aptaškęs Siunėvę, ši būtų suspigusi, pamano ji, *AAAA!* ir iškart tėškusi atgal. Valtis būtų prisipildžiusi riksmo, juoko ir šurmulio.

Bet Ingrida tik nusišypso, ir Ivaras supranta prašovęs pro šalį. Jis tuoj pat pasisuka į draugą ir kažką pasako, kad neprarastų orumo.

– Štai ten mes plaukiame, Ingrida, – pasako Siunėvė ir mosteli į kitą įlankos pusę.

Ingrida pasisuka. Baltas vasarnamis stovi nedidelio kyšulio užuovėjoje beveik salos vidury. Priešais namą – vėliavos stiebas. Vimpelas karo suglebęs nejudriame ore.

Mūrinėje terasoje pusryčiai artėja į pabaigą. Slogi tyla, kokia visada būna kelias minutes po to, kai kas nors pakelia balsą.

– Vadinasi, neigi, – taria tėvas. – Žinai, labai greitai galima sužinoti, ar kalbi tiesą. Tereikia paskambinti.

– Taip ir padaryk, – atkerta sūnus.

Jie žiūri vienas į kitą per stalą.

– Gerai, – pasako tėvas. – Tikrai paskambinsiu.

Motina atsistoja ir ima tvarkyti stalą.

– Ačiū, buvo skanu, mama, – padėkoja sūnus.

– Aš dar nebaigiau, Else, – taria tėvas.

Sūnus nueina prie terasos galo ir atsisėda ant turėklų, atsišlieja į sieną. Tai protestas. Jis žino, kad normaliomis sąlygomis tėvas jį paprašytų ten nesėdėti, nes turėklai truputį išklibę. Jis taip pat žino, kad tėvas nenorės menkinti savo ką tik išsakytų argumentų, bardamas jį dėl smulkmenų.

Tėvas ramiai sau valgo. Sūnui sukyla ūmi neapykanta. Širdis ima plakti smarkiau, nors jis sėdi ramiai.

– Tai dabar eini vidun mokytis? – paklausia tėvas, kai sūnus praeina pro jį ir žengia pro duris.

Haraldas neatsako. Nuo stalo svetainėje jis paima knygų ir popierių šūsnį, kad nusineštų į kambarį. Motina stovi priešais spintelę ir pakuoja maistą. Ant viryklės garuoja didelis puodas vandens, kuriuo plaus indus.

– Haraldai? – pašaukia ji.

– Taip? – atsiliepia Haraldas ir sustoja.

Ji atsisuka į jį.

– Ar tu kalbi tiesą?

Jis linkteli galva.

– Tikrai, tikrai?

– Taip, – atsako jis.

– Tada nesijaudink, – paguodžia ji.

Jis padeda šūsnį ant lovos ir nusivelka marškinius. Jų pažastys šlapios nuo prakaito. Jis įsipila į dubenį vandens ir ima praustis.

Kai išeina, tėvas linkteli galva į valtį, kuri plaukia jų link.

– Atrodo, kad vėl sulaukei svečių, – pasako.

Haraldas prisidengia akis nuo saulės ir įsistebeilija į valtį. Neįmanoma pasakyti, kas ten. Jis nueina prieplaukos link. Junta į nugarą įsmeigtą tėvo žvilgsnį, bet neatsisuka.

– Ar kimba? – paklausia jis ir sustoja šalia brolio.

– Jis čia pat, po apačia, – pasako Gustavas. – Dumbliuose po prieplauka. Mačiau prieš tai.

Haraldas atsigula ir palenkia galvą po prieplaukos kraštu.

– Matai? – paklausia Gustavas.

– Tą mažiuką? – nusijuokia Haraldas. – Tu *jį* nori pagauti?

– Ne toks jis jau mažas!

Haraldas atsisėda.

– Kurią naktį galėsi eiti su mumis gaudyti tikrų krabų, – pažada jis.

– Ar man leis?

– Gal. Jei gražiai paprašysi.

Jis pasuka galvą ir mato, kad tėvas tebesėdi vienas prie stalo.

– Ar jie pas mus? – paklausia Gustavas.

Iš valties pamojuoja. Jis atpažįsta Aslakseno valtį, taip pat pamosuoja.

– Atrodo, kad taip, – atsako.

Dabar jis mato, kas tai.

Ingrida pasisuka ir stebeilija į prieplauką. Mažas berniukas, iš pažiūros vienmetis su Norvaldu, atsistoja ir jiems pamojuoja. Šalia, matyt, stovi Haraldas. Jis aukštesnis, negu ji įsivaizdavo. Laibas ir išstypęs. Jo plaukus saulė išblukinusi beveik iki baltumo.

Aslaksenas nukreipia valtį tiesiai į prieplauką. Tą akimirką, kai jau, rodos, jie įsirėš į lentas, jis išjungia variklį, ir Ūlė numeta virvę Haraldui.

– Labas! – pasisveikina Haraldas.

– Sumanėme paiškylauti, – taria Ūlė.

– Matau, – burbteli Haraldas.

Atsitūpęs įtempia virvę, bangos vėl juos pagauna ir ima sūpuoti valtį.

– Yra tėvai, – paaiškina jis. – Netinkamas laikas.

– Tai mes *veltui* sukorėme tiek kelio? – sušunka Ivaras.

– Ar negalite nuplaukti iki ano kyšulio? – pasiūlo Haraldas ir mosteli ranka. – Ten gera maudykla. O aš ateisiu vėliau.

Jo akys žydros. Šviečia rudos odos fone. Ingrida pamano, kad jos atrodo beveik netikroviškos. Tarsi akys būtų du akmenukai.

Siunėvė sugauna jos žvilgsnį ir nusišypso. *Aš, regis, žinau, kur tavo mintys*.

Ingrida rausteli, nusišypso jai.

– Ar gerai? – paklausia Haraldas.

– Ana ten? – pasitikslina Ūlė.

Haraldas linkteli galva. Ūlė pasisuka į Aslakseną.

– Planai pasikeitė, – praneša jis. – Mums reikia tenai!

– Ką gi, – neprieštarauja Aslaksenas.

– Tai iki pasimatymo, – taria Haraldas ir nužirglioja namo link.

– Kas ten buvo? – paklausia tėvas.

– Ūlė, – atsako Haraldas. – Ir dar keli draugai.

– Čia ne viešbutis, – pasako tėvas ir užsimerkia prieš saulę.

Jis ramiai užkelia vieną koją ant kitos, O Haraldas šnypšdamas įeina į vidų pasiimti glaudžių. Argi jis ką tik jų neišsiuntė? Ko jis iš tiesų nori? Kad dešimties kilometrų spinduliu aplink vasarnamį nebūtų nė vieno jų pažįstamo?

Kai jis išeina su glaudėmis po pažastimi, priešais išdygsta Gustavas.

– Eini maudytis? – paklausia.

Haraldas linkteli.

– Ar galiu eiti kartu?

– Ne.

Gustavas žvilgteli į tėvą.

– Leisk gi berniukui eiti kartu! – paprašo tėvas.

– Ne, – pakartoja Haraldas. – Jam teks pabūti čia, su jumis.

Ir tada jis išeina. Šlaitu aukštyn, paskui kalno viršumi. Padarė klaidą,

pasakydamas jiems, kad važiuoja čia mokytis. Bet jam reikėjo surasti priežastį, kodėl tą vasarą nebus namie. Ir mokslai atrodė geras pasiteisinimas. Nes tai leistų jiems manyti, kad jis darbštus ir stropus, taigi tėvui būtų sunku jam atsakyti. Žinoma, sumanymas nebuvo labai geras. Nes kas gi vasarą mokosi? Tik jau ne *jis*. To pakako, kad tėvas imtų kažką įtarti. Ar už to kas nors slypi?

Haraldas įžengia į mišką, kad nereikėtų eiti per kaimynų žemę. Geresnio laiko draugai negalėjo ištaikyti. Nereikės trintis apie namus, kai ten tokia nuotaika.

Nuo gūbrio salelės pakraštyje jis mato atpupsint nuo jo kiek atsilikusią valtį. Jis pabėgėja nuožulniomis uolomis, kad galėtų sėdėti ir lyg niekur nieko laukti jų, kai jie išlips į krantą.

Ūlė iššoka į vandenį, siekiantį kelius. Dugnas slidus, jis turi laikytis už valties krašto, kad nepargriūtų. Kilis gremžia dumbliais apaugusią uolą, kai jis velka valtį prie kranto.

– Tai šeštą valandą! – pasako Ivaras.

Aslaksenas linkteli.

Haraldas vėl nustumia valtį nuo kranto. Kiti panešėja bagažą ant uolos. Ši juoda ir įkaitusi. Ingrida išsitraukia rankšluostį ir pasitiesia šalia Siunėvės. Kiti įsikuria aplink jas. Oras visiškai ramus. Vandens paviršiaus nevirpina nė mažiausias vėjo dvelksmas. Ingrida atsistoja ir nueina prie kranto. Jūra, kuri vos vos teliūškuojasi į uolą, pamažu skalauja dumblius. Smėlis dugne šviečia aukso spalva, atrodo kone žalias pro žvilgantį vandens mėlynumą.

– Eikš, eisime persirengti! – pasako Siunėvė jai už nugaros.

Ingrida atsigręžia ir pamato, kad visi vaikinai liemenis apsijuosę rankšluosčiais. Viena ranka grabalioja po rankšluosčiu, kita jį prilaiko, o klubai be atvangos juda. Atrodo juokingai, ji nusišypso.

Pastebi, kad Haraldas žiūri į ją. Tarsi stovėtų ant skardžio krašto, ji pajunta staigų džiaugsmingą kirbulį pilve.

Tos akys.

– Mes dar nepažįstami, – prabyla jis. – Tu tikriausiai Ingrida?

Ji linkteli.

– Teisingai, – taria.

Jis paduoda vieną ranką ir klausiamai kilsteli antakius. Kita ranka laiko rankšluostį.

Ji nusijuokia ir paima jo ranką.

– Ingrida! – prisistato ji.

– Haraldas! – pasako jis. – Bet dabar turiu trumpam atsiprašyti.

– Ateini? – paklausia Siunėvė.

Jos užlipa ant uolų ir nueina prie miškelio su keliais lapuočiais medžiais, kur jos gali ramiai persirengti. Ingrida išsitraukia iš krepšio maudymosi kostiumėlį ir atsuka Siunėvei nugarą. Siunėvė taip pat atsuka nugarą Ingridai. Taigi stovi viena į kita nugara, skubiais judesiais nusirenginėja. Tik kai maudymosi kostiumėlis ant kūno, o drabužiai sudėti į krepšį, Ingrida atsigręžia. Ji nujaučia, kad Siunėvė kurį laiką ją stebėjo. Medžių lapų šešėliai mirguliuoja ant jos nuogų pečių ir veido, kuris ima artėti.

Siunėvė apglėbia Ingridą ir ištraukia jai iš plaukų gumytę.

– Štai taip!

Jos nusišypso viena kitai.

– Tu susižavėjai juo, ar ne? – paklausia Siunėvė.

– Kuo? – nustemba Ingrida pirštais kedendama plaukus.

– Neprasidėk su juo.

– Su Haraldu?

– Taip.

– Jis gi šaunus.

– Pasisaugok jo, – įspėja Siunėvė, užsimeta kuprinę ant peties ir pasuka atgal.

– Kodėl? – paklausia Ingrida.

Iš pradžių ji nesulaukia atsakymo. Seka paskui draugę pro krūmus į saulę. Jos sustoja ant viršūnės ir mato, kad vaikinai jau vandenyje. Šiluma – kaip virpanti siena priešais jas. Siunėvė uždeda ranką Ingridai ant peties.

– Juo negalima pasitikėti, – atsako ji.

Apačioje Haraldas kopia ant kyšulio, iškilusio keturis penkis metrus virš vandens. Merginos nulydi jį akimis.

– Iš kur tu žinai? – paklausia Ingrida. – Ar jis ką nors padarė?

Haraldas dirsteli į merginas. Tada įsibėgėja ir šoka į priekį, nuskrieja oru į šalis ištiestomis rankomis kaip lėktuvas ar paukštis ir suglaudžia jas tą akimirką, kai kliudo vandenį ir su negarsiu pliaukštelėjimu išnyksta gelmėje.

– Tiesiog jauti, ir tiek, – atsako Siunėvė. – Eime!

Kai kiti šokinėja į vandenį, nardo, plaukioja krauliu ir kaip ruoniai dūksta vandenyje, Ingrida atsargiai, žingsnis po žingsnio, įbrenda ten, kur uola nuolaidžiausia, laikydamasi už dumblių kuokštų, kad neprarastų pusiausvyros. Tik kai vanduo siekia iki juosmens, pradeda plaukti. Ji nepratusi plaukti ir nemėgsta, kai vandens pakliūva į akis, todėl laiko galvą aukštai iškeltą ir pamažu plaukioja per kelis metrus nuo kranto.

– Pažiūrėk į Siunėvės draugę, – pasako Haraldas.

Jis sėdi ant uolos, nuo kurios neseniai šoko į vandenį, krašto ir tabaluoja kojomis.

Ivaras pasisuka, pažiūri.

– Ji juk plaukia kaip sena boba! – taria Haraldas išsišiepdamas.

Bet Ivaras neatsako tuo pačiu.

– Ji tik truputį drovi, – užstoja jis. – Nieko keista.

Tai nebuvo tas atsakymas, kokio tikėjosi Haraldas.

– Gal ir ne, – nusileidžia ir ima gailėtis, taip pasakęs.

– Gal ji tau patinka? – paklausia po valandėlės.

– Gal, – taria Ivaras. – O tau – ne?

– Nežinau, – Haraldas ir abejingai gūžteli pečiais.

Apačioje Ingrida vargsta, norėdama išlipti į krantą. Ji keletą kartų paslysta, kol po kojomis pajunta sausą uolą ir nueina nusišluostyti. Su rankšluosčiu rankose ji palenkia galvą į priekį ir kelis kartus patrina veidą į minkštą audeklą, vėliau nusitrina pečius ir žastus, kol galiausiai išpurto rankšluostį, patiesia jį ant uolos ir atsisėda, kad saulė išdžiovintų visą kūną. Kurį laiką markstosi prieš ryškią šviesą, tada prisimena, kad turi pasiėmusi akinius nuo saulės. Jie krepšyje, pamano ji ir mėgina apčiuopti šalia savęs ant uolos. Štai. Kai užsidės akinius, niekas nežinos, kur ji žiūri. Nepasukdama galvos ji atsiremia rankomis į uolą už savęs ir ima žvairakiuoti į tuodu vaikinus.

Jai atrodo, kad jis pasikeitė. Dabar nebėra toks gyvas ir trykštantis energija, koks buvo visai neseniai, kai ji manė, kad jis ir kitus pripildė energijos: juokėsi, šūkčiojo ir nardė po jais, užbėgęs ant uolos, įšoko į vandenį pavojingai arti Siunėvės, ši ėmė klykti. Dabar jis sėdi sustingęs ir žvelgia į tolį. Pakelia ranką ir lengvai tapšnodamas susiglosto plaukus, judesys Ingridai pasirodo šiek tiek mergaitiškas. Bet krūtinės ląsta tvirta, nosis tiesi ir charakteringa, kakta aukšta. Lūpos? Jos kitoniškos, kaip ir akys. Minkštesnės.

Ji galvoja, apie ką jis mąsto. Ji juk *nieko* apie jį nežino! Ar jis dėl ko nors laužo galvą? Nes jo akyse ji įžiūri lyg liūdesį. Gal dėl to Siunėvė jai patarė su juo nesusidėti. *Tiesiog jauti, ir tiek.* Ką jauti?

Tą liūdnumą. Nes kai jis juokiasi, o akys lieka liūdnokos, galbūt gali pasirodyti, kad jis nėra nuoširdus, kad tai nėra visiškai tikra.

Ar tu taip mąstei, mama? Ar jau tada taip mąstei?

Jis nebuvo toks kaip kiti, visada atsako ji, kai paklausiu ją, kodėl pasirinko būtent jį. *Jis buvo ypatingas. Tai buvo pirmas dalykas, į kurį atkreipiau dėmesį, jį pamačiusi. Jis kažką turėjo.*

Ivaras ir Haraldas ten, viršuje, ima kalbėtis.

– Tu tarsi buvai pasiėmusi sausainių? – pasako Siunėvė už jos.

– Taip. Praalkai?

Ingrida ištraukia pakelį ir paduoda Siunėvei.

Apie ką jie gali kalbėtis?

– Kaip čia gražu, – pasako ji.

– Taip, – pritaria Siunėvė. – Nesigaili, kad atvažiavai?

– O, ne.

Siunėvė atkiša jai atidarytą pakelį. Ingrida viena ranka paima sausainį, kita suranda limonadą.

– Turi atidarytuvą?

Siunėvė papurto galvą.

– Bet tu gali atidaryti su mano buteliu. Palauk.

Laukdama Ingrida vėl dirsčioja į vaikinus ant uolos ir galvoja, apie ką jie gali šnekėtis. Ivaras seka akimis merginas, o Haraldas jam tyliai kalba.

– Šiaip ar taip, tai ne *mano* klaida, – taria jis.

– Gerai, – nusileidžia Ivaras ir, sumažindamas įtampą, pakelia delnus. – Man nereikėjo to sakyti. Bet kas padaryta, tas padaryta. O aš negaliu sužiūrėti, su kuo mano motina kalba ir ką sako.

– Ar supranti, į kokį pragarą dėl to patekau? – paklausia Haraldas.

Jis pažvelgia į Ivarą. Šis tebespokso į merginas. Siunėvė suspaudė vieną butelį tarp kelių. Dabar apverčia kitą ir užkišа kamštuką, pakrutina į šonus, norėdama surasti tašką, kur didžiausias pasipriešinimas. Tada ji trūkteli butelį. Limonadas švirkšteli ant jų, ir abi garsiai prajunka, pašokdamos ant kojų ir šluostydamosis staigiais mostais.

– Bet yra vienas būdas atitaisyti klaidą, – pasako Haraldas.

– O? – nustemba Ivaras.

Jis tebesišypso iš merginų apačioje, kai atsisuka į Haraldą.

– Koks?

Haraldas atsistoja.

– Nueiti su manimi į vasarnamį ir atsiprašyti už tai, kad melavai.

– Ką?

– Negirdėjai, ką pasakiau?

– Jokiu būdu, Haraldai. Ne.

Jis papurto galvą ir pakelia akis į Haraldą, šis atremia žvilgsnį.

– Tu man skolingas.

Stoja tyla.

Kai Ingrida vėl pažvelgia aukštyn, jie jau tolsta kalno šlaitu. Netrukus išnyksta iš akių. Ji nusiima akinius nuo saulės ir vėl atsigula ant karštos uolos, užsimerkia. Gera. Šiluma pamažu sklaidosi kūne, ji suglemba ir aptingsta, o balsai, kuriuos iš pradžių ji dar mėgina atskirti vieną nuo kito ir priskirti įvairiems asmenims, susilieja į vientisą murmesį. Ji girdi, kaip vanduo visai šalia teliūškuojasi į krantą, už jos kažkas traškina popierių ar šiaip ką, tikriausiai Siunėvė, pamano ji, bet neatsimerkia, tingi pakrutėti, ji šilta, mieguista, guli, nekruta, garsai vis tolsta ir tolsta, raudona virpanti dėmė už akių vokų, saulė, eina tamsyn ir tamsyn, jos kvėpavimas lygus, širdis plaka lėtai, ji tuoj tuoj užmigs.

Ir tada ji užminga.

Kiti tyso ant uolos virš jos, jie geria limonadą, valgo sausainius, kaitinasi saulėje. Siunėvė čiauška viduryje. Tuoj bus dveji metai, kai pradėjo su jais draugauti. Dauguma vaikinų – jos brolio Tūrgeiro draugai, taip su jais ir susipažino, ilgą laiką buvo tik jaunesnioji Tūrgeiro sesutė, bet dabar, kai jis išvyko studijuoti į Ameriką, ji į tą kompaniją priimta kaip Siunėvė.

– Atrodo, kad ji ten užmigo, – taria Ivaras.

Jie pažvelgia žemyn į Ingridą.

– Ingrida? – pašaukia Siunėvė. – Miegi?

Ingrida nejuda.

Siunėvė nusišypso ir šiek tiek palinksta į priekį.

– Ar pasakojau, kaip ėjome su ja į parduotuvę pirmą dieną, kai ji čia buvo? – prislopintu balsu paklausia.

– Ne, – atsako Ūlė.

Siuněvė prisiminusi prunkšteli.

– Ji juk tokia kukli. Žinot, prieina prie prekystalio ir sako: *Man prašom baatoną...*

– Ką?

– Aha, – toliau tarška Siunėvė. – Tokia pati buvo ir pardavėjos reakcija. *Ką?* O Ingrida: *Baatoną. Man reikia baatono.* Ir tada ji bakstelėjo pirštu į lentynas su duona. *O, jūs turite galvoje batoną. Taip, žinoma, prašom.*

Jie juokiasi dirsčiodami į ją, kad pamatytų, ar ji ką nors girdėjo. Bet ne. Ji guli taip pat ramiai.

– Vargšė Ingrida, – taria Siunėvė ir ima gailėtis dėl to, ką pasakiusi. – Ji smarkiai perdegs, jeigu dar pagulės.

Atsistojusi prieina, uždeda delną ant rankos.

– Tu perdegsi, – pasako ji.

Ingrida atsimerkia.

– Tikriausiai būsiu užmigusi, – taria ir mirksėdama atsisėda. – Ar ilgai aš miegojau?

– Nelabai. Bet negali ten viena gulėti. Eime prie kitų.

– Tai ką man pasakyti? – paklausia Ivaras ir pabėgėja, kad neatsiliktų nuo žirgliojančio Haraldo.

– Pasakyk, kad melavai savo motinai ir atsiprašyk.

– Bet *kam*? Kam man būtų reikėję meluoti? Jie tikrai save to paklaus.

– Pasakyk, kad man pavydėjai.

– *Pavydėjau?*

– Taip.

– Aš turiu žemintis prieš tavo tėvus tik dėl to, kad nedrįsti jiems prisipažinti nelaikęs egzamino?

– Taip.

– Bet, Viešpatie, Haraldai.

Ivaras sustoja. Haraldas atsigręžia į jį.

– Tu pažadėjai.

Motina tupi prie gėlių lysvės palei vasarnamio sieną. Ji nusirengusi palaidinę, ir kai atsitiesia priešais juos, Haraldas nusuka žvilgsnį, kad

nematytų balto liemenuko ir sunkių krūtų, tačiau jos nedingsta.

Jis norėtų, kad ji taip neišsirenginėtų.

– A, tai judu? – taria ji.

– Kur tėvas? – paklausia Haraldas, žino, kad Ivaras laukia per kelis metrus už jo.

Ar jis žiūri į ją?

– Rodos, norėjo kažką sutaisyti, – atsako ji. – Jis apačioje, prie valčių pašiūrės.

– Eime, Ivarai, – taria Haraldas ir pradeda eiti žemyn.

Tėvas sėdi nugara į sieną, kai pamato juos ateinant, prisidengia nuo saulės akis. Ant uolos šalia jo stovi dažų skardinė, pilna senų vinių, ir kirvis, kurį jis naudoja vietoj plaktuko. Plaukai, šviečiantys iš po atlapotų senų marškinių, kuriuos jis visada čia vilki, žili, oda balta kaip kreida. Bet veidas ir rankos įdegę.

– Na? – taria jis.

– Ivaras turi tau kai ką pasakyti, – praneša Haraldas. – Ar ne taip, Ivarai?

– Taip, – atsako šis.

– Na, tai klok, – paragina tėvas.

– Apgailestauju pasakęs savo mamai, kad Haraldas pavasarį nelaikė egzamino. Tai netiesa.

– Netiesa? – nustemba tėvas.

– Ne, – atsako Ivaras.

– Tai kodėl sakei, jeigu tai netiesa?

– Nežinau.

– Mes pykomės, – įsiterpia Haraldas. – Tikriausiai buvai ant manęs užsiutęs?

– Taip, – patvirtina Ivaras.

– Vadinasi, tai netiesa, – taria tėvas.

– Ne, – pasako Ivaras. – Aš atėjau atsiprašyti.

Haraldas meta tėvui pergalingą žvilgsnį. *Štai, matai, tėve.*

Šis taip pat ramiai žvelgia aukštyn į juos.

– Taip, taip, – tarsteli. – Regis, turiu tave atsiprašyti, Haraldai.

Haraldas nutyli.

– Priimi atsiprašymą?

– Taip, žinoma, – atsako Haraldas.

– Gerai, – taria tėvas. – Daugiau prie tos temos negrįšime.

– Ar jis tikrai patikėjo? – paklausia Ivaras, kai jiedu nutolsta tiek, kad tėvas nebegali jų girdėti.

– Ne, – atsako Haraldas ir nusišypso. – Bet dabar tai tavo problema, jei supranti, ką turiu galvoje?

– Ne, nesuprantu.

– Dabar tavo žodis galioja. Meluoji tu.

– O tu pats? Po galais, juk *nelaikei* jokio egzamino!

– O tu ką tik stovėjai priešais jį ir tvirtinai, kad laikiau. Argi ne?

Tuoj ketvirta valanda. Pakilo vėjas. Švelnus brizas, raibinantis vandenį, ošinantis giraitės medžius ir šnarinantis jų lapiją, kuri mirguliuoja, kai atverstą šviesesniąją lapo pusę vėl pakeičia tamsžalė viršutinė, ir žėrėjimas išplinta kaskart, kai pūsteli vėjas.

Bet nešalta.

Ingrida pajunta, kaip druska sutraukė rankų odą, kai ji atsisėda, ilgą laiką išgulėjusi saulėje. Nuo tiek šviesos apsunko galva.

Haraldas šnopšdamas išlipa iš jūros. Kai sustoja, vanduo žvilga ant jo kūno ir varva nuo glaudžių ant uolos šalia Ingridos.

– Nemėgsti maudytis? – paklausia jis.

– Ten, kur gyvenu, niekas dažnai nesimaudo, – atsako ji.

– Nesimaudo? – nustemba jis ir atsisėda aukštėliau ant uolos.

– Ne, – atsako ji.

Haraldas pastebėjo, kad per tą dieną ji ne kartą į jį žvalgėsi. Dabar jis čia, kad išsiaiškintų, ką tai galėtų reikšti.

– Tai kur tu gyveni? – paklausia.

– Nedideliame kaimelyje prie Sognefiordo, – atsako ji.

– O pavadinimą jis turi?

Ji nusijuokia.

– Jis vadinasi Helevikas.

– Helevikas, – pakartoja jis. – Ar ten gražu?

– Taip. Bent man taip atrodo.

– Tada tikriausiai gražu, – nusprendžia jis.

Jis pažvelgia jai tiesiai į akis, ir ji vėl pajunta kirbulį pilve.

Stoja tyla.

Ingrida bijo, kad jis atsistos ir nueis, jeigu ji tuoj pat ko nors nepasakys.

– Ar tas berniukas, kuris stovėjo prie tavęs šį rytą, – tavo brolis? – paklausia ji.

Jis linkteli galva, dairydamasis į kitus.

– Taip, Gustavas.

– Aš irgi turiu panašaus amžiaus brolį, – pasigiria ji.

– Tikrai? – tarsteli jis.

Ingrida supranta, kad jis nebesiklauso.

– Jo vardas Norvaldas, – priduria.

– Mat kaip.

Nesusimąstydama ji padaro vienintelį įmanomą teisingą ėjimą. Užsideda akinius nuo saulės ir vėl atsigula ant uolos kaitintis saulėje. Ji atitveria jį. Pati to nežinodama, duoda jam apie ką pamąstyti.

Jam mergina pasirodo šalta, gal net atžari. Iš pradžių ji lyg ir smalsiai dirsčiojo į jį, bet paskui, kai jie šnektelėjo daugiau, prarado susidomėjimą. Su tuo jis negali susitaikyti. Atsisėdęs tarp kitų, jau jis ima į ją žvalgytis. Nori, kad vėl būtų jos pastebėtas.

Po pusvalandžio kalno viršūnėje jis išvysta Gustavą. Šis tikriausiai bastėsi pats vienas po salą, kaip jis mėgsta, ir, būdamas toks smalsuolis, negalėjo praeiti pro šalį.

Jis prisimena jos susidomėjimą broliu ir atsistoja.

– Gustavai! – pašaukia. – Nusileisk pas mus!

Visi su juo pasilabina, kai jis nulipa žemyn. *Sveikas, Gustavai, labutis, ar tai tu, Gustavai? Kaipgi tam vyrui einasi?* Gustavas atrodo patenkintas ir mažumą susidrovėjęs nuo tokio dėmesio. Haraldas su Ūle pastveria jį už rankų ir kojų, įsiūbuoja smulkų berniuko kūnelį, jis šaukia, jie juokiasi ir, suskaičiavę iki dešimties, nusviedžia į vandenį, sukeldami daug klegesio.

Kai jie tą vakarą važiuoja namo, ji tokį jį ir prisimena, tomis akimis mato Haraldą: jaunėlio brolio žavėjimasis juo ir išdidumas, kurio jis neįstengė nuslėpti, kad jam leidžiama būti su brolio draugais, kaip Haraldas juo rūpinosi, vaikinai panerdavo po vandeniu ir leisdavo jam pastovėti jiems ant pečių, kol jis surasdavo pusiausvyrą, tada jie pašokdavo ir nusviesdavo jį kelis metrus tolyn virš vandens, o Gustavas spiegdavo iš laimės.

Saulė kybo žemai fiordo žiotyse. Tilto stulpų šešėliai driekiasi toli į įlanką. Ji mato automobilį, kuriame jie sėdi, kaip tamsią lekiančią dėmę. Ji pavargusi ir susimąsčiusi. Galvoja apie tai, kas atsitiko tą dieną, įvykius, kurie jau tolimi, jie vyko kitame pasaulyje nei tas, į kurį ji dabar

keliauja: lova, laukianti nuomojamame kambaryje, žadintuvo čirškimas, darbas kiaurą dieną troškioje karštos skalbyklos drėgmėje, vakarienė kambarėlyje ir paskui galbūt pasivaikščiojimas su Siunėve, Galionų gatve, palei uostą, Pievų gatve, arba, jei oras prastas, ji tiesiog gulės visą vakarą lovoje ir skaitys.

Tačiau būtent tas atstumas leidžia tenykščiams įvykiams toliau gyventi joje. Tarpais ją užplūsta ta pati nuotaika, ir ji pajunta stiprų ilgesį. Ji atskirta nuo to, ir joje kiekviena smulkmena įgyja reikšmę, kiekvienas žvilgsnis – prasmę. Kai jie antrą kartą kalbėjosi vieni, abejingumo ir išsiblaškymo jame nebebuvo likę nė lašo, jis nė sykio nebenuklydo mintimis į šalį, ir ji pamanė, kad jis prie jos priartėjo. Nes panorėjęs Haraldas mokėjo užburti, jis traukė žmones, būdavo neįmanoma nepastebėti, kad jis šalia, neįmanoma nepajusti žvilgsnio, kai jis į ką nors žiūrėdavo.

Pro automobilio langą žiūrėdama į oro uosto galą fiordo pašonėje, ji mąsto, kad Haraldas turi savyje kai ką ypatinga. Tai buvo justi, kai jis sėdėjo šalia. Kažkas kita ir daugiau nei jis pats, pamano ji. Ūlė, dabar sėdintis prie jos, arba Ivaras, vairuojantis automobilį, prieidami nieko nepakeisdavo, kompanija pasipildydavo vienu žmogumi, ir tiek. Kai Haraldas būdavo tarp jų, ji pastebėdavo skirtumą. Ir ne tik savo viduje, tas pojūtis buvo stipresnis, bendras visiems. Jis pakeisdavo pačią nuotaiką, vyravusią tarp jų. Tuo pat metu kažkas jame neleidžia per daug priartėti. Pavyzdžiui, būtų neįmanoma uždėti jam ant peties ranką, tai jį įžeistų, tai būtų pasikėsinimas į jo privatumą. Ir to niekas daugiau neturėjo.

Ji regi jį prieš save. Saulės išblukinti, druskos išsausinti plaukai, ledo melsvumo akys ir jose įsižiebianti kibirkštėlė, kai jis *nusišypso*, o ne vien praskleidžia lūpas į šalis.

Tada ji gąsteli.

Tik įsimylėjėliai taip galvoja!

Ar aš įsimylėjau? – pamano ji, o pati, to nežinodama, sėdi ir šypsosi. *Ar aš jį įsimylėjau?*

Atsakymas, kurį netrukus sau duoda, be galo malonus.

– Tavo tokia gudri veido išraiška, Ingrida! – pasako Siunėvė nuo priekinės sėdynės.

Nepageidaujamas dėmesys, kurio Ingrida sulaukia, kai staiga visi sužiūra, jos nebejaudina.

– Tiesiog kai ką prisiminiau, – taria ji ir nusišypso.

– Tai papasakok ir mums! – paprašo Siunėvė.

– Ne, – atsako Ingrida. – Tai paslaptis.

– Tu turi *paslapčių*, Ingrida? – nusistebi Siunėvė ir, pakėlusi antakius, susižvelgia su kitais.

Mat ji intuityviai jaučia, kad gali sau leisti daugiau nei vos prieš kelias valandas, nepatirdama to bjauraus jausmo, kad iš jos šaiposi. Ir tai ją džiugina. Ingrida jai patinka, jos geros draugės, tik norėtų, kad Ingrida taip pat būtų pasiutusi, kai yra vienoje kompanijoje su jos draugais, ir taip nesislėptų.

– Iki rytojaus! – pasako Siunėvė pro automobilio langą, kai jie parveža Ingridą namo.

– Iki! – atsisveikina Ingrida ir pamojuoja, tada atsirakina duris ir laiptais užbėga į kambarį pačiame viršuje.

Ji krinta tiesiai į lovą su visais drabužiais ir batais, išskečia rankas, kojas ir leidžiasi užliejama džiugesio, kurį įžiebė prisipažinimas automobilyje, širdis daužosi, kūnas virpa: *aš įsimylėjau!*

Ji įsimylėjo. Ir, kaip visi įsimylėjėliai, nežino, ką jai daryti, niekas nebegerai, kasdienybė praranda bet kokią prasmę ir pripildo ją nerimo: to, kas joje kunkuliuoja, nepatenkinsi dalykais, kurių vos prieš kelias valandas buvo gana. Skaityti dabar! O, ne, tam nėra jokio noro. Pasigaminti ką nors pavalgyti? Dabar? Ne, ne, ne!

Tik viena mintyse. Tik viena gali jai padėti.

Ji turi jį vėl pamatyti.

Naktis šviesi ir vėsi. Įkaitusioje palėpėje Ingrida negali užmigti. Jai perdegė sprandas ir pečiai, oda dega, tad ji atsikelia, apsirengia ir išeina į miestą, prie uosto, ten atsisėda ant suoliuko šalia žvyruoto takelio ir įsmeigia žvilgsnį į jūrą. Galvoja, ką jis dabar galėtų ten veikti. Galvoja, kaip jį vėl susitikti. Klausti Siunėvę, ar jie nežada ten vėl netrukus važiuoti, nelabai išeina. Ar jis gyvena ten su tėvais, ar šie buvo tik šiandien? Ar ji jam krito į akį taip pat kaip jis jai?

Ką jis dabar veikia? Miega?

Jeigu miega, ji norėtų sėdėti šalia ir žiūrėti į jį miegantį. Tyliai, kad jis nepajustų. Valanda po valandos, ištisą naktį. O tada ji galėtų išeiti, iki jam pabundant.

To būtų pakakę!

Ar jis sėdi kaip ji ir tiesiog žvelgia į tolį?

Jei taip, ji norėtų sėdėti su juo. Jiems nebūtina kalbėtis. Būtų pakakę, jeigu ji galėtų tiesiog būti šalia ir matyti, ką jis mato.

O, kad ji būtų nematoma ir galėtų sekti paskui jį, jam nežinant, kad ji ten yra. Matyti, ką jis veikia. Tada ji pažintų jį taip, kaip niekas kitas jo nepažįsta. Ji paglosto jam sprandą, jis pajunta prisilietimą ir nustebęs atsigręžia, ar kas nors ten yra? Ne, matyt, vėjas dvelktelėjo.

Jis atsilošia lauko kėdėje. Ir jam nesimiega tą naktį. Bet dėl kitų priežasčių nei Ingridai. Jis negalvoja apie ją, kai atlapotais marškiniais sėdi terasoje ir rūko tėvo paliktą pypkę. Jam per akis minčių apie save. Jis žino, kad gali daryti įspūdį kitiems, kad yra iš tų, kuriuos žmonės įsidėmi, kai kada sąmoningai to siekia ir džiaugiasi rezultatu, pavyzdžiui, susižavėjimu, kurį pamatė Ingridos akyse. Bet kai viskas nutolsta, išnyksta ir iš jo sąmonės.

Jis apie ją negalvoja.

Permeta vieną koją ant kitos ir pučia iš burnos dūmus, delne laikydamas pypkę. Aplink jį visiška tyla.

Apie ką tu mąstei, tėti? *Kas tu tada buvai?*

Automobilis, ūmiai praūžęs gatve už lango, priverčia mane atsimerkti. Tysodamas ant nugaros svetimoje lovoje, spoksau į plyšius svetimose lubose, gipsinę rozetę, drėgmės lopus – tamsėlesnį baltumos atspalvį. Duris palikau atviras, jaučiu, kad sausas dulkėtas oras sujudo. Atsisėdu ir pasisupu ant neįprastai minkšto čiužinio. Voratinklis viename lubų kampe palengva virpa skersvėjyje, beveik neįžiūrimas blankioje stalinės lempos šviesoje. Čia net voratinkliai pasenę, be gyvybės. Tačiau už tokią kainą negali tikėtis nieko daugiau. O juk ne *taip* jau blogai? Dėmėta kiliminė danga, purvinas langas, per daugybę metų apneštas asfalto dulkėmis ir išmetamųjų dujų nuosėdomis, durys, aplink rankeną nučiupinėtos šimtų riebaluotų rankų. Bet man tai patinka ir, regis, net dera.

Tai mano pirmoji naktis čia. Senas namas Kristiansano centro pašonėje. Tas pats miestas, kuriame užaugo mano tėtis. Tas pats miestas, kuriame jie susipažino. Ir tas pats miestas, kuriame tėtis gyvena dabar.

Jis kažkur čia.

Aš niekada neklausinėjau tėčio apie jo vaikystę. Net nenutuokiu, kaip jam sekėsi, koks jis buvo. Tačiau turiu susidaręs vaizdą. Nes jo kambary-

je niekas nepakeista, viskas išliko, kaip buvę, ir kartą, kai močiutė su seneliu buvo išėję, nusėlinau tenai ir stebėdamasis vaikščiojau tarp jo daiktų. Buvo sunku, veikiau – neįmanoma, susieti juos su žmogumi, kurį pažinojau. Knygų lentynoje stovėjo berniukiškų knygų eilės: *Grafas Montekristas*, *Trys muškietininkai*, *Po dvidešimties metų*, *20 000 mylių po vandeniu*, *Paslaptingoji sala*, *Robinzonas Kruzas*, *Kapitonas Mariatas*, *Pagrobtasis*, *Keista daktaro Džekilio ir pono Haido istorija*, *Lobių sala*. Apatinė lentyna buvo nuklota kelerių metų *Detektyvinio žurnalo* numeriais, virš jų radau krūvelę lapų, ant kurių jis buvo užrašęs: *Archyvas, Detektyvinis žurnalas, Haraldas Ansgaras Vankelis*, paskui stulpeliu ėjo žurnalų numeriai, metai ir pagrindinių istorijų pavadinimai spausdintinėmis raidėmis, šalia – mažesnių istorijų pavadinimai paprastu raštu. Bet jis turėjo ir kitokių knygų. Viena iš jų – *Žvilgsnis į visatą: nuo astrologijos iki kosminių skrydžių*, iliustruota spalvotais žvaigždėtojo dangaus, Mėnulio ir įvairių planetų piešiniais, su uždegančiais, fantazijos nestokojančiais apmąstymais apie ateities kosmonautus paskutiniuose skyriuose: *Gyvenimas kitose planetose. Keliaujančiųjų į kosmosą įranga. Kosminės raketos: planai ir sunkumai. Kosminės stotys – natūralios, ar sukurtos žmogaus rankų?*

Knyga išleista 1959 metais. Tada jam buvo penkiolika. Devyneri metai iki pirmojo nusileidimo Mėnulyje, o jis, pamiršęs viską pasaulyje, sėdėjo savo kambaryje ir skaitė apie kosmosą. Vakarais galbūt stovėdavo ant vejos priešais namą ir stebėdavo žvaigždėtą dangų pro žiūronus, kurie dabar padėti viename iš jo rašomojo stalo stalčių. Ten pat guli herbariumas, sutvarkytas tiksliai ir kruopščiai, kaip ir visa kita, ką jis darydavo: su metais, radimo vieta, rūšimi ir šeima suliniuotame ploteLyje kiekvieno puslapio apačioje.

Ar jis rašė dienoraštį?

Perverčiau dėžę su senais vadovėliais, neaptikdamas jokių ženklų. Užtat apatiniame stalčiuje radau pluoštelį laiškų. Pamačiau, kad siuntėja anglė, vardu Marija Saton, gyvenanti Satone, Norfolko grafystėje. Išskleidžiau vieną laišką ir pirmiausia perskaičiau datą, 1962 11 09, paskui kreipinį *Dear Harald!* ir padėjau laišką atgal, nenorėjau nieko apie tai žinoti, viską sudėjau į vietą, kaip buvo, ir išsėlinau iš kambario.

Tame kambaryje jis gyveno iki to rudens, kai būdamas aštuoniolikos persikėlė į Oslą, jame nakvodavo per Kalėdų ir vasaros atostogas, išskyrus

tas dienas, kai išsikraustė į vasarnamį ir buvo ten nuo 1964 metų birželio iki rugpjūčio pradžios.

Matau jį prieš save.

Naktis šviesi, uola tarp vasarnamio ir prieplaukos tebegaruoja. Jeigu jis atsistotų ir nuėjęs priliestų ją delnu, pajustų šilumą, išdžiūvę dumblių draikalai sutrupėtų tarp pirštų, drungnas vanduo apsemtų odą.

Bet jis nesistoja. Apsnūdęs stuksena pypkę į peleninę. Iškratyti pelenai pažaižaruoja prietemoje ir užgęsta. Jis pakyla eiti į vidų. Oras vėsokas, jo kūną dengia tik šortai ir marškiniai trumpomis rankovėmis, gyvaplaukiai stovi piestu. Galbūt jis jaučia palengvėjimą, nes eina gulti žinodamas, kad tėvai išvažiavo namo ir nubudęs jis bus vienas. Apie ką kita jis gali galvoti? Gal prieš užmiegant mintyse šmėsteli Ingrida, drovi jos šypsena kaip tuomet, kai ji pakėlė galvą ir pažvelgė į jį, priėjusį prie jos antrą kartą?

Vargu. Visai kitos mintys praskrieja galvoje paskutinėmis minutėmis prieš užmiegant. Apie tėvą, mamą, seserį, draugus. Koks bus ruduo, kaip puikiai jis išlaikys egzaminą ir kokį jaus pasitenkinimą parodęs jiems, ką sugeba. Kokį jis gaus darbą. Su tokiais pažymiais, kokius įsivaizduoja, galės rinktis bet ką. Tai *jie* eis pas jį, o ne jis pas juos. Jis tik sėdės, klausysis vieno pasiūlymo po kito ir purtys galvą, kol galiausiai ateis toks, kokio net *jis* negalės atsisakyti. Motinos išdidumas ir blogai slepiamas tėvo pavydas. Jis norėtų, kad juo būtų žavimasi. Svajoja grįžti į miestą ir *tapti kažkuo*.

Galbūt jis prisimena ką nors malonaus, galbūt taip pat turėjo keletą atsiminimų, kuriuos išsitraukdavo, kai gulėdavo migdydamasis. Galbūt jis galvoja apie senelių namą Trumėjo salos pakraštyje, netoli Arendalo, kur karaliavo jo tėvo mama, kol, susenusi ir išdžiūvusi, atsigulė vieną naktį, dar nedaug metų nutolusią nuo šios, ir nepabudo.

Apie tai jis gali galvoti. Tas namas jam buvo užuoglauda. Vieta pasaulyje, kurioje jis galėjo jaustis ramus. Močiutė buvo žmogus, kuris žinojo, kas jis per vienas, ir atitinkamai su juo elgėsi: atidžiai išklausydavo, ką jis jai pasakodavo, ir pati sekdavo istorijas, kurių jis mėgo klausytis, apie savo velionį vyrą, Haraldo senelį, Henriką Knutseną, kuris įsigijo tą namą šimtmečio pradžioje. Kaip daugybė kitų jo amžiaus jaunuolių, Henrikas labai troško pamatyti pasaulį, tad atėjus laikui, kai jau pats turėjo pelnytis sau duoną, kaip daug kitų apylinkės vyrų, parsisamdė dirbti laive. Tą pavasarį, kai jam suėjo septyniolika, jis stovėjo laivo

pirmagalyje ir žvelgė į salą, kurią pamažu jie paliko už savęs, pukšėdami iš Galtesuno įlankos. Balti ir raudoni namai ant Šilsėjo kalvų, palei krantą einantis pilkas žvyrkelis, šmėseliuojantis tarp tankių medžių, gūbrių ir mažų prieplaukėlių, Mokereireto, Tūrjusholmeno, o paskui, kai jie aplenkė salą, Revesano, nuošalaus uosto, kuriame jis užaugo, namai. Kitoje pusėje, netoli jūros žiočių, jis matė Tūrungeną, švyturį, žvilgantį pirmuosiuose saulės spinduliuose iš rytų.

Laivas *Vikingas*, kapitonas Akselis Kreftingas, Smito ir Tomeseno laivų statykla, 1882-ieji metai. Jie išsiruošė į Arkties vandenyną, ir pirmasis kelionės tikslas buvo ledų sangrūda jūroje netoli Jan Majeno salos, kur Grenlandijos ruoniai kiekvieną pavasarį ir vasaros pradžioje milžiniškomis bandomis susirinkdavo vesti vaikų. Turėjo praeiti dvidešimt metų, kol jis nusprendė grįžti namo, apsigyventi sėsliai ir galbūt susirasti moterį, kurią galėtų vesti. Ta moterimi tapo Kristinė, tai ji savo dviem vaikaičiams pasakojo nutikimus iš Henriko gyvenimo. Jis vertėsi medžiokle, klajojo po naująją šalį, JAV, ir parsisamdydavo ten, kur reikėjo darbo jėgos. Jis kaip bėglys keliavo iš vietos į vietą, vasarą ir rudenį padėdavo nuimti derlių ūkiuose, žiemomis įsidarbindavo įvairiuose miestuose; vieną žiemą jis dirbo medkirčiu, ir toks gyvenimas kurį laiką teikė džiaugsmo: pasak šeimos mitologijos, jis keletą metų vertėsi medžiokle tolimoje žemyno šiaurėje, kai atsibodo, vėl išvyko į pietus, sukaupęs, kaip jam, didžiulę sumą pinigų, tada įsidarbino laive ir keletą metų plaukiojo po pasaulio uostus, kol galiausiai grįžo namo ir ten pasiliko. Apie tai savo atidiems išplėstaakiams anūkams papasakojo Kristinė, o tas pasaulis, po kurį keliavo Henrikas Knutsenas, jau buvo išnykęs. Medkirčių trobelė miško glūdumoje, kažkur kitame žemyne, kanoja, tyliai slenkanti upe pro indėnų gyvenvietes, garlaiviai uostuose, kur vis dar pilna burinių laivų plikais stiebais. Plokščiadugnių upinių laivų mentračiai, garo lokomotyvai su zuikiu važiuojančiais bastūnais tuščiuose prekiniuose vagonuose, ūkių darbininkai, kurie, saulei leidžiantis, pajuodusiais veidais, purvini ir išvargę sustoja priešais daržinę ir žvelgia į preriją, kuri tęsiasi, kiek užmato akis, laukia, kol gaus pavalgyti ir galės eiti miegoti, o kitą dieną toliau bus imamas derlius tame pasaulyje, kur viskas padengta plonu, grūdėtu geltonų dulkių sluoksniu. Triukšmingas tramvajus vidužiemį Čikagoje, geležinių sijų ir betono griaučiai, kurie diena iš dienos kyla į dangų, pavasariniame Niujorke, imigrantai, stovintys eilėje į sandėlius panašiuose pastatuose, nerijoje

šalia miesto, lokys pro žiūronų akį kaip didelis rudas kupstas, šleivojantis aukštyn samanota miško danga tarp nejudrių eglių, kažkur Aliaskoje. Abiem vaikams tai buvo pasaka, fantastiniai nuotykiai, niekaip nesusiję su jų tikrove, gyvenimas, kuris taip pat būtų galėjęs vykti kitoje planetoje, kur nors Saulės sistemos tolybėje. Gal jie taip ir galvodavo, kai vakarais žvelgdavo į žvaigždėtą dangų, *ten medžioja senelis, prie Didžiųjų Grįžulo Ratų*.

Kristinė buvo daug jaunesnė už Henriką. Ji pagimdė jam du sūnus ir dukterį, vaikus tėvas auklėjo griežtai ir valdingai. Jis mirė, kai šiems buvo trylika, penkiolika ir septyniolika metų, savo mirtimi nė vienam nesukeldamas didelio sielvarto, išskyrus dukterį, kuri buvo prie jo prisirišusi. Ji gedėjo, kaip vaikai gedi savo tėvų, ilgesį sudėdami į eilėraščius ir fantazijas, kol sielvartas pamažu nunyksta ir taip pat tampa vaikystės atsiminimu.

Kristinė buvo pilna garbėtroškos ir ambicijų dėl savo sūnų ateities. Kai Henrikas mirė ir abu vyresnėliai turėjo pradėti studijuoti, vienas – universitete, kitas – aukštojoje prekybos mokykloje, kaip pirmieji šeimoje, siekiantys aukštojo išsilavinimo, būtent ji nusprendė, kad Knutseno pavardė jiems nepakankamai gera, todėl sušaukė šeimos tarybą, ir ten buvo siūlomi ir atmetinėjami vardai, kol Roaldas, vyriausiasis sūnus, juokais pasiūlė *Vankelį*.

– Vankelis? – pakartojo mama, ir tikriausiai susiejo tai su priešdėliu *van*, su kilmingaisiais, su kažkuo, kas smulku, tačiau oru. Aristokratiška.

– Čia tikrai išradėjo vardas, – pasako mama. – Vankelis. Taip, Vankelis. Ką jūs pasakysite? Roaldas ir Kristianas Vankeliai?

Roaldas nusijuokia ir papurto galvą, ne, ne, jokių kalbų.

Bet buvo išrinktas Vankelis. Nė vienas iš keturių, dalyvavusių ten tą popietę, vėliau nenorėjo išduoti, kokie kiti variantai buvo svarstomi, jie jautėsi kiek nesmagiai ir labiausiai norėjo pamiršti pavardės atsiradimo istoriją, turbūt tikėjosi, kad po kartos ar dviejų bus imta manyti, kad ji šeimai priklausė šimtmečius.

Netrukus sūnūs išsikraustė iš namų, baigė mokslus ir po kelerių metų abu įsikūrė Kristiansane. Kristianas, kaip ir jo tėvas, susilaukė dviejų sūnų ir dukters, ir vyriausieji vaikai dažnai pasiilgdavo tų namų, nes ten su jais būdavo elgiamasi kaip su mažomis asmenybėmis, ten gyveno vienintelis žmogus, kuris juos užstodavo: Kristinė, jų močiutė, mano prosenelė.

Žinau, kad jis ją mylėjo.

Galbūt jo mintys užsuka pas ją, į tas vasaras, kurias jis ten praleido, paskui sminga į miegą ir tampa nepasiekiamos sąmonei. Jis guli, nebeįstengdamas valdyti vaizdų, kurie šmėkščioja galvoje, miega, numetęs antklodę ant grindų, prie atviro lango į mišką: galbūt trakšteli šaka, kai tamsoje prabėga žvėrelis, galbūt kirai pakyla nuo uolos, kur susisukę lizdus, kad nubaidytų sėlinančius kiaušinių vagis veriančiu klyksmu ir nutrūktgališku puoliu, galbūt visur mirtina tyla, tarsi gamtovaizdis, apdujęs nuo saulės, panyra į save ir kelias valandas ilsisi, kol jį perims nauja diena.

Ir Ingrida tą naktį galiausiai užmiega. Kai pabunda anksti iš ryto, tai, kas įvyko praėjusią dieną, jai atrodo nerealu, beveik kaip sapnas, ji kritiškai apžiūri savo nudegusį veidą veidrodyje, pasilenkusi patrina pirštu nosį, kad nubyrėtų pleiskanos, kurios jau ėmė luptis. Tada ją vėl užlieja ūmus džiaugsmas, ir ji nusijuokia iš savęs. Ar verta dabar rūpintis dėl tokių menkniekių! Tai, kas praėjusį vakarą buvo ryškūs, aiškūs vaizdai, dabar nubluko, praėjusios dienos įvykiai liko tik kaip jausmas.

Bet koks jausmas!

Ji leidosi jo pripildoma, nardė jame ištisą dieną, viską darė nerūpestingai ir lengvai, užsisvajojusi ir laiminga dirbo greta Siunėvės ir dviejų kitų merginų rūsyje, jos skalbė drabužius ir džiovino, valė ir lygino, paskui lankstė ir dėjo į krūvas, paruoštas atsiimti, arba kabino įvilktus į permatomus maišus ant stovų patalpoje virš rūsio.

Per pietų pertrauką ji su Siunėve pereina gatvę, kaip ir ji, nusiperka „mokyklinę“ bandelę, kuri čia vadinama „už dvylika erių“, ir butelį limonado, nusineša į galinį kiemą ir atsisėda prie sienos, valgo, kaitinasi saulutėje. Kaip iš kažkur toli jos girdi skalbimo mašinų bildėjimą rūsyje. Kai atsidaro galinės durys ir, lydima garo bangų, išeina Siunėvės mama, jis tampa stipresnis ir sodresnis.

– Tau yra laiškas, Ingrida! – sušunka ji. – Nori dabar gauti?

Ingrida linkteli galva, ir Siunėvės mama prieina prie jų.

– Gerai čia įsikūrėt, mergaitės, – taria ji.

– O, taip! – atsako Siunėvė.

Mama paduoda laišką Ingridai.

– Nenori su mumis šįvakar pavakarieniauti? – paklausia ji.

– Mielai, – nudžiunga Ingrida ir prisimerkusi pažvelgia aukštyn, rankoje laikydama laišką. – Ačiū.

– Nėra už ką, – šypsodamasi atsako mama ir kaip visada užsiėmusi vėl nuskuba laiptais žemyn.

– Nuo ko jis? – paklausia Siunėvė.

Ingrida apverčia voką ir perskaito, kas parašyta kitoje pusėje.

– Nuo mamos.

– Neskaitysi?

– Vėliau perskaitysiu, – pasako Ingrida ir pasideda jį ant plytelės šalia savęs.

Kai abi pakelia limonado butelį ir kaip susitarusios prideda prie burnos, jos pradeda juoktis.

– Taip visada nutinka Anai ir man, – pasako Ingrida. – Bet mes juk dvynės.

Jos pažvelgia viena į kitą.

– Galbūt mes esame sielos dvynės, – taria Siunėvė.

– Šiaip ar taip, esi geriausia mano draugė, – pasako Ingrida.

Siunėvė nudelbia akis.

– Kas yra? – paklausia Ingrida.

Pamano, kad Siunėvė nejaučia jai to paties, jos žodžiai pasakyti ne vietoj ir dėl to Siunėvė atsidūrė keblioje padėtyje, nes nesugeba pameluoti ir pasakyti, kad Ingrida yra geriausia *jos* draugė.

– Yra vienas dalykas, dėl kurio mane graužia sąžinė, – prisipažįsta Siunėvė.

– O? – nustemba Ingrida.

– Pameni, kaip pačią pirmą dieną užėjome į kepyklą?

– Taip.

– Vakar aš tą nutikimą papasakojau kitiems. Mes juokėmės iš tavęs.

– O dėl ko?

– Neprisimeni? Tu paprašei *baatono*.

Ingrida nusišypso.

– Kas čia blogo, kad juokėtės?

– Aš juk apkalbėjau tave už akių, – taria Siunėvė ir, neįstengdama paslėpti palengvėjimo, kurį pajuto, sukikena.

– Bet tai nėra apkalbos, – užginčija Ingrida. – Taip juk *buvo*.

– Tikrai.

Stoja tyla.

– Ar jūs ten *sakote* baatonas? – po valandėlės paklausia Siunėvė.

– Ne. Atrodo, kad ne.

– Tai iš kur ištraukei?

– Aš tiesiog nežinojau, kaip reikia tarti. Niekada negirdėjau, kad kas nors būtų sakęs. Pas mus niekas batono nevalgo! Tada aš perskaičiau ir pamaniau, kad reikia taip tarti.

Ji šypsodamasi pažvelgia į Siunėvę.

– Bet tariama ne taip.

– Ne, – atsiliepia Siunėvė.

Spigiu mokytojos balsu ji pasako:

– Kartok paskui mane, Ingrida: batonas! – batonas! – batonas!

Jos pasijuokia, dar kelias minutes pasėdi saulės atokaitoje, tada suglamžo popierių, grįžta į rūsį ir su skaidria nuotaika vėl imasi darbo.

Batonas buvo ne vienintelis daiktas, su kuriuo Ingrida buvo susipažinusi tik teoriškai. Nuo pat mažumės ji rijo knygas ir skaitė apie nepažįstamus pasaulius kitose šalyse ir kitais laikais. Kažkada jos tėvas pasirūpino, kad kaime būtų atidaryta biblioteka, ir iš ten ji su Ana tempdavosi namo krūvas knygų ir godžiai jas skaitydavo: keliatomius veikalus apie didžiąją, visą žmogaus esybę apimančią meilę, kuriai visada, rodės, pačiu bjauriausiu būdu mėgina sutrukdyti supanti aplinka ir likimas, romanus, kuriuos jos prarydavo taip greitai, jog detalės ir visi šalutiniai keliukai, kuriuos tekdavo įveikti pakeliui, tapdavo neryškūs ir susiliedavo į vieną spalvą, vieną nuotaiką, kurią jos vargu ar pastebėdavo, kai užgniaužusios kvapą judėdavo į tikslą, galutinį kelionės tašką, kai lėkti pašėlusiu greičiu priversdavo vienas klausimas: ar jie galų gale gaus vienas kitą?

Ingridai buvo septyniolika metų, ir ji niekada anksčiau nepatyrė to, ką jautė tomis vasaros dienomis. Ji buvo skaičiusi, kad staiga pasikeičia pasaulis ir visa kita, išskyrus tą vienintelį dalyką, atrodo beprasmiška, tačiau, būdama skeptikė, abejojo, kad tikrovėje būtent *taip* viskas ir yra. Kad tave užvaldo, kad prarandi gebėjimą valdyti save ir esi pasiryžęs paaukoti viską, atsiduoti, o tuo pat metu auga tavo savimyla, ir tiems, kurie su tuo nesusiję ir nesusaistyti jausmų, tik mato, ką krečia jausmai, gali būti baisu žiūrėti. Argi tai nepriklauso romanų pasauliui ir vien jam? Juk tik romanuose tave bejėgę įmeta į beprotišką jausmų ir troškimų pasaulį, o visa kita gali atidėti į šalį, kad tik gautum *vyrą*?

Vyrą?

Ji daug jų matė. Berniukai, su kuriais augo, dabar juk buvo vyrai,

nerangūs, nepraustaburniai ir siaubingai nuobodūs jaunuoliai, kurie netrukus suvienodės su kiek vyresniais kaimo vyrais, tais, su kuriais užaugo jos tėvas ir kurie vis dar mynė jų namų slenkstį, jie taip pat buvo vyrai. Tai ką ji turėjo manyti, kai perskaitydavo apie tuos galingus jausmus ir visą tą sumaištį, kurią sukeldavo meilė, o paskui, po kelių valandų, žvelgdavo į aptukusius storžievius, žvengiančius su jos tėvu svetainėje, arba į tuos jaunikliu, kurie apsispuogavę šlaistydavosi apie parduotuvę ir rausdavo dėl menko nieko, ar tie du pasauliai *apskritai* turėjo ką nors bendra?

Ne, neturėjo. O kai ji pažiūrėdavo į savo tėvus, pamatydavo du žmones, kurie kartu dirbo, kartu valgė ir kartu miegojo, kurie bardavosi, o paskui susitaikydavo, diena iš dienos, metai iš metų, kiek ji gyveno, jie buvo ten, kartu, taigi ir *tai* niekaip nebuvo susiję su ta didžiule meile, apie kurią jos su Ana prisiskaitydavo iki svaigulio, iki alkio ir kuria niekada negalėjo pasisotinti.

Bet knygos yra knygos, jos neturi jausmų. Jausmais turi pasirūpinti pats. Taip, ir tik taip jie atsiranda. Taigi, kai vieną vėlyvą vakarą tankiai plakančia širdimi Ingrida gulėjo po antklode ir skaitė apie jauną, neturtingą, bet gražų vyrą, kuris pirmą kartą sutinka turtingą, bet neišpuikusią ir tokią pat gražią jauną merginą, ji jautė savo pačios ilgesį ir savo pačios troškimą. Kai verkė, išgyveno savo pačios sielvartą. Žinoma, kad taip. Nors ji didžiuosius jausmus priskyrė tik knygų pasauliui, o ne tikrovei, tai buvo *jos* didieji jausmai.

Jie egzistavo, net ten, ją supančioje šiuolaikinėje, į ateitį nukreiptoje visuomenėje su blizgančiomis viryklėmis ir žvilgančiais kavinukais, juodais bakelito telefonais, skalbyklėmis ir dulkių siurbliais, palydovais, atominėmis bombomis ir maišytuvais, net 1964-aisiais, automatikos naujovių ir tvarkos metais, gyvavo didieji jausmai.

Ingrida ir Ana!

Kai tą vakarą Ingrida grįžta į savo kambarį, pavakarieniavusi pas Siunėvę, ji atsisėda prie siauro rašomojo staliuko, išsitraukia plunksnakotį ir popieriaus, kad parašytų laišką namo. Pirmą kartą per ilgą laiką jaučiasi jų pasiilgusi. Taip būna kaskart, kai ji perskaito iš namų gautą laišką. Dažniausiai rašo tėvas, kalboje jis grakštus kaip kalnų ožka. Mama sunkesnė, jai blogiau sekasi, kiekvienas sakinys – kova, ji turi išspausti, ką nori pasakyti, tarsi vilktų sunkiai prikrautas roges, tikra fior-

do pakrantės gyventoja, visas jėgas paliekanti nesvetingam gūbriuotam reljefui.

Ingrida supranta, kad mama surašo tai, ką, jos galva, dukrai reikia žinoti, ir tame rūpestyje slypi švelnumas, kuris tampa pastebimas tik toli nuo namų, kai kasdien jos nebegaubia. Jis nematomas, taip pat kaip tuose laiškuose lieka nematoma pati mama. Ji rašo apie kitus, niekada apie save, pasakoja apie Ingridos jaunesnįjį brolį, devynerių metų Norvaldą, kuris visą vasarą iš rankų nepaleidžia meškerės ir peilio; parašo apie sesers Anos nuobodulį, kad ji ten jaučiasi įkalinta, pačiame senamadiško pasaulio viduryje; be džiaugsmo daro, ką turi daryti, pasakoja mama, ir Ingrida nusišypso, kai įsivaizduoja seserį, dūsaujančią dėl dar vienos kvailos karvės, kuri sugebėjo pralįsti pro tvorą ir patekti į kaimyno pievą, dėl dar vienos dienos, kurią surijo pareigos ir alinantis darbas, dėl gyvenimo, kuris dabar jai atrodo pilnas neteisybės, kai sesuo Kristiansane – su savo darbu, savais pinigais, naujais draugais. Ana net nebenori eiti į jaunimo draugijos šventes, rašo mama, vakarais protestuodama sėdi namie, dienomis dirba, ir iš jos lūpų neišeina nė vienas nereikalingas žodelis. Mama rašo apie dėdes ir tetas, sūnėnus, dukterėčias ir kaimynus, apie gyvulius, žemę ir apie orą; galbūt pačiam gale ji pasidalija rūpesčiu dėl Ingridos tėvo, jo regėjimas eina prastyn ir prastyn, daktarai sako, jog reikia operuoti, kad visiškai neapaktų, ir tada Ingrida pajunta sąžinės graužimą, kurį sustiprina baigiamieji mamos žodžiai, kad jie galvojantys apie ją.

Mama rašo formaliai, kone iškilmingai, ir, rodos, neįprasta laiško forma priverčia ją reikšti neįprastas mintis. Tokia ji yra, gyvenanti dėl jų, tačiau jos įtaką jie pajunta tik po daugelio metų. Seniausiai suaugę, jie pastebi, kad yra jos paženklinti, nes staiga, kai vieną vakarą sėdi virtuvėje su savo vaikais, o ji jau palikusi šį pasaulį, jie pamato save iš šalies ir supranta, kad *daro kaip ji*. Jos reikalavimai jiems tapo jų reikalavimais savo vaikams, jos reikalavimai sau dabar yra jų reikalavimai sau, nepastebimi, neišvengiami. Ir staiga jie ima suvokti, ką ji turėjo mąstyti, kaip jautėsi; tada juos apima naujas sielvartas: *dabar* ji turėtų būti šalia, *dabar* jie būtų galėję pasikalbėti.

Tą vakarą Ingrida taip nemąsto, bet jaučia mamos rūpestį ir atrašo ilgą laišką, iš kurio aišku, kad ji gyvena gerai, bet ilgisi jų ir nekantrauja sugrįžti namo. Apačioje ji parašo kelis žodžius Norvaldui. Paskui imasi

laiško Anai. Tai sunkesnis darbas. Ji pačiulpia plunksnakočio galą, nuodugniai apgalvoja. Kadangi Ingrida tą vasarą susiruošė į Kristiansaną, Ana turėjo likti namie ir padėti ūkyje, darbų buvo daug, be vieno žmogaus jie dar galėjo išsiversti, o be dviejų – niekaip. Taigi Ana vaikščiojo surūgusi ir susiraukusi kaime, pavydėdama seseriai įsivaizduojamo nerūpestingo gyvenimo mieste. Norint parašyti Anai, reikėjo takto, sumanumo ir susikaupimo. Ką Ingrida gali atsakyti į *tai*?

Ji parašo, kad nuobodžiauja, nusako, kaip sunkiai dirba ir kaip mažai už tai gauna, pasiskundžia, kad per lietų nemato vasaros ir kad Siunėvė ją apkalbinėja, daugiausiai ji sėdinti savo kambaryje, rašo Ingrida, tikrai ilgisi namų ir nekantriai laukia rudens, kai pradės mokytis Bergene.

Tačiau pasirašiusi ji neįstengia susilaikyti, turi pridėti P.S. ir pasigirti, kad yra siaubingai įsimylėjusi; *jis vardu Haraldas ir atrodo kaip dievas.*

Ingrida pati sau nusišypso, kai palaižo voką ir jį užklijuoja. Dabar Ana turės apie ką pagalvoti. Be abejo, supras, kad tai, ką iki tol perskaitė, yra melas, ir, padėjusi laišką į šalį, mintyse regės savimi patenkintos sesers šypsnį.

2

Iš pradžių Ingrida apie tai tik pagalvojo ir mintį tuoj pat nuvijo šalin kaip nerealią, bet ši sugrįžo, užaugusi ir sustiprėjusi, ir Ingrida rimtai ją įvertino, viską pasvėrė: ar jai vienai nenuvažiavus jo aplankyti?

Ne. Nėra ko važiuoti. Jie persimetė vos keliais žodžiais, vienas kito nė nepažįsta, ji negali nei iš šio, nei iš to įpulti ten ir tikėtis, kad Haraldas norės jos taip pat stipriai, kaip ji nori jo.

Ji sunkiai dirbo, mažai valgė, o vakarais pati viena ilgai vaikštinėdavo.

Antradienį apsisprendė: važiuos.

Trečiadienį nuėjo į autobusų stotį ir nusirašė, kada išvyksta autobusai, kursuojantys pagrindiniu keliu palei uostą.

Ketvirtadienį ji persigalvojo.

Penktadienį nuėjo į alkoholinių gėrimų parduotuvę ir atsistojo į eilę, norėdama nusipirkti butelį vyno. Ji buvo ketveriais metais per jauna, pardavėjas pažvelgė į ją ir pašaipiai paklausė, ką ji veikianti *čia*, alkoholio parduotuvėje.

– Man prašom butelį vyno, – pratarė ji.

Veidai degė, ir pardavėjas veikiausiai neatsispyrė jos žavesiui.

– Aha, – tarstelėjo jis. – Tai kokio gi vyno?

– Raudono vyno, – atsakė ji.

– Raudono vyno? – pakartojo jis šyptelėdamas. – Matai, mes turime daug rūšių.

– Man reikia tik vieno butelio, – pasakė ji. – Nebrangaus.

Jis vėl pažvelgė į ją, ir ji suskubo pridurti:

– Čia mano draugui.

– Pažadu, dėl tavęs vieną surasiu, – pasakė jis.

Ji jautėsi pažeminta, bet su tuo susitaikė, jos laukė sunkesni išbandymai, tegu sau šaiposi, svarbiausia, kad jis grįžo su buteliu vyno, paėmė iš

jos pinigus ir per prekystalį padavė pirkinį maišelyje.
Štai taip.

Tą šeštadienį lijo. Iškart po darbo Ingrida parbėgo namo persirengti. Ne taip vaizdavosi savo kelionę: ji turėjo apsivilkti storą vilnonį megztinį, neperlyjamą striukę ir apsiauti guminius batus, nors liepos mėnuo, buvo žvarbu ir šalta, gal jis išvažiavo namo, pamanė ji, nes kas gali tūnoti vasarnamyje, merkiant lietui?

Galbūt vertėtų pasilikti namie?

Ne. Ji apsisprendė. Padarys, ką sumaniusi.

Ji troško jį turėti.

Įsimetusi į kuprinę butelį vyno, rankšluostį, maudymosi kostiumėlį ir trumpą sijoną tam atvejui, jei oras pasitaisytų, dantų šepetuką, akinius nuo saulės ir sumuštinius su dar šiltais kiaušinio griežinėliais, ji iškeliavo. Autobusų stotyje įsėdo į autobusą, kuris nuvežė ją už miesto, ji bijojo pražiopsoti kryžkelę, bet pastebėjo ją iš anksto ir davė ženklą sustoti, tad autobusas pasuko prie kelkraščio ir išleido ją ten, kur ji ir planavo išlipti.

Ji troško jį turėti.

Nors pati sau to troškimo neįvardijo, būtent jis stūmė ją ten, ji norėjo turėti Haraldą, ir vienintelis būdas tai pasiekti – nuvykti pas jį ir jam tą norą atskleisti. Tada jis galės rinktis. Tada viskas priklausys nuo jo.

Siauras žvyrkelis, vedantis prie įlankos, pasirodė esantis kur kas ilgesnis, negu ji įsivaizdavo. Bet eiti buvo gera, pamažu nuslopo jaudulys, žingsniuodama ji žvalgėsi po gamtovaizdį, visur buvo žalia ir vešlu, pakelėje stovėjo vienas kitas vasarnamis, apačioje vienur kitur šmėstelėdavo fiordas, pilkas ir apsunkęs nuo lietaus, o pamačiusi prieplauką su pusiau nugrimzdusia valtimi, kurią virš vandens laikė tik lynas, ji išvydo priešpriešiais atvažiuojant automobilį. Jame sėdėjo šeima, matyt, išginta lietaus, ir jai vėl dingtelėjo, kad Haraldo ten nėra. Ji beldžiasi. Niekas neatidaro. Kai apsigręžia, keltininkas išplaukęs, ir jai tenka nakvoti saloje, lyjant lietui.

Juk tereikia paprašyti, kad palauktų, pamanė ji. Jeigu Haraldo ten neras, galės grįžti į valtį ir persikelti atgal, nupėdinti iki plento ir autobusu grįžti namo.

Sušlapusi, pavargusi ir mažumą apsikvailinusi.

Ji nusišypsojo ir pamanė, kad be reikalo piešia viską tamsiomis spal-

vomis, juk gali būti, kad eisis kuo sklandžiausiai, jis vis dar ten, jis galvoja apie ją ir... Nori jos?

Pagaliau ji priėjo nedidelę aikštelę, kurioje jie buvo pasistatę automobilį. Nuo tos dienos praslinko ištisa savaitė!

Kaip ir aną kartą ji žengė taku, šakos varvėjo, žemė buvo šlapia ir minkšta, o prie įlankos pūtė vėjas. Medžiai palei uolas lingavo, jūra buvo juoda, o ne mėlyna kaip tada, kraštinė valtis timpčiojo lyną tarytum prie grandinės pririštas gyvulys ir suposi ant pašiauštų bangų.

Ingrida sustojo prieplaukoje ir šiek tiek dvejodama nukreipė žvilgsnį į namą ant kalvos. Paskutinė proga persigalvoti. Bet už lango rėmo ji įžiūrėjo veidą ir suprato, kad ją pamatė. Tai ir buvo tas postūmis, kurio jai reikėjo. Užkišusi nykščius už kuprinės diržų, ji žengė taku per sodą. Prieš pabelsdama į duris, nusivožė striukės gobtuvą ir persibraukė ranka plaukus.

– Laba diena, – pasisveikino, kai jis atidarė. – Aš esu Ingrida Hegrenes. Buvau čia su keletu draugų sekmadienį...

– Pamenu, kaipgi, – tarė jis. – O dabar nori, kad perkelčiau tave vieną?

– Taip, labai prašau.

– Pas Vankelius?

Ingrida linktelėjo.

– Taip, taip, – tarė jis. – Galėsi palaukti dešimt minučių?

– Žinoma, – atsakė Ingrida.

– Betgi eikš į vidų! – pakvietė jis, kai ši nė nemanė pajudėti. – Negi stovėsi lietuje.

Ji įėjo į koridorių.

– Į patį vidų! – šūktelėjo jis.

Ji nusispyrė guminius batus ir nedrąsiai įslinko pas jį. Tai buvo virtuvė, iš kurios prieš kelias minutes jis ją stebėjo.

Jis valgė, mostelėjo į kėdę kitoje stalo pusėje.

– Vadinasi, susiruošei pas Vankelius, – tarė.

Ingrida linktelėjo galva ir susidėjo rankas į sterblę. Pro atviras duris galėjo pažvelgti į svetainę: pasienyje medinis suolas, už jo koklinė krosnis su malkų dėže priešais, tolėliau – langas, pro kurį matyti laukinė užnamės sodo pieva, kelios obelys, užkaltas šulinys.

Kambaryje garsiai, ritmingai tiksėjo laikrodis.

– Pas Haraldą į svečius?

Ji dirstelėjo į jį. Jis valgė nepakeldamas akių.

– Taip, – atsakė Ingrida. – Jūs jį pažįstate?

– Negali sakyt, kad nepažįstu, – tarė jis. – Tą vasarnamį jie turi tiek pat metų, kiek ir jam.

Judesys palei grindis privertė Ingridą atsisukti. Iš svetainės atitipeno stambus katinas. Kai Ingrida ištiesė ranką, jis priėjo pauostyti. Ji pakasė jam paausį, prisimerkęs katinas ėmė trintis į kėdės koją, tyliai, vos girdimai murkdamas.

– Ir niekada anksčiau merginos nesiprašė perkeliamos vienos, – pridūrė jis.

Šaiposi?

Ne.

Ji patapšnojo katiną ir, nudūrusi žvilgsnį į grindis, tarė:

– Kada nors turi būti pirmas kartas.

Jis nusijuokė, atsistojęs nuėjo prie kriauklės.

– Tai ar jis žino, kad tu atvažiuoji? – paklausė plaudamasis rankas.

Ji papurtė galvą.

– Tu jo nė nepažįsti, ar ne?

Jis nusišluostė rankas ir pažvelgė į ją.

– Šiek tiek pažįstu, – atsakė ji. – Esam kelis kartus susitikę.

– Manau, kad tik vieną kartą, – tarė jis. – Tai ką, plaukiam?

Kai ji atidarė duris ir išėjo į sodą, lietus pylė kaip iš kibiro. Ji užsitraukė ant galvos striukės gobtuvą ir užsirišo, o keltininkas išnyko pašiūrėje šalia namo. Po akimirkos išnešė neperšlampamas kelnes, kurias numetė jai.

– Tau teks jas užsimauti, – pasakė.

Jiems einant į prieplauką, lietus talžė linguojančių medžių lapus ir tratėjo į uolas abipus tako. Ingrida stovėjo žliaugiančiais skruostais, prie šonų nuleistomis rankomis, kai jis tempė valtį prie kranto.

– Jeigu jie sužinos, kad jis ten turėjo viešnią, kai kam bus riesta. Tiesiog perspėju, – tarė jis.

Ji nelabai suprato, ką tai reiškia. Ar Haraldas ją gali išsiųsti atgal, ar tą jis norėjo pasakyti?

Keltininkas pasitrynė delnus ir mostelėjo galva į valtį, kuri jau buvo šalia prieplaukos krašto.

Ji įlipo.

– Tau teks sėstis į patį galą, – pasakė jis. – Vėjas smarkus.

Taip jie ir išplaukė, susėdę ant galinio suolelio, abipus vairo, kurį jis spaudė viena ranka.

– Tai kodėl mane plukdote? – paklausė Ingrida. – Jeigu jo tėvai neleidžia?

– Mieloji, argi *aš* čia kuo nors dėtas! – pasakė jis.

– Ne, – pritarė ji.

Kaip ir aną sykį jie pakrante apiplaukė ragą, tik dabar jų nepasitiko lygi kaip veidrodis jūra, ji buvo pasišiaušusi ir banguota, baltos bangų keteros puldinėjo ir purtė senąją valtį, kuri buvo visko regėjusi ir nesileido suerzinama, ji priekiu numušdavo bangas ir pamažu, kaip visada ramiai, linguodama stūmėsi pirmyn.

– Tai jūs nepasakysite jiems? – paklausė Ingrida. – Matote, nenorėčiau jam pakenkti.

Keltininkas stebeilijo tiesiai priešais save, ir jai pasirodė, kad jis truputį įsižeidė, kad ji apie tai užsiminė. Tačiau ji norėjo būti tikra ir nenuleido nuo jo akių, kad išgautų patvirtinimą. Tai buvo nebūdinga Ingridai. Betgi viskas toje kelionėje buvo nebūdinga jai.

Tyla truko taip ilgai, jog ji pamanė, kad jis pamiršo jos klausimą, bet staiga jis prabilo:

– Jeigu visai atvirai...

Jis dirstelėjo į ją, paskui vėl sutelkė žvilgsnį į jūrą priešais.

– Prašau atleisti, kad aš toks tiesmukas, – tarė jis. – Bet iš tikrųjų man ta šeima ne prie širdies. Tad kodėl neįkišus jiems pagalio į ratus.

– Vadinasi, aš esu pagalys ratuose? – leptelėjo Ingrida.

Jis nusijuokė.

– Ne, ne, – tarė jis. – Tiesiog kišuosi į dalykus, kurie manęs neturėtų jaudinti. Bet juk negalėjau tau atsakyti, stovinčiai lietuje.

Pasakė taip, tarsi nuo įvykio būtų praėję keleri metai.

Tada priešakyje pasirodė vasarnamis, ir Ingridai pakako kitų minčių.

Daugiau jie nepratarė nė žodžio, kol valtis sustojo prieplaukoje ir Ingrida paklausė, kiek jam skolinga, iš šoninės kuprinės kišenės ji išsitraukė piniginę ir sumokėjusi išlipo į krantą.

– Gal galėtumėt palaukti, kol išsiaiškinsiu, ar jis namie? – paprašė ji.

Keltininkas linktelėjo, ir Ingrida spurdančia širdimi per uolą žengė vasarnamio link.

Visą tą dieną Haraldas pratysojo ant sofos skaitydamas vieną iš atsivežtų kriminalinių romanų. Jo plaukai susivėlę, o sąmonė apdujusi, kaip būna nuo skaitymo ir nuobodžiavimo; kaskart, kai jis išeina ant uolos nusičiurkšti, galvoje praskaidrėja, šaltas oras tarsi įsikimba į jį ir vėl padaro pasaulį ryškų.

Kai pabeldžia į duris, pirmiausia jam dingteli, jog tai žvėrelis ar paukštis ką nors nuvertė terasoje. Jis atsistoja ir žengia prie lango. Priešais duris pamato žmogystą oranžine striuke. Prieplaukoje stovi Aslakseno valtis.

Jis sulaukė svečių.

Kas gi tai galėtų būti, pamano ir nueina atidaryti.

– Labas! – pasisveikina Ingrida.

– Čia *tu*? – apstulbsta Haraldas.

Ingrida nusisuka, mosteli ranka. Aslaksenas pamoja ir atbulom išplaukia.

– Kodėl tu... – prabyla Haraldas, kai ji vėl atsigręžia į jį.

Tą pačią akimirką viską supranta ir nukanda sakinį.

– Pamaniau, sėdi čia vienas, – taria Ingrida. – Kad galbūt apsidžiaugsi, sulaukęs svečių?

– Taip, žinoma, – tarsteli Haraldas.

Jų žvilgsniai trumpam susitinka. Ingrida jaučiasi netvirtai. Mato, kad jis supranta, kodėl ji atvažiavo. Taip pat mato, kad jis nepajėgus perimti iniciatyvą.

O gal nenori.

– Ar galiu įeiti? – paklausia ji.

– Taip, prašom, – taria Haraldas žengdamas atatupstas.

Kol Ingrida koridoriuje plūkiasi su neperšlampamais drabužiais ir guminiais batais, Haraldas atsitūpia priešais krosnį kambaryje. Jo rankos šaltos kaip ledas, oras drėgnas, nors nesuvokė to skendėdamas tame blankiame snaudulyje, iš kurio ką tik išniro.

Ingrida droviai sustoja vidury kambario.

Ji vilki platų, storą vilnonį megztinį, apsimovusi tokios pat spalvos ir rašto storas vilnones kojines: mėlyna su juoda. Kirpčiai šlapi, prilipę prie kaktos. Skruostai raudoni, žvilgantys nuo lietaus.

– Čia vėsoka, – taria Haraldas.

– Aš tai sušilusi, – pasako Ingrida. – Nebuvo taip paprasta iki čia atsikasti!

Haraldas nieko nesako, suglamžo laikraščio skiautę ir pakiša po pliauskomis krosnyje. Ingrida apsidairo. Takais nutiestos medinės grindys, kampinė spinta, stalas ir senas minkštų baldų komplektas; pasienyje po langu, kuris išeina į mišką už vasarnamio, pastatyta trumpa virtuvinė spintelė. Lietaus lašai, atblokšti vėjo gūsių, byra ant langų stiklų, nelygiomis drūžėmis iš lėto teka išorine stiklo puse.

Popierius krosnyje užsiliepsnoja, ir Haraldas uždaro dureles. Jo pirštai suodini, pastebi ji. Jis atsitiesia.

Ingrida pamano, jog atvažiavusi čia padarė didelę klaidą.

Tarp jų nieko nėra. Absoliutus štilis.

– Nenori atsisėsti? – pasiūlo jis.

Ir štai jie sėdi, priešingose stalo pusėse, vasarnamyje, kažkur Pietų Norvegijos salyne, už lango pliaupia lietus, o jie neturi vienas kitam ko pasakyti, išskyrus tuos banalius klausimėlius, kuriais kaip įmanoma ilgiau stumia nuo savęs iškalbingą tylą.

– Ar ilgai čia gyveni? – paklausia ji.

– Apie mėnesį, – atsako Haraldas.

Jis nuduria žvilgsnį į rankas, kurias laiko susinėręs ant kelių.

– Atvažiavau čia mokytis.

– Štai kaip, – tarsteli ji. – Ką mokaisi?

– Vokiečių kalbą. Studijuoju pirmame kurse. Kalbi vokiškai?

– Šiek tiek.

– Yra tekę vertėjauti, – pasigiria jis. – Osle.

– Tikrai?

– Taip. Ambasadai.

Jis palaižo pirštą ir kalbėdamas valosi nuo plaštakos suodžius. *Ambasada* buvo vienas iš tų žodžių, kuriuos Ingrida pažinojo tik iš literatūros pasaulio. Ji įsivaizduoja, kaip vidury nakties į studentų bendrabutį atvažiuoja vairuotojas su livrėja paimti Haraldo. Šis baigia rengtis bėgdamas laiptais žemyn, vos susiradęs palto rankoves, įsėda į juodą ambasados automobilį užtamsintais stiklais ir netrukus jau rieda Oslo gatvėmis.

Stoja tyla.

– O tu dirbi skalbykloje su Siunėve? – paklausia Haraldas.

Ingrida linkteli.

Vėl tyla.

Haraldas pasirąžo ir atsidūsta.

– Čia nelabai yra ką veikti, – taria jis. – Bet galime pažaisti kortomis, jei nori.

Tai – katastrofa. Viskas perniek. Ingrida nori būti toli toli nuo čia, ji nori, kad niekada nebūtų atvažiavusi, kad niekada nebūtų jo sutikusi.

Kokia kančia.

Štai sėdi du jauni žmonės ir lošia kortomis. Jie nesikalba. Laiko kortas vėduokle priešais save ir apsimeta, jog vertina įvairius įmanomus ėjimus, o iš tikrųjų galvoja vienas apie kitą ir tą nemalonią padėtį, kurioje atsidūrė.

Ten nieko daugiau nėra. Jie visiškai vieni.

Žaidžia kortomis.

Atstumas, kurį jiems reikia įveikti, milžiniškas. Jie turi artėti kiekvienas iš savo krašto. Toks jos reikalavimas. Ji pati tai užvedė. To nežinodama. Nes kai jiedu ten sėdi, jai neatrodo, kad kas nors prasidėjo, priešingai – ji mano, kad pasibaigė, ir nekantriai laukia, kada vėl atsidurs viena savo kambaryje ir kaip įmanoma greičiau galės viską pamiršti. Ingridos mintyse jis visą laiką buvo artimas, jis buvo su ja, iki dabar, kai jis sėdi kitoje stalo pusėje, tolimas. Haraldo mintyse ji buvo tolima, jis apie ją beveik negalvojo, iki dabar, kai ji sėdi kitoje stalo pusėje ir yra artima.

Ar ji galvoja pasilikti per naktį?

Ar jis gali to klausti?

Atstumas milžiniškas, bet kiekvienas savaip stengiasi jį įveikti ir priartėti tiek, kad jos *buvimas ten* atrodytų bent jau natūralus ir pakenčiamas abiem.

– Gal išvirti kavos? – paklausia jis, kai jie baigia trečią žaidimą.

– Taip, būtų puiku, – atsako ji.

Jis išeina su kaviniu į terasą ir iš kubilo pripila vandens. Ji kilsteli knygą, kad pažiūrėtų, ką jis skaito, įspraudžia rankas tarp šlaunų, pakelia akis, kai jis sugrįžta.

– O kur *tu* mokaisi? – paklausia jis kaisdamas vandenį.

– Nuo rudens pradėsiu mokytis Bergene, pedagoginėje mokykloje, – atsako Ingrida.

– Jau įstojai? Ar tu ne vienmetė su Siunėve?

Ji linkteli ir neįstengia nuslėpti pasididžiavimo.

– Išlaikiau stojamąjį egzaminą prieš atvažiuodama čia. Man pavyko.

– Oho, – tarsteli jis.

Jis vėl atsisėda. Dabar jie turi sulaukti, kol užvirs vanduo. Kavinis ima šnypšti, paskui nurimsta, pasidaro tylu. Tik lietaus pliūpsniai į langą, medžių ošimas vėjyje. Tylus krosnies ūžimas.

Juk ji tiek daug norėtų sužinoti. Tiek daug galėtų paklausti. Koks jo pirmas atsiminimas, kokios muzikos klausosi ir kokias knygas skaito, ar kavą geria su pienu, ar labiau mėgsta nebalintą, kokia jo mėgstamiausia spalva ir ar jis myli gyvūnus? Ar moka šokti? Ką mano apie politiką ir apie socializmą? Ar mokykloje nekentė matematikos ir koks patiekalas jam skaniausias? Ar dažnai eina į kiną, koks jo bendrabučio kambarys Osle ir ar jis turėjo merginų? Vieną brolį ji matė, gal jis turi daugiau brolių, o gal seserį, jei taip, kiek jai metų? Kokiose šalyse yra buvęs? Ar sportuoja, ar nagingas, o gal jis nepraktiškas svajoklis, mėgstantis žiūrėti į žvaigždes, jei taip, apie ką svajoja? Ar jis skaitė Miuklę*, ar skaitė Hamsuną, ar skaitė Ulavą Diuną**? Ar jis vienas iš tų miestiečių, kurie niekina naująją norvegų kalbą***, gal jis prie tinginio ir mėgsta rytais ilgiau pamiegoti, iš ko jis juokiasi, apie ką mąsto? Ir visų svarbiausia – ar ji jam patinka?

Bet jis nepakankamai artimas.

Iš kampinės spintos jis išima du mažus porcelianinius puodelius, vieną padeda ant lėkštutės priešais ją, kavinį pastato ant padėklo vidury stalo, tada nuo palangės pasiima pypkę ir peleninę.

Ji pastebi, kad jo nuotaika pasikeitė. Atmosfera praskaidrėja, tarsi tai, kas vyksta tarp jų, iš tikrųjų priklausytų nuo jo vieno. Jis pripila kavos į dailius gėlėtus puodelius klausinėdamas apie vietą, kurioje ji gyvena, kokia ten gamta ir kuo žmonės verčiasi, jis krapštuku išsivalo pypkę, iškrato pelenus ir į galvutę prikemša naujo tabako, ji pasakoja apie savo šeimą, kad tėtis vairuotojas ir smulkus ūkininkas, kad mama dirba namuose, o ji turi dvynę seserį, kuri, beje, kitais metais gyvens Osle.

– Mat kaip, – tarsteli jis, prikišęs degtuką patraukia pypkę.

Ji nusišypso. Su pypke jis atrodo keistai, jam nelabai tinka. Lygus

* Agnar Mykle – garsus norvegų rašytojas.

** Olav Duun – norvegų klasikas, rašęs naująja norvegų kalba.

*** Norminės norvegų kalbos variantas, sukurtas tarmių pagrindu.

veidas, jaunos lūpos, gyvos akys – ir ta seniokiška pypkė su visais būdingais seniokiškais judesiais.

– Ko juokiesi? – paklausia jis, išpučia į lubas melsvą debesį ir užsikosėja.

– Mano tėtis irgi rūko pypkę, – taria ji. – Tau kažkaip netinka.

– Sakai, – burbteli Haraldas.

Įsižeidė?

– Bet kvapas neblogas, – priduria ji.

– Skonis – taip pat, – taria jis. – Nori pamėginti?

Ji droviai nusišypso ir papurto galvą, bet jis paduoda jai pypkę, ji dvejodama įsispraudžia kandiklį tarp lūpų, atsargiai patraukia.

Jis garsiai susijuokia.

– Negalėčiau pasakyti, kad tau labai tiktų!

Ji jaučia, kad paraudo. Dūmai pasiekia plaučius, ji ima kosėti, nunarinusi galvą atiduoda jam pypkę. Gurkšteli kavos, kad sudrėkintų nuo dūmų išdžiūvusią gerklę, pastebi, kaip sužiba jo akys, kai jis pažvelgia į ją.

Matyt, mintimis buvo kažkur nuklydęs, nes staiga pliaukšteli sau per kaktą:

– Teisybė, – taria jis. – Aš gi pristačiau varžų krabams.

Jų žvilgsniai susitinka.

– Nori eiti kartu? Ilgai netruks.

– Mielai, – atsako ji.

– Geriausia būtų plaukti tuoj pat, kol dar nesutemo.

– Dabar?

– Taip, eime.

Dabar jiems atsirado kas veikti. Dvi žmogystos, nuo galvos iki kojų apsisiautusios neperšlampamais drabužiais, nuplumpina prie valčių pašiūrės, viena atidaro duris ir pamoja kitai sekti paskui. Kartu išvelka seną irklinę valtį į uolą įmūrytomis trinkelėmis, vedančiomis į paplūdimį. Ji sunki, krypčioja ant kilio į šalis, porą kartų vos neapvirsta, bet pagaliau nučiuožia ant vandens, Ingrida gali pasisukti į jį ir paklausti:

– Ar kiekvieną kartą turi ją išvilkti ir parvilkti?

Jis paduoda jai lyną ir įlipa į valtį, įstatęs irklatrinkes paima nuo dugno vieną irklą.

– Nagi, eikš, – paragina.

Ji pastato vieną koją ant suolelio valties priekyje, atsispiria kita.

– Mano tėvas taip sugalvojo, – paaiškina jis, įmerkia irklą į vandenį ir užgula visu svoriu, atsistumia, tarsi plauktų gondola.

– Tai viena iš jo taisyklių. Jis bijo vagių. Viskas, kas čia yra, turi būti rakinama.

– Juk nepatogu, – nusistebi ji.

Jis šypsodamas atsisėda, pradeda irkluoti.

Jie pamažu juda pakrante. Kaskart, kai jis atsilošia, irklai vandenyje padaro lanką. Jie varva, kai jis švysteli juos atgal, pliaukštelėdami panyra, lanku perskrodžia vandenį. Jiedu plaukia tolyn. Prie valties vanduo pilkšvas, žvilgus, atokiau ima juosti ir įgauna tą pačią spalvą kaip pilkai juodas dangus. Lomose, tarp šviesių uolos gūbrių ir kauburių, geltonai išdegusios žolės dėmės nuo lietaus patamsėjo, tik medžiai, sunkiai linguojantys aukštėliau, sodriai žali.

Viena ranka ji braukia ramų vandenį, kuriuo jie plaukia, žvelgia į jo nugarą, tolygius judesius, galvoja apie siaurą jo sprandą, kurį dabar slepia gobtuvas, apie tai, jog nėra kaip jo apkabinti, priglausti prie savęs, tai neįmanoma. Gali tik žiūrėti į jį per atstumą, nieko daugiau. Ilgi, ploni pirštai gniaužia irklų kotus, tai vienintelis odos šmėkštelėjimas tarp neperšlampamų drabužių, žvilgančių nuo lietaus.

Jis irkluoja. Ji nejudėdama sėdi už jo, iš ten nesigirdi nė garso. Jis mato tik vandenį, kuriuo praplaukia, vasarnamį, išnykstantį už uolų, krantą, plytintį anapus įlankos. Galėtų atrodyti, kad yra vienas, pamano, jei ne ta įkyri mintis, kad ji sėdi už nugaros ir tikriausiai žiūri į jį.

Po valandėlės jis atremia irklus į valties kraštą ir atsisuka.

– Nenorėtum persėsti į valties galą? – paklausia. – Tada matytume vienas kitą.

Ji nieko nenori labiau.

Pirmoji varža guli ramioje jūroje prie nedidelio šchero, per kokius dešimt metrų nuo kranto. Ant vandens šviečia du balti kamštinio ąžuolo plūdurai, šalia pasinėrusi virvinė kilpa, Ingrida pasilenkia ir sugriebia ją, Haraldas pairia į priešingą pusę, stengiasi, kad valtis kuo mažiau judėtų. Dugne, juodame vandenyje, giliai po jais, ant virvės, kuri pritvirtinta prie varžos, maskatuoja apkramtyta menkės galva. Aplink susispietę keturi krabai. Jie pagauti, bet įnikę į grobį, žnyplėmis gnaibo žuvį, retkarčiais puola kaimyną, jei kuris pernelyg suįžūlėja. Jie nepajunta, kaip varža, į kurią sulindę, staiga atsiplėšia nuo dugno ir ima kilti.

Jie labai užsiėmę, ir kai Ingrida giliai po vandeniu ima kai ką įžiūrėti, teberopinėja aplink grobį. Po kurio laiko pasimato varža, žaliai baltas lopas, kuris ryškėja ir ryškėja sulig kiekvienu virvės patraukimu, kol galiausiai ji uždeda ranką ant medinės dėžės ir atsisukusi jam nusišypso.

– Turiu! – sušunka ji ir įverčia dėžę į valtį.

Viduje knibžda krabai.

– Kas nors pakliuvo?

– Vienas, du, trys, keturi! – suskaičiuoja Ingrida.

Haraldas pakyla ir atsisėda priešais ją, čiumpa pirmąjį krabą už kiauto ir atsargiai ištraukia iš tinklo. Daugybė kojų iš paskutiniųjų stengiasi už ko nors užsikabinti, bet viskas įvyksta per greitai, ir jis lieka bejėgiškai stingsoti ant nugaros valties dugne.

Žnyplės refleksiškai priglunda prie kiauto. Jis nebejuda.

– Mano tėtis visada išmeta krabus atgal į vandenį, jei koks įsipainioja į tinklą, – pasako Ingrida.

– Ką? – nustemba Haraldas. – Tokį skanėstą!

Jis išpainioja kitus tris krabus, susuka virvę ir pastato varžą valties viduryje.

– Jūs nemėgstate krabų?

Ingrida papurto galvą:

– Krabai ėda skenduolius.

– Nieko kvailesnio nesu girdėjęs! – pasako Haraldas.

Kai jie iriasi atgal, ištraukę dvi paskutines varžas, jai prie kojų išrikiuota dešimt krabų. Visi aukštielninki, suglaustomis žnyplėmis. Jie savotiškai tiksi. *Tik tik tik tik*. Vėjas nuo jūros sustiprėja. Ji mato, kaip tamsoje, po juodais debesimis, skriejančiais per dangų, aklai linguoja salos medžiai. Vanduo atsiveria ir užsiveria apie kiekvieną nukritusį lašą, ratilas prie ratilo, kiek tik akys užmato. Ji prikiša smilių prie vieno krabo. Žnyplės išsitiesia ir ima grabalioti orą. *Tik tik tik tik*.

Gal net šiurpoka.

Haraldas stovi apačioje prie kranto, į didžiulį metalinį puodą semdamas jūros vandenį. Ingrida žiūri į jį nuo tarpdurio. Staiga viduje ji pajunta šaltį.

Jis svetimas žmogus, apie kurį ji nieko nežino.

Jis stovi pasilenkęs paplūdimyje, leidžia vandeniui plūsti į puodą, paskui atsitiesia, pakelia puodą už rankenų, pasisuka į ją.

Jis gali galvoti bet ką.

Kad truputį pabūtų viena, Ingrida nueina už vasarnamio į išvietę, užsikabina duris ir atsisėda. Oras sausas, pilnas dulkių. Virš galvos lietus plaka skardinį stogą. Ji paremia rankomis galvą ir užsimerkia. Dėl jausmų, kunkuliavusių visą dieną, ir nuolatinės įtampos būnant su žmogumi, kurio ji nepažįsta, bet geidžia, pasidaro sunku blaiviai mąstyti. Ji neįstengia aprėpti to, kas vyksta. Ką jis apie ją mano? Ji atvažiavo pas jį, jis supranta, ką tai reiškia, tačiau vengia užimti bet kokią poziciją. Tarsi visą laiką praleistų ją į priekį.

Gal jai keliauti namo?

Sudėtinga nebūtų. Jis galėtų perkelti ją į krantą, ji nueitų tuos penkis kilometrus ir autobusu parvažiuotų į miestą. Tada viskas būtų baigta. Bet niekas nepasikeitę.

Ji atsistoja ir pažvelgia pro apskretusį langelį. Jis jau pasuko vasarnamio link.

Priešais save jis laiko sunkų puodą su vandeniu, atsargiai žengia slidžia uola. Jis nori jos. Tarpais geismas ūžteli juo kaip per bedugnę, staigus krytis, paliekantis jame tuštumą. Tą juto, kai ji mergaitiškai pasisuko ir pažvelgė į vandenį ieškodama varžos, tą patį juto, kai ji, nutvėrusi už kito krašto, padėjo parvilkti valtį į vietą, junta ir dabar, kai kojos spyriu atidaro duris ir įeina į šilumą. Juk ji taip arti, ji čia. Kam gi būtų sukorusi tokį kelią, jei ne dėl to, kad nori jo?

Bet apie tai nė žodžio.

Jis pastato puodą ant viryklės ir girdi, kaip ji įeina pro duris.

– Labas, – taria ji.

– Štai kur tu, – atsiliepia jis.

Kibire prie jo kojų knibžda krabai. Kai vandeniu ima kilti burbuliukai, ji atsistoja šalia ir žiūri, kaip jis vieną po kito traukia iš kibiro ir meta į karštą vandenį. Krabas žnyplėmis pagraibo orą mėgindamas sugauti tą, kuris jį laiko, staiga pasijunta laisvas ir kelias sekundes gali judėti kaip tinkamas, kol ima darytis karšta, judesiai tarsi suglemba ir nunyksta, o krabas pamažu apsiverčia ir nugrimzta į dugną.

– Jie nieko nejaučia, – paaiškina Haraldas. – Tai visiškai humaniška.

Jo žodžiai jai sukelia šypseną.

Jie sėdi abipus stalo ir laukia, kol krabai atvės tiek, kad juos būtų galima valgyti. Kambario oras pritvinkęs druskingų garų.

Ingrida prisimena, kad turi vyno butelį, išeina į koridorių, atsega kuprinę ir ištraukia jį. Dugne pastebi pilką paketėlį su sumuštiniais ir šypteli. Neaišku, kam juos pasiėmė.

Butelio stiklas vėsina pirštus. Kam reikia vyno, Ingrida žino.

Ji pakyla ir nueina pas jį. Sustoja vidury kambario.

Jis atsisuka pažiūrėti, kas vyksta.

– Turi *vyno*?

Ingrida linkteli.

Jis atsistoja, prieina. Taip jie ir stovi, per pusę metro vienas nuo kito. Ji užuodžia jo kvapą: sūrus vanduo ir truputis prakaito, švelnus muilas ir tas labai savitas dvelksmas, kurį ji pajunta tik dabar, būdama pakankamai arti, kurio jis pats neužuodžia, jo odos kvapas.

Ji paduoda jam butelį, jis pasiguldo jį į delną ir perskaito etiketę.

– Man šiandien sueina aštuoniolika, – praneša ji.

Jis žiūri į ją.

Jie dar nepalietė vienas kito. Nebuvo net atsitiktinio prisilietimo. Ar gali būti geresnė proga nei ši? Ar įmanoma įsivaizduoti tinkamesnę akimirką apsikabinti? Žingsnelis į priekį, ir jis gali apglėbti ją, pabučiuoti. Tai diena, kai jai sueina aštuoniolika. Ji sukorė visą tą ilgą kelią, kad būtų su juo. Dabar jie stovi ir žiūri vienas į kitą.

Bet jis nežengia žingsnio į priekį. Ir neapkabina jos. Išsigąsta žvilgsnio ir to, ką tas žvilgsnis sako.

Jis pasisuka į spintelę.

– Pažiūrėsiu, ar turiu kamščiatraukį, – taria jis.

Jeigu jis būtų paklausęs, ar ji tą vakarą grįš namo, ji būtų atsakiusi *taip* ir paprašiusi nuplukdyti į krantą. Bet jis nepaklausė. Pamokė ją, kaip valgyti krabą, jai geltonai ruda, drumzlina masė atrodė šleikšti, bet, sekdama jo pavyzdžiu, užsitepė ant duonos, ir jai patiko sūrus, karstelėjęs skonis, nors vėliau pasirodė, kad skaniausia žnyplių mėsa: su nuostaba ji žiūrėjo, kaip jis perlaužia jas ties sąnariu, praskleidžia baltas skilteles ir iščiulpia. Sunkiai tramdydama juoką ji mėgino daryti tą patį, tik nesėkmingai: kad ir kiek čiulpė žnyplę, į burną nepateko nieko, tad turėjo ją perlaužti ir pirštais iškrapštyti raudonai baltą plaušingą mėsą.

– Mm! – pasigardžiuodama sumykė.

Ne, jis nesiteiravo, ar ji važiuos namo. Jie valgė ir pakaitom klausinėjo vienas kitą įvairiausių dalykų, gėrė vyną, pasidarė mieguisti, jis pasirąžė ir tarė, kad jau vėlu, ar niekis, kad tą naktį jai teks miegoti ant sofos?

Niekis.

– Atnešiu patalynę, – pasako jis, kaip mokėdamas gražiau užtiesia ant sofos paklodę ir paduoda jai antklodę su pagalve, nuo kurios dvelkia kvepalais.

– Ji vieną kartą naudota, – taria jis. – Tikiuosi, nieko baisaus. Matai, čia nėra švarių baltinių.

– Nieko baisaus, – atsako Ingrida.

Ji stovi su antklode glėbyje.

– Užgesinsi čia šviesą? – paklausia Haraldas.

Ingrida linkteli.

– Gerai, – tarsteli jis. – Labanakt!

– Labanakt, – atsako ji.

Jis nueina į savo kambarį.

Ji atsisėda ant sofos krašto ir girdi jį krebždant už durų. Vasarnamyje šilta ir gera. Langas virš spintelės atvertas, kad išsivėdintų sūrus, tirštas krabų kvapas. Ji vos vos junta traukimą, pamano, kad dabar negalės užmigti.

Ji apeina kambarį ir užgesina lempas. Nusirengia, atsigula ant sofos. Spyruoklės kietos, spaudžia strėnas. Ji pasivarto mėgindama surasti patogesnę padėtį.

Gulėdamas tamsiame kambaryje Haraldas girdi, kad svetainėje girgžda spyruoklės. Jis apsiverčia lovoje ir pasako sau, kad turi miegoti, o ne galvoti, kad ji visai šalia.

Ingrida pamano, kad labiau turbūt nepriartės prie jo. Ką jis gali joje matyti? Būdamas toks žavus, turėdamas tiek draugų ir šeimą, kur kas turtingesnę už josios.

Kažin apie ką jis dabar mąsto?

Ji prieina prie lango ir pažvelgia į apsiniaukusį dangų, dar šiek tiek šviesų. Blyškus, vėjuotas jis plyti virš juodo žemaūgio miško.

Jis girdi, kad ji atsikėlusi. Bet neina ten. Atsigula ant nugaros, spokso į lubas. Juk tereikia nueiti. Panorėjęs gali ją gauti. Jis žino tai. Panorėjęs gali atsistoti, nueiti pas ją ir gauti ją.

Ar jis nenori?

Nori, kaipgi. Bet negali.

Staiga jam užima kvapą. O jeigu rytoj atvažiuos tėvai? Juk sekmadienis! Nuo tada, kai jis čia atsikėlė, jie nepraleido nė vieno sekmadienio.

Jis svarsto, kas būtų, jeigu ją čia aptiktų.

Ji vėl atsisėda ant sofos, mėgaujasi krosnies šiluma, kurią junta ant odos.

Ne, ne, pamano jis, per prastas oras, kad jie vargintųsi. Nebent per naktį išsigiedrytų. Praėjusį savaitgalį taip ir buvo. Vieną dieną lietus, kitą – skaisčiausia saulė.

Jis praskleidžia užuolaidą ir pažvelgia pro langą.

Dangus apsiniaukęs ir juodas.

Ji vėl atsigula, girdi, kad jis dar neužmigo. Galbūt jam nesimiega, nes ji čia.

Ar man nueiti pas jį?

O, ne. Ne, ne.

Ji užsimerkia ir ima migdytis.

Jis užsimerkia ir ima migdytis.

Praeina pusvalandis. Name visiškai tylu. Tik tarpais spragteli baigiančios degti malkos. Vėjo gūsiai už lango retkarčiais kilsteli girgždančias šakas. Jos alsavimas. Lygus ir lėtas.

Ar ji miega?

Ne, nemiega.

Kaip visada, kai atsigula, ji mintyse keliauja gamtovaizdžiu prie namų: palei upę, į slėnį, pro duburį, kur kelias pasisuka ir ima vingiuoti į kalną, prie krioklio, kuris plaka lėkštą uolą, slėnį pripildydamas triukšmo, ji junta, kaip atsiskyrę lašai laksto oru, smulkiu dušu apipurškia veidą. Šmėsteli jaunas upėtakis. Sklandūs sūkuriai juodame tekančiame vandenyje. Ji lipa plyšiu aukštyn palei krioklį. Girdi Anos alsavimą už nugaros. Joms dvylika metų, abi nešasi po kuprinę su gėrimu ir sumuštiniais. Samanos minkštos ir šlapios, vietomis jas nuplėšia ir sumaigo batai.

Tada ji išgirsta, kad už durų jis atsisėda lovoje.

Ji pramerkia akis ir persiverčia ant šono.

Jis sustoja tarpduryje, pažvelgia į ją.

– Miegi? – sušnabžda.

Ji papurto galvą.

Jis pamažu įeina į kambarį.

– Negalėjau užmigti, – taria.

Ji atverčia antklodę ir ištiesia ranką.

– Eikš, – sušnabžda.

Pabudusi iš ryto, šalia jo neberado. Vadinasi, jis naktį grįžo į savo kambarį. Matyt, labai atsargiai, nes ji ničnieko nepajuto. Ji gulėjo ir uodė jo paliktą kvapą. Buvo laiminga, skubėjo atsikelti, kad pasidžiaugtų kartu su juo. Nedrąsiai pabeldė į kambario duris ir jas atidarė.

Jis nebemiegojo.

– Aš tuoj ateisiu, – pasakė. – Palauk manęs tenai.

Netrukus jis pasirodė tarpduryje, užmiegotomis akimis, raukšlėtu veidu. Žengė į kambarį sagstydamasis marškinius.

Kas nors ne taip?

– Ar gerai miegojai? – paklausė ji.

Pamanė, kad jis gailisi dėl to, kas įvyko, nes visa esybe troško atsiriboti nuo jos. Pamačiusi tai, ji sunerimo.

– Kaip užmuštas, – atsakė jis ir basomis nuėjo prie lango. – Bet žinai? Aš bijau, kad šiandien gali atvažiuoti mano tėvai. Ir jeigu jie tave čia suras, bus tikras pragaras. Man rodos, tu turi kuo greičiau išvažiuoti.

Jai palengvėjo: ji niekuo dėta.

Po greitų pusryčių, per kuriuos jis buvo santūrus, bet draugiškas, o ji – pilna švelnumo ir neištartų klausimų, ji susidėjo neperšlampamus drabužius į kuprinę ir paskui jį patraukė į valčių pašiūrę.

Kokie turi būti jo tėvai, pamanė ji, jei daro jam tokią įtaką net ir tada, kai jų nėra šalia.

O kaip jos tėvai, ar nedaro jai įtakos?

Jeigu jie sužinotų, kas įvyko!

Ji įsivaizdavo nebylų, priekaištingą mamos veidą ir pajuto pabundant sąžinę. Ne to mama tikėjosi iš savo dukters. Veikiausiai manė ją turint daugiau sveiko proto, mažiau vėjavaikiškumo. Tėvai pasitikėjo ja, vieną išleisdami pasidairyti po pasaulį.

Ar ji juos išdavė?

Juk ji tik pakluso savo pačios valiai ir įsitikinimui. Pakluso širdžiai.

Ir dabar ji buvo jo.

Jai rūpėjo, kas dedasi jo galvoje.

Pajutęs jos žvilgsnį, jis įniko irkluoti. Iš ryto nubudo žinodamas, kad įvyko kažkas siaubinga. Kelias minutes gulėjo kone paralyžiuotas. Paskui, kai pamanė, kad gali atvažiuoti tėvai, pajuto didelį palengvėjimą. Dabar turėjo dingstį kuo skubiau ją išsiųsti. Tik graužė mintis, kad ji pastojo ir sugriuvo visas jo gyvenimas.

Ir kaip jis galėjo būti toks kvailas. Kaip galėjo taip idiotiškai pasielgti.

– Ar greitai atvažiuosi į miestą? – paklausė ji, kai jiedu ėmė artėti prie kranto.

– Greitai, – atsakė jis. – Gal po kelių dienų.

– Ar žinai, kur aš gyvenu?

Jis papurtė galvą ir pasisuko pažiūrėti, ar jie nekliudys valčių.

Ji papasakojo, kur gyvena ir kad dirba iki ketvirtos valandos kasdien.

– Kartais vakarieniauju pas Siunėvės tėvus, – pridūrė ji. – Bet po šešių paprastai būnu namie.

Jis įkėlė irklus ir nuėjo į priekį, kad pritrauktų valtį. Ji atsistojo, ant pečių užsidėjo kuprinę, nuėjo iš paskos ir apkabino jį, tik nelabai nuoširdžiai, jis juk stovėjo palinkęs, nusitvėręs prieplaukos krašto.

– Tai viso! – pasakė ji, kai jis atsistūmė ir pradėjo irtis atgal.

Jis pakėlė ranką ir pamojavo, o ji tuoj pat pradėjo eiti, kad matydamas ją jis galvotų, kad dabar ji keletui dienų išnyksta, Ingrida Hegrenes, ta, kuri jam atsidavė.

Aslakseno lange ji įžiūrėjo veidą, žinojo, kad jis stebi. Tegu galvoja ką tinkamas, pamanė ji ir nusišypsojo pati sau, žengdama įkalnėn miško link.

Parplaukęs į salą, Haraldas neturėjo noro iškart grįžti į vasarnamį. Užrakinęs pašiūrėje valtį, patraukė į salos gilumą taku, kuris vedė per siaurą lapuočių giraitę ir baigėsi kitame salos krašte, kur dabar jūra ritino ilgas bangas ir putodama plakėsi į uolėtą krantą. Jis nuėjo uola tolyn, šokinėdamas nuo akmens ant akmens kirto siaurą riedulių paplūdimį, kuris vienais metais iš krašto pasidengdavo smėliu, kitais – ne, jis prisiminė, kaip jie atbėgdavo čia maži, kai pagaliau prasidėdavo vasara, tada jie maudydavosi čia, nubrisdavo smėliu tolyn, užsilipdavo ant dviejų uolų, stūksančių dugne, Haraldas ir Marija.

Dabar jis graužėsi. Mintys jį graužė. Taip būdavo dažnai. Jos apnikdavo jį, atimdavo ramybę, traukdavo paskui save į skirtingas nuotaikas, kurių jis pats nepajėgė valdyti ir nuo kurių negalėjo pasprukti.

Bet šįkart jos turėjo konkretų atspirties tašką, aiškią situaciją, kuri lengvino jų darbą. Ji galėjo pastoti. Tai sugriautų visus jo planus. Tada jis privalėtų ją vesti. Privalėtų? Taip, privalėtų. Jeigu namiškiai sužinotų, kad jis turi nesantuokinį vaiką, *viskas* žlugtų. Ingrida, apdriskusi, basa, su vaiku ant rankų prie jų namų durų, motina atidaro, *taip?*

Gėda, pyktis, nusivylimas.

Ar *tu tai* padarei? Pergulėjai su ta *mergina*? Tikrai?

Ir tėvas pagaliau gautų patvirtinimą, kad visa, ką apie jį manė, teisybė.

Jis pakėlė vieną paplūdimio akmenį ir įžambiai nusviedė į vandenį. Fiordo žiotyse praplyšo debesys, pro juos pluoštais pasklido šviesa. Vertikalus šviesos krytis.

Jis pamanė, kad gražu.

Po pusvalandžio stovėjo prie viryklės ir kimšo paklodę su užvalkalu į didelį puodą, į kurį buvo pripylęs vandens ir įbėręs skalbimo miltelių. Kai vanduo užvirė, panardino skalbinius pagaliu, kurį buvo ką tik nusipjovęs tam tikslui.

Užvalkalas buvo švarus, vienintelė bėda – kvapas; ji veikiai pastebės, kad jis skalbtas ir tikriausiai ką nors įtars. Bet negalės nieko įrodyti. Kam jam skalbti *jos* užvalkalą?

Blogiau buvo su paklode. Pakėlęs ją priešais save jis pamatė, kad raudonai rudos dėmės neišsiplovė. Nors ir virino, dėmės liko, tiesa, išblukusios, tačiau būtų neįmanoma jų nepastebėti.

Jis išvirino paklodę dar kartą. Kambarys buvo pritvinkęs garų, langai – aprasoję, kai jis nusprendė, kad bus gerai, ir išskalavo ją šaltame vandenyje. Dėmės tapo blyškesnės. Bet neišnyko.

Todėl tą priešpietį Haraldas išėjo pro vasarnamio duris su paklode po pažastimi, todėl ristele nubėgo per salą iki tos vietos, kur uola stačiausia, o jūra giliausia. Jis apvyniojo paklode didelį akmenį, stipriai užrišo ir įmetė ryšulį į vandenį.

Dabar jos lova be paklodės. Jam reikia nuvažiuoti į miestą, iš namų nukniaukti paklodę ir pasiimti ją čia. Net ir tada ji pastebėtų. Juk jis negali išskalbti ir tėvo patalynę, o paskui vaizduoti, kad padarė jiems paslaugą, tai būtų pernelyg neįtikėtina, ir jie būtinai paklaustų, kas atsitiko.

Jis galėjo tik neigti.

3

Ingrida pastato lagaminą tambūre ant lentynos ir vėl išlipa į peroną atsisveikinti. Siunėvės mamai ji mandagiai paspaudžia ranką ir padėkoja, paskui ją apkabina Siunėvė.

– Sėkmės Bergene, Ingrida, – palinki ji. – Ir nepamiršk parašyti!

Perono gale konduktorius sušvilpia švilpuku.

– Traukinys išvažiuoja, – taria Ingrida. – Viso geriausio! Ir ačiū už šią vasarą!

Ji įlipa į traukinį ir nueina susirasti savo vietos. Traukinys pajuda, lėtai išrieda iš stoties. Ji atsilošia sėdynėje ir mato abi moteris išnykstant už stoties pastato kampo.

Pagaliau ji keliauja namo.

Kad neliktų viena su savo mintimis, iš rankinės išsitraukia knygą ir pradeda skaityti, gamtovaizdyje už lango namai pamažu išsklinda, tampa vis retesni. Vėl pakėlusi akis nuo knygos, ji išvysta mišką. Po kelių valandų ji bus Osle. Iš ten naktiniu traukiniu važiuos toliau, į Bergeną. Rytojaus vakarą sėdės *Kapitono* salone, o kitos dienos rytą pagaliau išlips krantinėje namuose. Iš anksto tuo džiaugiasi. Mintys apie Haraldą ją vis dar liūdina, bet ji žino, kad tai praeis, po kelių mėnesių bus visiškai jį pamiršusi.

Ji tikra, kad niekada jo nebesutiks. Ir gerai. Po viešnagės vasarnamyje laukdama akis pražiūrėjo. Vakaras po vakaro sėdėjo namie ir klausėsi, ar ant laiptų neišgirs žingsnių, nesustojančių aukštu žemiau, bet kylančių iki pat viršaus, ji laukė, kad kas nors pabelstų, ji nueitų atidaryti, ir tai būtų jis, Haraldas. Jis galvojęs apie ją, turėjęs ją pamatyti, dabar stovi čia, ar gali įeiti?

Bet jis nepasirodė. Siunėvė pasakė, kad jos tai nė kiek nestebina, Haraldu negali pasitikėti, ji perspėjo ją, dabar pati matanti, kas jis per žmogus.

Pirmąsias savaites Ingrida rasdavo, kaip jį pateisinti: iš ten nėra lengva nusigauti į miestą, galbūt jis pažadėjęs tėvams būti ten ir saugoti turtą – tai visai tikėtina, pamanė ji, turint galvoje, kaip kruopščiai jie rakina visas duris – ji svarstė, kad jis, šiaip ar taip, išvažiavo ten mokytis, vasara ilga, galbūt jis nori palaukti, kol mieste turės kitų reikalų.

Ji neprarado vilties. Vakarais tupėdavo namuose. Juk gali atsitikti, kad staiga jis ateis, ir jeigu tuo metu ji sėdės kino salėje, sau neatleis, sakydavo ji, kai Siunėvė mėgindavo ją išsitempti. Ji gulėdavo lovoje ir skaitydavo, vakarieniaudavo su kitomis ten gyvenančiomis merginomis, kartais pabusdavo vidury nakties įsitikinusi, kad į jos langą kažkas ką tik metė akmenuką. Nors gyveno trečiame aukšte, ji išlipdavo iš lovos ir pažvelgdavo į gatvę apačioje.

Nieko.

Pagaliau ji suprato, kad tai beprotybė, kad tas beviltiškas laukimas jai tuoj sugadins visą vasarą. Siunėvei ji leido suprasti, kad neteko vilties, ir jos atgaivino savo ankstesnius įpročius: vakarais vaikštinėdavo po miestą, kai kada nueidavo į kiną, kartą pietavo viešbučio restorane, du vakarus iš eilės buvo atrakcionų parke, ir joms kartu buvo taip smagu, jog trumpam Ingrida visai jį pamiršo.

Abi merginos vaikštinėjo žmonių minioje tarp daugybės kioskų čiaumodamos cukraus vatą; buvo karšta ir triukšminga, visur žybsėjo lemputės, nuo kalnelių atrakciono pasigirsdavo baimingas spygsmas kaskart, kai vagonėliai leisdavosi nuo skardžio. Jos sustojo prie užtvaro pažiūrėti, kaip traukinukas it lerva ropoja į kitą viršūnę, o keleiviai sėdi kaip parodai viršuje, neatsispyrusios pagundai ir jos nusipirko po bilietą, tad po kelių minučių jau riedėjo pirmaisiais švelniais vingiais. Jos klykė, kai po apačia pranyko pagrindas, svaigstančiomis galvomis ir šiek tiek bloguojančios spoksojo į namų stogus, kai traukinukas padarė posūkį viršūnėje, su palengvėjimu išlipo, kai jų vagonėlis pagaliau sustojo ant žemės prie užtvaro. Susikibusios už parankių jos toliau vaikštinėjo po parką. Ingrida išmetė likusią cukraus vatą į šiukšlių kibirą, Siunėvė sustojo prie kiosko ir nusipirko tris kamuoliukus, metė juos į skardinių dėžučių piramidę, tačiau nepataikė. Ingrida pasijuokė iš negrabių mergaitiškų Siunėvės metimų ir nusitempė ją prie parketo, kur abi sumokėjo už ratą mašinėle. Iš ten ji pastebėjo lengvai atpažįstamą Ivaro figūrą ir keletą kitų, kuriuos šiek tiek pažinojo. Jie stovėjo ir rūkė dairydamiesi į žmones. Gal jai prieiti ir paklausti apie Haraldą? Gali

būti, kad jis ją minėjo. Kažin, ką pasakė? Gyrėsi, kad užkariavo ją be menkiausio pasipriešinimo? Ji įsivaizdavo, kaip viskas būtų. Jie meluotų norėdami jį užstoti. Lakstantys žvilgsniai, brūžuojančios kojos, *Haraldas?..*

Sėdėti už vairo mažoje mašinėlėje staiga pasirodė vaikiška ir neoru. Ji atsistojo, perlipo per kraštą ir patraukė į aikštės gilumą priešingon pusėn nuo jų.

Siunėvė atbėgo iš paskos.

– Kas yra? – paklausė.

– Nieko, – atsakė Ingrida.

– Garbės žodis, Ingrida. Jis to nevertas.

– Žinau.

Jos sustojo prie loterijos kiosko. Didžiulis ratas sukosi vis lėčiau ir lėčiau, tratėjimas palaipsniui skaidėsi į savo sudėtines dalis: *tuktuktuk tuk tuk tuk tuk tuktuk tuk.*

Tada ratas visiškai sustojo.

– Pamėginkime?

– Aš nebeturiu daug pinigų, – atsakė Ingrida. – Pabandyk tu.

Siunėvė pasilenkė į priekį ir užkalbino apkūnią moteriškę už prekystalio. Ši atkišo jai kibirėlį su loterijos bilietais.

Kai jos laukė, kol prasidės naujas lošimas, Siunėvė tarė:

– Aš gi sakiau, pameni, kad vasarą tau tikrai kris į akį koks vaikinas.

– Pamenu. Bet ne dėl to atvažiavau.

Siunėvė turėjo nusisukti į šalį, kad nuslėptų šypseną, kurios nepajėgė užgniaužti. Bet Ingrida pastebėjo.

– Tai *tiesa*! – sušuko ji.

Abi nusijuokė.

– O pameni tą anglą iš pernai?

– Žinoma! Kaip jis ten pasakė?

Ingrida šiek tiek atlošė galvą ir sausu balsu tarė:

– *Do you want to join me for a drink later... Sunėėve*?

– Nė už ką niekur su juo neičiau!

– Kuo gi jis tau prastas? Keturiasdešimt metų ir... patyręs.

– Dar storas! Ir šlykštus!

Ingrida Haraldo nepamiršo. Tačiau bėgant savaitėms jo paveikslas nublanko, taigi buvo lengviau susitaikyti su tuo, ką jai nuolat kalė Siunėvė,

ką ji turinti suprasti: kad jis jos nevertas, niekada nesilaiko duoto žodžio ir kad nėra reikalo dėl jo kentėti.

Jis nepasirodys.

Penktadienį, prieš važiuodama namo, Ingrida sėdėjo prie rašomojo stalo savo kambaryje ir rašė laišką dėdei su teta Bergene. Jie užleido jai kambarį su atskira vonia ir virtuvėle trejiems metams, kol ji mokysis pedagoginėje mokykloje. Dabar ji norėjo pranešti galutinę savo atvykimo datą.

Kai pro duris apačioje kažkas įėjo, ji tuoj pat nuvijo įprastą mintį, jog tai gali būti Haraldas. Ji nuslopino kibirkštėlę vilties, dėmesį sutelkdama kitur. Pakėlė popieriaus lapą ir ėmė skaityti nuo pradžių. Žingsniai laiptais aplenkė pirmą aukštą, aplenkė antrąjį ir sustojo prie durų į trečio aukšto kambarius.

Ji išgirdo, kad į duris pabeldė, bet liko sėdėti, tai tikriausiai pas ką nors kitą.

Bet tada atpažino minkštoką charakteringą jo balsą ir pašoko iš vietos, užmetė žvilgsnį į veidrodį, pasitaisė palaidinę prie kaklo, tada vėl atsisėdo lyg niekur nieko.

Kūnu perbėgo virpulys: jis čia.

– Prašau! – atsiliepė ji, kai jis pabeldė.

Tarpduryje stovėjo Haraldas. Balti marškiniai, juodas kaklaraištis, kostiuminis švarkas, permestas per petį.

Kai ji pakilo norėdama prie jo prieiti, jis tarė:

– Aš negaliu ilgai būti. Matai, gatvėje laukia Ivaras.

Ji sustojo ir pažvelgė į jį. Bet jis neatrėmė jos žvilgsnio. Nudelbė akis ir tarsi ėmė dvejoti.

– Aš baisiai rūpinausi po to... kai tu buvai vasarnamyje. Po to, kas įvyko...

Ji supranta, kur jis lenkia, bet nepadeda jam. Tik žiūri į jį.

– Tu nesi... – išlemena jis.

Ingrida vis dar nieko nesako.

– Tau nieko... neatsitiko? Po to?

– Ar aš ne nėščia? To klausi? Ar neturėsiu vaiko?

– Juk gali taip būti. Aš labai rūpinausi.

– Ne, – atsako ji. – Aš ne nėščia. Gali nusiraminti.

Jam turėjo palengvėti, bet ne. Jis juk suprato, kaip prastai atrodo jos

akyse. Turėjo skirti tam laiko, pabūti ten kelias valandas ir *tada* paklausti. Tuomet ji nieko nebūtų galėjusi prikišti. Bet sėdėti su ja dviese po to, kas įvyko, jis nenorėjo. Manė, jog tai – geriausia išeitis.

Ir dabar ten stovėjo.

– Tu *tikra*?

Ji neatsakė. Ir kai jis žengė prie jos, nusisuko.

Neliko daugiau ką daryti, tik išeiti.

– Jis laukia prie durų. Turiu iškart bėgti. Bet užeisiu kada nors vėliau.

– Nereikia, – pasakė ji.

– Ką gi, – tarė jis. – Ne, tai ne.

Pro langą ji matė, kaip Haraldas išėjo į gatvę ir netrukus, su Ivaru užsukęs už kampo, dingo iš akių.

Ji verkė. Kelias valandas išgulėjo parkritusi lovoje. Tada susitvardė. Nuėjusi nusiprausė veidą, atsisėdo ir pradėjo rašyti jam laišką. Išėjo ilgas. *Tu nesi tas, kuriuo tave laikiau*, rašė ji. Gerai, kad galiausiai tai sužinojusi. Siuvėjė perspėjusi ją ir sakiusi, kad juo negalima pasitikėti. Ir kuo daugiau ji rašė, tuo geriau jautėsi. Tikriausiai nelabasis apsėdo. Nes ji rašė dėl to, kad jį įskaudintų. Perpasakojo viską, ką buvo apie jį girdėjusi, nieko nenuslėpė. Parašė, kad jis jos nevertas ir kad ji tūžta pati ant savęs, kad kurį laikė manė kitaip.

Tai buvo jos kerštas.

Laišką ji išsiuntė prieš pat išvažiuojant traukiniui į Oslą. Bijojo, kad jis neateitų pas ją atsiprašinėti, bijojo susitikti jį gatvėje po to, kai jis bus perskaitęs jos laišką. Ji rašė tam, kad jos žodis būtų absoliučiai paskutinis.

Ji nebenorėjo matyti jo akyse.

Ta mintis praskaidrina jai nuotaiką. Ji vėl įknimba į knygą, kuri guli atversta ant kelių. Skaito visą kelią per Vakarų ir Rytų Agderį, tik kai traukinys pasiekia Telemarką, ji užverčia knygą ir padeda ją į šalį, pasilenkusi išsitraukia sumuštinius, kuriuos susitepė iš ryto, įsipila iš termoso kavos ir ima valgyti žiūrėdama pro langą. Miškas, miškas, miškas ir kada ne kada sušmėžuojanti sodyba, nuolaidžiose pievose besiganančios karvės ir vienas kitas veidas, žvelgiantis į pravažiuojantį traukinį.

Oslą ji pasiekia pačiu laiku, spėja įlipti į naktinį Bergeno traukinį ir įsikurti miegamojoje kupė, prieš pajudant iš stoties. Ją užmigdo monotoniškas į pabėgius trinksinčių ratų ritmas, *dudun dudun dudun,* nuo to

paties ritmo ji pabunda po septynių valandų, tada praskleidžia užuolaidą ir pamato Fleišerio viešbutį: jie Vose.

Ingrida girdi dviejų miegančių moterų alsavimą, parpimą, kai iškvepiamas oras; stengdamasi jų nepažadinti ji atsargiai nulipa kopėtėlėmis ir ima persirenginėti vidury ankštos kupė. Lauke pasigirsta švilpukas, ir traukinys trūkteli iš vietos, priversdamas ją atsiremti į gulto kraštą, kai naktiniai marškiniai tebeguli nusmaukti ant kulnų. Pagyvenusi moteris ūmiai atsimerkia, įbeda akis į jos nuogą kūną. Susigėdusi Ingrida nusisuka ir skubiai apsivelka megztinį. Traukinys rieda palei rytinės ramybės apgaubtą upę.

– Ar jau atvažiavome? – paklausia moteris atsisėsdama gulte.

– Mes dar tik Vose, – atsako Ingrida ir užsisega šone sijoną, tada pasilenkia apsimauti kojines ir apsiauti.

– A, – tarsteli moteris.

Ji vėl atsigula, o Ingrida išeina iš kupė su kosmetine rankoje. Grindys linguoja ir dreba, traukiniui dundant upės slėniu. Iš pradžių ji nusimazgoja rankas, paskui nusiprausia veidą suskilusioje praustuvėje, kurioje per daugelį metų rūdys prasigraužė takelį palei nutekamąją angą, ji nusišluosto rankšluosčiu ir pasideda jį ant praustuvės krašto, tada nuleidžia langą ir pasilenkia pažiūrėti. Į ją plūsteli gaivus oras. Traukinio dundesys pasikeičia, dabar sklinda iš lauko, ataidintis nuo kalno sienos kitame upės krante, bet po akimirkos, traukiniui pasisukus, nuslopsta.

Tai jos pasaulis. Aukšti kalnai, visur ryški žaluma, vanduo, kuris kliokia nuo iškyšulių ir tarpekliais, paskui staigiai sustoja ir susitelkia į tolygiai tekančią plokštumą, kurią vienur kitur suardo balti sūkuriai, kai tėkmei pasipainioja akmenys ir uolos, paskui jis vėl puola žemyn, žalsvas atspalvis pradingsta putose ir pursluose, tada vanduo susitelkia ir paskutinę atkarpą tampa žalias, kol upė pasiekusi žiotis pajuosta.

Ingrida išsitraukia iš kosmetinės dantų šepetuką, traukinio dundesys atsimuša nuo namų, kurie čia stovi prie pat geležinkelio, *dudun dudun dudun*, ji išspaudžia ant šerelių pastos, apžvelgdama gelsvas smėlio seklumas abipus siauros upės, pradeda valytis dantis, užmesdama akį į mažą gyvenvietę, dar neatgijusią po nakties. Visi namai susispietę prie upės. Tolėliau šviečia žole apžėlusios kalvos, stačiu kampu kylančios prie juodų eglių paskutiniame šlaite, kol pačiame viršuje prasideda plika uola. Tai jos pasaulis, ir iš ten, kur ji dabar stovi, ankstesni vasaros įvykiai atrodo tolimi, tarsi priklausytų gamtovaizdžiui, kuriame įvyko,

o ne jai. Nes nusivylimas, – kuris dar vakar Kristiansano geležinkelio stotyje viską gožė ir temdė džiaugsmą dalykais, kurie iš tikrųjų jai daug reiškė, pavyzdžiui, Siunėvės ir jos mamos draugiškumas bei rūpestis, – čia atrodė blankesnis, silpnesnis, tolimesnis.

Po mėnesio, kai ji pietauja su savo mamos seserimi Nūriuna ir jos vyru Nilsu Bergene, kaip darė kiekvieną dieną tuo tada, kai čia atsikraustė, teta pasako:

– Tiesa, Ingrida, šiandien tau atėjo laiškas. Padėjau ant rašomojo stalo.

– Laiškas? – taria Ingrida. – Ar matėte nuo ko?

– Siuntėjas nenurodytas. Bet išsiųstas Osle.

– Gal nuo Anos.

– Hm, – numykia teta. – Neatrodo...

– Keista, – nusistebi Ingrida. – Osle nieko daugiau nepažįstu.

Bet tada ji prisimena. Praėjusios vasaros aitra sugrįžta. Ją supurto ūmus jaudulys, ir ji kelias sekundes spokso į stalą, kad atgautų savitvardą ir nebūtų gėda prieš juos. Bet kai po akimirkos susiima, pamato, kad jie nieko nepastebėjo. Vienintelis pasikeitimas įvyko jos viduje. Išorėje viskas kaip įprastai. Jie valgo, dėdė Nilsas netrukus nueis į svetainę prigulti, o Ingrida padės Nūriunai suplauti indus. Tai ji daro kasdien. Būdama namie Ingrida visada stengiasi patarnauti. Nors niekas iš jos nereikalauja ir nesitiki jokio atlygio už tai, kad ji ten gyvena, Ingrida jaučiasi jiems skolinga. Šiaip ar taip, jie *trejiems* metams užleido jai visą butuką, tad nenuostabu, kad ji nori padėti, kad mėgina užbėgti už akių minčiai, jog yra jiems našta, kaip įmanoma dažniau jiems pagelbėdama.

Nūriuna plauna stiklines ir indus, Ingrida juos šluosto ir dėlioja į vietas.

Jos girdi, kaip jis atsidūsta, įsitaisydamas svetainėje ant sofos. Nūriuna mirkteli ir nusišypso Ingridai, kai iš kambario pasigirsta kriokimas. Ingrida taip pat šypteli, bet jos mintys kitur, jos neplepa tiek, kiek įprastai, stovi kiekviena sau ir dirba, viena moteris sunki ir stambi, kita – smulkutė ir lengva, viena artėja prie penkiasdešimties, kitai – aštuoniolika, viena išmintinga ir patyrusi, kita – dar nesubrendusi ir naivi, nors protinga ir imli. Viena nurimusi ir suradusi savo vietą, kita – nerimastinga ir deganti noru *pradėti*.

Ingrida viliasi, kad gyvenimas, tikrasis gyvenimas, turi aiškiai apibrėžtą pradžią, kad vieną dieną jis prasidės *iš tikrųjų*. Tai, kas su ja vyks-

ta, bus prasminga ir pažymėta lemties ženklu, visai kitaip nei dabar, kai jos dienos pilnos nepastovumo ir atsitiktinumų.

Iš kaimyninio buto už sienos girdėti radijo gergždimas. Orų prognozė. Nūriuna nevalingai nubraukia už ausies plaukus, ant skruosto lieka putų kupstelis. Kai Ingrida pasisuka, kad ištrauktų stalčių ir padėtų į vietą du peilius, gulinčius ant virtuvinio rankšluosčio, Nūriuna nulydi ją akimis.

Žinoma, ji supranta, kokį laišką gavo Ingrida. Nesunkiai atkūrė siužetą: viešėdama Kristiansane Ingrida susipažino su jaunu vyru, veikiausiai studentu, kuris prieš semestro pradžią išvažiavo į Oslą. Dabar rugsėjis, ir kadangi ji iki šiol nieko iš jo negirdėjo, matyt, ryšys buvo nutrūkęs, o dabar jis mėgina atitaisyti klaidą, palenkti ją laišku, kuris skirtas įrodyti vieną teisą: aš esu tau tinkamiausias.

Ingridos lėti judesiai, Ingridos mąslios akys. Raudonis, kelias sekundes degęs veiduose, kai mergina mėgino susitvardyti, vėliau – laišką apgaubusi tyla.

Ko gero, Nūriuna žino, kas vyksta.

Bet kodėl ji nieko nesako? Kodėl nemėgina priartėti prie savo sesers dukters? Nes netrukus jos baigs plauti indus, tuomet Ingrida pasakys, kad eina į savo kambarį, o Nūriuna nuslinks į miegamąjį prigulti, pavartys tos dienos laikraštį laukdama, kol jis nubus, apie laišką nebus užsiminta nė vienu žodžiu.

Tas atsargus santūrumas visai nereiškia, kad Nūriuna nedraugiška ar šalta, priešingai – jis rodo rūpestį ir atidą. Nūriuna jaučia, kad Ingrida nesąmoningai prie jos prisiriša, ir supranta, kad ji dukterėčiai atstoja motiną, jaunesniąją seserį, moterį, kuri visada rimta ir dažnai atrodo griežta, susimąsčiusi. Ingrida čia gyvens trejus metus. Nūriuna mėgina atsitverti, kad ji nepriartėtų prie jos labiau negu prie savo mamos, elgiasi santūriai. Nors tai sunku, kartais – labai sunku, ji išlaiko atstumą, leidžia Ingridai pasakoti apie tai, ką ji patiria, ką mąsto, nesigilindama daugiau, nei būtina.

O gal yra ir kita priežastis. Galbūt Nūriuna bijo pernelyg stipriai prisirišti prie jos, savo sesers dukters, galbūt bijo tuštumos, kuri atsiras tą dieną, kai Ingrida išsikels ir tas dirbtinis motinos-dukters ryšys nutrūks. Nes ne *čia* Ingrida važiuos per vasaros atostogas, ne *čia* atsiveš savo būsimąjį, kai ateis laikas, ne *ją* lankys su savo vaikais.

Jie patys – bevaikiai. Nūriuna atsikėlė į Bergeną ketvirtojo dešimtmečio pradžioje ir parsisamdė tarnaite Fjelsidene, turtuolių namuose, vėliau sutiko Nilsą, jie prieš pat karą susituokė ir apsigyveno Sūlheimslijene, kur ligi šiol gyvena. Nilsas dirba santechniku laivų statykloje, ji tvarkinėjasi po namus, o Ingridos artumas jiems abiem malonus.

Dabar ji sulanksto laikraštį ir padeda ant naktinio staliuko, nusiima akinius ir užsimerkia, paguli kelias minutes klausydamasi grindų lentų girgždesio viršutiniame aukšte, paskui užmiega.

Žingsniai, kuriuos girdėjo teta, buvo Ingridos. Laiškas ir visa, ką jis reiškė, suaudrino ją. Ji nerimastingai vaikštinėja po kambarį, be paliovos galvodama apie laišką, kuris tebeguli neatplėštas ir neperskaitytas ant rašomojo stalo, kur jį padėjo Nūriuna.

Po valandėlės ji užsimeta ant pečių megztuką ir išeina į švelnią rugsėjo popietę, pražingsniuoja pro eilę vienodų mūrinių namų, kurie pastatyti darbininkams pirmaisiais amžiaus dešimtmečiais, pro kalkėmis nubalintą bažnyčią rausvu stogu ir pažaliavusiais bokštų smaigaliais, pasiekia Danijos aikštę, kur stūkso pilki kranai po giedru padūmavusiu dangumi, kurio žvilgesio pasigauna laivų statyklos sienos. Kitoje gatvės pusėje stovi Forumo kino teatras. Ji užmeta akį į filmų plakatus ir pasuka Haukelano link. Gyvenamasis rajonas, kuriuo ji eina, įsisupęs į snaudulingą popietės nuotaiką. Gatvės tuščios ir ramios. Pro atvirus langus ji užuodžia įvairių patiekalų kvapus, girdi garsus, keliamus šeimų, kurios sėdi prie virtuvės stalo ir valgo, vienur plaunami indai, kitur per namą skardi berniuko balsas *aš nenoriu, aš eisiu į lauką, aš pasakiau*, prie tvoros priešais ją dvi mažos mergaitės prisirišusios gumytę, jos nutraukia žaidimą ir smalsiai žiūri į ją, einančią pro šalį. Bet Ingrida jų nepaiso, jos mintys sukasi vien apie Haraldo laišką. Jis įkalė pleištą į kažką, ką ji buvo uždariusi. Ji žino, kad anga dar labiau prasiplės tą pačią akimirką, kai ji nusileis ir perskaitys laišką, ir kad tada Haraldas vėl įgis jos viduje vietą. Kad ji vėl pames dėl jo galvą ir ilgėsis jo.

Ar ji to nori?

Kažkas joje nori. Todėl ji ten eina. Jai reikia laiko ir atstumo, todėl ji ten eina, ji užgrūdins save ir uždarys tai, ką laiškas atvėrė vien savo buvimu.

Ji praeina pro kapines šalia Haukelano ligoninės, praeina Alreko studentų miestelį ir nueina keliu Fjelsideno link. Šivebakeno viršūnėje

ji atsiremia į surūdijusius geležinius turėklus, apžvelgia Markeną ir žvelgia aukštyn į Niugoro aukštumą, ant kurios savimi patenkinta virš miesto kyšo Šv. Jono bažnyčia.

Žinoma, ji neįstengia lengva ranka numoti į laišką. Ar gali kas nutikti, jei dirstelės į jį? Nebūtinai reiškia, kad nuo to jausmai vėl suliepsnos. Nejau neįmanoma perskaityti jo laišką sukietinta širdimi?

Turėtų būti įmanoma.

Sunkiai dunksinčia šalta širdimi ji prapjauna voką ir ištraukia tris lapus, kuriems Haraldas sugaišo savaitę, perrašinėjo ir perrašinėjo, kol pagaliau liko patenkintas kompozicija ir virš adreso, kurį labai dvejodama davė Siunėvė, galėjo užrašyti Ingridos vardą ir pavardę.

Patys to nežinodami abu davė vienas kitam būtent tai, ko trūko, kad tarp jų užsimegztų ryšys. Ingrida ryžtingai atstūmė Haraldą ir persikėlė į kitą šalies kraštą. O Haraldui kaip tik to ir reikia: pasipriešinimo ir atstumo. Ko nors, ką būtina atremti ir įveikti. Jis negali susitaikyti su tuo savo paveikslu, kurį Ingrida nupiešė laiške, jis turi parodyti, kad ji klydo. O kadangi ji toli ir nėra kaip ją sužavėti, turi jai parašyti. Rašyti jis moka. Ir žino, ko reikia, kad padarytum gerą įspūdį; per tą nepilną parą, kurią praleido kartu su ja, jis gavo daugiau nei pakankamai informacijos, kad numatytų, kas būtent *jai* galėtų patikti. O Ingrida? Ji – skaitantis žmogus, užaugęs neskaitančioje visuomenėje, dėl to ypač vertina rašytinį žodį, pasijunta laiminga kaskart, kai sutinka žmonių, skaičiusių tas pačias knygas ir panašiai mąstančių. Pasaulyje, kur dažniausiai skaitoma iš pareigos, skaitymas dėl malonumo – išskirtinis bruožas. Haraldas tai numatė ir išmoningai panaudoja laiške. Jis žinąs, kad negražiai su ja elgėsi, žinąs, kodėl ji taip nusivylė ir nebenori turėti su juo nieko bendra, štai taip jis rašo, sakiniais, kurie patys savaime yra žeminantys, nes pliekia tą asmenį, koks jis buvo jai, bet ne visai, nes čia nusižeminimas turi *tikslą*, taigi tėra tam tikra poveikio priemonė, kurią jis naudoja. Toliau jis rašo norįs, kad viskas būtų susiklostę kitaip, toje saloje jiedu tikrai patyrę kai ką ypatinga, ji buvusi tokia šilta ir gyva, *kad tu žinotum, kaip gailiuosi, kad buvau toks nejautrus, Ingrida. Nenusipelnau daugiau šansų, žinau, bet galbūt mes galėtume pradėti visiškai kitoje vietoje? Gal galėtume susirašinėti? Nors tu man šį tą papasakojai apie save, dar daug ko aš nežinau, tai – mįslės, kurias pats vienas narplioju vaikštinėdamas Oslo gatvėmis, gal padėtum man jas įminti?* Štai taip jis rašo. Šiek tiek

papasakoja, kaip jam sekasi Osle, kaip jis leidžia dienas, kokios mintys jam kyla ir ką mato aplinkui. Be abejo, apsimetinėja, nes visas laiškas sukasi apie tai, ką, jo manymu, ji nori girdėti. Tačiau, kad ir tokiu aplinkkeliu, jis priartėja pats prie savęs. Taip susiklosčius jų santykiams, tai – vienintelis kelias į Ingridos širdį. *Ji* nežino, jog tai aplinkkelis, kaip būtų galėjusi žinoti, tokia nepatyrusi?

Ingrida mato jį tokį, koks jis nori jai pasirodyti. Ir jai patinka tai, ką ji mato. Bet ji neatsako. Sprendimas, kurį padarė, pernelyg stiprus, kad jį sugriautų viena ataka. Laišką ji padeda į šalį.

Bet Haraldas neatlyžta, jis parašo dar vieną laišką. Ji neatsako ir tą kartą, tačiau pasižada atsakyti, jeigu jo valia *tokia* stipri, jog paskatins išsiųsti trečią laišką.

Valia pasirodo esanti pakankamai stipri.

4

Po dvejų metų Haraldas išlipa iš autobuso kaimelyje prie pat Sognefiordo ir pasisuka iškelti lagaminų, kuriuos jam paduoda Ingrida. Jis pastato juos ant žemės priešais save. Ingrida nustraksi tris laiptelius žemyn ir atsistoja šalia, o autobusas uždaro duris ir išsuka į kelią už jų.

– Štai čia! – pasako ji mostelėdama ranka.

– Ten, viršuje? – paklausia Haraldas.

Nuolaidžia kalva aukštyn vinguriuoja žvyrkelis. Kalvos viršūnėje stovi nedidelis baltas namelis, o pro didžiulio ąžuolo lapiją kieme jis įžiūri raudoną pailgą ūkinį pastatą. Už namo, palei mišką, keletą šimtų metrų driekiasi siaura pieva.

– Koks mažas, – pasako Haraldas.

– Mažas? – nustemba Ingrida.

– Iš to, ką man pasakojai, įsivaizdavau didžiulį ūkį.

– Ne toks jis ir mažas, – užginčija Ingrida.

Haraldas nusišypso jai ir paima į abi rankas po lagaminą. Dangus virš jų ūkanotas, švelnus.

– Kalnai tikrai nemaži! – taria Ingrida ir pažvelgia į vieną iš jų, kuris stačia siena krinta į vandenį kitame fiordo krante. – Kaip gera grįžti namo.

Ji atidaro vartus, jis įeina ir sustoja palaukti, kol ji vėl juos uždarys.

– Jaudiniesi? – paklausia Ingrida ir apkabina jį viena ranka.

Jis tik šnypšteli.

Jie priartėja prie paskutinio kalnelio. Iš ten jis pamato, kad pieva dar šiek tiek tęsiasi žemiau namo. Žaiginių voros atrodo kaip iš žemės dygstančios gyvatvorės. Tolumoje prie tvoros šliejasi vaismedžių sodas. Už jo prasideda miškas – tarytum tamsžalių, beveik juodų eglių mūras.

Kai jie prieina prie namo, ten jau stovi jos šeima ir laukia.

Jos tėvas – kresnas vyras, perkopęs į šeštą dešimtį, apvalia ir, nemi-

nint balto plaukų vainikėlio, plika galva. Pasipuošęs tamsiu išeiginiu kostiumu. Lūpų kampučiuose Haraldas pastebi rudus kramtomojo tabako pėdsakus. Motina už jį aukštėlesnė ir atrodo vyresnė, pamano jis; žili plaukai susukti į kuodą, ji vilki gėlėtą suknelę ir prisikišusi prijuostę, į kurią dabar šluosto rankas. Ir galiausiai Ana. Su ja matėsi Osle, jie pažįstami.

Dar Ingridai nespėjus pastatyti lagamino, Ana iššoka į priekį, ir seserys puola viena kitai į glėbį garsiai klegėdamos ir kvatodamos, o Haraldas santūriai stovi šalia.

– Mama ir tėti, čia Haraldas, – šypsodamasi pristato Ingrida, kai pagaliau ištrūksta iš sesers glėbio.

– Koks tu didelis, – nusistebi žemaūgis tėvukas.

Akys už storų akinių stiklų giedros ir žvalios. Jie paduoda vienas kitam rankas.

– Ingeborga, – prisistato motina. – Sveikas atvykęs.

– Haraldas, – ištaria šis.

Jis paspaudžia motinai ranką, pamano, kad ji turi Ingridos akis. Akimirką tėvai tiriamai žiūri į jį. Jis nusišypso motinai ir pasisuka į Ingridą, uždeda ranką jai ant peties.

– Kur Norvaldas? – paklausia ji.

– Išlėkė, prieš jums ateinant, – atsako Ana.

– Prašom į vidų, – pakviečia tėvas.

Kol Haraldas ir Ingrida rengiasi koridoriuje, kiti sueina į svetainę. Prieškambaryje kabantys darbo drabužiai aitriai atsiduoda tvartu. Haraldas suraukęs nosį pažvelgia į Ingridą, ji nusišypso ir paima jį už rankos. Stalas svetainėje užtiestas balta nertine staltiese ir paserviruotas kavai. Pastatytos dvi papildomos kėdės, dar ten stovi sofa, knygų lentyna, bufetas ir skrynia palei sieną. Tai ir viskas. Langai uždengti staltiesės rašto nertinėmis užuolaidomis, ant sienų kabo šeimos nuotraukos ir vieno Astrupo paveikslo reprodukcija.

– Čia ne visai kaip pas jus, – šnipšteli Ingrida Haraldui, kai į kambarį su padėklu įeina Ana.

– Kepėme visą dieną, – pasako ji.

– Nereikėjo, – taria Ingrida.

– Juk tai – didysis vasaros įvykis, – pareiškia Ana. – Kad pagaliau atsiveži jį namo!

Haraldas kiek susidrovi ir atsistoja priešais langą, rankas susimetęs

už nugaros. Iš ten matyti fiordas ir kalnai kitame krante. Ilga, it siena stati kalno ketera, kurios forma primena gulintį arklį: rytuose – galvos su karčiais iškiluma, vakaruose – išriesta nugara, pereinanti į pasturgalį, kuris lanku panyra į jūrą. Kai iš virtuvės su kavinuku rankoje įeina motina, jis atsisuka į ją ir mandagiai nusišypso.

– Dabar prašom sėstis, – paragina ji. – Papasakokit, kaip praėjo kelionė.

Kalba Ingrida, Haraldas tik atsako, kai jį kas paklausia, ir Ingrida, niekada jo tokio nemačiusi, šiek tiek susirūpina dėl to, kokį įspūdį jis gali padaryti tėvams, bet paskui pamano, kad jis čia bus ilgai ir pamažu tikrai susipažins su jais artimiau.

Po savaitės jie tuokiasi. Dėl to ir atvažiavo.

– Būtinai turi paragauti mamos sklindžių, – taria Ingrida ir atkiša jam lėkštę.

– Ne, ačiū, – atsisako Haraldas. – Aš sotus.

– Tu *privalai*! – neatlyžta Ingrida. – Žinok, jie nepaprasti.

Kelias sekundes Haraldas dėbso į ją. Argi jis ką tik nepasakė, kad nenori? Bet kai ji primygtinai siūlo, negali atsisakyti. Atrodytų keistai. Tai pastebėtų kiti. Todėl jis paima vieną sklindį ir atsikanda, nusprendęs pasikalbėti su ja vėliau, kai liks vieni du.

Jos tėvas pasidėjo rankas ant kelių, palinko į priekį.

– Pamenu, kai *mes* buvome susižadėję, – prabyla žvelgdamas tiesiai priešais save, tarsi nesikreiptų nė į vieną iš sėdinčiųjų prie stalo.

Haraldas padeda lėkštę ir pasisuka į būsimą uošvį, pasiruošęs įdėmiai klausytis, o tėvukas pradeda pasakoti apie tuos laikus, kai per karą dirbo sprogdintojų vyresniuoju tiesiant kelius Hordalane, negyvenamoje vietovėje, toli nuo žmonių, jie gyveno barakuose, o vakarus leisdavo lošdami kortomis. Tą vakarą pirmąkart po ilgos pertraukos jam vėl nusišypsojo laimė. Jam ištisai sekėsi, jis laimėdavo ir laimėdavo, priešais jį ant stalo augo pinigų krūva, o žaidėjai vienas po kito pasiduodavo ir pasitraukdavo iš žaidimo. Bet tada jį ėmusi baisiai graužti sąžinė, pasako jis ir nusišypso Haraldui: *juk supranti, ką turiu galvoje*. Mat jis ilgai taupė pinigus, kad išrinktajai galėtų padovanoti padorų sužadėtuvių žiedą, tik staiga suvokė negalėsiąs jo pirkti už pinigus, išloštus kortomis! Tada jis visą krūvą nustūmė į stalo vidurį ir paskelbė, kad įdeda juos į banką, o keturi likusieji gali dėl jų lošti. Pats nusišalino, atsisėdo

prie sienos ir stebėjo, kaip tarp sėdinčiųjų prie stalo auga įtampa. Bankas buvo didinamas ir didinamas, tad paskutiniame žaidime buvo lošiama iš milžiniškos sumos. Žliaugiantis prakaitas, šnairi žvilgsniai, tirtančios rankos. Visa tai užvedė jis. Ir taip pat būtų pasielgęs dar kartą. Toji akimirka buvo vertesnė už visus pasaulio pinigus.

– Niekada to nepamiršiu! – užbaigia jis ir pagaliau atranda laiko siurbtelėti iš puodelio, kuris iki šiol neliestas stovėjo priešais jį.

– Kažin ar Haraldui labai įdomu klausytis tavo senų istorijų, – pasako Ana.

– Kaipgi, – paprieštarauja Haraldas. – Žinoma, kad įdomu.

Tuo pat metu jie išgirsta žingsnius koridoriuje. Akimirką visi nuščiūva, o Haraldas įsivaizduoja brolį, kurio dar nėra matęs, sustingstantį prie durų pasiklausyti, o paskui smunkantį girgždančiais laiptais aukštyn ir užsidarantį savo kambaryje.

– Čia buvo Norvaldas? – paklausia Ana ir dirsteli į motiną.

– Ar negali jo pakviesti? Jis juk turi pasisveikinti su mūsų svečiu.

– Aš galiu pakviesti, – pasisiūlo Ingrida ir pašoka ant kojų.

Kai ji išeina ir uždaro duris, prie stalo įsivyrauja tyla.

Būsimasis uošvis pastato puodelį ir pažvelgia į Haraldą.

– Tavo tėvas, rodos, bankininkas?

Haraldas linkteli.

– Taip, skyriaus viršininkas.

Sugirgžda grindų lentos tiesiai virš jų. Haraldas pakelia akis į lubas ir nespėjęs pagalvoti lepteli:

– Ar pats statėte namą?

Ana nusišypso.

– Taip, dar su savo tėvu. Matai, mes pastatėme daugumą namų šioje apylinkėje.

– Turime nuotrauką, jei nori pažiūrėti, – pasiūlo Ana.

– Mielai, – atsako Haraldas.

Ana nueina į gretutinį kambarį ir grįžta su pageltusia pūslėta nuotrauka, kuri, matyt, gulėjo drėgnai, o paskui išdžiūvo.

Haraldas paima ją ir apsimeta susidomėjęs tuo būreliu vyrų, kurie pozuoja priešais nebaigto namo sieną. Juodbruviai, purvini ir panašūs į valkatas.

Ana pasilenkia prie jo parodyti.

– Štai tėtis, dešinėje iš krašto.

Ji žvilgteli į tėvą.

– Tu čia dar jaunas? Aštuoniolikos?

– Nuotrauka daryta trečiojo dešimtmečio viduryje, – atsako tėvas. – Tais laikais, kai ant galvos dar turėjau šiek tiek plaukų.

– O štai senelis. Gal mums reikėtų aplankyti jo kapą, kol čia esi?

Haraldas linkteli ir iškart pakelia akis: pro duris įeina Ingrida, tempdama paskui save besispyriojantį brolį.

Jis liesas, plaukai susivėlę, nejudrus žvilgsnis įbestas į grindis.

– Pasisveikink su Haraldu, Norvaldai, – paliepia Ingrida.

Haraldas atsistoja, paduoda jam ranką.

– Vadinasi, tu ir esi Norvaldas, – pasako jis. – Girdėjau apie tave.

Berniukas nedrąsiai dirsteli į jį juodomis akimis, paima jo ranką.

– Mėgsti žvejoti, ar ne?

Jis linkteli.

– Ką, jei mudu išeitume pažvejoti? Galėtum man parodyti savo geriąsias vietas. Ar norėtum?

– Taip, – atsako jis. – Dabar?

Haraldas pažvelgia į Ingridą.

– Kodėl gi ne?

– Jūs eikite, – taria ji. – Tik pasakykit, kur būsit. Vėliau norėsiu jus aplankyti.

Motina su Ana pradeda nurinkinėti stalą. Tėvas įsijungęs radiją lentynoje šalia savęs ir, regis, įdėmiai klausosi kiekvieno iš ten sklindančio žodžio.

– Fiordas ar upė? – paklausia Haraldas.

– Upė, – atsako Norvaldas.

Haraldas pasisuka į tėvą.

– Nenorite pažvejoti?

Šis tik sumostaguoja ranka, blankiai nusišypso.

– Ne, tik ne dabar.

– Ką gi, – taria Haraldas. – Tada eime dviese.

Kai ištrūko laukan, jam palengvėjo. Vaikėzą nesunkiai prisijaukino. Haraldas apsimetė, kad nieko neišmano apie žvejybos meną. Sutiko, kad Norvaldas parodytų, kaip susirasti sliekų, pademonstruotų, kokiu mazgu geriausia pririšti kabliuką prie valo, o kai jiedu ėjo upės slėniu, Norvaldas jau įsismaginęs rodė įvairias vietas, kur jis ką nors buvo matęs:

ten elnią, ten erelį, ana ten augo daugybė tekšių, tenai – žuvinga vieta, o štai ten kartą per mažiau kaip dešimt minučių pagavęs penkis upėtakius, bet dabar jie eisią prie duburio po kriokliu, tai – jo mėgstamiausia vieta.

Atėjusi po valandos ir išvydusi Haraldą su Norvaldu, ramiai stovinčius ant plokščio akmens po kriokliu su meškerėmis rankose, Ingrida stabtelėjo ant tako už jų. Norvaldas susuko valą, o Haraldas pažvelgė į jį, pasilenkė ir padavė jam dėžutę su sliekais, Norvaldas paėmė vieną besiraitantį gyvį ir užmovė ant kabliuko, tada užsimojęs švystelėjo valą į tėkmę ir leido tolokai nuplaukti pasroviui.

Jie nešnekėjo, bet Ingrida suprato, kad juos kažkas sieja, ir jai pasidarė gera ant širdies; jos brolis buvo baikštus ir sunkiai bendraujantis, o Haraldas sugebėjo suartėti su juo per valandą.

Kadangi tarpekliu virš jų kliokė vanduo, jie neišgirdo jos žingsnių. Ji priėjo prie Haraldo ir apkabino jį. Trumpą akimirką jis stovėjo sustingęs, tada ji pajuto, kaip jis tarsi suminkštėjo ir atsisuko, šypsodamasis uždėjo ranką jai ant sprando ir pabučiavo. Ji vis dar nebūdavo tikra, kaip jis reaguos į tokias netikėtas jos švelnybes: kartais jis atsitraukdavo, kai kada atsiverdavo jai. Dabar jie ilgai bučiavosi.

– Ar sugavot ką nors? – paklausė Ingrida.

Norvaldas susidrovėjęs pasisuko į šalį.

– Dvi žuvis, – atsakė Haraldas. – Guli štai ten.

Jis linktelėjo galva į du nedidelius upėtakius, gulinčius ant uolos šalia Norvaldo.

– Bet juos sugavo tavo brolis. Man niekas neužkibo.

Ingrida pasilenkė ir pakėlė vieną žuvį.

– Tu jas sugavai?

Norvaldas linktelėjo.

– Galbūt galėsime suvalgyti vakarienei?

Kai jis kilstelėjo meškerę ir susuko šiek tiek valo stebeilydamas nejudriu, rimtu žvilgsniu, Ingrida suprato, kad nori prieš ją pasipuikuoti.

Ji nusišypsojo Haraldui.

– Paliksiu jus, vaikinai, ramybėje. Bet sugaukit dar kelias! Kad užtektų visiems.

– Būtinai, – atsakė Haraldas. – Čia, rodos, daugybė žuvų.

Vestuvių išvakarėse Ana ir Ingrida nusirenginėja miegamajame, kuriuo jos turėjo dalytis tą savaitę. Senajame Ingridos kambaryje jos kartais girdi Haraldą girgždinant grindų lentas.

– Kaip manai, ar jis jaudinasi? – sušnabžda Ana.

Ingrida linkteli galva.

– O kaipgi. Juk nepažįsta nė vieno svečio. Nedrįstu net pagalvoti, kaip jausčiausi, jei būčiau viena *jo* šeimoje.

– Ar jie tokie nesugyvenami?

– Ne, man jie patiko. Bet juk neatvažiuos. Į savo sūnaus vestuves. Tai daug ką pasako.

– Argi jo mama neserga?

Ingrida nusiminusi pažvelgia į seserį.

– Aišku, kad neserga. Tik jis taip sako. Jam gėda. Bet nesakyk mamai ir tėčiui.

– Nesakysiu, – pažada Ana.

Ji atsisėda ant lovos krašto ir, nusitraukusi kojines, numeta jas ant kėdės.

– Kokia tu netvarkinga, – pasako Ingrida.

– Ššš! – sušnypščia Ana pridėjusi prie lūpų smilių.

Iš gretimo kambario jos išgirsta tylų, monotonišką marmaliavimą.

– Ką jis ten daro?

Abi prieina prie sienos, kad geriau girdėtų.

– Mokosi kalbą! – sušnabžda Ingrida.

Jos suprunkščia kaip įmanydamos tyliau, turi atsisėsti ir keliskart giliai įkvėpti. Tada Ana pasako:

– Vargšelis Haraldas.

Pažvelgia į seserį.

– Ar tu *visai visai* tikra, kad dabar elgiesi teisingai?

Ingrida nusišypso, paima Anos ranką ir uždedą ją ant savo pilvo.

– Mes neturime kitos išeities, ar ne?

Kalba, kurią jis parašė per porą paskutinių vakarų, sausa ir iškilminga, kokia, jo įsivaizdavimu, turėtų būti jaunikio kalba. Jis išmoko ją mintinai ir dabar padeda į šalį, pasėdi ant kėdės šalia lovos, kol įsitikina, kad visi namiškiai sumigo. Tada nusėlina laiptais žemyn, apsiauna batus, užsimeta švarką ir išeina į kiemą.

Susikišęs rankas į kišenes ir atlošęs galvą įsispokso į dangų. Žvaigž-

dės čia ryškesnės, nei jis įpratęs matyti. Jos skliautu apgaubia viską, ką jis gali aprėpti žvilgsniu. Kyla nuo miško šiaurėje, kalvų – rytuose, kalnų – pietuose, jūros – vakaruose.

Tamsu, šilta ir tylu.

Pirmą kartą gyvenime Haraldas atsidūrė socialinėje terpėje, kur niekaip negali pritaikyti šaltoko, mandagaus pokalbių tono, kurį taip puikiai išmano. Kad ši bendravimo rūšis pasiteisintų, būtini kampai ir nejudrios plokštumos: žodžiai, gestai ir mimika nuolat su kuo nors susiduria, taip ji suranda kryptį ir įgauna prasmę. O čia kampų nėra. Arba kampai čia kitokie. Jis jaučiasi taip, tarsi tai, ką jis sako arba daro, visą laiką išnyksta. Ką jis išleidžia, niekuomet nesugrįžta. Kas jam lieka daryti, kai jos tėvas pradeda vieną iš ilgųjų savo pasakojimų, jei ne sėdėti ir linkčioti galva, retkarčiais įterpiant *ką Jūs sakote* arba tarstelint *mat kaip*, kai kada su nuostaba kilstelėti antakius, kitais kartais kiek įmanoma įtaigiau nusišypsoti?

Ingridos tėvui visi lygūs. Kad Haraldas, kitaip nei įprastinė jo publika, išsilavinęs, gerai apsitaisęs ir taisyklingai kalba, regis, nėmaž neturi įtakos jo bendravimui. Tai, jog Haraldas yra jo būsimas žentas, kurio jis lig šiol nė karto nėra matęs, regis, taip pat visai nesvarbu. Su Haraldu elgiamasi taip, tarsi jis visą amžių būtų varstęs šių namų duris. Dėl to šis jaučiasi esąs pašalinis.

Ingrida nemiega, šalia girdi tolygų sesers kvėpavimą. Jos daug metų nebesidalijo viena lova. Tą vasarą, kai abiem suėjo trylika, jos gavo po atskirą kambarį. Bet Ingrida prisimena, kad ir po to būdavo kartu prieš užmigdamos, gulėdavo ir šnekučiuodavo, kol atėjusi mama nuvarydavo miegoti.

Ji pakrutina Anos ranką.

– Miegi?

– Mmm, – pro miegus sumurma Ana, pasimuisto ir atsidūsta, tada atsisuka į Ingridą ir pramerkia akis.

– Nerimauji? – paklausia ji.

– Ne, – atsako Ingrida. – Ne dėl rytdienos. Bet aš mąstau, kaip bus toliau. Kaip mums seksis.

– Viskas bus gerai, – paguodžia Ana ir vėl užsimerkia.

– Nori miego?

– Mhm. Pavargau. Mums juk reikės anksti keltis.

– Haraldas nemiega, – taria Ingrida. – Girdėjau, kaip išėjo.

– Ar negali pas jį nueiti? Šiaip ar taip, tau naudingiau pasikalbėti su juo, o ne su manimi. Apie jūsų ateitį ir panašiai. Aš noriu tik miego.

– Gal tu ir teisi, – atsako Ingrida.

Ji atsisėda ant lovos krašto, pradeda rengtis.

– Bet žinai ką? – pasako Ana.

– Ką?

– Pasistenk atsigulti tyliai, kai grįši.

Nušienauta pieva minkšta ir švelni. Žolės kuokštai tarsi suslūgsta po jo padais sulig kiekvienu žingsniu. Jos tėvas juk pasakojo, kad čia buvusi pelkė, kurią jis nusausino. Aprodė jam ūkį, uždegė šviesą tvarto palubėje, kad pamatytų, kaip grindys ir sienos apaugusios mėšlu, keturis tuščius gardus. Palypėjęs daržinės tiltu, atidarė dvivėres duris ir parodė daržinę, plyšius per delno plotį sienoje, pro kuriuos košė šviesa, kregždžių lizdą tarp sijų palubėje. Tris namelius audinėms prie miško. Tarškėjo jis nesustodamas. Tikriausiai norvegų kalboje nėra to žodžio, kuris nesuteiktų jam akstino pradėti vieną ar kitą istoriją. Taip pat jis daug juokėsi. Kvatodavo, kol pritrūkdavo kvapo, o tada atsisėdęs ant kėdės švokšdavo, įraudusiais skruostais varvindamas ašaras.

Tai prisiminęs Haraldas nusišypso. Neįmanoma išlikti rimtam, kai Ingridos tėvas ima kvatoti. Tas juokas užkrečiamas, rodos, pats jame išnyksta ir atsikvoši tik po daugelio minučių, kai pasilenkęs nusibraukia ašaras ir išspaudžia *niekada to nepamiršiu*.

Haraldas šypsosi, žino, kad niekas taip nepasišaipytų iš *jo* tėvo. Pamano, kad Ingridos tėvas neturi autoriteto. Jo galvoje pilna sumanymų, neretai jis pradeda ką nors ir niekada neužbaigia, tie nebaigti darbai matyti įvairiose ūkio vietose, kad ir tie trys nameliai audinėms, kuriuos jis kadaise surentė. Tuomet, kai įtikėjo, kad kailinių žvėrelių auginimas turi puikią ateitį, ir kurį laiką buvo visas pasinėręs į verslą, skaitė knygas ir lankė patyrusius augintojus, kurie apie tuos liaunus, vikrius, bet pikto būdo žvėrelius blizgančiu švelniu kailiuku ir aštriais dantimis žinojo viską, ką vertėjo žinoti. Jis šerdavo juos, valydavo jų narvelius, surasdavo žmonių, kurie galėtų žvėrelius papjauti ir nudirti kailiuką, ir važiuodavo į aukcionus pardavinėti kailių, kol vieną dieną suprato, kad pajamos tik vos vos viršija turėtas išlaidas, ir taip prarado susidomėjimą, taigi visi darbai, papildomas vargas, nedavęs jokios apčiuopiamos naudos, atiteko trims moterims.

– Kodėl liovėtės? – paklausė Haraldas.

Jie ėjo žemo, gerai išsilaikiusio pastato link. Narvas prie narvo, ištisa eilė. Storas dulkių sluoksnis ant grindų lentų, voratinkliai visuose kampuose ir kertelėse. Pasilenkęs Haraldas galėjo matyti išdžiūvusių išmatų liekanas už tinklo. Tebetvyrojo šleikštus audinių dvokas.

– Tai nedavė pelno, – atsakė Ingridos tėvas.

Per petį išspjovė juodą tabako spjaudalą, stovėjo, abi rankas susigrūdęs į mėlyno kombinezono kišenes, ir žiūrėjo į tai, kuo kadaise tikėjo ir į ką paskui numojo ranka.

Bet pasakoti jis tikrai mokėjo. Begalinė virtinė pasakojimų kilo iš gyvenimo, kuris atrodė nepaprastai spalvingas ir įvairialypis, o iš tikrųjų buvo kaip visų kitų: nugyventas ilgintis kažko kito.

Haraldas nubrenda tamsia pieva, iš upės slėnio girdi slopų šniokštimą, prie tvoros įžiūrėjęs uolą, pasuka prie jos. Ten jis gali atsisėsti, išsitraukti iš kišenės pypkę, užsikurti ją ir žvelgti į skurdaus namo, kuriame užaugo Ingrida, šešėlį. Jame dabar miega jos tėvai, kuriuos jis tylomis menkina.

Jis juk čia visiškai vienas. Pasikliauti gali tik savimi.

Jis priverstas gintis.

Ir Ingridos tėvams nepatiko tos sužadėtuvės, ji dar tokia jauna, be to, jie niekada anksčiau nebuvo girdėję apie jokį Haraldą. Tačiau, kai nieko nebegalėjo pakeisti, davė sutikimą, Ingrida – jų dukra, jie pasitikėjo ja. O *jo* tėvai? Haraldo gimdytojai taip užsirūstino, jog tuoj pat pareiškė, kad jam teksią manytis be jų pagalbos. Padorumo dėlei atsiuntė dovaną, bet patys nepanoro atvykti. Ir tai buvo sprendimas, kurį norom ar nenorom parėmė visa giminė. Per paskutiniąsias savaites iki vestuvių Haraldas skambinėjo giminaičiams ir kvietė vieną po kito. Visi mandagiai atsisakė. Atsuko jam nugarą. Ingridai jis paaiškino, kad jo mama serga ir nesikelia iš lovos, *galbūt tai rimta, kažkas inkstams*, pasakė jis, deja, jie negalį atvažiuoti. Ingrida atleido jam tą mažytį melą, jai buvo jo gaila, ir ji neišmanė, kaip jam padėti.

Kai naktį prieš savo vestuves jis sėdi prie namo, jau seniai nuspręsta atkeršyti. Ta mintis suteikia jam pasitenkinimą. Jis niekada nebebendraus su tėvais ir gimine. Niekada nevažiuos į svečius, niekada neleis jiems jo aplankyti. Niekada neskambins, niekada nerašys. Tai jie jį atstū-

mė, dabar galės pjauti, ką pasėję. Jis ves, turės savo šeimą, gyvens savarankiškai.

Taip jis mąstė. Bet paskui leido mintims laisvai tekėti, sekti paskui nuotaiką, kurią pažadino nakties tamsa ir slopus šniokštimas iš upės slėnio. Jis ten ilgai nerūpestingai sėdėjo, kol staiga įsižiebusi šviesa viename lange primena padėtį, kurioje jis yra, tai, kas įvyks. Taip ūmiai grįžusios mintys įsiskverbia į slapčiausią jo sielos kertelę. Tai, ką jis buvo atitvėręs argumentų ir sprendimų siena, dabar plačiai atlapota.

Ką aš padariau.

Nepaprastai skaidrią ir skausmingą akimirką jis suvokia, kad nenori jos vesti. Kad tuo žingsniu užbraukia viską, apie ką svajojo ir ko išties trokšta. Kad jos jam negana. Kad jis jos nemyli.

Ingrida užgesina vonioje šviesą ir nusileidžia į koridorių. Įsiauna į medines mamos klumpes ir užsimeta ant pečių tėvo švarką, tada atidaro duris ir išeina ieškoti Haraldo.

Jis išvysta jos siluetą koridoriaus šviesoje. Mato, kaip ji sustoja kieme ir apsidairo.

– Ingrida! – negarsiai pašaukia jis.

Ji pastebi jį ir nueina per pievą nuokalnėn.

Negerąsias mintis, aplankiusias jį prieš kelias minutes, jis jau beveik nuvijo. Vos tik jas įsileido, pradėjo ieškoti kontrargumentų.

– Labas, – pasako Ingrida ir sustoja priešais. – Bijai?

– Prisėsk.

Jis šypteli pamatęs mieguistą veidą ir per didelį švarką.

Ji atsisėda šalia.

– Ne, nebijau. Matysi, viskas bus gerai.

– Tikiuosi.

Ji atremia galvą į jo petį, jis apkabina ją viena ranka.

– Aš tik labai bijau, kad tu imsi gailėtis, – pasako ji. – Tu neturi daryti to, ko nenori, Haraldai.

– Nesigailėsiu, – taria Haraldas. – Aš to noriu.

– Aš taip pat, – pasako Ingrida.

Jie ilgai sėdi be žodžių.

– Man liūdna, kad jie neatvažiuos, – prabyla Ingrida.

Haraldas iš pradžių neatsako. Paglosto delnu jai ranką, prispaudžia Ingridą prie savęs.

– Niekis, – atsako. – Šiaip ar taip, nepritaptų. Jie tokie išrankūs. Pati matei.

– Vis tiek liūdna. Mes juk tuokiamės.

– Taip, – tarsteli jis.

Tarp jų vėl įsivyrauja tyla. Ji suvirpa iš šalčio. Jau nori stotis, bet Haraldas apkabina ją.

– Aš myliu tave, Ingrida, – sušnabžda.

– Tikrai? – sukužda ji.

Jis priglaudžia skruostą jai prie veido ir paglosto plaukus. Jie ilgai taip sėdi. Kai jis atšlyja, tuoj pat nusuka galvą, ir ji supranta, kad verkia.

5

Iki gimdymo likusias dienas Ingrida leidžia triūsinėdama po namus. Įsitaisiusi ant sofos perskaito šūsnis žurnalų, pagaliau turi laiko suklijuoti į albumą vestuvių nuotraukas, ilgai svarsto, ką po jomis užrašyti, pamano, kad kada nors jų vaikai susėdę vartys albumą ir skaitys, ką ji dabar rašo. Vieną nuotrauką ji apkarpo širdies pavidalu, įklijuoja pirmajame puslapyje. Ji tvarkinėjasi, valo dulkes ir plauna indus, iki Haraldui pareinant namo, pagamina pietus. Naktimis neretai guli atsimerkusi ir mąsto, kas jų laukia. Kas gims. Jos tėvai siunčia jiems siuntinius su išsaugotais kūdikių drabužėliais, kuriuos, kaip blankiai atsimena, dėvėjo pati, bet to negali būti, niekas savęs taip anksti neprisimena. Veikiausiai matė jais aprengtą Norvaldą. Ir tas kvapas. Tie drabužiai, kuriuos mama numezgė prieš dvidešimt metų, prisigėrę namų kvapo. Ji mėgina įsivaizduoti, kaip viskas galėjo būti. Tėvas keldavosi su aušra, kad prieš darbą spėtų apeiti gyvulius, grįždavo popiet, galbūt ji išgirsdavo jį parvažiuojant ir prieidavo prie lango pažiūrėti, kaip jis pastato sunkvežimį ant keliuko, iššoka iš kabinos ir nuskuba įkalnėn sužinoti, ar tai jau įvyko. Mama juk buvo nežmoniškai išsipūtusi. Ir tris savaites vėlavo. Tikriausiai jie nerimavo. Vakare dar reikėjo pašerti gyvulius, iki sutemstant pabaigti visokius smulkius darbus, tada jie galėjo eiti gulti, ji – su didžiausiu pilvu.

Ana ir Ingrida plūduriavo greta uždaroje vaisiaus vandenų tamsoje.

Ar jos žinojo viena apie kitą jau tada? Ar juto, kad ten yra kita?

Ingrida pažvelgia į savo pačios pilvą. Ten tik vienas. Ji guli visiškai ramiai ir junta, kaip jis kruta.

Haraldas miega.

Gal pažadinti jį, kad galėtų pajusti?

Jam reikia išsimiegoti. Kasdien nuo devintos valandos ryto iki šeštos vakaro jis sėdi skaitykloje. Kai grįžta namo, būna pavargęs ir sugižęs. Ji

mano, kad bloga nuotaika daugiausia dėl to, kad jie nėra gavę jokios žinutės iš jo tėvų. O Haraldas per daug išdidus, kad susisiektų su jais. Jie net nežino, kad ji laukiasi.

Galbūt *jai* reikėtų tuo užsiimti?

Ji užsimerkia ir nusprendžia kitą dieną paskambinti.

Jie negali taip gyventi.

Tamsioje gatvėje už miegamojo lango ima snigti. Plonas smulkaus sniego sluoksnis gula ant šaligatvio, grindinio, geltono generatoriaus ir keturių tvorelių, kuriomis atitverta gatvė kiek tolėliau. Haraldas staigiu judesiu pasuka galvą ir per miegus sugriežia dantimis, trumpi skruosto barzdaplaukiai gremžteli pagalvę, po plona vokų odele neramiai laksto akys, o ant stogų čerpių viršum jų krenta sniegas. Iš lėto krintanti baltuma užpildo erdvę tarp namų eilių. Sniegas padengia viską: užkloja dviejų automobilių, pastatytų prie vartų priešais nuomojamų butų namą, kapotus, gula ant juodo asfalto, pilko stoglovio, stogo.

Dabar miega ir Ingrida. Jos oda lygi ir drėgna, viena ranka rymo ant pilvo virš antklodės, burna vos vos pražiota. Nuo sieninio laikrodžio, kabančio virš viryklės, sklinda tolygus tiksėjimas, kurio nėra kam klausyti, bet Ingrida vėl pamažu išsibudina ir pajunta, kad reikia į tualetą.

Kaip įmanydama tyliau ji atsikelia ir nueina į vonios kambarį. Svaigtelėjusi turi prisėsti ant vonios krašto, kol kraujas išteka iš galvos ir ji gali žengti tuos kelis žingsnelius iki klozeto, pakelti naktinius marškinius ir atsisėdusi nusičiurkšti. Veidas, kurį ji išvysta veidrodyje, kai baigusi nuleidžia vandenį, blyškus ir patinęs. Pati sau atrodo bjauri ir šlykšti. Pamano, kad ji kaip kokia veršinga karvė.

Vėl atsigulusi pastebi, kad Haraldas nebemiega. Bet užsimerkęs ir stengiasi kvėpuoti kuo lygiau. Jis girdėjo ją ten, vonioje, ir atkarus čiurškinimas jį suerzino. Ar ji nežino, kad jis jautriai miega, ar net durų negali užsidaryti, kai eina į tualetą, kas jai darosi, mąstė jis jusdamas kylantį pyktį, bet gulėjo visiškai ramiai, ji nėščia, jai dažnai reikia šlapintis, ji nėščia, mąstė jis, ar gali barti ją už tai, kad naktimis vaikšto į tualetą, ar jis koks pabaisa, ar gali priekaištauti jai dėl smulkmenų dabar, kai ji puola į ašaras dėl menko nieko, visko bijo ir tokia jautri, kokios jis dar niekada nematė?

Jis vėl atsigulė ir pamėgino pabėgti nuo jį apnikusios klaustrofobijos. Viskas spaudėsi aplink jį, sandarėjo, vis labiau ir labiau, bet jis ne pabai-

sa, jis nieko nepasakė, ištvėrė ir pajuto palengvėjimą, kai ji parsėlino atgal ir atsargiai pakėlė antklodę.

Dabar jis guli užsimerkęs ir kvėpuoja kaip galėdamas lygiau, nujaučia, kad ji žiūri į jį. Pajutęs, kaip jos ranka paglosto jam plaukus, praplėšia akis.

– Nemiegi? – paklausia ji.

– Išgirdau vaikštančią, – atsako jis. – Ką nors jauti?

– Mm. Jis šiek tiek nerimsta.

Haraldas prikiša ausį jai prie pilvo ir pasiklauso. Girdi, kaip sunkiai ir siurbiančiai plaka širdis. O tada pajunta krustelėjimą, virpuliuką po oda.

– A, štai, – taria jis.

– Duria, – pasiskundžia Ingrida.

– Kai spardosi?

– Ne. Ta kvaila tavo barzda.

Haraldas vėl atsigula.

– Taigi, – tarsteli.

Ingrida pajunta, kad jai vėl reikia į tualetą, bet nusprendžia pamėginti užmigti ir palaukti iki ryto. Jis apsiverčia ant kito šono. Po kelių minučių abu miega. Lauke liovėsi snigti. Vėjas skvarbo gatvę sukdamas ir sukdamas reklaminį skydą, pastatytą ant šaligatvio šalia kirpyklos kitoje gatvės pusėje, tačiau nėra kam matyti.

Ingrida pabunda, kai ankstyvą rytmetį Haraldas išeina iš miegamojo. Apsnūdusi lepinasi toje neaiškioje būsenoje tarp miego ir nemiego, ten, kur pasaulio garsai transformuojasi ir patenka į naują aplinką. Jis brazda virtuvėje, grindimis brūkšteli kėdę ir ant stalo padeda lėkštę, o ji atsiduria laivo kambuze, kažkas pro langelį duoda jai valgį, ji turi patiekti, bet žino, kad kažkas negerai, dar prieš atsisukdama ir pamatydama, kas svečiai: prie stalų sėdi jos tėvas, motina, sesuo su broliu, draugai ir giminės, visi žiūri į ją, ir valgykla pavirsta į salę, į ją spokso šimtai veidų, mirusių ir gyvų, ji žino, kad svečiai nekantrauja ir tuoj pat turi gauti pavalgyti, bet pro langelį paduodama tik po vieną lėkštę, net ir skubėdama sugaištų daug valandų, pamano ji, ir tada durys atsiveria, ji vėl įkrenta į pasaulį, atsimerkia ir pažvelgia į Haraldą.

– Sapnavau bjaurų sapną, – pasiguodžia ji, kai jis prisėda ant lovos krašto.

Jis paglosto jai skruostą.

– Aš išeinu, – taria. – O tu šiandien pailsėk.

– Liko lygiai savaitė, – pasako ji. – Norėčiau, kad viskas įvyktų kuo greičiau. Kad būtų pasibaigę.

Jis vėl paglosto jai skruostą, ir ji pravirksta.

– Nori, kad pasilikčiau namie?

Ji papurto galvą ir pro ašaras nusišypso.

– Tuoj praeis.

– Tikrai?

– Mhm.

– Pasistengsiu anksčiau sugrįžti.

Jis atsistoja.

– Ar lauke sninga? – paklausia ji.

– Nežinau. Dar nežiūrėjau.

Jis atitraukia užuolaidą. Kambarį pripildo blanki, pilkšva gruodžio šviesa.

– Ne, – taria jis. – Bet apsiniaukę. Tikriausiai šalta.

– Šiltai apsirenk, – pasako ji.

Jis nusišypso.

– Kas tu, mama?

Tada pliaukšteli sau per kaktą.

– Viešpatie! Tu gi tuoj tapsi mama!

– O tu tapsi tėčiu, – pasako ji. – Eikš.

Jis pasilenkia virš jos, ir ji prispaudžia jį prie savęs. Po kelių minučių išgirsta nuaidinčius jo žingsnius laiptais. Ji nusivylusi savimi. Taip apsiverkti dėl menko nieko. Pasirąžo ir pagalvoja, kaip būtų puiku visą dieną prasivartyti lovoje. Paskui pamano: *ne, laikas keltis*, nueina į vonią, nusiprausia, apsirengia ir atsisėda prie virtuvės stalo pusryčiauti galvodama, kad kažką pamiršo. Kažką, ką turi padaryti tą dieną. Negalėdama prisiminti įsispokso į gatvę po langu. Ore leidžiasi retos sniego kruopelės. Pilkas dangus tarsi išsiurbia spalvas iš to, ką ji mato. Net raudonai baltos tvorelės, sustatytos ten, kur kasamas šaligatvis ir klojami nauji vamzdžiai, atrodo išblukusios ir bespalvės. Generatorius birbia, o du vyrai oranžiniais kombinezonais sulenkę nugaras varo suspausto oro grąžtus į žemę. Nuo baisiai nemalonaus kalenimo ji pajunta lengvą pykinimą.

Aha. Prisiminė. Ji turi paskambinti Haraldo motinai į Kristiansaną.

Po valandos ji iškrypuoja pro vartus ir nueina gatve centro link. Kai kurios vitrinos jau išdekoruotos kalėdiniais papuošalais. Gruodžio dešimtoji. Tai – Klauso gimtadienis. Po pusvalandžio prasidės pirmieji sąrėmiai, per dieną jie padažnės ir sustiprės, o vakarui atėjus, ji gulės ligoninės lovoje ir kankindamasi lauks, kol pakankamai išsiplės gimdos kaklelis, kad galėtų būti išstumtas trijų su puse kilogramų naujagimis. Kęsdama stiprius skausmus, prakaito išpiltu kūnu ji kelias valandas rėks ir dejuos, kol pagaliau viskas pasibaigs, ir galima bus nukirpti virkštelę, vaiką nušluostyti ir paguldyti jai prie krūtinės.

Bet dabar ji eina į miestą žvalgydamasi į daiktus, išdėliotus parduotuvių vitrinose, ir apsimeta, jog nepastebi į ją spoksančių praeivių. Ji ima gailėtis, kad išsiruošė į tokią kelionę. Kaip dabar būtų gera sėdėti namie! Bet ne, tai paskutinė proga jiems paskambinti. Juk gali atsitikti, kad gimdymas prasidės kelios dienos anksčiau termino.

Staiga jis atsiras pas juos. Gulės kaip ryšulėlis miegamajame. Ką jie su juo darys? Jis rėkia ir rėkia, ji supa jį, bet niekas nepadeda, įsivaizduoja ji, ar tai beprotybė? Ar jie daro ką nors ne taip?

Ji nesijaučia esanti mama.

Priešais telefono būdelę, kitoje gatvės pusėje, stovi suolelis, ant kurio ji prisėda. Turi sugalvoti, ką sakys, surasti tinkamiausius žodžius, kurie neleistų Haraldo motinai pajusti jos nedrąsą, ji skambins ne dėl savęs, dėl Haraldo, pamano ji ir negali suprasti, kaip galima laukti gimstant vaikelio ir nepranešti apie tai tėvams.

– Vankel klauso.

– Laba diena. Čia Ingrida Vankel.

Praeina dvi sekundės, gal trys, kol Haraldo motina atsiliepia:

– O, čia *tu*!

– Taip. Ačiū už vestuvinę dovaną!

– Neverta padėkos. Žinai, mes mielai būtume dalyvavę, bet... taigi. Haraldas turbūt papasakojo, kaip viskas buvo.

– Taip.

– Tai va. Tikriausiai skambini iš Oslo?

– Taip. Matote, mums netrukus gims kūdikis. Dėl to ir skambinu.

– Greiti jūs! – pasako ji ir nusijuokia.

Ingrida nežino, kaip suprasti tą juoką, tad priduria:

– Man numatytas laikas kitą savaitę.

– Jau kitą savaitę.

– Taip. Žinau, kad Haraldas su jumis nebendravo po to, kai susituokėme. Bet dabar, kai mes turėsime vaiką... Ar negalėtumėte atvažiuoti mūsų aplankyti?

– Į Oslą?

– Jūs juk tapsite seneliais.

– Taip. Taip, tikrai... Bet pirmiausia man reikėtų apie tai pasikalbėti su juo pačiu.

– Aš nesakiau Haraldui, kad skambinsiu. Ar negalėtume padaryti taip, kad tai būtų staigmena?

Tuo pat metu pilvo apačią nudiegia skausmas: *Oi!* Aiktelėjimas nuskrieja visą tolimą kelią iš Oslo į Kristiansaną, į ausį Haraldo motinai, kuri stovi pasilenkusi prie telefono staliuko svetainėje.

– Alio? – pašaukia ji. – Kas nors negerai?

Ingrida pastovi ramiai, palaukia, kol skausmas praeis. Pamažu iškvepia orą.

– Ne, nieko, – atsako ji. – *Oi!*

– Ar tikrai nieko neatsitiko?

Dar viena pauzė. Bet skausmas praeina, ir Ingrida gali ištarti:

– Žinau, kad jis apsidžiaugtų, jeigu jūs atvažiuotumėte.

– Būtų smagu jus aplankyti, tikrai. Bet pirmiausia turime apie tai pašnekėti.

– Žinote, aš skambinu iš būdelės, ir dabar čia susidarė eilė. Turiu baigti.

– Na, tai viso labo.

– Viso labo.

Ingrida padeda telefono ragelį ir išsiskubina. Laimei, netoliese yra taksi stotelė. Ji atsisėda ant galinės sėdynės ir paprašo vairuotoją parvežti ją į Teresės gatvę, namie ji susikrauna daiktus, vaikštinėja po kambarį, kad apmalšintų skausmus, kai sąrėmiai vėl prasideda, sėdi ir laukia jo pareinant, ateina dvylikta valanda, skausmai pasikartoja, ateina pirma valanda, ir kelnaitėse ji pastebi kraujo, apsiprausia, persimauna kelnaites, antrą valandą stovi stebeilydama pro langą, nors žino, kad jis pasirodys dar labai negreit, trečią valandą sąrėmiai sustiprėja, ir ji nusprendžia dėl viso pikto važiuoti į ligoninę, parašo jam raštelį, apsirengia, pasiima du krepšius ir išeina į gatvę susirasti taksi, kuris galėtų ją nuvežti.

6

Ingridą graužia sąžinė, nes ji pajunta palengvėjimą, pasilikusi viena. Haraldas ką tik išėjo. Klausas guli šalia, ant pledu užtiestos sofos, ir mosčioja rankutėmis. Pro langą srūvanti vakaro šviesa auksiškais lopiniais gula ant kambario grindų ir baldų, įžiebia lempos kotą, suteikia sodresnį atspalvį nuobodžiai rudam nebrangiai įsigyto valgomojo stalo paviršiui ir pripildo ją to nenusakomo, malonaus jausmo, kuris apima, kai kas nors pasikeičia, nors pats to nepastebi ar nesusimąstai, kas tai galėtų būti. Per pastarąsias savaites blanki ir neutrali žiemos šviesa pamažu įgavo ryškumo ir žvilgesio, kaip tik tai ir sukyla joje: pavasario pojūtis. Ir pagaliau ji gali lengviau atsikvėpti, leisti tam įkyriam jausmui, kad ko nors nepadarė arba ką nors padarė ne taip, ištirpti ir pranykti didelėje pasiaukojamoje meilėje, kurią joje pažadina šypsulingos sūnaus akys.

Ji pakelia jį, prispaudžia lūpas prie nuogo pilvuko ir papučia. Pajutęs kutulį, Klausas prajunka, žiūri į ją didelėmis akimis, ji papučia dar kartą, jis vėl susijuokia. Ingrida ir pati ima juoktis. Džiaugiasi, nešioja jį po butą ir tyliai kalbina. Žvitrus berniukas, pamano, jis atidžiai stebi, kas vyksta aplinkui.

Kai jis užmiega, ji atsigula šalia jo į lovą miegamajame ir žiūri, kaip kilnojasi maža krūtinėlė, pagalvoja, kad miegodamas atrodo labai rimtas. Apvalioje galvelėje tiek mažai supratimo apie pasaulį, pamano ji ir nusišypso. Jis užsiėmęs tik savimi, žino, kad visada bus, kas juo pasirūpina.

Saulės pluoštas įžambiai krenta ant galinės kambario sienos. Langas, pro kurį ji šviečia, iš lauko pusės apneštas purvu ir išmetamųjų dujų suodžiais, tai konstatavusi Ingrida vėl pasisuka į jį, nepažadindama smiliumi nubrėžia liniją nuo kaktos nosimi žemyn, galvoja apie Haraldą, kaip negerai, kad jis taip retai būna namie dabar, per pirmuosius metus.

Kiek jis praras, nepamatęs to, ką mato ji. Bet jis juk neturi pasirinkimo. Stengiasi kaip įmanydamas.

Haraldas stovi nejudėdamas ir žiūri į juos, sumigusius greta. Jis gailisi, kad buvo toks nirtulingas prieš išeidamas. Dar pakeliui į Blinderną nusprendė pasiimti laisvą vakarą, susitaikyti. Numynęs dviračiu į miestą, maisto parduotuvėje nupirko du jautienos kepsnius, keletą pomidorų, agurką ir salotų, tada, užėjęs į alkoholinių gėrimų parduotuvę, paėmė butelį raudono vyno, norėjo padaryti jai staigmeną.

Jis atsargiai užveria duris ir pradeda gaminti pietus, nuskuta bulves ir užkaičia puodą, suplėšo salotas į tinkamo dydžio skiautes, supjausto agurką ir pomidorus, sumaišo viską dubenyje. Iš prieškambario spintos ištraukia staltiesę ir užtiesia ant stalo. Tyliai (nes ji neturi pabusti, kol jis nebaigė) padengia stalą, atkemšta vyną ir įsipila sau į taurę, iš kurios gurkšnoja ant viryklės uždėjęs keptuvę ir įmetęs gumulą sviesto, kuris tuoj pat ištirpsta ir ima čirkšti.

Jam patinka gaminti valgį. Tą pomėgį atrado persikėlęs gyventi į Oslą prieš ketverius metus. Pirmą kartą gyvenime jam nebuvo patiekiamas valgis. Jis niekada nebuvo nieko gaminęs, tad turėjo išmokti net pačių elementariausių dalykų, pavyzdžiui, kaip iškepti kiaušinienę, išvirti bulvių, sutaisyti rudąjį padažą. Virtuvė buvo jo motinos valda, vaikams ten nieko nebuvo galima liesti, taip pat kaip garažas su visais įrankiais – tėvo valda, daiktai buvo neliečiami, tad nesunku paaiškinti, kodėl Haraldas ničnieko neišmanė srityse, susijusiose su praktiniais darbais. Galbūt dėl to jam taip patiko tokie dalykai, galbūt dėl to jis mėgaudavosi kiekviena akimirka, kai stovėdavo vienas virtuvėje ir ruošdavo valgį. Ir galbūt dėl to nepakęsdavo jokio pašalinio kišimosi, kai pats dirbdavo. Jeigu Ingrida atsitiktinai mentele pamaišydavo jo kepamus svogūnus arba įsmeigdavo peilį į bulvę, kad patikrintų, ar išvirė, jis pajusdavo, kaip jame kažkas susispaudžia. Jei būdavo gerai nusiteikęs, kaip dabar, pajėgdavo susitvardyti ir užgniaužti susierzinimą, galbūt atitraukdavo jos dėmesį klausimu arba pasipriešindavo tam nenusakomam pojūčiui pilve ir ramiai žiūrėdavo, kaip ji kišasi. Bet būdamas pavargęs to neatlaikydavo. Nors veikiausiai nutuokė, kad jos akimis tai buvo smulkmena, jis netylėdavo: *pasitrauk*; susierzinimas būdavo toks didelis, jog jo nesušvelnindavo net įsižeidęs, mažumą nustebęs jos žvilgsnis. Sau jis teisindavosi virtinėmis argumentų, kurie imdavo pašėliškai

suktis jo galvoje. Kaip ir šį rytą. Jis parėjo iš naktinio budėjimo pusę septintos, pavargęs ir suniuręs atsirakino duris ir iškart išgirdo, kad jie nemiega, pastatęs prie sienos krepšį, kratydamas galvą sustatė batus į eilę, kaip jie ir *turi* stovėti, o ji juos tiesiog nusispiria. Kai jis atidarė duris ir įėjo į svetainę, išgirdo stiprėjantį vaiko riksmą.

Ingrida sėdėjo ant lovos su Klausu ant rankų.

– Labas, – pasisveikino ji. – Ilga buvo naktis?

Vaiko veidelis iš pykčio buvo raudonas kaip burokas.

– Kodėl nepamaitini jo? – suurzgė Haraldas.

– Jis ką tik pavalgė. Čia kas nors kita.

Haraldas nuėjo į virtuvę ir atsipjovė kelias riekes duonos. Suvalgė jas stovėdamas prie spintelės ir išgėrė stiklinę pieno klausydamasis, kaip kambaryje Ingrida šnekina vaiką.

– Ar negali jo nors kiek pamaitinti? – paklausė jis, kai baigęs valgyti stovėjo tarpduryje žiūrėdamas į juos. – Man reikia numigti.

Ingrida atsistojo ir išėjo iš kambario, lyg negirdėjusi, ką jis pasakė.

Jis susierzino, bet paliko ją ramybėje ir, ruošdamasis miegoti, uždarė duris. Nusirengė, sulankstė drabužius, sudėjo juos ant kėdės prie lovos galo, palindo po antklode, kuri tebebuvo šilta nuo jos kūno.

Jis negalėjo pakęsti, kai ji atsukdavo jam nugarą. Negalėjo pakęsti, kai imdavo visiškai jo nepaisyti, staiga visą dėmesį skirdama vaikui ir apsimesdama, kad negirdi, ką jis sako, o kai jis pakartodavo, pažvelgdavo į jį savo tyru žvilgsniu ir viską apsukdavo taip, kad neteisus *jis*, o teisi *ji*. Kad jo priekaištai jai esą neesminiai, o štai jos priekaištai jam susiję su svarbiais dalykais.

Ką jis galėjo padaryti?

Jis girdėjo savo sūnų klykiant svetainėje ir negalėjo miegoti. Iš patirties žinojo, kad dabar neužmigs daugelį valandų ir visa diena bus sugadinta. Pabudęs jausis toks pavargęs, jog nebus jokio tikslo važiuoti į skaityklą, arba pabus taip vėlai, jog po kelių valandų jam vėl reikės eiti į darbą. Argi ne dėl jų kiekvieną naktį jis dirba toje sumautoje skylėje?

Bet *tai* nesvarbu. *Tai* nereiškia nieko.

Jis atsikėlė. Apsirengė. Nežiūrėdamas į juos per svetainę ramiai nuėjo į virtuvę. Atsisėdo. Be galo kantriai įsispoksojo tiesiai priešais save.

– Negali užmigti? – paklausė Ingrida iš svetainės.

Jis neatsakė.

Ji atsistojo tarpduryje viena ranka laikydama Klausą.

– Negaliu dabar su juo išeiti. Juk dar tik septynios, – pasakė ji.

– Viskas gerai, – suniurnėjo Haraldas.

– Sėdėsi čia ir lauksi? – paklausė Ingrida. – Gali trukti ilgai.

– Neužmingu, tai neužmingu. Ir nieko čia nepadarysi.

Ji pažvelgė į jį.

Jis atrėmė jos žvilgsnį. Matė, kad lūpų kampučiai tempiasi žemyn kaip visada, kai ji nesišypso. Raukšles po smakru. Nesupratingą žvilgsnį.

Jis pajuto niršulį kaip pykinimą pilve. Bet nieko nepasakė.

– Tada gali jį šiek tiek palaikyti, jei ketini čia sėdėti. Per tą laiką aš apsitvarkysiu.

Ji padavė jam Klausą ir nuėjo į vonios kambarį.

Pastarąsias minutes vaikas buvo ramus, bet, patyręs pasikeitimą, vėl ėmė triukšmauti. Haraldas priglaudė jį prie krūtinės ir pajuto, kaip jis įtempė visus raumenis, kad riksmas būtų kuo galingesnis, paskui sūnus kelias sekundes gokčiojo gaudydamas orą, kaip tik tiek laiko, kad tėvas spėtų pamanyti *na štai*, o tada vėl ėmė rėkti visa gerkle. Haraldas plačiu delnu glostė minkštą vaiko nugarytę, vaikščiojo po kambarį, nešiojo jį, supo ant rankų.

Klausas rėkė.

Iš vonios kambario jis girdėjo, kad į vonią leidžiamas vanduo. Ji *dabar* maudysis? Jis atsistojo prie lango, pakėlė vaiką prieš save, pamėgino užmegzti ryšį. Bet akys buvo užmerktos. Jis dar kurį laiką jį pasūpavo. Tada ūmiai praradęs kantrybę kietai prispaudė vaiką prie krūtinės ir skubiais žingsniais nuėjo į miegamąjį, paguldė į lovą. Niekas negelbėjo. Klausas klykė visa gerkle. Haraldas atsuko jam nugarą, pamanė, kad nusiramins, jei nesulauks dėmesio. Bet ne. Po kelių minučių jis vėl pakėlė įsiutusį ryšulėlį, nusinešė į svetainę, ant sprando apčiuopęs minkštas putnias raukšleles pajuto norą kietai sugniaužti, kad nutildytų jį, to nepadarė, tik nunešė jį į koridorių, priešais veidrodį, ten pakėlė rėkiantį vaiką, *štai kaip tu atrodai*, pamanė, *matai?*

Tuo pat metu iš vonios išėjo Ingrida.

– Ką tu darai?

Jai devyniolika metų. O jau persiėmusi bobiškų įpročių. Plaukuose balti suktukai, chalatas, šlepetės. Žvilgsnis, kuris visada teisus.

– Nieko, – atsakė Haraldas ir vėl priglaudė vaiką prie krūtinės.

Ji sustojo priešais juos ir ištiesė rankas, tarsi išvis nebūtų abejonių,

kad kūdikį laikyti turi ji.

– Ką tu prieš minutę *darei*?

– Imk, – pasakė Haraldas ir padavė jai vaiką. – Dabar neškis jį. Daugiau nebeištversiu. Man reikia pamiegoti. O kol miegosiu, kad būtų ramybė.

Netrukus jis išgirdo, kaip ji išėjo. Nusistatė žadintuvą antrai valandai ir vėl nusirengė. Bute buvo visiškai tylu. Bet miegas neėmė. Jis prasivartė daugiau kaip valandą, kol miegas, plyšys, į kurį jis nukreipė savo mintis, atsivėrė, išsiplėtė, ir jis įsmuko į tą tykią tamsą, kurią visuomet nešiojamės savyje kaip galimybę. Nesvarbu, kur būtume, miegas laukia mūsų. Anksčiau ar vėliau išsivaduojame nuo visko, kas mus slegia, ir atrandame ramybę. Bent kelioms valandoms. Paskui – viskas po senovei. Kaip ir tą priešpietį. Pabudęs Haraldas nieko negalėjo pakęsti, o Ingrida, matyt, tuoj pat tą pajuto, nes laikėsi nuo jo atokiau, tai pastebėjęs jis dar labiau susierzino: kodėl ji visą laiką šitaip taikosi, ar neturi *savo* nuotaikų, ar privalo absoliučiai *visur kur* jam nusileisti, taip pat ir šiuo atveju?

Bet jis nieko nesakė, kaip ir ji nesakė nieko. Be žodžių susikrovė daiktus ir išėjo, vis dar piktas ir suniuręs nupėdino gatve, kol jį gaubęs tirštas rūkas ūmiai išsisklaidė ir, pagaliau išniręs iš jo, jis galėjo matyti, ką iš tiesų padaręs, kaip blogai pasielgęs, nejau, mąstė jis, ir ištverti jį užplūdusią gėdą tebuvo vienas būdas: jis turėjo atitaisyti klaidą, ir kuo skubiausiai. Nes toks jis jau buvo, tai kartodavosi dažnai: tik išniręs iš tos miglos, po daugelio valandų, pats matydavo, kaip neteisingai pasielgė. Bet tada blogio galėdavo būti prisikaupę tiek daug, jog atsiprašymo nepakakdavo, o kai jis pajusdavo, kad ji tebegriežia apmaudą, viskas prasidėdavo iš pradžių.

Kas jį taip drasko ir plėšo?

Ingrida klausdavo to save. Ilgą laiką manė, kad tėvai nenori jo paleisti, nors gyveno kitame mieste, o kol jis buvo Osle, pasiekdavo jį tik kaip balsai telefono ragelyje. Bet kai pagaliau su jais susitiko, pastebėjo, kad jų paveikslas, kokį tapė Haraldas, nėra vienintelis galimas. Tada ji pirmą kartą suabejojo, ar siaubingieji jo vaikystės nutikimai tikri, ar jo išgalvoti.

Jie draugavo beveik metus, kol jis sutiko pristatyti ją savo tėvams. Ji primygtinai prašė. Po to, kas tarp jų įvyko pirmąją vasarą, ji norėjo, kad

jis parodytų pasauliui, jog dabar jie drauge, kad jaustųsi už tai atsakingas – ypač dėl santykių su tėvais, nes ji suprato, kad jis daugelį dalykų savo gyvenime nuo jų slepia bijodamas, kad jiems tai pasirodys nepakankamai gerai. O ji norėjo būti pakankamai gera. Be to, buvo nepaprastai smalsu!

Siunėvė pasakojo, kad jos brolis, Haraldo vaikystės draugas, tik kartą lankėsi jų namuose. Tada, kai jie buvo abiturientai. Vieną rytą Haraldas visą klasę pakvietė pusryčių, veikiausiai buvo kauštelėjęs ir su jam būdinga arogancija dėl nieko nesijaudino, nors sudužo taurė, aukštakulnių batelių kulnai subraižė parketą. Jis pasakęs *velniop!* ir, numojęs ranka, vypsodamas pastatęs patefoną per vidurį stalo svetainėje ir reikalavęs, kad būtų šokama. Pasak Siunėvės, klasės draugus ta viešnagė nemaloniai nuteikusi.

Apie tai ji buvo girdėjusi.

Ingrida paklausė Siunėvę, ar ji pažįsta jo seserį, Mariją, kurios dar nebuvo mačiusi ir apie kurią Haraldas akivaizdžiai nenorėjo kalbėti; tik retkarčiais ji girdėdavo, kaip jis apie ją užsimindavo, ir tai visada būdavo susiję su daugelio metų senumo įvykiais, jų vaikyste. Iš to, ką jis kalbėjo, ji suprato, kad buvo prie jos prisirišęs, juos teskyrė dveji metai, bet paskui, kažkuriuo momentu, kažkas atsitiko, ir dabar, rodės, ji nė neegzistavo.

Bet Siunėvė prisipažino dorai jos nepažinojusi, nes Marija buvusi drovi ir užsisklendusi, tikriausiai išsikėlusi gyventi kitur, gerai nežinanti, ir Ingrida nedrįso daugiau klausinėti, šiaip ar taip, Marija – vyro, su kuriuo ji ruošėsi susieti savo gyvenimą, sesuo, ir ką pagalvotų Siunėvė suvokusi, kaip mažai Ingrida žino apie jo šeimą, ką tai pasakytų apie jų santykius?

Taigi, kai paskui Haraldą pirmą kartą įžengė pro jų namo Kristiansane duris, ji nelabai žinojo, kas jos laukia. Šiek tiek jaudinosi, suprato, kaip Haraldui svarbu, kad ji padarytų gerą įspūdį. Kol jiedu važiavo traukiniu, Haraldas keletą kartų priminė, ką ji turėtų sakyti ir ko jokiu būdu nekalbėti.

Jo motina, kuri, prieš jiems ateinant, sukosi virtuvėje, pasitiko ją šypsena. Ji buvo mažesnė, negu Ingrida įsivaizdavo.

– Vadinasi, tu ir esi Ingrida! – pasakė ji.

Jos paspaudė viena kitai ranką, Ingrida tūptelėjo.

Ji turėjo žydras savo sūnaus akis. Ilgi, tamsūs, banguoti plaukai. Ir žalsvas kostiumėlis, kurį dabar dengė prijuostė.

– Jis svetainėje, – pasakė ji Haraldui, kuris stovėjo Ingridai už nugaros. – Nueikite su juo pasisveikinti.

Ji suprato, kad jis jų laukė: žvelgė pro langą ir tarsi atsitiktinai atsisuko, kai jie įėjo. Ant sienų – klasikinių motyvų paveikslai, kampe – odinis minkštų baldų komplektas, grindys užklotos tamsraudoniu kilimu. Langai buvo dideli, kambarys skendėjo šviesoje.

– Laba diena, – pasisveikino Ingrida.

Tėvas nužvelgė ją draugiškomis akimis ir padavė ranką.

– Aha! – tarstelėjo jis.

– Ingrida Hegrenes, – prisistatė ji.

Tėvas buvo su mėlynais marškiniais, pilkomis kelnėmis ir rudomis šlepetėmis, dėl kurių neatrodė toks oficialus, kaip ji tikėjosi.

Ką ji iš tikrųjų įsivaizdavo? Kad jis vilkės uniformą su perpete ir bus apsiavęs juodos odos auliniais batais?

Netrukus šias mintis išstūmė kitos. Ta šeima tarpusavyje bendravo visai kitaip, negu ji buvo įpratusi namuose. Čia buvo puoselėjamas pokalbio menas. Ir jų šnekos lengvumas Ingridos vaizduotėje susisiejo su pačia šeima, namu, kuriame jie gyveno, tais gražiais baldais, kurie neturėjo jokių matomų naudojimo žymių. Ant jų nebuvo žmonių pėdsakų. Jokių lako nuobrozdų ar įbrėžimų, jokių išlieto valgio dėmių, jokių gilių duobių, kurias išduobia kūnas, vakaras po vakaro sėdintis ta pačia poza, nė vienos riebaluotų plaukų dėmelės ant atramos galvai. Atrodė, tarsi jie neturėtų svorio. Tarsi būtų lapai, tarp kurių sklandė pokalbis. Nuo spaudimo jie nepastebimai suvirpėdavo, paskui pokalbis pakildavo ir nutūpdavo ant kurio nors kito. Taip dėmesys keitė kryptį, šneka lengvai kaip plaštakė plazdeno nuo vienos temos prie kitos. Svarbios buvo ne pačios temos, kaip Ingridai atrodė įprasta, – puoselėjama buvo forma, polėkis. Galbūt dėl to ji vėliau sunkiai prisiminė, apie ką ten kalbėta.

Kai jie susėdo prie stalo, Ingrida ant kelių pasitiesė baltą medžiaginę servetėlę kaip kiti. Haraldas įpylė į jos taurę vyno, motina per stalą padavė indą su bulvėmis, ji įsidėjo ir nusiuntė toliau, nepastebimai dirsčiodama į tėvą, kuris sėdėjo galustalėje lyg soste ir vienvaldiškai reguliavo pokalbį, aštrutėliu peiliu griežiniais pjaustydamas kepsnį.

– Mm! – sumykė tėvas. – Padažas šįkart tau nusisekė.

– Nusisekė? – pasakė motina ir nusišypsojo.

– Labai skanu, mama, – pagyrė Haraldas.

– Tai gerai, – atsakė motina. – Gal ir tu norėtum daržovių, Ingrida?

– Taip, ačiū, – atsiliepė Ingrida.

– Tai koks gi buvo pavasaris Osle? – pasiteiravo tėvas.

– Čia lijo ištisus mėnesius, – įterpė motina. – Galima sakyti, iki pat šiandienos.

– Ten taip pat oras buvo ne koks, – atsakė Haraldas. – Ar ne, Ingrida?

– Taip, – pritarė ši. – Buvo daug lietaus.

– Bet tu tikriausiai prie to pripratusi, – tarė tėvas nukreipdamas akis į ją. – Haraldas minėjo, kad esi kilusi nuo Sognefiordo?

– Taip, tai tiesa, – atsakė Ingrida.

– Mes juk kartą ten buvome, – pasakė motina ir pažvelgė į savo vyrą. – Prisimeni?

– Žinoma, kad prisimenu. Mes buvome Bergene. Dar lankėmės Vose. Bet juk tai – gabalas kelio nuo Sognefiordo?

– Taip, – atsakė Ingrida.

Ji pasidažė ant šakutės pasmeigtą kąsnelį mėsos į padažą ir atsargiai pakėlė prie burnos.

– Helevikas yra pačiam fiordo gale, ar ne? – pasakė Haraldas.

Ingrida linktelėjo galva.

– Ar tavo tėvas turi didelį ūkį? – paklausė tėvas.

– Nelabai, – atsakė Ingrida.

Ji pastebėjo, kad dabar jie žiūri į ją.

– Ar augina gyvulius?

– Karves. Laiko ir avių.

Ingrida jautėsi nedrąsiai, taip ir atsakinėjo: nedrįso leistis į ilgus sakinius, o kadangi jie atidžiai klausėsi, pauzės tarp žodžių tapo itin ryškios, ir kai ta šneka pasibaigė, ji žinojo, kad nepadarė jiems gero įspūdžio. Sėdėjo susigėdusi ir klausėsi, kaip pokalbis krypsta į kitas temas, valgydama svarstė, kaip galėtų tą įspūdį pataisyti.

Jie ilgai kalbėjo apie futbolą. Tėvas su jaunėliu priešpiet buvo stadione ir matė antrą sezono pralaimėjimą namuose. Haraldo tėvas keikė žaidėjų nesugebėjimą žaisti, brolis įterpė, kad būta gerų progų, tėvas pareiškė, kad jiems trūko pasitikėjimo savimi, be to, jie nervinosi ir perduodavo kamuolį kitam, vos gavę progą, nebuvo nė vieno, kuris *išdrįstų*! Kur dingo iniciatyva? Kur drąsa? Juk jie žaidė kaip bailiai! Pas-

kui jie ėmė aptarinėti komandos galimybes tik ką prasidėjusiame sezone. Prie pokalbio prisijungė ir Haraldas, o Ingrida pažvelgė į jį su nuostaba. Ji nė nenutuokė, kad jis domisi futbolu.

Ingrida buvo nustebusi ir mažumą sukrėsta: kaip jie gali sėdėti ir kalbėti apie futbolą, lyg tai būtų *svarbu*? Nes ši tema buvo aptarinėjama visai taip pat kaip ir kitos, ankstesnės.

Ingrida žinojo: gyvenimas – rimtas, o futbolas tėra žaidimas.

Bet akivaizdu, kad nė vienas kitas taip nemanė.

Tai buvo pirmoji Ingridos pažintis su pokalbio menu.

Ji sėdėjo tyli ir nedrąsi, suvokdama, kad tik ką buvo vertinama ir pasirodė nekaip. Haraldas mąstė tą patį, ji pajuto. Nenorėjo, kad jam tektų dėl jos gėdytis. Bet nebuvo tokia iškalbinga ir nemokėjo taip lengvai bendrauti kaip jo mama. Niekuo negalėjo prisidėti prie pokalbio kaip šis. Buvo nebyli, kukli, užsisklendusi. Tai kvaila, žinojo, nes nė vienas iš jų ne geresnis už žmones, prie kurių ji pripratusi, tačiau jautė pagarbą jiems, kurie buvo įvaldę tą pasaulį, gyveno tuose ištaiginguose namuose, kurių papročių ji neišmanė pakankamai gerai, kad galėtų jų laikytis neapsimetinėdama, tai buvo ne jai, ji turėjo vaidinti. Kad pavyktų, teko sutelkti visą dėmesį, tad jo nebeužteko būtinam lankstumui, kuriuo pasižymėjo kiti, savikliovai. Ji išsidavė, pamanė Ingrida, ir apie tai negalėjo klausti net Haraldą, tai buvo dalykas, kurio kiti nežinojo egzistuojant, ir apie tai užsiminusi sukeltų jų nuostabą.

Ingrida beveik baigė valgyti, kai prie stalo pirmą kartą įsivyravo tyla. Iš gatvės apačioje atskriejo mašinų ūžesys, įsklendė pro atviras verandos duris ir pasiekė juos kaip tolimas atbalsis, kurį ji tik dabar išgirdo. Peiliai tarškino porcelianą, taurės kojelė skambtelėdama palietė lėkštės kraštą, Gustavas prisipylė į taurę limonado, motina vėl padėjo įrankius į lėkštę su daržovėmis. Nebuvo iki šiol ir tų intymių garsų. Čepsėjimo, rijimo, kvėpavimo. Ingrida viską prisiėmė sau. Kai pokalbis nutrūko, ji neabejojo, kad jie galvoja apie ją. Ji buvo nepažįstamoji. Ji buvo nenuspėjamoji. Kaip ji reaguotų tam tikroje situacijoje, niekas iš ten esančiųjų neįsivaizdavo. Ką ji atsakytų į tiesų klausimą, jie visai nenutuokė.

Haraldas už nieką nesijautė atsakingas. Valgydamas sėdėjo tarsi palinkęs prie savęs, pamanė ji, susaistytas kažko, ko ji nežinojo, nes buvo ten per trumpai. Ją pačią varžė kas kita: taisyklės, kurias ji tik nuspėjo, bet kurių neišmanė, jų lūkesčiai.

Vėl pakėlusi akis ji pastebėjo, kad į ją spokso tėvas. Tyla jo nevaržo,

suprato ji, ir klausimas, kurį jis ištarė, skambėjo natūraliai, tarsi jis tik dabar, ją išvydęs, apie tai pagalvojo.

– Ar tikrai vieną vasarą dirbai Kristiansenų skalbykloje? – paklausė jis.

– Taip. Dirbau, – patvirtino Ingrida.

– Kokį jie tau paliko įspūdį?

Tėvas laikė pakeltą taurę laukdamas, kad ji atsakytų. Ingrida svarstė, ar gali dabar paimti servetėlę ir nusišluostyti lūpas, ar būtų negražu, nes servetėlė gulėjo ant kelių.

– Jie malonūs žmonės, – atsakė.

Ji pabandė nusišypsoti.

– Nė kiek tuo neabejoju, – tarė tėvas. – Bet, matai, prieš keletą metų jiems buvo iškelta byla. Dėl mokesčių vengimo. Ar jie tau ką nors minėjo?

– Ne... – atsakė Ingrida.

– Aišku, kad nieko jai nesakė, – įsiterpė Haraldas pakeldamas galvą. – Kodėl turėtų sakyti?

Ji gurkštelėjo iš taurės, pastatė ją ant stalo, paėmė servetėlę ir nusišluostė burną.

– Tikriausiai ką nors pastebėjai? Haraldas sakė, kad pas juos gyvenai?

– Ne visai, – atsakė Ingrida. – Aš nuomojausi kambarį.

Nusivaliusi lūpas, servetėlę laikė rankoje, nenorėjo būti pirmoji, padėjusi ją ant stalo.

– Na, štai! – šūktelėjo tėvas. – *Nuomoti* kambarį geriausiai dukters draugei!

Jis nusišypsojo.

– Juk tai juokinga. Bet kad jie *malonūs*, tikra tiesa.

Jis vėl pažvelgė į Ingridą.

– Čia tu teisi.

Motina pamerkė akį ir pakėlė jai lėkštę su mėsa.

– Prašom dar valgyti, – paragino ji.

Ingrida papurtė galvą.

– Ačiū, bet aš soti.

– Haraldai?

– Mielai pakartosiu. Bendrabutyje nedažnai tenka taip valgyti.

Vėl stojo tyla. Ingrida siurbčiojo vyną, pro langą žiūrėdama į sodą. Sienelė sodo gale buvo apskleista gebenėmis, stačiakampėje klomboje palei ją tankiai prisodinta raudonų ir geltonų tulpių, prie uolos, kuri

stačiai kilo tiesiog iš pievelės, o paskui leidosi kaimynų sklypo link, augo erškėtrožės, vienur kitur buvo prikaišiota visokių gėlių, kurias, kaip Ingrida spėjo, jie atsivežė iš vasarnamio. Atsiminimas, kurį pažadino tas reginys, buvo malonus. Suruseno blankus tuometinių jausmų atspindys. Pati to nejusdama, ji delne sugniaužė servetėlę.

– Ar galvoji dirbti mokytoja, kai baigsi mokslus, Ingrida?

Ji krūptelėjo ir, pastebėjusi, kad visi į ją žiūri, paraudo.

Tai buvo vienas iš klausimų, dėl kurių Haraldas ją perspėjo. Tėvas neprieštaravo, kad moterys įgytų išsilavinimą, tačiau ištekėjusioms ir turinčioms vaikų, jo galva, nedera reikštis profesinėje veikloje.

Tai ji turėjo atminti.

Ar jai meluoti?

Nejau Ingrida gali meluoti?

Ingrida? Ne!

– Taip, – atsakė ji po kelių sekundžių. – Tikiuosi.

Kol Haraldas spėjo įsikišti ir ją pataisyti, tėvas tarė:

– Manau, kad ir Haraldo laukia tokia dalia.

– Ir kas tave skatina taip manyti? – paklausė Haraldas.

– Pats geriau žinai, – atšovė tėvas.

Haraldas jau žiojosi atsikirsti, tačiau tėvas atėmė bet kokią galimybę priešgyniauti: padėkojo už pietus, pasakė, kad buvo labai skanu, ir pakilo nuo stalo.

– Ačiū už pietus! – padėkojo Ingrida.

Ji paėmė lėkštę, kad nuneštų ją į virtuvę, bet pastebėjo, kad Haraldas į ją žiūri.

– Palik, – tarė jis.

– Ne, ne, – paprieštaravo motina. – Labai malonu, kai kas nors padeda.

Tai buvo balandį. Tuomet Ingrida neįtarė, kad nėščia. Praėjo dar vienas mėnuo, kol ji pasisakė Haraldui, ir jiedu nusprendė susituokti. Ingrida taip ir nesužinojo, kodėl jo tėvai neatvyko į vestuves. Bet kai ji paskambino į Kristiansaną prieš pat gimstant Klausui, Haraldo motina jau kitą dieną atlėkė į Oslą, matyt, nujausdama, kad kažkas vyksta. Kartu su Haraldu aplankė juos ligoninėje. Paskui Haraldas atnaujino ryšius su tėvais, o praėjus beveik metams nuo tada, kai Ingrida pas juos pietavo pirmą kartą, jie vėl nuvyko į Kristiansaną aplankyti žmonių, kurie dabar buvo jos uošviai. Drauge keliavo ir keturių mėnesių Klausas. Ingri-

dos nepasitikėjimas savimi buvo toks pat didelis, tik šįkart dėl to, kad jie neatvyko į savo sūnaus vestuves, taigi dėl jos jį atstūmė. Kažkas, jų nuomone, buvo ne taip. Bet ji norėjo Haraldo, ne jų, o dabar jie susilaukė Klauso. To niekas negalėjo iš jų atimti.

Tačiau ji nepastebėjo jokių nesutarimų. Jo tėvai elgėsi visai taip pat kaip praėjusį kartą. Rodės, per tą laiką nieko nė neįvykę. Motina buvo tokia pat lipšni, tėvas – toks pat draugiškas, ta dirbtinoka maniera, kurią matydamas, žinojo ji, Haraldas nesitvėrė savame kailyje, būtent tai vadino *jo veidmainyste*.

Pasikeitė tik Ingrida.

Šiurpindama Haraldą, ji metė tiesioginį iššūkį jo tėvui. Šis pakomentavo politinę padėtį vienoje iš Afrikos valstybių, kur tuo metu vyko išsivaduojamasis karas. Pamokslaujamu tonu gynė diktatūrą, nes, šiaip ar taip, ji garantuojanti tam tikrą stabilumą, taigi esanti tenykščių gyventojų labui.

– Aš taip nemanau, – užginčijo Ingrida.

Jos balsas nuskambėjo daug silpniau, negu ji būtų norėjusi, tačiau poveikis buvo tas pats. Haraldas metė jai per stalą tūžmingą žvilgsnį, tarsi laukdamas, kad už jos tiesumą nubaustas bus *jis*.

– Nemanai? – nusistebėjo tėvas.

Jis pažvelgė į ją.

– Kokia nauda iš stabilumo, jei esi engiamas? – pasakė ji. – Juk jis skirtas tik mažumai.

– Galima ir taip sakyti, – pritarė jis. – Bet ką jie veikia su savo laisve? Juk puola vienas kitą žudyti, vos gavę progą.

– Negi dabar aptarinėsime politiką?

Tai motina pamėgino sušvelninti padėtį. Bet Ingrida atrėmė jos žvilgsnį.

– Tai svarbu, – pasakė ji.

– Taip, taip, – tarstelėjo tėvas.

– *Čia* jūs nenorite diktatūros? – paklausė Ingrida.

– Bet tai kas kita, – paprieštaravo tėvas.

– Ne, – atkirto ji.

– Ingrida nori pasakyti, kad visi turėtų būti geri vienas kitam, – įterpė Haraldas.

– Žinoma, – patvirtino Ingrida. – Ar kas nors mano kitaip?

Ji pažvelgė į tėvą. Tėvas nusišypsojo. Ji suprato, kad ji jam patinka. Kai po pietų su Haraldu išėjo į terasą, ji jam tai pasakė.

– Man rodos, kad aš patinku tavo tėvui, – pasakė ji.

– Nebūk *paika*, – atrėžė Haraldas.

Jis atsirėmė į mūro kraštą taip, jog buvo aišku, ką apie ją mano. Ji neatsakė, pravėrė duris, kad išgirstų Klausą, prisitraukė sodo kėdę prie sienos ir atsisėdo. Šešėliai sode buvo ištįsę, nuo jūros traukiantis vėjas šiureno medžius. Virpantys lapai, plazdanti vėliava, ūmūs balsai, atskriejantys nuo kelio apačioje, tolygus miesto ūžimas.

Ingrida pasitrynė delnais plikas rankas.

– Jie pradės apie tave kalbėti, vos mes išvažiuosime, – pasakė Haraldas. – Kaip manai, kodėl iš tikrųjų neatvažiavo į vestuves?

– Nežinau, – atsakė ji.

– Jis kvailina tave, supranti? O tu manai, kad *patinki* jam.

Haraldas papurtė galvą ir nuėjo į svetainę, palikdamas Ingridą vieną verandoje. Galbūt reikėtų padėti jo motinai virtuvėje, bet ji neturėjo jokio noro; praėjusį kartą ji puoselėjo šiokią tokią viltį, jog ta šaltoka šeimos laikysena prie pietų stalo laikina, tad, kai visi pakilo nuo stalo, ji pasisiūlė šluostyti indus, kol motina plaus, ir per kelias minutes suprato, jog formalus, mandagus bendravimo tonas galioja ir čia, virtuvėje. Haraldo motina nerodė jokios iniciatyvos. Ingrida pasijuto nejaukiai. Juk čia niekas nuo jos nepriklausė. Kol motina niūniuodama po nosimi plovė indus, Ingrida stovėjo šalia ir šluostė. Kartais jos susižvelgdavo. Tuomet anyta jai nusišypsodavo. *Ar tos draugės, pas kurią gyvenai, vardas Siunėvė?* – paklausdavo, arba: *Ar patinka gyventi Osle?*

Ne, Ingrida jų neperprato.

Kai Haraldas nuėjo vidun, ji žinojo, kad atrodys keistai, jei viena ten sėdės. Be to, darėsi šalta. Dabar, kai saulė buvo arti laidos, ji pajuto, kaip iš tikrųjų vėsu.

Ji atidarė duris ir įžengė į šilumą. Ant sofos sėdėjo Haraldo motina su Klausu ant rankų. Ji lenkė galvą prie jo veiduko ir marmaliavo, sukeldama vaikui daug džiaugsmo.

– Koks jis dailutis! – pasakė ji, kai Ingrida sustojo priešais juos.

– Taip, argi jis ne gražus? – pritarė Ingrida.

– Ar matei mažo Haraldo nuotraukas?

– Ne.

– Palauk, tuoj atnešiu. Žinok, jie truputį panašūs.

Ji padavė Klausą Ingridai ir išėjo iš kambario. Grįžusi atsisėdo ant sofos ir ėmė žiūrinėti senas Haraldo nuotraukas, darytas tuo metu, kai

niekas dar nežinojo, kaip klostysis jo gyvenimas, kai siužetas su juo, kaip pagrindiniu veikėju, dar tik mezgėsi. Jis keliavo per dienas kaip laiko pionierius, nežinodamas, kas jo laukia. Nuolatos įkalintas dienoje prieš kitą dieną, mėnesyje prieš kitą mėnesį, metuose prieš kitus metus. Viena didžiulė dabartis, kuri iš penktojo dešimtmečio nusitęsė į šeštąjį, iš šeštojo – į septintąjį, iki pat čia, kur jis yra dabar, buto Teresos gatvėje, prie Bišleto, Osle, virtuvėje, 1967 metų balandžio mėnesio pabaigoje. Klauso tėvas, Ingridos vyras, Elsės ir Kristiano sūnus. Gustavo ir Marijos brolis. Dvidešimt dvejų, netrukus – dvidešimt trejų, stovi šluostydamas drėgnus minkštos mėsos gabalus susukta tualetinio popieriaus juosta. Keptuvėje priešais jį sviestas parudęs. Jis užmala ant kepsnių pipirų ir sudeda juos į keptuvę. Čirškesys šauna aukštyn kaip pabaidytas paukštis iš krūmo ir pripildo visą virtuvę. Haraldas atsisuka pažiūrėti, gal kartais ji pabudusi, stovi ir žiūri į jį.

Ne, nestovi ir nežiūri.

Tačiau pabudusi.

Nuo tada, kai jis pradėjo kuistis virtuvėje, Ingrida gulėjo atsimerkusi ir galvojo. Tačiau kai jis įeina pro duris, užmerkia akis, kad galėtų su nuostaba jas praplėšti, kai jis džiūgaujančiu balsu praneša, jog pietūs paruošti!

Dabar ji junta jo signalus ir žino, kad nebus atstumta, kai atsikėlusi prieina prie jo ir apkabina.

– Tu mums paruošei pietus? – nustemba ji.

– Mane ėmė graužti sąžinė, – prisipažįsta jis. – Pastarąsias dienas nelabai gražiai su tavim elgiausi.

– Ką gi tu paruošei?

Jie nueina į virtuvę. Ji pastebi vyną, pastebi mėsą, jis patenkintas, abu susėda valgyti, o tamsa gatvėse už lango sutirštėja. Jis kuria planus, galbūt jam pavyks gauti darbą gimnazijoje, galbūt jiems reikėtų dar vieno vaiko, kad Klausas nebūtų vienas, galbūt jie galėtų persikelti į pietus, arba, jeigu jos namų ilgesys pasidarys nebepakeliamas, važiuoti į vakarus. Jam juk patinka Bergenas, tai puikus miestas, tada ji būtų netoli savo tėvų. O jeigu jis dirbtų lektoriumi, jie būtų pakankamai apsirūpinę, tad ir ji galėtų baigti savo mokslus, argi tai nebūtų puiku?

Jie nusipirks namą, bus tikra šeima, tik pirmiausia reikia įveikti šį sunkmetį. Nes nėra idealu gyventi taip, kaip jie gyvena dabar, kai jis

naktimis dirba, dienomis mokosi, o ji viena augina Klausą. Nenuostabu, kad kai kada jie vienas ant kito įsiunta. Bet juk tai netruks amžinai.

Jų laukianti bendra ateitis, pasakė jis ir kilstelėjo taurę.

– Už mus, Ingrida.

Ji atsargiai palietė jo taurę savąja, nusišypsojo.

– Už mus, – pasakė ji.

7

– Užtrenksi savo pusėje? – paklausia Haraldas, įkišdamas raktą ir užrakindamas mašinos dureles.

– Taip, užtrenkiau, – atsiliepia jo mama.

Ji atsisagsto paltą ir stumteli rankinę giliau po pažastimi. Klausas stovi prie lauko durų ir laukia, žiūri į juos.

Automobilių stovėjimo aikštelė puspilnė. Besileidžiančios saulės spinduliuose per asfaltą driekiasi ilgi pušų šešėliai. Klausas pamato kelis balandžius ir puola juos gaudyti. Prajunka, kai šie ima bėgti priešais.

– Ateik čia! – sušunka Haraldas, greta motinos žengdamas per aikštelę. – Klausai!

Klausas pastovi, žvilgsniu nulydi balandžius, tada apsisukęs atbėga pas tėtį ir močiutę.

Įėję į vidų, visi kartu užlipa laiptais, Klausas įsikibęs močiutei į ranką, tėvas rodo kelią ilgu antro aukšto koridoriumi, sustoja prie langelio ir krumpliu pabarškina į stiklą.

– Džiaugiesi? – paklausia močiutė dirstelėdama į Klausą.

– Truputį, – atsako šis.

Pro duris įžengia baltai apsirengusi slaugytoja, pasilenkusi atidaro langelį.

– Mes pas Ingridą Vankel, – taria tėvas. – Galime įeiti?

Ingrida stovi prie lango. Ji atsisuka į juos. Klausas nubėga per palatą, ir ji šypsodamasi jį pakelia.

– Kur vaikelis? – paklausia jis.

– Miega, – atsako Ingrida. – Nori pamatyti?

Klausas rimta mina linkteli.

– Pasiruošusi važiuoti? – paklausia Haraldas.

– O, taip. Jau kelios valandos, kai pasiruošusi.

– A, štai ir jis, – prabyla močiutė.

Pro duris įeina slaugytoja. Ant rankų laiko naujagimį, įsuptą į apklotą.

– Ar čia tas vaikelis? – paklausia Klausas.

Lyg prisibijodamas pastovi, pažiūri į tą ryšulėlį, kurį dabar apstoja trys suaugusieji. Kai jo mama, laikydama miegantį kūdikį, atsisėda ant lovos krašto, jis prisiartina. Ilgai spokso į naująjį savo brolį.

– Gyvenime nesu matęs keistesnio vaiko! – pareiškia jis ir nusijuokia.

Automobilis lekia pietų kryptimi besibaigiančios vasaros vakarą. Jau po valandos kelio ima kristi sutemos. Netrukus Klausas užmiega šalia mamos ir naujagimio brolio ant galinės sėdynės. Priekyje sėdi tėvas ir močiutė. Kraustuliai suvežti, išvakarėse Haraldas buvo nuvažiavęs patikrinti, viskas gerai, liko tik įsikelti patiems.

Ingrida nekantrauja pamatyti. Nebuvo ten nuo ankstyvo pavasario, kai namas buvo vos pradėtas – pamatai vidury akmenyno, ir viskas, tačiau jai patiko. Statybvietę iš visų pusių supo miškas, už kelių šimtų metrų – jūra, ji pamanė, kad ten daug erdvės ir bus gera vieta augti Klausui ir mažyliui, kurio laukėsi.

Ir kainavo nedaug. Haraldas ieškojo darbo gimnazijoje po visą šalį, bet vienintelius pasiūlymus gavo iš mokyklų toli šiaurėje, o ten jie nenorėjo važiuoti, todėl po ilgų dvejonių jis pasitenkino mokytojo vieta vienoje jaunimo mokykloje. Užtat savivaldybė suteikė sklypą. Ir namas nebuvo brangus. Galės išsimokėti.

Jie važiuoja plentu E 18. Kerta Vestfolo ir Telemarko apskritis, pervažiuoja Breviko tiltą, pralekia pro Kragerėją, pro Sėrlano vartus, palieka už savęs Risėrą, Tvėdestraną, Mūlaną, Eidehavną ir kryžkelėje už Saltrėdo pasuka į kairę, tada įveikia paskutinę aukštumą priešais Trumėjo tiltą.

Rugpjūtis, 1970 metai, netrukus pirma valanda. Važiuodami paskutinius kilometrus, jie svarsto, kokį vardą duoti naujagimiui. Nors tėvai jau seniai apsisprendę, jie smaginasi, siūlydami visokius variantus, mat jis dar nekrikštytas. *Tenesas*, taria tėvas, *fu*, pasibjauri močiutė, *o ką, jeigu Mozė*, pasiūlo mama, *toks buvo mano proprosenelio vardas. – Mozė?* pakartoja tėvas, *o kuo blogai Judas?*

– Man rodos, pasilikite prie to, ką jau išrinkote, – pasako močiutė, kai automobilis užvažiuoja ant tilto ir iki vietos telieka keli šimtai metrų.

– Ir man taip atrodo, – pritaria mama ir paglosto kūdikiui skruostą. – Tikriausiai tavo vardas bus Henrikas.

– Argi negerai skamba, mama? Henrikas Vankelis?

– Taip, – atsiliepia močiutė. – Turbūt taip geriausia.

Kai jie išsuka iš pagrindinio kelio ir ima kilti į paskutinę kalvą, žibintai, skrosdami tirštą tamsą, atveria šviesos tunelį su žvyrkeliu viduryje ir medžių eilėmis abipus. Aplinkui riogso krūvos išsprogdintų uolų skeveldrų, žemkasė su atremtu į žemę kaušu, ratinis traktorius, barakas ir tušti keturių statomų namų griaučiai šlaite.

– Štai čia, – praneša Haraldas.

Už kokių dvidešimties metrų žibintai apšviečia nedažytą namą. Automobilis įsuka į keliuką ir sustoja prie pat namo sienos. Klausas tebemiega.

– Gal gali jį paimti, Haraldai? – paprašo Ingrida, laikydama kūdikį ir žvelgdama į namą priešais save.

– Gražus išėjo! – pasidžiaugia ji.

– Dar pamatysi! – taria Haraldas. – Kai užsiveisime čia sodą!

Jis pasisuka į motiną.

– Sklypas didesnis, nei gali pasirodyti, – pasako jis. – Gale namo, miško pusėje, galvojame pasisodinti daržovių.

– Aš galiu paimti berniuką, – taria ji, atidaro dureles ir atsargiai iškelia miegantį vaiką.

Šis suniurzgia, tačiau nepabunda.

Haraldas atrakina namo duris, uždega palubėje šviesą ir nuveda jas į antrą aukštą, kur yra miegamieji, svetainė ir virtuvė. Jų žingsniai aidi tuščiuose kambariuose. Svetainės viduryje į krūvą sukrautos dėžės, aplinkui sugrūsti jų baldai. Stovi ir jos tėvų dovanota skrynia, šeimos vertybė, kurią ji dabar atidžiai apžiūri, ar nenukentėjo pervežama.

– Viskas gerai, – pasako Haraldas. – Jau tikrinau.

Jo motina nueina į vieną iš miegamųjų ir paguldo įmigusį vaiką į lovą prie lango. Nepažadindama nurengia jį ir apkloja atsipalaidavusį kūnelį, o Ingrida su Haraldu vaikštinėja po namo kambarius. Susijaudinę kalbasi prislopintais balsais. Kai jiedu įžengia į virtuvę, Haraldas įbakština tarp spintelių viryklę, o Ingrida nueina kavinuko, gulinčio vienoje iš kartoninių dėžių. Ji pripila indą vandens ir įjungia viryklę. Tamsoje sušvinta raudona akis. Jie geria kavą prie stalo svetainėje, tarp dėžių. Haraldas palydi motiną į kambarį pusrūsyje, kur jai paklota lova. Kai vėl grįžta į viršų, randa Ingridą sėdinčią ant lovos krašto ir žiūrinčią pro

langą, į viržyną už namo, kur prie naujųjų kaimynų durų šviečia lemputė.

– Taigi pagaliau mes čia, – taria Haraldas. – Ar tau patinka?

Ji linkteli galva.

– Bet keista, kai pagalvoji, kad visa tai mūsų. Kad tai – mūsų namas. Tau taip neatrodo?

– Keista? Ne, kodėl turėtų būti keista?

Ji nusišypso, pakyla ir pradeda nusirenginėti. Haraldas atsistoja priešais langą.

– Apie ką mąstai? – paklausia ji nuo lovos, uždega lempą, kurią jis praėjusią dieną prisuko prie sienos, ir įsmeigia žvilgsnį į žmogų, stovintį už kelių metrų nuo jos.

Jis neatsako. Stovi nebylus ir žvelgia į tamsą.

Tą naktį abu pabunda nuo mano riksmo. Tai mama pakelia mane ir prispaudžia sau prie krūtinės, tai ji nešioja mane po kambarį, be paliovos man tyliai kalbėdama. *Ar tau taip blogai*, šnabžda ji, *Henrikai, mažuli, ar tau taip blogai? Na, na*, kušta ji, *na, na*. Jos balsas ramina, jos balsas mane numaldo. Aš nežinau, nei kur esu, nei kas esu, tik žinau, kad dabar ji šalia. Užuodžiu jos kvapą, girdžiu jos balsą, žinau, kaip gera gulėti prie jos kūno, jausti šilumą, įsisiurbiu į jos krūtį ir geriu jos pieną, kai kada išgeriu per daug ir atpilu, tada ji mane nušluosto, priglaudžia prie peties, kalba tyliu balsu. *Na, na, Henrikai, na, na*. Ji prausia mane, ji perpila mano kūnelį drungnu vandeniu, ji šluosto mane ir pudruoja mane, ji kiša mano rankas į mažų švarkelių rankoves ir mauna man kelnes, ji riša man ant galvos kepures ir guldo į vežimėlį, paskui ilgai vaikščioja po apylinkes. Ji paima mane ant rankų, kai rėkiu, paguldo, kai užmingu. Nežinau, kas ji tokia, bet atpažįstu ją, kaskart, kai ji prieina, pajuntu jos artumą. Išgirstu tylų balsą.

Na, na, mano berniuk. Na, na.

Tik kitą dieną jie galėjo dorai pamatyti vaizdą už lango. Tai, kas praėjusį vakarą atrodė kaip juodas stūksantis šešėlis, dabar buvo nedidelis medžiais apaugęs kalnelis, besileidžiantis į miško paklotę, kur vyko statybų darbai. Nuo ten šlaitas keletą šimtų metrų leidosi į siaurą įlankėlę, nematomą iš namo. Paskui ji platėjo į sąsiaurį, skiriantį salą nuo žemyno, ir tą jie jau galėjo regėti: mėlyną vandens kaspiną virš medžių viršūnių, praėjusį vakarą pervažiuoto tilto atramas. Jie matė, kaip kelias su

abipus nutįsusiomis sklypų eilėmis lanku apsuka kalvą, paskui pro kalną nuvingiuoja į ilgą lygumą, kur taip pat juostomis išsprogdintos uolos.

Ten aš turėjau užaugti.

Mano tėvams tai tebuvo vieta, kurioje jie gyveno. Man – visas pasaulis. Tebejuntu savotišką jaudulį, kai pasakau sau, jog bet kada galiu ten sugrįžti. Namai tikrai stovi, kaip stovėjo tada, kai juos palikome, ir gyventojai būtų tie patys, jeigu pabelsčiau į duris ir prisistatyčiau, truputį vyresni, tačiau atpažįstami. Kai pagalvoju, kad ničniekas man netrukdo iš tikrųjų ten parvažiuoti, pajuntu tokią stiprią trauką, jog nebelieka prasmės sau kartoti, kad juokinga *to* ilgėtis. Nes kas gi ilgisi grupės eilinių *Block Watne* namų, kas leidžiasi sujaudinamas minties apie kiaurus metus sode riogsantį kaimyno kempingo vagonėlį, toliu dengtus garažų stogus, ant namų sienų pakabintas kopėčias ir trobeles iš miške surankiotų medžiagų? Kas pasiilgsta skiedinio kvapo ir blerbiančio betono maišytuvo, kurį kaimynai kasmet išsitraukdavo iš garažo ir imdavosi įgyvendinti naujus sumanymus? Kas vaizduojasi akmenų užtvarą, skiriančią pagrindinį kelią nuo kalniuko, kur kiekvieną žiemą su čiuožimo lapais ir rogutėmis čiuožinėja vaikai, ir iki ašarų susigraudina, kas glamonėja tą statybvietę mintimis, tarsi tai būtų žymi vieta, turinti ilgą istoriją, siekiančią antikos laikus, – dulkėtas kaimelis Alpių papėdėje, vienos iš pasaulio metropolijų kvartalas, Viduržemio jūros uostas, kur vis dar galime atsekti romėnų architektūros pėdsakus, maurų įtaką, vienur kitur – viduramžių sienos liekanas ir biblioteką su saugomais alchemikų raštais, kuriuos vis dar galima ten išvysti?

Bijau, kad tai aš.

Nesu dėl to kaltas. Aš iš ten kilęs, ten užaugęs. Naujakurių gyvenvietė Norvegijos pietuose. Ji plyti be jokio savitumo ir auros. Vieta, neturėjusi jokios istorijos, kol ten neatsikėlėme mes. Pulkais suvažiavome iš visos šalies aštuntojo dešimtmečio pradžioje. Iki tol ten nebuvo nieko, išskyrus mišką. Tada buvo išsprogdintos uolos, tada buvo pastatyti namai, tada buvo užveisti sodai. Kvadratinės vejos su menkais liaunučiais vaiskrūmiais ir apvaliais gėlynais. Iškilo tvoros, prie jų buvo susodintos gyvatvorės. Buvo pastatyti garažai, suręstas vienas kitas šiltnamis, o prie akmeninės tvoros miško pusėje galbūt užsodintas daržas. Paskui namai buvo didinami, automobiliai, kasdien statomi garaže, keičiami kiek brangesniais. O kiekvieną pavasario ir vasaros popietę soduose prasidėdavo veikla. Kažką jie vis norėdavo užauginti. Kažką norėdavo pasiekti.

Bet jiems nepavykdavo. Tas sumanymas buvo neįgyvendinamas. Vietovė nepasidarė nei gražesnė, nei patrauklesnė, kad ir kaip jie to troško, priešingai – kuo įnirtingiau jie triūsdavo, tuo labiau išryškėdavo istorijos ir savitumo trūkumas, kurį jie mėgino paslėpti. Niekas pasaulyje neužglaistys to fakto, kad ten nėra nieko, kas būtų atsiradę anksčiau kaip 1970-aisiais. O labiausiai išduoda vardai. Gatvės ten vadinasi *Slyvų gatvė*, *Aviečių gatvė*, *Obuolių gatvė*, *Kriaušių gatvė*. Vardai nesusiję su jokiais istoriniais įvykiais, nuo jų nedvelkia praėjusių laikų dvasia, viskas, ką jie gali priminti, tai vieną 1969 metų dieną įvykęs savivaldybės Plano komiteto posėdis, į kurio darbotvarkę buvo įtraukti pavadinimai.

Gyvenvietė buvo be istorijos. Vietovė, kurioje ji pastatyta, suprantama, ją turėjo: ilguose riedulių nuklotuose paplūdimiuose gali aptikti fosilijų su atspaudais vabzdžių, gyvenusių tuomet, kai pasaulyje dar nebuvo žmonių, kai kada kur nors galulaukėje prie miško atsiranda strėlių antgalių ir titnaginių įnagių, liudijančių, kad sala dar akmens amžiuje buvo apgyventa žmonių, yra ten ir vikingų eros kapaviečių, nedidelė Kongshavno gyvenvietė aprašyta to paties meto šaltiniuose, o XII amžiaus bažnytėlė pastatyta vietovėje, kurios pavadinimas mena laikus, kai buvo atnašaujama seniesiems dievams, ir kaip tik čia vieną 1769 metų žiemos dieną nuskendo vergų laivas „Fredensborgas“, likus šimtmečiui iki burlaivių klestėjimo laikų, kai Arendalo uoste, esančiame už kelių kilometrų, vos išsitekdavo laivai iš visų pasaulio kraštų.

Žinoma, jų čia prieš mus vaikščiota, žinoma, jų čia būta. Bet ir tuos pėdsakus ištaškė dinamitas likus metams iki mūsų atvykimo, vietovė buvo apversta aukštyn kojom, kaip ir laikas. Įkūrus statybvietę, pradėtas naujas laiko skaičiavimas: prieš 1970-uosius ir po.

Ir tie, kas ten atsikėlė, nebuvo susiję su vieta ar jos istorija. Naujakuriai atvyko iš įvairių šalies kampelių: iš Hamerfesto, Lingeno, Būdės, Kristiansiuno, Olesiuno, Bergeno, Stavangerio, Hėnefoso, Brumiundalo. Nedidelės jaunos šeimos, kurių galvos buvo tik ką baigę studijas ir dirbo savivaldybės administracijoje, buvo žurnalistų ir mokytojų, kai kurie turėjo amatininkų profesijas, – tai mūrininkai, tipografai, staliai, dažytojai, – moterys, jei tik nesėdėjo namie su vaikais, dirbo sveikatos apsaugoje. O vaikai? Visi jie mokėjo dvi tarmes: namuose šnekėdavo, tarkim, Olesiuno, Būdės ar Stavagerio tarme, o kitur kalbėdavo taip, kaip įprasta saloje. Tie, kurių tėvai buvo kilę iš skirtingų kraštų, taip

susipainiojo, jog turėjo susikurti savo variantą, kol pradėjo lankyti mokyklą ir ten, kartu su mokiniais, kilusiais iš salos senbuvių šeimų, sparčiai prisitaikė prie naujų reikalavimų ir netrukus jau šnekėjo salos tarme, tegu ir su mažais nukrypimais ir mažiau tarmybių nei vietiniai vaikai.

Ir papročiai namuose buvo skirtingi, pagal tai, iš kurio krašto kilę tėvai. Viskas buvo daroma skirtingai, viskas atliekama su skirtingu temperamentu. Kadangi namai stovėjo taip tankiai ir visi vaikai buvo bendraamžiai, jie kasdien varstydavo vieni kitų duris, per sodą lakstydavo pas kaimynus, žiūrėdavo pro langus, matydavo, kaip kas daroma kitur – viskas buvo ant akių, vaikai žinojo viską apie visus, bėgiodavo iš namo į namą, vakarais sėdėdavo vienas kito kambariuose, tad paskutinės naujienos plisdavo per gyvenvietę kaip ugnis. Nes, kad ir kokie būtų skirtumai, kai žaidžia vaikai (o jie žaidžia kiekvieną mielą dieną ištisus metus), lieka tik panašumai. Taigi jie gyveno dvilypiame pasaulyje: skirtingi namuose, panašūs už namų slenksčio. Ir daugelis iš tų, kurie ten užaugo, vieną dieną persikėlė į namą šalimais, suręstą gal net tame pačiame sklype kaip ir jų tėvų namas, nes taip atsitinka, arba vienoje iš naujųjų statybviečių kitoje salos vietoje, tad gyvenvietė pradeda pamažu rašyti istoriją, atsiranda saitai, giminystės ryšiai: vaikinui iš Slyvų gatvės 6 į akį krinta dvejais metais jaunesnė mergina iš Meškų gatvės 7, jie visada pažinojo vienas kitą, tai žaisdavo kartu, tai pykdavosi – bet dabar jie vienas kitą pamato, susituokia, susilaukia vaikų, įsikuria netoliese.

Taip išsilygina skirtumai, per kelias kartas ir gyvenvietė bus įgijusi savo istoriją, savo gylį, užmezgusi ryšius su gamtovaizdžiu ir laiku, kuris pro ją praėjo.

Vis dar pasivaikštau ten mintimis prieš užmigdamas. Vos tik užmerkiu akis, regiu ryškų vietovės vaizdą. Ten viskas prasidėjo. Nuo tos vietos prasidėjo pasaulis. Palaipsniškas pažinimas. Nuo namo, sodo šalia, kelio, kalno, miško, ežero, iki miesto, krašto, šalies, žemyno, pasaulio dalies ir iki tos dienos, kai aš, būdamas septynerių, užrašau savo vardą: *Henrikas Vankelis, Visata, Žemė, Europa, Norvegija, Aust Agderis, Trumėjas, Slyvų gatvė 1, mano kambarys* ir tokiu būdu pasiskelbiu esąs absoliutus Visatos centras.

Karūnavimas.

Henriko karalius Henrikas. Karalystė, kuri tik pastaraisiais metais

turėjo pakankamai pajėgų ir pažengė pakankamai toli, kad apžvelgtų ankstesniąją karalystės istoriją, labai ilgai glūdėjusią tamsoje, kuri buvo laikoma absoliučia. Tiesa, kai kurie epizodai išliko, mat buvo pasakojami tiek kartų, jog įsitvirtino ir tapo karalystės mitologijos dalimi. Pasakojimai apie pažeminimus, paklusnumą ir nesibaigiančius įžeidinėjimus. Pasakojimai apie didvyrišką drąsą ir pyktį, tokį didelį, jog jis darydavo stebuklus ir kuriam laikui nuvesdavo liaudį į šviesesnę būtį.

Nedaug ką atsimenu iš pirmųjų savo gyvenimo metų. Kartais pamanau, jog kažkas manyje tuos atsiminimus pragaišino, panašiai kaip anksčiau miške būdavo paliekami išsigimę, luoši vaikai. Tai reikėdavo padaryti iškart po gimimo, kai dar nespėta prie jų kaip nors prisirišti. Atplėšti nuo motinos, išnešti, paguldyti ir skubėti atgal, kol riksmas nesukėlė gailesčio.

Ar ne taip elgiamės ir su vaikystės išgyvenimais? Ir jie užmirštami, išstumiami, vos tik praeina. Išlikusi tik saujelė, jiems pavyko išsilaikyti, bet sugrįžę aplink save sėja siaubą, visi jų baidosi. Išsigimimas, dėl kurio kadaise jais atsikratyta, augo kartu su jais, tapo ryškesnis, skaudesnis, bjauresnis. O metai, kuriuos jie praleido vienumoje, neleido jiems išmokti civilizacijos reikalavimų. Jie kriuksi ir šnypščia, jie išsigąsta menkiausio staigaus judesėlio, tada bėga į šalį ir stebeilija į pasaulį didelėmis vaiko akimis. Jų neįmanoma išmokyti, jie paženklinti dykynėje praleistų metų, jie kaip vilkai. Nors aprengi juos prašmatniais drabužiais, apauni išblizgintais batais, mėgindamas padaryti panašius į kitus atsiminimus, iškart matai, kad jie kažkokie keisti, tie pamesti vaikystės atsiminimai, kažkas juose ne taip, kažkas netinka.

Geriausia palikti juos ramybėje. Gyventi toliau, tarsi jų nė nebūtų, pamėginti užmiršti tą siaubingą akimirką, kai jie buvo pamesti, palikti likimo valiai, ir tą ausis veriantį riksmą.

Palikti. Eiti toliau per gyvenimą.

Mes išsikėlėme iš gyvenvietės pirmieji, tą vasarą, kai man suėjo keturiolika ir ką tik buvau baigęs septynias klases. Klausas, kuriam tebuvo likę metai gimnazijoje, nutarė pasilikti, norėjo nuomotis kambarį ir užbaigti paskutinę klasę. Gerai, pasakė tėtis, bet išsilaikyti turėsi pats. Taigi Klausas pasiėmė studijų paskolą ir nusprendė niekada mūsų nebelankyti. Man buvo leista atvažiuoti pas jį, taip pat – mamai. Bet ne tėčiui. Klausas nebenorėjo su juo turėti nieko bendra.

Mes persikėlėme į miestelį už kelių dešimčių kilometrų nuo Kristiansano, prie upės, ten baigiau likusias jaunimo mokyklos klases, pradėjau mokytis gimnazijoje tais pačiais metais, kai mama išvažiavo tęsti studijų, tad kurį laiką gyvenau vienas su tėčiu, kol jie po kelių mėnesių nusprendė nebegyventi kartu – ji sugrįžo, o jis išnyko iš mūsų gyvenimo. Tada ir Klausas atvažiuodavo į svečius.

Tą vasarą, kai baigiau gimnaziją, išvažiavau į Bergeną studijuoti. Ten gyveno Klausas, ten per kelias savaites mes vėl suartėjome.

Buvo gera.

Buvo gera vėl būti su Klausu, buvo gera pradėti studijuoti.

Mokiausi Bergene šešerius metus, buvau bebaigiąs mokslus, kai įsidarbinau Šiaurės Norvegijoje, netoli devynių mėnesių gyvenau ten, kol turėjau išvykti ir atsiradau čia, Kristiansane, šiame kambaryje, kur dabar ir tysau.

TREČIA DALIS

1

Nors ir tvirtai pririštas prie denio, prietaisas klibčioja ir slidinėja, laivapriekiui skrodžiant ilgas sąmonės bangas. Turėtų būti nebetoli, pamanau ir pažiūriu į laikrodį. Netrukus penkios. Guminis gobtuvas, kuriuo aptempta galva, nutolina visus garsus, įkyriai pagarsindamas mano alsavimą. Kai greitis sumažėja, nelanksčiomis kojomis nužirglioju prie naro kapsulės, paskutinį kartą delnu paliečiu šaltą metalą, tada užsimaunu pirštines. Vienas vyras pasiruošęs įjungti kraną. Aš užsidedu šalmą ir įlipu. Pro iliuminatorių matau, kaip kinta regėjimo kampas, kai mus kelia aukštyn. Kelias minutes pakabaliuojame ore, tada kapsulę apgaubia vanduo ir aš užvedu variklį, kad nusileisčiau į gelmę.

Vos kelių metrų gylyje šviesa, sklindanti iš viršaus, pranyksta. Viską apgaubia tamsa. Lieku vienui vienas. Turėčiau bijoti, bet jau įpratau; kiekvieną naktį štai taip leidžiuosi į savo sielos gelmę ieškoti nepažįstamų atsiminimų. Kartais pamanau, kad patys seniausi atsiminimai išmirę, jų niekur nėra, todėl niekada jų neužtinku.

Ar vaikystės atsiminimus pakeičia kiti, ar taip būna: prisikaupia tiek naujų, šviežių, jog išstumia senuosius? Jei taip, kur išstumia? Kur jūs pasidedate, mano senieji atsiminimai? Ir kas jus ten nuveda?

Jūs elgiatės kaip tinkami. Panyrate į smegenų tamsą ir iškylate naktimis, kai miegu, puikuojatės, nardote kaip delfinai, kai manęs nėra ir negaliu matyti, mėgaudamiesi didžiule laisve, kurią miegas suteikia mintims.

Elgiatės kaip tinkami. Jūs slapstotės, panyrate į sąnašas ir ūmiai iškylate, visada nelauktai. Kai aš pats ieškau, kai pats nusileidžiu į gelmę, jūsų ten nerandu. Kiek noriu, galiu žvalgytis po tamsą, jūs nepagaunami. Ir taip vakaras po vakaro. Tarpais pakreipiu žibintą kitu kampu ir šviesos kūgis, išsiskleidęs tylos jūroje, apšviečia dar neištirtą plotą. Bet nieko nauja nepasirodo, nieko, ko nebūčiau matęs anksčiau. Būna, kad į

šviesą įplaukia jų tuntas, – man dvidešimt penkeri, apgirtęs klausausi koncerto Bergene, man gera, – jie sublizga, staiga sutartinai apsisuka, tarsi vienu metu gavę signalą. Ir vėl išnyksta.

Tamsa. Tyla. Tik kapsulės agregato ūžimas, mano alsavimo duslus aidas šalme. Naro kapsulė, su kuria leidžiuosi į šias ekspedicijas, virtinėja, bet aš nesigąsčioju, esu pernelyg užimtas tuo, kas vyksta aplinkui. Vis dėlto šmėsteli nerimastinga mintis. Jeigu dabar variklis sugestų, kapsulė imtų skęsti, grimzdama vartytis, žibinto šviesa – šmaižioti, kur pakliūva, visa tvarka akimirksniu suirtų, aš pradingčiau gelmėje, pralėkęs pro vietas, kuriose niekada anksčiau nebuvau buvęs, kriščiau gilyn ir gilyn, kol kapsulė, visu smarkumu atsitrenkusi į dugną, sustotų.

Mano atsiminimų nelaisvėje.

O ten, apačioje, jie nėra lengvučiai ir greiti, pralekiantys per kelias sekundes. Ten niekas bemaž išvis nejuda. Jie užstrigę ilgam. Beveik susilieję su dugnu, tik vienas kitas piktas grybštelėjimas dantimis, į mane pražioti nasrai, o šiaip jie guli sustingę ir nepajudinami.

Jie saugo paslaptį nuo mano akių.

Beveik visa veikla vyksta paviršiuje, kartais virte verda. Jeigu milžiniški įspūdžių tuntai sugaunami ir uždaromi ankštoje erdvėje, viskas sukunkuliuoja. Jie spurda, muistosi, rangosi, bet priešinasi bergždžiai, tai nieko neduoda, vieni nespėja išnykti, o jau virsta nauji. Kunkulai. Tik vienam iš milijardo lemta išlikti, jie tampa atsiminimais, žiniomis, įžvalga. Smulkučiai taškeliai beribėje istorijos, geografijos ir biologijos, technikos ir motorikos srityse, visa, kas pasaulyje buvo ir yra, tūkstančių žmonių vardai ir veidai, gėlių, žvėrių, paukščių, vietovių ir daiktų pavadinimai. Visa, ką moku. Bet tai ne mano, ne iš manęs, man čia nesmagu, nepatinka pėdsakais sekti gilyn, nes kuo toliau skverbiuosi, tuo sunkiau ir šalčiau darosi, jie nesunkiai nuo manęs pasprunka. Kam man tos pastangos. Verčiau keliauti nosies tiesumu, ramiai, suspaudus rankose juodus bumbulus vairalazdžių galuose, stebeilijant pro platų iliuminatorių. Tyla ir šviesa man suteikia pasitikėjimo savimi. Jeigu vairalazdę patraukiu į save, iškart pasisuku į kitą pusę, atsiduriu naujoje vietoje; jeigu pastumiu nuo savęs, patenku kur nors kitur. Zvimbdamas nusileidžiu žemiau. Ten man šešiolika, gimnazijos valgykloje direktorius perskaito mano pavardę, sužinau savo klasę ir nelanksčiomis kojomis žengiu prie būsimų bendraklasių, dvidešimt dviejų šešiolikmečių merginų ir tik keturių vaikinų. Ten man dešimt metų, slidinėju gatvės

žibintų šviesoje, netrukus kelkraštyje randame sušalusį katiną, Erlingas paima už uodegos ir pakelia, mes juokiamės. Ten man septyneri, pliaupia lietus, o aš tvenkiu upelį, į vandenį vieną ant kito kraunu baltus ir pilkus akmenis, malonus atsiminimas: mano ranka iki alkūnės skaidriame, šaltame vandenyje, žalėsiais aptraukti akmenys, lietus. Ten man dvidešimt ketveri, mano atspindys svetimos vonios veidrodyje, iš pailgos kirstinės žaizdos veide teka kraujas. Ten man dvylika metų, guliu lovoje ir skaitau apie jaunąjį burtininką Gedą, ten stovėdamas ant uolos išmetu blizgę, ši pakyla, blyksteli saulėje, tada, veikiama traukos jėgos, ima smigti žemyn ir pliaukšteli į vandenį. Ji nugrimzta tolumoje, aš įsivaizduoju, kaip ji kraiposi ir trūkčioja gelmėje, kai suku valą, o, kad užkibtų žuvis, tada Klausui sušukčiau: *Žuvis! Žuvis!* Ir jis atskubėtų padėti, o aš traukčiau ją – spurdančią. Man devyneri ar dešimt, aš įsilipęs į seną didžiulę vyšnią ir iš aukštai stebiu dviratininkus, minančius keliu, vasara, kemšu juodas uogas, pirštai apteka raudonomis uogų sultimis. Ten aš miško proskynoje, sudaužyto automobilio vairuotojo sėdynėje, abiem rankomis sukioju vairą, palei kojas mėtosi suknežinto priekinio stiklo šukės, aš paspaudžiu paminą, tikriausiai nusimuilinau iš pamokų, man vienuolika metų.

Visi vaizdai – manyje.

Ir aš juos randu, kaskart juos randu; kai nusileidžiu į gelmę ir klaidžioju tamsoje, jie man pasirodo. Galbūt per dažnai juos ištraukdavau. Jie pripratę prie manęs, prijaukinti, ateina patys, kai mane pamato. Ir aš jais pasitikiu, jie nebeslepia savyje blogio. Bet aš ne jų ieškau, ne juos turiu sugauti ir kiek įmanoma išsamiau aprašyti, ne, aš ieškau tų, kurie visada tūno dugne, tų, kurie gyvena tokiomis nežmoniškomis sąlygomis, jog išsiugdo gebėjimą išlikti. Keisti, baisūs augliai, kurie paviršiuje, dienos šviesoje, atrodo nesuprantami ir be paskirties. Jie prisitaikę gyventi dugne ir tamsoje šviečia savaime, fosforescuoja. Tau šviečiantys atsiminimai. Kurie susprogsta ar deformuojasi, per staigiai traukiami į viršų. Su jais reikia elgtis atsargiai, jie išneria sava valia ir tik tokiu atveju, jei jų nelauki. Kartais jie pasirodo, kai tave išblaško kiti dalykai, tik tada iškyla į šviesą. Galbūt jie keletą minučių pabus, jei nežiūrėsi jų pusėn, nes šie atsiminimai nemėgsta, kai juos kas tyrinėja. Pajutę pavojų, vėl smunka žemyn. Jie baugštūs, laukiniai. Tik retkarčiais gali juos pajusti šalia. Jie ateina, kai kas nors pašaukia. Bet neklauso *tavęs*! Juos pažadina tik prisilietimai iš išorės. Kai saulėtą vasaros rytą atsiriši valtį

ir prikabini variklį, kai jo burzgesys, atsimušdamas į kalnų sienas abipus siauros įlankos, seka valties greičiu, seka paskui tave, tada jie ima kilti. Pajunti juos, tave apima palaima, galbūt šypsaisi, ir kai valtis išplaukia į jūrą, jos jau šalia, tavo vaikystės dienos. Jos žaidžia, džiaugsmingai nardo ir tau ima dingotis, kad ne vėjas pliekia tave, bet tu skverbiesi į vėją, tu ir tavo vaikystės delfinai, ir žinai, kad niekas tavęs nesustabdys – gilyn į vėjo gelmę, tolyn į jūros platybę. *Tai man kažką primena*, – pamanai, ir jų artumas akivaizdus. Paskui jie iškeliauja ten pat, iš kur atėjo. Į buveinę tavo sielos gelmėje, kur tu negali patekti. Jei priartėji, jie pasitraukia gilyn. Jie nori patys spręsti, kada pasirodyti. Labiausiai jiems patinka miegas. Ten niekas negali jų sugauti, ten neegzistuoja valia, ten jie žaidžia valandų valandas, kol miegas kiečiausias. Kai jis ima seklėti ir tu pradedi busti, jie dingsta, lyg tyčia erzintų, išbuvę kaip tik tiek laiko, kad suktųsi ant liežuvio galo, kai pramerki akis. Paskui ir tai išgaruoja.

Jie ir vėl pranyko iš tavo atminties.

Kai išlipu iš naro kapsulės ir nusiimu šalmą, mano niūrus veidas jiems išduoda, kad ir šiąnakt man nepasisekė.

– Nieko?

Papurtau galvą.

– Nieko.

Su šalmu po pažastimi ir pirštinėmis rankoje užlipu į kapitono tiltelį.

– Kitą naktį mėginsime vėl, – tariu.

Laivo kapitonas linkteli galva. Tada mes pasukame į krantą. Kol snaudžiu, sėdėdamas ant kėdės, dangus pradeda švisti. Kai prisišvartuojame prie krantinės ir aš, perkirtęs uosto kvartalą su dailiais kalkėmis dažytais namais, susispaudusiais abipus siaurų gatvelių, pakylu į šiuolaikišką sąmonės metropolio dalį, saulė jau zenite. Ten, naujutėlaičio gyvenamųjų namų komplekso viršuje, turiu mažą butuką, iš kurio nedidelės verandos stebiu viską, kas vyksta. Vaizdas puikus. Tolumoje plytinti jūra, terasomis žemėjantis miestas, didinga katedra su bokštais dvyniais. Kaip ir kiti čionykščiai gyventojai, kartais, kai apima nerimas, ten užsuku, atsiklaupiu vėsioje prieblandoje, nukreipiu žvilgsnį į altoriaus retabulą, gėriuosi reginiu. Mes meldžiamės pirmojo atsiminimo, visų atsiminimų motinos, paveikslui. Ketverius metus išbuvęs įkalintas tamsoje, kuri tokia tiršta, jog niekas, net trumpiausia akimirka iš ten neištrū-

ko, vieną dieną Henrikas iš jos išniro, pirmą kartą pasirodė sau, stovintis ant kabamojo tilto kažkur šalies gilumoje. Buvo vasara. Rodės, tik *ten*, ant medinės tilto grindos, jis atėjo į šį pasaulį, tik *ten* išvydo dangų, saulę, žalią sraunų upės vandenį. Jis džiūgaudamas šokinėjo ir medinės lentos lingavo, jam buvo ketveri, jis juto, kaip vėjas glamonėja kūną, kai vėliau tai prisiminsime, kaskart mus užplūs tas pats džiugesys, kuris jį tada buvo apėmęs.

Bet šįryt aš praeinu pro katedrą, žengiu tik ką nutiestu plačiu prospektu ir pasuku į gyvenamųjų namų kompleksą, kur dabar gyvenu. Prieškambaryje numetu krepšį su naro apranga, trumpam įlendu į dušą, su rankšluosčiu ant pečių išsitraukiu iš šaldytuvo alaus ir nusinešu į verandą, prisitraukęs kėdę prie sienos, atsisėdu, išpučiu akis, žiūriu.

Name nė garso. Gatvėse už lango nė garso.

Kažin kiek valandų?

Pasiverčiu ant šono ir imu naršyti kelnių, gulinčių po lova, kišenes. Kada pagaliau nusipirksiu naują laikrodžio dirželį, suirzęs pamanau, bet tada pajuntu šaltą, slidų paviršių ir iškrapštau laikrodį.

Be dešimt pusė trijų.

Tik tiek?

Prikišu laikrodį prie ausies. Tiksi, eina. Tada įbedu nosį į pažastį ir užuodžiu gaižų prakaito kvapą. Iš kur? Juk maudžiausi prieš kelias valandas. Nejau prisisapnavo košmaras, o aš nieko nepamenu? Gulėjau vienas tamsoje ir blaškiausi, eilinį kartą apmulkintas sapnų tikroviškumo.

Iš lagamino išsitraukiu paskutinį švarų rankšluostį ir nedėvėtus marškinėlius, praplėšiu maišelį su trejomis trumpikėmis, kurias nusipirkau Moldėje prieš porą dienų, nulipu laiptais į vonios kambarį ir nusiprausiu veidą šiltu vandeniu, nusiskutu, nusimazgoju liemenį, persirengiu. Grįždamas stabteliu svetainėje priešais gyvatę. Noriu tik įsitikinti, kad ji vis dar ten, kad neištrūko ir nešliaužioja po namą. Ji guli sustingusi savo tuščio terariumo dugne nė nenutuokdama, kokį šiurpą man varo. Užlipu laiptais aukštyn, atsisėdu ant lovos ir vėl pažiūriu į laikrodį. Netrukus trys. Tylu, kaip gali būti tik naktį, viskas išmirę.

Laive, plaukiančiame į pietus, man tai pasirodė puiki mintis.

Aš važiuoju į Kristiansaną!

Dabar nebesu toks tikras.

Praeitis – nelyginant butelis, kurį randi paupio dumble. Jei atsargiai jį pakeli ir apžiūri, vidus atrodo skaidrus ir peršviečiamas; vos jį supurtai, nuo dugno pakyla debesis drumzlių ir užstoja šviesą, viskas susimaišo, beregint persimaino.

Kristiansane gyvenau nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų, atsiminimai iš tų laikų visada buvo aiškūs ir ryškūs, bet dabar, kai *esu* čia, pradėjo maišytis ir drumstis. Užuot priartėjęs prie tų dienų, nuo jų nutolau.

O laive mintis apie Kristiansaną mane nuteikė viltingai.

Po trijų dienų kelionės pabudau savo kajutėje, persimainius variklio ūžesiui. Apdujęs pasilenkiau ir pažvelgiau pro langelį: keli kranai, keli sandėliai – uostas. O už jo – miestas. Turėtų būti Moldė.

Lagaminą buvau susikrovęs iš vakaro. Tereikėjo apsirengti, išsivalyti dantis, grąžinti raktą ir išlipti iš laivo.

Nuėjau pagrindine gatve. Nežinojau, kur autobusų stotis, bet miestelis nedidelis, nebuvo reikalo ką nors stabdyti ir klausti. Skubrumas, eismas, žmonės, kurie, susisagstę striukes, galvas atstatę žvarbiam vėjui, skubėjo šaligatviais pro parduotuvių eiles, išmušė mane iš pusiausvyros, supratau neturįs jiems atsvaro, tad žengdamas gilyn į miestelį turėjau spoksoti į žemę, kad apsisaugočiau. Amerikiečiams, kuriuos atpažinau iš laivo, tai buvo egzotiškas vietos koloritas, man – banali kasdienybė, tad apsidžiaugiau netrukus galėsiąs nuo jos pabėgti, kai dar paėjėjęs galiuką ta pačia gatve pamačiau autobusų stotį. Ir ten man nereikėjo nieko klausti. Maršrutai buvo surašyti ant lentelių laukimo salėje. Kitas autobusas į Ondalsnesą turėjo išvykti po valandos.

Užrakinau lagaminą saugojimo kameroje, iš vidinės švarko kišenės išsitraukiau Kento telefono numerį ir nuėjau prie telefono būdelės.

Skambinau ilgai, jau buvau bededąs ragelį, kai jis atsiliepė.

– Klausau, – tarė Kentas.

– Labas, čia Henrikas, – pasisveikinau.

Mano balsas nebuvo dorai mankštintas kelias dienas, skambėjo kaip iš po žemių, tad atitraukiau ragelį nuo burnos ir porą kartų atsikrenkščiau.

– Čia tai bent! – išgirdau Kento balsą – tolimą ir kimų. – Seniai girdėtas!

Vėl prispaudžiau telefono ragelį prie ausies.

– Tai jau taip! – tariau. – Mažiausiai prieš dvejus metus!

– Taip, ko gero... Kaipgi tau sekasi?
– Skųstis negaliu, – atsakiau. – O tau?
– Neblogai.
– Žinai, aš atvažiuoju į Kristiansaną. Dėl to ir skambinu. Norėjau paklausti, ar negalėčiau porą dienų pas jus pagyventi.
– Be abejo, gali. Bet tu atvažiuoji *dabar*?
– Planuoju. Po dviejų dienų ar panašiai.
– Maniau, gavai darbą šiaurėje. Beje, kur tu dabar esi?
– Aš mečiau darbą.
– O?
– Bet ar negalime apie tai pakalbėti, kai atvažiuosiu? Supranti, mano traukinys tuoj išeina. Paskambinsiu vėliau, gerai?
– Gerai.
Tada padėjau ragelį.
Tai buvo viskas. Bet to pakako. Būtent tokių klausimų aš ir bijojau, amžinai *kodėl*, kiekvieną kartą, kai pas ką nors pasirodai, turi duoti ataskaitą apie visus savo motyvus. Šiame pasaulyje turbūt neįmanoma kur nors išvykti neturint priežasties, pamaniau. Bet kaip nors sugalvosiu, ką jam pasakyti.
Kioske nusipirkau porą laikraščių ir vėl patraukiau į miestelį, ieškodamas vietos prisėsti. Atsiminiau, kad priešais knygyną, kitoje gatvės pusėje, yra cukrainė; pažvelgiau į bažnyčios laikrodį ir nuskubėjau gatve, prieš kelionę dar turėjau įsigyti keletą knygų: beveik dvi dienos traukinyje be skaitinių būtų nepakeliamos.
Bet iš pradžių laikraščiai. Nors ir žinojau, kad tikimybė, jog rasiu ką nors parašyta apie mane, minimali, jutau nenurimsiąs, kol nepatikrinsiu. Iš po stiklinio gaubto išsitraukiau bandelę, prisipyliau puodelį kavos, sumokėjau ir susiradau staliuką cukrainės gilumoje, prie lango. Šiaip ar taip, tokie dalykai pirmieji patenka į laikraščius. Miriama nepilnametė, aš – jos mokytojas. Jeigu ji prasitarė, viskas greitai iškiltų į viešumą. Aš pabėgau, būtų paskelbta paieška – juokai menki.
Nieko.
Padėjau laikraščius į šoną ir ėmiau valgyti. Visai saugus nesijausiu, kol nenukaksiu į Kristiansaną. Ten ketinau iki vasaros nuomotis kambarį, turėčiau porą mėnesių nuspręsti, ką veikti toliau, per tą laiką viskas nurimtų.
Laimei, Kentas atrodė nudžiugintas mano skambučio. To niekas ne-

gali suvaidinti, apsimestinai džiugų balsą nuo džiugaus atskiriu bematant. Tačiau viešnagė mane baugino. Reikės kuo greičiau susirasti kambarį. Gal net tą pačią dieną. Kentas niekuo dėtas, dėl jo būčiau galėjęs gyventi ten nors iki vasaros. Nerimavau dėl jo draugės, Helgos. Ji manęs nemėgo, niekada nemėgo. Galėjau tai suprasti, buvau su tuo susitaikęs, iš esmės tai buvo niekis. Blogiausia, kad ji apsimetinėjo, užglaistydavo savo antipatiją man, mėgindama būti kuo malonesnė, dėl Kento. Ji šypsosi man, nors manęs nemėgsta. O aš šypsausi jai, nors žinau, kad ji manęs nemėgsta. Jos šypsena reiškia dar *tai*: jai ne paslaptis, kad aš žinau. Mano šypsena reiškia tą patį.

Tai kodėl šypsomės? Kodėl mes tokie nenuoširdūs vienas kitam?

Dėl Kento. Štai kam tos piktos, nuodingos šypsenos. Bet labiausiai kankino nuojauta, kad Helga parodo savo tikrąjį veidą, vos išeinu iš kambario, susižvelgia su Kentu: *Jau tas Henrikas, jame yra kažkas atstumiančio, net nežinau kas. Juk ir tu pastebi, ar ne?* Kai esu tarp jų, mano dėmesys paaštrėja, ieško plyšelių jų išorėje, vietų, kur antipatija staiga prasiveržtų ir taptų matoma: trumpa nepasitenkinimo išraiška atodūsio pavidalu, žvilgsnis, kuris akimirką apniunka ir nudelbiamas į grindis, mano vardas jų pokalbyje, kai jie mano esą vieni. Aš klausausi balsų, to, ką jie sako, Henrikas, girdžiu, Henrikas tą, Henrikas aną, arba nieko, nė garselio, tik man už nugaros apsikeičiama žvilgsniais.

Kartą aš pažeidžiau jų privatumą, kartą mačiau juodu ten, kur jie paprastai būna vieni. Laimei, tada Helga manęs nepastebėjo. Tik Kentas. Aš stovėjau jų miegamajame, jie gulėjo nuogi, susipynę galūnėmis ir miegojo; buvau beišeinąs, kai Kentas pažvelgė į mane ramiu žvilgsniu, nieko nesakė, dėl nieko nepriekaištavo, tiesiog gulėjo ir spoksojo į mane. Buvo nejauku. Tada supratau, kad visą tą laiką, kai pažinojome vienas antrą, jis žinojo, kas aš. Bet niekada apie tai nekalbėjome, jis niekada man apie tai neužsiminė. Galbūt dėl to Kentas buvo vienintelis iš Kristiansano laikų, su kuriuo palaikiau ryšį. Mes neturėjome daug bendro, skyrėsi mūsų pomėgiai, mes skirtingai mąstėme ir, iš visko sprendžiant, turėjome būti svetimi vienas kitam. Bet ne. Mes buvome draugai. O suartino mus vienas įvykis, nuo tada ryšys dar labiau sustiprėjo.

Su Kentu susipažinau Kristiansano gimnazijoje, mokėmės vienoje klasėje, nors pirmąjį pusmetį niekas mūsų labai nesiejo. Bet vieną dieną jis

priėjo prie manęs. Pakeliui į fizinio pamoką sustojau prie skelbimų lentos koridoriuje perskaityti vieno iš ten kabojusių per kalkę padaugintų skelbimų. „AR TAVE TRAUKIA SCENA? – buvo rašoma gimnazistų stiliumi, – AR NORI VAIDINTI MOKYKLOS TEATRE? MUMS REIKIA ŽMONIŲ – IR SCENAI, IR UŽKULISIAMS. INFORMACINIS SUSITIKIMAS PENKTADIENĮ, VASARIO 19 D.“

– Gal žadi eiti?

Atsigręžiau. Tai buvo Kentas.

– Nežinau, – atsakiau.

– Ten gali būti smagu, – tarė jis.

– Galbūt, – sumurmėjau.

– Pamėgink ir tu! – pasiūlė Kentas ir pažvelgė į mane. – Galėsime eiti kartu. Nemanau, kad ten bus daugiau pažįstamų.

– Tu rimtai?

Jis ne taip mane suprato.

– Mums juk nebūtina prisijungti, nors ir nueisime į tą susitikimą, – pasakė jis.

– Teisybė, – tariau.

Tą popietę pasilikome po pamokų, kartu nusileidome į rūsį ir gavome po vaidmenį spektaklyje, kurį jie ruošėsi statyti. Aš maniau, kad svarbu nepraleisti progos, nerti stačia galva ir negalvoti iš anksto, kad iš to nieko nebus, kaip buvau pratęs. Todėl pakėliau ranką, pranešdamas apie savo susidomėjimą, todėl visą pavasarį du kartus per savaitę su Kentu vaikščiojau į repeticijas. Vis dar pamenu tą nuotaiką, šviesius pavasario vakarus, didžiulį pakylėjimą, kurį jausdavau eidamas su juo, savo naujuoju draugu, ir plepėdamas apie kasdienius dalykus, suvokdamas, jog kažkur dalyvauju, spektaklyje, kuris bus rodomas visai mokyklai paskutinę gegužės savaitę: buvo taip gera. Bet su vaidmeniu aš vargau. Nors stropiai repetavau visą pavasario trimestrą, nors mintinai iškaliau *visas* replikas, ne tik savąsias, nors diena iš dienos, iškart po pamokų, dirbdavau vienas savo kambaryje, įsivaizduodamas partnerius, su kuriais turėjau vaidinti, mano vaidyba buvo ir liko silpna, tiksliau – apgailėtina. Buvau susivaržęs ir nedrąsus, ne atsipalaidavęs ir laisvas kaip kiti, negalėjau atsikratyti susikaustymo ir dirbtinumo, nes tai nepriklausė nuo mano valios. Aš norėjau, aš stengiausi, tik man neišėjo.

Pjesėje turėjau suvaidinti džiazo muzikantą iš ketvirtojo dešimtmečio Niujorko. Režisierius įsivaizdavo šaltakraujį, atsainų ir, jo žodžiais,

slidoką! tipą, judantį džiazo ritmu, *ritmas, Henrikai, ritmas!* – jis suko aplink mane ratus, pirštais spragsėdamas taktą, juo turėjau vadovautis, į jį įsijausti, su juo supanašėti. Juk dėl to ir sutikau vaidinti teatre – neabejojau, kad pajėgsiu visiškai persikūnyti, iš Henriko į amerikietį iš Niujorko, ir kad man tai patiks. Bėda tik, kad ten, scenoje, nebuvau nei Henrikas, nei amerikietis. Likau kažkur pusiaukelėje, nieko daugiau negalėjau išspausti. *Būk natūralus,* – ragino režisierius, iš pradžių ramiai, o vėliau, kai suprato, kad esu beviltiškas, pikčiau: *Būk gi natūralus, kad tave kur galas!* Kol galiausiai jo kantrybė išseko ir jis tik gūžčiojo pečiais: *Daryk, kaip išmanai, Henrikai.* Nesugebėjau vaidinti Džeko, nes tik apie tai ir galvodavau: *Dabar aš Džekas,* – manydavau, – *Džekas – tai aš.* Taip nieko neišėjo. Buvau arba Džekas, kuris kiek nustebęs iš tolo stebėjo, kaip Henrikas už jį kalba, kaip Henrikas neša jo instrumento dėklą, kaip Henrikas atsisveikindamas bučiuoja jo žmoną, arba – Henrikas, kuris matė save vaikštant Džeko eisena, įsižeidusio Džeko maniera krestelint galvą, netekęs tapatybės. Neįstengiau būti vienas iš jų, kad tuo pat metu manęs nestebėtų kitas, ir atvirkščiai. Ne vieną vakarą prieš užmigdamas laužiau galvą, kaip tai atrodo iš šalies, iš salės. Ar matyti, kad manyje vyksta kova, ar priešingai – vaidinu įtikinamai, nors ir nenatūraliai; šiaip ar taip, *tas pats* veidas ir *tas pats* kūnas daro judesius ir taria žodžius, ta mintis man padėdavo užmigti. Ir režisierius paskutinę savaitę nebebuvo toks priekabus. Įsivaizdavau, kad ėmiau artėti prie tikslo, kad judesiai vienaip ar kitaip prigijo. Nors tas Džekas ir panašus į mane, jis juk kalba ne mano žodžiais, vilki ne mano drabužiais, bendrauja su kitais fiktyviais veikėjais scenoje, naudoja rekvizitą, be to, Džekas – gyvas žmogus, jis daro daugybę dalykų, – guodžiausi prieš pat premjerą, matyt, norėdamas užgniaužti jaudulį. *Jie nežino, kas jo galvoje.*

Bet jie pastebėjo, kaip jis atrodo. Kartą po repeticijos pamiršau pasiimti scenarijų, susigriebiau tik išėjęs; gerai pamenu vakaro saulę, apšvietusią mūrinę teatro sieną, žmonių knibždyną gatvėje priešais kino teatrą, prie kurio artėjau, kai staiga man dingtelėjo, kad rankoje neturiu maišelio. Jis liko persirengimo kambaryje. Nuskubėjau atgal. Kad sutaupyčiau laiko, pasirinkau trumpiausią kelią: per sceną, užkulisius ir siaurą, tamsoje skendintį pasažą. Iš persirengimo kambario sklido įprastos šnekos ir nenutrūkstamas juokas, ta nuotaika mane taip žavėjo. *Apie ką jie kalba, kai manęs ten nėra?* – pamaniau ir stabtelėjau. Niekas nebešnekėjo, girdėjau tik retą krizenimą. Supratau, kad kažkas vyksta,

kas nors maivosi. Taip būdavo dažnai. Tada pratrūko juokas. Šyptelėjau sau vienas patamsyje, uosdamas sausos, dulkėtos medienos kvapą, jau norėjau eiti toliau, žengti ten, kur šviesa, veidrodžiai ir juokas, kai Helga, kuri pjesėje buvo mano žmona, pasakė: *Jausmas toks, lyg vaidintum su lavonu.*

Iškart suvokiau, apie ką ji kalba. Nematydamas žinojau, kas vyksta. Žodžiai buvo skirti man. Ten, viduje, ji mane mėgdžiojo. Įėjo į mano judesius ir rodė juos kitiems, o šie juokėsi iš to, ką matė – iš *Helgos-Henriko.*

Stovėjau tamsoje ir klausiausi, kaip jie iš manęs juokiasi. Su pašaipa. Suprasti kitaip negalėjai. Juokas skardeno. Prieš akimirką buvau viskuo patenkintas, neturėjau rūpesčių ir įkyrių, negerų minčių, dabar aš bloguojantis, krečiamas šalčio ir pajuodęs. *Daugiau nepakelsiu*, – kaleno mintis, – *daugiau tikrai nepakelsiu.* Tačiau galo nesimatė. Tai niekada nepaliks manęs ramybėje, mąsčiau. Kad ir ką veikčiau, kad ir kur būčiau, tai vis atsisuka prieš mane. Priešiškumas, kuris visuomet šalia, kuris tūno greta manęs, nuo kurio nėra išsigelbėjimo. Pamiršti – taip, įmanoma, ir aš jį pamiršdavau: valandėlei, keletui dienų, gal mėnesiui. Bet jis manęs nepamiršdavo. Persekiodavo, kol galiausiai vėl apie save primindavo, *vienokiu ar kitokiu pavidalu.*

Dar prieš juokui visai nutylant, priėmiau sprendimą. Tiksliau, sprendimas susiformavo manyje. Į tai, kas su manimi vyko, tais metais žiūrėjau kaip į kažką, kas nepriklauso nuo pavienių žmonių. Tai atsisukdavo prieš mane, nesvarbu, kur ir su kuo būdavau, vadinasi, tai persekiojo *mane*, o ne juos. *Jie* buvo nekalti, juolab kad *jie* buvo visi, o sutikę mane *privalėdavo* atsisukti prieš mane. Tai buvo dėsningumas, esantis manyje, kurį nešiojausi su savimi visur, kad ir kur eičiau, kurį jie tuoj pat atpažindavo.

Pamenu, taip mąsčiau ir, ne be pagrindo, mąstau dabar. Priešingu atveju kodėl tai turėtų kartotis? Ne retkarčiais, ne kaip vienas kitas atsitiktinumas, bet *nuolatos*, kaskart, kad ir kiek man būtų metų, kad ir kur būčiau, tai prieš mane atsisuka, o dabar įgavo groteskiškos pantomimos formą. *Toks jo pavidalas šįvakar*, – pamaniau, jiems tebekrizenant. Galbūt tokį susidomėjimą keliu aš, mano manieros, mano asmenybė? AR AŠ KO NORS NEŽINAU?

Visas tas mintis staigiai nuvijo sprendimas, naujasis sprendimas, kuris atsirado per kelias sekundes, kol ten stovėjau, pajuodęs ir krečiamas

šalčio, jis pakuždėjo man – taip buvo, ne aš sakiau sau, kad turiu priešintis, griebti pabaisą už ragų ir parklupdyti, man nė į galvą nebūtų atėję, ne, tai *jis*, sprendimas, kalbėjo man, tolydžio engiamam Henrikui, tyliai, primygtinai ir įtikinamai: *Atsikirsk.* Ir aš paklausiau. Tu girdi balsą, kuris tave ragina, tą akimirką, kai esi silpniausias, argi jam nepaklusi? Žinoma, kad paklusi! Tu išklausai, apsisprendi, įeini. Tu paklūsti. Taip buvo, regiu visa tai su menkiausiomis smulkmenomis, o prisiminęs tebejuntu kažką, kas primena pykinimą.

Nejau tu taip padarei.

Norėjau savo akimis pamatyti, kaip atrodau kitiems, likusiai pasaulio daliai, pasaulio žvilgsniu, taigi prisėlinau arčiau ir atsistojau taip, kad galėčiau matyti. Paskutinis pažeminimas, prieš kertant atgal.

Norėjau pažiūrėti į Helgą-Henriką.

Ir tai buvo siaubinga. Nes ten, šviesoje, išvydau ne pavienę sceną, o scenų paradą. Vyko veiksmas. Iš pradžių pamačiau Helgą, ji pastatė Justeiną priešais save, *stovėk čia*, – paliepė, o tada padarė tą šlykštų pantomimos judesį, tą mostelėjimą plaštaka: *stop!* – ranka sustingsta ir žiūrovas supranta, kad regi kitą tikrovę. Pavidalą įgauna akimirka tarp *prieš* ir *po*, pats nejudrumas, tada staigiu judesiu pasaulis vėl įsukamas – pakeistas, iškreiptas. Kaip paprasta: sustingusi plaštaka, mostas burtininko lazdele, tikrovės perjungiklis. Helga buvo Henrikas. O Justeinas buvo Helga.

Helga-Henrikas žengė per kambarį. Vien to pakako sukelti juoką. Eisena buvo keista, kampuota. *Kūnas atrodė minkštas, tačiau sustingęs.* Kažkas minkšta ir laužyta – tokia buvo eisena, iš to jie juokėsi. Ir veidas... *tarsi būtų įvykusi baisi nelaimė*, toks sustingimas, kai viskas prarasta, net jausmai; kambariu mechaniškai judėjo veidas be jausmų, ūmiai jį iškreipė grimasa. *Tai šypsena*, – pamaniau, bet tik todėl, kad žinojau: *toje pjesės vietoje aš šypsausi*, kitaip vypsnis būtų nesuprantamas, bet ne man ir ne jiems, kurie, susėdę ant suolų, raitėsi iš juoko, nes Helga-Henrikas, tai yra Džekas, priartėjo prie Justeino, kurį rankos mostas buvo pavertęs Helga, to krypuojančio išsigimėlio, to pabaisos žmona.

Helga-Henrikas pasilenkė į priekį, taip pat stingiai ir bejėgiškai, tada apkabino Justeiną, sukeldama žiūrovų susižavėjimą, juokas smarkėjo, kilo kulminacijos link, kurią pasiekė, kai ji pabučiavo jam į kaktą, staigiu judesiu atitraukė galvą ir dusliu, minkštoku balsu pasakė: *Mieloji?*

Kvakvakvakvakva! – skardėjo kambarys, tada atsistojo dar vienas.

Tai buvo Kentas. Jis pakratė rankas, įkvėpė oro ir padarė *savo* pantomimos judesį ranka. Vėl pasidarė tylu, visi laukė. Kentas buvo Henrikas. Jis ištiesė pirštus priešais save, jie lakstė aukštyn žemyn visų įsivaizduojamu saksofonu, mano saksofonu, jo akys buvo užmerktos, galva lingavo ritmu, kuris visiems siejosi su Čarliu Parkersu, ta muzika, kurią naudojome spektaklyje. Kvatoti jie ėmė tada, kai jis viena ranka atitraukė saksofoną nuo burnos, kita persibraukė lūpas ir tuo dusliu, minkštu balsu, kuris, kaip vaidinimui, katastrofiškai stokojo intonacijos, buvo baisiai nemuzikalus ir monotoniškas, tarė: *Na, gerai! Gražu, tai gražu. Bet ar man už tai užmokės?* Kvakvakva! Tada Kentas paėjėjo keletą metrų, taip pat bjauriai tūpčiodamas ir surietęs nugarą į kuprą, sustojo, padėjo saksofoną ir pasakė: *Mole! Aš varau pas vaikinus. Nelauk manęs, eik miegoti!* O Helga, sėdėjusi ant kėdės priešais veidrodį, ant komodos susikrovusi kojas, atsakė: *Manai, man rūpi, tu tik eik, eik!* – ir jis žengia prie jos, *tokia pat eisena*, sustoja priešais Helgą, kuri šypsodamasi pažvelgia į jį, jie įsijautę, jie spokso vienas į kitą, ir jis taria: *Ar pyksti, meilute?* – ir pakelia jai smakrą, apie tai režisierius pirmomis dienomis man sakė: *Ar matei „Kasablanką“, turi būti kaip tame filme, meiliai pažvelk į ją, kilstelėk smakrą ir taip pat meiliai pažiūrėk į akis, ar sugebėsi?* – tas mostas čia atrodė taip, lyg jis jai žnybtų.

Tai štai kaip buvo. Štai ką mačiau. Apie Helgą nežinojau nieko, ji negalėjo manęs nustebinti. O Kentą maniau pažįstantis neblogai. Ir visai ne taip, kaip jis čia atsiskleidė.

Bet tai įvyko seniai, man buvo šešiolika, jiems buvo šešiolika, tokie dalykai tarp žmonių ne naujiena, galvoju, bet NE, niekas neprivers manęs taip sakyti, NE, NE, NE. Nes epizodas dar kartą visu baisumu iškyla man prieš akis – tai, kas įvyko, apie ką taip ilgai mąsčiau, ką sureikšminau: jis sakė kažką apie *mane*, maniau, ne apie juos, bet mane. Kaip aš taip galėjau, pasibaisiu, ir net dabar, praėjus tiek metų, juntu kaistant žandus. Man gėda. Gėda dėl to, kas buvau tada, koks buvo Henrikas-16. Ne dėl to, kad jį paralyžiavo neviltis, kai jis stebėjo tas žiaurias scenas teatro persirengimo kambaryje, dalyvaujant beveik visai trupei, tai suprantama, ir truko tik kelias minutes, tada jis nusprendė kai ką padaryti, ir tai, ką jis padarė, suprantama, nors ir be galo nemalonu. Ne, man gėda dėl to, kad daviau jiems *pagrindo* elgtis taip, kaip jie elgėsi. Jis turėjo kažko, už ko jie užsikabino, ką išdidino, ir tai juos linksmino. Jie juokė-

si iš jo. Ir juokas buvo piktas. Dar ir dabar tebeskamba ausyse. Tą vakarą persirengimo kambaryje ne visuomenė pliekė jauną žmogų, buvo blogiau: tas juokas ėjo *iš vidaus* ir neturėjo nieko visuotina, jie juokėsi iš manęs ir tik iš manęs. *Iš to, kas aš jiems buvau.*

Štai ką mačiau prieš savo akis. Stovėjau tenai, pasislėpęs nuo jų, apimtas nevilties, juk nežinojau, ką man daryti. Tik žinojau, kad turiu ko nors imtis. Nes dar tada, kai juokas tebebangavo, supratau, kad negaliu ilgiau taikstytis. Kad turiu pereiti į puolimą.

Tu būtum galėjęs padaryti bet ką, galvoju dabar, būtum galėjęs su laukiniu įniršiu įpulti vidun ir sudaužyti porą veidrodžių, apversti keletą kėdžių, tai būtų suteikę peno kalboms. Tu būtum galėjęs tyliai ramiai nueiti savo keliu, jie to niekada nebūtų sužinoję. Būtum galėjęs sukelti muštynes su Kentu, patetiška, bet ei – jums buvo šešiolika, tai įmanoma ir visai priimtina. Bet ką aš padariau! Kodėl taip padariau? Intuicija? Mano intuicija? Kas mane paskatino tokiam žingsniui? Kai ten stovėjau, juk nežinojau kas. Tik kad privalau ko nors imtis. Stovėjau ten, šešėlyje, prietemoje, ir šnipinėjau, tarsi *aš* daryčiau ką nors ne taip, tarsi *manęs* ten neturėjo būti. Galbūt ta mintis ir pastūmėjo mane, ta paskutinė žeminanti mintis, kad mane pastebės patamsyje, šnipinėjantį patį save. Vargšiausią iš vargšiausių.

Aš įėjau vidun. Ne į *patį* vidų – žengiau tik trejetą žingsnių, kad tapčiau matomas kai kam – ne visiems, tik kai kam. Neįžengiau kaip į sceną – beveik nepastebimai pasislinkau. Tada stovėjau kambaryje, šviesoje.

Pirmasis mane pastebėjo Alanas. Mūsų žvilgsniai susitiko. Nors jis nieko nesakė, dėmesys kambaryje mistiškai nukrypo į jį, visi vienas po kito pažvelgė į Alaną, o tada, per jį, į mane.

Visi nuščiuvo.

Dabar jau žinojau, ką man daryti, kaip atkeršyti.

Nes kai jie pamatė mane stovint prie sienos, į kambarį tvokstelėjo gėda. Pasidarė tylu, jie nežinojo, ką sakyti, kur žiūrėti. Susižvalgė, nudelbė akis, šypsenos sustingo. Gėda. Tas ilgas sekundes, kai laikas ištįso. Viskas priklausė nuo manęs. Supratau tai, pamatęs plintant kolektyvinį nesmagumą, kai žvelgiau į juos paeiliui: Kamilą, Turilę, Hansą Kristianą, Justeiną. Mano žvilgsnis nebuvo priekaištingas, nebuvo liūdnas, suglumęs, sugniuždytas, piktas. Aš žengiau tris žingsnius varomas nevil-

ties, kuri išnyko tą pačią akimirką, kai Alano ir mano žvilgsniai susitiko ir stojo ta kankinama tyla. Aš tiksliai nežinau, kas įvyko, tik žinau, kad kažkas pasikeitė, nes kai pažvelgiau į juos, mano žvilgsnis buvo atitrūkęs nuo jausmų, draskiusių mane, jis buvo šaltas, galvoju dabar, nes mano viduje pasidarė šalta. Skaudėjo, bet nenustojau žiūrėjęs į juos. Pirmą kartą jie buvo mano valioje. Dabar viskas priklausė nuo manęs. Supratau, kad nereikia perspausti, kad dabar viskas turi vykti labai tiksliai, jei ne, viskas pavirstų į dar didesnį blogį. Jeigu tada būčiau išėjęs, pasiėmęs savo maišelį ir išėjęs, ta įtampa būtų atlėgusi, kas nors būtų mestelėjęs kokią repliką, jie būtų galėję pasijuokti, būtų galėję vėl užsiimti savo reikalais, būtų palaidę juokelių, apsirengę, triukšmingai nulipę laiptais į lauką, kaip bet kurį kitą vakarą. Bet aš niekur nėjau. Žiūrėjau į juos. Tempiau laiką. Toks turėjo būti mano kerštas. Kaip piktas šešėlis turėjau juos persekioti. Taip sumaniau. PIKTAS ŠEŠĖLIS! Kas tai per mintis? Ką? Kas per idiotiškas kerštas? *Ką tu sau galvojai?*

Ir aš tapau piktu šešėliu. Keturias, gal penkias sekundes palaukiau, paspoksojau, – *aš stoviu*, – tada įėjau vidun. Žengiau per kambarį, prie suolo, ant kurio atsisėdau. Niekada iki tol ir niekada vėliau taip sąmoningai nesuvokiau savo judesių kaip tuomet, tų žingsnių, – *aš einu*, – rodės, mintys ir judesiai veikė sinchroniškai, jie sutapo. Taip piktas šešėlis įslenka į kambarį. Tarytum visų akys susitelkusios mano mintyse ir dėmisi tik tą vieną dalyką: tuos žingsnius, tą ėjimą nuo persirengimo kambario sienos, dešimt žingsnių, vienuolika, tą lipnų garsą kaskart, kai guminis padas pakyla nuo grindų dangos ir vėl ant jos nusileidžia, švarko medžiagos gurgždesį, – visa tai buvo sutelkta mano galvoje, be galo skausmingai suvokiant save. Nesutikau nė vieno žvilgsnio, žiūrėjau į grindis, sieną, sekiau savo judesius, to, kuris ėjo per kambarį, štai kaip, buvau tas, kuris perėjo kambarį ir atsisėdo žinodamas, kad dabar niekas į jį nežiūri, *jie žiūri vienas į kitą*.

Užsikėliau vieną koją ant kelio, mažumą palinkau į priekį, sėdėjau taip. Kas nors turėjo įvykti. Įtampa buvo per didelė, kad liktų neišlaisvinta. Sėdėjau tyloje, kur kiekvienas judesys ir garsas rėžė ausį ir viskas atrodė nepadoru. Kaip piktas šešėlis sėdėjau. Ir kiekvieną sekundę didėjo troškimas ištrūkti, parsigauti namo, pabėgti, niekada jų nebematyti, pamiršti, pamiršti. Bet aš sėdėjau. Ir niekas nežinojo, ką daryti, niekas nežinojo, kur dėti akis. Viskas priklausė nuo manęs, buvau veikian-

tysis. Buvau vienintelis, galintis jiems padėti. Bet tai kainavo.
Kainavo mano išėjimą.

Kažkur kambaryje koja atsiremia į grindis, kažkas atsistoja ir įkiša rankas į striukės rankoves. Mano plaštaka rymo ant kelių. Pulsas dunksi kakle. Ventiliatorius ūžia. Aš imu kalbėti ir su siaubu jaučiu, kad jų veidai atsukti į mane.

– Kur eisit? – taria mano balsas – minkštas, švelnus.

Kaip aš jo nekenčiu.

Jokio atsako. Jie žvalgosi vienas į kitą, tyli, aš pakeliu akis:

– Turiu galvoje, po to? Kur nors ruošiatės?

Kentas. Būtent jis atrėmė mano žvilgsnį. Būtent jis įstengė elgtis lyg niekur nieko: sėdėjo, rūkė ir visai įprastu balsu tarė:

– Pas Kamilą.

Jis išpūtė dūmus, atitraukdamas nuo burnos cigaretę, nulydėjo juos akimis, padelsė. Tada dirstelėjo į mane ir paklausė.

– Eisi su mumis?

– Kodėl gi ne, – tariau.

Pamažu slogi nuotaika išsisklaidė; vienas po kito ėmė stotis, vilktis striukes ir rinkti krepšius, šnekėtis. Bet tik tarpusavyje. Po du. Kolektyviškumas išgaravo; nebeliko smagaus, svaiginančio *mes*. Buvau aš ir jie, dėl manęs jie nebegalėjo susijungti į *mes*. Toks buvo mano kerštas. Kai tą šiltą pavasario vakarą pėdinome pas Kamilą, Karalienės gatve, Lundo tiltu, niekas su manimi nekalbėjo. Aš žengiau šešiolikmečių ir septyniolikmečių būrio viduryje, ir tie, kas ėjo šalia manęs, buvo nebylūs, jie nepravėrė burnos. Ką jie galėjo pasakyti? Aš irgi nieko nesakiau, tik ėjau, primesdamas jiems savo nesmagumą. Aš buvau su jais, buvau vienas iš einančiųjų, tačiau nebuvau vienas iš jų. Štai taip. Toks buvo mano kerštas. Taip mes išnykome už kalvų, o man natūralus Džekas pasidarė labiau nepasiekiamas nei kada nors anksčiau. Nors tada turėjau kur kas didesnių rūpesčių, mąsčiau kaip tik apie tai. Dabar bet kuriuo atveju būtų neįmanoma vaidinti natūraliai, galvojau tada. Kaip po viso to galėčiau natūraliai pereiti per sceną ir pabučiuoti savo žmoną, kurią vaidina Helga? Jie žinojo, jie būtų galvoję apie tai, ir aš žinojau, žinojau, kad jie žino.

Taip viskas atrodė tą vakarą, daugiau kaip prieš dešimt metų, kai pėdinome įkalnėn privačių namų rajono link, kur gyveno Kamila, kur

manęs laukė tai, ko dar nenujaučiau. Po aštuonių valandų prakirsta kakta ir sulaužyta nosimi klupinėdamas įvirtau į Klauso kambarį – stovėjau ir be atvangos juokiausi, kvatojau ir kvatojau, jis suglumęs atsisėdo lovoje ir įsispoksojo į mane, *kas atsitiko?*

Tą vakarą jis grįžo iš Bergeno, buvo gegužės pabaiga, jo semestras pasibaigęs. Keletą savaičių nekantriai jo laukiau. Bet dabar tai nebeatrodė taip svarbu.

– Tu *kraujuoji*, – pasakė jis. – Kas atsitiko?

– Sveikas, Klausai! – pasisveikinau ir vėl prapliupau juoktis.

Jis atsikėlė ir apėjo mane, kad uždegtų šviesą.

– Tu juk smarkiai kraujuoji! – sušuko pažiūrėjęs į mane. – *Su kuo nors susimušei*?

– Vienas vaikinas mane aptalžė, – tariau kiek aprimęs. – Bet neskauda. Nieko baisaus.

– Kai pabusi, skaudės velniškai, – įspėjo jis.

– Kaip patinka namie, Klausai? – paklausiau ir prunkštelėjau.

– Manau, bus geriausia, jei iškart eisi gulti, – pasakė jis. – Kad mama tavęs tokio nepamatytų.

Jis švelniai išstūmė mane iš kambario ir uždarė duris.

Virtau į lovą su visais drabužiais ir akimirksniu užmigau.

Kitą rytą pabudau apimtas panikos. Iš pradžių nieko neprisiminiau. Nosis buvo užsikimšusi nuo sukrešėjusio kraujo, gerklė išdžiūvusi: visą naktį kvėpavau pro burną. Galva plyšo, kai atsisėdau lovoje. Nepastebėtas sugebėjau nusvyrinti į vonią. Veidrodyje pamačiau, kad nosis ištinusi. Lūpos išpurtusios. Tačiau kai pagalvojau, kas atsitiko, manyje sukunkuliavo džiaugsmas. Ir Klausas čia.

Prileidau vonią vandens ir atsiguliau. Pro langą ant grindų sruvo šviesa. Panėriau visa galva po vandeniu ir ilgai gulėjau nekvėpuodamas. Vandenyje lėtomis vijomis tekėjo kraujas. Nusimaudęs apsirengiau ir nuėjau pusryčiauti. Mama su Klausu sėdėjo prie virtuvės stalo ir šnekučiavo. Kai įėjau, abu pakėlė akis.

– Nenoriu net klausti, į ką buvai įsivėlęs, – pasakė mama.

– Kada atvažiavai? – paklausiau ir atsisėdau.

– Vakar vakare, – atsakė Klausas. – Mes nežinojome, kur *tu*.

Po to, kai žiemą išsikraustė tėvas, Klausas pirmą kartą parvyko namo. Nuo Kalėdų gyvenau su mama. Dabar Klausas buvo namie. O po dviejų dienų jie pirmą kartą turėjo išvysti mane scenoje, to su siaubu

laukiau visą pavasarį, bet dabar tai nebeatrodė baisu, priešingai – buvau tikras, kad viskas praeis gerai. Taip ir buvo. Kai po premjeros važiavome namo, pastebėjau, kad jam palengvėjo. Nes ir Klausas bijojo tos premjeros, savaip, bet kai jis sėdėjo žiūrovų salės gale, visi jo nuogąstavimai pasirodė nepagrįsti – spektaklis turėjo pasisekimą.

Ar dar turėčiau ryšių su Kentu, jei nebūčiau matęs to, kas dėjosi persirengimo kambaryje aną vakarą? Vargu. Tas įvykis leido man įgyti tam tikrą persvarą – nors jis mane ir pažemino, aš atsakiau, stovėjau priešais ir žiūrėjau jam į akis, *jam* buvo gėda, *jis* turėjo mėginti viską atitaisyti. Ir aš žinojau, kad tarp mūsų nebegali atsitikti nieko blogesnio už tai. Aš nebebijojau jam nepatikti, galėjau sakyti bet ką, manyti bet ką, skambinti bet kada. Tai buvo puikus jausmas. Ir dėl to mes artimiau susipažinome. Aš sugebėjau atsikratyti susikaustymo, lioviausi analizavęs kiekvieną savo žodelį ir judesėlį. Mes tapome draugais.

Bet *dabar* važiuoti į Kristiansaną?

Apsivilkau striukę, ant kaklo užsirišau šaliką ir išėjau iš cukrainės, perkirtęs gatvę atidariau tuščio knygyno duris. Ten tvyrojo palaiminga tyla. Permetęs akimis visus pavadinimus, ant prekystalio padėjau tris knygas. Ursulos K. Le Guin *Burtininką*, Rusticiano *Knygą apie Marką Polą, Venecijos pilietį,* ir Rainerio Marijos Rilkės *Maltės Lauridso Brigės užrašus*. Likusioms kelionės dienoms skaitymo iki soties, pamaniau ir nusukau žvilgsnį, kai pardavėjas pamėgino mane šnekinti. *Vadinasi, šitas pirksite*, – pasakė jis. Aš linktelėjau galva, negi neaišku. Jis sudėjo knygas į maišelį, aš sumokėjau, dar užsukau į drabužių parduotuvę ir patraukiau atgal į autobusų stotį, ten atsiėmiau lagaminą, įkišau jį į autobuso bagažinę ir susiradau vietą pačiame autobuso gale.

Sumanymas vykti į Kristiansaną nebebuvo abstrakti idėja, Kento balsas ir visa, kas su juo siejosi, leido suvokti, kad keliauju būtent *ten*. Važiuoti į Kristiansaną apsisprendžiau prieš dieną laive, *kodėl gi ne?* Patenkintas sprendimu vaizdavausi, kaip viskas bus: pavasaris ir vasara, ilgos atostogos, per kurias galėsiu skaityti ką panorėjęs, iki pietų maudysiuosi jūroje, vakarais eisiu linksmintis, tarsi ir man Kristiansanas būtų eilinis kurortas. Lyg niekada nebūčiau ten gyvenęs. Lyg nieko neprisiminčiau. Argi nepajutau didžiulio palengvėjimo, kai iš ten išsikrausčiau, argi ne palaiminga atrodė mintis: *niekada čia nebegrįšiu*? Taip buvo. Bet laive tas atsiminimas neprasibrovė iki manęs, tarsi staiga

tapęs rūpestingas ir draugiškas būtų nusprendęs nekenkti savo šeimininkui, tik ramiai tūnoti tarp kitų.

Šiaip ar taip, nuo to laiko praėjo beveik dešimt metų, pamaniau ir atsilošiau sėdynėje, kai autobusas išsuko iš stoties ir išvažiavo į pagrindinę gatvę. Nors miestas ir nepasikeitė, *aš* dabar kitas žmogus. Ir tų dienų atsiminimai nepakis, kad ir kur gyvenčiau. Jie – praeitis. Jiems priklauso praėjęs laikas. Ten manęs niekas nelaukia, priešingai – manyje kažkas laukia.

Kai ankstyvą kitos dienos rytą išlipau iš traukinio centrinėje Oslo stotyje, iš nuovargio svaigo galva. Buvau nemiegojęs daugiau kaip parą. Naktiniame traukinyje iš Ondalsneso tik snūduriavau sėdomis, trumpam panirdamas į ploną miego sluoksnį, kuris nė karto nebuvo pakankamai gilus, kad būčiau visas jame pranykęs. Nemiga pati save didina: troškimas pamiegoti tampa toks stiprus, jog ima trikdyti miegą, ir net vienas iš elementariausių dalykų, miegas, tampa per sudėtingas.

Turėjau kelias valandas, iki traukiniui išvykstant į Kristiansaną. Nusitempiau lagaminą į kavinę ir atsisėdau taip, kad galėčiau matyti salę. Pamaniau, gal vertėtų kokią valandą pasivaikščioti po Oslo gatves. Bet vien nuo tos minties mane nukratė šiurpas. Jau verčiau keletą valandų nuobodžiauti negu taip save bausti. Oslas – atstumiantis miestas. Jis žino, kad visi, kurie ten atvažiuoja, pripratę prie ko nors geresnio, ne veltui vulgariausios ir purviniausios Oslo vietos yra prie magistralių, oro uosto, autobusų ir geležinkelio stočių. *Čia teks pasitenkinti tuo, ką gausi*, – sako Oslas, – *tu nenusipelnei nieko geriau*. Kai kas tvirtina, kad Oslas gražus dėl savo geografinės padėties. Bet geografinė padėtis yra vienintelis kriterijus, kuris negalioja, vertinant miestą. Turi žiūrėti į pastatus, turi žiūrėti į struktūrą. Nes visi namai kada nors buvo sumanyti ir suprojektuoti. Juose slypi sąmonė. Pastatai yra miesto mintys apie save. Osle matyti iš karto: čia nėra jautrumo. Nėra šilumos. Oslas nemyli savęs, tai akivaizdu: jo pastatai kaip *idée fixe*.

Net pats bjauriausias miestas sušvelnėja ir įgauna ką nors gražaus, kai į jį ateina pavasaris. Žali medžių vainikai, gatves pripildantys spalvos ir lėto supimo, juokas, kylantis iš sausakimšų lauko restoranų, džiaugsmas, skirtingai atsispindintis šypsulinguose veiduose, kurių pilna visur.

Kai traukinys išniro iš požeminio tunelio, patekdamas į nuošalesnį miesto rajoną, nuotaika ten priminė iš vaikystės pažįstamą jausmą, kai

vieną dieną žieminiai aulinukai pakeičiami vasariniais sportbačiais, tą saldų kūno lengvumą, kai tekinas pasileisdavau per skaldą priešais namus, ir tas pirmąsias džiaugsmingas valandas, kol kūnas apsiprasdavo ir viskas tapdavo kaip anksčiau. Štai taip prie pavasario pripranta ir miestas. Nors medžiai tokie pat žali, o lauko restoranai tokie pat sausakimši, per kelias savaites ta svaiginanti nuotaika dingsta. Tada tampa aišku, kad ji priklausė *naujumui*, o ne formai, kurioje tas naujumas apsigyveno.

Tikriausiai buvau užmigęs. Vieną akimirką mieguistas žvelgiau į privačių namų rajoną, žalias vejas, siaurų, pavėsingų gatvelių rezginį, terasą, kurioje deginosi dvi moterys, viena iš jų pusiau sėdomis stebėjo vaikus, landžiojančius po purkštuvo dušu; kitą akimirką mačiau, kaip už lango pamažu atsiveria miškas. *Dudun dudun dudun*. Iš kelnių kišenės išgriebiau laikrodį ir pasidėjau priešais, ant atlenkiamo staliuko. Buvo pusė vienuolikos. Numigau tik valandą, bet jaučiausi žvalus, atsilošiau sėdynėje ir be rūpesčių dundėjau gražiu gamtovaizdžiu, ant kurio minkštai gulė saulės šviesa.

Mano mokiniams dabar gimtoji kalba, pamaniau. Kaži kas juos perėmė? Gal Enoksenas. Taigi jie sėdi tylūs, budrūs ir seka pamoką, iki galo nesuvokdami, apie ką jis šneka. Nes Enoksenas jų nepaiso. Jo jautrumas žmonėms nelabai išpuoselėtas. Jeigu Miriamos akys būtų siauros ir apsiblaususios, jis pamanytų, kad praėjusį vakarą ji per vėlai atsigulė, ir galbūt aptartų tai su tėvais, kai vėl juos sutiktų. Jis negalvotų, kad ten, priešais jį, krūtinėje plaka širdis, nepajustų švelnumo, sukylančio nuo minties apie mažas krūtis, kurios išgaubia megztuką, kelnes, kurios aptempia šlaunis ir klubus, negalvotų, kaip ją pradžiuginti, neįsivaizduotų, kaip perbraukia skruostu jos nuogą odą, minkštą pilvą, pajunta jos šilumą ir girdi kimų alsavimą. Jis nedegtų nekantrumu išgirsti jos lūpomis šnabždamą savo vardą ir nesidžiaugtų šypsena, kurią ji padovanoja, kai spusteli jam ranką, tekina pasileidžia įkalnėn ir išnyksta. Vogčiomis nežiūrėtų į ją ir neklaustų savęs, kodėl ji tokia liūdna, kas jai, ar ji *verkė*? Ko verki, vaikuti, koks sielvartas tave graužia?

Nusprendžiau paskambinti jai tą patį vakarą. Tada ji galės apie tai pakalbėti, tada nepraras vilties ir neužsimanys kam nors pasipasakoti, tada žinos, kad apie ją galvoju.

Iš iškabos, kuri šmėkštelėjo pro langą, traukiniui praūžiant pro stotį, supratau, kad mes Telemarke. Artėjame. Pietuose nebuvau nuo tada, kai Henrikas-18 nusprendė niekuomet nebegrįžti. Kad ir kaip keista, jo pažado laikiausi. Nors šis buvo kupinas patoso ir neretai versdavo mane raudonuoti. Juk problemos slypėjo *mano viduje*, *vieta*, kurioje jos reiškėsi, niekuo dėta. Dėl to pažado atėmiau iš savęs džiaugsmą, kurį dabar jutau, regėdamas vaizdus už lango.

Ilgi, nuolaidūs kalnai šalies vakaruose manęs niekada nejaudino, žiūrėjau į juos, ir tiek. Jie gražūs, bet niekaip nesusiję su manimi. O šis gamtovaizdis mane veikė. Kiekvienas mažiausias kauburėlis, kiekviena gumbuota pušis, kiekvienas žvilgantis miško ežerėlis ir kiekviena viršukalnė buvo mano, aš čia užaugau, čia apdalijau pasaulio daiktus vardais. Ir dabar jutau, jog jis pripildė mane lūkesčio.

Pro langą tarp rausvų pušų kamienų mačiau saulėje žvilgant juodą ežerėlį, už jo driekėsi pelkė, kuri iš tolo atrodė tik kaip nelygus gelsvas plotelis, už jo vėl įsigalėjo miško žaluma ir kilo šlaitu tamsesnių ir šviesesnių atspalvių bangomis iki karpyto medžių apvado viršuje, kur prasidėjo šviesi, tačiau padūmavusi dangaus žydrynė. Tada pralingavome pro gyvenvietę paupyje. Peronu palei geležinkelio stotį dviratį mynė pagyvenęs žmogus, nekreipdamas dėmesio į pravažiuojantį traukinį; automobilių stovėjimo aikštelėje priešais kooperatyvą ir pašto skyrių trys mergaitės šokinėjo per virvutę, iš parduotuvės išėjo moteris su sunkiais nešuliais abiejose rankose. Mes pravažiavome. Upėje su ilgais guminiais batais brydojo žvejys, jis trūktelėjo meškerę, ranka ištraukė valą, žybtelėjo sidabru. Žemėliau stovėjo užtvanka ir gamykla. Vietovė jūros link nuolat žemėjo, reljefas vis plokštėjo, darėsi smulkesnis, grublėtesnis. Kaip man jo trūko, pamaniau. Tikrai trūko. Bet mano ilgesys neturėjo nostalgiško liūdesio dėl praėjusio laiko, to ašaringo jausmingumo, kuris ištrina šiaip aiškią ribą tarp laiko ir vietos. Aš keliavau atgal, bet ne į *ten*.

Ir nesiruošiau ten apsistoti amžiams. Tik keletui mėnesių. Pailsėti. Iki rudens turėjau sugalvoti, ką veikti toliau, kas turėtų šiokių tokių perspektyvų. Gal baigti studijas. Bet dabar nebuvo reikalo apie tai galvoti. Svarbiausia neužtverti sau galimybių. Nebepasiduoti minčiai, kuri mane taip graužė pastarąsias dienas, jausmui, jog esu uždarytas. Šiaip ar taip, mokytojavimas buvo mano pirmas tikras darbas. Ar aš su juo susidorojau? Ne, nesusidorojau. Juk sėdžiu čia – beregint į kažką įsipainio-

jau ir turėjau sprukti. O kas gi *sprunka*, palikęs savo darbą? Ar *tai* normalu?

Ne, nenormalu, niekas taip nedaro.

Taip aš mąsčiau. Bet savigrauža ir saviplaka dar niekada nieko gero nedavė. Reikia mokėti sau atleisti. Jeigu išnagrinėčiau tai, kas įvyko, atkarpėlę po atkarpėlės nuo tada, kai atvykau į miestelį, iki dabar, kai sėdžiu čia, ar ką nors daryčiau kitaip? Jei *visai* atvirai?

Ne.

Ne?

Ne. Nes aš jos vis dar norėjau. Kaskart, kai įsivaizduodavau jos veidą, mane apimdavo tas pats geismas ir ta pati aistra, kurią jutau tenai. Aš jos vis dar norėjau. Tebetroškau priglausti ją prie savęs, jausti jos liauną kūną prie savojo. Bet tai buvo neleistina, neįmanoma, todėl pabėgau. Nejau reikėtų visko atsisakyti, ar turėčiau ir *jos* išsiginti?

Tai dar ne pasaulio pabaiga. Nereiškia, kad visos galimybės sumažėjo. Tiesiog reikia keletą savaičių palaukti, pagyventi ramiai, neišsišokti, o tada leistis toliau, pradėti viską nuo pradžių kitoje vietoje. Svarbu nebūti sau per griežtam. Neleisti, kad ta piemeniška neapykanta, priklausiusi Henrikui-18, valdytų ir Henriko-26 pasaulį.

Kai balsas per garsiakalbį pranešė, kad po kelių minučių būsime Kristiansane, pakilau kartu su kitais keleiviais, apsivilkau striukę ir nusiėmiau nuo lentynos lagaminą. Suskaudo skrandį. Atsistojau prie durų ir žiūrėjau, kaip šmėsčioja pažįstami pastatai. Svarsčiau, kaip mane paveiks miestas. Paskutinį kartą čia buvau prieš aštuonerius metus. Palinkau į priekį. Tai – alaus darykla. Kitoje pusėje spėjau pamatyti uostą, geltoną *Color Line* pastatą su gyvatiška „rankove“, vedančia į laivą, keletą kranų. Tada traukinys įslinko į stotį.

2

Nepuoliau iškart skambinti Kentui. Reikėjo iš pradžių šiek tiek apsiprasti, todėl nusitempiau lagaminą peronu prie geležinkelio stoties fasado, kur stovėjo suoliukas, ir ten atsisėdau. Giedrame danguje plaukė tik keli debesėliai. Saulės šviesa buvo balta ir ryški. Prisidengęs akis, pažvelgiau į aikštę priešais. Kurortinis miestelis ne sezono metu, atviras ir gairingas – toks buvo įspūdis. Atrodė mažesnis ir smulkesnis, negu įsivaizdavau. Jokių kalnų, tik tos juokingai žemos kalvos ir gūbriai, kurie tęsėsi į sausumos gilumą, miškais apaugę salyno šcherai, primenantys suakmenėjusias bangas. Ir Skagerako sąsiauris.

Bet man patiko. Čia gamtovaizdis glaustesnis nei ten, kur gyvenau pastaraisiais metais, kaip koncentratas, pamaniau; jame daugiau detalių, daugiau į ką paganyti akis, jis turtingesnis. Arba artesnis. Šis gamtovaizdis neskatino svaiginančio minties polėkio kaip didinga šiaurinė pakrantė, ne, jis gilinosi į save ir, nelyginant filosofas Montenis, savyje džiaugsmo rado daugiau nei užtektinai.

Aplinkui žmonės skubėjo savais reikalais. Autobusų stoties durys atsidarinėjo ir užsidarinėjo kaip vožtuvas, žmonės be paliovos plūdo tai vidun, tai laukan, vieni sustodavo ant laiptų ir prieš eidami toliau užsidėdavo akinius nuo saulės, kiti iškart nusitempdavo savo mantą per aikštę ir įlipdavo į vieną iš daugybės ten stovinčių autobusų. Taksi stotelėje, atsirėmęs į savo automobilio kapotą, vairuotojas skaitė laikraštį. Tarpais jis pakeldavo akis, tarsi norėdamas patikrinti, ar pasaulis aplink jį tebesisuka, ar niekas jo ūmiai nesustabdė. Būtų apmaudu pražiopsoti *tokį* dalyką, pamaniau. Sankryžoje priešais geležinkelio stotį nekantriai pūkštė autobusas, laukdamas žalios šviesos. Palei skersinių gatvių žiotis žvilgėjo parduotuvių vitrinos, tarp fasadų kabojo vielos su vėliavėlėmis, kurias plazdino vėjas. Mintyse patraukiau tolyn centro link, į pės-

čiųjų gatvę, kur visada pilna žmonių. Ir dabar. Kol aš čia sėdžiu, ten zuja žmonės. Kiekvieną dieną tas pats, kiekvieną dieną kitaip. Daugelis tų, su kuriais lankiau gimnaziją, turbūt čia tebegyvena, jeigu išeičiau pasivaikščioti po miestą, ko gero, kai kurie veidai būtų pažįstami, juose įrašytas likimas, kurį nesunkiai perskaitys tas, kuris žino, ko ieškoti. Bet dabar neturėjau tam jėgų. Kada nors vėliau.

Atsistojau ir nuėjau į stotį paskambinti Kentui.

Jis pažadėjo tuoj pat atvažiuoti. Dabar jie gyvena už tilto, per dešimt minučių būsiąs čia. Dar spėsiu surūkyti cigaretę, pamaniau; tik užspaudžiau ją į suoliuko apačią, ir jis pasirodė. Atsistojęs pamojavau.

Jis šypsodamasis išlipo iš automobilio.

– Henrikai! – sušuko.

Paėmiau lagaminą ir priėjau.

– Ką gi! – tariau ir nusišypsojau.

Nebuvau to sakęs daug metų.

– Ką gi! – pasakė jis ir padavė man ranką.

Anksčiau ar vėliau atsiras nejauki tyla, kai abiem dingtelės, kad tarp mūsų nebėra nieko bendra, kad neturime ko pasakyti vienas antram, tai neišvengiama, bet dabar stūmėme ją nuo savęs šypsenomis, gestais ir klausimėliais apie tai, kaip sekasi, pastabėlėmis apie tai, kaip mes atrodome; jis atidarė bagažinę, aš įdėjau lagaminą, jis įsėdo į automobilį ir atidarė dureles mano pusėje, aš įlipau, jis užvedė variklį. Užsisegiau saugos diržą. Kitoje gatvės pusėje saujelė žmonių laukė autobuso. Visi garbingo amžiaus, galvos nunarintos, rankos tvirtai įsikibusios į rankines ir maišelius, atrodė tikri šykštuoliai.

Kentas pažvelgė į mane.

– Smagu tave matyti!

Nusišypsojau.

– Tu nepasikeitei, – tariau.

– Ne? – nusistebėjo jis. – Gal ir ne...

Tada užkišo ranką už mano sėdynės ir pasuko galvą. Automobilis cypdamas pavažiavo keletą metrų atbulomis, sustojo. Kentas atitraukė ranką ir uždėjo ją ant vairo.

– Ar iškart važiuojame pas mane? – paklausė ir vėl pažvelgė į mane.

– Nežinau. Gal pirmiau užeinam kur nors? Paplepėsim.

Jis linktelėjo galva.

– Matai, aš visą savaitę keliavau, – paaiškinau. – Man reikia laiko atsikvošėti.

– Tai gal į biblioteką? – pasiūlė jis.

– Ten vis dar veikia kavinė?

– O kaipgi. Mieste viskas taip, kaip ir buvo, – pasakė Kentas.

– Tada važiuojam, – sutikau.

Iki ten tebuvo keli šimtai metrų. Mes tylėjome. Nebuvo prasmės pradėti šneką čia, ji vis tiek nutrūktų, kai Kentas statys automobilį, kai kirsime gatvę ir įeisime į kavinę. Spoksojau pro langą. Sustojome prie šviesoforo. Tarp namų eilių pasimatė kraštelis jūros. Apysmarkis vėjas šiaušė bangas. Kai užsidegė žalia šviesa, Kentas, persirikiavęs į kitą eismo juostą, įsuko į Pilies gatvę ir sustojo prie turgaus aikštės. Aš užsukau į kioską ir nusipirkau vietinį laikraštį. Kai įėjau į kavinę, jis jau buvo užėmęs staliuką, ant kėdės atlošo pamačiau kabant jo striukę. Jis atsigręžė į mane nuo baro.

– Gersi kavos, Henrikai?

– Būtų gerai.

Laikraštį pasidėjau ant stalo. Iš gretimame kambarėlyje įjungto radijo sklido negarsi muzika. Pro koridoriaus duris ėjo ir ėjo žmonės, bet nė vienas pas mus, visi pro šalį. *Kuris atitvers vėją ir lietų nuo žydro dangaus*, – išgirdau dainos žodžius. Padavėjas pripylė du puodelius, stovinčius ant baro, Kentas atskaičiavo pinigus. Šalia jo atsistojo mergina. Ji nusišypsojo, kai jis atsisuko į ją. Nužvelgiau jos kūną. *Šypsokis, kai gali, būk toks, koks esi*. Tada pažvelgiau pro langą. Buvo vėjuota. Iškelti vimpelai smarkiai plazdėjo, įsiklausęs girdėjau metalo garsą, din din din plakėsi lynai į vėliavų stiebus. Tai priminė man naktis mokykloje, šiaurėje. Vėjas, tamsa. *Daryk, ką nori, bet neišeik*. O čia – saulė ir žydras dangus. Čia – žali medžiai. Tai keitė garsą. Tarsi slopino, pamaniau. Ir vėjas čia atrodė kitoks. Ten, šiaurėje, tarp dangaus ir jūros jis atveria ertmę, paskui braunasi ja gilyn ir gilyn. Tam vėjui miestelis tėra laužo krūva, pasipainiojusi kelyje, kurią jis be gailesčio pliekia. O čia vėjas priklauso miestui. Čia vėjas skrieja miesto gatvėmis, skverbiasi plačiais koridoriais tarp namų eilių, šluoja lapus ir popiergalius, kilnoja apsiaustus ir paltų skvernus, nutveria viską, kas palaida, plaiksto šaliką, timpčioja brezentą, suka reklaminį skydą, barškina šiukšlių kibirą. Ir visą laiką linguoja medžiai. Lapai šlama, tai garsiau, tai tyliau; vėjas mieste – srovė, ošimas.

Tu seki vėjo judėjimą.

Tvirtai stovėdamas ant žemės, jauti, kaip vėjas tave taršo, judina: viršutinės šakos pasiduoda net mažiausiam vėjo dvelksmui, žemiau tavo šakos supasi, siūbuoja sunkiai ir lėtai, traškėdamos nuo stipresnio gūsio, kamienas tik vos vos juda, o pašaknė nepakrutinama, nejudri, ligi tos dienos, kai tu nuvirsi. Bet iki tol dar daug metų. Išstovėjai ten beveik šimtą ir veikiausiai stovėsi dar tiek. Kasmet priaugindamas po rievę. Artėdamas prie tos vasaros kito šimtmečio pabaigoje. Jauti, kaip tavo tankų vainiką švelniai kedena brizas, lapai virpa, iš tolo primindami blizgančius skridinėlius, tą apsnūdusią, mieguistą priešpietį, kai oras tebekaista, o žolė dar šlapia nuo rasos. Tavo šaknys išdžiūvusios, kamienas sutrešęs. Kai pirštinėta ranka suima už žievės, ji atšoka, pabyra trūnys. Jis pakrapšto pirštais, įkiša juos giliai į tave, trūkteli, atsiskiria didelė atplaiša. Pasisukęs į kitus, jis papurto galvą, stumteli kepurę aukštyn, ranka persibraukia kaktą, atsidūsta. Nueina prie sunkvežimio, iš priekabos išsitraukia motorinį pjūklą, užveda jį. Burzgesys perskrodžia parką. Gerai sutepta grandinė įsispaudžia į medį, ir garsas tampa lygesnis, sodresnis. Kelios minutės, ir tavo kamienas bus perrėžtas. Į šalis žyra pjuvenos. Pjūklo dantys skverbiasi į medį, įnirtingai graužia sluoksnį po sluoksnio, metus po metų, nuo amžiaus vidurio lenda prie amžių sandūros, ilgai netrunka, 1999-ieji, 1998-ieji, metai kaip pjuvenos byra nuo birbiančio pjūklo, 1997-ieji, 1996-ieji, kaip sniegas gula ant žalios žolės, perskrodžiami 1995-ieji, gilyn ir gilyn, pereinamas devintasis dešimtmetis, aštuntasis dešimtmetis, 1969-ieji, 1968-ieji, 1967-ieji, septintasis dešimtmetis, šeštasis dešimtmetis, 1953-ieji, 1952-ieji, atgal, atgal ir atgal, penkeri karo metai pralekia per kelias sekundes, 1931-ieji, 1929-ieji, 1927-ieji, kol vainiko ir šaknų nebesieja niekas.

Kiti du patraukia virvę, pririštą aukštai prie šakų, ir tu imi virsti, pamažu krenti į žolę, šalia kurios stovėjai tiek metų, kurios geidei, bet negalėjai paliesti, iki dabar, kai drioksteli ant žemės.

Žiopsotojų būrelis ima ploti. Trijulė šnypšteli dėl tokio vaikiškumo, jų laukia darbas, reikia panaikinti visus pėdsakus. Jie turi supjaustyti kamieną tam tikro dydžio gabalais ir išvežti. Jie turi sušluoti pjuvenas. Jie turi išrauti šaknis, jie turi pasodinti kitą medį toje pačioje vietoje. Bet tai vyksta kitame mieste. Mieste, kurio gyventojų dauguma dar negimė. Mieste, kuriame dabartiniai kūdikiai, gulintys lopšiuose ir vežimė-

liuose, yra arba mirę, arba viena koja grabe. Kretantys ir apsiseilėję stumia priešais save ratukus kokios nors įstaigos koridoriumi, beveik apakę suklumpa ant durų slenksčio ir susilaužo šlaunikaulio kaklelį arba ranką, vieną naktį pabunda nuo veriančio skausmo krūtinėje, nuogo ir aštraus kaip plieniniai ašmenys, nuo to jie miršta. Vieną dieną kažkas išsiderina jų smegenyse, ir jų akys pasrūva krauju. Jie išleidžia paskutinį kvapą, jie palieka savąjį kūną, jie išeina, išeina. Jų lieka vis mažiau ir mažiau. Galiausiai nelieka nė vieno iš tų, kurie gyvena aplink mane dabar, *visi mes išmirę* – tai štai koks tas miestas. Jis primena šį, bet nėra tas pats: jame auga kiti žmonės, miršta kiti žmonės. Tokiame mieste tu vieną dieną nuvirsi ir būsi supjaustytas gabalais. Ateities mieste. Tu būsi įvykių liudytojas. Vieni žmonės mirs, kiti gims, o tu stovėsi nepajudinamas. Jie kurs planus, mėgins prastumti didingus projektus ir svajos apie paaukštinimą savo pasaulyje, apie vaikus ir laiką, kai įtampa sumažės, kai jie ilsėsis, keliaus, atostogaus, įsimylės. Jie norės keršyti. Jie norės susitaikyti. Kažkas peiliu nudurs žmogų, kažkas bus nudurtas. Vieni bus nušauti, kiti – išniekinti, kai kurių kūnai bus sumaitoti kelių eismo nelaimėse, lėktuvų katastrofose, kiti nukris nuo pastolių ir nesurinks kaulų. Nemažai jų nuskęs, kai kas – sava valia ir sava valia kai kas pasikars, juose – augantis gyvenimo nuovargis, paskui – sprendimas: šiurkšti virvė prie kaklo odos, po smakru, jie iškvepia, jų širdis plaka greičiau ir greičiau, jie pažvelgia į savo rankas, jos dreba, tada jie žengia žingsnį į priekį ir krenta, galva kilpoje nusvyra, ir tiems, kas juos pažinojo, jų šeimoms, jo motinai, jo tėvui, jo broliui dienos tampa šaltos ir slidžios, niekas prie jų nelimpa, viskas nuslysta. Kaip jie gali valgyti, kaip jie gali stumdyti vežimėlius palei prekybos centro lentynas, kaip jie gali skaityti laikraščius, kaip jie randa jėgų rytais praustis duše dabar, kai dienos šaltos ir svetimos, kai juos vis užklumpa verksmo priepuoliai: keltas priplaukia prie krantinės, jis užveda automobilį, kad įvažiuotų į laivą, ir staiga pravirksta. Praeina vieneri metai, vieną naktį pabudusi ji sėdi prie virtuvės stalo ir rūko, o sielvartas vėl sukyla joje, *ką tu man padarei*. Pasikarti, nusišauti, perdozuoti migdomųjų, naktį pašėlusiu greičiu išlėkti į priešingą greitkelio juostą. Bet dauguma šio miesto gyventojų neturi tokių minčių, o jeigu ir turi, niekada nesiima jų įgyvendinti; jie suauga, švenčia savo gimtadienius, kiekvieną sausio pirmąją pakeičia paskutinį metų skaitmenį ir gyvena toliau, metai iš metų; jie malonūs savo draugams, mandagūs tiems, kurių nepažįsta, jie praei-

na pro tave sekmadienio rytą, prabėga lietingą šeštadienio naktį vydamiesi savo meilę, jie apimti nevilties, jie apimti džiaugsmo, liūdesio, jie pjauna veją savo soduose, o nupjautos žolės kvapas su prietema ir žaidžiančių vaikų krykštavimu nugrimzta į tavo atmintį, kai tu, sėdėdamas tamsioje terasoje, svarstai, kas buvo ne taip. Ant lauko staliuko šalia tavęs stovi alaus butelis, iš kurio retkarčiais nugeri, tu su baltais vasariniais marškiniais, apdegęs pečius ir mažumą sustingęs po to, kai visą veją nupjovei pasenusia, barškančia žoliapjove. Viduje girdi kažką mazgojant indus, tai – tavo žmona, lauke girdi kažką šėliojant, tai – tavo vaikai. Jie šūkauja ir eina galvomis, tu sėdi patamsyje ir gurkšnoji alų, spoksai priešais save ir mąstai. Netrukus atsistosi, įeisi vidun, kur sėdi ji, greičiausiai priešais televizorių, ir kur netrukus parbėgs jie, kad pavalgytų vakarienę ir eitų gulti. Visi žino, kad dabar sėdi čia, pamanai, *kur tėtis*, nors tu jiems svetimas žmogus, prie kurio jie priprato. Tokių kaip tu daug, bet jūs nepažįstate vienas kito, esate vieniši, pasklidę šiame mieste, į kurį dar niekas neįkėlė kojos, bet per jį vieną dieną važiuosi, jame miegosi, budėsi, vaikščiosi ir galbūt skrisi per jį – jie vyksta atostogauti į šiltus kraštus, keliauja po miškus, sunkiai dirba, stumia lovas ligoninių koridoriais, važiuoja komercinio pastato liftu ir slapta žvelgia į savo atspindį veidrodyje, tada palaižo pirštą ir pakelia jį prie veido, kur mažumą susitepę, nuvalo, balta kreida ant žalios lentos užrašo metus ir pavardę kokioje nors mokykloje, pasilenkę eilinį kartą užsiriša batraiščius, pasisuka, nusišypso tam, kurį myli. Jie myli vieni kitus, kas nors visada ką nors myli, meilės pilna visur: mylimos žmonos, vyrai, tėvai, vaikai, meilužiai ar meilužės, ir kas vakarą įjungiamas televizorius, per kurį jiems pranešamos dienos naujienos. Vieną vasario sekmadienį jai paaiškėja, kad ji pasirinko klaidingai, nebenori gyventi su juo, nori gyventi viena, žinojo tai ir anksčiau, bet niekada nedrįso apie tai galvoti, o dabar pagalvoja, nusišypso, jis pažvelgia į ją, *ko šypsaisi?* – paklausia ir vėl nukreipia žvilgsnį į kelią priešais, – *kas taip juokinga*, ji neatsako. Jie pasensta, išnyksta, ir tiedu išnyksta, jie dauginasi, vaikai užauga, jie miršta, gimsta, jie vėl miršta.

O jūs stovite.

Už lango sustojo trys dviratininkai, įstūmė ratus į stovą, pasilenkė užrakinti. Dvi merginos ir vaikinas. Visi su kuprinėmis ant pečių. Kentas paėmė puodelius ir pasisuko eiti. Mergina, su kuria jis šnekėjo, nusišyp-

sojo jam, tada nusigręžė į padavėją. Tuoj pat įėjo dviratininkai, apsidairė pustuštėje kavinėje.

Kentas pastatė puodelį priešais mane.

– Tikiuosi, dar nespėjo ataušti!

– Kas ji tokia?

Jis gūžtelėjo.

– Iš gimnazijos, jei pameni, buvo žemesnėje klasėje.

Trijulė atsisėdo prie gretimo staliuko. Viena mergina spoksojo į mane. Aš rimtu veidu įsmeigiau žvilgsnį į ją. Tada ji pasilenkė prie savo kojų, iš kuprinės ištraukė storą juodą knygą ir pasidėjo ant stalo.

– Dabar klok viską iš eilės, – paragino Kentas. – Kas ten, toje šiaurėje, nutiko?

– Ilga pasaka, – tariau.

Jis skėstelėjo rankomis.

– Mes turime laiko.

Ir aš pradėjau dėstyti, kas man nutiko. Pirmiausia keliais žodžiais pavaizdavau gyvenimą mažoje gyvenvietėje, kur visi bet kuriuo metu žino, kur tu esi ir ką veiki. Tada papasakojau jam apie Lindą. Kaip mes žiūrėjome vienas į kitą iš pradžių, apie nekaltus mano apsilankymus vakarais, kai Rikardas būdavo išvykęs. Nupiešiau jam beprotišką Rikardo pavydą ir Lindos neviltį. Veikiausiai dėl to taip atsitikę, Linda niekada nebūtų taip pasielgusi, jeigu jai būtų buvę gera su juo. Bet jai gera nebuvo. Papasakojau, kaip mane graužė sąžinė, kai tai įvyko pirmą kartą, kai atsibudau pas ją iš ryto ir ji man patiekė pusryčius.

– Po velnių, Kentai, – audrinausi. – Kažkokia parodija. Apgaudinėti vedusį vyrą!

– Kiekgi jai metų?

– Trisdešimt ketveri, – atsakiau.

Jis šyptelėjo.

– Taip, bet ji buvo *nepakartojama*!

– Ir ištekėjusi, – pridūrė Kentas.

– Dorai paaiškinti neįmanoma, – pasakiau. – Tau reikėjo ten būti. Tengi taip *ankšta*, o darbe susitikdavome kiekvieną mielą dieną, žvilgčiojome vienas į kitą, juk žinai, kaip būna? Ir staiga pasitaiko proga.

Jis linktelėjo.

– O paskui?

Kalbėjau toliau. Papasakojau, kaip šalinomės vienas kito, kol neiš-

kentęs vėl ją aplankiau. Tada nebegalėjome sustoti. Tai truko kokius tris mėnesius. Prisipažinau numanęs, kad žmonės kai ką ėmė įtarti, bet tai manęs nesustabdė, juk nežinojome nieko tikra. Iki tos nakties kovo pabaigoje, kai ūmiai nubudęs pajutau, kad mano kambaryje kažkas yra. Tarpduryje išvydau žmogystą. Mirtinai persigandau. Tai buvo Rikardas. Jis pastovėjo šypsodamasis, tada žengė vidun ir atsisėdo ant lovos krašto. *Aš žinau, kuo tu užsiimi, Henrikai*, – tarė. – *Juk nemanai, kad esu aklas?* Tačiau jo apsimestinis draugiškumas išdavė, kad jis nėra tikras. Tiesa, jis buvo labiau įsitikinęs nei paprastai, bet ne *iki galo*. Pasakiau, kad nenutuokiu, apie ką jis kalba. *Po velniais, ar tau visai susimaišė protas?* – leptelėjau. Štai tada jis uždėjo rankas man ant gerklės ir suspaudė.

– Po perkūnais, jis mane smaugė! Neabejojau, kad ruošiasi nugalabyti. Būtum matęs jo žvilgsnį!

Kentas pakraipė galvą.

– Gal tu kliedi? – pasakė. – Nejau tie šiauriečiai visai pamišę?

– Be abejo. O toliau – dar gražiau. *Saugokis*, – pagrasė jis, – *aš nenuleisiu nuo tavęs akių*. Paskui išsinešdino. O jie gi gyveno viršum manęs, aš dar *girdėjau*, kaip jis, išėjęs iš mano buto, grįžo namo.

Tada papasakojau jam apie tą žmogelį, kuris prieš keletą metų šratiniu šautuvu nupyškino savo dėdę, mat reikėjo pagrįsti savo baimę, parodyti, jog mano nuotykis tikrai galėjo blogai baigtis. O kai kitą savaitę paaiškėjo, jog Linda *nėščia*, pasilikti nebegalėjau. Mat jie daugelį metų veltui mėgino susilaukti vaikų. Rikardas kaipmat būtų padaręs išvadas, tą jis mokėjo.

– Neturėjau kito kelio, – tariau. – Naujieną sužinojau šeštadienį. Tą pačią popietę išvažiavau. Ir štai aš čia.

– Niekam nieko nesakęs?

Papurčiau galvą.

– Ir visi mano daiktai ten likę. Bet žadu kuo greičiau į mokyklą nusiųsti laišką. Parašysiu prašymą atleisti iš darbo, sutvarkysiu formalumus. Mane dėl to labai graužia sąžinė. Kad jį kur velniai!

Kentas nusijuokė.

Žinojau, jog papasakotas nuotykis tik papildė vaizdą, kurį jis buvo susidaręs apie mane: Henrikas yra tas, kuris patenka į kvailiausias situacijas ir nežinodamas, kaip kitaip iš jų išsikapstyti, viską meta, neša kudašių ir tikisi laimingos baigties. Jutau, jog jis įtarė mane *gerokai*

persūdžius, abejojo, ar miegamojo scena su Rikardu įvyko kur nors kitur nei mano vaizduotėje, bet tai tik sustiprino kitas pasakojimo dalis ir padarė jį įtikinamesnį.

Jis pakraipė galvą.

– Tai dabar būsi tėvas? – pasakė.

– Ką?

– Argi vaikas ne tavo?

– A, tu apie *tai*, – tariau. – Net nepagalvojau.

– *Nepagalvojai*?

– Ne. Kai ji pastojo, Rikardas jai vėl staiga patapo pats tas. Juk negaliu dabar manyti, kad iš tikrųjų vaikas *mano*.

– Negali?

– Viešpatie, ką gi man daryti? Paduoti ją į teismą?

Stojo tyla. Kentas dėbsojo į stalą priešais.

– Tu juk niekam to nepasakosi? – paklausiau.

– Žinoma, ne, – patikino jis ir pažvelgė man į akis.

– Aš tavimi pasitikiu, – tariau. – Visada pasitikėjau.

Kavinėje šnekučiavome kokią valandą. Kentas pasidžiaugė atidaręs muzikos įrašų studiją su draugu, kurio nepažinojau; kad išsilaikytų pirmuosius metus, jie ėmė visokiausius užsakymus, kūrė reklamas vietinėms įmonėms, įrašinėjo įvairias krikščioniškas grupes, dirbo net su liaudies šokių kapela, bet taip pat buvo pora grupių, kurios teikė vilčių, tai septyniolikos aštuoniolikos metų vaikinai, kurie, anot jo, tikrai žino, ką daro. Jei turėsiu noro, galėsiu paklausyti. Vakarus jis skyrė saviems projektams. Kai prakalbo apie tai, jo akyse įsižiebė ugnelė, atsirado įkarštis, dėl kurio man staiga jo pagailo. Įsivaizdavau, su kokiu pasididžiavimu jis pirmą kartą Helgai aprodė studiją, galbūt leido jai pamėginti, galbūt ji stovėjo ir dainavo, iš ausinių sklindant melodijai, o Kentas įsimylėjusiu žvilgsniu stebeilijo į ją nuo valdymo pulto, ji nedrąsiai dirsčiojo į jį, paskui nusprendė nesidrovėti ir užsimerkė, kad įsijaustų į muziką. Klausydamasis jos silpno balselio jis pagalvojo, kad myli ją. Kad ji dainuoja čia, jo pasaulyje. *Pagaliau*, – pamanė jis, – *kaip puiku*. O ji paglostė jam plaukus džiaugdamasi dėl jo. *Aš taip didžiuojuosi tavimi, Kentai*. Apie tai jis ir svajojo. Dabar svajonė išsipildė.

Bet aš neišsidaviau, klausiausi jo kinkuodamas galva, įterpdamas klausimėlį kitą. Tada tarp mūsų įsėlino tyla. Tyla, reiškianti, kad mes neturi-

me ką pasakyti vienas kitam, tyla, galinti atsirasti tarp dviejų draugų, kurie ilgokai vienas kito nematė, taip mąsčiau, mintyse ieškodamas tinkamų temų pokalbiui, vikriai išsisukinėdamas nuo Kento žvilgsnio, nes jeigu mūsų akys susitiktų ir mes tylėdami žiūrėtume vienas į kitą, tektų pripažinti: *mes neturime ką pasakyti vienas kitam*. Taigi nukreipiau žvilgsnį į gatvę už lango, spoksojau į dviračius, žmones, einančius pro šalį, vėliavas, plazdančias vėjyje. Kentas palinko į priekį, degtuku ėmė krapštyti peleninę, aš nukreipiau akis į merginą, plepančią prie gretimo staliuko. Ilgai buvau kurčias tam balsui, kuris dūzgeno šalia. Dabar išgirdau. *Aš tuo tikiu, jeigu nebūsi sąžiningas Dievui, jis tave paliks, jums taip neatrodo? Būtent taip ir YRA! Tu turi atsisukti į Dievą, kad jis įeitų į tave! Tu turi įsileisti.* Kentas nusišypsojo, išsišiepiau ir aš, nelabai žinodamas, ar juokiamės iš tos merginos, ar šiaip iš ko. *Ir visada būk atviras, visą laiką, jeigu galvosi apie tai, arba ta mintis tau nebus svetima, jis tavęs nepaliks, tada jis bus su tavimi*. Kažkokios keistos jos akys, pamaniau, jos priminė vikrius driežiukus, dėbčiojo į stalą, gatvę, barą, net į lubas, tarytum sektų vingrų, atsitiktinį musės skrydį, o žodžiai, srūvantys iš burnos, tebūtų antrinis dalykas. Tada jos žvilgsnis probėgšmais palietė manąjį, įsigilinęs į save. Vis dėlto ji pajuto prisilietimą, jos veide atsirado šypsena, kvailas šypsnys, kuris atidengė raudonas dantenas. Ji uždėjo ranką ant Biblijos. Iš lėto ją atvertė, nuleido akis, pakėlė, vėl nuleido ir pradėjo skaityti. Dievo žodžiai iš žemės. Pažadėtosios žemės. Jonas, Jėzus, Jokūbas, Petras, Paulius. Visą laiką tariami ta šalta, intensyvia intonacija, kurią esu girdėjęs tik šiame mieste, Kristiansane, melodija pakyla iki žodžio vidurio, paskui krinta. *Jėzus, Jonas*. Tarmė, nesugebanti išreikšti jausmo, šis nuolat išnyksta, pamaniau, neatlaiko žodžių.

Kai Kentas netrukus atsistojo ir nuėjo į tualetą, ant stalo išsiskleidžiau laikraštį ir permečiau skelbimus apie nuomą. Dauguma butų buvo toliau nuo centro: Ranesune, Sėme, Honese, Tveite, Šlethajoje, Vogsbiugde. Juos iškart peršokau. Tik kai priėjau prie „kambario Kristiansano centre" ir „atskiro kambario centre", stabtelėjau ir perskaičiau nuodugniai.

– Gal eime iš čia? – pasiūlė Kentas, sustojęs priešais stalą.

Tada pamatė, kuo aš užsiimu.

– Ką nors radai?

– Du, – tariau pakeldamas akis. – Gal man iškart paskambinti?

– Kodėl gi ne.

– Taip ir padarysiu. Palauksi čia?

– Žinoma.

Nuėjau prie telefono aparato, kuris kabojo koridoriuje ant sienos, ir surinkau pirmąjį numerį. Atsiliepė vyriškas balsas, neįprastai garsiai, tarsi žmogus nebūtų pratęs kalbėti telefonu.

– Taip?

– Aš esu Henrikas Vankelis...

– Taip?

– Laikraštyje perskaičiau skelbimą...

– A, šitą.

– Ar kambarys... ar jūs jau išnuomojote?

– Ne, dar laisvas. Iš ryto buvo vienas užėjęs, bet nepaėmė. Tikriausiai pasirodė per brangu.

– Kiek prašote?

– Pusantro tūkstančio. Bet jeigu imate, nuleidžiu iki tūkstančio dviejų šimtų.

– Turite galvoje, dabar, iš karto?

– Taip.

– Bet... Ką aš čia dar norėjau pasakyti... Kambarys vienas?

– Vienas, bet galima naudotis vonia, skalbimo mašina ir virtuve. Tūkstantis du šimtai.

Kodėl gi ne, – pamaniau. Man patikdavo priimti pirmą pasitaikiusį pasiūlymą, aklai. Tai pagerindavo mano savijautą.

– Ką gi, tegu bus taip. Aš jį imu.

– Tai sutarta. Džiaugiuosi. Kol kas.

– Palaukite!

– Taip?

– Nepasakėte adreso! Kaip jus rasti?

– Cha cha cha! Teisybė! Kažkaip savaime imi manyti, kad ir kiti žino. Bet juk taip nėra! Cha cha! Tai va, namas visai šalia Lundo.

– Lundo?

– Taip, Lundo. Nepažįstate miesto?

Tai nuskambėjo kaip kaltinimas. Paaiškinau jam, kad keletą metų gyvenau kitur, bet žinau, kur yra Lundas, tada paklausiau, ar galiu įsikelti tuoj pat. Taip, prašom. Po pusvalandžio jis ten būsiąs ir man viską aprodysiąs.

– Na? – paklausė Kentas.

– Neapsunkinsiu jūsų, – pasakiau su šypsena, kad jis nepagalvotų, esą manau, kad jiems būčiau našta.

– Iš šnekos tas nuomotojas pasirodė labai keistas. Bet buvo pigu. Ir galiu įsikelti iš karto.

– *Dabar*? – nustebo Kentas.

Kinktelėjau galva.

– Kur tai yra?

– Netoli stadiono.

– Puiki vieta. Tave nuvežti?

– Jei gali.

Taip, man patinka tas jausmas, kai atsakomybę perduodi atsitiktinumams. Juk jiems irgi reikia gyventi. Nes dideliuose, svarbiuose įvykiuose jiems vietos nėra. Kai kalbama apie lemiamus dalykus, atsitiktinumai neatlieka jokio vaidmens. Daug kas mano kitaip, kai pažvelgia į praeitį, mano, kad iš tiesų jų gyvenimą valdė atsitiktinumai, *aš juk būčiau galėjęs pasirinkti ką kita*, – mąsto tada ir įsivaizduoja visai kitokį gyvenimą visai kitoje vietoje. Bet tai, kas tu esi, ir vieta, iš kurios esi kilęs, gerokai pranoksta atsitiktinumus, parklupdo juos ir ima valdyti, palenkia juos savo valiai. To tu nematai, be abejo, nematai: valia juk ir esi tu. Būtent *tai* ir esi tu. Atsitiktinumai aplink tave lūžinėja kaip nendrės, kai brauniesi per gyvenimą. Išvada, esą jie turi lemiamos įtakos, neteisinga, paremta faktu, jog staigi ir netikėta nelaimė gali išplėšti mus iš gyvenimo tik todėl, jog atsidūrėme netinkamoje vietoje netinkamu laiku, nepriklausomai nuo savo charakterio ir valios. Jeigu atsitiktinumai pajėgūs nuvaryti žmones į kapus, kodėl negalėtų valdyti jų ir tada, kai jie gyvi? Lemti gyvenimą?

Tai neįmanoma. Nes ir mirčiai atsitiktinumai neturi jokios galios. Galbūt jie atvedė tave būtent į tą lėktuvą, būtent tada, bet patys niekaip nėra susiję su nelaime. Atsitiktinumai tiesiog elgėsi kaip visada, su tokia pat nekaltybe ir patikimumu, o kad lėktuvas nukrito, jie niekuo dėti. Nes *čia* veikia ne atsitiktinumai. *Čia* – likimas. O tai visai kas kita. Likimas per didelis, kad tilptų į mūsų ankštus gyvenimus; likimas yra tai, kas egzistuoja už mūsų, ko mes nepažįstame, ko mes nematome, bet kai kada nujaučiame. Sunkiai juda likimas per pasaulį. Kai jį sutinkame, jis mus sunaikina. Iš jo kadaise kilo gyvybė ir jis gyvybę kada nors pasiglemš.

O atsitiktinumai? Jie maži ir linksmi, pilni išdaigų, žaismingai nardo tarp mūsų, jie nereikšmingi, neturi jokios galios, panorėję galime nuspirti juos šalin arba apkabinti, paglamonėti. O valdyti jie mūsų nevaldo!

Tokie primityvūs mes nesame.

Kurį laiką važinėjome po rajoną, kol pagaliau radome gatvę, kurioje turėjo stovėti namas. Nesitikėjau, kad tai bus kaip tik *ta* gatvelė, nes ją vienintelę šiek tiek pažinojau. Ten gyveno karštantis tėčio dėdė, didžiuliame ir kadaise madingame nuosavame name, keletą kartų ten lankėmės, pas Roaldą, toks buvo jo vardas. Dabar daugelis ten stovinčių namų atrodė šiek tiek apleisti, tarsi laikas tame nuošaliame kampelyje būtų sustojęs. Fasadai aptriušę, o vešlūs sodai, regis, jau keletą metų galėjo želti nevaržomai.

Mes iš lėto važiavome pro namus, vieną po kito, ieškodami reikiamo numerio.

– Čia vienuoliktas, – pasakė Kentas. – Taigi turėtų būti tas, kitoje pusėje.

Pasukau galvą. Namo prieangį slėpė didžiulė išsikerojusi vyšnia.

Kentas sustabdė automobilį.

– Aš tik patikrinsiu. Palauksi?

Jis linktelėjo galva, aš atidariau tinklinius vartelius. Vyras, kuris sėdėjo ant laiptų priešais namą, atsistojo mane pamatęs.

– Ar jūs nuomojate kambarį? – paklausiau.

– Tikrai taip, – atsakė jis. – O jūs tikriausiai Vankelis?

– Taip, – tariau ir paspaudžiau jam ranką.

Tai buvo pagyvenęs žmogus, veidas įdiržęs, oda po atraitotomis marškinių rankovėmis nukarusi ir raukšlėta. Tačiau jo plaukai – juodi kaip anglis. Tai darė keistoką įspūdį. Vienas iš tų žmogystų, kuriuos pamatęs tuoj pat pagalvoji: *kažkas čia ne taip*.

Ar jis juos *nusidažė*, tokiuose metuose?

– Tai eime į vidų, – pakvietė jis.

Užpakalyje išgirdau užgęstant variklį ir atsidarant dureles. Atsisukęs pamojau Kentui. Jis spoksojo į mus per automobilio stogą.

– Ar paimti lagaminą? – šūktelėjo.

– Gali paimti! – sušukau jam.

Mano naujasis šeimininkas atrakino duris ir įleido mus vidun. Lubos

buvo aukštos, bet oras pridusęs kaip rūsyje. Palei prieškambario sieną buvo suversta krūva daiktų, klibantis įvairiausių sendaikčių kalnas, vedantis į kambarėlį po laiptais, taip pat prigrūstą visokio šlamšto. Praeidamas po apačia spėjau pamatyti apverstą baidarę, ant jos buvo prikrauta mašinų padangų ir variklio detalių, keletas lentelių su numeriais, viršuje riogsojo atidaryta įrankių dėžė, aplinkui voliojosi purvinos pakulos, šalia pusiau paslėpto lango kyšojo variklio blokas. Tarp šito turto buvo prikaišiota visokiausių daiktų: keletas dažų skardinių, meškerė, kelios poros slidžių. Pasienyje ant vinių kabojo sutrešę tinklai, po laiptais atradau krūvą suplėkusių darbinių drabužių, nuo jų, matyt, ir sklido rūsio kvapas.

– Čia nelabai tvarkinga, – atsiprašydamas pasakė jis, kai mūsų žvilgsniuose pastebėjo nuostabą.

Senis mostelėjo ranka:

– Viršuje kambarys, kurį nuomoju. Bet pirmiau galiu aprodyti apačią.

Mes praėjome pro laiptus ir įžengėme į svetainę. Pagal kambario dydį, ten sustatyti baldai atrodė neproporcingai maži. Sofa su foteliais, staliukas ir toršeras stovėjo ant kilimo kambario gilumoje, į kampą buvo įsprausta spinta, bet tokia žema, jog lubos atrodė dar aukštesnės nei iš tikrųjų. Kambarys buvo nuogas ir šaltas. Joks intymus veiksmas pasaulyje nepajėgtų sutraukti šito kambario, pamaniau, ir įsivaizdavau būtybę, kuri pasilenkia į priekį ir nuo stalo paima storą žurnalą, atsilošia sofoje, po savimi pariečia kojas ir ima jį vartyti, tarpais gurkštelėdama arbatos iš puodelio, kurį kaskart pastato atgal, ant stalo krašto. Visi jos judesiai paskęsta tame nuogume ir tampa bejėgiški, nuoga aplinka apnuogina ir jos pastangas. Jos beviltiškos. Vienintelis būdas ją priartinti – žiūrėti pro siaurą kameros akį, pamaniau, nes būtent *tai* ir priminė kambarys: mažytę filmavimo studiją. Kamera, slankiojanti tarp sienos ir baldų, panaikina atstumą ir pritraukia jos liūdnas akis.

– Čia svetainė, – pasakė jis. – Bet jos niekas nenaudoja. Tikriausiai ir jūs nenaudosite?

– Nėra jokios būtinybės, – tariau.

– Jus dar turėtų dominti virtuvė ir vonia. Prašom tenai, – pakvietė jis, kinktelėdamas į duris kambario gale.

– O kas *ten*? – paklausė Kentas ir mostelėjo ranka į tuščią terariumą, kuris stovėjo po langu kitoje kambario pusėje.

Aš jo nepastebėjau.

Senis atsisuko ir išsišiepė, kai pamatė, apie ką kalba Kentas.

– Ten? Tuoj pamatysit.

Jis nuėjo prie apšviesto stiklinio narvo, atsiklaupė, sudavė delnu per dangtį.

Iš viršaus šlioptelėjo gyvatė.

Tik ne tai.

– Gyvatė! – išsižiojo Kentas.

– Taip, – atsiliepė šeimininkas, per petį nusišypsojo. – Šiaurės Amerikos smauglys. Mėgsta pašliaužti po dangčiu.

Gyvatė nuvinguriavo per plokščius akmenis, kuriais buvo išklotas dugnas.

– Ar ji gali išlįsti? – paklausiau.

– Bijote gyvačių? Ne, pati neišlenda. Tik kai pats ją ištraukiu.

– Ar ji nuodinga?

– Ne, kaip sakiau, čia smauglys. Norite palaikyti?

– Ne, ačiū.

Jis nusijuokė.

– Priprasite.

– Jūs ją čia visada laikote? – paklausiau.

– Taip.

– O maistas? Ar *aš* turėsiu ją šerti?

– Ne, ne. Ji ėda tik kartą per mėnesį arba dar rečiau. Taigi jokių rūpesčių. Ji savarankiška.

Sunerimusi dėl tokio sujudimo, gyvatė suko ratus savo terariume, šviesia, dėmėta oda zulinosi į stiklą, kaišiojo liežuvį ir šnypštė.

Mane pykino.

Gyvatės man sapnuodavosi baisiausiuose košmaruose. Jos atšliaužIdavo į mano kambarį, kai miegodavau, pabudęs rasdavau jas savo lovoje ir puldavau mosikuoti kumščiais, blaškytis, klykti iš baimės, kartais atsipeikėdavau už durų, permirkęs prakaitu, uždusęs kaip po gero kroso.

– Bijote gyvačių? – vėl paklausė senis.

– Taip, – atsakiau. – Šiek tiek.

– Galite būti ramus, – paguodė. – Jai iš ten išlįsti *neįmanoma*.

– Jūs tikras?

– Aš garantuoju, – patikino jis.

Tada pasilenkė žemyn ir prikišo prie stiklo pirštą. Gyvatė loštelėjo

galvą, tada *dunkst!* – metėsi tiesiai į stiklą.

– Ji alkana, – paaiškino jis.

– Ką ji ėda? – pasidomėjo Kentas.

– Graužikus, – atsakė šeimininkas. – Peles ir žiurkes.

– Iš kur jų gaunate?

– Turiu savų būdų, – tarė jis ir atsistojo. – Eime, apžiūrėsim virtuvę?

Mes susižvelgėme jam už nugaros. Kentas užvertė akis į lubas.

Bet virtuvė buvo normali. Juodos ir baltos grindų plytelės, ko gero, likusios iš trečiojo dešimtmečio, kai šie namai pastatyti, o visa kita, matyt, atnaujinta vėliau. Palei vieną sieną virtuvinės spintelės, kitoje pusėje, prie lango, medinis išskleidžiamas staliukas. Vonios kambaryje, kampe, kabojo žmogaus dydžio boileris, po juo stovėjo balta vonia, pageltusi ties nutekamąja anga. Vamzdis, einantis palei sieną po sena suskilusia porcelianine praustuve, buvo apsitraukęs rūdimis.

– Taigi, – tarė namo šeimininkas. – Kaip matote, ne kažin kas.

– Man bus gerai, – tariau.

– Taigi liko tik jūsų kambarys, – pasakė jis.

Užlipome laiptais. Man skirtas kambarys buvo gal penkiolikos kvadratinių metrų, jame – didžiulė lova su strypais, naktinis staliukas ir rašomasis stalas po langu. Dėmėta kiliminė danga. Kambaryje tvyrojo šleikštokas kvapas. Bet vaizdas pro langą buvo gražus, galėjau pažvelgti tiesiai į sodą: keletas nebejaunų vaismedžių ir vaiskrūmių, palei gatvę – apleista gyvatvorė.

Nuėjęs atidariau langą, kad prasivėdintų įsisenėjęs kvapas kambaryje.

– Paprastai nuomoju ir likusią aukšto dalį, – pasakė senis nuo durų. – Bet šiuo metu ten tuščia. Taigi niekas nedrums ramybės.

– Dar noriu patikslinti, – tariau. – Aš nuomosiu šitą kambarį, be to, galėsiu naudotis vonia ir virtuve?

– Galite naudoti visą namą, jei norite, – pasakė jis. – Bet matėt, kaip viskas atrodo.

– Tai jūs čia negyvenate? – paklausė Kentas.

– Ne, – atsakė šeimininkas. – Aš gyvenu už miesto. Strajuje. Šitas namas kadaise priklausė mano tėvui, – tarė jis ir pažvelgė į mane. – Jūs turite mano telefono numerį?

– Taip, jeigu tas pats, kuris nurodytas skelbime.

– Skambinkit, jei ko prireiktų. Matote, aš kartais čia atvažiuoju, garaže esu įsirengęs dirbtuvę. Bet jūs tikriausiai retai būsite namuose. Juk

jūs studentas, ar ne?

– Taip, – atsakiau.

– Tai, ko gero, ir viskas?

Linktelėjau galva.

– Taip ir sutariame. O dabar turiu bėgti, – pasakė jis, mirktelėjo mums ir nulipo laiptais.

Aš atsisėdau ant lovos krašto.

– Tai tu *čia* gyvensi! – nusišypsojo Kentas.

Apačioje išgirdome trinktelint duris, žingsnius per skaldą.

– Na, ir tipas, – tariau. – Bet čia man bus gerai.

– Turiu nulipti žemyn ir dar kartą apžiūrėti tą gyvatę, – pasakė Kentas.

Aš nuėjau su juo. Kol Kentas smaginosi erzindamas smauglį, atidariau duris į kitą kambarį ir dirstelėjau vidun. Kaip ir prieškambaris, jis buvo paverstas sandėliu, bet čia sukrauti daiktai buvo kiek mažiau nusidėvėję. Riogsojo daug senų rakandų, tarp jų suversta įvairiausio dydžio daiktų maišalynė: dėžės, senos iškabos, žurnalai, skrynia, neįrėmintų paveikslų šūsnis ir sulankstomas molbertas, radijo dėžė, siuvamoji mašina, keletas ritinio formos metalinių detalių, patefono plokštelės, galybė butelių nuo vyno, porcelianinės lėkštės, puodeliai ir dar aibės visokio turto, kai kurių daiktų paskirties niekaip nebūčiau atspėjęs, keletas lyg ir elektrinių prietaisų, gausybė visokių dėžučių bei skrynelių, kurios, matyt, pilnos įvairios smulkmės.

– Taip, taip, – tarstelėjo Kentas man už nugaros. – Rodos, jau ir man laikas.

Atsisukau.

– Jei nori, gali važiuoti kartu, – pridūrė. – Galėsi su mumis pavakarieniauti. Paskui parvežčiau atgal.

– Gal tiek to, – pasakiau. – Aš juk visą dieną keliavau. Bet gal užsuktum ryt vakare ar kitą kurią dieną? Išgertume alaus.

– Geras pasiūlymas, – tarė Kentas.

Išlydėjau jį pro duris, paskui užsirakinau ir grįžau į kambarį, ten stovėjau prie lango, kol automobilis išnyko už posūkio. Tikiuosi, pasiseks iš karto užmigti, pamaniau ir atsiguliau aukštielninkas ant lovos, jutau, kaip ji dubtelėjo nuo mano svorio, užsimerkiau.

Štai taip. Su visais drabužiais išmiegojau keletą valandų, per tą laiką saulė pamažu nusileido ir šviesa kambaryje išnyko. Tarsi šviesa būtų skysta, o dangus – akytas, šiurkštus popierius, kuris tamsėjo, ją gerdamas, kol sugėrė visą, ir mano kūną įsupo švelnios pavasario sutemos.

3

Atsibudęs dar kurį laiką pagulėjau, kad nurimčiau ir susivokčiau. Tą dieną tiek visko įvyko. Buvau Osle, atvažiavau į Kristiansaną, sutikau Kentą ir įsikėliau čia. Juk nežinojau, ką darysiu toliau. Dabar buvau čia, Kristiansane, o toliau mano planai nesiekė. Visų pirma turėjau išsiaiškinti, kokia padėtis šiaurėje, ar tai iškilo aikštėn. Visų pirma turėjau paskambinti Miriamai.

Staiga prisiminiau gyvatę.

Kaip galėjau pamiršti *ją*?

Nulipau laiptais ir žvilgtelėjau į svetainę. Vienintelis šviesos šaltinis buvo terariumas, o jame, įrėminta tamsos, gulėjo gyvatė ir kaitinosi lempos spinduliuose, išsitiesusi visu ilgiu. Kelias minutes stovėjau tarpduryje ir spoksojau. Buvo matyti kiekviena menkiausia detalė. Liežuvis, kurį ji suvirpindavo kaskart, kai pakrutėdavo, sausa, gelsva oda, nejudrios, sustingusios akys. Tarsi ji būtų nuolatiniame transe. Žinojau, kad negali manęs pasiekti, dryksodama už stiklinės sienos, tačiau tik prisiversdamas įėjau į kambarį. Be paliovos sau kartodamas, kad tai nepavojinga, kad baimė, nuo kurios glebo kūnas ir prakaitavo delnai, niekuo nepagrįsta, žengiau kelis žingsnius iki terariumo ir atsitūpiau, kad galėčiau stebėti ją iš arti.

Kartą, būdamas penkiolikos metų, paleidau gyvatę name, kuriame gyvenome mama, tėtis ir aš; sėdėjau ant kalno prie namų ir laukiau jo parvažiuojant, įsivaizdavau, kaip apačioje angis šliaužioja iš kambario į kambarį, jo baimę, kai staiga atsidūrusi priešais ji kilsteli galvą ir kerta. Laukiau tos vienintelės akimirkos, kai absoliuti baimė padarys jį bejėgį.

Jau daug metų negalvojau apie tą nutikimą. Tik kai išvydau gyvatę, atsiminimai atgijo. Kur nors pasaulyje kas nors tau nutinka, tu tai įsimeni, įvykis lieka atmintyje, tampa pėdsaku smegenyse, cheminiu dariniu. Savaime atsiminimai neturi jokios vertės – jeigu apie juos negalvoji, jų

nėra. Kiek yra tokių, kurie niekada nebus išlaisvinti. Nes tai tolygu išlaisvinimui. Vyksmas apgręžiamas: atsiminimai keliauja ne iš pasaulio į tave, bet iš tavęs į pasaulį. Ir tada pasaulis tampa kitoks.

Pastuksenau pirštu į stiklą. Gyvatė nesijudino. Tik uodega sukrutėjo. Ir liežuvis. Akys spoksojo tiesiai į priekį. Ji žiūri į mane? Ji gali mane jausti?

Atsargiai nukėliau dangtį, kad pamatyčiau, kaip ji reaguos. Ar dabar žino, kad panorėjusi gali ištrūkti į laisvę. Bet ji gulėjo kaip gulėjusi. Tik pavirpino liežuviu, uodegą iš lėto prišliejo prie stiklo, narelį po narelio, tarsi kažkas sklistų kūnu. Mane supykino. Tačiau sekiau ją žvilgsniu. Gyvatė pamažu pakėlė galvą nuo dugno. Akivaizdžiai pastebėjo pasikeitimą. Tupėjau laikydamas stiklinę plokštę ir mačiau po manimi kylant galvą, ilgą, slidų judesį, ji kilo aukščiau ir aukščiau, kol nebeišlaikęs užvožiau dangtį. Kaip įgeltas pašokau ant kojų ir atbulas pasitraukiau prie durų, neišleisdamas gyvatės iš akių. Iš saugaus atstumo stebėjau sąmyšį, kurį mano smarkūs judesiai sukėlė mažose roplio smegenėlėse.

Sunerimusi ji suko ir suko ratus, tas vaizdas man buvo nepakeliamas, todėl atsiribojau nuo jo uždarydamas duris, paskui apsivilkau švarką ir išėjau į giedrą pavasario vakarą, ketindamas susirasti telefono būdelę ir paskambinti Miriamai.

Prie vartelių stabtelėjau ir pažvelgiau į namą, kuriame dabar gyvenau. Jis buvo senas, apšiuręs, neprižiūrėtas. Tačiau dar buvo žymu kadaise jo atspindėtos materialinės gerovės pėdsakai, namas tebepriklausė tam laikui, kuriuo buvo pastatytas ir kuriam atstovavo. Trečiasis dešimtmetis. Ir bet kurią dieną galėjo pražysti vyšnia. Laukiau to.

Kitoje gatvės pusėje ant kopėčių, atremtų į namą, stovėjo du vyrai ir dažė sieną, mirkė teptukus kibirėlyje, tepė dažus ant lentų riebiais potėpiais. Gretimas namas priklausė mano tėvo dėdei. Languose buvo tamsu. Aš net nežinojau, ar jis dar gyvas.

Dažytojai kažką šūkčiojo vienas kitam. Netrukus dėl tamsos jie nebegalės matyti, ką daro. Bet dirbo išsijuosę. Gal pranešta, kad lis, ar šiaip kas, pamaniau ir patraukiau į rajono gilumą, lydimas gergždžiančios muzikos iš radijo, kurį jie buvo pasistatę ant žemės; ji pamažu slopo ir slopo, kol visai išnyko.

Telefoną automatą radau vos už kilometro. Jis buvo užimtas. Nusisukusi į metalinę sienelę, juo šnekėjo mano amžiaus mergina, o šalia ne-

kantriai trypčiojo vyras džinsinėmis kelnėmis ir džinsiniu švarku. Jis mėgino sugauti mano žvilgsnį, vos pamatęs mane ateinant, primesti savo suirzimą, bet aš be gailesčio nudelbiau akis į žemę ir klestelėjau ant suoliuko netoliese. Jis garsiai dūsavo ir spardė žvyrą priešais save. Mergina jo nepaisė. Kai jos balsas pasiekdavo mane, žodžiai būdavo išnykę, tarsi vėjelis būtų juos nušlifavęs, nugludinęs visus aštrius kampus, kaip jūra nugludina akmenis. Girdėjau tik tolygų, migdantį murmesį.

– VIEŠ-patie! – sudejavo laukiantysis, metė paskutinį žvilgsnį jai į nugarą ir tūžmingais žingsniais pasišalino.

O ji tik nusišypsojo. Mačiau, kad nulydi jį akimis ir pasakoja apie tai, kas atsitiko, į telefono ragelį. Gal kalba su savo meile. Stovėdama ten aiškiai regi jo veidą, jo bruožus, jo kūną, glamones, – viskas slypi tame balse, kuris, perduotas elektriniais signalais, srūva jai į ausį.

Koks išradimas. Pasirodo, visi tie įvykių, gamtos, paveldo ir aplinkos, biografijos ir geografijos klodai, slypintys balse, tėra mechaniniai virpesiai, kuriuos galima transformuoti ir siųsti pageidaujamu atstumu, kuriuos galima saugoti pageidaujamą laiką, net ir tada, kai po jo savininko mirties praeina daug metų, kai balsas praranda *bet kokią* prasmę, nes vienintelė jo paskirtis yra bendravimas. Paskui išmiršta ir tie žmonės, kurie galėjo perskaityti balso niuansus, tai, kas jame liudijo gyvenimą. Konkretų gyvenimą konkrečioje vietoje. Jo amžininkai. Tada lieka tik žodžiai. Tiesioginė komunikacija. *Sakau, kaip yra*. Ir kokia nauda mirusiesiems iš to, kad jų balsai toliau gyvena Žemėje metai iš metų, kai jie patys išnykę, *iš tikrųjų* išnykę, taigi – ištrinti? Kas per idiotiška komunikacija?

Mirusieji juk negali atsakyti.

Jeigu mirusiųjų karalystėje būtų telefono būdelių, tai būtų pragaro verta kančia. Šešėliai su įkarščiu puola prie telefono kaskart, kai jis suskamba, siekia ragelio, bet neturi jėgų jį pakelti. *Jeigu kas nors svarbaus, paskambins dar kartą*, – guodžiasi jie, viltingai žvelgdami vienas į kitą.

Nusišypsau, apie tai pagalvojęs. *Balsas iš anapus*. Vieną rudenį, prieš keletą metų, skambinėjau į Kairą, rinkau atsitiktinius telefono numerius, kurių buvau prisirankiojęs vasarą, kai ten atostogavau, įsivaizdavau tirštą, lipnią nakties tamsą, nuolatinį dirginantį gatvių triukšmą, vėsų miegamąjį, kuriame ūžia oro kondicionierius. Ji per miegus girdi

svetainėje čirškiant telefoną, iki galo nepabudusi paima vandens stiklinę, kuri visada stovi ant naktinio stalelio, gurkšteli, kad sudrėkintų sausą gerklę. Tada pažvelgia į laikrodį. Pusė trijų. *Kas skambina tokiu paros metu? Nejau kokia nelaimė? Nejau kokia nelaimė?* Ji užsimeta chalatą, nuskuba laiptais žemyn, telefonas čirškia ir čirškia. Ji stveria ragelį, stovi tamsoje, girdžiu nerimą jos balse. *You're gonna die tomorrow**, – drėbteliu ir mėginu įsivaizduoti, kokia jai bus ta diena. Paskui kelias savaites galiu nei iš šio, nei iš to prapliupti juoktis, pagalvojęs apie sumaištį, kurią sukėliau Kaire, tos moters sieloje. Įsėlina abejonė, kitaip ir būti negali: *o jeigu tai tiesa, jeigu aš tikrai mirsiu.* Ji budriai žvalgosi sausakimšose gatvėse, krūpteli, kai šalia parduotuvės, kurioje ji dirba, sprogsta automobilio padanga. Kažkas pasėjo joje baimę. Ji viską mato kaip paskutinį kartą. Nors protu mėgina baimę įveikti, ji persekioja ją. Tai aš, aš, aš ją persekioju. Dėl manęs žinių laida tampa tokia sukrečianti, kai ji parėjusi namo įsijungia televizorių, kad mažumą atsipalaiduotų, aš atitraukiu ją, sukurdamas atstumą tarp to, ką ji mato ir jaučia. Mano balsas skamba ausyse, kai ji kankinama nemigos blaškosi lovoje, apie mane pagalvoja, kai vidury nakties dar kartą sučirškia telefonas ir mano tolimas balsas sugergždžia: *I'm so sorry. I got the wrong number yesterday. It wasn't you, after all. It was someone else***.

Tai vis dar kelia man šypseną. Juk smagu, kai pagalvoji, kad panorėjęs gali iš miegų prikelti žmogų Afrikoje. Ar ne? Ir dar kaip! Tai tik pokštas. Bet tokių dalykų negali pasakoti. Žmonės įsmeigtų į tave buką žvilgsnį. *Kodėl tu taip padarei? Pats vienas?*

Jie kažką mano, kažką galvoja. Lyg tai ką nors reikštų. Į viską pažvelgus iš šalies.

Į viską iš šalies?

Kada taip būna?

Gal, kai visa ima suvokti save. Pasaulio žvilgsnis į pasaulį. Ne refleksinis gyvatės reagavimas į virpesius ir judesį, ne alkano leopardo stebeilijimas į baugščių, budrių antilopių bandą ir ne akustinė šikšnosparnio erdvė, susidedanti iš plokštumų ir ertmių, ar skubrus musės skrydis per lėtų, ištęstų judesių gamtovaizdį. Bet žvilgsnis to, kas suknežina gyvatės galvą, nušauna leopardą, pagauna skrendantį šikšnosparnį, priploja mu-

* Rytoj tu mirsi. *(Angl.)*
** Aš labai atsiprašau. Vakar supainiojau numerį. Tie žodžiai buvo skirti ne jums. Kitam žmogui. *(Angl.)*

sę prie stalo su jai netikėtu – dėl to lemtingu – miklumu ir pirštais atsargiai suima už atsikišusio sparnelio. Žvilgsnis tos, kuri šitaip pakelia musę, išneša ją į balkoną ir išmeta, kiek tos akys yra regėjusios, kiek ji yra mąsčiusi. Apie save, apie pasaulį. Bet dabar žvilgsnis abejingas, mintys vangios, ji mato tai, ką mato. Stovi balkone ir žvelgia į žolėtas kalvas šalia daugiabučio namo, kuriame gyvena. Rytas. Kelios merginos jau deginasi sugulusios ant pledų. Danguje sklaidosi rūkas. Bet žemos mūrinės sienelės pavėsyje gėlių, prikaišiotų dėžėje, lapai dar rasoti. Jurginai, baltagalvės, gvazdikai. Gėles pamažu šiurena vėjas, kylantis palei namo sieną, jų spalvos sausos, skaidrios. Ne drėgnos ir sodrios kaip tulpių ar rožių, bet sausai baltos, griežtai raudonos.

Ant turėklų nutūpusi vapsva. Kai moteris atitraukia nuo sienos lauko kėdę, ji zvimbdama pakyla ir nudūzgia į plačią, atvirą erdvę. Gatvėje automobilis iš lėto pervažiuoja per greičio slopintuvus. Geltonos vėliavos, iškeltos ant prekybos centro stogo, nukarusios nuo stiebų kaip liežuviai. Musė, prieš akimirką stebėjusi viską, ką ji daro, dabar sutrėkšta ir per keturis aukštus virtuliuodama krenta žemyn. Moters nebeseka joks žvilgsnis. Ji keletą kartų perbraukia pirštais smilkinį, tada padeda delną ant ranktūrio. Užsimerkia. Išgirsta, jog tolumoje ją kažkas šaukia, atsistoja ir delnais apgniaužia turėklus, pažvelgia žemyn. *Mama!* – girdi ji. Bet ten nieko nėra. *Mama!* Tada supranta: mama – viena iš merginų. Ta, kuri tuoj pat atsistoja ir rankšluosčiu prisidengia nuogą krūtinę. Šaukia berniukas iš aikštelės skalbiniams džiovinti. Ji nusijuokia iš savęs, keletą sekundžių pažiūri, kas darosi apačioje, į bėgantį berniuką, tada nusisuka ir vėl įsmeigia akis į nejudrų mišką.

Tai ir yra pasaulis. Tas žvilgsnis. *Iš šalies.*

Seniai buvau prisiminęs mamą. Pajutau, jog tai mane nuliūdino. Gal paskambinti?

– *Ingrida klauso.*

Ne. Neturėjau dabar noro su ja kalbėti. Ji susirūpintų išgirdusi, kad mečiau darbą. Anksčiau ar vėliau pati sužinos, galbūt mėgins man prisiskambinti, o nesulaukusi atsiliepiant, be abejo, susisieks su mokykla, ir ten jai pasakys: *Henriko nėra! Niekas nežino, kur jis prapuolė. Jis pabėgo. Tiesiog paspruko. Pasirodė kaip nepatikimas darbuotojas.*

Turėjau užbėgti jiems už akių. Reikės paskambinti rytoj, pamaniau, surasti paaiškinimą, kuris jai būtų priimtinas.

Mergina pasisuko veidu į mane ir nusišypsojo balsui telefono ragelyje. *Tai viso*, – perskaičiau iš jos lūpų.

Pagaliau ji baigė.

Ragelis buvo šiltas nuo jos skruosto. Pradėjau rinkti numerį. Bet netrukus persigalvojau, nuspaudžiau telefono šakutę. Negalėjau iškart pulti skambinti. Reikėjo numatyti, kas gali atsitikti, pasiruošti netikėtumams. Jeigu atsilieptų tėvas arba motina, turiu tuoj pat padėti ragelį. O jeigu Miriama?

Miriama.

Pavaikštinėjau po aikštelę. Dabar ji ten, šiaurėje. Būtent šią akimirką kur nors sėdi, apie ką nors galvoja, ką nors veikia. O tada įsiveršiu aš. Tada mes kalbėsimės.

Įkvėpiau ir surinkau numerį.

Sujungė.

Tolimoje šiaurėje, name, sučirškė telefonas, stovintis ant staliuko koridoriuje, šalia laiptų.

Brrr. Brrr. Brrr.

Tada buvo pakeltas ragelis.

– Alio.

Atsiliepė Miriama.

– Labas, čia Henrikas, – pasakiau tyliai.

– *Henrikai!* – sukliko ji.

– Ššš, – sušnypščiau. – Kalbėk patyliukais!

– Kur tu esi? – sušnabždėjo ji.

Nusišypsojau, iš džiaugsmo būčiau galėjęs plyšoti visa gerkle.

– Gal gali nueiti prie telefono automato šalia parduotuvės, Miriama? – paprašiau. – Paskambink man iš ten po dešimties minučių. Tik *niekam* nesakyk, kad skambinau, gerai?

– Gerai, – šnipštelėjo ji.

Padiktavau jai numerį. Supratau, kad ji užsirašė, o kai padėjo ragelį, vaizdavausi, kaip nuskuba laiptais žemyn iš susijaudinimo įkaitusiais skruostais, apsirengia – o, tie maži jos pirštukai! – ir nuskuodžia nuokalnėn, parduotuvės link.

Ji nieko nepasakė, buvau tuo visai tikras – jos balse skambėjo džiaugsmas. Džiaugsmas ir nuostaba. Tarsi nieko nebūtų nutikę. Tarsi viskas būtų praėję.

Padėtis geresnė, negu drįsau tikėtis. Galbūt viskas susitvarkys. Galbūt man pavyks išbristi ir iš tos košės.

Užkėliau vieną koją ant suoliuko ir įsispoksojau į namus.

Per vėlai suvokiau, kad žingsniai, artėjantys man iš užnugario, veda į telefono būdelę. Kai atsisukau, vaikinas su džinsine striuke jau buvo pastvėręs ragelį ir pradėjęs rinkti numerį. Neprisiverčiau pasakyti, kad laukiu skambučio. Nenorėjau veltis į nemalonią situaciją ir, užuot ką nors daręs, atsisėdau ant suoliuko. Išgirdusi, kad užimta, ji tikriausiai palauks ir pamėgins paskambinti vėliau.

Ar atsirems į parduotuvės sieną?

Miriama? Ne! Laukdama turbūt braukys bato galu žemę priešais save, susigrūs rankas į kišenes ir žvalgysis į pro šalį važiuojančius automobilius. Tie prakeikti bernai, kurie neranda geresnių užsiėmimų, tik suka ir suka ratus po tą savo juokingai mažą miestelį, kemša mėsainius, žiūri nuomotus filmus ir svajoja apie ten matytas besikraipančias moteris. Ar jie sustos prie jos? Ar nuleis langą? Ar paklaus, ko ji ten stovi? Ruošiasi skambinti? Kam gi taip vėlai skambinsi, Miriama Halvorsen?

Ji paslaptingai nusišypso. Galbūt atsako, kad draugei, džiaugiasi, kad jie *nieko* nežino.

Vaikinas su džinsine striuke padėjo ragelį. Po sekundės suskambo telefonas. Jis staigiai atsigręžė.

– Čia man, – tariau kaip galėdamas ramiau.

Suskambo dar kartą.

Nieko nesakęs jis nusisuko ir nuėjo.

Pakėliau ragelį.

– Miriama! – pašaukiau.

– Aš skambinau ir skambinau, – pasiskundė ji. – Kurgi tu esi?

– Ar kam nors prasitarei apie mus?

– Aš tik pasakiau, ką liepei.

– Ir jie patikėjo?

– Taip. Būtum matęs tėtį! Jis buvo užsiutęs! O dabar man niekur nebeleidžia būti ilgiau negu iki devintos valandos.

Aš nusijuokiau.

– Tai gerai, – tariau. – Kad nieko nepasakei. *Niekas* neturi to sužinoti, supranti?

– Suprantu. Aš ne tokia kvaila, – atrėžė ji.

– Žinoma, kad ne.

Tada stojo tyla.

– Aš pasiilgau tavęs, Miriama, – prabilau.

– Tikrai?
– O, taip. Kad tu žinotum.
– Ar tau neliūdna? – paklausė ji.
– Liūdna?
– Heningas sakė, kad mirė tavo tėvas. Kad išvažiavai į laidotuves. Taip ir pasakė?
– Teisybė, – tariau.
– Tai kur tu esi?
– Kristiansane, – atsakiau.
– Ir mes ten greitai važiuosime.
– Tikrai?
– Taip. Į konfirmaciją. Kitą penktadienį. Bet pati konfirmacija sekmadienį.
– Jūs atvažiuojate *čia*?
– Taip. Bet iki to laiko tikriausiai jau būsi grįžęs?
Aš neatsiliepiau. Ar turėjau jai pasakyti?
– Alio? – pašaukė ji po valandėlės.
– Dar nežinia, ar aš grįšiu, – tariau. – Tik niekam to nesakyk. Ir nesakyk, kad skambinau. Bet mes juk galime susitikti čia. Kai tu atvažiuosi.
– Taip, – pritarė ji.
Vėl nutilome.
– Kodėl tu negrįši?
– Dėl to, kas įvyko. Tai nusikaltimas. Jeigu kas nors apie tai sužinos, mane gali pasodinti į kalėjimą.
– Nekalbėk nesąmonių! – nukirto ji.
Staigus tono pasikeitimas mane suerzino. Ar ji tikrai nesuprato, ką mes padarėme?
– Tai tiesa, Miriama, todėl taip svarbu, kad nieko nepasakotum. Net savo draugėms.
– Nusiramink, – tarė ji. – Aš nieko nesakysiu.
– Tai ar nori mane čia aplankyti?
– Galbūt, – burbtelėjo Miriama.
Kodėl ji taip kalba?
– Tu *nenori*?
– Nežinau, – atsakė ji.
– Tu juk nori? Ar ne? – su viltimi paklausiau.

– Galbūt, – tarė ji. – Pažiūrėsime.

Nusiminęs tylėjau. Tada ji prajuko.

– Aš pajuokavau! – šūktelėjo. – Labai noriu.

Kai baigęs pokalbį pėdinau atgal į butą, prisiminiau jos mamą kalbėjus apie tai, kad jie pavasarį važiuos į Kristiansaną. Ta žinia neturėjo manęs taip nustebinti, pamaniau, pyktelėjęs dėl to, kad šitokiu būdu praradau autoritetą, leidau jai su manimi elgtis kaip su piemeniu ir taip neoriai laikiausi, tad grįždamas namo degiau iš gėdos. Kai nemačiau jos kūno ir niekas negalėjo nuslopinti tos nuolat kirbančios minties, kad jai tik trylika metų, jos balsas rėžė ausį, nes jis išdavė amžių, norą atrodyti vyresnei, taip pat – žinojimą, kad ji turi man galios. Kaip nors panašiai ji turėjo galvoti. Blogiausia, kad į mane žiūrėjo kaip į lygų, ir nieko nuostabaus, juk pastebėjo, kad aš jos geidžiu. Jeigu ji būtų čia, jos artumas sušvelnintų susierzinimą, tada ji jaudintų mane savo nedrąsa, atvirumu ir ta neapsakomai žavia šypsena, kurią dabar turėjau atkurti mintyse, kad nuslopinčiau jausmą, jog puoliau taip žemai, jog žemiau nebeįmanoma: įsimylėjau vaiką.

O dabar ji atvažiuos čia.

Man nieko kito neliks, kaip sutramdyti save, visas tris dienas, kol jie čia bus, pratūnoti namie, kad netyčia su jais nesusidurčiau. Ten, šiaurėje, nuolat pakliūdavau į tokias naujas situacijas, kurios įtikindavo mane ištarti „taip“, nors ką tik būdavau apsisprendęs sakyti „ne“, idiotiškas savęs apgaudinėjimas, už kurį galiausiai teko sumokėti, dėl to išvažiavau, dėl to dabar buvau čia. Tereikėjo išsaugoti tą įžvalgą ir neleisti jai nuskęsti geidulyje. Tereikėjo laikytis įsikibus minties, kaip tai atrodo iš šono. Jeigu Kentas arba kas nors kitas šiame mieste apie tai sužinotų. Tarkim, buvę bendraklasiai, kuriuos mintyse pašiepiau dėl jų bejėgiškumo ir niekingų, beveik graudžių gyvenimo projektėlių. Jeigu jie suuostų, kuo aš užsiimu, ir kalbėtųsi apie Henriką: *Jis susidėjo su TRYLIKAMETE! Ar gali suvokti? Kaip manai, apie ką jie šneka? Tik įsivaizduok! Įsitaisę sofos kamputyje, abu skaito „Panelę“, Henrikas įpila jai limonado, ji čiulpdama ledinuką paklausia, ar jis negalėtų padėti jai paruošti namų darbus, jie dabar eina kirčiuotes, tai taip sudėtinga! O tada ji pamato, kad jau devynios valandos, namuose turėjo būti prieš pusvalandį, dabar tėtis tikrai supyks.*

Aš paraudau, mane apėmė tūžmas, – *neoru, neoru, neoru*, – panieki-

namai nusispjoviau, kiek įkabindamas nukulniavau per senąjį rajoną, – *neoru, neoru, neoru*, – troškau ką nors sudaužyti, ką nors primušti, visai ne to, kas manęs laukė: tuščias kambarys tuščiame name.

Kai po kelių minučių stovėjau savo kambaryje, tik didžiulėmis valios pastangomis pavyko susivaldyti ir išlieti įniršį mažomis dozėmis: iš lagamino ištraukiau rankšluostį ir tvarkingai jį sulanksčiau, paėmiau tualetinių reikmenų krepšelį ir ramiai nulipau laiptais, sustojau priešais stiklinį narvą, kad įsitikinčiau, jog gyvatė tebėra ten, užkimšau vonią, atsukau vandenį. Viskas iš lėto, viskas gerai apgalvota. Po kurio laiko nuslopo ta didžiulė energija, draskiusi mane iš vidaus. Kai nuogas atsisėdau ant vonios krašto palaukti, kol vanduo pakils tiek, kad jo pakaktų apsemti kūną, mintys nebesidavė šen ir ten kaip pasiutę šunys. Visai ramus nebuvau, kaskart, kai įniršis vėl apimdavo, dar jusdavau suglembant kūną, bet tai atsitikdavo vis rečiau ir rečiau. Kai sėdėjau vonioje ir žiūrėjau, kaip karštame, skaidriame vandenyje pamažu rausta rankos, sprendimas niekada nebesivelti į panašias situacijas įgavo pakankamai svorio ir įtikinamumo, kad nustumtų pažeminimą tolyn. Tereikėjo viską pripažinti sau pačiam, – nulinis taškas, žemiau kristi neįmanoma, – kad paskui galėtum džiaugtis mintimi, jog tai išties paskutinis kartas; visi kada nors suklysta, svarbiausia, kad niekas nesužinotų, kad tai liktų paslaptyje. Nuo to taško tereikėjo pamažu ropštis aukštyn.

Vos prieš savaitę dar gyvenau šiaurėje ir net nenujaučiau, kad po kelių dienų atsidursiu traukinyje, vežančiame į Kristiansaną, tada juk nenumaniau, kad būtent *ten* keliausiu, kad bus būtent *taip*: sėdėsiu garuojančioje vonioje, šiame keistame name. Juodos ir baltos plytelės, pailgas langas į kiemą su purvinomis, lyg polietileninėmis užuolaidomis, sausas senienų kvapas. Visas namas paniręs į save, į savo istoriją.

O dabar savyje turi mane. Naujas akis, ant sienos matančias pradrėkstus geltonai baltus tapetus, vonios kampo įduobose – išblukusius, seniai praradusius kvapą muilo gabaliukus. Tuos nepažįstamų žmonių gyvenimo pėdsakus. Nutekamosios angos kraštą, parudavusį nuo daugybę kartų išleisto nešvaraus, riebaluoto vandens, ant grindų – peršviečiamo popieriaus skiautę, kuri blizga, sugavusi šviesos nuo lemputės palubėje, kažkieno pamiršta.

Taip buvo, tai mačiau. Ten sėdėjau.

Nuo kažko reikėjo pradėti.

Įkvėpiau ir panirau į gelsvą vandenį. Garsai užsisklendė nuo manęs. Šiluma kuteno odą. Gulėjau nejudėdamas ir jaučiau: kuo ilgiau pajėgiu išbūti be oro, tuo smarkiau plaka širdis. Netrukus akyse aptemo. Smilkiniuose tvinksėjo kraujas, krūtinėje spurdėjo širdis, plaučiai susitraukė, slėgis didėjo, tai buvo nepakeliama, bet aš gulėjau, kūnas buvo visiškai ramus, nors atrodė, kad jame verda darbas, kad netrukus kažkas trūks, plyš; tada atsitiesiau ir daviau plaučiams, ko jie norėjo. Mėšlungiškai žiopčiodamas rijau orą, svaigo galva – supratau, kad tuoj būčiau apalpęs. Persisvėriau per vonios kraštą laukdamas, kol atsitaisys regėjimas ir praeis pykinimas. Keletą kartų nurijau seiles, kad nuslopinčiau impulsą vemti, nuo kurio susitraukė pilvas. Tada kambarys vėl tapo ryškus, kūnas nurimo ir atsigulęs galėjau mėgautis tinguliu, kuris iš lėto plito manyje.

Atkimšau vonią ir visas varvantis išlipau. Staigus judesys mane apsvaigino, kelias sekundes pastovėjau atsirėmęs į sieną, nuo kraujo apsunkusia galva.

Kai vėl galėjau aiškiai matyti, kruopščiai nusišluosčiau kūną, spoksodamas į verpetėlį, kuris sukosi virš nutekamosios angos. Paskutinis vanduo išgarmėjo su nemaloniu sriūbtelėjimu – toks garsas vaikus nesunkiai įtikins, kad po grindimis guli žmogus pražiota burna ir ryja visa, kas nuteka. Tas vargšelis tikriausiai ir gyvas nešvariu vandeniu, kuriame vienintelis penas galėtų būti nušveistos odos pleiskanos ir riebaluotų plaukų kuokštai. Kodėl gi ne, jeigu jiems nuo mažų dienų sekama pasaka apie du įžūlius brolius, mintančius valgio likučiais iš tarpdančių, dvi bakterijas, kurioms prijaučia visi vaikai ir verkia, kai likimas juos taip negailestingai nubaudžia. Tragedija.

Palenkiau galvą po čiaupu, gurkštelėjau vandens, išsiskalavau burną, išspjoviau. Ėduoniukas ir Bakteriukas, du piktadariai, pašėlusiu greičiu nešami vamzdžiais į požeminę miesto kanalizacijos sistemą. Susivėlę, išbalusiais veidais jie kabinasi į savo plaustelį, Bakteriukas iš baimės rėkia, pakraščiu sėlina žiurkė, glotni uodega plumpsi į sieną, graužikas sušnypščia jų pusėn.

Sėkmės, vyručiai.

Svetainėje sustojau ir pažvelgiau pro langą. Debesys, kuriuos mačiau atslenkant būdamas lauke, pasiekė miestą: gatvės žibinto šviesoje mirgėjo lietaus drūžės.

Virtuvėje staiga suburzgė senas šaldytuvas. Nespėjau nusipirkti maisto, visai iškrito iš galvos, dabar teks sulaukti rytdienos. Tos valandos gali būti ilgos, pamaniau nužvelgdamas visą tą jovalą kitame kambaryje, bene aptiksiu ką nors, kas padėtų prastumti laiką. Tai galėtų būti keletas senų žurnalų, nežinomo rašytojo knyga apie niekam nebeįdomius dalykus. Bet pavyko rasti tik seną šešiatomę enciklopediją. Nusinešiau knygas į viršų ir sukroviau ant rašomojo stalo. Vėl užuodęs šleikštų kvapą kambaryje, pamaniau, kad tas namas nėra sveikas gyventi. Antklodė be užvalkalo, čiužinys be paklodės. Išdžiūvusių išskyrų dėmės, kurias palikę žmonės, kaip galėjau spėti, kadai mirę. O aš ten visai neseniai miegojau. Dabar tai kėlė koktumą.

Vis tiek atsiguliau į lovą ir užsimerkiau. Kažkur tolumoje girdėjau skalijant šunis, tai paskutinis dalykas, kurį prisimenu, po akimirkos, matyt, užmigau.

*

Pasuku galvą ir pažvelgiu į lovą, mėginu įsivaizduoti, kaip visai neseniai ten gulėjau, kaip pabudau, kaip ieškojau laikrodžio kelnių kišenėje, kaip aš dvokiau, nes permiegojau su drabužiais.

Ar tokia ir bus vasara?

Tūnosiu vienas tuščiame name diena iš dienos, naktis po nakties? Taip ir bus, jei sau nepasipriešinsiu. Juk aš pats sprendžiu, kaip gyventi, ką veikti, ar ne? Nejau nuleisiu rankas, išbuvęs čia vos dieną, išgversiu, sunyksiu?

Nėra jokios priežasties. Kelios dienos šitaip, paskui bus geriau. Kai ramybė, tvyranti name, pasklis ir mano sieloje. Kai dings nerimas. Tada grįš viltis, tada vėl imsiu tikėti savimi, kad mano buvimas čia turi prasmę. Galėsiu numatyti kitus žingsnius. Neskubėdamas permąstysiu įvairius variantus, pasirinksiu tinkamiausią ir jo laikysiuos.

Po trejų metų jai sueis šešiolika, vos po penkerių – aštuoniolika.

Ar ji dar prisimins mane?

Turėtų būti įmanoma jai priminti apie save: kartais paskambinti, kartais parašyti, kad ji nenustotų manęs ilgėtis; paskui ji išvažiuos studijuoti, aš būsiu ten, ir mes vėl suartėsime.

Ar tai geras būdas išspręsti problemą?

Ne.

Tai kodėl taip galvoji?

Kad paguosčiau save.

Ar nemanai, kad tuščiai leidi laiką?

Manau.

Ar tai prie ko nors veda?

Ne.

Ar nemanai, kad tai idiotiška mintis?

Manau.

Tai kam ją gromuliuoji?

Kad paguosčiau save, juk sakiau. Bet aš gailiuosi, tai buvo kvaila, nebegalvosiu taip. Pamiršiu ją. Išstumsiu. Kaskart, kai iškils mintis apie Miriamą, būsiu pasiruošęs ją atremti. Sutriuškinsiu ją. Sutelksiu visas savo pajėgas, kad jos neliktų nė kvapo.

Kad prasiblaškyčiau ir pabėgčiau nuo įkyrių minčių, atidarau langą, užsiremiu ant palangės ir įsmeigiu akis į vėsią pavasario naktį. Aplinkiniai sodai susilieję į vientisą šešėlį, kuris plyti kaip tamsos jūra. Vienur kitur užsidega žiburiai. Namai primena laivus su nuleistais inkarais, pamanau. Užutėkyje šalia miesto tą naktį susirinko visas laivynas. Vienintelis dalykas, siejantis juos su manimi, yra laikas, kuriuo dalijamės. Iš visų aplinkybių laikas, ko gero, negailestingiausias. Ar bent jau sunkiausiai paveikiamas. Iš jo nėra kito kelio, jokių angų, jokių slaptų tunelių, per kuriuos, prisidengus nakties tamsa, būtų galima pasprukti iš dabarties kalėjimo.

Kaip būtų įdomu. Jeigu kiekvienas namas turėtų savo laiką. Jeigu galėčiau pereiti gatvę, pabelsti į duris ir patekti į vieną XVI amžiaus vakarą skurdžioje pirkioje su plūktine asla, užuosti aitrų nepraustų kūnų dvoką, išgirsti beveik nesuprantamą, tačiau pažįstamą kalbą, kuria jie švebelduoja. Iš ko jie taip baisiai žvengia? Tikiuosi, ne iš manęs? Juk aš turėčiau iš jų juoktis, iš bedančių žiaunų ir tamsaus proto, pašiepti paskutinio teismo baimę ir narkozės neišmanymą, juk jie gyvena nuolat kęsdami skausmą.

– Cukraus? – šaukia jie ir čaižiai kvatoja mėgdžiodami mano judesius, vieną ranką išgaubia kaip puodelį, *cukraus?*

Lankstydamasis atbulom išslinkau lauk, išraudusiu veidu, nes nesugebėjau pakilti net virš *jų*, XVI amžiaus skurdžių ir nemokšų. Ausyse tebeskambėjo jų žvengimas, tad keletą sekundžių pastovėjau gatvėje prie

namo, kol vėl sukaupiau drąsą ir patraukiau į naują laiką, sustojau prie kitų durų, laukiau, kol mane įsileis į kitą amžių. Sprendžiant iš drabužių, šie žmonės gyveno XIX amžiaus pabaigoje. Pro langą mačiau, kad skurdas ne mažesnis negu kaimyniniame name, tik pasikeitė jo pobūdis, čia parafininės lempos šviesoje siuvo pavargusi moteris, aplink ją gulėjo vaikai – sulysę, purvini; kaskart, kai atsitraukdavo nuo siuvinio ir įsižiūrėdavo į miegančių vaikų veidus, jos suodinais skruostais nuriedėdavo ašara, ir aš nežinojau, ar man juoktis, ar verkti, juk buvo taip liūdna, bet ir nuostabu: ei, kas dar gali tikėtis išvysti Dikenso pasaulį? Čia?

Tą viltį mes palaidojome. Nes tikimybė surasti kitą kelią iš dabarties tokia menka, jog visos pajėgos jau kadai mestos kitur, visa energija sueikvota tam, kad galėtume erdve perkelti daiktus, taip greitai, kaip išvis įmanoma. Balsus, kūnus, raides. Ir tai gerai. Bet ne *tiek* gerai. Nėra kuo girtis, nes sielos gelmėje juk žinome, kad aplinkybės nepasikeitė. Ir argi dėl to žinojimo neatrodo graudoki visi tie bandymai kaip įmanoma greičiau lakstyti po pasaulį, ar neatskleidžia vaikiško užsispyrimo ir didelio bejėgiškumo?

Ko mums reikėjo trenktis į tą Mėnulį?

Senojoje 1936 metų leidimo enciklopedijoje neparašyta nieko nei apie NASA, nei apie Nylą Armstrongą, skubomis perverčiu vieną tomą, patikrinu, tada padedu jį ant rašomojo stalo. Miestas dar negreitai atgis. Sumanymas išeiti pasivaikščioti po nakties tylos apgaubtas gatves manęs nevilioja. Kol čia gyvenu, noriu būti kiek įmanoma normalesnis: vaikščioti po parduotuves, gamintis pietus, popietėmis galbūt sėdėti bibliotekoje ir ką nors studijuoti, negalvoti apie nieką kita, tik tai, ką skaitau, retkarčiais pakelti akis į tuos, kurie ateina arba išeina, ir pamanyti, kad jie nieko nežino apie mane, kad jiems esu tik eilinis studentas. Toks, kuris miega naktimis ir dirba dienomis, toks, kuris neskendėja apmąstymuose, bet sveikai santykiauja su pasauliu.

Atsisėdu ant palangės, prisidegu cigaretę, žvelgiu tolyn. Anapus gatvės tos dvejos kopėčios tebestovi atremtos į namo sieną. Mano tėvo dėdės langai tokie pat tamsūs. Jis guli kažkur už jų, paniręs į ramų seno žmogaus miegą. Ar atėjus senatvei judesiai sapnuose taip pat sulėtėja? Ar jis ir ten kretena laiptais, ar tai jo pasaulis ir tada, kai jis miega: ilgi koridoriai su išdavikiškai slidžiais kilimais, ant kurių jis paslysta, tėškiasi žemėn ir galbūt susilaužo koją, o paskui iki pat sapno pabaigos

guli dideliame, tuščiame name ir šaukiasi pagalbos? Ar priešingai – miegodamas klajoja vietovėmis, kurios dabar jam nepasiekiamos, džiaugsmingais judesiais, stangriais ir tvirtais raumenimis, aštriu ir skaidriu protu, po pasaulį, kur garsai vėl ryškūs, o daiktai dar kartą išžengia iš tamsių šešėlių, kuriuose šiaip visada slypi, migloti, drebantys?

Roaldas pergyveno visus savo brolius ir seseris. Jis paskutinis savo kartos atstovas tarp giminių iš tėvo pusės. Tapo juo tą naktį, kai mirė senelis. Man jie net nepranešė. Kad senelio nebėra, sužinojau tik po trijų savaičių ir tai per atsitiktinumą. Aš gyvenau Islandijoje, visi manė, kad tėtis man pasakė, per laidotuves jis melavo man paskambinęs ir pranešęs. Anot Klauso, visiems apskelbė, kad pažadėjau atvažiuoti. O neatvažiavau. Taip buvo patvirtinta giminės nuomonė apie tai, kas aš per vienas.

Bet nieko baisaus. Išsiverčiu ir be jų.

Nė kartelio nepasigedau savo giminės. Netrukus bus aštuoneri metai, kai nutraukiau visus ryšius.

Dabar aš vėl čia.

Nesąmoningas noras susijungti?

Nebūk kvailas.

Bet man patinka mintis, kad po tiek metų vėl esu tame pačiame mieste kaip jie. Tėtis, močiutė, mano dėdė Gustavas su šeima, tėčio sesuo Marija, senasis Roaldas. Kad jie bet kada gali išnirti iš už kampo. Aš juk net nebežinau, kaip tėtis atrodo. Jam jau per penkiasdešimt, veide turėjo atsirasti raukšlių, galbūt jis priaugo svorio, sustorėjo. Gal pagaliau liovėsi blaškęsis ir atrado ramybę.

Arba ne.

Klausas kaip visuomet atsainiai mestelėjo, kad per laidotuves jis niekam nepadaręs gero įspūdžio. Taip jau yra, kad žmogus, nuo kurio per pakasynas trenkia alkoholiu, niekam nedaro gero įspūdžio. Žmogus, laidojantis tėvą, neturėtų prarasti pusiausvyros, kai karstas nešamas per kapines. Prakaituota kakta, drebančios rankos. Bet ir nuo tos dienos jau praėjo keleri metai. Galbūt visa tai prasiveržė iš sielvarto. Sunku suvaldyti jausmus, kurie užplūsta per laidotuves, jie tave griūte užgriūva, tu verki, visos giminės akivaizdoje netenki savitvardos, galbūt prapliumpi juoktis, pagaliau jis mirė, pagaliau jį nuleidžia į žemę, pagaliau jo nebėra. Galbūt ko nors gailiesi, ką mirtis dabar padarė neatitaisoma. Tada geriau truputį išgerti, nuslopinti jausmus, palaukti, kol visa praeis ir tu atsigausi.

Šiaip ar taip, jis mano tėvas.

Bet lankyti jo aš nenoriu. Jo atžvilgiu neturiu ko laimėti, neturiu ko prarasti.

O gal turiu?

Atsistoju, nuspriegiu smilkstančią cigaretę pro langą ir uždarau jį. Aš vis dar triumfuoju. Ir po tiek metų tas jausmas užplūsta mane, vos apie tai pagalvoju. Aš laimėjau. Pasirodžiau esąs stipresnis. Sužeidžiau jį ir išnykau iš jo gyvenimo.

Tai tiesa? Ar aš vėl sau meluoju?

HENRIKAI! Ką tu padarei? TUOJ PAT ATEIK ČIA! Ką tu padarei? PAŽIŪRĖK MAN Į AKIS! Kiek jai buvo metų? Hm? Dvylika? Hm? Ar jai buvo dvylika metų, Henrikai? Trylika? ATSAKYK, KAI SU TAVIMI KALBU! Ar jai buvo TRYLIKA METŲ?

Taip.

Ir ką tai sako apie tave?

Kad aš nevykėlis.

Tu visiškai teisus. Ir tu dar drįsti kritikuoti mane.

Atsiprašau.

Tai katras iš mūsų stipresnis?

Tu.

Taip, aš. Niekada tuo neabejok. Tau galiu padaryti ką panorėjęs. Kaip manai, ko dabar nusipelnei? Tu užtraukei man gėdą. Ir sau. Pasielgei kaip tikras šaunuolis. Jai trylika metų. Ir tu ją patvarkei. Ar didžiuojiesi savimi, Henrikai? Ar didžiuojiesi?

Nebereikia. Būk geras.

Įkišu stalinės lempos kištuką į lizdą. Atsidusęs ištraukiu vieną enciklopedijos tomą ir imu vartinėti. Vienas galiu daryti, ką noriu, pamanau ir pramogos dėlei pamėginu surasti Vankelį, nors žinau, kad nė vienas iš mūsų nenusipelnė tokios rūšies dėmesio, todėl tos pavardės čia nėra. Nepasižymėjo nė vienas giminaitis, nepadarė nieko, kas būtų taip vertinga, jog ką nors reikštų platesniam ratui žmonių. Tada mėginu surasti Vankelį. Keista, bet enciklopedijoje nėra nė žodžio apie Vankelio variklį. Atidžiai peržiūriu. Ne, nėra.

Įdomu kodėl?

Galbūt redaktoriai nelaikė to išradimo vertu dėmesio, jis juk niekada labai neišplito, galbūt tas straipsnis turėjo užleisti vietą kokiam nors

atsitiktiniam laimėjimui, kuriuo žavėjosi ketvirtasis dešimtmetis ir kuris jau kadai pamirštas. Ar galėjo būti taip, kad 1936 metais, kai išėjo enciklopedija, Vankelio variklis tiesiog dar nebuvo išrastas? Ar tai įmanoma? Ar istorija apie tai, kaip jie susigalvojo pavardę, gali būti pramanas, kaip ir daugybė kitų dalykų? Nes, pasak šeimos mitologijos, tai įvyko kažkada trečiajame dešimtmetyje, vasarą, prieš Roaldui ir Kristianui išvažiuojant studijuoti į Oslą, kai jie susirinko pas savo motiną ir keletą valandų rinko sau pavardę.

Ne, matyt, apie variklį čia nieko nerašoma dėl to, jog tai buvo taip nereikšminga, pamanau ir įkišu tomą į vietą, išsitraukiu kitą, vartinėju, kaip pakliūva, be tikslo, vildamasis aptikti ką nors įdomaus. Mintis apie mano pavardę netrukus jau keliauja į pasąmonės liūną, galiuką paseku ją, žemyn stačiu tarpekliu, paskui į siaurą plyšį, juodą ir ankštą, kol atsiduriame priešais pirmąją upę, nuo ten matau mintį pranykstant niūriame gamtovaizdyje, kuris nusidriekia tolyn ir prie horizonto ima laipsniškai nuožulnėti, paskui – praraja. Kai grįžtu atgal, įsileidžiu naujų minčių, apie žmonių pavardes, kadaise jų atliktus žygdarbius, vietas, kuriose tai vyko. Ir pamažu man paaiškėja, kokį keistą pasaulį enciklopedija atspindi. Nes iš visų nemalonių ir tragiškų įvykių įtraukti tik patys didžiausi. Visos smulkios nesėkmės, visi maži pažeminimai, visi menki pralaimėjimai seniausiai pamiršti. Tarsi enciklopedija būtų kilusi iš pasaulio, kuriame nėra gėdos. Arba visų pirma ji būtų išstūmimo žinynas. Ir puikybės. Tie vardai mums atrodo be galo svarbūs: Izaokas Niutonas, Čarlzas Darvinas, Albertas Einšteinas, o vaizduotė tokia skurdi, jog manome, kad jie tokie bus amžinai, mes tokie trumparegiai, jog niekada nesusimąstome, kaip atrodysime savo palikuonių akyse, tų, kurie čia gyvens po šimto tūkstančių metų. Gyvename taip, tarsi būtume pirmieji, vieninteliai, paskutiniai – ir apie tai liudija enciklopedija. Bet net didžiausi mūsų atlikti žygdarbiai kiekvienais metais praranda po kruopelę pirmykštės šlovės, spalvos nepastebimai blunka, ir mes niekaip negalime nuo to apsisaugoti. Erozijos, kuriai laikas pasmerkia viską, neįmanoma sustabdyti, jis mus plauna metai iš metų, ir kasmet įvykiai tampa menkesni ir menkesni, pamažu išsitrina detalės, netrukus lieka tik kietas branduolys, jis vienas stūkso mūsų laike, atskirtas nuo savo aplinkos stovi kaip monumentas, straipsnis enciklopedijoje, pavardė, metai. Paskui ir tai pasidaro nesuprantama. Kiek praeis metų, kol nebeliks nė vieno, žinančio, kas buvo dabar toks garsus prancūzų

rašytojas Giustavas Floberas? Penki šimtai? Tūkstantis metų? *Floberas? Ar tai ne tas karvedys, kuris panaudojo dramblius? Tai kažkaip susiję su Alpėmis? Ar aš painioju su tuo politiniu veikėju, kuris kepė tortus? Ne, ne, žinoma, tai buvo Napoleonas. Priešingu atveju juk tortas vadintųsi „Floberas"! Madlen, kodėl man dabar toptelėjo tas vardas? Tortas „Madlen"? A, kad tave kur galas, prisiminiau: Floberas juk parašė tą knygą apie laiką! Bet tai buvo seniai! Nenuostabu, kad užkrito. Mažai kas beprisimena tų rašytojų pavardes. Kelis žinai iš antrojo tūkstantmečio? Atsakyk greitai, daug negalvojęs. Du? Ar tik vieną? Dantę. Galbūt tris iš trečiojo tūkstantmečio. Dešimt iš ketvirtojo. Bet kaip mes galėjome pamiršti Floberą! Tą, kuris taip gerai rašė apie laiką!*

Pakreipiau knygą po lempa taip, kad geriau įžiūrėčiau mažytį atvaizdėlį, kuriuo enciklopedija pagerbė Floberą. Jo akys atrodė vangios. Ką jis galėjo matyti tokiu apsiblaususiu žvilgsniu? O gal ta sielvartingai nukabusi barzdelė veikia ir kitas veido dalis? Uždengiu ją smiliumi, kad patikrinčiau. Ir tikrai. Nosis atsitiesia, žvilgsnis paaštrėja, nors ir netampa smailus kaip yla. Tai ne tas laukinis, alkanas žvilgsnis, kurį apsvaigintų bet kas, kokį galima išvysti jaunų amžiaus pradžios menininkų atvaizduose, ir ne beprotiškas to paties laikotarpio poliarininkų žvilgsnis, taip apsunkęs nuo valios, jog keista, kaip jie išvis nulaiko galvas – tokios nežabotos valios Flobero akyse nematyti. Bet nėra ir rezignacijos. Gal vangus susidomėjimas? Kai mažumą domiesi tuo, kas vyksta aplinkui, bet pats nesi priklausomas nuo rezultato? Taip. Toks ir buvo jo žvilgsnis. Tai vyras, kuris, išėjęs pasivaikščioti vieną rugpjūčio popietę, sustoja ir kiek suirzęs pasuka galvą, įsižiūri į vaikus, kurie krykšdami šokinėja nuo tilto į žvilgantį upės vandenį. Pliaukšėjimas, pasiekiantis jį per sekundės dalį. Tos dvi moterys, užsnūdusios medžių paūksmėje šalia upės, banguojantis suknelių audeklas, per lapiją košiama šviesa, tėkmėje besisupanti valtis, brūžuojanti į žolėtą krantą netoliese. Visur girdima paukščių giesmė. Berniukas, lipantis grubiais tilto atramos akmenimis, primenantis driežą, kai sustoja pusiaukelėje.

Galbūt ten stovintį Floberą aplanko atsiminimai. Kaip gera beveik nuogam plaukioti šaltame vandenyje, o paskui leisti vėjui ir saulei išdžiovinti kūną. Vanduo, rodos, atveria šnerves, kai jis dulkėtu vieškeliu bėga namo. Laukianti vakarienė. Karštis miegamajame, kurį saulė kaitino visą dieną, nudegę pečiai, kurie neleidžia miegoti. Žvalutėlis jis atsisėda ant palangės ir žvelgia į akytą vasaros pabaigos tamsą, įsivaiz-

duoja ramius arklių kūnus, kurie retkarčiais sukruta per miegus arklidėje, kitoje kiemo pusėje, girdi balsus iš svetainės, kažkas atsistoja, į kambarį įžambiai krenta šviesa, kai jo motina atidaro duris, *ar dar neatsigulei, Giustavai?* Grublėta žievė, kuria nuslysta basos kojos, panika, kai žemė iš plaučių išmuša visą orą, skausmas, kai nusikanda liežuvio galiuką, geležies skonis burnoje, kurį pajutęs palaižo pirštą, pamato savo kraują, svaigulys. Ar jis neprisimena nieko, vėl žingsniuodamas namų link? Gal tik sapnuose jį pasiekia vaikystės vaizdai? Niekas to nebežino. Sotus ir viskuo patenkintas jis žingsniuoja alėja. Vėjyje pamažu siūbuoja liauni medžiai. Nors nuo marškinių apykaklės niežti kaklas ir jau kelinta diena vargina užkietėję viduriai, jis jaučiasi gerai.

Ar jis eina namo rašyti?

Veikiausiai. Atsisės prie pedantiškai sutvarkyto rašomojo stalo ir vėl pasiners į darbo problemas. Ak. Jis įsmeigia akis į sakinius, parašytus priešpiet. Mažumą susinepatoginęs atsilošia kėdėje, paskui nervingu mostu išbraukia juos, atsidūsta. Musė, ilgai zvimbusi prie lango, nerasdama kelio lauk, dabar nutupia ant pluošto gatavų rankraščių, gulinčių ant rašomojo stalo krašto. Ji mikliai patrina plonas kojeles, sustingsta, paropoja į priekį, sustoja, vėl patrina. Tarsi valytųsi jas, pamano jis ir iš lėto pakelia ranką. Atsargiai veda ją oru. Virš musės pradeda leisti žemyn. Musė nebejuda, rodos, svarsto, ką gi visa tai galėtų reikšti. *Ranka? Prieš mane?* Kai tik Flobero kantrybė išsenka ir jis iš visų jėgų duoda delnu į rankraštį, musė pakyla ir elegantiškai praneria priešais jo nosį. *Ragana!* Tada jis pajunta, kad kambaryje dar kažkas yra, ir atsisuka, bet per vėlai, durys užsidaro, ir jis neturi ant ko išlieti pyktį, kurį sukėlė pažeminimas dėl to, jog kažkas jį matė tokį, koks jis būna vienas. Taigi jis įsispokso į priešpiečio darbą ir atranda mažytę galimybę, kurią tuoj pat praplečia, padarydamas vietos vaizdams, kurie, regis, pagaliau vėl ima lietis. Jis puola skrebenti plunksna ir rašydamas tyliai kikena. Kiek jame piktdžiugos! Nes jis, Floberas, nusitaikęs į kvailybę. *Mūsų laikmečio kvailumas man kelia tokias neapykantos bangas, jog užima kvapą.* Kaip visi XIX amžiaus romanai, ir Flobero kūriniai nugludinti, tobuli. Tai – stiliaus nuopelnas. Kaip ir jo amžininkai, Floberas saugiai sėdėjo savo romanų viduryje ir iš ten pildė juos tuo, ką turėjo: sunkiai tramdoma, dusinančia pagieža kvailybei, kurią matė visur. Ta linija pamažu tarsi išsiplečia, praturtėja; ramia ir santūria proza jis piešia charakterius, įsitikinęs, kad stilius jam leis paskleisti savo valią iki pat romano kraštų.

Kaip skiriasi tas brandumas nuo to, kas paima viršų romane, priartėjus prie amžių sandūros! Kokia gali būti šio radikalaus pokyčio priežastis? Fizionominėje literatūros istorijoje tikriausiai būtų pabrėžiama, kad rašytojai tampa liesesni. Išpuoselėtus, gerai įmitusius XIX amžiaus vyrus XX amžiuje pakeičia lieso, įdubusiais skruostais rašytojo tipas. Palyginkite Kjelaną, Bjornsoną, Balzaką ir Floberą su Hamsunu, Obstfelderiu, Kafka ir Rilke. *Badas*, *Panas*, *Kunigo dienoraštis*, *Procesas* ir *Maltės Lauridso Brigės užrašai* yra knygos, kurių tiesiog negalėjo parašyti apkūnūs žmonės. Jų autoriai liekni ir nervingi kaip rusų kurtai, užsiėmę zuja šen ir ten, plačiais, lengvais šokio žingsniais praplaukia menėmis, atsistoja ant užpakalinių kojų, uždeda savo siauras letenas ant paauksuotos baltos palangės ir įsmeigia akis į pasaulį. Jie veikia pasaulį, ir pasaulis veikia juos. Kažkas turėjo įvykti, nes tokio didžiulio skirtumo negalėjo sukurti vien literatūrinis stilius.

Tai ne nauja kryptis, tai – naujas pasaulis.

Kas atsitinka? Iš kur staiga tokia nebranda? Ar pokytis, naujumas taip pat pakeičia žvilgsnį, padaro jį naują, ar nebrandi visuomenė gimdo nebrandų, taigi – vaiko, žvilgsnį? Nes visi jie turi kažką vaikiško. Ir ne visada tai vienodai patrauklu. Pavyzdžiui, Hamsunas taip puikiai suvokia, ką kuria, jog neįstengia paslėpti pasididžiavimo gaidelės, kuri prasikiša visame kame, ką jis rašo pirmaisiais metais: *žiūrėkit, ką aš darau! To niekas iki šiol nedarė! Tai nauja, ir aš čia esu pirmas! Aš, aš, aš!* Bet jo knygos vis dar tvirtai laikosi, ir taip yra dėl to, jog vaiko įkarštis visą laiką turi skintis kelią per klastos, šiurkštumo ir neišlavinto miesčioniško proto sluoksnį, susikaupusį žmoguje, kuris iš paskutiniųjų stengėsi sudurti galą su galu. Tokia literatūra išlieka, nors praeinantis laikas atskleidžia visus faktus ir gestus, kuriuos laikmetis palaikė nuoširdumu.

Tas, kuris galėjo parašyti Hitlerio nekrologą, turėjo būti kažkuo ypatingas.

Hamsuno nebranda yra suaugusio vaiko nebranda, kuri nuolat kaunasi su patirtimi dėl valdžios. Tai, ką girdime, ir yra tos dvikovos triukšmas, o abu varžovai taip stipriai susipynę, jog sunku juos išskirti. Pirmosiose knygose jis nustumia savo veikėjus į tokius kraštutinumus, jog patirtis ten bejėgė. Badas išplėšia jį iš civilizuoto pasaulio ir nubloškia į infantilumo karalystę, kur jis įgyja didžiulę galią ir nepaiso kitų, atėjusių jį aplankyti. Svaigus įsimylėjimas *Pane* nuveda jį ten pat, tik vedanti

ranka draugiškesnė, taigi didesnis puolis. Savo geriausiame romane *Po rudens žvaigždėmis* pagaliau jis pats supranta, kas jį valdo. Ten herojus nebe pirmos jaunystės. Kas įvyksta tada? Jaunumas nenatūralus, koketiškas, apsimestinis. Šįkart svaiginančio įsimylėjimo auka tampa pagyvenęs vyras su didele patirtimi, per kančias leidžiasi suviliojamas ir pasiverčia mažesniu, negu yra, kad galėtų patekti vidun. Bet čia patirtis ima viršų, ji laimi, o infantilumas praradęs visą žavesį, visą grožį, visą poeziją: čia jis bjaurus, atstumiantis, groteskiškas.

Prusto nebrandumas taip pat sunkiai apčiuopiamas, bet jį sunku aptikti dėl kitų priežasčių negu Hamsuno vaikiškumą. Prustas jį slepia po be galo išpuoselėtu, kone begėdiškai geru skoniu ir puikiu išsilavinimu, kurį buvo įgijęs, kaip ir žinių apie tą visuomenės klasę, kuri žlugo jo gyvenimo metais, kurią jis mylėjo ir į kurią dėl tos priežasties norėjo įsiskverbti. Jis permatė juos, tarsi būtų turėjęs vidinį barometrą: kiekvieną naktį jis baksteli pirštu į kaktą, kad strigtelėjusi rodyklėlė pasisukiotų, pavirpėtų ir sustotų ties kokia nors padala skalėje, apimančioje visą žmogiškojo charakterio įvairovę. Silpnybė, kvailumas, grožis. Ir plunksną jis vedžioja elegantiškai, grakščiai, su jam būdingu skoniu, kuris toks subtilus, koks gali tapti tik tada, kai jį išgrynina kelios kartos. Kaip tik ten, kur stilius praranda atsparą pasaulyje ir pasisuka į save, kai jis pasiekęs savo grožio ir žavesio viršūnę, Prustas jį sugauna, įeina akimirką prieš tai, kai jis žūva, nebegavęs peno iš pasaulio, iš ten Prustas žiūri, todėl niekada neįstengia pasiekti to, ką visą laiką mėgina apčiuopti: save patį. Ar jis nenori, ar tingi nueiti paskutinę atkarpėlę? Ką jis bijo savo viduje pamatyti, jei nuolat dangstosi tais ilgais, įmantriais išsisukinėjimais?

Stilius neleidžia jam priartėti, stiliuje jis atsispindi ir stilius jo savižinai suteikia geismo bruožų: kaip skrybėlė guli ant žemės prie klouno kojų, taip tikslas visada priešais Prustą, bet tas pats judesys, kuris palenkia jį prie to, ko jis geidžia, nuspiria jį tolyn, taigi Prustas graibo tuščią orą. Jis – lepus vaikas, visą gyvenimą jutęs baimę, kad mama gali neateiti, baimę, kuri visada būdavo nuslopinama, nes ji juk anksčiau ar vėliau ateidavo. Galiausiai ji būdavo ten, pas jį. Vienaip ar kitaip patapšnodavo jam skruostą ir patikindavo, kad jis šaunus ir kad ji myli jį labiau už viską.

Net mirtis mylėjo jį taip, kaip motina myli savo sūnų.

O koks jam būtų atrodęs pasaulis, jeigu jis nebūtų turėjęs jį guodžian-

čios motinos? Jis būtų apnuogintas ir sukrečiantis, tai būtų pasaulis, kokį matė Obstfelderis*. Nes Obstfelderis neturi sistemos ar kultūros, už kurios galėtų pasislėpti, neturi mamos, kuri galėtų paguosti. Obstfelderis uždeda drebančią ranką ant mergaitės krūtinės ir jo širdis virpa, mosteli į žvaigždes ir ima trykšti džiaugsmu, geležinkelio paslaptis ir telegrafo laidų daina iš akių spaudžia ašaras. Jausmai kunkuliuoja jo viduje, vieną nuotaiką keičia kita, tai stumia į neviltį, nes jis nežino kitos išeities, kaip leistis pasroviui ir mėginti atsilaikyti, jis susižavi, o po sekundės nubloškiamas į giliausią bedugnę, nors visą laiką tikisi, kad netrukus suras ramybę. Obstfelderio nebrandumas yra grynas ir aiškus savo išraiška, jis neįsisąmonina savęs, vadinasi, tai – grynas vaiko nebrandumas, savivokos stoka, dėl kurios gali būti skaudu skaityti Obstfelderį: *o, ne, nejaugi tu TAIP parašei?*

Baimė būti atstumtam kaip šešėlis gaubia visa, ką parašė Kafka, tuo tarpu Džoisas pasitiki savimi ir pasauliu, jis suaugo, nusiramino, Džoisas žino, ką daro. Su savo vaikyste jis suvedė sąskaitas pirmajame romane. Antrajame jos beveik neaptiksi. *Ulise* nėra nė vieno vaiko. Tik reminescencijos Stiveno Dedalo tema, jis vis dar nesubrendęs, pačioje užuomazgoje. Dėmesio centre – apkūnusis skelbimų agentas Leopoldas Blumas. Pusamžis vyras. Blumas yra savižudžio tėvo sūnus, mirusio sūnaus tėvas ir neištikimos žmonos vyras. Jaunieji laikraščių pardavėjai mėgdžioja jo eiseną, kai jis kulniuoja pro šalį, jį visur lydi iškalbingi žvilgsniai ir šypsniai, taip gerai maskuojami, jog jis ne visada pastebi juose slypinčią pašaipą, jis tuščiagarbiškai uodžia pomada išteptus savo plaukus ir nusikelia skrybėlę, kad ištrauktų laišką, užkištą už diržželio, adresuotą pseudonimui *Henriui Flauersui*, vyrui, koks jis pats nori būti: nesuvaržytas. Dabar jis perskaitys laišką, atsiųstą moters iš svajonių pasaulio, o tada vėl pasiners į banalybę ir kasdieniškumą, vaikščios tarp visų tų daiktų, kurie nepavergia nė vieno žvilgsnio ir nepritraukia nė vienos minties. Pora pilkų moteriškų kojinių su pirštų ir pėdos pastiprinimu, atplėšto laiško juostelė, tamsiai žali katės akių plyšeliai, susiaurėjantys iš pasitenkinimo. Dailūs moters nagai, raudoni nuo kraujo, nes traiškė utėles vaikų marškiniuose. Staigiai atsitiesianti iešmininko nugara, barškantys pakinktai ir kanopų kaukšėjimas ant įkaitusio grindinio. Rūkytų

* Sigbjørn Obstfelder (1866–1900) – pirmasis modernistas norvegų literatūroje. (Vert. pastaba)

lašinių palties kvapas, šiurkštūs akmenų tekintojo pirštai, čiupinėjantys nuzulintą grandinę, naktinė kėdutė sulaužyta koja, plisuotas apatinis sijonas iš žydro šilkinio muaro, Šekspyro raštai, tiršta grietinėlė, stangriomis vijomis besisukanti arbatos puodelyje. Flakonas su aromatingomis našlaičių pastilėmis. Keturios sulipusios juodosios alyvuogės sviestiniame popieriuje ir pakelis *Epps* kakavos. Daiktai yra pasaulis. Ir čia jie gali atstovauti patys sau, čia į juos žiūrima kaip į tai, kas jie yra: kaip į daiktus. Kilnojamus ir stumdomus daiktus, barškančius ir tarškančius daiktus, saldžiai kvepiančius ir drėgme dvelkiančius daiktus, daiktus, į kuriuos malonu paganyti akis, daiktus, kurie įsuka mintis, aštriai rūgštaus ir švelniai saldaus skonio daiktus, daiktus su etiketėmis, kuriais žvilgsnis nuslysta neužkliūdamas. Diržas, užspaudžiantis kraujagyslę arklio šone, suskilęs skutimosi veidrodėlis, eilė nublizgintų obuolių po du pensus vežime. Gal nusipirkti? Hm. Blumas apsigalvoja. Nueina toliau. Ir kur tik jis žengia, ten jį lydi juokas. Tai rašytojo juokas. Jis sklinda iš markizių pavėsio anapus gatvės, kurią praeina Blumas grįždamas namo iš mėsininko, kad išsikeptų ką tik nusipirktą inkstą, juokas kyla iš aludės, nuo alaus bokalais nustatyto stalo prie lango, kai jis įeina papriešpiečiauti, linksmas juokas skardi nuo stalo dirgliame laikraščio redakcijos šurmulyje, susiliedamas su statinių barškėjimu, kylančiu iš gatvės pro langą, kurį jie atidarė, kad įleistų gaivaus oro tą karštėjančią ir karštėjančią dieną. Juokas kinta: jis gali būti draugiškas, gali būti atsiprašantis, gali būti griausmingas ir skardus, gali būti santūrus ir prislopintas arba kvakenantis, bet niekada – piktas. Tas, kas juokiasi, žino, kad geras žmogus visada šiek tiek apgailėtinas. Bet daugiau to *niekas* nežino, nes tiesą apie save numanome tik mes patys. Geriausiu atveju. Argi ne tai Blumą ir paverčia geru žmogumi, kad jis pats nesuvokia savo gerumo? Kad jis tik daro tai, ką turi daryti, ir mąsto, ką turi mąstyti. Minčių srautas teka per jį kaip lava: ištirpęs pasaulis. Visi jo išgyvenimai ir patyrimai stūkso įspūdžių srovėje kaip akmenys ir kyšuliai, kryptis nepastebimai keičiasi, kaip ir nuotaika, tas nematomas dalykas, kurį išlaisvina trintis tarp to, kas plaukia, ir to, kas stovi vietoje. Juslinis džiaugsmas, linksmumas, melancholija. Jį lydintis juokas yra taikingas. *Čia nieko bloga*. Tai sveikas juokas, *čia nieko baisaus*, skaidrus juokas, kaip sielvartas ir aistra, nes ir tas, kuris juokiasi, geidžia Blumo žmonos Molės, jos tingaus, minkšto ir goslaus kūno, nuo ketvirto skyriaus, kai ji apsnūdusi išsitiesia ant paklodės, iki paskutinio skyriaus galo, kai ji guli

atsimerkusi, o jis seka jos mintis. Jai, ne kam kitam, rašo Džoisas, jos geidžia, kaip galima jos negeisti?

Ulisą ir Flobero *Jausmų ugdymą* skiria tik penkiasdešimt metų. Abu romanai skaidrūs ir užbaigti, bet tai ir visas, kas juos sieja: jie stovi nugaromis vienas į kitą. Flobero skaidrumas žiūri į lygų, plokščią XIX amžiaus gamtovaizdį, tai paskutinis akordas, monumentas, žėrintis besileidžiančios saulės spinduliuose, gyvybės iliuzija, kurią demaskuoja krentančios sutemos, nes kai viską apgaubia istorijos tamsa, detalės išnyksta, lieka tik juodas siluetas, kontūras, forma. O Džoiso skaidrumas sugebėjo nusigręžti nuo sutemose skendinčio praeities peizažo ir atsisukti į aušrą, tai yra ateitį, ir žinoti, kad ten nėra nieko, kas jam svetima.

Kaip ilgai tai truks? Kiek praeis metų, kol ir *Ulisas* užsidarys savyje ir visa, kas ten parašyta, atrodys svetima, kaip nepažįstamo pasaulio vaizdai?

Tai jau prasidėjo ir kaip visada prasideda pamažu, pasikeitimais, kurie iš tikrųjų yra nereikšmingi ir nieko nepakeičia iš esmės, bet jų kasdien nepastebimai daugėja. Sukurta dar tik viena kita nauja mašina, o žmonės, kurie čia gyvena, yra kiti nei tie, kurie gyveno tada, atsirado daugybė naujų pastatų ir aibė naujų meno krypčių, praėjo keletas karų ir padidėjo įsimintinų įvykių skaičius. *Epps* kakavai čia nebeliko vietos, kaip ir žydro šilkinio muaro apatiniams sijonams: dabar karaliauja *Regia* ir *Triumph*. Bet ranka, kuri beria kakavos miltelius į karštą pieną, ir žvilgsnis, kuris netyčia užkliūva už apatinio trikotažo reklamos laikraštyje, viską daro taip pat, taip pat abejingai judame tarp savo daiktų, kurie sudaro mūsų pasaulį, su tokiu pat pasimėgavimu ištepame smakrą skutimosi putomis, įkvepiame gaivų, aštroką kvapą ir juntame peiliuką gremžiant odą, taip pat saldu iš ryto atsisėsti tualete ir išsituštinti, iki įsibėgėjant mūsų dienai, justi savo išmatų kvapą ir malonumą, kurį šiltas vanduo ir muilas suteikia rankoms prieš tai, kai išeiname į triukšmingo miesto gatvę, į alinantį karštį, ir kakta išrasoja nuo prakaito. *Kad jį kur galas, kaip karšta*. Katės akių plyšeliai iš pasitenkinimo susiaurės visai taip pat, nes ką katė išmano apie laiko dvasią, kai trinasi apie savo šeimininko kojas? Ar katei rūpi, kad daiktai, kurie ją supa, yra nauji, kai ji kniaukia, atsistojusi ant dviejų kojų prie spintelės durų, kimiai ir godžiai? Ar katei rūpi praėjęs laikas, kai ji murkdama šlamščia šlapią mėsos mišinį?

Katė apie tai nieko nežino. Ji priėda, patenkinta nutipena svetainės grindimis ir užšoka ant savo kėdės. Keletą minučių laižosi kailį, paskui, sudrėkinusi letenas, greitais judesiais išsivalo traiškanas iš akių kampučių ir galiausiai susisuka į kamuoliuką miegoti. Jos sapnai turbūt baisūs, nes gulėdama ten staiga sumakaluoja uodega, iš baimės išplečia akis. Bet ne. Čia saugu. *Tai buvo tik sapnas.*

Vis dar kažką įtardama vėl užsimerkia. Tada miega toliau. Tik pavakary pailsėjusi pasirąžo ir nušoka žemėn, nucipena prie durų, šios tuoj pat atsidaro ir išleidžia ją palakstyti po mišką. Ji mėgsta ilgas keliones palei upelio vagą, žemyn į akmenynus. Nubiznoti per kelią ir skubiai pasislėpti griovyje, kai iš už posūkio atvažiuoja automobilis ir ryškiai apšviečia vietovaizdį. Tarp lapų nusėlinti prie paparčių, tankiai sužėlusių ant miško paklotės. O, taip. Minkštos samanos po letenėlėmis. Visi tie kvapai, kurie tarpais taip sustiprėja, jog ji turi sustoti ir pakraipyti galvą, kad surastų teisingą kryptį, visi tie judesiai, kurių ji nepaiso, kol atsiranda vienas, teikiantis daug vilčių, tada ji pritūpia, nuleidžia akis, širdis ima plakti greičiau. Maistas! Žaidimas! Pramoga! Ruduo, žiema, pavasaris. Ilga sausa vasara, kai neįmanoma susitvarkyti kailio, jis veliasi į kietus mazgus, ir ji trina nugarą į medžių kamienus, voliojasi ant žvyro priešais namą, pešioja plaukus dantimis ir ant vejos išvemia plaukų gniutulus vieną popietę, kai lietus sulipdo kailį ir ji tarytum sumažėja perpus. Ateina ruduo, paskui žiema: pasaulis baltas, kietas ir šaltas, ji stovi ant palangės lauke ir kniaukia, tada aš nulipu iš savo kambario pusryčiauti. Atidarau duris, ir net pralėkdama pro šalį ji nepamiršta pasisveikinti, *mrr!* – paskui pranyksta virtuvėje.

Netrukus pusė dešimtos. Pramiegojau dvi valandas. Dabar galima ir nebeskubėti, pamanau, iš kibiro, stovinčio ant grindų, į puodą pripilu ištirpdyto sniego ir užkaičiu, o Mefista murkdama glaustinėjasi man prie kojų.

– Ar visą naktį ir išbuvai lauke? – paklausiu ir pasilenkiu ją patapšnoti. *Miau!* – atsako ji, nekantriai baksnodama galva į mano koją.

– Išalkai, katyte?

Ji nuskuba iš paskos, kai nueinu prie šaldytuvo. Godžiomis akimis seka kiekvieną mano judesį. Kaip ištraukiu dėžutę ir nunešu ją per virtuvę, kaip į jos dubenėlį išslysta mėsos gabaliukai. Ji toliau murkia rydama maistą. *Mrr mrr mrr.* Aš nusišypsau ir susirandu šio to sumuštiniams, į arbatinuką įberiu arbatžolių ir stumteliu puodą, kad greičiau

užvirtų. Tylus šnypštimas vos vos sustiprėja. Kai ant stalo pasidedu puodelį ir lėkštę, pastebiu, kad mama vėl palikusi raštelį. *Gal gali šiandien nueiti į parduotuvę, Henrikai? Aš grįšiu vėlai. Nupirk pieno, duonos, pašteto, kiaušinių ir ko nors vakarienei (sugalvok pats!).* Šalia padėtos dvi šimtinės. Įsikišu jas į kišenę ir laukdamas, kol užvirs vanduo arbatai, nueinu į svetainę, ant krūtinės suneriu rankas ir įsispoksau į upę slėnyje. Nuo leisgyvės pilkos tėkmės properšoje, kuri kasdien siaurėja ir siaurėja, kyla garai. Neilgai trukus abu ledo kraštai susijungs, pamanau, sušals į krūvą ir pagaliau uždarys vandenį.

Tai buvo keista žiema. Tą rudenį pradėjau lankyti gimnaziją, o mama išvažiavo į Bergeną studijuoti – mudu su tėčiu likome gyventi dviese. Bet tada jis man pasiūlė persikelti į miestą, į jo tėvams priklausantį kambarį, *lankant mokyklą mieste, taip praktiškiau, Henrikai, ar tau neatrodo?* Per kitus mėnesius jis visiškai užleido namus. Kai liko pora dienų, iki mama turėjo grįžti kalėdinių atostogų, jis užsuko pas mane į kambarį ir paprašė dar savaitėlę nevažiuoti namo, su mama jie turį kai ką išsiaiškinti.

Ir išsiaiškino. Mama trumpai papasakojo, kas įvyko, kaip ji įkalbinėjo jį pasilikti, nemesti visko, kas kartu užgyventa per tiek metų, bet jis išvažiavo, o aš grįžau. Ir galbūt jai buvo į naudą, kad jis aplink save leido viskam subyrėti, ji turėjo užsiimti praktinėmis smulkmenomis, pavyzdžiui, paskambinti santechnikui, kad šis sutvarkytų vandentiekį. Bet kaip tik tai buvo bergždžia. Santechnikas tik papurtė galvą. Vienintelis būdas atitirpdyti užšalusius vamzdžius – išrausti visą sodą. *Manau, jums teks sulaukti pavasario,* – pasakė jis, tačiau mama nenuleido rankų: vonios kambaryje elektrinis šildytuvas daugelį savaičių palaikė pirties temperatūrą, perniek – turėjome verstis be vandens. Svarsčiau, kaip tai galėjo atsitikti. Kaip buvo įmanoma taip viską apleisti. Šiaip ar taip, jis pasirūpino mane nuo to apsaugoti. Nepastebėjau, kas vyko. Išskyrus tą vakarą, kai atvažiavau nepranešęs. Kai nuo kelio pamačiau jį sėdint virtuvėje, sustingusį, rankomis pasirėmusį galvą. Trinktelėjau durimis, kad jis turėtų laiko pasiruošti. Ilgai rengiausi. Įėjęs jo ten neberadau. Ir stalas buvo nutvarkytas. Namai atrodė tikrai šlykščiai. Ant sofos išdžiūvęs katės mėšlas, primintos prieškambario ir virtuvės grindys, ant spintelės seniai neplauti indai su priskretusiais valgio likučiais. Niekur jokios šilumos. Nusliūkinau į savo kambarį, susirinkau kasetes ir drabu-

žius, kuriuos ketinau pasiimti, ir vėl išskubėjau lauk. Nenorėjau jo tokio matyti. O juk žadėjau ten pernakvoti, buvo vėlus metas, bet ne, tik ne ten, dingo bet koks noras, jau geriau susistabdyti pakeleivingą mašiną. *Vis tiek nieko neįtariau*. Ar man buvo aptemęs protas? Ar neturėjau akių? Grįžau į savo kambarį mieste ir apsimečiau, jog nieko nebuvo.

Vanduo virtuvėje užvirė. Užplikiau arbatžoles ir pastačiau arbatinuką ant stalo, atitraukiau užuolaidas, pažiūrėjau į termometrą. Minus dvylika. Mefista atsigulė ant kėdės po stalu, kad būtų kaip galima arčiau šildytuvo.

– Puikiai tave suprantu, – tariau ir atsisėdau valgyti. – Šaltis *baisus*!

Aš neskubėjau. Kitas autobusas tik pusę vienuoliktos. Kad ir ką daryčiau, į mokyklą nenusigausiu anksčiau, negu baigiantis ilgajai pertraukai. O gal išvis neiti? Pasiimti laisvadienį. Pavaikščioti po parduotuves, užsukti į kavinę, pasėdėti bibliotekoje. Grįžti namo įprastu laiku. Gal paruošti mamai vakarienę?

Pavalgęs sutvarkiau stalą, užbėgau į savo kambarį apsivilkti storą megztinį, dėl akių pasiėmiau ir kuprinę. Prieš išeidamas ištraukiau miegančią Mefistą iš pastalės. Ji buvo šilta, murkianti. Širdis neleido išmesti ją laukan.

– Manau, gali pabūti namie, kai lauke taip šalta, – tariau, ją paleisdamas.

Nesuvokdama jai suteiktos malonės, ji apdujusi pasirąžė, žengtelėjo keletą žingsnelių grindimis. Tada vėl užšoko ant kėdės. Tik jeigu nuneščiau ją prie laukujų durų, ji suprastų, nuo ko buvo apsaugota, tik tada šaltis vėl taptų realus. Dabar jai buvo šilta ir gera.

Apsivyniojau šaliką, kurį pamiršo Klausas, kai paskutinį kartą lankėsi namie, apsivilkau striukę, užsimaukšlinau kepurę, tada užrakinau duris ir išėjau. Nors pagrindiniame kelyje, anapus upės, mačiau sušmėžuojant vieną kitą automobilį, viskas atrodė išmirę. Tie keli kaimynai, kuriuos čia turėjome, buvo seni ir paprastai lindėdavo namie, kai judėjimo sąlygos jiems pasidarydavo per sudėtingos. Po trejų metų dar nebuvau tikras, ar jie mane atpažįsta, kai praeinu pro šalį, o jie spokso į mane pro savo virtuvių langus.

Sustojau priešais autobusų stotelės pastogę. Turėjau dar penkias minutes, tad nusimečiau kuprinę ir perėjau kelią, kaip visada darydavau tais retais atvejais, kai ateidavau per anksti. Iš ten galėjau pažvelgti že-

myn į kioklį. Dabar net jis buvo suledėjęs. Baltos keteros iš kraštų sudarė savotišką piltuvėlį, kurio viduriu sruvo vanduo. Niekada nesušaldavo tik vanduo iš fabriko vamzdžio. Nuo jo garavo šiluma. Tingiai, pilnas pasitikėjimo savimi jis įsiliedavo į verpetą krioklio pašonėje, ten jį suimdavo povandeninė srovė, kaip plaukimo mokytojas suima savo mokinį, iš lėto apsukdavo ir palei krantą imdavo traukti tolyn, vis arčiau ir arčiau triukšmingo krioklio. Šiluma, kylanti nuo paviršiaus ir virstanti garais, leido stebėti srovės kelią. Bet kai ji pasiekdavo krioklį ir būdavo įsiurbiama į sūkuringą vandens masę, išnykdavo visi pėdsakai.

Tolėliau stovėjo senasis dvaras, kuris su vijokliais apžėlusia pavėsine, didingais lapuočiais medžiais, fontanais ir dviem klasikinių pozų gipsinėmis skulptūromis abipus paradinių durų toje aplinkoje atrodė kaip svetimkūnis. Iš ten ir ėmėsi pinigai, dėl kurių kadaise galėjo iškilti fabrikas. Dabar dvaras iš dalies buvo vienos firmos reprezentacinis pastatas, iš dalies – muziejus, atidarytas lankytojams kiekvieną vasaros sezono sekmadienį. Nuo uolų netoli krioklio kartais matydavome ten sustojančius automobilius. Kai pagaliau vanduo sušildavo tiek, kad būdavo įmanoma maudytis, upė nusekdavo, bet krioklio pašonėje, kad ir koks būtų oras, susidarydavo kelių metrų gylio duburys. Ten mes ir maldavomės.

Kokia svetima mintis apie maudymąsi atrodė dabar, kai viskas padengta ledu!

Pastrikinėjau, kad nesušalčiau. Apačioje du vyrai perkirto automobilių stovėjimo aikštelę ir įėjo pro administracinio pastato duris. Už jų virš kalvos iš lėto leidosi lėktuvas. Giedrame danguje buvo ryški kiekviena detalė. Lėktuvas išleido ratus, pamažu išsitiesino. Tuo pat metu iš už posūkio anapus upės pasirodė autobusas. Sniegas, pakilęs nuo kelio ir kelkraščių, lydėjo jį kaip šleifas. Atrodė, kad greitis, kuriuo autobusas praturtino nejudrų, sustingusį peizažą, pakeitė nejudrumą, padarė jį mechanišką. Tarsi pasaulis būtų dirbtinis, pamaniau. Modelis.

Kaip visada atsisėdau pačiame autobuso gale. Pasidėjau kuprinę ant gretimos sėdynės, atrėmiau kaktą į langą ir užsimerkiau, mėgindamas įsivaizduoti gamtovaizdžio, per kurį važiavome, kaitą, sinchronizuoti kiekvieną išorinio pasaulio posūkį ir kalnelį su tuo atvaizdu, kurį gamtovaizdis paliko vidiniame pasaulyje, kad jie kuo tiksliausiai sutaptų, kai už kelių kilometrų vėl atsimerksiu.

Iš pradžių – nestati įkalnė su spartietiškais šeštojo dešimtmečio nameliais, susispaudusiais pakelėje, tada – kukli dirbtuvė: abipus garažo vartų sukrautos žmogaus ūgio padangų stirtos, į mūrinę sieną atremtos nuplėštos automobilio durelės, pavasarį ir rudenį ant žvyro telkšančios benzino balutės, tie neįprastų spalvų veidrodžiai, kuriuos užtikę vaikai visada vienodai nustemba: vidury pilkumos – žalia, mėlyna, žaliai žydra ir violetinė spalvos. Paskui pravažiuojame saulės nemačiusį niūrų tarpeklį. Jeigu pakelčiau akis, pamatyčiau tranšėją, kuria teka upelis, apledėjusias pakopas su kyšuliais ir nuolydžiais, kuriuos paprastai slepia vanduo. Iš abiejų pusių tankiai suaugusios eglės. Šešėliai, sugeriantys drėgnų spyglių kvapą, ir išvartų kamienai, glitūs nuo grybų ir puvėsio, pro kuriuos praeidavau vakarais. Net vidurvasarį, kai viskas išdžiūvę, iš ten padvelkdavo puvenomis. Už posūkio kelias išsitiesina. Kai autobusas įvažiuoja į lygumą, tarytum atsiveria vartai. Priešais mus plyti apsnigti laukai, tikriausiai žvilgantys ryškioje saulėje. Tarp medžių, kurie po kelis auga pakrantėje, turėtų matytis upė. Už savęs palikusi krioklius ir sraunumas, ji išplatėja ir ima tekėti ramiau. Tiksliai žinojau, kaip ji ten atrodo. Praėjusią vasarą pasiėmiau žeberklą ir dviračiu nuvažiavau panardyti, prasiskyniau kelią pro tankų brūzgyną ir ėmiau ieškoti tinkamos vietos. Upėje niekas nesimaudė ir iškart supratau kodėl: krantas dumblėtas, vanduo nusekęs. Vis tiek išplaukiau. Yriausi prieš srovę sekliu vandeniu, rankoje laikydamas tą kvailą žeberklą. Tikėjausi, kad niekas nestovi ant kranto ir nežiūri. Žeberklas, vamzdelis, naro kaukė ir plaukmenys tokioje vietoje. Būtų pamanę, kad aš kvailas per visą pilvą. Bet plaukiau toliau. Slydau vandeniu, dairydamasis gyvybės ženklų. Juk čia turi būti žuvų? Taip neatrodė. Vienintelė gyvybės rūšis buvo dumbliai. Jie kaip plaukai žėlė ant akmenų ir paskendusių šakų, vos vos pleveno srovėje, nuo jų buvo apglitęs visas dugnas.

Srovė pamažu sustiprėjo, vanduo aplink akmenis ėmė putoti, ir aš išplaukiau į krantą, nusimoviau plaukmenis, nusiėmiau kaukę ir uola patraukiau palei sraunumas aukštyn. Tose vietose, kur saulė spigino visą dieną, uola degino basas kojas. Ji buvo tokia karšta, jog aš šokinėjau. Kai pasidėjęs daiktus nušliuožiau į srovę nusiplauti kojų, staigus atvėsimas suvirpino kūną. Buvo taip gera. Atsiguliau aukštielninkas, keletą minučių pagulėjau užsimerkęs, tada atsistojau ir vėl nuėjau aukštyn. Kelyje mačiau daug tuščių duobelių, kurių nebesiekė nusekusi upė. Žvyro grūdeliai ir akmenukai, kurie visada sūkuriuodavo su vandeniu,

duobdami uolos šonus, dabar nejudėdami gulėjo dugne. Lipau aukštyn, praeidamas labai seną lašišų taką, kuris buvo iškirstas netoli krioklio, už kelių šimtų metrų vėl užsimoviau plaukmenis ir pliūkštelėjau į vandenį. Čia vanduo buvo gilesnis. Kokie trys keturi metrai. Srovę nuo krioklio jutau kaip lengvą, malonią trauką, įplaukiau į medžių paūksmę prie kito kranto, įkvėpiau oro, panėriau. Dugnas buvo pilkas, lygus. Panašu į molį. Pakrapščiau žeberklo galu. Dumblas pakilo kaip debesis. Saulės dryžiuose išryškėjo mažos, grūdiškos dalelytės, pakibusios vandenyje, bet matomumas nepablogėjo, slysdamas virš dugno tolyn, galėjau matyti gal penkiolika metrų į priekį. Nuplaukiau prie medžio, kuris riogsojo beveik palaidotas upės dugne, keliais grybšniais nusiyriau žemyn ir pastvėriau didžiausią šaką. Jutau ją delnais, kietą ir slidžią, bet ji nepasidavė, nors tampiau iš visų jėgų. Medis nė nekrustelėjo, ir aš turėjau iškilti į paviršių oro. Kitą kartą panėriau kiek tolėliau. Štai tada ją ir išvydau. Iš po akmens vos vos kyšojo atviros žiotys. Buvau tiesiai virš jos. Tikriausiai ji pastebėjo mane, nes iškart pasitraukė atgal į savo tamsų urvą. Aš atsargiai nuėmiau žeberklo antgalį ir įkišau po akmeniu. Praėjo kelios sekundės. Tada ji žaibiškai išnėrė ir nuplaukė tokiu greičiu, jog buvo neįmanoma pasivyti.

Nebuvau tikras, kokia tai žuvis. Gal lydeka. Šiaip ar taip – didžiulis, senas padaras. Sukinėjausi aplinkui vildamasis, kad sugrįš. Bet ji negrįžo. Tik kitą dieną ją vėl pamačiau. Nors lijo lietus, nuplaukiau į tą pačią vietą ir panėriau. Ji lindėjo ten pat. Atviromis žiotimis, virpančiais pelekėliais saugojo savo pasaulį. Net nemėginau jos sugauti. Norėjau tik pažiūrėti. Plūduriavau skaidriame vandenyje prie pat paviršiaus ir galvojau, kas aš jai esu, ką ji matydavo, kai retkarčiais panerdavau giliau ir priartėdavau. Dažniausiai ji pasislėpdavo, kartais nuplaukdavo, nuslysdavo padugne ir išnykdavo iš akių. Kai ji išlįsdavo iš urvo, atrodydavo, tarsi kažkas atsiskirtų nuo dugno ir atgytų. Akmuo, fosilija.

Išplaukiau į krantą ir išlipau. Oras buvo šiltas, nors pliaupė lietus. Vanduo atvėsino odą, bet buvau įkaitęs, stovėjau kyšulyje ir šluosčiausi, žvilgtelėjau į tiltą. Pravažiavo fabriko sunkvežimis. Triukšmas sunkiai pakilo virš krioklio šniokštimo. Išgirdau, kaip iškart už posūkio, prieš įkalnę, perjungiama pavara, įdėjau rankšluostį į maišelį ir nuėjau tarp medžių, į kelią. Iš ten paupio medžių lapai atrodė suaugę į krūvą: kaip vienas ilgas, į lervą panašus gyvis su daugybe kamienų ir šakų, kurie kaip sijos ar griaučiai laikė vainikus, jis šliaužė palei upės vingius ir kilpas.

Nebuvo matyti kitų spalvų, išskyrus žalią ir pilką. Pilki pakrantės akmenys, sodriai žali lapai, šviesesnė, kone švytinti žolė upės šlaite, žvilgi upės pilkuma.

Gelmėje stingso ji.

Kaskart, kai eidavau pro šalį, apie tai pagalvodavau: kad ji tūno apačioje, po vandeniu, pati sau viena, kaip tūnojo daug metų, kaip tūnojo kitos prieš ją, kad jos ten gyvena nuo neatmenamų laikų ir visada taip atrodė.

Keista.

Tikriausiai ir šią dieną ji glūdi šaltame vandenyje, po ledu. Nejudėdama spokso į srovę savo stingiu žvilgsniu. Tada autobusas sumažino greitį ir aš vos neatsimerkiau, kai oro banga nuo pravažiuojančios mašinos suvirpino langą, į kurį buvau atrėmęs kaktą. Praradau orientyrą ir turėjau susikaupęs sekti autobuso judėjimą, kad vėl žinočiau, kur esame. Važiavome greičiau. Vadinasi, tebesame plynėje? Tokiu atveju žinosiu tikslią vietą, kai kitą kartą pasisuksime. Priešais turėjo būti dar viena įkalnė ir dar vienas posūkis, prieš nusileidžiant į paskutinę, ilgą slėnumą, kur upė įteka į fiordą. Ten pravažiuosime dvi parduotuves su įžambiomis vėliavėlėmis virš durų ir prie sienos pritvirtintais plastmasiniais šiukšlių kibirais, paštą ir mokyklą.

Kai atsimerkiau, manęs vos neapakino saulė, tvieskianti tiesiai į langą. Aš nesuklydau. Už lango pamačiau parduotuvę ir paštą, mokyklą su žema tinkline tvora palei kelią. Uolos sieną šalia tos vietos, kur buvo išsprogdinti sklypai naujoms statyboms. Bet sunkvežimio, pamažu riedančio laikinu žvyrkeliu aukštyn, aš neįsivaizdavau. Kaip ir žemkasės, kuri be darbo stovėjo priešais eilę barakų viršuje ir priminė besiilsintį žvėrį su tuo keistu kaušu, kuriuo, kaip visada maniau, jis deda į nasrus maistą.

Pasisukau ir pažvelgiau upės pusėn. Prie sankryžos vienplaukis vyriškis atidarė pašto dėžutę, stovėjo ir vartė, ką radęs. Už jo šliuožė paltu apsirengusi žmogysta. Nepaisydama lėktuvo, griaudinčio žemai virš jos galvos, ji nukreipė savo paspirtuką į pagrindinį kelią, kai važiavome pro šalį. Nulydėjau lėktuvą žvilgsniu. Atrodė, kad jis kliudė namų stogus, tada ratai atsitrenkė į žemę ir lėktuvas ėmė stabdyti. Kai važiavome pro oro uostą, jau buvo sustojęs. Keleiviai vorele ėjo per aikštę pastato link. Jiems iš burnų kylantis baltas garas priminė dūmus. Tarsi kiekvieno galvoje būtų nedidelis gaisras.

Kai kada po pietų dviračiais numindavome į oro uostą, sėdėdavome kavinėje ir žvalgydavomės į keliaujančiuosius arba užlipdavome į karinės bazės kalvas paspoksoti į kareivius, kurie kartais mankštindavosi aikštėje. Rūstūs veidai ir tikslūs judesiai mane visada priversdavo pasijusti apkiautusiu plevėsa. Smaksodavome kaip kokie puspročiai, užsirėmę ant dviračių vairų. Bet į karinę tarnybą manęs niekas nežadėjo leisti. Aptarėme tą temą su seneliais. Jie negalėjo suprasti, kam man to reikia, šypsojosi vienas kitam ir sakė, kad aš tik noriu išsiskirti iš kitų. *Visai ne*, – prieštaravau. Bet jie tik šypsojosi. Ir vėl apėmė jausmas, kad esu ištižėlis. Tai silpnųjų jausmas. Jis visada apima, kai aš pralaimiu. Kaip per prancūzų kalbos, baisiausio dalyko, pamokas, kai skaitau nevaldydamas tarties, kai kažkas manyje atsiveria ir didėja po kiekvieno prunkštelėjimo ir kiekvieno taisymo, aš ištyžtu, aš minkštas ir glebus, aš sraigė, kuri negali nieko daugiau, tik susitraukti, kai kas nors ją baksteli. *Visai ne taip*, – sakau, bet mano žodžiai neturi pagrindo, jie dirbtini. Ir močiutė su seneliu tai pajunta. Koks iškalbingas jiems mano tylėjimas, kaip lengva permatyti mane kiaurai, kai pakeičiu pokalbio temą ir paklausiu, kaip sekasi vienam ar kitam, arba staiga pakomentuoju naujieną iš tos dienos laikraščio pirmojo puslapio, kuris atverstas ant stalo tarp mūsų. Kad ir kaip gerai man buvo pažįstamas tas jausmas, laiku nesugebėdavau nuo jo apsisaugoti. Tai varė į neviltį. Turėjau kažko imtis, bet ko būtent, aš nežinojau.

Mieste buvo nedaug žmonių. Bet net ir vasarą, kai Kristiansanas knibžda turistų, jis turi savyje kaži kokią tuštumą. Gatvės tiesios, namai maži ir vienodi, miestas tolygus. O jis neturi būti tolygus. Arba tai nėra tikras miestas. Pasukęs už kampo, tu turi pastebėti, jog kažkas pasikeitė, jog būtent tas namų ir parduotuvių, kioskų ir žmonių derinys sukuria nuotaiką, nepanašią į tą, kurią ką tik palikai. Vienoje gatvėje pašėlęs eismas, kita – draugiškai atsiveria į parką: tu matai žmogų pasilenkiant prie fontano, jis rieškučiomis pasemia vandens ir apsišlaksto kaktą, nusišluosto marškinių rankovėmis ir eina toliau kiek pažvalėjęs. Ant vejos guli porelė ir geidulingai bučiuojasi, jie vos pajėgia valdytis. Goslios rankos, tvaksinčios širdys. Kitoje parko pusėje prasideda komercinių pastatų kvartalai, ten mažiau parduotuvių, daugiau stiklinių fasadų ir kitoks, tikslingesnis, judrumas, palyginti su lėtu goglinėjimu prekybinėmis centro gatvėmis. Bet ir šis įgauna skirtingų atspalvių įvairiose gat-

vės vietose. Ten, kur parduodami antikvariniai daiktai, senos knygos ir dėvėti drabužiai, tonas kitoks nei ten, kur stovi didžiosios universalinės parduotuvės. O jeigu įsmunki į šoninę gatvelę, atrodo, kad viskas susitraukia: krautuvės sumąžta, gatvės susiaurėja, virš tavęs vėjyje plevėsuoja skalbiniai, iš abiejų pusių barai ir užeigos, tuo nykesni, kuo arčiau uosto. Ir pastarojo įvairovė: žmonių knibždynas keltų prieplaukose, išmiręs krovinių pirsas. Savitai atrodantys priemiesčiai. O Kristiansane viskas vienoda. Visur vyrauja ta pati santūri nuotaika. Tarsi gyventojai pasiskolino miestą, iš tikrųjų jis jiems nepriklauso, dėl to jie nedrįsta į jį įdėti savęs.

Tarp visų miestų, kuriuose man teko lankytis, tik Lilesanas primena Kristiansaną. Jei tai įmanoma, tas miestas dar tolygesnis ir tuštesnis. Jo poveikis toks menkas, jog kai iš ten išvažiuoji, neprisimeni kur nors buvęs. Lilesano nėra. Kristiansanas yra, bet tik todėl, kad jis toks didelis. Šešiasdešimt tūkstančių žmonių negali nepalikti pėdsakų. Bet jeigu ten gyventų tik trisdešimt tūkstančių, Kristiansano nebūtų.

Per tą bejėgį miestą aš ir žygiavau. Kirtau turgaus aikštę, praėjau pro pėsčiųjų gatvę, ėmiau leistis nuokalnėn pastato link, kuriame kažkada veikė birža, o vėliau įsikūrė plokštelių parduotuvė, į kurią ir vedė mano žingsniai. Pirkėjų parduotuvėje nebuvo. Pardavėjas sėdėjo ant kėdės ir skaitė žurnalą, nepakėlė akių ir tada, kai sutilindžiavo varpelis virš durų, pranešdamas, kad atėjo dar vienas pirkėjas.

Pradėjau nuo raidės „A“ ir abėcėlės tvarka perverčiau visas plokšteles. Du šimtai kronų pernelyg daug pinigų toms prekėms, kurios surašytos sąraše, pamaniau. Jeigu nusipirksiu vieną plokštelę už visą kainą, o kitą pigią, dar liks pakankamai maistui. Taigi padėjau ant prekystalio dvi plokšteles su suglamžytomis šimtinėmis ant viršaus. Pardavėjas atsistojo ir įdėjo plokšteles į plastikinį maišelį. Paskui kasos aparatu išmušė kainą, paėmė pinigus ir neatsispyrė pagundai juos ištiesinti mano akivaizdoje, tada nelabai noriai atidavė grąžą, ir aš su maišeliu rankoje išėjau.

Pabuvęs sausame parduotuvės ore, vėl pajutau dūmus primenantį dvelksmą, kurį užuodžiau ir prieš pusvalandį, kai išlipau iš autobuso. Žvalgiausi į stogus negalvodamas, kur einu. Niekur nesimatė dūmų. Tik vamzdžiai ant kepyklos stogo skleidė garų debesis. *Pšš.* Iš prekybos centro iškiūtino dvi pagyvenusios moterys, abi vežėsi po krepšelį su ratukais. Šis paros laikas priklausė joms. Dabar niekur nebuvo daug

žmonių. Jokių irzlių žvilgsnių ir nekantrių judesių eilėje, kuri auga už jų, kol jos mėgina sukrapštyti pakankamai monetų pardavėjai. Galbūt ši neištvėrusi pati iš smulkmės piniginėje išrenka dešimties kronų monetas, kad būtų greičiau. Bet ne tokiu metu. Dabar ji turi marias laiko, čiaumoja gumą, kol jos priešais graibo pinigus. *Pšš*. Keista, iš kur tas kvapas... Gal kur nors dega kaminas, pamaniau, ir žvilgtelėjau į fasadą anapus gatvės. Į staktą trinktelėjo durys, iš siauro pailgo prieangio vedančios vidun.

Sustojau. Po turėklais supūsta glotnaus sniego pusnis apvalino stačius kampus. Vėjas taršė polietileninį maišelį, įspraudęs jį tarp balkono virbų. Papūčiau šilto oro į savo raudonas ledines rankas. Staiga už lango, tirštoje tamsoje, subolavo veidas. Šviesoje šmėstelėjo ranka: kaulėti nelankstūs pirštai, drąsiai išlendantys laukan, suimantys už durų krašto ir su trenksmu jas uždarantys.

Stiklas akinamai žybtelėjo, sugavęs saulės šviesą.

Ėjau toliau. Kažkur girdėjau pakylant sraigtasparnį. Neįprastas garsas privertė užversti galvą. Skaidriai žydros dangaus plėvės neardė joks judesys. Bet ūžimas smarkėjo. Staiga jis išniro čia pat, virš namo stogo. Galėjau aiškiai matyti du vyrus, sėdinčius kabinoje, kai sraigtasparnis padidino greitį ir triukšmingai skrido pro šalį.

Taigi, – pamaniau ir lydėjau jį žvilgsniu, kol jis išnyko iš akių ir liko tik garsas. Kur nors tikriausiai įvyko nelaimė.

Įžambiai kirtau gatvę ir laipteliais užlipau į cukrainę. Tokiu paros metu ten lankydavosi tik pagyvenusios ponios. Bet man jų draugija patiko. Jos niekaip negalėjo sutrikdyti mano minčių, man buvo absoliučiai nesvarbu, ką jos apie mane galvojo. Nieko nesivaržydamas galėjau ramiai gerti kavą ir rūkyti. Juk net jeigu aš žinojau, kad *niekam* nerūpi, kaip aš atrodau, kuo apsirengęs arba kaip rūkau, mintys apie tai imdavo mane kankinti tuoj pat, kai tik kavinėje pasirodydavo mano bendraamžių. Tai buvo kvaila, bet aš susitaikiau su tuo ir kiek įmanoma vengiau tokių situacijų. Negalėjau amžinai kritikuoti *kiekvieno* savo judesio. Pavyzdžiui, jeigu skaitydavau laikraštį, tuoj pat imdavau svarstyti, ką galėtų reikšti, jog skaitau būtent *tą* puslapį. *Kas jam, ne visi namie, jei skaito tokius dalykus?* Tai varė į neviltį. Bet čia, tarp tų kudakuojančių senų ponių, jaučiausi ramus ir atsipalaidavęs.

Nusišypsojau pats sau. Argi aš ne jaunas? Argi tai ne mano jaunystė, tas laikas, kurį kada nors turėčiau prisiminti su džiaugsmu? Pasakoti

apie jį savo vaikaičiams. *Ką tu veikei devintajame dešimtmetyje, seneli?* Žinai, aš šliejausi prie pensininkų. Smagiai leidau laiką. Priešpiet išgerdavau kavos, taigi... Geri buvo laikai. Be jokios abejonės. Būtum ten buvęs! Jie turėjo tokius dailius mažus puodelius. Ir „Napoleono“, ir šokoladinio torto, ir... Kai man buvo šešiolika metų, dažnai lankydavausi cukrainėje. Žinai, ant staliukų jie patiesdavo tokias nėrinių staltiesėles. Ar esi kada nors tokias matęs?

– Taip ir maniau, kad tave čia rasiu.

Pakėliau akis. Tai buvo Kentas. Jis stovėjo priešais staliuką su šalmu rankoje.

– Kodėl tu ne mokykloje? – paklausiau.

– Tik pažiūrėkit, kas kalba!

Jis šyptelėjo ir prisėdo ant kėdės krašto.

– Aš tik atlėkiau pažiūrėti gaisro. Važiuoji su manimi?

– Kokio gaisro?

– Negirdėjai? Šiąnakt degė viešbutis. *Keturiolika* aukų!

– Negali būti...

– Gali, pasirodo. Bet dabar turbūt jau bus užgesinę. Nežinia, ar dar bus į ką žiūrėti.

Jis pakilo.

– Eime.

Kai atvažiavome, visas dramatizmas buvo praėjęs. Atsistojome atokiau nuo minios, susirinkusios automobilių aikštelėje priešais viešbutį. Atrodė neįtikėtina, kad prieš keletą valandų ten žuvo tiek žmonių. Viršutinių aukštų langai buvo išdaužyti, fasadas suodinas, teberūkstantis. Šiaip viskas normalu. Tarp pastato ir automobilių, sustatytų prie pagrindinių durų, zujo keletas ugniagesių, kalbėjo per radijo stotis, asfaltu iš kažkokios kiaurymės pamažu tekėjo vanduo ir netrukus turėjo sustingti į ledą. Prie laikinų užtvarų stovėjo mergina, į petį įrėmusi vaizdo kamerą. Ji iš lėto nukreipė ją į fasadą, iš kairės į dešinę, tada žengtelėjo žingsnį atgal, atsisuko ir pradėjo filmuoti mus, žiūrovus. Man tai nepatiko. Kamera nefilmavo mūsų kaip objektyvaus reiškinio, šaltai ir nešališkai. Ji mus išstatė parodai, sakė: *jų vietoje galėjai atsidurti tu*. Bet neatsidūrėme, todėl stypsojome ten, ir būtent tai kamera rodė.

– Galbūt šįvakar pateksime į „Žinias“, – tarė Kentas ir kinktelėjo galva į televizijos darbuotojus.

– Ar tu tikras, kad žuvo *keturiolika*? – paklausiau.

– Mhm. Bent jau taip sakė.

– Keista, – nusistebėjau. – Taip neatrodo.

Pulsas storose žarnose, kurios vingiavo palei sieną, išnykdamos už durų, matyt, reiškė, kad ugniagesiai tebedirba. Tikrina kambarį po kambario, gal ras daugiau nespėjusių išbėgti, susmukusių toje vietoje, kur uždusо, kai kūnas nebepakėlė dūmų.

Tai turėtų būti tas pats kaip nuskęsti. Tik dar baisiau. Nes oro juk yra. Visai šalia – galybė oro.

Giliai įkvėpiau, nenuleisdamas akių nuo fasado. Tada pajutau, kad Kentas spokso į mane.

– Gal dingstam iš čia? – pasiūlė.

Aš linktelėjau. Nebelabai buvo į ką žiūrėti.

Mes pajudėjome cukrainės link, kur Kentas paliko mopedą.

– Vienas *iššoko*, – pasakė jis. – Girdėjau per radiją. Žmonės puolė į paniką.

– Gaila, kad neteko pamatyti, – tariau.

– Tikrai, – pritarė Kentas.

– Koks siaubas, – nusipurčiau.

– Baisiausia, kai visi spokso sustoję. Kad juos kur velnias.

Kentas šyptelėjo man.

Kodėl jis pasiėmė mane? Juk nebuvo jokio reikalo. Būtų galėjęs nueiti vienas. Bet nenuėjo. Mes stovėjome ten kartu.

Mane pagavo toks didelis džiaugsmas, jog turėjau atsisukti ir paskutinį kartą mesti žvilgsnį į viešbutį, kad Kentas to nepastebėtų. Ką jis pamanytų?

– Gal grįši su manimi į mokyklą?

– Neketinau ten eiti, – prisipažinau.

– Šįryt Murtensenas tavęs teiravosi.

– Tegu sau teiraujasi.

Sustojome prie mopedo. Kentas dirstelėjo į laikrodį.

– Jei važiuotume dabar, spėtume į kitą pamoką. *Važiuosi* su manimi?

Aš dvejojau. Bet tada jis pažvelgė man į akis.

– Na, gerai, – nusileidau.

Jis pasilenkė atrakinti. Aš stovėjau šalia.

– Prieš dvi savaites ten gyveno mano tėvas, – tariau.

Kentas atsisuko į mane, po smakru segdamasis šalmo dirželį.

– Tikrai?

– Jam pasisekė, – pridūriau.

– Jis išsikraustė? – paklausė Kentas. Tarsi *tai* būtų svarbiausia.

Aš linktelėjau.

– Į Sarpsborgą.

– *Į Sarpsborgą?* – pakartojo jis, numetė spynelę po sėdyne, pasistūmė mopedą į priekį ir pradėjo minti pedalą. Aš laukiau. Variklis užsivedė. Tratėdamas Kentas apsuko lanką, grįžo, sustojo prie manęs.

– Kodėl ten?

Gūžtelėjau pečiais ir atsisėdau už jo. Laikiausi už bagažinės. Važiavome ta pačia gatve, kuria visai neseniai atpėdinau. Šaltas metalas degino pirštus. Galvojau apie tėtį. Apie savo abejingumą. *Aš puikiai išsiversiu be jo.* Taip mąsčiau. Bet nebuvau iki galo nuoširdus. *Tai išstūmimas*, – pripažinau, – *pakaks*, – nusprendžiau paskui, – *dabar noriu jausti tik tai, ką jaučiu, ir nieko daugiau.*

Kentas sustojo prie šviesoforo, užsidegus raudonai šviesai. Pastatėme kojas ant žemės ir laukėme. Mums iš burnų virto garas. Tolygiais baltais gūsiais.

– Kad tave velniai, kaip šalta, – nusikeikė Kentas.

– Kad tave velniai, – paantrinau jam ir vėl prieš akis išvydau nusigėrusį tėvą lovoje: kyla gaisras, o jis miega, kieto girtuoklio miego nesutrikdo nei beldimas į duris, nei gaisro aliarmas koridoriuje, jis miega, paskui miršta. Vaizduojuosi negyvą tėčio kūną, laidotuves, per kurias turiu padėti jį nešti. Sunkų karstą. Nešame jį pro bažnyčios duris, per žvyruotą aikštę, į pačias kapines. Karste guli tėtis. Ar tai mane jaudina?

Tarp aukštos žolės – pakrypę antkapiniai paminklai, apdūlėjusi akmeninė tvora miško pusėje, surūdiję geležiniai kryžiai ir naujas kapas prie kelio. Jis šviečia iš tolo baltų, raudonų, mėlynų ir geltonų gėlių vainikais virš sukasto kauburėlio. Tai atgrasu. Nauji kapai atgrasūs. Man jie atrodo pernelyg *švieži*. Spalvingos gėlės, tik ką išrausta žemė tarp to, kas sena, užžėlę, tarp praėjusių laikų vardų, išdilusių iš akmens ir nebeįskaitomų. Kaskart tarytum suardoma tvarka. Įžūliai įsibraunama į visa, kas sena. Savotiškas pasityčiojimas. Bet iš ko?

Iš mirusiųjų?

Gal ir taip. Senieji numirėliai – tai išdilę vardai ir vėjo gairinama

žolė, akmeninės tvoros ir druskos dvelksmas vėjyje. Senieji numirėliai yra tai, kas išlaisvinta. Kirai, nardantys oro srovėse virš jūros. Naujieji numirėliai – tai šalti, išblyškę lavonai su ką tik sukrešėjusiu krauju gyslose, neišblukusia akių spalva ir sustingusiomis galūnėmis, gėlės, vainikai ir trispalvės vėliavėlės. Atrakcionų parkas.

Tokie dalykai mane jaudina: šviežutėliai kapai, būsimas baltos negyvėlio odos ir juodos žemės susilietimas, bet ne mano tėvo pakasynos. Kai žmonės gieda, o aš dairausi į veidus, į savo giminaičius, jų ašaras, pažvelgiu į jūrą, tada – į keturias nuo drėgmės žvilgančias juodos žemės sienas, tarp kurių nuleidžiamas karstas, kai pasilenkęs pamatau jį gulint dugne, tos šachtos, kuri yra kapas, apačioje, ar tada susigraudinu? Ar tada jis man ką nors reiškia? Ne, ne ten, ne tada, kai lėkėme per tiltą ir akyse šmėkštelėjo užrašas plaketėje, o veidas apmirė nuo šalto vėjo. Visa tebuvo vaizdas sąmonėje. Gal būčiau palaužtas, jeigu tai atsitiktų iš tikrųjų, jeigu tikrai stovėčiau prie jo kapo ir matyčiau, kaip ant karsto dangčio užberiamas kastuvas žemių, gal tada, bet ne dabar. Gal taip, o gal ne.

Į skambutį, kuris galėjo tapti paskutinis, atsiliepė mama, o išgirdusi, kas kalba, atitraukė ragelį, tarsi ir šiuo atveju norėdama išlaikyti atstumą.

– Čia tavo tėvas, – pasakė ji. – Nori pašnekėti su tavimi.

– Alio, – atsiliepiau ir pamaniau, kad mano balsas išdavė nuostabą.

– Sveikutis, – pasilabino tėtis. – Aš rytoj atvažiuoju į miestą, ar negalėtume susitikti, pavaišinčiau tave pietumis, kaip manai?

– Rytoj? – perklausiau. – Gerai.

Sutariame susitikti viešbutyje kitos dienos pavakarę. Penktą valandą, sutariame, hole. Aš autobusu nuvažiuoju į miestą, įeinu į holą, sėdžiu, laukiu, šiek tiek jaudinuosi, širdis tarpais suplaka stipriau, tarsi laukčiau merginos, *pasimatymo*, o ne tėčio. Penkios valandos, pusė šešių, jis nepasirodo. Be penkiolikos šešios paklausiu viešbučio darbuotoją, koks jo kambario numeris, ji patvirtina, kad jis kambaryje, aš užlipu į ketvirtą aukštą. Ilgas kilimu išklotas koridorius, tylu kaip viešbutyje, pabeldžiu. Tris kartus, jokio atsako. Dar tris kartus, nė krepšt. Tada vėl nulipu žemyn, paprašau leisti pasinaudoti telefonu, aš skambinu, dabar jis atsibudęs, bet balsas pasako viską, metu ragelį ir išeinu, kad autobusu grįžčiau namo.

Kai po paskutinės pamokos Murtensenas sustabdė mane tarpduryje, aš dar nesupratau, kad Kentas buvo *siųstas*. Kad buvo *paprašytas* mane atvesti. Ką nors įtaręs niekur nebūčiau ėjęs. Bet dabar buvau ten. Apkvailintas, nieko nežinantis.

– Henrikai! – pašaukė Murtensenas.

Pasistatęs portfelį ant mokytojo stalo, jis krovėsi knygas, kad pokalbis atrodytų atsitiktinis.

– Klausau, – tariau sustodamas.

– Ar galime šnektelėti?

– Taip, – atsakiau iš tarpdurio.

Nesiruošiau jam palengvinti užduoties.

Jis užsegė portfelį ir paėmė jį į ranką. Kai vėl pažvelgė į mane, nusišypsojo.

– Galime nueiti į mokytojų kambarį, jei nori. Dabar ten nieko nėra.

– Gerai.

Jis sveikinosi su mokytojais, sutiktais pakeliui. Aš vengiau jų žvilgsnių. Mane apėmė bjaurus jausmas, nes jie žinojo, kas dabar bus. Žinojo, kas aš per vienas.

– Na, štai, – tarė Murtensenas mokytojų kambaryje. – Prašom sėstis.

Jis linktelėjo į stalą kampe. Čia jų priebėga. Senųjų mokytojų, kurie į pamokas žiūri kaip į kovą. Šiame kambaryje jie gali atsipalaiduoti, paplepėti su kolegomis, čia niekas jiems nelinki blogo. Ir kaip jie išlaiko. Ir kaip jie pajėgia. Stovėti diena iš dienos prie lentos ir ardytis. Bet nebedaug jų buvo likę. Mums dėstė du. Gaižiai atsiduodantys seniai su nervingais traukuliais, nesuprantantys, iš ko juokiamės, kai juokdavomės iš jų.

Atsisėdau prie stalo ir ėmiau barbenti pirštais, duodamas jam suprasti, kad, mano galva, pokalbis beprasmis. Tada pamaniau, kad esu pernelyg lengvai nuspėjamas, ir lioviausi.

– Ar nori kavos, Henrikai? – paklausė jis.

Nejau jis laiko mane kvailiu?

– Ne, ačiū, *Tūre*, – atsakiau.

Jis pažvelgė į mane ir šyptelėjo.

– Kaip sau nori, – tarė.

– Mano autobusas tuoj išvažiuoja, – perspėjau.

– Ilgai netruksime.

Jis atsisėdo ant kėdės kitapus stalo. Jo žvilgsnis buvo atviras, man kainavo daug jėgų jį atremti. Bet aš atlaikiau.

– Pastaruoju metu praleidai nemažai pamokų, – prabilo Murtensenas.

– Taip, – nesigyniau.

Jis pirmas turėjo nudelbti akis.

– Mokytojai skundžiasi. Aš greitai nebegalėsiu tavęs dengti.

Murtensenas dirstelėjo į tušinuką, kuriuo klapsėjo į stalą.

– Ne, tai ne.

– Žinau, kad tau dabar nelengva.

Įsmeigiau į jį įtarų žvilgsnį.

– *Ką?* – pratrūkau.

– Kalbėjau su tavo motina, – paaiškino jis. Taip pat ramiai.

KĄ?

– Siūlau susitarti. Tau reikia tik ateiti į pamokas. Tiesiog būti čia.

Jo popinamas tonas ir žeminantis pasiūlymas mane įsiutino ir sugėdijo. Laimei, įstengiau susivaldyti. Minkštokas balsas manęs neišdavė. Kad žinotum, ką jis reiškia, turėjai mane gerai pažinoti.

– Jeigu praleidžiu dieną kitą, gal mano reikalas? – atrėžiau. – O jeigu lankomumas *labai* blogas, galite mane išmesti. Ar ne tam sugalvotos jūsų taisyklės? O kad nelankau pamokų, juk *mano* reikalas?

– Teisybė.

Aš atsistojau.

– *Mano* savijauta kuo puikiausia, – išdrožiau. – Jums vertėtų daugiau galvoti apie savo pamokas ir mažiau rūpintis tuo, kaip mes *jaučiamės*.

Nusisukau, jam dar nespėjus prasižioti, ir neprarasdamas orumo kaip įmanoma greičiau išsinešdinau lauk.

Kai priėjau sankryžą, autobusas buvo ką tik nuvažiavęs. Pažiūrėjau į tvarkaraštį, kada bus kitas. Tik po pusvalandžio. Pamaniau, kad per šalta ramiai stovėti ir laukti, taigi patraukiau į miestą.

Tada man ir dingtelėjo, kad Kentą atsiuntė Murtensenas. Nes ką gi jis pasakė? *Šįryt Murtensenas tavęs teiravosi.* Nesunku įsivaizduoti klausimą: *Ar kas nors šiandien matė Henriką?* O Kentas lepteli, kad aš tikriausiai sėdžiu cukrainėje. Visi girdi. Visi ką nors pamano. Murtensenas paprašo: *Ar negalėtum per ilgąją pertrauką jo paieškoti, Kentai?* Šis atsako: *Gerai, galiu paieškoti.* Paskui nuvažiuoja į miestą. Pas pensininkus suranda Henriką ir parsivilioja jį atgal. O aš ničnieko nesupratau.

Velnias! Velnias!

Bet pats kaltas. Kam leidausi palenkiamas.

Tereikėjo laikytis taip, kad jie negalėtų manęs pasiekti. Neduoti nieko, už ko jie galėtų užsikabinti. Būti ten. Nors tada Murtensenas gautų, ko trośko. Bet jeigu nesirodyčiau, tai taip pat reikštų tam tikrą santykį su juo.

Kada išmoksiu viską daryti taip, kaip *aš* noriu, užuot amžinai taikstęsis prie visokių įmanomų reikalavimų?

Tai nebuvo visai nepažįstamos mintys.

Nusivylęs savimi nusprendžiau užsukti pas močiutę ir senelį. Tokiu metu jie paprastai pietaudavo. Jų draugija nukreips mano mintis kitur. Galėsiu parvažiuoti vėlesniu autobusu. Mama negrįš dar keletą valandų.

Močiutė su seneliu gyveno tykiame, saulėtame rajone, centro pašonėje. 1940 metais tuokdamiesi Osle jiedu neturėjo jokio turto, bet po poros sėkmingų investicijų, paėmę tik menkutę paskolą, galėjo įsigyti sklypą su namu ir iškart po karo persikelti į miestą, iš kurio buvo kilę. Dabar jiems priklausė trys namai centre, iš nuomos jie žėrėsi gerus pinigus. Dideli turčiai nebuvo, bet ir skurdo nematė. Jis dirbo banke skyriaus viršininku, ji prižiūrėjo namus ir nemažai laiko praleisdavo tvarkydama gražų, išpuoselėtą sodą prie namų, kuris po daugelio metų aistringo triūso labiau priminė paveikslėlį nei sodą. Močiutė taip pat rūpinosi visomis praktinėmis smulkmenomis, susijusiomis su butų nuoma. Ji pripažino tik nuomininkus vyrus. Teigė, kad moterys išsikeldamos pridarančios bėdų, dingstantys daiktai, be to, anksčiau ar vėliau jos parsivedančios namo vyrų ir leidžiančios jiems nakvoti bute, *jos visada taip elgiasi*, – tvirtino močiutė. Jeigu paprieštaraudavau sakydamas, kad nuomininkai gali vestis namo, ką nori, kaipgi kitaip, ji tik nusišypsodavo ir primindavo, kad jie ten apsigyvena savo noru ir prieš įsikeldami sutiko su visomis taisyklėmis. *Jie juk galėjo pasakyti, kad aš senamadiška*, – kalbėjo ji. – *Vėliau pretenzijos neturi prasmės. Tikriausiai ir tu su manimi sutiksi, Henrikai?*

Dėl tokių dalykų mūsų nuomonės išsiskirdavo. Dažniausiai viską palikdavau, kaip yra. Bet kartais pasispardydavau. Jiems patikdavo matyti, kad ginu savo nuomonę ir nenusileidžiu, nors jie mąstydavo visiškai priešingai. Pavyzdžiui, dėl imigracijos. Ta tema senelį visada įkaitindavo. Gal dėl to, kad buvo namie ir jam nereikėjo paisyti, ko iš jo tikimasi. Pagaliau galėdavo nesivaržydamas reikšti savo nuomonę. Jis dėl menko nieko susierzindavo ir kartais atrodydavo kone piktas. To-

kiais atvejais paprastai įsikišdavo močiutė, pamerkdavo man ir paklausdavo, ar tik nebūsiu susiradęs kokios dailios imigrantės, jeigu jie man taip patinka. *Gal ir susiradau*, – atsakydavau. – *Įsivaizduoju, kaip jūs apsidžiaugtumėt*. Tada nusišypsodavo ir senelis. Jo susierzinimas nebūdavo asmeniškas, greitai išgaruodavo, aš – niekuo dėtas.

Kitokia nuotaika įsivyraudavo, kai sėdėdavome dviese su močiute. Ji mane vaišindavo, o aš valgydavau klausinėdamas, kaip sekasi įvairiems šeimos nariams, ji atsakydavo, paskui visada atsirasdavo trumpa pauzė. Tarsi viso to, ką būdavome pasakę, tarp mūsų prisikaupdavo tiek daug, jog trukdydavo eiti toliau. Ji pataisydavo staltiesę, pažvelgdavo pro langą, jeigu pravažiuodavo mašina, ir pradėdavo nurinkti stalą, visą laiką niūniuodama sau po nosimi.

Kaip tik tais metais man pasidarė smalsu, kas ji *buvo*, kaip gyveno anksčiau, ką mąstė ta graži tamsiaakė moteris, žvelgianti į mane iš nuotraukų, Kristiansanas, 1920-ieji, papasakok! Oslas, 1930-ieji, papasakok! Karas, pokaris, kas vyko, ką jūs darėte, ką tu galvojai? Papasakok!

Turėdavau prisispyręs klausinėti. Jeigu ne, ji nukreipdavo mano dėmesį kitur, į pasakojimą įterpdama dar gyvą asmenį ir žaibiškai išvesdama paralelę su mūsų laikais ir mūsų padėtimi. Neabejojau, kad su kitais ji niekada nekalbėdavo apie panašius dalykus. Jos atsiminimai atrodė lyg sustabarėję: pavyzdžiui, kai ji pasakodavo apie savo darbą Osle ir aš paklausdavau ko nors konkretaus, kas nukrypdavo nuo pagrindinės linijos, dažnai ji neatsakydavo, *kaip tik to aš gerai nepamenu*. Ji išsaugojo tik tai, kas absoliučiai reikalingiausia, visa kita paliko už savęs, niekada negrįžo ten, neprisiminė. Turėjo susikūrusi standartinę versiją, kurioje neliko vietos netolygumams ir detalėms. Kartais ji man beveik pažodžiui atkartodavo anksčiau pasakotas istorijas. Bet jos nekamavo bėdos, būdingos senyvo amžiaus žmonėms, jos protas tebebuvo skaidrus ir aštrus, atmintis nešlubavo, tai buvo kažkas kita.

Suprantama, būdavau atsargus, taip ją kamantinėdamas, juk matydavau, kad jai tai nelabai patinka, kad per daug priartėju prie kažko, nuo ko ji mieliausiai būtų atsiribojusi. Bet kaip tik tą atstumą ir norėjau sumažinti. Žinojau, kad jie nekalba, pavyzdžiui, apie tai, kas atsitiko tėčiui, jie ne tokie, plačiai neaptarinėja įvykių, neaušina burnos, pasilaiko savo mintis sau. Kadangi tėtis su jais nutraukė bet kokius ryšius, mėginau būti lyg tarpinė grandis, suprantama, ir čia nepamiršdamas

atsargumo, aš tik pranešdavau, kada būdavau kalbėjęs su juo, papasakodavau, ką jis veikia, kaip laikosi, galbūt tardavau: *Man rodos, šiuo metu jam sunku, jis kaip nesavas*, – ir taip atverdavau plyšelį į močiutės širdį. *Ak, nejaugi*, – susirūpindavo ji. Nes tėtis jai visada buvo ypatingas. *Bet viskas susitvarkys*, – nuramindavau. *Tikriausiai taip ir bus*, – tardavo ji.

Tai buvo balansavimas. Tik retkarčiais suklysdavau. Kaip tąkart, prieš kelias savaites, kai ji man atidarė duris ir aš pasilenkiau ją apkabinti, pasijutau nesmagiai: ji sustingo, nes jai tai buvo labai netikėta, aš ją sugluminau ir paskui ilgai keiksnojau save, kad buvau toks negrabus ir nejaučiau situacijos. Vaikai galėjo ją apkabinti, jai tai atrodė natūralu ir paprasta, o aš – nebe vaikas, netrukus man turėjo sueiti septyniolika, buvau tėčio ūgio ir staiga įplumpinu su savo radikalia teorija „svarbiausia – kūno kontaktas" *ten*, kur vis dar išpažįstama pagarba formaliam tonui, nes jie atėję iš kito laiko. Jaučiausi kaip kvaišas naujųjų laikų misionierius, kuris pabeldžia į duris ir primeta savo nešvankią valią, nesugebėdamas perprasti ten vyraujančių pažiūrų. Fanatiškai kiša savo brošiūras ir skaito citatas apie tai, kaip puiku gyventi dabar ir kaip nepakenčiama buvo anksčiau, o klausytojai, keleriopai pranokstantys jį išmintimi ir branda, šypsosi suvokdami, kad jų vertybės kuo geriausios, kad naujoji karalystė, apie kurią jis veblena, naivi ir šiurkšti, šią įžvalgą jie pasilaiko sau, kai draugiškai išlydi jį pro duris, pirma pasiūlę kavos.

Paskambinau į duris ir pasitraukiau atatupstas, kad ji galėtų mane matyti pro virtuvės langą. Viršuje prasiskleidė užuolaida, šmėstelėjo veidas. Ji išėjo į koridorių, nulipo laiptais, tada už durų stiklo įžiūrėjau artėjantį jos siluetą.

– Čia *tu*? – nustebo ji.

– Ėjau pro šalį, – nusišypsojau jai.

Kruopščiai nusivaliau kojas į kilimėlį, patiestą priešais slenkstį, ir tik tada įžengiau į prieškambarį. Ji užrakino duris.

– Iš mokyklos? – paklausė ji.

Pakėliau į ją akis audamasis batus.

– Taip, – atsakiau.

Pastačiau juos prie kitų batų, kurie buvo išrikiuoti ant lentynėlės pasienyje.

– Einasi puikiai, – pridūriau atsitiesdamas.

Atsegiau striukės užtrauktuką.

– Aš kaip tik verdu pietus, – tarė ji.

Įmoviau pakabo galus į striukę ir pakabinau ją į spintą.

– Tikrai? – pasakiau.

Kai atsisukau į ją, ji jau buvo belipanti laiptais. Nusekiau iš paskos, uždariau duris laiptų viršuje ir įėjau į virtuvę.

Kvepėjo skaniai.

– Kas šiandien pietums? – pasidomėjau.

Ji stovėjo prie viryklės, retkarčiais pamaišydama puodą.

– Tik kotletai. Padengti ir tau?

– Neatsisakysiu! – tariau atsisėsdamas prie virtuvės stalo.

Ji perėjo per virtuvę, iš spintos išėmė lėkštę ir padėjo ją priešais mane.

– Peilio ir šakutės turbūt irgi reikės, – pasakė.

Nusišypsojau.

– Būtų gerai, – sutikau.

Ji atidarė stalčių ir ištraukė įrankius, gražiai padėjo juos prie lėkštės, o aš loštelėjau, kad padaryčiau jai vietos.

– Štai taip, – tarė ji.

Močiutė atsisėdo ant kėdės šalia viryklės. Greitu rankos mostu persibraukė plaukus.

– Ko gero, jis šiandien vėlai grįš, – pasakė.

– Ar padaugėjo darbų?

– Ne, nemanau. Visada panašiai.

– Bet į pensiją jis nenori.

– Užtai kad nenori. Nuobodu jam būtų sėdėti namie.

– Taigi.

Ji patraukė užuolaidą, palinko prie lango.

– Ne, nėra, – tarė.

Pasisukęs paėmiau laikraštį, gulėjusį ant spintelės. Išskleidžiau jį ant stalo. Apie gaisrą dar nespėta parašyti. Močiutė vėl triūsė: pamaišė puodą, sumažino šilumą, patyliukais niūniuodama ir švilpaudama nuėjo prie kriauklės, padarė ąsotį gėrimo.

– Siaubingas buvo gaisras! – prabilau.

– Girdėjai, ar ne? – atsiliepė ji. – Ir dar *vidury* miesto!

– Žuvo keturiolika žmonių, – pasakiau.

– Tiek daug, – nusistebėjo ji ir palingavo galva.

– Tikrai baisu, – tariau svarstydamas, ar pasakyti, kad prieš dvi savaites ten buvo apsistojęs tėtis.

Turbūt jie jau žinojo.

– Kaip laikosi Roaldas? – paklausiau.

– Dabar, rodos, kažkas nugarai, – nusišypsojo ji. – Bet nieko rimta. Jis susirgtų, jei neturėtų kuo skųstis.

Ji nusijuokė.

– Dievaži susirgtų, – pakartojo.

Nusišypsojau jai.

– Tai kurių metų vynu vaišino šįkart?

– Oi, nebepamenu. Bet kad *senas*, jautėsi iš skonio.

Roaldas buvo vyresnysis senelio brolis. Kiekvienų metų rudenį jis darydavo vyną. Ir kasmet jis išeidavo vienodai rūgštus. Bet vaišindamas juo svečius Roaldas jausdavo didelį džiaugsmą, tai buvo ritualas: atsistoti, nueiti į rūsį butelio, perskaityti ant etiketės metus ir mėginti atsiminti, kas įvyko *tais* metais.

– Labai jau jis susivėlino, – suniurnėjo močiutė.

Stojo tyla.

– Kaip nuomininkai? – paklausiau.

Tada prie durų pasigirdo žingsniai.

– Štai ir jis, – apsidžiaugė ji, pašokusi ant kojų nukaitė visus puodus, sudėjo bulves į dubenį ir su puodu pastatė jį ant stalo, kol jis krebždėjo apačioje. Nusivilko kostiuminį švarką, priešais veidrodį persirengė susagstomu megztiniu. O tada braškančiais laiptais ėmė lipti aukštyn.

– A, tai tu čia, – tarė jis, įėjęs vidun.

– Užbėgau trumpam, laukdamas autobuso, – pasakiau.

Klausiamai atkišau jam laikraštį, bet jis šyptelėjęs numojo ranka ir atsisėdo. Padėjau laikraštį ant spintelės.

– Taip ilgai dirbai? – paklausiau.

Jis įsidėjo bulvių ir pastatė dubenį priešais mane.

– Taip, – atsakė. – Šiandien buvo daug darbo.

Močiutė įpylė gėrimo, pirma į mano stiklinę, paskui į savąją. Senelis pradėjo lupti bulves. Dėjo lupenas ant lėkštės krašto. Aš atsistojau.

– Ar ko nors trūksta? – pasiteiravo močiutė.

– Indelio lupenoms.

– Aš paduosiu, – pasakė. – Tu sėskis.

Ji nuėjo prie spintelės.

– Kaip Jakobsenas, ar tenka susitikti mokykloje? – paklausė senelis ir žvilgtelėjo į mane.

Jo peilis barkštelėjo į lėkštės kraštą.
– Jakobsenas? – pakartojau.
Močiutė pastūmė prie manęs dubenėlį.
– Prašom, – tarė ji.
– Mhm, – sumykė senelis.
– Kaip visada šiek tiek nusišneka, – pasakiau.
– Tas tai originalas.
Jis šypsodamasis pakratė galvą. Pasėmė samtelį padažo ir užsipylė ant bulvių.
– Taip, jis keistokas, – pritariau.
Jakobsenas buvo vienas iš mano mokytojų, senas jų kaimynas, su kuriuo jie susipyko prieš daug metų. Anot tėčio, jie net bylinėjęsi. Nebuvau tikras, ar tai tiesa, bet nemaniau, kad tiesiai klausti būtų labai protinga.
Kelias minutes valgėme tylėdami, tada prabilau:
– Buvau šiandien pažiūrėti gaisro.
– O? – tarstelėjo senelis.
– Bet nelabai ką pamatėme. Ugnis jau buvo užgesinta. Visai neatrodė baisu.
– Matyt, kad neatrodė, – pasakė močiutė.
– Ką gi tu veikei mieste? Gal vis dėlto nebuvai mokykloje? – užmetė senelis.
Aš raustelėjau.
– Buvau ten per ilgąją pertrauką, – atsakiau. – Per priešpiečius.
Senelis su močiute susižvelgė. *Jie žinojo, kad meluoju*. Mane išdavė veidas, mane išdavė sukaustyti judesiai. Nebuvau pakankamai stiprus, kad užgniaužčiau melą savyje. Galėjau kiek tinkamas gurkšnoti gėrimą, valgyti nors ir kelias valandas, bet tai nieko nebūtų paslėpę. Tarp mūsų stojusi tyla mane demaskavo: *Tu meluoji*.
Bet mes pietavome toliau. Nedrįsau nieko sakyti, nes tai būtų suprasta kaip mėginimas nukreipti dėmesį kitur. Kita vertus, mano nebylumas buvo kai kas *nauja*: po paskutinių žodžių ėmiau elgtis kitaip, tokiu būdu sustiprindamas jų įtarimą.
Tapau savo melo įkaitu. Man nieko neliko, tik valgyti toliau.
Todėl pajutau didžiulį palengvėjimą, kai senelis pakėlė akis.
– Kaip tavo motina? – pasiteiravo jis. – Kaip ji laikosi?
– Neblogai, – atsakiau. – Bet pastaruoju metu jai nebuvo lengva.

– Perduok nuo mūsų linkėjimų, – tarė senelis.

– Būtinai perduosiu, – pažadėjau. – Ji apsidžiaugs.

Vėl pasidarė tylu. Mes valgėme. Kai baigėme, močiutė paklausė, ar norėsiu deserto. Atsisakiau, nes buvo akivaizdu, kad jie jo nevalgys. Ji nutvarkė stalą ir užkaitė kavos, o mudu su seneliu nuėjome į svetainę. Jis įsitaisė su laikraščiu fotelyje, prieš tai atsiprašęs rankos mostu. „Aš žinau, kad tai nemandagu, Henrikai, bet visą dieną dirbęs turiu pavartyti laikraštį“, – sakė gestas, o aš nusišypsojau ir linktelėjau galva. Žinoma.

Atitraukiau stumdomas duris ir įžengiau į kitą kambarį. Padvelkė vėsa. Jis buvo naudojamas tik tada, kai jie sulaukdavo svečių. Pervedžiau ranka masyvaus krėslo atlošą, žvelgdamas į kambario gilumą. Pirštai apčiuopė lygią, šaltą odą. Pamaniau, kad jeigu perbraukčiau sofą, ji pakeistų spalvą iš žalsvos į tamsiai žalią. Braukdamas į vieną pusę, plaukelius pašiauščiau, į kitą – sulyginčiau. Priešais sofą stovintis grakštus staliukas su liūto kojomis gėrė nuo langų sklindančią blankią šviesą ir sodriai, šiltai žėrėjo prieblandoje. Tarsi medis pirma turėjo prisisotinti šviesos, kad pats galėtų ją skleisti. Kampinės spintos durelių stiklai buvo greitesni: jie stiprino šviesą ir atspindėjo ją ūmiais blyksniais.

Kambarys išsaugojo dalelę nuotaikos iš tų dienų, kai buvome maži, nes tada tai buvo uždrausta teritorija. Tų baldų visada prisibijojau. Žiojinčių krėslų, pianino, kuriuo niekas neskambino. O nuotraukos, kabančios ant sienos virš pianino, neturėjo nieko šiurpaus, jos buvo tik keistos: *ar čia tėtis?* Plačiai besišypsantis jaunuolis su neįprasta keturkampe skrybėle. Jo sesuo Marija balta suknele, ilgais tamsiais plaukais, kiek dirbtinai pastatyta prie baltos mūrinės sienos bažnyčioje, kur buvo konfirmuota, ir viena bendra nuotrauka: tėtis, aprengtas jūreivišku kostiumėliu, stovi ir rimta mina spokso į fotografą, o Marija šypsodamasi sėdi ant kėdutės, jam – dveji, jai – ketveri, kampe užrašyti metai: 1950. Šalia kabojo vestuvinė močiutės ir senelio nuotrauka. Pasilenkiau arčiau, gal pamatysiu ką nors, ko anksčiau nepastebėjau. Abu atrodė rimti. Bet argi nespindi jo akys? Nevalingai nusišypsojau. Jis gavo ją, bet iš paskutiniųjų stengėsi neišduoti savo giliausių jausmų, džiūgavimo, kai jiedu stovėjo priešais fotografą. Jis žinojo, kad jie bus matomi amžinai, todėl suspaudė lūpas, kad prie jos šono atrodytų orus ir pasitempęs. Banguojanti suknelė. Jo išrinktoji juk tokia graži! Ir dabar priklauso jam.

Ar taip jis galvojo?

Staiga pasijutau nesmagiai. Tarsi būčiau juos įžeidęs. Nors jo širdis ir spurdėjo krūtinėje, kai jis mąstė apie laukiančius džiaugsmus, tai nesuteikia man teisės apie tai galvoti, jų svetainėje, po tiek metų. Jausmai, kuriais įkvėpiau jiems gyvybę, buvo mano. Jiedu turėjo savo gyvenimą, savo nuotraukas. O kas aš toks, įsivaizduojantis savo močiutę jos vestuvių naktį?

Velniai rautų.

Nusprendžiau niekada apie tai nebegalvoti. Bet nemalonus jausmas liko. Turėjau jo atsikratyti, prieš grįždamas pas juos, taigi atidariau pianino dangtį ir atsargiai išgavau akordą, skambėjo siaubingai: garsas buvo silpnas, pianinas – nederintas. Užvožęs dangtį, nuėjau prie lango, pažvelgiau į miestą ir tamsėjantį dangų, paskutinius šviesos likučius, kurie, rodės, susitelkė melsvame plote virš sniego, dengusio sodą.

Grįžęs pas juos, ant savo lėkštutės radau gabalėlį ledų torto. Kai smeigiau šaukštelį į ledus, šie slystelėjo tolyn, apačia buvo aptirpusi: matyt, laukė manęs kelias minutes.

– Buvau pasižiūrėti nuotraukų, – paaiškinau. – Keista matyti tėtį tokį jauną.

– Taip, *tai* buvo seniai, – tarė močiutė.

Ji valgė greitais judesiais, laikydama lėkštutę rankoje ir palenkdama galvą kaskart, kai šaukštelis atgnybdavo kąsnelį ledų. Ji turėjo savyje kažko paukštiška. Žvitrios akys, vikrūs pirštai. Bet tai tarsi užgoždavo platesni mostai. Lyg viduje dėl viršenybės kovotų skirtingi temperamentai.

– Tikrai seniai, – pritarė senelis.

– Kiek jam buvo metų? – paklausiau. – Tada, kai daryta nuotrauka?

– Fotografavosi, išsilaikęs abitūrą, – atsakė senelis. – Turėjo būti devyniolikos.

– Juk tuomet pasikvietė čia visą klasę, – įterpė močiutė. – Pameni?

– Pamenu, kaipgi, – tarė senelis.

– Kada tai buvo?

– Turėjo būti... 1962-aisiais, ar ne? – pasakė močiutė.

Senelis linktelėjo galva ir padėjo lėkštutę ant stalo. Sieninis laikrodis rodė be kelių minučių penkias. Netrukus reikės keliauti namo.

Suvalgęs ledus, nusekiau paskui močiutę į virtuvę, kai ji nešė lėkštes.

– Ačiū už pietus, – padėkojau. – Buvo labai skanu.

Ji skalavo lėkštes ir dėjo jas į indaplovę. Nežinojau, ar tas beviltiškumas ją apimdavo tik tada, kai aš ten būdavau ir primindavau jai tėtį, ar tai buvo pastovu, įspausta amžiaus.

Kai ji atsitiesė ir vėl delnu persibraukė plaukus, mūsų žvilgsniai susitiko.

– Kaip gyveni, močiute? – paklausiau.

Momentas buvo netinkamas.

Ji prisėdo ant kėdės krašto, skubiu mostu nubraukė nuo staltiesės keletą trupinių ir pažvelgė į mane, bet akys išvengė mano žvilgsnio, ji tapo nepasiekiama, būčiau galėjęs nusikąsti liežuvį, taip gailėjausi dėl savo netakto.

– Aš tik pamaniau, kad dabar, kai visur sniegas, nelabai turi ką veikti, – išbėriau greitakalbe, jai nespėjus atsakyti į klausimą. – Sode juk negali dirbti.

– Ruošos pakanka, – tarė ji.

Mečiau paskutinę savo kortą, kad išsklaidyčiau slogią nuotaiką, kurią sukėlė mano klausimas.

– Beje, kaip sekasi Gustavui ir vaikams? – paklausiau. – Ar *jie* seniai lankėsi?

– Buvo užsukę savaitgalį, – atsakė ji ir nusišypsojo, prisiminusi mažiausiąjį anūką Pederį, kuris tokio amžiaus, kai vaikai prišneka visokių keistybių.

Jam labai patikdavo čia būti. Jis prajuokindavo ją savo senavimu, neretai ji mėgdžiodavo jį: vaizduodavo, kad žvelgia į žmogų, aukštesnį už save, ir klausiamu vaikišku balsu atkartodavo vieną iš paskutinių jo samprotavimų. Jos juokas būdavo užkrečiamas, toks, kokiam neįmanoma atsispirti.

Man atlėgo, kai nuotaika praskaidrėjo. Pasidarė lengviau išeiti. Dažnai jausdavau, kad palieku ore kyboti kaži kokią įtampą, ir žinodavau, kad jie ima kalbėti apie mane, vos užtrenkiu laukines duris ir pasuku autobusų stotelės link. Tokie dalykai man neprasprūsdavo. Bet šįkart nepalikau jokios tuštumos, kurią jiems būtų reikėję užpildyti. Dabar viskas gerai, pamaniau, atsisėdau ant laiptų ir ėmiau varstytis aulinius batus, gaudydamas garsus iš viršutinio aukšto. Nusikabinau striukę, rengdamasis išėjau laukan, uždariau duris ir dėl viso pikto pažvelgiau į virtuvės langą.

Nesimatė nė judesėlio.

Kai grįžau namo, Mefista tinginiavo ant sofos. Daviau jai užėsti ir staiga prisiminiau, kad pamiršau nupirkti maisto. Suskaičiavau pinigus. Penkiasdešimt trys kronos – viskas, kas likę. Kainavo kelionė autobusu, nes mokinio bilietas vakarais negaliojo. Kava cukrainėje. Ir dvi plokštelės. Ką pasakys mama?

– Kaip manai, murkle, ar supyks?

Man nereikia nieko aiškinti. *Nupirksiu rytoj,* – galėčiau pasakyti. – *Atsiprašau. Tiesiog iškrito iš galvos.*

Šaldytuvas buvo beveik tuščias. Nieko neprigalvosi. O ji ilgai dirbo, grįš namo išvargusi. Ir ką ras? Avižinės košės su pienu. Sudžiūvusios duonos ir sūrio. Nes aš prisipirkau plokštelių.

– Štai kaip būna, – tariau.

Atsitūpęs patapšnojau Mefistą. Ji negalėjo būti labai išalkusi, nes kai atsiguliau ant grindų, tuoj pat užlipo man ant krūtinės. Murkavo su didžiuliu pasitenkinimu ir palengva minkė mane. Nagai buvo išleisti, vos vos baksnojo per megztinį. Dabar ji turėjo užsiauginusi storą kailį ir vešlią apykaklę, kur mėgo būti kasoma. Mačiau, kad jos nosis sudrėko, ir nusijuokiau glostydamas ją. Akys siauros, galva pasiruošusi priglusti prie bet ko, kad tik būtų minkšta.

Reikės pasakyti iš karto, kai tik mama pareis, ir bus ramu, pamaniau.

Išgirdęs iš posūkio išnyrant automobilį, padėjau knygą ir nuėjau į virtuvę. Buvo be kelių minučių aštuonios. Variklis piktai suurzgė, kai padangos nebekibo į kelią. Ji turėjo pavažiuoti atgal, kad pagreitėjusi įveiktų paskutinį kalniuką. Po kelių minučių, kai automobilis pupsėjo tuščiąja eiga, atsidarė garažo durys, paskui variklis buvo išjungtas ir aplinkui vėl pasidarė tylu.

– Vėlai šiandien grįžti, – pasakiau, kai ji rengėsi prieškambaryje. – Taip ilgai dirbai?

– Labas, Henrikai, – pasisveikino ji.

Nusivyniojo ilgą vilnonį šaliką ir pakabino ant vagio.

– Aš gi paėmiau papildomo darbo egzaminų komisijoje. Ar nesakiau?

Ji timpčiojo pirštinę, kol vieną po kito išlaisvino pirštus ir galėjo ją nusimauti. Paskui – kitą.

– O ar negali to daryti čia? – paklausiau.

Ji nusišypsojo ir pasistiebė, kad padėtų pirštines ant lentynos.

Šypsena pažadino manyje sąžinės graužimą.

– Aš pamiršau nupirkti maisto, – prisipažinau. – Namie nelabai yra ko valgyti.

Ji dirstelėjo į laikrodį.

– Paskubėjusi dar spėčiau į parduotuvę, – tarė.

– Argi tu nepavargusi? Galėsiu nupirkti rytoj.

Kai ji pažvelgė į mane, turėjau nudelbti akis. Jai nemokėjau meluoti.

– Aš nusipirkau porą plokštelių, – išlemenau. – Man labai gaila.

– Kodėl tu taip *darai*, Henrikai? – pratrūko ji ir giliai įkvėpė.

– Man *labai gaila*, juk sakiau. Tiesiog neatsispyriau pagundai.

Mama atsiduso, pasikabino paltą ir nuėjo į virtuvę. Atsirėmiau į durų staktą. Ji atidarė spintelę ir pažvelgė vidun, išėmė duonos, susirado peilį.

– Tu negali toliau taip elgtis, Henrikai, – pasakė. – Taip nieko nebus. Tu negali leisti mūsų pinigų kaip tinkamas. Ar supranti?

– Tau nebūtina kalbėti su manimi kaip su vaiku, – tariau. – Aš gailiuosi. Sakau juk, man *labai gaila*.

– Jeigu elgiesi kaip vaikas, tai ir kalbu kaip su vaiku.

– Liaukis, mama.

Ji atsipjovė dvi riekes, padėjo jas ant lėkštės, iš šaldytuvo išsitraukė sūrio ir išdidžiai tylėdama atsisėdo prie stalo. Tas jos tylėjimas man buvo puikiai pažįstamas.

– Kalbėjau šiandien su Murtensenu, – prabilau. – Turėjau eiti į mokytojų kambarį. Jis mane *užjautė*. Girdi? Kaip manai, iš kur jam kilo tokia mintis? Kas *skambino* jam be mano žinios? Manai, jaučiausi labai smagiai? Ką, po velnių, *jis* turi bendro su *manimi*?

– Jis tavo mokytojas, Henrikai, – tarė ji. – Pats paskambino. Sakė, kad susirūpinęs dėl tavęs.

Ji pažvelgė į mane.

– Tai nesuteikia tau teisės mane išduoti, – atkirtau. – Aš to nenoriu. Supranti?

Tada nudrožiau į savo kambarį. Atsiguliau ant lovos ir toliau skaičiau knygą. Pabaigiau pusę vienuolikos. Pasirąžęs priėjau prie lango. Dangus buvo giedras, žvaigždėtas, ir taip jau kelios savaitės. Peizažas sustingęs nuo šalčio. Net žvaigždės, degančios danguje, aukštėliau kalno, to negalėjo pakeisti. Juo labiau – seno mėnulio šviesa, kuri be gyvybės kybojo virš sniego, priešais mišką. Bet medžiai buvo pilni gyvybės ir

valios. Jie iš lėto stiebėsi į saulę, jie iš žemės siurbė maistingąsias medžiagas, jie augo. Medžiai rūpinasi mumis, galvodavau vaikystėje, kai vakarais stovėdavau savo kambaryje prie lango ir matydavau, kaip jie pamažu linguoja sutemose. Gražūs, tamsūs judesiai. Manydavau, jog tai pasveikinimas: medžiai sveikinasi su mumis, linki mums gero. Stoviu prie senos, lieknos pušies, nuo žiūrėjimo į viršūnę svaigstančia galva, medis svyruoja, kamienas braška, per žydrą dangų skrieja balti debesys. Man devyneri, aš priglaudžiu skruostą prie šiurkščios žievės, svarstau, ar medis gali mąstyti, ar žino, kad aš čia esu. Tada ateina žiema, tada nukrenta lapai, tada nuslūgsta medžių syvai. Po septynių žiemų stoviu prie kito lango ir žiūriu į kitus medžius. Bet jų paslaptis ta pati. Jie stūkso pamiškėje kaip juodi bokštai ir saugo ją. Žvaigždės neturi jokios paslapties. Jos tėra kadaise, amžių priešaušryje, įsižiebusi ugnis. Deganti dangaus gelmėje.

Prispaudžiau pirštų galus prie lango. Stiklas buvo ledinis. Nors parėjęs namo iki galo atsukau radiatorių ir kambarys įšilo, jutau šaltį, tvyrantį visai šalia šilumos: palei sieną, virš grindų, prie lango.

Pasirąžiau ir dirstelėjau į laikrodį. Be dvidešimt vienuolika. Nuo ilgo skaitymo kaip visada buvau mažumą apdujęs. Tai, kas atsitiko prieš porą valandų, atrodė tolima, tarsi būčiau užmigęs vienoje vietoje, o pabudęs kitoje. Bet aš viską prisiminiau. Ir vėl užsiplieskiau pykčiu. Nes mama mane *išdavė*, įsikišo į tai, kas niekaip su ja nesusiję. Žalos neatitaisysi. Negana, kad Murtensenas įsivaizdavo kažką apie mane žinąs. Tikriausiai ir Kentui taip atrodė. Jis surado mane cukrainėje. Ką turėjo pamanyti? Juk matė, kaip apsidžiaugiau jį išvydęs. O paaiškėjo, kad viską surežisavo mano *mokytojas*.

Nusprendžiau eiti miegoti, prieš tai nenulipęs į apačią. Nevalyti dantų, nesiprausti, tiesiog nusirengti, užgesinti šviesą ir atsigulti. Tada ji turės apie ką pamąstyti. Na, ir gerai, pamaniau ir atsisėdau ant lovos krašto, per galvą nusivilkau megztinį, numečiau jį ant kėdės. Iš pirmo aukšto girdėjau televizorių. O ji girdėjo mano garsus viršuje. *Kaži apie ką galvoja.*

Paėmiau žadintuvą, kad nustatyčiau laiką, kada keltis. Mes keldavomės pusę aštuonių. Jeigu nepasakysiu, kad einu miegoti, tai bus protestas, kuris per naktį sustiprės, ji galvos apie tai ir per pusryčius ta tema būtinai pareikš savo nuomonę. Tada pralaimėčiau. Tada turėčiau paaiš-

kinti. O ką galėjau aiškinti? Viskas būtų paversta užsispyrimu, vaikišku kerštu; kad ir ką daryčiau, net jeigu atsisakyčiau apie tai kalbėti, viršus būtų jos. Ji galvotų savo. Ar aš to noriu? Ne, nenoriu, pamaniau ir pasukau žadintuvo rodyklę valanda atgal. Galėsiu išsėlinti iš namų, kol ji miegos, ir sėsti į ankstesnį autobusą.

Pasistačiau laikrodį ant grindų, palindau po antklode ir mėgaudamasis įsivaizdavau, kaip iš virtuvės ji pašauks mane ir nesulauks atsako. Kaip užlips į viršų ir pabels į duris, kartodama mano vardą. Nieko. Lova tuščia. *Jis išėjo?* Ji pati kalta, kad po kelių minučių pusryčiaus tyloje. Ir supras, kodėl manęs nėra. Suvoks, kad tai, ką ji daro, negali būti be pasekmių.

Gulėdamas ant nugaros patamsyje, girdėjau nuo speigo braškant sienas. Nuo upės mano ausis retkarčiais pasiekdavo negarsus pokšėjimas. Nejaukus šąlančio vandens skundas. Garsas skrieja ledu, tarsi būtų kūniškas, bet negali ištrūkti, įkalintas kietoje, šaltoje medžiagoje; braška, pokši, neranda kelio.

Mama neis į lovą dar porą valandų. Matyt, jai nereikia tiek miego, kiek man. Jai nereikia ir tiek valgio, pamaniau ir šyptelėjau. Lyg būčiau milžinas, augantis kaip ant mielių ir kasdien reikalaujantis vis daugiau maisto. Dabar milžinas atsigulė. Miegodamas augs.

Vidury nakties staiga nubudau, atsisėdau lovoje, nesiorientuodamas spoksojau į tamsą. Tada ant laiptų išgirdau žingsnius. Mama negalėjo užmigti. Ėjo į svetainę parūkyti. Sėdės, ant kojų užsimetusi vilnonį pledą, ir spoksos priešais save, tyliai grojant naktiniam radijui. Ėmiau gailėtis, kad atsiguliau, nieko nepasakęs. Gal nueiti pas ją? Nors ji sakydavo, kad jai tai nepatinka, kad turiu miegoti, jausdavau, kad giliai širdyje ji džiaugiasi draugija. Jai buvo į naudą valandėlę nukreipti mintis kitur.

Atsikėliau ir išėjau į koridorių. Virtuvėje girdėjau pupsint kavos virimo aparatą. Tada atsidarė vonios durys. Įsivaizdavau, kaip ji viena ranka suspaudžia chalato skvernus, išblyškusį veidą siauromis akimis, kai ji nukelia indą su kava, nors aparatas tebedirba, ant kaitintuvo varva ir šnypščia vanduo, kol ji pilasi kavą. Įsivaizdavau ją pasukant galvą, kai ji išgirsta mano žingsnius. *Tau reikia daugiau miego negu man, Henrikai, negali naktinėti, argi tau iš ryto nėra pamokų?*

Tada persigalvojau, išėjau iš transo ir žengiau atatupstas, kad ji nepamatytų manęs ten stovint. Kas man pasidarė? Argi aš *nenusprendžiau*?

Taip būdavo visada. Iš vakaro ką nors nuspręsdavau, o pabudęs kitos dienos rytą išduodavau save, pasidavęs kokiai nors sentimentaliai nuotaikai, tarsi niekas manęs nesaistytų. Tarytum tie prieštaravimai egzistuotų tik mano viduje, dėl to nunykdavo, vos pyktis užleisdavo vietą užuojautai. Bet taip juk nebuvo. Mano sprendimų priežastys nepakisdavo. Jos likdavo tos pačios. *Aš* buvau baisiai permainingas, nepastovus.

Laimei, tąkart laiku susitvardžiau. Išgirdęs, kad ji apačioje uždarė virtuvės duris, grįžau į savo kambarį ir vėl atsiguliau.

Jeigu negaliu pasitikėti savimi, tai kuo gi man pasitikėti?

Rodės, nebuvau nė užmigęs, bet staiga sučirškęs laikrodis mane pažadino. Tai pats blogiausias miegas: lengvas, su paviršiuje plaukiančiais sapnais, kurie taip toli, jog gali pamanyti, kad eina iš išorės. Tarsi kambarys sapnuotų. Aplink sklando šešėliai. Prie manęs palinksta veidas. *Ar tu esi Henrikas? Mes tiek apie tave girdėjome.* „Ką girdėjote?" – paklausiu. Bet man dar nespėjus prabusti, veidas atsitraukia ir įsilieja į tamsą, iš kurios buvo išniręs.

Aš atsikėliau, greitai apsirengiau, prie spintelės stačiomis suvalgiau sumuštinį, susikroviau kuprinę ir išėjau į tamsų kaip naktis rytą. Po pusvalandžio jau sėdėjau slėniu lekiančio autobuso gale. Pažįstamus žmones, kurie kiekvieną rytą laukdavo toje pačioje vietoje ir klestelėdavo į tą pačią sėdynę šalia to paties draugo, čia pakeitė kiti, šie keleiviai buvo nematyti, veidai – vyresni ir labiau pavargę, jie važiavo į darbus, apie kuriuos nieko nežinojau. Kai įlipau, vienas kitas nustebęs žvilgtelėjo į mane: ką *aš* veikiu tarp jų? Savo autobuso pasaulį jie pažinojo ne blogiau kaip aš savąjį. Ir tai mane džiugino. Reikia tiek nedaug, kad pasaulis pasikeistų ir prisipildytų naujų spalvų. Vietoj kuprinių šie ant žemės turėjo pasistatę krepšius. Vietoj knygų juose buvo sumuštiniai ir termosai, visokie dokumentai. Užuot patekę į mokyklą, apie kurią žinojau viską, šie turėjo būti nešami pro darbo vietų, apie kurias neišmaniau ničnieko, vartus ir duris. Į liejyklą, laivų statyklą, galbūt į vieną iš daugelio statybviečių, išmėtytų aplink miestą. Vietoj švelnių, prasto parkerio surašaluotų pirštelių, mačiau įdiržusius pirštus, kurių linijose, primenančiose rantelius, buvo nugulę mašinų, su kuriomis jie dirbo, tepalai ir dulkės, šiurkščiose rankose sudarydami smulkius, dailius raštus. Pirštinės, šalmai, ausinės. Oranžinės arba žydros striukės su firmos pavadinimu, atspausdintu baltomis raidėmis ant nugaros: SELMER-

FURUHOLMEN, AB KELIO DANGA, NORCEM. Neretai sustodavau už tvoros paspoksoti į judėjimą, būdingą tokioms vietoms: betoną, tekantį į formas, kuriose kaip meldai styro armatūros strypai, į vibratorius, varančius cementą tolyn, armatūros tvirtintojus, kurie viena ranka laiko strypą, o kita įgudusiais judesiais vynioja vielą, stalius, kuriems iš burnos kyšo vinys, kai jie klūpomis kala klojinį, sunkvežimius, tai įriedančius pro vartus, tai išriedančius, darbų vykdytoją, kuris, prie veido prisikišęs radijo stotį, nurodinėja krano vairuotojui, žiūrėdamas aukštyn į geležinių strypų ryšulį, kuris keliamas pamažu sukiojasi ore, kol kas nors, stovintis viršuje, uždeda ant jo rankas ir sustabdo, kad krovinys galėtų būti nuleistas ant platformos. Į tą triukšmingų įvykių maišalynę, atskirą pasaulį, kuris atrodo toks chaotiškas, bet vadovaujasi sistema, man nežinomu planu, kurio rezultatą galiu matyti kiekvieną dieną: auga daugiaaukštis garažas, auga gyvenamųjų namų kompleksas, auga tiltas, jie žino, ką daro. Ir kai mes slėniu lėkėme miesto link, šio man neprieinamo pasaulio gyventojai supo mane iš visų pusių. Tai mane džiugino.

Akytoje, pilkšvoje šviesoje tuščias ir tylus mokyklos kiemas, plytintis priešais mane, priminė seną nuotrauką. Buvo pusė aštuonių, dar visa valanda, iki jis prisipildys mokinių šurmulio. Bet mokyklos duris radau atrakintas. Užlipau laiptais į biblioteką vildamasis, kad ir ji bus atidaryta, kad galėsiu pasėdėti ten, laukdamas pirmos pamokos. Laimei, durys atsivėrė.

Netrukus atėjusi bibliotekininkė su nuostaba žvilgtelėjo į mane, tupintį vienumoje ant minkštasuolio ir vartantį vieną iš vakarykščių laikraščių.

– Koks tu šiandien ankstyvas, – tarė ji, kai pasikabinusi striukę ėjo pro mane prie savo darbo vietos.

– Mhm, – numykiau.

Ji pasistatė rankinę prie kėdės ir atsisėdo, prisitraukė keletą lapų, kurie gulėjo ant stalo krašto, ir valandėlę į juos stebeilijo. Pamaniau, kad ji neskaito, kas ten parašyta, tik spokso. Bibliotekininkė pažinojo mane, dažnai čia užsukdavau, ir nors man nepatiko toks įvaizdis, nemačiau kitos išeities: per pertraukas neturėjau daugiau kur pasidėti. Kai tą rudenį pradėjau lankyti mokyklą, nebuvau tinkamai pasiruošęs. Pirmąsias dienas niekas nieko nepažinojo, mes susirinkome iš viso miesto

devintų klasių, visi iš to paties starto siekė bendro tikslo: susipažinti. Perprasti mokyklą, kuri labai skyrėsi nuo to, prie ko buvome pripratę, išsiaiškinti, kokie čia reikalavimai, susipažinti tarpusavyje.

O aš? Tiesiog vaikščiojau į mokyklą ir nepaisiau to, kas vyksta aplinkui. Jeigu būčiau žinojęs, kas manęs laukia, būčiau ko nors ėmęsis, bet aš numojau ranka, o paskui pasidarė vėlu. Iš pradžių visi buvo svetimi, gerai pamenu tą santūroką nuotaiką, kuri vyravo tarp mūsų. Bet paskui ji dingo, paskui žmonės susipažino.

Po keturių savaičių liko tik vienas svetimas žmogus, ir tai buvau aš.

Tos ankstyvo rudens dienos. Vėsūs, giedri rytai, kylanti šiluma, kurios nelabai besitiki, ji nedera prie gamtovaizdžio, kuriame medžiai pamažu ėmė gelsti, patižo vejos ir ištvino upeliai. Tačiau taip būna kasmet: šilta saulėkaitoje, šalta pavėsyje. Dvi temperatūros. Kaip vasaros dieną miško ežerėlyje, kurio paviršiuje vanduo drungnas, gera juo plaukti, bet paniręs giliau ūmiai pajunti šalčio trauką. Kai atsikeli, šviesa plūsta į miegamąjį, bet lauke automobilio stiklai apšerkšniję, tu drebi, eidamas į autobuso stotelę, šalta ir per pirmąją pertrauką, bet paskui oras įšyla, jūs išsirengiate, sėdite vienmarškiniai ir tingiai markstotės saulės atokaitoje – tai visada pažadina atsiminimus apie mokyklos pradžią. Tau šešiolika, bet tu puikiai meni dienas, kai tau buvo dvylika, vienuolika, dešimt, devyneri. Bet nenorėtum ten grįžti. Gerai pameni, kaip viskas buvo. Lauki ateities. Nori būti kitoks.

Koks aš norėjau būti?

Pats nelabai įsivaizdavau. Bet neabejojau, kad gimnazija bus gera pradžia. Ten niekas manęs nepažinojo, ten niekas nenumanė, kas aš esu ir ką sugebu. Ten galėjau tapti kuo panorėjęs.

Kas iš to išėjo?

Nors tai niekada nebūna aiškiai apibrėžta, veikiai perpratau, kurie žmonės svarbūs, o kurie nereiškia ničnieko. Nors tai neką tepadėjo. Mat buvo neįmanoma priartėti prie svarbiųjų. Mėginau siųsti kuo aiškiausius signalus, ateidavau į mokyklą, švarko atlapą nusisagstęs ženkliukais, ant kurių jie galėdavo perskaityti neginčijamai geriausių grupių pavadinimus, išmoktus iš Klauso – per visą paauglystę jis šviesdavo mane ir stengdavosi, kad nuolat būčiau gerai pasikaustęs, taip pat pasirūpindavo ir mano apranga, pirmosiomis dienomis vilkėjau jo striukę,

didoka, na, ir kas: jis pirko ją Londone, su ja tikėjausi sukelsiąs susižavėjimą ir išspausiąs pagarbą. Bet ne. Niekas nepadėjo. Nė vienas nekreipė į mane domės, nesvarbu, kaip rengiausi ir kaip atrodžiau. Nei drabužiai, nei grupės nebuvo pakankama priežastis prie manęs prieiti.

Ką turėjau daryti? Ko gi jie iš manęs reikalavo? Aš nežinojau, per vėlai susigriebiau. Man ir toliau teko leisti laiką su senais draugais, gyvenusiais kaimynystėje, jaunais ūkininkų sūnumis. Kartu žaidėme futbolą, kartu maudėmės, slidinėjome ir panašiai. Bet jie nieko nebuvo girdėję apie *REM* arba *Green on Red*, *XTC* arba *Echo* ir *The Bunnymen*, jeigu paminėdavau *Bowie*, jie pirmiausia pamanydavo, jog kalbu apie medžioklinio peilio rūšį. Jie domėjosi žvejyba ir medžiokle, neskaitė knygų, turėjo mopedus, prie kurių amžinai krapštinėjosi, vaikščiojo nuo tepalų juodomis panagėmis ir visai nesirūpino savo išvaizda. Jie buvo kaimiečiai. Bet be jų nieko daugiau neturėjau. Kaip vyras, vienu metu asistuojantis dviem moterims, iš paskutiniųjų stengiausi, kad tos dvi tikrovės nesusieitų. Jos nieku gyvu neturėjo sužinoti viena apie kitą. Todėl išsisukinėdavau, kai jie pasiūlydavo pavažiuoti į miestą šeštadienio priešpietį, aš juk niekada nežinojau, su kuo galime ten susidurti. Geirui Helgei ir Arei nieko nereiškė išsiruošti į miestą su guminiais batais ir vatinėmis striukėmis. Gimnazistai, kuriuos šiek tiek pažinojau, nenutuokė, ką veikiu, kai aš ne mokykloje. Pamatę mane šalia tų neūžaugų iš devynmetės mokyklos, plumpsinčių po miestą guminiais batais, jie suprastų, kuo aš tenkinuosi, ir įsitikintų tuo, ką ligi tol tik nujautė: *jis nieko daugiau nepažįsta*. Bet vieną rugsėjo sekmadienį spjoviau į viską ir išsirengiau su jais į futbolo rungtynes. Vežė Arės tėvas, ir, kai jie stovėjo prie mano durų, kviesdami važiuoti kartu, pamaniau, kiek galima drebinti kinkas. Tad priėmiau kvietimą ir užsimetęs striukę nupėdinau su jais iki sankryžos, kur su įjungtu varikliu mūsų laukė mašina. Po valandos atsidūriau prie bilietų kasos šalia stadiono. Gatve plaukiančiame žmonių sraute, be abejo, atpažinau Kamilą iš klasės. Ji buvo su visa kompanija. Nusisukau, mėgindamas pasislėpti. Bet per vėlai. Ji man pamojo ir prasibrovė artyn, kai atėjo mūsų eilė. Arė pasilenkė prie langelio. Kamila sustojo šalia. Už kelių metrų rūkė Arės tėvas laukdamas, kol mes baigsime.

– Ir *tu* čia? – sušuko Kamila.

– Taip, nutariau prasiblaškyti, – sumurmėjau.

Arė atsisuko į mane.

– Ten nebėra bilietų, – pasakė. – Kur pirkti?

Pažvelgiau į Kamilą.

– Nežinojau, kad domiesi futbolu, – tariau.

– Kur *pirkti*? – pakartojo Arė.

Užverčiau akis ir išėjau iš eilės. Apsimečiau, kad staiga prisiminiau kažką svarbaus, pažvelgiau į laikrodį. *Išeini?* – nustebo Kamila. *Kiek rodo tavo laikrodis?* – paklausiau, žvilgsniu neramiai vedžiodamas žmones, plūstančius pro vartus. *Tuoj be penkiolikos,* – pasakė ji. Už manęs Arė vėl pasilenkė prie langelio. *Velnias*, – nusikeikiau. – *Be penkiolikos turėjau susitikti su Kentu*. Tada nuėjau.

Vyliausi, kad Arės intarpas nebuvo pakankamai ilgas, kad ji mane susietų su juo, mačiau, kad ji prisijungė prie savo kompanijos. Sustojau prie sienos, keiksnodamas save. O jeigu Kamila paklaus Kentą, ar jis šiandien buvo rungtynėse? Tą ji tikrai padarys, juk tai būtų kažkas, kur jie abu dalyvavo, tada jis išpūstų akis: *Rungtynėse?* Ji pasakytų: *Henrikas minėjo*. Ir tada jie reikšmingai susižvelgtų.

Kodėl aš taip pasielgiau?

Raudau iš gėdos ir nevilties. Mane varstė žvilgsniai iš minios, labiausiai norėjau bėgti iš ten kuo toliau, bet atsilaikiau, tiesia nugara atrėmiau žvilgsnius, priverčiau juos nusisukti, susirasti ką nors kita.

– Ei! Henrikai! Eini, ar ne?

Arė mojavo nuo vartų.

– Kas tau pasidarė? – paklausė, kai prasibroviau prie jų.

– Nieko, – atsakiau. – Kodėl klausi?

– Juk nuėjai nei iš šio, nei iš to.

Pajudėjome keletą žingsnių į priekį. Priešais mus trinksėjo turniketas. Ant stalo buvo paruoštos grąžos krūvelės. Gavęs popierinį pinigą, bilietų pardavėjas viena ranka pastumdavo krūvelę prie stalo krašto, o kita paduodavo bilietą.

– Pamačiau kai ką iš mokyklos, reikėjo pasikalbėti. Buvo svarbu. Turi man bilietą?

– Buvo likę prasčiausi. Kaip manai, kodėl mes eilėje į stovimąją tribūną?

Jis mostelėjo į užrašą, kabantį virš vartų. Gūžtelėjau pečiais. Arė atidavė man pinigus. Jo tėvas stovėjo mums už nugarų. Jis visada šitaip. Lyg jo nebūtų. Arė galėjo šėlioti kiek tinkamas.

Kai sumokėję atsidūrėme žmonių srauto viduryje anapus vartų, tėvas

numetė nuorūką ant žemės ir nusišluostė lūpas, kulnu užspausdamas rusenančią nuorūką. *Na, vaikinai,* – tarė. – *Teks eiti susirasti vietą.*

Jaučiausi kvailai. Negalėjau gi jiems pasakyti: *klausykit, aš negaliu su jumis rodytis*, nes jeigu jie paklaustų kodėl, ką tada pasakyčiau? JŪS MAN PER PRASTI? Ne, nes tai netiesa. Man patiko bendrauti su jais. Bet tik *ten*, kaime. Ne mieste. Net jeigu tai reikštų, kad turiu būti visiškai vienas. Juk niekas negalėjo supeikti manęs dėl muzikos, man patinkančių grupių arba drabužių, kuriais vilkėjau. Šaunumo man pakako, tą aš žinojau. Jeigu pasirodyčiau su Are ir kitais kaimiečiais, jie pamanytų, kad aš prasčiokas. O juk toks nebuvau, todėl vaikščiojau vienas. Kaip paprasta. Niekas netrukdo būti ekscentriškam, jei tik atitinki reikalavimus. Svarbu, kas tu esi, ką sugebi, ką mėgsti, kuo užsiimi. Taigi buvau vienas, na, ir kas? Kol man niekas negalėjo nieko prikišti, tai neturėjo reikšmės. Kol žinojau, kad esu pakankamai šaunus, manęs tai netrikdė.

Bet grynai vietos prasme kilo sunkumų. Nes kurgi man pasidėti per pertraukas? Kur stovėti? Pastebėjau, kad kai kurios merginos likdavo klasėje, bet tai ne man, jos buvo iš tų, kurios niekada su niekuo nesikalba, kurios vaikšto susagstomais megztukais ir per pamokas nusiauna, kurios sėdi ir trina savo storas kojines vieną į kitą, tarsi mokykla būtų pati jaukiausia vieta, kokią tik įmanoma įsivaizduoti, namų svetainės tęsinys. Jos man atrodė *visiška* priešingybė tam, su kuo būčiau norėjęs tapatintis. Negalėjau ten likti ir niršti ant tylių, švelnių ir draugingų mergaitiškų balselių, turėjau iš ten dingti, tai buvo aišku. Bet kur? Valgykla irgi netiko, nes su kuo aš sėdėčiau? Negalėjau būti atsiskyręs, *tu sėdi vienas?*, taip pat negalėjau imti ir atsisėsti prie stalo, prie kurio pilna nepažįstamų. Pirmosiomis dienomis nueidavau ten, stovėdavau prie durų ir spoksodavau į ūžiančius, šurmuliuojančius savo bendraamžius, jie šypsodavosi, juokdavosi, šūkaudavo, kalbėdavosi, kai kas juokais pešdavosi, jie buvo įžūlūs, jie buvo šypsulingi, ir aš pamažu išrausdavau, sumišęs ir susinervinęs. Po kelių sekundžių pradėdavau vaidinti, jog ko nors žvalgausi, garsiai atsidusdavau, *jų čia nėra*, išeidavau lauk. Valgyklos turėjau vengti. Liko tik mokyklos kiemas. Bet ir ta vieta buvo sudėtinga. Jie juk stovėjo grupelėmis! Ką aš turėjau daryti, vaikščioti vienas šen ir ten, visų pašaipai ir patyčioms?

Keista, kaip netikėtai patenki į tokias beviltiškas situacijas. Svarsčiau, kaip ten atsidūriau. Nutariau, jog tai – sinchronijos klausimas: aš

nebuvau pasiruošęs, susigriebiau per vėlai. O kai iš tikrųjų kažko ėmiausi, mano pastangos kėlė tik nuostabą. Juk retas buvo girdėjęs mane kalbant.

Kaip tada, kai po trijų ar keturių savaičių, per kurias kaip idiotas slankiojau po mokyklos kiemą, staiga nusprendžiau: daugiau taip negaliu. Pamačiau Kentą, šnekučiuojantį su trejetu draugų. Jis man visai patiko. Be to, lankėme tą pačią klasę. Ar negalėčiau lyg atsitiktinai prie jo prieiti, ar neatsirastų apie ką pakalbėti? Be abejo, atsirastų. Šiaip ar taip, blogiau nebus, pamaniau ir priėjau prie jų. Bet jie stovėjo glaudžiu ratu, negalėjau įsisprausti tarp jų, tad sustojau šalia. Niekas nepaisė manęs. Aš spoksojau į juos. Klausiausi, ką jie kalba. Nusišypsodavau, kai kas nors paleisdavo kokį juoką. Priėjau kiek arčiau. Linktelėjau Kentui, bet jis nematė, stovėjo nudelbęs akis. Man nesisekė. Vienas iš jų stebėdamasis žvilgtelėjo į mane, *kas jis toks*, buvo nemalonu, bet dabar ir nueiti nebegalėjau, nes atrodyčiau kaip *visiškas* idiotas, su *visomis* idioto savybėmis. Todėl išstovėjau nebylus visas penkias minutes, kaukdamas mintyse, kol sučirškė skambutis ir galėjau pasišalinti.

Aš pavėlavau: visi kiti seniausiai buvo įveikę pradines susipažinimo fazes. Taigi neturėjau kur pasidėti per pertraukas, visam pasauliui neatskleisdamas savo apgailėtinos padėties.

Turėjau ką nors daryti. Toliau taip tęstis negalėjo.

Pradėjau rūkyti.

Žinojau, kad tai nėra ilgalaikis sprendimas, bet jis suteikė man pagrindą ten stovėti. Turėjau ką veikti. Aš rūkiau. Mano pirmoji cigaretė buvo uždegta šalia degalinės, už kelių šimtų metrų nuo mokyklos, slapta, aš kosėjau ir žiaukčiojau, kaipgi kitaip, bet patyriau, kas tai yra, koks jausmas, dabar galėjau rūkyti viešai. Svarsčiau, kuo dar užsiimti. Reikėjo susirasti kokią nors veiklą, dažnai permesdavau skelbimų lentą koridoriuje, bet nerasdavau nieko tinkama. Juk mokiausi Kristiansane. Devynios iš dešimties mokinių organizacijų buvo krikščioniškos. Jie rengė žygius su baidarėmis, žiemą slidinėjo kalnuose, vasarą plaukiojo banglentėmis, žaidė šachmatais ir dainavo chore, žaidė tinklinį ir dalyvavo savišvietos būreliuose. Normali veikla. Visose šalies mokyklose tam ir kuriami klubai, draugijos, komandos. Bet *čia* buvo privaloma viena sąlyga. Kad būtum priimtas, turėjai būti krikščionis. Tikėti Dievą. O Kristiansane tikėjimas nei sudėtingas, nei subtilus, viskas pagal raštą, jis toks paprastas, jog net vaikui aišku.

Tai kodėl aš delsiau? Kodėl nepareiškiau noro kur nors dalyvauti? Nors aš ir netikėjau Dievą, *jiems* juk nebuvo būtina apie tai žinoti. Ar negalėjau sumeluoti? Ar negalėjau sakyti kaip jie: *aš tikiu!*

Nieku gyvu.

Aš pažinojau Kristiansano dievą ir nenorėjau turėti su juo nieko bendra. Net jeigu jis *asmeniškai* būtų kreipęsis į mane, – kodėl gi ne, juk kreipdavosi į kitus, – nebūčiau atsivertęs ir pasivadinęs krikščioniu. Net jeigu vieną vakarą jis būtų pabeldęs į duris ir pasiprašęs trumpam įleidžiamas, nebūčiau stojęs į jokią organizaciją.

Kas gi jis toks?

Įsmeigiu į jį akis.

– Ilgai netruks, – pažada jis ir nusišypso.

– Gerai, – tariu. – Duodu penkias minutes.

Dievas sustoja kambaryje prie sofos ir klausiamai pažvelgia į mane. Aš linkteliu, jis atsisėda. Draugišku balsu ima dėstyti apie save. Apie pirmąsias dienas, kai sukūręs šviesą ir tamsą, žemę ir žvaigždes, dangų ir jūrą, kai sukūręs žmones, o vėliau turėjęs juos išvaryti iš Edeno sodo.

– Tai nebuvo labai geras sprendimas, – kalba jis. – Bet negalėjau jų ten laikyti! Juk supranti, Henrikai?

Aš linkteliu galva ir jis šneka toliau. Papasakoja, kiek prisikaupę visokių negandų, jis neturėjęs kitos išeities, tik paskandinti visa, kas gyva, ir pradėti iš naujo.

– Ir tuo nesu labai patenkintas, – prisipažįsta. – Bet aš gi surinkau po vieną kiekvienos rūšies gyvį. O Nojus, kaip ir lieptas, pastatė arką. Iš esmės tai buvo geri laikai.

Jis žiūri į mane. Pastebi, kad aš nusiteikęs skeptiškai.

– Viskas, ką girdėjai, gryna tiesa, – patikina. – Aš *tikrai* viską sukūriau. Ir noriu *tik* gero.

Pasinaudodamas proga paklausiu apie tai, apie ką dažnai girdime, bet niekada negauname pamatyti. Ar yra gyvenimas po mirties, ar yra rojus.

Svečias kinkteli galva.

– Džiaugiuosi, kad paklausei būtent apie tai, – sako jis. – Gyvenimas po mirties *yra*. Jūs *pateksite* į rojų.

– Tai rojus nėra vien vaizdinys, reiškiantis visa, kas gera? Mat esu taip girdėjęs.

– Ne, ne. Viskas labai paprasta. Vienoje pusėje – gėris, kitoje – blogis.

Jis mosteli rankomis į šalis, iliustruodamas *gėrį* ir *blogį*.

Atsiranda pauzė. Dievas tiriamai žiūri į mane.

– Kiek tau metų?

– Šešiolika. Tuoj septyniolika.

– Tada tau reikia perskaityti štai ką, – pasako jis ir iš plono lagaminėlio, gulinčio šalia, ištraukia knygą. – Labai gera.

Jis paduoda ją. Tai Dantės *Dieviškoji komedija*.

– Knyga versta į naująją norvegų kalbą*, gal bus sunku viską suprasti. Dėl vertimo galima ginčytis, bet man *asmeniškai* jis priimtinas.

– Čia man?

– Taip, taip. Knyga tavo.

– Bet aš niekuo neįsipareigoju, ją paimdamas?

– Žinoma, ne.

Svečias man pradėjo patikti. Ir tai jis pajuto. Netrukus pasilenkė į priekį.

– Kodėl tu manimi netiki, Henrikai? – paklausė.

Dabar jau intymiai.

Jis praranda viską, ką pasiekė, klausimą palydėdamas šypsena. *Aš ir tu, Henrikai*, – sako šypsnys.

– Ir tu esi mano sūnus, Henrikai, – patikina. – Mano sūnus paklydėlis.

– Aš?

– Mhm. Net tu.

– Ir dabar nori mane susigrąžinti?

Į tai jis neatsako. Supranta, kad esu priešiškai nusiteikęs jo atžvilgiu, ir susierzinimą mėgina uždengti dar vienu šypsniu. Bet kantrybė jau tuoj išseks.

– Kodėl tu manimi netiki? Aš sukūriau dangų, žemę, gyvybę, aš juk sukūriau *viską*.

Jis mosteli ranka, kad pabrėžtų, jog iš tikrųjų turi galvoje viską.

– Gerai, gerai, aš tikiu tavimi. Bet nesuprantu vieno...

– Taip? – švelniai taria jis, bet juntu, kad po švelnumu slypi valia.

– Nesuprantu vieno – kuo *aš* čia dėtas?

– Bet aš juk ir tave sukūriau, vaike! Nejau nesupranti? – proreksmiais pratrūksta svečias.

* *Nynorsk* – vienas iš dviejų norminės norvegų kalbos variantų, sukurtas tarmių pagrindu.

Tada vėl susitvardo.

– Ir tave, Henrikai, – pakartoja ramiau.

– Žinojau, kad taip pasakysi, – atšaunu. – Bet kaip tik *tuo* manęs nepapirksi. Aš turiu tik save. IR MANYJE NĖRA NIEKO DAUGIAU. Mano viduje *niekuomet* nieko daugiau nebuvo. *Visada* buvau tik aš. Ir kuo puikiausi tvarkausi. Tą aš sugebu. Esu šimtu procentų įsitikinęs, kad *tu* neturi nieko bendra su *manimi*.

Jis atsidūsta.

– Tu neigi mane?

– Neigti gal ir neneigiu, – atsakau. – Veikiau – atsiriboju.

– Nori tvarkytis pats?

Linkteliu galva.

Kai jis atsistoja, staiga man pasidaro jo gaila. Juk nelinkiu jam blogo.

– Ačiū už knygą, – padėkoju. – Tu labai dosnus.

– Turėtum iš manęs gauti ir normalų naujosios norvegų kalbos žodyną, deja, visus išdalijau.

Aš atsistoju.

– Ne, ne, tu sėdėk. Nereikia manęs lydėti. Pats rasiu kelią.

Pro langą matau jį nupėdinant kaimyninio namo link. Lyja lietus, ant galvos jis užsitraukęs neperšlampamos striukės gobtuvą. Staiga prisimenu, kad pamiršau kai ko paklausti. Vienomis kojinėmis išlekiu iš namų ir kiek įkabindamas pasileidžiu nuokalnėn žvyruotu keliuku, šaukdamas ir mojuodamas rankomis. Jis išgirsta mane ir atsisuka, pažvelgia aukštyn.

– Ar yra gyvybė kitose planetose? – surinku.

Jis papurto galvą.

– Ne! – šūkteli man.

Tada nusisuka ir nueina, aš stoviu lietuje ir matau jį išnykstant tarp šešėlių.

Tai štai koks tas Kristiansano dievas. Jis buvo privatus dievas. Jis buvo paprastas dievas. Dievas, kuris rūpinosi, kad viskas vyktų teisingai. Jam nepatiko girtavimas ir triukšmas, jam nepatiko, kai kas nors įsivaizduodavo esąs geresnis už kitus, ir negailestingai bausdavo tuos, kurie mėgindavo išsiskirti. Labiausiai jis troško tylos, ramybės ir niekur nebūti įpainiotas. *Aš tik noriu gyventi be rūpesčių*, – sakė jis. – *Kas čia blogo?* Jis norėjo, kad visur vyrautų tvarka. Kad žmonės elgtųsi padoriai. Be to, jis

nelabai mėgo klausimus. *Nejau taip sunku tą suprasti!* – plyšojo. – *Jėzus gimė iš Mergelės Marijos, kentėjo prie Poncijaus Piloto, prikaltas prie kryžiaus, numiręs ir palaidotas. O trečiąją dieną įžengė į dangų, sėdi mano dešinėje. Ir sėdės ten per amžių amžius. Taškas, amen.*

Ar galima jį už tai smerkti?

Kiekvieną vakarą iš viso miesto į jį kilo maldos ir giesmės. Jis išties buvo garbinamas. Jie statė jam namus, balsu skaitė iš jo knygos ir kartą per savaitę dėkingi suklupdavo priešais jo sūnaus atvaizdą.

Taip, Kristiansano dievas gyveno be rūpesčių.

Jį žmonės tikėjo beatodairiškai ir tvirtai, pasitikėdavo juo, užklupus nesėkmei. Neįmanoma jais nesižavėti. Jų bekraštis kvailumas man buvo mįslė, nes iš visko sprendžiant proto jie turėjo ne mažiau už kitus, tad atsakymo reikėjo ieškoti kitur. Kaip jie galėjo taip beatodairiškai ir tvirtai, taip nuoširdžiai ir tyrai tikėti tokia idiotybe? Nusprendžiau, kad *privalo* būti kita priežastis, kaltas ne jų įsitikinimas, kad visos tos nesąmoningos istorijos *nėra* nesąmonės, įsitikinimas buvo tik kaina, kurią jie mokėjo. Bet už *ką*? Ką jie ten gavo, ko negalėtų rasti kitur? To tikrai nepajėgiau suvokti. Bet jie, rodės, buvo laimingi. Ir laikėsi krūvoje.

Kadangi krikščionys man nekėlė simpatijos, liko tik politinės organizacijos. Ar man tapti vienu iš *jų*?

Ne, tiek to.

Verčiau būti vienam. Tikėjau, kad tai laikina. Anksčiau ar vėliau kas nors pasikeis ir pradės sektis, reikėjo tik būti kantriam ir elgtis lyg niekur nieko. Tada bus gerai. Per trumpąsias pertraukas stovėdavau prie durų ir rūkydavau, kartais su kuo nors iš klasės, ten galėdavau būti su jais, kalbėti apie namų darbus, mokytojus ir panašius dalykus, per laisvas pamokas eidavau į biblioteką skaityti laikraščių ir žurnalų, sudarydamas įspūdį, jog užsiimu tuo laisva valia. Taip ėjo dienos. Vakarus leisdavau su Are ir Geiru Helge. Argi nėjau į mokyklą visų pirma tam, kad *mokyčiausi*?

Kai pirmos pamokos pradžioje Murtensenas apžvelgė klasę, atrodė, tarsi būtų nusprendęs palikti mane ramybėje. Jo žvilgsnis nuosekliai vengė kertės, kurioje sėdėjau. Mane tai patenkino. Galėjau sau keverzoti į sąsiuvinį, viena ausimi klausydamasis, ką jis šneka. Buvo kalbama apie metus prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Šio amžiaus pradžią. Vadovėlyje,

kuris atverstas gulėjo ant mano suolo, mačiau imperatoriaus Vilhelmo atvaizdą, man puikiai pažįstamą veidą. Apie prasidėjusį karą jis sužinojo atostogaudamas Norvegijoje, pranešimo išklausė sėdėdamas Balestrano viešbutyje, pats mačiau ten tebestovintį jo krėslą, virš kurio ant sienos pritvirtinta plaketė. Ne kartą žiūrėjau į jį, liečiau, akimis vedžiojau nuotraukas, kuriose įamžintas uniformuotas vyras, su visa savo palyda užėmęs viešbutį, fiorde laukiantis laivas. Mat vasaromis, važiuodami į mamos tėviškę, užsukdavome pernakvoti į Balestraną, mama, Klausas ir aš sėdėdavome terasoje ir žvelgdavome į sutemas, girdėdavome iš sodo kylančius ten vaikštinėjančių žmonių balsus. Galbūt kur nors užvedama valtis, netrukus ji išjudina ramų vandenį. Galbūt mama atsistoja, abiem rankomis įsikibusi į turėklus nukreipia akis į tolį. Žinau, kad džiaugiasi. Giliai į plaučius traukia gaivų orą. Iš žalsvo gilaus fiordo lygiu kaip veidrodis paviršiumi mato stačia siena kylant kalnus. Mato vakaro žarą ir baltą sniegą, ryškią jo ribą artimiausiose kalnų viršūnėse, blankesnį kontūrą tolesnėje kalnų grandinėje, dar toliau susiliejantį su dangumi, virpantį lyg miražas. Padvelkęs vėjas atneša sūraus vandens kvapą, sunkų po terasa augančios alyvos, tik ką nupjautos žolės aromatą. Kyšulyje jis žaismingai suvirpina senų beržų nusvirusiomis šakomis lapus. Ji mato visa tai, sugeria į save. Tada pasisuka į mus ir nusišypso.

Argi čia ne puiku, – pasako.

Senajame viešbutyje visada sustodavau prie sienos, kur kabojo tų laikų nuotraukos, įsižiūrėdavau į veidą vešliais ūsais ir antakiais, imperatorių Vilhelmą, kuris taip pat čia gyveno, toje pačioje vietoje kaip ir aš. Atrodė keista, kad tai tas pats vyras, kuris pavaizduotas mūsų vadovėlyje. Nejau žmogus, visiems laikams įėjęs į pasaulio istoriją, atostogavo ten pat, kur ir *aš*? Nejau *jis* miegojo toje pačioje Balestrano viešbučio lovoje, kaip ir *aš*? Nejau *jis* lietė tuos pačius turėklus, kuriuos vėliau liečiau *aš*, nejau *jo* akys matė tą patį ąžuolą milžiną, į kurį po daugelio metų žiūrėjau *aš*?

Prieš užmigdamas regėdavau jį priešais save: puošnus, tiesia nugara jis stovi, uždėjęs ranką ant turėklų ir žvelgia į įspūdingą panoramą, kurios pasiilgęs sugrįžta čia kiekvieną vasarą. Didingi tie kalnai, tuo pat metu atšiaurūs ir neperprantami, mąsto jis, kaži kiek įvykių jie matė per ilgus amžius?

Jis senas, laikai neramūs ir chaotiški, bręsta naujas karas. Gal jo

mintys krypsta į ateitį? Taip, tikrai, jis susimeta rankas už nugaros ir mąsto, kad tie žmonės nežino, kokie jie laimingi, kad gyvena, atskirti nuo viso pasaulio. Kaip čia atrodys po penkiasdešimties metų? Arba septyniasdešimt penkerių? *Tada manęs nebebus*, – galvoja jis. – *Kaip pasaulis atrodys tada? Ar kas nors dar prisimins mane?* Tada jis nusisuka. Sugraudintas minties apie mirtį, pasitraukia miegoti į tą patį kambarį, kuriame guliu aš, praėjus daugybei metų, girdžiu dunksint muziką, sklindančią iš rūsio, kur vyksta diskoteka, oras troškus, miegodamas nusiklojau. Pamanau, jog tikriausiai dėl to pabudau, ir vėl užsimerkiu. Kitą dieną papusryčiaujame ir keliaujame toliau. Automobilis dar įkaitęs nuo saulės, nes visą priešpietį išstovėjo prie viešbučio. Nuleidžiu langą. Mėgaujuosi. Nebetoli kelionės tikslas. Bus smagu. Žiūriu į tolį, mamos balsą užgožia pro šalį švilpiantis vėjas. Viename krante į fiordą be baimės smenga stati kalno siena, kitame – aptakių formų uola ramiai ir atsargiai išlipa iš vandens. Jauna porelė, pamanau. Degdamas geismu, jis puola į fiordą ir neria gilyn. Kas gi jo laukia? Nuostabi mylimoji, tokia graži, atsigulusi ji ima slysti per vandenį, minkšta ir putli, jis nekantrauja. Bet turi laukti. *Ne, dar ne*, – sako ji. Juk galima išprotėti! *Būk gera, tik truputį*, – maldauja jis ir ranka paglosto nuogą, baltą jos šlaunį. *Ne*, – pakartoja ji, o jis neišmano, kodėl gi ji nenori. Ar jos aistra kitokia? Jo geismas nevaldomas, apsuka galvą ir užlieja jį visą, jis nieko daugiau nemato, apie nieką daugiau negalvoja, nieko daugiau netrokšta. O, taip, nuplėšti nuo jos visus drabužius ir pulti ant jos, vartytis, paskęsti jos grožybėse ir kūno syvuose! To jis geidžia. Apie tai svajoja. Bet negali gauti. Ji erzina jį, prieina prie kranto vos kūną dengiančiu maudymosi kostiumėliu ir įkiša pėdos galiuką į vandenį, kad pažiūrėtų, ar šilta, jis stovi anapus prakeikdamas jos nepalenkiamą valią. Ji panyra į vandenį ir ima plaukti, jis puola žemyn manydamas, kad jis panašus į vanagą, strėlę, erelį ir kad geismas sukyla joje, kai ji mato jį perskrodžiant orą, smengant į vandenį ir pranykstant gelmėje.

Mama pasakojo apie tuos laikus, kai čia lankė realinę mokyklą ir pirmą kartą gyveno ne namuose. Vakarais, kai mes suguldavome, ji vaikščiodavo po kaimą, pro žvėrių motyvais puoštus namus nueidavo prie senosios mokyklos, kur ją užplūsdavo atsiminimai; ji prisiminė, kokia didžiulė šventė būdavo parvažiuoti namo, kai iki vėlyvo vakaro ji nesustodama pasakodavo mamai ir tėčiui apie tai, kas įvyko nuo praėjusio kar-

to, varžydamasi su Ana, jeigu ir ši svečiuodavosi namie. Ana – mamos sesuo dvynė. Bet jos visada mėgino būti kiek įmanoma skirtingesnės. Mama lankė mokyklą Balestrane, o Ana išvyko mokytis į Ferdę, mama persikraustė į Bergeną, o jos sesuo išvažiavo į Oslą, mama pagimdė du vaikus, o Ana tenkinosi vienu, mama apsigyveno naujakurių gyvenvietėje Norvegijos pietuose, o Ana įsikūrė kaime, vakarinėje Norvegijos dalyje. Šiaip ar taip, abi buvo kaip iš akies luptos. Savo tetoje atpažindavau mamą. Ana mylėjo mane. Nors ir nebuvau jos sūnus, pastebėdavau meilę jos akyse, šypsenoje. Aš atsakydavau tuo pačiu. Kartais, kai atsitiktinai likdavome vieni, tarp mūsų kažkas įsižiebdavo. Taip būdavo visada, nuo vaikystės pamenu jos akis, ieškančias manųjų, švelnumą, bet vėliau žvilgsnis paaštrėjo, pakito, tapo sąmoningesnis. Abu suvokėme, jog turime saugotis. Nors troškau sutikti jos žvilgsnį, žinojau, kaip tai keblu ir pavojinga: tarp mūsų nebuvo atstumo. Aš jai atstojau sūnų, nors ne ji mane pagimdė. Ji man buvo kaip motina. Kai mūsų žvilgsniai susidurdavo, jos akyse įžvelgdavau ne abejonę, o tikrumą. Aš trokšdavau priglausti galvą jai prie krūtinės ir pravirkti, kad ji glostytų man plaukus ir guostų mane.

Nieko daugiau?

To pakako. Nes jeigu tarp mūsų nebuvo atstumo, vadinasi, žvilgsnis begėdiškas. Gėdą sukuria atstumas. Be jo gėdos nelieka. Kai mes žiūrėdavome vienas į kitą, pajusdavau norą prisiglausti prie jos, todėl nudelbdavome akis ir nutraukdavome, kas būdavo prasidėję, todėl šeimos susiėjimuose matydavau staiga nusisukantį jos žvilgsnį: mes palietėme vienas kitą.

Seserys buvo artimos draugės, jos valandų valandas kalbėdavo telefonu ir, kaip kiti dvyniai, jausdavo viena kitą: jeigu mamai kas nors atsitikdavo, tą pačią dieną suskambėdavo telefonas, Ana žinodavo, kad kažkas negerai. Ir aš mamai apie viską pasipasakodavau. Mūsų ryšys buvo toks pats glaudus, nors ir kitoks. Bet apie Aną negalėjau jai pasakoti. Tai buvo vienintelis dalykas, kurio negalėjau sakyti.

Kai priartėjome prie perkėlos, mūsų link pajudėjo automobilių srautas. Mama pasuko į kelkraštį luktelėti. Anapus fiordo kaip tamsesnę dėmę žalumoje įžiūrėjau milžinišką Fritjofo Narsiojo skulptūrą. Praėjusią dieną buvome ten sustoję, priėję artyn užlipome ant cokolio ir užvertę galvas spoksojome į įspūdingą bronzinę figūrą. Mama užsimanė mus

ten nutraukti. Mudu su broliu atsisėdome palaukti, o ji nubėgo prie automobilio.

– Kaip manai, kada ji liausis mus fotografavusi? – paklausiau.

– Po dešimties metų, – tarė Klausas. – Tada man bus trisdešimt. Tai bus nebeįmanoma.

– Bet tada tu turėsi vaikų, – pasakiau. – O juos juk reikės fotografuoti.

– Tu taip manai? – atšovė Klausas.

– Ką manau?

– Kad aš turėsiu vaikų?

– Žinoma, kad turėsi.

Tarp medžių pamatėme ateinant mamą su fotoaparatu rankoje.

– Na, štai! – tarė ji.

Mama niekada nebūdavo tokia patenkinta kaip fotografuodama. Netrukus ji atsistojo „profesionalės" poza, kuri iškart išduoda mėgėją, nukreipusi objektyvą į mus, ėmė sukioti lęšius, pamojo, kad atsistotume, žengė keletą žingsnių atatupstom, įvertino šviesą ir mintyse sukomponavo nuotrauką, o mes kantriai laukėme, kol ši sutaps su vaizdu, matomu pro ieškiklį, ir pagaliau ji galės nuspausti mygtuką.

Paskui nulipome nuo cokolio ir grįžome prie mašinos. Apačioje atplaukė keltas, kuriuo turėjome persikelti į kitą krantą. Atsisukau pažiūrėti, kaip skulptūra atrodo kiek iš toliau. Ji buvo beprasmiškai didelė. Dvylikos metrų aukščio, nulieta ir atplukdyta Vilhelmo užsakymu. Tas vyras turėjo būti gigantomanas, bet gestas man patiko: iš čia jis kildino milžinus. Nevažiavo į Zalcburgą, Prahą, Sankt Peterburgą, Vieną ar kokį seną Europos kurortą, bet keliavo *čia*, į Balestraną. Mano akyse dėl to jis tapo žmogiškesnis. Jo vietoje būčiau galėjęs būti aš ir, kaip imperatorius, būčiau daręs tą patį. Dovanojęs mažoms gyvenvietėms gigantiškas skulptūras, kurios vietiniams nelabai ką sako, vaikštinėjęs tiesus kaip styga po kaimą, į akiduobę įsistatęs monoklį, kad geriau matyčiau mane supančias puikias rūmų damas, didikus, su kuriais galėjau daryti ką panorėjęs. Aplinkui pudruota oda, sukelti plaukai, skambus juokas. Susižavėjimas, keliaklupsčiavimas, visas pasaulis seka kiekvieną mano judesėlį. Aš būčiau dosnus ir visur, kad ir kur keliaučiau, ieškočiau malonumų. Pasimėgavimo. Turėčiau pakankamai pinigų ir valdžios, kad man būtų prieinama bet kokia šio pasaulio prabanga. Nevaržyčiau savęs. Pasinaudočiau tomis elegantiškomis kilmingomis moterimis, priversčiau jas paklusti menkiausiam mano įgeidžiui, o kai jos

atsibostų, naktimis atsisiųsdinčiau apkūnių moterų iš prastuomenės, dosniai atsilyginčiau už jų paslaugas, nors joms pakaktų ir džiaugsmo, kad jos tiesiogiai tarnauja savo valdovui, taigi ir savo šaliai. O paskui trumpam nuvykčiau į Balestraną atgauti dvasios ramybę, kurios, matyt, ir jis ten ieškojo, jei tik buvo nors kiek jautrus ir pažeidžiamas. Pasak istorijos vadovėlio, ten taip pat lankėsi Rusijos caras, Didžiosios Britanijos karalienė Viktorija, Napoleonas Bonapartas ir Marija Antuanetė, karalius Saulė ir visi Versalio rūmai – senoji Europa. Aristokratija. Princesės, grafienės, imperatorienės, baronienės. Kasmet jie sugrįžta. Į viešbutį nešamas lagaminas po lagamino. Tarnai lankstosi, kai jie žengia prošal. Žmonės sustoja atokiau ir spokso, jausdami smarkiau plakant širdį. Fabrikų ir laivų savininkai, bankininkai. Jie žino, kad jokie turtai neištrintų skirtumo tarp jų ir to pasaulio, kuris tik ką prašvytravo holu ir užlipo laiptais aukštyn. Balestrane tas atstumas kitoks. Nes kas ten gyvena? Vieni valstiečiai. Kaimas priklauso jiems, kaip nuo neatmenamų laikų priklausė jų protėviams. Nuo senosios Europos jį skiria tokia praraja, jog pasirodęs imperatorius neprivers smarkiau plakti jokios širdies. Jie mato išsipusčiusią palydą, kuri vaikštinėja po kaimą, bet nereiškia, kad trokšta patekti į pasaulį, kuriam atstovauja tie ponai. Juos skiria praraja. Vos palyda pasuka už kampo ir dingsta iš akių, jie toliau pjauna žolę, linguoja tolyn, švytuodami priešais save dalgiais. Galbūt stabteli nusišluostyti prakaito ir prisėda atsipūsti, prisimindami nuostabų vaizdą, baltas moterų sukneles ir ilgas pirštines, skėčius, tamsias vyrų uniformas, raudonas kelnių juosteles ir storus švarkus, per tokią kaitrą! *Taigi, ko tik nebūva!* – pakraipo galvas. Tiems, kurie sukiojasi viešbutyje, atstumas mažesnis, bet toks pats neįveikiamas. Nuo to jiems tik blogiau. Jie puoselėja slaptą viltį kaip nors prie jų pritapti, galbūt vieną popietę tarnas jiems įteiks kvietimą papietauti laive. „Kodėl gi ne, – svarsto miško ar fabriko savininkas, – ar mes ne pasiturintys, ar mes ne gerai apsitaisę, ar mes kuo nors blogesni?“ Argi jo žmona neišleidžia kapitalo Europos sostinėse, pirkdamasi sukneles ir kostiumėlius, argi jis jai nedovanojo prašmatnaus papuošalo, argi jų namai ne pilni brangiausių daiktų ir baldų, kurie taip pat įsigyti užsieniuose? Argi jie kasmet nevažiuoja atostogauti į Šveicariją, Prancūziją, Italiją? Gal jie nematė Romos?

„Kodėl gi ne, – mąsto jis, už nugaros susimetęs rankas, spoksodamas į fiordą, – be to, mes gyvename dvarelyje, netoli Kristiansano“.

Dvarelyje?

Dvare. Ten visas *dvaras*. Ne dvarelis. Kodėl pamaniau, kad dvarelis, jeigu tai dvaras? Ant upės kranto. Ko dar gali trokšti širdis? Tiesa, pro langą matyti ne Sena ir ne Reinas, ne Volga ir ne Dunojus. Galbūt Viršslėnio upė neskamba *taip* gerai. Bet argi *čia* tai ką nors reiškia? Imperatorius juk matė, kad mes pasiturintys ir kultūringi, pakako užmesti akį, kad taptų aišku.

Būtų ji nemojavusi!

Ką galėjo pamanyti imperatorius. Jis pasirodė kaip tik tuo metu, kai jie išėjo iš salono, vos už dviejų metrų jis žengė per holą, nužvelgė juos ir linktelėjo – gal tai ir nebuvo kaži koks linktelėjimas, geriau pirmam tai pripažinti, bet, viešpatie, negi gali tikėtis, kad imperatorius Vilhelmas prieš juos atsiklauptų? Ne, trumpas linktelėjimas galva buvo kaip tik. Vėliau žmona tvirtino, kad imperatorius tik sukteléjęs sprandą, nes kaitroje ėmusi graužti apykaklė, bet tai tebuvo mėginimas pasiteisinti. Nes ką ji darė? Stovėjo ir mojavo kaip mažas vaikas!

Apmaudas jam užgniaužė gerklę ir jis nulipo žemyn pasivaikščioti po sodą, kol žmona, ištikta migrenos priepuolio, gulėjo tamsiame viešbučio kambaryje, už kelių metrų virš jo, o imperatoriaus palyda buvo begrįžtanti iš uždarų mišių, kuriose dalyvavo tą priešpietį. Tai štai kaip. Bet tai dar ne viskas. Mat tą vakarą imperatoriui buvo pranešta, kad prasidėjo karas. Jis sėdėjo salone prie sienos, kai į vidų įžengė laivo kapitonas ir pasilenkė prie jo, kad priekurtis imperatorius išgirstų. *Prasidėjo karas!* – garsiai pasakė jis. *Ką?* – perklausė imperatorius. „MUMS PASKELBTAS KARAS! – sušuko kapitonas. – REIKIA PLAUKTI!" Suglumęs imperatorius seno žmogaus maniera pakyla nuo krėslo. Ten jis paskutinį kartą. Stingiais žingsniais nueina prie valties, kuri nugabena jį į laivą. Po valandos jie išplaukia iš fiordo. Keliaudami palei pakrantę, po kelių dienų pasiekia Vokietiją. Ten laukia traukinys, stotyje – automobilis, kuris nuveža jį į rūmus, imperatoriaus rezidenciją. Po kelių dienų vienoje miesto aikščių jis apžiūri kareivių rikiuotę, žengia pro jaunų uniformuotų vyrų gretą, o kai pasuka galvą, pažvelgia tiesiai į objektyvą, fotoaparato spragtelėjimas išsaugo žvilgsnį ateičiai. Iš 1914-ųjų Vokietijos, įveikęs visą šimtmetį, jis atkeliauja iki čia ir įsminga į mane iš knygos, kuri guli atversta ant suolo.

Pakėliau akis. Murtensenas nebesėdėjo prie mokytojo stalo. Jis stovėjo prie lentos ir didelėmis raidėmis rašė vardus. Bendraklasiai kažką užsi-

rašinėjo arba paišė kaip aš, kai kurie spoksojo pro langą. Džiaugiausi, kad mano vieta klasės gale, kertėje, taigi iš dviejų pusių man negrėsė jokie žvilgsniai, be to, norėdami į mane pažiūrėti, visi būtų turėję atsisukti. O to niekas nedarė, juk nesisukioji klasėje be niekur nieko, nes visi pamatytų judesį ir tuoj pat pasidomėtų, į ką tu žiūri, kas ten taip įdomu, jei netingi gręžiotis.

– Jis buvo paprastas studentas, – išgirdau sakant Murtenseną.

Paverčiau kėdę ir nugara atsišliejau į sieną. Murtensenas padėjo kreidą, patrynė delnus.

– Panašus į jus, – toliau kalbėjo mokytojas. – Ir jis pakeitė pasaulio istoriją. Karas, matyt, būtų prasidėjęs bet kuriuo atveju, tačiau būtent tas šūvis tapo, na, pretekstu.

Prisiminiau, jog vakar jis manęs teiravosi, stovėjo kaip dabar ir žiūrėjo į klasę, viskas taip pat, tik mano suolas buvo tuščias. *Ar kas nors matė Henriką?* – paklausia jis. Ir visi įsivaizduoja mane. Ką nors pagalvoja.

Taigi jis norėjo, kad sėdėčiau pamokose. Bet ar džiaugėsi, kad ten buvau? Ar į tai žiūrėjo tik kaip į savo darbo dalį: mokinius, kurie praleidinėja pamokas, reikia grąžinti atgal?

Jis juk skambino *į namus*. Kadangi atsiliepė mama, turėjo būti vakaras. Po pamokų. Ar jis sėdėjo namie, savo bute ir galvojo apie mane?

Kodėl turėtų galvoti.

Jis girdi nusiskundimus, turi ko nors imtis, skambina, niekas nekelia. *Paskambinsiu vakare*, – pamano jis, – *prieš pradėdamas taisyti rašinių šūsnį*.

Išgirsta pratisą signalą, surenka telefono numerį, palaukia. Tada – klausiamas mamos balsas.

Apie ką jiedu galėjo kalbėtis?

Aš žinau, kad pastaruoju metu jam nelengva.

Koks kvailys.

Sunėriau ant krūtinės rankas ir įsmeigiau į jį žvilgsnį, kuriame jis būtų pamatęs panieką, jei būtų pažiūrėjęs į mane. Bet nežiūrėjo. Jis prisėdo ant stalo krašto.

– Ar kas nors iš jūsų turi tokį stiprų troškimą, jog tam, kad jis išsipildytų, galėtumėte nušauti žmogų? Troškimą, kuris būtų toks svarbus?

Jis pažvelgė į klasę. Kažkas susijuokė, apie tai pagalvojęs. Murtensenas nusišypsojo.

– Taip ir maniau, – tarė.

Priėjo prie lango ir pažvelgė pro jį, tada vėl atsisuko į mus.

– Ar galite išvardyti daugiau politinio pasikėsinimo pavyzdžių?

Sesilija, sėdinti priešais mane, atsitiesė kėdėje.

– Drąsiau, – paragino Murtensenas. – Turite žinoti nors *kelis*.

Ji dar padvejojo. Tada pakėlė ranką.

– Nagi? – tarė Murtensenas ir linktelėjo į jos pusę.

– Prezidento Kenedžio nužudymas, – pasakė ji.

– Gerai! – pagyrė Murtensenas. – Daugiau?

– Pasikėsinimas prieš popiežių, – išpyškino kažkuris.

– Teisingai, – tarė Murtensenas.

– Prieš Reiganą.

– Prieš Džoną Lenoną.

– Na, galbūt tai nebuvo *politinė* žmogžudystė, bet tiek to. O iš senesnės istorijos? Visi tie, kuriuos minite, yra iš mūsų laikų. Ar tai visiškai *naujas* reiškinys?

Niekas neatsakė?

– O kaip romėnai? – paklausė jis.

Akimis vėl apvedė klasę. Šįkart buvau nepasiruošęs. Jo žvilgsnis užkliuvo už manęs. Ir ten sustojo.

– Henrikai? – kreipėsi jis. – Gal *tu* gali atsakyti?

Mano vardą ištarė taip, lyg būčiau psichikos ligonis. Toks, su kuriuo reikia elgtis ypač draugiškai. Jis kruopščiai parinko man tinkamą klausimą, kad galėtų pademonstruoti klasei, kad nesu toks kvailas, kaip jie galbūt mano. *Henrikas – ne žioplys, patys matot*, – reiškė klausimas. Ir visi atpažino tą gaidelę. Visi žinojo, kur jis taiko.

Sėdėjau atsirėmęs į sieną, sukryžiavęs rankas, be abejo, kaistančiais žandais. Turėjau atsakyti. Jeigu dabar ignoruočiau jį, jie pamanytų, kad mano užsispyrimas – kvailybės, o ne išdidumo ženklas. Kita vertus, klausimas buvo toks paprastas, jog į jį atsakydamas nieko nebūčiau pasiekęs, tik jį pradžiuginęs. O to aš nenorėjau.

Tyla truko taip ilgai, jog kai kurie, apimti smalsumo, atsisuko pažiūrėti, kas vyksta.

– Na, tikriausiai turite galvoje Cezarį, – atsakiau.

– Taip, teisingai. O ar pameni, kas jį nužudė? – paklausė Murtensenas.

Jis norėjo man padėti pelnyti daugiau taškų, bet nesuprato, kad kvosdamas mane kaip mažvaikį naikina tą menką taškų atsargą, kuri man dar buvo likusi. Niekas nenori sau pripažinti, kad su juo elgiamasi iš-

skirtinai, niekas nenori būti psichiškai neįgalus, niekas nenori būti popinamas kitų akivaizdoje. Kiekvienas nori, kad su juo būtų elgiamasi kaip su bet kuriuo kitu, nejau jis iš tikrųjų to nežinojo?

Jaučiausi nei šiaip, nei taip.

Liežuvis neapsivertė jam atsakyti.

– Nepamenu, – tariau.

Jis mostelėjo ranka į kitus.

– Brutas, – suskubo Sesilija.

Iki tol laikiausi pasyviai, jis pats žengė pirmą žingsnį ir, nors linkėjo man gero, savo klausimais tik sustiprino jų nuomonę apie mane: tai tas, kuris niekada nepraveria burnos, o paklaustas kažką nerišliai marmaliuoja, kuris kaip pusprotis vaikšto vienas, kuris keletą mėnesių blaškėsi po mokyklą, kol pavargo ir pradėjo jos šalintis dėl visiems aiškios priežasties, iš to jie juokiasi jam už akių.

Turėjau ko nors imtis.

Vien nuo minties sudrėko delnai. Vėl paverčiau kėdę atgal.

– Taip, tai buvo Brutas, – patvirtino Murtensenas. – Ar kada nors susimąstėte, kodėl istorija susideda iš tokių mažų atsitiktinumų? Jeigu kas nors būtų stumtelėjęs jaunojo studento iš Sarajevo ranką ir jis būtų prašovęs, kas būtų įvykę tada? Arba, pavyzdžiui, jeigu Cezaris tą lemtingą dieną būtų persišaldęs, likęs namie ir taip išvengęs mirties? Kas būtų pasikeitę Vietname, jei Li Harvį Osvaldą būtų pastebėję prieš sprogimą tame pastate? Ar tai, kas įvyko, vis tiek būtų įvykę?

Jaučiau, jog kaista skruostai, bet tai neturėjo manęs sustabdyti.

Pakėliau ranką.

Tai pastebėjęs Murtensenas nušvito. Jis pamanė, kad patraukė mane į savo pusę.

– Taip, Henrikai? – pasakė jis.

– Nesuprantu, kaip tai susiję su Pirmuoju pasauliniu karu, – išrėžiau. – Juk apie jį turėjo būti kalbama pamokoje, ar ne? Tai, ką jūs dabar aiškinate, į programą neįeina.

Tik vėliau supratau, kad norėdamas jis būtų galėjęs mane sutrypti. Jis galėjo pasakyti, kad tai *labai* susiję su Pirmuoju pasauliniu karu. Kad būtent *tai* ir yra istorija. *Kas valdo istoriją?* – būtų galėjęs paklausti. – *Kas paskatino tą jauną studentą iššauti? Ar priežastis slypi jo vaikystėje, ar jį pastūmėjo kokia nors asmeninė neapykanta? Gal jį engė motina, jo*

neapkentė tėvas, gal jis turėjo seserį, kurią mylėjo, bet prarado, gal jį buvo apėmęs hibefrenijos priepuolis, gal jis buvo vienišas, gal norėjo išgarsėti, gal taip pasielgti jį pastūmėjo impulsas, troškimas tapti didžiam, tą mintį jis puoselėjo kasdien, kol ji taip išaugo, jog nebebuvo įmanoma jos suvaldyti, aš jiems parodysiu, ar taip jis mąstė, ar todėl padarė tai, ką padarė? Kaip dažnai staigūs istorijos šuoliai ir posūkiai įvyksta dėl šlapinimosi sutrikimų? Kokį vaidmenį iš tikrųjų atlieka epileptikai, kodėl jų tiek daug tarp to nedidelio būrio žmonių, kuriuos prisimename ligi šiol? Aleksandras Didysis išverstais akių baltymais, ką jis mato? Ir ką matome mes, žiūrintys į jį, dažniausiai vaizduotą antikos žmogų, taigi – nešėją to, ką jie turėjo suvokti kaip kažką nepaprastai svarbaus? Pažvelkit į to studento akis, argi jo žvilgsnis nėra toks pats nesugaunamas? Ar priežastis kita, kasdieniškesnė ir lengviau suvokiama: šeimos struktūros, ekonomikos pokyčiai, visuomeninio gyvenimo perversmas? Ar jį stūmė fanatizmas, idėja – ir tokiu atveju: ar jis vienas išpažino tą idėją? Ir kodėl ji atsirado būtent tada? Kokie reiškiniai visuomenėje galėjo paskatinti jaunus žmones taip mąstyti? Kokios jėgos čia dalyvavo? Visa tai, mielas Henrikai, susiję su Pirmuoju pasauliniu karu. Tai ir yra istorija. Be kita ko. Bet kad suvoktumėte kitas sąsajas, dar nesate pakankamai subrendę. Iš pradžių turite išmokti pagrindinių dalykų, to, kas paprasčiausia, o paskui, galbūt po kelerių metų, suprasite daugiau, geriau mąstysite, labiau į tai įsigilinsite; tada galbūt bus pasikeitęs jūsų požiūris į gyvenimą, nes jums dar tik šešiolika metų ir, jeigu visai atvirai, esate pakankamai žiopli. Šiaip ar taip, be galo naivūs. ŠEŠIOLIKA METŲ! Tai nėra labai daug, nors dabar jums atrodo kitaip. Nesubrendimą rodo ir tas nuolatinis kvailas jūsų priešgyniavimas. Ypač tai būdinga tau, Henrikai. Iš tavęs tikėjausi daugiau.

Bet jis nieko nesakė. Paliko, kaip yra. Jis žiūrėjo į mane, ir aš mačiau, kaip jo žvilgsnis persimainė, iš džiugaus, nes pagaliau prašnekėjau, tapo nesupratingas. Kad jis taip pat buvo nusivylęs ir galbūt įskaudintas, supratau tik gerokai vėliau. Buvau pernelyg įsigilinęs į save, kad atskirčiau tokius niuansus. Aš puoliau, jis nutilo, o klasėje pasklido kaži koks nerimas.

Bet aš pataikiau ir laimėjau.

– Visiškai sutinku su Henriku, – savo nosiniu balsu pareiškė Kamila.

– Mūsų programa ir taip plati, – įterpė Endrė.

Nusikvatojau mintyse. Murtensenas net nemėgino gintis.

– Bus tikra velniava, kai prieš egzaminą reikės skaityti jūsų pamokų užrašus, – pasipiktino Kristianas.

– Kaip jums rūpi ta *programa*, – užsistojo Sesilija. – Vadovėlį galite pasiskaityti *namie*. Aš neturiu ko prikišti. Šitos pamokos geriausios iš visų.

– Visiškai sutinku, – pritarė Metė.

– Lengva tau kalbėti, – įgėlė Linda. – Be knygų, juk nieko daugiau nematai.

Murtensenas pakėlė rankas.

– Viskas gerai, – nuramino jis. – Suprantu, kad norite kuo geriau išlaikyti egzaminą. Bet mąstyti patiems *nekenkia*.

– Norite pasakyti, kad mes nemąstome? – paklausė Tomas.

Per pertrauką atsistojau nuošalyje ir klausiausi, kaip jie ginčijasi toliau, o kai pagalvodavau, kad būtent aš juos užvedžiau, mane užliedavo džiaugsmo banga. Aš tiksliai išreiškiau klasės nusiteikimą. Jiems negalėjo ateiti į galvą, kad pasakiau ne tai, ką maniau. Murtensenas vienintelis tai suprato. Mačiau iš jo žvilgsnio. Iš nuostabos. Tai buvo netikėta. Bet jis nesuprato kodėl. Ar suprato? Šiaip ar taip, nebežinojo, ko iš manęs laukti, ir tai gerai, nieko nėra bjauriau už tą jausmą, kai kas nors įsivaizduoja *permatąs* tave kiaurai, o iš tikrųjų nesupranta ničnieko. Nors pastaraisiais mėnesiais ėmiau šalintis mokyklos ir praleidau daug pamokų, tai nebūtinai turėjo reikšti, kad priežastis – *problemos*. Problemos? Kas tai yra? Tikriausiai mama išplepėjo, kad jie nebegyvena kartu. Na, ir kas? „NEBEGYVENA KARTU! NEBEGYVENA KARTU!“ – mirksi lemputė pedagogo galvoje, ir primityviosios psichologijos skyriuje užverda darbas, nes visai šalia mirksi kita lemputė: „PRALEIDINĖJA PAMOKAS! PRALEIDINĖJA PAMOKAS!“ – *Aha! Čia turi būti ryšys! Tam vaikinui nelengva! Turime juo pasirūpinti, kol nevėlu!*

Baisiai nesmagu, kai tau priskiriamos *tokios* banalios problemos. Bet ką turėjau daryti? Jeigu būčiau pasakęs jam „klausykit, man *viskas* gerai“, jis būtų tik nusišypsojęs ir linktelėjęs galva, o pats sau tyliai pamanęs: *štai dar vienas išstūmimo, apie kurį mokėmės, pavyzdys*.

Reikės papasakoti mamai. Tai ją prajuokins. Staiga prisiminiau, ką iškrėčiau iš ryto. Taip atidžiai sekiau, kas darėsi klasėje, jog visą valandą buvau atskirtas nuo savęs, o laikas įterpė pleištą tarp to, kas įvyko tą rytą, ir to, kas buvau dabar. Atstumas leido matyti aiškiai ir ryškiai.

Kodėl atsikėliau naktį ir išsėlinau kaip vagis? Nes norėjau atkeršyti mamai. *Aš norėjau, kad ji apie mane galvotų ir manęs gailėtų.*

Tai buvo priežastis.

Bet *ji* nepadarė nieko bloga. Jai paskambino Murtensenas, o ji kaip galėjo, taip atsakė, tikrai nedaugžodžiavo, tik paaiškino jam padėtį. O jis supaprastino, iškreipė taip, kad tilptų į jo primityvias smegenis. Bet net jeigu mama būtų viską išklojusi, tai nepateisintų mano poelgio. Vienintelė priežastis, dėl kurios taip pykau ant jos, buvo tai, kad pavogiau šimtą penkiasdešimt kronų. Ir dėl to ją išplūdau. Juk aš išleidau mūsų bendrus pinigus. Kitos priežasties nebuvo. Ir tai ji žinojo *tuo metu, kai viskas vyko.* Ji visada būdavo pirmesnė. Jeigu paprašysiu atleidimo, kai ji pareis namo, jos nenustebinsiu. *Aš suprantu, kad tau buvo pikta, Henrikai.* Tada aš paprieštarausiu, kad supykti turėjo ji. Šiaip ar taip, savo malonumui išleidau šimtą penkiasdešimt kronų iš mūsų maistpinigių. Tuomet ji pasakys, kad, gerai pamąsčius, ne tokie jau blogi mainai: valgis į muziką. Ji nusišypsos. Tada aš užginčysiu: *Ne, tai buvo blogi mainai, juk idiotiška pirkti plokšteles, užuot nusipirkus pavalgyti.* Staiga pamatytume, kad aukštyn kojomis apvertėme savo vaidmenis.

Būtent tada turėčiau iš kišenės ištraukti du šimtus kronų ir padėti ant stalo. *štai.* Nors kartą atsiskaityti už save ir nebebūti tas, kuriam nuolat atleidžiama.

Nusprendžiau gauti pinigų.

Bet mano sąskaitoje švilpė vėjai, o Arei jau buvau skolingas daugiau kaip tris šimtus kronų. Per kitą pamoką svarsčiau įvairias galimybes. Senelis su močiute? Tikrai ne. Tai turėjo būti kas nors iš klasės. Ir Arė, ir Geiras Helgė jau laidė užuominas, iš jų nebegalėjau skolintis. Bet kurio bendraklasio prašyti? Kamilos? Taip, žinoma, labai gerai, Henrikai. Jai dar maža priežasčių tave niekinti.

Kento?

Iš pradžių nuvijau tą mintį šalin. Bet jokios kitos galimybės neturėjau. Kas gėdingiau: skolintis iš nepažįstamo žmogaus, ar vogti iš savo motinos.

Atsakymas paprastas. Tereikėjo surasti tinkamą momentą. Negalėjau nei iš šio, nei iš to prieiti prie jo per pertrauką, kai jis stovės su savo draugais, be jokios įžangos užklupti jį brutaliu klausimu, kuris nekyla ramiai, iš natūralaus konteksto, bet priešingai – užeina ūmiai kaip žemės drebėjimas: *ar negalėtum paskolinti pinigų?*

Vis tiek jį susiradau. Iš pradžių akimis išnaršiau mokyklos kiemą,

ten jo nebuvo, nuėjau į valgyklą ir vedžiojau žvilgsnį nuo vieno stalo prie kito, kol aptikau jį pačiame gale, apsuptą penkių kitų, jie sėdėjo su išsipūtusiomis pūkinėmis striukėmis ir šnekučiavo. Nieku gyvu nebūčiau prie jų prisėdęs, tai neįmanoma.

Sustojau koridoriuje pagalvoti, nusprendžiau, kad geriausia bus stovėti priešais skelbimų lentą ir laukti jo pasirodant. Juk lankėme tą pačią klasę, kita pamoka turėjo būti fizinis lavinimas, salė buvo už šimto metrų, ar negalėtume paėjėti kartu, Kentas ir aš?

Persimetęs per petį maišelį, sustojau prie skelbimų lentos. Skaičiau visokius per kalkę daugintus skelbimus ir plakatus. Ypač atidžiai ištyrinėjau vieną, kaip jau ne kartą anksčiau. „AR TAVE TRAUKIA SCENA? AR NORI VAIDINTI MOKYKLOS TEATRE? MUMS REIKIA ŽMONIŲ – IR SCENAI, IR UŽKULISIAMS. INFORMACINIS SUSITIKIMAS PENKTADIENĮ, VASARIO 19 D.“

Pagalvojęs, kad iš tikrųjų galiu pamėginti nueiti į susitikimą ir gauti vaidmenį, aš susijaudinau, pilve pajutau kirbulį kaip kaskart, kai perskaitydavau skelbimą. Ar išdrįsiu? Pliusai, minusai. Tikriausiai būtų nesunku susipažinti su žmonėmis, pusę metų kažką veiktume kartu. Bet išeiti į sceną, žiūrint visai mokyklai? Raustantis, prakaituojantis idiotas visų akivaizdoje. Ne, ne. Liaukis. Tu juk vaidinsi kitą žmogų. Koks palengvėjimas. Viskas paruošta. Jau susiformavusi asmenybė. Drąsiau, tereikia pasinaudoti. Kas nori būti?

Tokios mintys lindo į galvą, kol stebėjau, kas eina pro šalį man už nugaros. Kai priartėjo Kentas, atsisukau, kad sugaučiau jo žvilgsnį ir jis nebegalėtų tiesiog praeiti.

Jis atsistojo šalia manęs ir linktelėjo į skelbimą.

– Gal žadi eiti?

– Nežinau, – atsakiau.

– Ten gali būti smagu, – pasakė jis.

– Galbūt, – tarstelėjau.

– Pamėgink ir tu! – pasiūlė Kentas ir pažvelgė į mane. – Galėsime eiti kartu. Nemanau, kad ten bus daugiau pažįstamų.

– Tu rimtai?

Jis ne taip mane suprato.

– Mums juk nebūtina prisijungti, nors ir nueisime į tą susitikimą, – pasakė jis.

– Teisybė, – tariau.

Jis pažvelgė į laikrodį.

– Mes vėluojame, – įspėjo.

Kai ėjome per mokyklos kiemą, man dingtelėjo, kad jis užsiima geradaryste. Kodėl kviestų *mane* į informacinį susitikimą?

Tylėdami žingsniavome taku per žolę.

Geradarystė? Kodėl jis turėtų *tuo* užsiimti? Kam tai rūpi?

Mes įėjome į sporto salės pastatą, jis sustojo prie kiosko kažko nusipirkti, aš nulipau laiptais į persirengimo kambarį. Kiti vaikinai jau buvo persirengę. Skubiai nusivilkau ir, prieš jam įeinant, spėjau įšokti į šortus. Man atlėgo, nes nebereikės rengtis vienoje patalpoje su juo: tikriausiai jis pastebėjo, kad rodžiau šiokių tokių pastangų su juo suartėti, ir kai mes dviese rengėmės, žinojau, kad jam turėjo kilti mintis, jog aš tikriausiai homoseksualus, ir vien to pakako, kad parausčiau, kai jis rengėsi už kelių metrų nuo manęs. Jis nusitraukė kelnes, o aš stovėjau šalia degančiu veidu. Jeigu jis pamatytų, paklaustų save: kodėl Henrikas rausta, kai aš rengiuosi? Tikriausiai jis gėjus. Ir nuo tos minties į veidą suplūdo dar daugiau kraujo. Tai štai kaip. Išgirdęs žodį „homoseksualus", parausdavau automatiškai, nesvarbu, kur ir su kuo būčiau, galėdavau parausti net namie, fotelyje priešais televizorių, jei būdavo paminimas tas žodis, net jeigu šalia sėdėdavo tik mama, jausdavau pareigą pasakyti:

– Aš ne gėjus.

Nors ir žinojau, kaip kvailai tai skamba, negalėjau susilaikyti.

Nuostaba mamos žvilgsnyje.

Kai baigėsi pamoka, fojė kaip visada išgėriau butelį kokakolos, kad nereikėtų rengtis kartu su kitais, geriau truputį pavėluoti į kitą pamoką, į persirengimo kambarį nuslinkdavau, kai jie būdavo beveik baigę. Šįkart Kentas stovėjo pakėlęs ranką ir į pažastį purškė dezodorantą, kiti kuitėsi po maišelius ir krepšius, krapštėsi, pora šukavosi priešais veidrodį: ant pirštų tepė žvilgančią želė, trynė į plaukus.

– Kentai, – pašaukiau.

Jis įdėjo flakoną į krepšį, užsegė jį.

– Aš turiu problemą, – tariau, kaip buvau suplanavęs. – Man reikia pinigų. Ar gali man paskolinti du šimtus?

Ar jo žvilgsnyje buvo nors kiek nuostabos?

Ne, nebuvo.

– Žinoma, – atsakė jis. – Tik dabar neturiu su savimi. Per kitą pertrauką galėčiau pavažiuoti į miestą. Jeigu tiek galėsi palaukti?

– Be abejo, – tariau.

Jis nusišypsojo man, užsimetė krepšį ant nugaros ir prieš išeidamas dar kartą persibraukė ranka plaukus. Aš pamažu nusirengiau, nuogas nutipenau per tuščią persirengimo kambarį į dušą. Buvau vienas, galėjau kiek tinkamas stovėti po šilto vandens srove, atsišliejęs į slidžias baltas plyteles. Pamaniau, gal būtų visai neblogai pradėti lankyti mokyklos dramos būrelį. Juk nebūtina tapti aktoriumi, tikriausiai atsirastų ir kitų užduočių. Pavyzdžiui, galėčiau būti atsakingas už apšvietimą, padėti gaminti rekvizitą. Arba kurti kostiumus?

Tik ne tai!

Gėjus! Gėjus! Gėjus!

Šyptelėjęs paėmiau rankšluostį. Kai apsirengiau ir pasukau mokyklos pastato link, aikštė aplink mane buvo ištuštėjusi. Iš daugybės langų eilių nujaučiau smalsius žvilgsnius, jie nuobodžiavo, spoksojo į lauką: *štai ir vėl jis*. Kad išvengčiau jų, pasirinkau tolimiausias duris. Nuo ten galėsiu pasiekti klasę, esančią kitame koridoriaus gale. Ten nebus jokių žvilgsnių, pamaniau pastumdamas duris ir įeidamas į holą.

Priešais mane driekėsi tuščias koridorius.

Aš vėlavau, tad paspartinau žingsnį. Pamokos buvo prasidėjusios. Už durų, pro kurias ėjau, girdėjau kylant ir leidžiantis prislopintus balsus.

Tada kitame koridoriaus gale pasirodė žmogysta. Iškart ją atpažinau. Elisabeta. Ji manęs dar nematė. Jeigu eičiau toliau, mes prasilenktume, pažvelgtume vienas į kitą, galbūt pasisveikintume. Po to, kas tarp mūsų įvyko?

Nieku gyvu. Tai neįmanoma.

O ji artėjo.

Turėjau ką nors daryti.

Negalvodamas praviėriau pirmas pasitaikiusias duris ir įsmukau vidun. Visa klasė smalsiai sužiuro į mane. Paraudęs uždariau už savęs duris. Nuo lentos atsisuko jų mokytojas, klausiamai pažvelgė į mane.

Po kelių sekundžių ji praeis pro šalį.

Turėjau išlaikyti.

– Oi, – tariau. – Man reikėjo į 1C.

– Ne čia pataikei, – pasakė mokytojas.

Kai kurie mokiniai išsiviepė. Žinojau, kad spėjo mane įsidėmėti. Aš buvau tas, kuris nerasdamas vietos blaškosi po mokyklą degančiais skruostais ir neramiu žvilgsniu. Dabar stovėjau čia, priešais juos, sutrikęs, raudonuojantis.

Aišku, kad jie šypsojosi.

– Ką gi, – išlemenau.

Mokytojas vėl nusigręžė į lentą. Aš likau stovėti.

Kažkas nusijuokė.

Mokytojas vėl pažvelgė į mane.

– Ne čia pataikei, – pakartojo.

– O, ne čia, – sumurmėjau, tarsi tik dabar suvokęs.

Lydimas juoko išėjau ir uždariau duris, kaip tik laiku, kad koridoriaus gale pamatyčiau už kampo išnykstant Elisabetos nugarą.

Į kitą pamoką pavėlavau daugiau kaip ketvirtį valandos. Perėjau per klasę, vis dar degdamas iš gėdos dėl to, kas įvyko. Murtensenas nutilo nebaigęs minties ir kone demonstratyviai ėmė kalbėti toliau, kai atsisėdau į savo suolą.

Kas man yra? Kodėl niekas kitas taip nekartina sau gyvenimo? Kodėl taip atsitinka, kad *kiekvieną mielą dieną* patiriu smulkių pažeminimų?

Prieš prasidedant paskutinei pamokai, Kentas sustojo priešais mane, visiškai atvirai padėjo pinigus ant suolo.

– Prašau, Henrikai, – pasakė.

– Labai ačiū, – padėkojau.

Pinigų perdavimas aptemdė džiaugsmą dėl to, jog tą dieną Kentas priėjo prie manęs ir pakvietė eiti kartu į informacinį susitikimą. Bet viską atsvėrė pasitenkinimas, kurį pajutau įsivaizdavęs tą akimirką, kai atiduosiu pinigus mamai. Jeigu ji paklaus, iš kur juos gavau, išsisuksiu nuo tiesaus atsakymo. *Nereikėjo, Henrikai*, – galbūt pasakys ji. *Ne, reikėjo*, – galėčiau užginčyti tada, – *pinigai juk tavo.*

Tą popietį pas mane užsuko Arė ir Geiras Helgė. Apsirengiau, pasiėmiau šaliką, kepurę ir pirštines, į krepšį įsimečiau pačiūžas ir išėjau su jais. Patraukėme taku, kuris tolėliau nuo namų suko į mišką ir vedė prie ežero, esančio už poros kilometrų. Praleidome ten keletą valandų, čiuo-

žinėjome, pripildydami orą aštrių, vingrių metalo ir ledo sąskambių, kol žydras dangus ėmė tamsėti. Kai pavakary pėdinau įkalnėn, iš šešėlių pasiilgusi šilumos atbėgo Mefista ir parlydėjo mane namo.

Atidariau garažo duris, kad pažiūrėčiau, ar parvažiavo mama. Automobilis stovėjo vietoje. Nusimoviau vieną pirštinę ir pridėjau prie kapoto delną. Pajutau šilumą. Ji tik ką sugrįžo.

Mefista nušoko nuo palangės, kai priėjau prie namo. Termometras šalia durų rodė minus keturiolika. Ji smuko vidun, o aš likau prieškambaryje nusirengti.

– Labas, Henrikai, – sušuko mama iš virtuvės.

Ji pasirodė tarpduryje.

– Girdėjau tave prieš penkias minutes. Ar buvai užėjęs vidun?

Papurčiau galvą ir mama nusišypsojo.

– Vėl tas pats, – pasakė. – Tau tai nekelia šiurpo?

– Ne. Tai tik reiškia, kad ilgai gyvensiu. Argi blogai?

– Keista, – tarė ji. – Gal dar netingėtum atnešti malkų?

– Ar negalėjai paprašyti truputį anksčiau? Aš juk ką tik nusirengiau!

– Vakarienė tuoj bus gatava, – tepasakė ji ir vėl išnyko virtuvėje.

Girdėjau kažką čirškiant keptuvėje, garsiai atsidusęs vėl apsiaviau aulinius batus ir per tamsų kiemą nupėdinau į garažą.

Įspėjančioji dvasia.

Man taip nutiko ne kartą ir iš pradžių dėl to didžiavausi: maniau, kad esu kitoks nei visi. Maniau, kad jie girdėdavo kitą Henriką, gyvenantį kitoje erdvėje, kuri panaši į manąją, nes mus siejo bendra patirtis, tai mane guodė, kaip ir jį tikriausiai guodė mintys apie mane. Likimo broliai. Henrikas darė tą patį ir tuo pat metu kaip aš. Tokią fantastinę figūrą turi susikūrę visi vaikai, bet maniškė kartais įgydavo pavidalą tikrovėje, ją pastebėdavo ir kiti, ne tik aš. Bet tada mūsų laikas nebesutapdavo, tada jis eidavo pirma manęs. Tapdavo mano agentu ateityje. Taip aš įsivaizduodavau vaikystėje. Kad turiu slaptą brolį dvynį Henriką. Kaip kitaip galėjau paaiškinti tai, kas kartais nutikdavo, kai tėtis, mama ir Klausas girdėdavo, kaip atidarau lauko duris, nusiaunu batus, nusivelku striukę, užlipu laiptais, o tada išnykstu.

Henrikai? – pašaukia mama, bet ten nieko nėra, aš vis dar pakeliui į namus, tamsoje lekiu į pakalnę. Praeina trys minutės, gal keturios, ir jie girdi viską nuo pradžių. Bet šį kartą aš tikrai parėjau namo. Mamos tėtis

sakydavo, jog tai geras ženklas, reiškiantis, kad ilgai gyvensiu. Bet privalumų galima rasti ir daugiau: įsivaizduoju, kad mano skubantis brolis lauks manęs, kai viskas pasibaigs, nes ir mirtis jį ištiks anksčiau. Pagaliau galėsiu jį pavyti. Kai mirsiu, manęs jau lauks, pamanydavau kartais, žinojau, kad tai tik pramanas, bet būdavo malonu pažaisti su ta mintimi.

Tėtis tvirtino, kad tai saviapgaulė: jie tikėjosi mane išgirsti ir dėl to manė, kad iš tikrųjų girdi, jam nepatiko prietarai ir jis dažnai patraukdavo uošvį per dantį. Aš nebuvau visai tikras, kuo tikiu, niekada negirdėjau to pats, tai suprantama. Vis tiek keista, pamaniau, į glėbį kraudamasis tiek pliauskų, kiek galėjau panešti, tada surietęs nugarą, kad neišbarstyčiau pakeliui, nuskubėjau per kiemą, nuspaudžiau durų rankeną, pastūmiau duris ir įsvyrinau į kambarį. Kai pliauskos trinksėdamos sukrito į tuščią pintinę šalia krosnies, Mefista nepatenkinta dėbtelėjo į mane nuo sofos, tada vėl užsimerkė.

– Vakarienė paruošta! – sušuko mama, kai mane išgirdo.

Planavau nieko nesakęs įdėti banknotus į piniginę, bet laikydamas jos rankinuką suvokiau, kaip tai kvaila, negalėjau sau paaiškinti, kuo aš užsiimu. Ką iš tikrųjų noriu pasiekti? Kad ji, radusi pinigus, suprastų, kad aš sumokėjau skolą? Ar siekiau, kad pamačiusi, kaip stengiausi tarp mūsų atkurti pusiausvyrą, ji imtų manyti, jog buvo man šiek tiek per griežta? *Aš ne tai turėjau galvoje, Henrikai.* Abiem atvejais laimėčiau aš. Gera savijauta buvo vienintelė mano paskata. Todėl padėjau rankinę į vietą ir nusprendžiau kitą dieną grąžinti pinigus Kentui. Išleidęs tuos du šimtus kronų, juk nebūčiau turėjęs iš kur jų paimti. Viešpatie, kas man šovė į galvą? Kodėl nei iš šio, nei iš to prisigalvoju tokių kvailysčių ir kodėl visada prabėga tiek daug laiko, kol suvokiu, kad tai visiškai beprasmiška? Kento juk net nepažįstu. Ir staiga esu jam skolingas.

– Šįvakar nieko sudėtinga, – pasakė mama, ant stalo pastatydama keptuvę su keptais kiaušiniais ir kotletais.

– Bet atrodo puikiai, – pagyriau atsisėsdamas. – Arbata pritraukė?

– Pažiūrėk. Manau, kad jau.

Įsipyliau puodelį. Spalva graži.

– Tu gersi?

– Mhm.

Įpyliau ir jai. Ji buvo visko pripirkusi. Ant lentelės pripjaustė saliamio dešros, pomidorų, agurkų, viską papuošė keliais salotos lapais, ant

kitos lentutės, šalia geltonojo ir rudojo sūrių, kurių turbūt niekada nebaigsime, gulėjo šviežias *Camembert*. Apdrožiau geltonojo sūrio kraštus, plutelė buvo kieta, patamsėjusi, matyt, laikėme šaldytuve neuždengtą.

Į puodelį šliūkštelėjau pieno ir ėmiau dairytis po stalą cukraus.

– Bet cukrų tu pamiršai, – tariau.

– Jis stovi tiesiai priešais tave.

– A, štai kur!

Įbėriau du šaukštelius į arbatą ir pamaišiau. Pakėliau puodelį prie burnos, paragavau. Maža saldumo. Dėl visa ko įsidėjau dar du šaukštelius.

– Kas yra? – paklausiau, kai mama pažvelgė į mane.

Ji šypsojosi.

– Klausas neseniai skambino, – pranešė ji.

– O?

– Jis lieka Bergene iki Velykų. Turi ruoštis egzaminui.

– Juk mes tai žinojome, – tariau, įsidėdamas į lėkštę duonos.

Ji buvo šviežia, kai tepiau sviestą, minkštai linko nuo peilio.

– Jis pakvietė tave atvažiuoti.

– Į Bergeną? – paklausiau.

Neleisdamas prasiveržti džiaugsmui, susikaupęs paėmiau mentele kotletą ir uždėjau jį ant duonos. Tada ant viršaus užkroviau kiaušinį.

– Ar mes turime tam pinigų? – pasidomėjau.

Pakėlęs akis supratau, kad ji visą laiką mane stebėjo.

– Aš juk pastaruoju metu dirbau papildomai, – atsakė ji. – Ir iškart po Velykų bus nemažai darbo egzaminų komisijoje. Manau, nepražūsime.

– O tu tikra, kad jis turės laiko?

– Tu juk gali ten būti, nors jis ir mokosi.

– Taip.

Atsargiai, kad neplyštų trynys, atsipjoviau kiaušinio baltymo, ir apžiodamas kąsnį pajutau, kad burnoje pilna seilių.

– Labai išalkau, – sukramtęs pasakiau.

– Su kuo gi ten buvai? – paklausė mama.

Ji valgė mažai kaip visada, į lėkštę įsidėjo pusę kotleto ir keletą pomidoro skiltelių.

– Ant ežero? Tik su Geiru Helge ir Are.

Gailėjausi, kad nepasakiau, jog tą rytą anksčiau išvažiavau į mokyklą. Bet ji, matyt, viską suprato. Fu. Kaip vaikiška. Kėliausi visa valanda anksčiau vien dėl efekto: *ar jis ant manęs pyksta?*

Atsirado pauzė. Mes valgėme. Iš kambario atitipeno Mefista, ėmė glaustytis prie mano kėdės kojos, pasilenkęs patapšnojau ją. Kai atsitiesiau, susiradau mamos akis.

– Aš galbūt pradėsiu lankyti dramos būrelį, – tariau.

– O? – nustebo ji. – Pirmą kartą girdžiu.

– Vienas klasės draugas pakvietė eiti kartu. Tai tik informacinis susitikimas. Net nežinau, ar labai noriu. Kaip manai, ar verta bandyti?

– Sumanymas neblogas, – pagyrė ji.

– Tau neatrodo, kad aš tik apsikvailinsiu? Tiesą sakant, nejaučiu turįs kaži kokių aktorinių gabumų.

– Tu jų turi! Jeigu labai norėsi, pavyks.

– Tu taip manai? Būk gi atviresnė!

– Žinoma. Bet pats turi tuo tikėti.

– Aš netikiu.

– Bet nepamėginęs juk nesužinosi, ar tau patinka.

– Teisybė.

– Kada gi tas susitikimas?

– Rytoj. Po pamokų. Tarėmės eiti su Kentu, esu jį minėjęs.

– Rytoj po pietų einu pas kirpėją. Jei nori, parvešiu. Galėtume susitikti mieste.

– Mhm, – numykiau.

Staiga sučirškė telefonas.

– Nežiūrėk į *mane*, – pasakiau. – Čia tikriausiai Ana.

Mama atsistojo ir nuėjo į koridorių. Kramtydamas iš tylaus balso intonacijos mėginau atspėti, kas skambina. Iš pradžių jame pasigirdo nuostaba. Paskui balsas tapo kapotas, beveik formalus. Galbūt kas nors iš darbo, pamaniau, įsidėjau į lėkštę paskutinį kotletą, ėmiau valgyti jį vieną.

Ji sugrįžo surimtėjusi. Pažįstama veido išraiška: kažkas atsitiko.

– Kas skambino?

– Man sunku apie tai kalbėti, – atsisėsdama tarė ji. – Čia buvo tavo tėvo motina.

Ji vėl atsistojo, nuėjo į prieškambarį, grįžo su rankine, iš kurios išsitraukė pakelį cigarečių, pastūmė lėkštę į šalį ir priešais save pasistatė peleninę.

– Ko ji norėjo? Kas nors atsitiko?

Mama išpūtė dūmus.

– Ne, – tarė ji.

Patylėjo.

– Man taip pikta!

– O? – nustebau. – Ką ji *pasakė*?

Mama pažvelgė man į akis.

– Ji pasakė, kad tu per dažnai pas juos *landžioji*. Kad tu negali ten lankytis keletą kartų per savaitę. Ji pasakė, kad būni netvarkingas, susivėlęs, kad prašai iš jų pinigų autobusui ir ateini tam, kad gautum pavalgyti. Kad man laikas pradėti tavimi rūpintis. Kad aš esu tavo motina.

Kažkas manyje nutrūko. Jaučiausi minkštas ir silpnas, turėjau nudelbti akis į stalą, kol kaupiau ryžtą. Mama pastebėjo tai.

– Gali pamanyti, kad jie ne žmonės. Viešpatie, juk tu jų *anūkas*!

Atsigėriau arbatos, viską nurijau, netrukus galėjau kalbėti normaliai.

– Bet juk tai tiesa, – patvirtinau, kai ėmiau valdyti balsą. – Aš tikrai lankausi ten keletą kartų per savaitę. Kiekvieną kartą gaunu pavalgyti. Ir tikrai prašiau pinigų autobusui. Nemaniau, kad elgiuosi blogai.

– Nedrįsk taip galvoti, Henrikai! Tu nepadarei *nieko* bloga. *Nieko*. Supranti?

Aš linktelėjau.

– Ar supranti? – pakartojo ji. – Tau šešiolika metų, tu esi jų *anūkas*. Aš neleisiu, kad jie ant *tavęs* verstų visą kaltę. Tu nekaltas.

– Nusiramink, – pasakiau.

– Man taip pikta, – tūžo ji. – Nežinau, ką man daryti.

Mama rūkė, aš nustūmiau kotletą į lėkštės kraštą ir išgėriau likusią arbatą. Ji žinojo ne viską. Prieš pat Kalėdas iš močiutės buvau gavęs penkis šimtus kronų, skirtas man ir Klausui, turėjome tuos pinigus pasidalyti. Bet pagunda buvo per didelė, Klausas juk nieko nežinojo apie tą dovaną, ir aš viską pasilaikiau sau. Žinoma, tai iškilo aikštėn. Kai per Kalėdas pas juos lankėsi Klausas, ji paklausė apie pinigus, o šis nesuprato, apie ką ji kalba. *Ar Henrikas tau nedavė pinigų?* – paklausė ji, ir *tada* Klausas sumetė, kas atsitiko. *A, turit galvoje tuos pinigus!* – apsimetė jis, kad išgelbėtų mano kailį. – *Taip, juos gavau. Pamiršau padėkoti. Jie labai pravertė.* Bet ji pajuto melą, žinojo, kad jis tai pasakė, norėdamas mane apginti, supratau iš to, kaip ji į mane žiūrėjo visą tą vakarą. Įtarumo žvilgsnyje nesugebėjo paslėpti.

Tai buvo viena.

Be to, aš tikrai skolindavausi iš jų pinigų autobusui, dažnai gaudavau

daugiau, negu man reikėdavo, kartais prašydavau pinigų, nors dar nebūdavau visų išleidęs.

Tai jie žinojo.

Ir aš visada stengdavausi juos aplankyti apie pietų metą.

Tai taip pat neliko nepastebėta.

Kad vaikščiojau susivėlęs? Matyt, ir tai buvo tiesa, kartais miegodavau su drabužiais, atsikėlęs tingėdavau net persirengti, toks ir išeidavau.

Jie viską matė.

Mama ničnieko nežinojo. Įsivaizdavo, kad tai įprasti vizitai. Todėl ant jų taip supyko. Norėjau jai paaiškinti, jutau, kad ji juos neteisingai kaltina, kad nukreipė savo pyktį ne ten.

Nors vogiau iš jos pinigus, ji su manimi elgėsi taip, tarsi būčiau normalus.

– Nėra dėl ko nervintis, mama, – mėginau raminti.

– Dar ir kaip yra, – atšovė ji.

– Taip, bet man *nebūtina* pas juos vaikščioti. Lankiau visų pirma dėl to, jog maniau, kad dabar, kai tėtis nutraukė su jais visus ryšius, jiems malonu kartais mane matyti. Juk nebeilgai čia gyvensiu.

– Aš žinau, – tarė ji. – Bet *jie* to nesupranta.

– Jeigu jie taip nori, tegu, – pasakiau. – Dėl manęs nesijaudink. Man nebūtina ten lankytis.

Mama šyptelėjo.

– Na, ir šeimą turi!

Vis dėlto nusprendžiau atiduoti jai pinigus. Geriau jau iškęsiu tą vargą, kurį man kainuos skolos grąžinimas Kentui. Gal Klausas kiek nors pasiskolins, juk per kelias dienas galėtų atsiųsti iš Bergeno.

– Štai, – tariau.

Padėjau dvi suglamžytas šimtines ant stalo priešais ją.

– Tai tie pinigai, kuriuos išleidau plokštelėms.

Ji kilstelėjo antakius.

– Iš kur gavai?

– Pats nežinau, – pamelavau. – Atsitiktinai patikrinau savo sąskaitą, ir ten radau tūkstantį kronų.

Ji pažvelgė į mane.

– Gal nuo tėčio, – pasakiau. – Jis gi jau nemažai skolingas už mano išlaikymą. Ir visą laiką žadėjo duoti pinigų.

Nusišypsojau.

– Jis juk įsikalęs į galvą, kad jeigu *tu* gausi pinigus, išleisi juos sau, o ne man. Geras pasiteisinimas.

– Manai, kad nuo jo? – paklausė ji. – Jam nebūdinga laikytis pažadų.

– Nežinau, – tariau. – Šiaip ar taip, pinigai ten buvo. Juk kvitas vėliau ateina paštu?

Ji linktelėjo galva.

– Pasilaikyk juos sau, – pasakė. – Juk jie skirti tau.

Apsimečiau, kad neišgirdau, ir pinigų neliečiau. Mes nutvarkėme stalą, ji ėmė plauti indus, o aš išsidrėbiau svetainėje ant sofos ir įsijungiau televizorių. Kai ruošiausi eiti į lovą, pinigai tebegulėjo.

Jeigu paimčiau juos, Kento problema būtų išspręsta. Juk iš tikrųjų pinigai jo.

Čiupau šimtines ir įsikišau į kišenę, išsivalęs dantis, palinkėjau mamai labos nakties ir užlipau į savo kambarį.

Tą vakarą nusprendžiau niekada nebelankyti močiutės ir senelio.

4

Savo pažado laikausi jau dešimt metų. Nuo tada nebekėliau ten kojos. Žinoma, mačiausi su jais, to negalėjau išvengti, bet lankyti jų nelankiau. Kaskart, kai ten vieši Klausas, ji paprašo man perduoti, kad užsukčiau, kai būsiu mieste. *To* jie neturėję galvoje.

Bet aš puikiai žinau, ką jie turėjo galvoje.

Paskutinį kartą juos mačiau, kai man buvo aštuoniolika metų, ir tada patvirtinau, kad viskas, ką jie apie mane manė, iš esmės teisinga. Trečioje gimnazijos klasėje paleidau vadžias: daugybė miglotų, lyg susapnuotų naktų, kai sėdėdavau visokiuose vakarėliuose ir pamažu toldavau nuo pasaulio, nirdavau gilyn į save, apdujęs imdavau vaizduotis, kad kūnas pripiltas šilto aliejaus, kaip malonu: pakrutini raumenis, ir viskas sukasi kaip gerai suteptoje mašinoje. Išsigąsdavau tik tada, kai nubudęs nežinodavau, kur esu ar ką padariau. Aplinkui tiek įvykių ir visi man nepasiekiami. Kuo toliau, tuo gražiau. Kartą tiesiai iš išgertuvių nuėjau į mokyklą, riogsojau paskutiniame suole, skleisdamas alkoholio tvaiką, markstydamasis ir dėl nieko nesijaudindamas. Priėjęs Murtensenas draugiškai pasiūlė važiuoti namo ir išsimiegoti, kad kitą dieną ateičiau pailsėjęs. Man buvo vis tiek, netaręs nė žodžio, išsliūkinau iš klasės, parvažiavau namo ir išmiegojau iki vėlyvo popiečio, žinojau, kad netrukus jo kantrybė išseks, tačiau nesustojau, gėriau kiek daugiau už kitus, rėkavau kiek garsiau, juokiausi kiek griausmingiau, lipau kiek aukščiau. Vieną vakarą tabalavau kojomis, sėdėdamas ant viešbučio stogo, gal keturiasdešimt metrų virš žemės, tolygiais puslankiais svaidydamas tuščius alaus butelius į automobilių stovėjimo aikštelę apačioje, kitą naktį balansavau ant tilto turėklų, nušokęs pakibau ant vienos rankos, kad jiems būtų apie ką pašnekėti, trečią naktį siena užlipome ant keturaukščio gyvenamojo namo, šūkaudami apėjome stogą, suradome laiptus į palėpę ir patraukėme į kitus aukštus ieškodami ką nugvelbti, paskui supratome,

kad kažkas paskambino policijai, gatvėje sustojo policijos automobilis, kažkas šaukė, o mes kvatodami žaibiškai nusliuogėme žemėn kita puse ir kiek įkabindami pasileidome bėgti.

Iš kur tas pasiutimas? Juk nebuvo reikalo taip skeryčiotis. Nebuvo reikalo grįžtant namo vartyti šiukšlių konteinerius kiemuose, laužyti gatvėse paliktų automobilių antenas ir veidrodėlius, tikrinti ant kalvos pastatytų mašinų dureles tikintis, kad vienos bus neužrakintos, bus galima išjungti rankinį stabdį ir nustumti ją nuo kalvos, tada ji didžiuliu pagreičiu nudardės žemyn, kalvos papėdėje rėšis į mūrinę sieną ir sustos, o šalimais įsižiebs visi žiburiai, kol aš iš visų spėkų dumsiu gatvėmis, nebuvo jokio reikalo; taip pat neaišku, kam reikėjo įžeidinėti žmones, juolab – ant jų šlapintis. Vieną naktį išbandžiau ir tai. Mes sutikome seną girtuoklį, kuris tvirtino per karą plaukiojęs su Šetlendo Larsenu*, išvadinome jį Šetlendo žiurke, o kai jis atsisėdo ant suoliuko, aš jį apšlapinau. Nors ir supratau, kad per daug sau leidžiu, net trys mano sugėrovai manimi pasišlykštėjo, aš švilpaudamas šlapinausi ant jo nugaros, o jis nieko nejuto.

Toks aš buvau. Mama, matyt, nujautė, kad tos naktys, kai išeidavau švęsti, neapsieina be nuotykių, bet jai net į galvą negalėjo ateiti, ką aš išdarinėju, nes mano elgesys namuose buvo nepriekaištingas. Kažkaip keistai ji mane veikė. Užtekdavo ją pamatyti, kad prasiveržtų sąžinės priekaištai, o nuo jų pabėgti galėdavai tik ūždamas, šėldamas toliau. Mano seneliams teko pamatyti tik vieną to dvilypio gyvenimo pusę. Gegužės septynioliktosios naktį, būdamas aštuoniolikos, su Kentu ir Arne užsilipau ant gyvenamojo komplekso stogo, pastate taip pat buvo užeigėlė, seniai uždaryta, nusileidome žemyn iš kitos namo pusės ir patekome į kepyklą, tada įveikėme painų sandėlių ir koridorių labirintą, kol galiausiai patekome į barą, prisigrobėme tiek gėrimų, kiek galėjome panešti, ir galiausiai netverdami džiaugsmu sukritome ant vejos. Ten gėrėme toliau, ten ir užmigome.

Pabudau po kelių valandų žmonių jūroje. Norvegija šventė nacionalinę dieną. Pro šalį plaukė šimtai pasipuošusių žmonių su kaspinais ir vėliavėlėmis, puslankiu aplenkdami mus, gulinčius aikštėje, ko gero, visų pašaipai.

* Leif Andreas Larsen (1906–1990) – legendinis Norvegijos laivyno karininkas, per Antrąjį pasaulinį karą vykdęs slaptas užduotis.

Įsispoksojau į veidą to, kuris purtydamas mane pažadino.

Tai buvo mano dėdė, Gustavas.

Susigėdęs pakilau ant kojų, nes už Gustavo stovėjo močiutė su seneliu ir du mažamečiai dėdės sūnūs, spoksantys į svyruojantį, apkiautusį pusbrolį, kuris tebebuvo girtas ir nesugebėjo išspausti nieko daugiau, tik triskart *valio!*, o paskui apspangusiomis akimis mėgino sutriuškinti priekaištingą, nepakantų Gustavo žvilgsnį, patraukdamas vyno iš butelio.

Toks aš buvau. Ir tokį jie mane matė.

Greičiausiai ir dabar mane tokį prisimena. Nemačiau jų nuo tada, kai išvažiavau iš miesto. Jų akyse esu toks pats, koks buvau tada.

Nustumiu knygą prie sienos, nebegaliu skaityti, nebegaliu čia sėdėti. Be to, kas gi *skaito* enciklopediją?

Tuščia lova, šviesos ratas kampe, po toršeru, atidarytas lagaminas ant grindų, šalia rašomojo stalo.

Taip tylu, jog girdžiu tiksint ant stalo gulintį laikrodį.

Nors lauke dar tamsu, išeinu, užrakinu duris ir patraukiu tuščiomis gatvėmis, kurias gaubia nakties ramuma, nors ta nuotaika nėra tokia maloni: jautiesi maždaug taip, lyg visi būtų išmirę. Lyg būtų ištuštėjęs visas pasaulis, likęs tik Henrikas.

Patraukiu pro stadioną, per tiltą. Pro šalį pralekia vienas kitas taksi, oru beveik nepastebimai šlamena lengvas lietus, švytuoja valytuvai, šviečia galiniai žibintai, miestas miega.

Sustoju priešais namą, kuriame močiutė dabar gyvena viena.

Viskas taip, kaip prisimenu.

Laipteliai, ant kurių laukdavau, kol ji atidarys duris, grublėtas durų stiklas, sodo pakraštyje dūluojančių slyvų šešėliai.

Gal ji dar neatsigulė? Gal sėdi už tamsaus lango ir smalsiai žvelgia į mane, *kas ten toks spokso sustojęs*. Bet ne, šviesa užgesinta, ji miega, aš įžengiu į sodą, užlipu ant uolos, nuo ten pro rūką tolumoje įžiūriu švyturio pulsavimą. Pradeda lyti smarkiau. Tolygus kritimas ant žolės, uolos, namo stogo. Lašai suvirpina nejudančių vaismedžių lapus. Tarp kamienų rūdija žoliapjovė. Galvoju apie vandens lašus, riedančius per lygų metalą ir varvančius į gilią, tankią žolę. Judesys toks tylus ir lengvas, jog net minties prisilietimas pasidaro šiurkštus. O žoliapjovė su savo paprasta sandara, suvaržytomis ir suteptomis įvairių metalo lydinių, gumos ir plastmasės detalėmis, neatrodo tokia primityvi ir gremėz-

diška, priešingai – ji tarsi įsilieja į visumą kaip natūrali čiurlenančios tamsos dalis. Kas galėjo ją taip priderinti, tamsa? Ne, sodrūs šešėliai nepanaikina jos dirbtinumo, kuo ilgiau žiūriu, tuo ryškiau ji išsiskiria iš aplinkos. Gal dėl to, ką ji byloja. Kad prieš keletą savaičių močiutė stabtelėjo kaip tik toje vietoje, nutildė variklį ir ūmiai įsivyravusioje tyloje paliko ją ten, kur ji dabar stovi pamiršta, geltoną žoliapjovę plauna lietus, žolė vis želia, netrukus paslėps ratus.

Nusisuku ir užlipu į terasą. Saulėdengės nuleistos. Lietus barbena į standžią plastmasę, skyla į sunkius lašus ir bado ploną, plėvišką vandens sluoksnį ant betoninio pagrindo. Kažkas bent suskleidė lauko kėdes ir sutempė jas į pasienį po stogu. Pasilenkęs prie lango, pažvelgiu į svetainę. Tie patys baldai, kuriuos prisimenu: du dideli foteliai, aptraukti tamsiai ruda oda, visada vėsūs, net per karštymetį. Jie žioji tamsoje, sunkūs ir tolimi, lyg iš kito pasaulio. Bet kai kas pasikeitę. Į kambarį atvežtas televizorius. Per vidurį pastatyta krosnelė. O stalas užverstas žurnalais ir senais laiškais. Svetainės gilumoje, ant staliuko, įžiūriu perpildytą peleninę, matyt, jos niekas nevalė daug dienų.

Regis, po jo mirties ji pakeitė savo gyvenimą.

Nuotaika kambaryje kita, nors baldai tie patys. Džordžonės paveikslo reprodukcija, kurią įvardyti, suprantama, galėjau tik po daugelio metų, ji visada ten kabojo: archaiškas, idilinis upės peizažas, sustingęs tą akimirką, kai tuoj tuoj pratrūks audra. Dangus apniūkęs. Rodės, laukti lieka visai nedaug, todėl stebėdavausi, kad audra niekada nekyla, kad paveiksle niekas neprasideda, bet kaskart, kai užsukdavau į svečius, būdavo beprasidedą. Pianinas, kuriuo niekas neskambina. Siena, nukabinėta tuose namuose užaugusių vaikų nuotraukomis, jie šypsosi išlydimi į gyvenimą.

Ten jie murkdosi jau daug metų, pamanau ir šypteliu: nė vienas iš jų nepateisino lūkesčių.

Ten, viduje, miega jų motina. Ji pabunda, nes kažkas baldosi po namus, atsikelia ir išvysta sėlinantį šešėlį. Mano veidas, atsisukantis į ją.

– Čia *tu*?

Paklebinu duris. Užrakinta. Bet aš neturiu ko ten veikti.

Patraukiu centro link, vienas gatvėse, tarp parduotuvių žvilgančiais stikliniais fasadais ir degančiomis iškabomis, netrukus liaujasi lyti ir plyšiuose tarp debesų pasimato žvaigždės. Kai sustoju prie autobusų sto-

ties, dangus virš manęs išsigiedrijęs, bet oras toks pat tvankus ir drėgnas. Į mane kyla sodrus šilto, nulyto asfalto kvapas, kai sėdžiu ant laiptų viršaus, rankomis užsirėmęs ant kelių. Šiek tiek per intymi poza, dingteli man, kone begėdiška, tarsi sėdėčiau ant lovos krašto savo kambaryje, o ne ant laiptų vidury miesto, kur bet kas mane gali matyti. Todėl tuoj pat atsitiesiu, išsitraukiu cigarečių pakelį ir užsirūkau, kad užbėgčiau už akių visiems klausimams.

Kartais, kai laukdavau paskutinio autobuso namo, sėdėdavau čia stebėdamas keleivius, lipančius į Danijos keltą. Dabar laivas stovi įjungęs variklius, spindintis žiburiais. Tarsi niekur nė nebūčiau išvykęs. Erdvėje tarp laivo šono ir betoninės prieplaukos mašinų bilsmas įgauna ryškumo ir skambesio, jis kyla aukštyn, aikštę pripildo dundesio, kuris man primena kelionę laivu, kai apgniaužęs turėklus pirštų galuose junti silpną virpėjimą.

Kol sėdžiu ten, prie įėjimo vienas po kito rieda taksi. Vairuotojai šokinėja apie keleivius, atidaro dureles, prilaiko paliegusius kūnus, neša lagaminus, stipriai užtrenkia bagažinės dangčius. Pabaigoje vis ta pati trumpa pinigų perdavimo ceremonija: banknotai tvarkingai įkišami tarp plonų odinės piniginės pertvarėlių, paskui atsiduria prie plakančios vairuotojo širdies.

Stebiu juos, kai jie savo dramblotais kūnais atsišlieja į žvilgančius automobilius ir laukia, aptingę, viskam abejingi. Vos atsiranda proga gauti darbo, jie vėl atkunta. Kai klientas sustoja prie automobilio, bematant nuspriegia nesurūkytas cigaretes ir skubomis įsuka grandinę judesių, kurie, deja, rutuliojasi pagal tą pačią schemą kaip anksčiau. Eilės tvarka yra vienintelis dalykas, priduodantis įvairovės, patys judesiai – vienodi. Jeigu susimąstytum apie visus tuos pasikartojimus, vykstančius aplink tave kiekvieną dieną ir naktį, jų vaizdas pamažu taptų nepakeliamas, nes juk žinai, kad tai kartosis ir kartosis, kad nieko čia nepakeisi. Nepadėtų net toks drastiškas žingsnis kaip įmonės likvidacija. Nišą tuoj pat užpildytų kitas taksi, kitas sudribęs vairuotojas ramstytų automobilį, spjaudytų, rūkytų, lauktų.

Kai taksi nutolsta, atplevėsuoja vaikinų ir merginų kompanija. Jie garsiai klega, juokiasi, trykšta vėjavaikiškumu, kurio jiems pavydžiu. Atrodo, jog ten, iš kur jis kyla, jo yra kur kas daugiau, tai neišsemiamas juoko ir lengvumo rezervuaras, apie kurį jie niekada nesusimąsto, nes iš tiesų refleksija gimsta tada, kai ko nors ilgiesi, kai ko nors trūksta. Šitie nieko nesiilgi, pamanau. Šitiems nieko netrūksta.

Kas tai per mintis.

Dabar tu perkeli į juos savo lūkesčius, pamanau ir suirzęs atsistoju. Primityviausios rūšies psichologija. Tarsi keltas į Hirtshalsą būtų galutinis mano neįsisąmonintų svajonių tikslas.

Patraukiu uostu tolyn, randu visą parą dirbančią kavinę, nusiperku puodelį kavos ir atsisėdu prie stalo už verkšlenančio vyriškio baltais marškiniais. Kaskart, kai jam užeina graudulys, jis ranka užsidengia akis. Jaunesnis draugas visą laiką jį kalbina, karštai ir įtikinamai, o kai galiausiai susiruošia eiti, jie apsikabina, ir paliktasis vėl ima sriūbauti. Man pasidaro koktu, išgeriu kavą ir išeinu, pagrindine gatve pasiekiu Falkonbridžą, užsilipu ant uolų virš fabriko ir atsisėdu laukti, kol patekės saulė. Kodėl – nežinau, gal tam, kad pažiūrėčiau, kaip auštant aplink fabriką pamažu išnyks dirbtinės šviesos – taip, veikiausiai dėl to. Kad pamatyčiau, kaip jos praras jėgą, išskis ir galų gale pradings dienos šviesoje. Kad pamatyčiau blykštantį dangų, iš pradžių – be jokios aiškios priežasties, nes kalnai ir miškas vis dar skendi tirštoje tamsoje, tada – pirmuosius saulės spindulius ant medžių rytuose, paskui – vis daugiau ir daugiau šviesos, spindulių sieną virš jūros, uolos, kalvų, kol viskas po manimi pasrūva saulės šviesa, o aplink nė vieno žmogaus.

Po kelių valandų sustoju centre prie bankomato išsiimti pinigų, susirandu krautuvę, kurioje prekiaujama patalyne, nusiperku paklodę, užvalkalą ir kelis rankšluosčius, užsuku pas laikrodininką, kad sutvarkytų man laikrodį, tada užeinu į prekybos centrą, partempiu du maišelius maisto į savo būstą, pirmą kartą po ilgos pertraukos jausdamas alkį.

Iškraunu pirkinius ant virtuvės stalo ir jau noriu dėlioti į lentynas, kai atsidaro laukujės durys.

Tai šeimininkas.

– Žiūrėk tu man! – taria jis, stabteli vidury svetainės. – Jau atsikėlęs? Aš atėjau pašerti gyvatę.

Nesumetu, ką jam atsakyti, tik linkteliu ir tvarkausi toliau.

Jis atkelia šaldiklio dangtį, ištraukia permatomą polietileninį maišelį, išvynioja ir atkiša man pažiūrėti.

Trys šaldytos pelės.

– Jūs šaldiklyje laikote peles? – tai viskas, ką galiu išspausti.

Šeimininkas nusišypso ir įjungia orkaitę.

– Tik pirma jas reikia atitirpdyti, – paaiškina. – Kitaip neėda.

Jis išima iš maišelio dvi peles, paskutinę įdeda atgal į šaldiklį ir paguldo sušalusias stipenas aukštyn kojomis ant grotelių.

Man dingsta apetitas, bet džiaugiuosi laiku tai pamatęs, kol pats nepradėjau naudotis viryklę.

Sukišu tuščius maišelius į apatinį stalčių ir nueinu į svetainę, stebiu gyvatę, kuri pajuto sujudimą ir sunerimusi šliaužioja akmenimis savo stikliniame narve. Po kelių minučių iš virtuvės ateina šeimininkas, nešinas dviem pašilusiomis pelėmis. Jis atsitūpia priešais terariumą, pastuksena pirštu į stiklą, judesys, kurį suvokusi gyvatė metasi į sieną.

– Dabar alkana! – pasako, padeda peles ant grindų ir abiem rankomis nukelia stiklinį dangtį.

Gyvatės galva ima pamažu kilti aukštyn. Mane supykina kaip ir praėjusį kartą, bet lieku stovėti, noriu tai pamatyti.

Šeimininkas suima vieną pelę už uodegos ir pasupa ją tame narvo gale, kur nėra gyvatės. Suviliota judesio, ji žaibiškai apsisuka ir skubiai nušliaužia prie pelės, šeimininkas ją paleidžia, gyvatė sugauna, apsivynioja aplink negyvą auką.

– Ji smaugia, – paaiškina šeimininkas ir atsistoja. – Jeigu pelę tik padėčiau, ji nereaguotų. Ją privilioja judesys.

Gyvatė guli ramiai, žvynuotu kūnu kietai apspaudusi pelę. Tada pamažu palenkia galvą prie savo grobio. Taip pat lėtai pradeda žiotis.

– Dabar žiūrėk! – entuziastingai paragina šeimininkas. – Žandikaulis išnirs. Matai?

Aš linkteliu. Žiotys pasidaro didesnės už pelę, rodos, gyvatė išsiners, netrukus jos ryklėje jau pusė grobio, per gomurį spraudžiasi plaukai, plonos kojytės, kyšo tik uodegos galiukas, tada – visa pelė viduje.

– Kad jį kur velnias, kaip šlykštu, – nusikeikiu.

Šeimininkas nusijuokia.

– Dabar reikia valandą palaukti, kol nuslys žemyn. Tada duosiu kitą.

Jis pažvelgia į mane.

– Ar tikrai nenori jos palaikyti? Mat daug kas mano, kad gyvatės slidžios ir bjaurios. O iš tikrųjų jų oda sausa ir minkšta.

– Ne, ačiū, – tariu.

– Beje, ar tik nebūsi susivėlinęs? – paklausia jis.

– Ką turite galvoje?

– Nejau planuoji mokytis *čia*?

– A, jūs apie tai. Buvau beišeinąs, – atsakau. – Tik pirmiau norėjau

kai ko nusipirkti. Lovos skalbinių ir maisto.

– O ką studijuoji?

– Istoriją.

– Įdomus dalykas.

Pauzė.

Kai pasisuku eiti, jis sustabdo mane klausimu:

– Ar Vankelis, kuris gyvena kitoje gatvės pusėje, tau ne giminė?

– Roaldas? – patikslinu. – Taip, giminė. Be mūsų, ko gero, niekas neturi tokios pavardės. Jūs jį pažįstate?

Jis pažvelgia į mane.

– Tai kodėl negyveni *ten*, pas jį? Jis juk vienas turi visą namą.

Gūžteliu pečiais.

– Man labiau patinka gyventi vienam, – atsakau.

Gumbas gyvatės kūne pasislinko gal penkiolika centimetrų uodegos link. Matau, kaip raumenys susitraukia, kai grobis stumiamas žemyn. Be galo lėtai. Kai popiet grįžtu namo, ji drykso ant plokščių akmenų su dviem vienodo dydžio kupromis vidury kūno. Galbūt dienos šviesa sukuria kitonišką nuotaiką, galbūt aš susigyvenau su gyvate; šiaip ar taip, ji nebeatrodo tokia bjauri, galiu apžiūrinėti ją, nejusdamas šleikštulio. Tol, kol ji savo narve, pamanau, sėdėdamas ant grindų priešais ją. O ji, tikiuosi, negali išlįsti pati?

Tą popietę sukurpiu laišką mokyklai, *dėl susiklosčiusių aplinkybių esu priverstas pasiprašyti atleidžiamas iš darbo*, – parašau patenkintas formuluote: juk tai tiesa. Miriama buvo susiklosčiusi aplinkybė, aš buvau jos ištiktas, negalėjau nieko padaryti.

Kokia ji buvo puiki.

Manyje sukyla geismas. Įdedu laišką į voką, palaižau kraštelį ir užklijuoju. Jei pasiskubinsiu, dar spėsiu į paštą, prieš jį uždarant.

Penktadienis, mieste knibžda žmonių, aš nusiperku pašto ženklą ir išsiunčiu laišką, užsiimu eilę alkoholinių gėrimų parduotuvėje, paimu keletą butelių vyno, nešuosi juos vėjuotomis gatvėmis. Staiga apėmęs geidulys neišnyksta, jis stiprus, turiu ką nors daryti, pamanau, pakeliui užeinu į kioską, atsistoju atokiau nuo žurnalų prekystalio, dirsčioju į viršutinę lentyną su pornografiniais žurnalais, svarstau, kurį pirkti. Amerikietiškuose žurnaluose gražiausios moterys, bet jos lyg kažko drovisi, jų pozos padorios, ir šypsosi jos taip, tarsi tokios ir būtų. Tos moterys

pernelyg tikroviškos, per daug lengva įsivaizduoti, kad jos egzistuoja ir realybėje, kad galbūt tą pačią akimirką kaip aš jos gėrisi savo krūtimis, šlaunimis ir kurstomu žvilgsniu nuotraukose, stypčioja savo ilgomis kojomis kuriame nors JAV kampelyje, turi savo gyvenimą, šeimą, draugų, galbūt pietauja aukštesnės klasės restorane su savo mylimuoju, kai aš patiriu orgazmą, galbūt keliauja prie Niagaros krioklio su savo jaunesniuoju broliu ir išsiskyrusia motina, aš jaučiu, kad tuoj tuoj pratrūksiu, spoksau į jos gaubtą apskustą šakumą, kai ji pasuka atvirukų stovą, išsirenka vieną, parodo jį mamai, pasimuisto sutrikdyta turisto žvilgsnio, jis pažiūri į jos veidą, tada į šviesius amerikietiškus plaukus tą pačią akimirką, kai kažkur Norvegijoje aš išsilieju su jos atvaizdu mintyse.

Ne. Netinka. Taip pat nežinau nė vieno vykusio norvegiško pornografinio žurnalo. Jie tokie vulgarūs ir pilni rašybos klaidų, jog juos vartydamas visada jaučiuosi idiotas. Tuos žurnalus skaitydavau dvylikos ar trylikos metų, ten rasdavome nepažįstamą, šiurkštų ir kvailą suaugusiųjų pasaulį be jokių varžtų, kurio nesupratome, tačiau karštai troškome.

Bjauriausias iš visų – *Kupidonas*. Pornografijos pasaulyje nėra vietos niuansams. Čia viskas sukasi tik apie keletą dalykų, visa kita nesvarbu, pornografija nieko nepaiso, pornografija nėra nei draugiška, nei supratinga. Tačiau ir tame pasaulyje *Kupidonas* atrodo nesveikas ir iškrypęs. Senieji radikalai net pornografijos nesugeba palikti ramybėje, net *ten* jie jaučia pareigą dėstyti savo gličias pažiūras ir veblėti apie vyrų ir moterų lygybę.

Taigi lieka tik angliški pornografiniai žurnalai. Jie žino, ko reikia. Kartais ir juose pasirodo gražių moterų, bet dažniausiai persišviečia, jog merginos fotografuojasi tam, kad prisidurtų prie atlyginimo, jos nei gražios, nei moka pozuoti, jų šypsenos nenuoširdžios, dirbtinės: kvailos akys, kvailos šypsenos, aštuoniolikinės, devyniolikinės, viena kita trisdešimtmetė, labiau pasitikinti savimi, nors ir joje matyti kažkas nešvankaus ir skuboto, greitų transakcijų ir nudelbtų akių, vienatvės ir lietaus, šiukšlėmis padvisusių tarpuvarčių nuotaika. Be to, anglų fantazijos kitokios nei mūsiškės, jos skiriasi detalėmis. Tai, kas išsilavinusiam anglui atrodytų stereotipiška ir nepakenčiamai banalu, man atrodo tik banalu ir tuo pat metu žavinga, nes šiek tiek kitaip, nei pats įsivaizdavau. Raudonplaukė moteris su raiteliškais batais, kelnėmis ir juodu švarkeliu, lapių medžioklei balnojanti žirgą, aš įsižiūriu į ją, skubiai perverčiu seriją, užmetu akį į baltą užpakalį, pūpsantį arklidės prieblandoje, nuryju seilę, kai ji išsitiesia ant mėšlinų arklidės grindų, pra-

skėtusi šlaunis ir iki kelių nusmaukusi kelnes, paskui patraukia megztuką aukštyn, atidengdama apglebusias krūtis, kilsteli jas viena ranka, kitos rankos pirštus įkišusi į burną, ir man pasidaro gera, kai objektyvas priartina žvilgią, raudoną tarpvietę, tarsi užuodžiu arklidėje tvyrantį mėšlo tvaiką, jos šlapimo, prakaito, saldžių kvepalų dvelksmą. Ji rankomis praskiria sėdmenis – raudonas nagų lakas, balta oda, rusvas plotelis prie išangės, žalios mėsos pojūtis, kurį tam tikru rakursu man sukelia jos tarpvietė. Arba ta geltonplaukė su šiek tiek atsikišusiais dantimis, kuriai neduočiau daugiau aštuoniolikos, nupaveiksluota ant lovos kambaryje, kuris galėtų priklausyti vienam iš tų pigių Londono pensionų, šimtas kronų už naktį, dėmėtas, maistu atsiduodantis kilimas, šiurkšti patalynė, prie kurios ji glaustosi, kai skubomis ir visai neerotiškai meta nuo savęs drabužius nesudėtingoje pavienių kadrų sekoje, jos akys tuščios, kelnaitės baltos, pigios, jokių nėrinių, jokių perlų, nei įdegio, nei apvalių krūtų, čia viskas sukasi tik apie vieną dalyką, tai žino ji, tai žino fotografas, tai žinau aš. Jeigu pamėginčiau įsivaizduoti jos gyvenimą, jis turėtų būti paženklintas skurdo: darbininkų šeima, išsilavinimas – nulis, apšnerkšta virtuvė, žuvų piršteliai, bulvarinis skaitalas. Prie jos galiu smaukytis. Ji nepažadina manyje gėdos dėl to idiotiško veiksmo, jos būties purvas puikiai dera prie mano būties purvo.

Užmoku, įkišu žurnalus į maišelį su vynu ir išeinu į giedrą popietį. Juntu dunksintį penkiolikinio geismą. Tik jis pakankamai stiprus, kad nugalėtų gėdą dėl to, jog pardavėja žino, ką veiksiu parėjęs namo, panieką jos žvilgsnyje.

Kai įsuku į savo gatvę, pirmą kartą pamatau Roaldą. Tai vis dėlto jis nemiręs. Grėbsto žolę. Jis senas, kruta lėtai, sodas didelis. Kas keli žingsniai sustoja ir nusišluosto nuo kaktos prakaitą, atsiremia į kotą. Apsirengęs tvarkingai, chaki kelnėmis ir tokia pat striuke. Jis, regis, gimęs 1910 metais, taip, tikrai. Dabar jam aštuoniasdešimt šešeri. Kai jį mačiau paskutinį kartą, buvo aštuoneriais metais jaunesnis, bet iš tolo atrodo nepasikeitęs ir užsikonservavęs, visai kaip tas didžiulis herbariumas, kurį laiko palėpėje, jam brangios suslėgtų gėlių šūsnys, daugiau nei penkiasdešimtmetį trukusio domėjimosi botanika rezultatas.

Neatpažintas praeinu pro šalį. Jis sustoja, abiem rankomis apgniaužia grėblio kotą ir pažvelgia į mane. Praeinu lyg niekur nieko, kertu gatvę, užlipu į kambarį, atsigulu ant lovos ir pradedu vartyti žurnalus,

noriu surasti tokią, kuri tiktų, netveriu geismu, matau, viena nupaveiksluota teniso korte, kaip moksleivė, gal penkiolikos metų, į uodegą surištais plaukais, su rakete rankoje, jos tarpvietė mažytė, nuskusta, ji guli ant žvyro, kelia klubus, stumia juos į mane, kitoje nuotraukoje ji nusisukusi, šiek tiek pakėlusi sijoną, pamatau mažą užpakaliuką ir prisimenu Miriamą, jos standžias, apvalias krūtis, kaip buvo gera jas bučiuoti, ilgos šlaunys, viena ranka ji praskyrusi lytines lūpas, šypsosi, guli ant rankšluosčio priešais tinklą, jai ne daugiau kaip penkiolika metų, lygus veidelis ir mažas pilvukas, atsikišę dubens kaulai, verčiu toliau. Ten viena stovi biure, pasilenkusi prie rašomojo stalo, kojinės iki vidurio šlaunų ir plaukuota gaubta tarpvietė, veidas atsuktas į mane, krūtys karo virš stalo, kūkčiodamas išsilieju ant jos, tai buvo taip seniai.

Kai atsisėdu tiesiai, laukinis susižadinimas, kurį patyriau prieš kelias minutes, atrodo svetimas, o mano poelgio kvailumas – beribis.

Bet savęs niekinimas neturi geismo gylio. Tiedu jausmai nesupranta vienas antro. Savęs niekinimas niekur neveda. Primena vaikišką žaidimą, kai rankos kraunamos viena ant kitos, kai vis ištraukiama apatinė ir dedama ant viršaus. Kad ir kaip vikriai tą darytum, rankų bokštas niekada neišauga. *Niekini save, ką nori tuo pasiekti?* – Tada iš apačios: *Niekini savęs niekinimą, koks tu gudrus.* – Ir vėl iš apačios: *Niekini savęs niekinimo niekinimą ir manai, kad esi gudrus, kai pripažįsti esąs gudrus ir už tai save niekini.* – Tada vėl iš apačios, nors tai niekur neveda. Savęs niekinimas plūduriuoja paviršiuje.

Vieną vasarą mėginau pažinti jį iš esmės. Nebepakeldamas savo priekabiavimo, nusprendžiau galutinai pasiduoti. Užsidariau bute, išjungiau telefoną, vilnoniais pledais uždangsčiau langus, prieškambaryje ištraukiau durų skambučio laidą, paskutinį kartą nuėjau į miestą prisipirkti atsargų. Maisto, alkoholio, pornografinių žurnalų, vaizdo kasečių ir keletą romanų toms dienoms, kai savęs stimuliavimo nuobodybė taps nepakenčiama. Džoisą, Prustą. Ruošiausi praktikuoti neapykantą Henrikui. Ketinau murkdytis gėdoje ir pažeminime, neatlyžti, laikytis savo, nevaržyti paniekos sau ir leisti jai užvaldyti viską. Keletą savaičių maniau gyventi uždarame pasaulyje, planetoje, vardu Henrikas. Ten, kur viskas kyla iš manęs. Kur bet koks pasitenkinimas yra savęs patenkinimas. Ten tūnojau įsivaizduodamas, kad kito pasaulio nėra. Iš moterų, prie kurių onanizavausi, atėmiau gyvenimą anapus, jos egzistavo tik

tuose žurnaluose ir manyje, mano galvoje. Bet jų pakako tik keletui dienų. Kurį laiką kaitaliojau gražiausias, Paulą, Lindą ir Kristal, kai jos atsibodo ir įsiminiau kiekvieną atidengtos jų odos porą, perėjau prie mažiau gražių, Anabelos, Treisės ir Samantos, pažinau jas taip gerai, jog galiausiai jos nebegalėjo manęs sujaudinti, to tiesiog nebeužteko, tai, ką jos darė, nebuvo pakankamai nešvanku, ėmiau nuobodžiauti. „Onanizmas – vaikiškas pažeminimas“, – manydavau uosdamas savo tarpušakio, prakaituoto kūno ir riebaluotų plaukų dvoką, kai naktimis atsiguldavau į lovą. Drėgna paklodė su išdžiūvusios spermos dėmėmis, virtuvė, priversta valgio liekanų ir šiukšlių. Lauke buvo šilta, vakarais gerdavau sėdėdamas ant grindų, laikydavau delne išglebusią varpą ir sukinėdavau išsinuomotas vaizdo juostas, niekindamas savo beviltiškas pastangas. Nesugebėjau net degraduoti, nesijausdamas kaip idiotas. Juk aplink nebuvo nė vieno žmogaus. Kodėl nepajėgiau įgyvendinti savo sumanymo, nekaltindamas savęs? Degradavimas buvo išorinis, vidiniam reikia laiko. Pornografiniai žurnalai vos po kelių dienų tampa nekalti ir nebesukelia geismo, skaityti Prustą atrodė paika. *Taurus Henrikas ir žemas!* – šūkavau užsidaręs. – *Taurus ir žemas, kaip puiku, kaip gerai sugalvota!* Trankiau ir trankiau kumščiu sieną, kol susikruvinau, vėliau supratau, kaip tai kvaila, juk nedariau to *rimtai*.

Savęs niekinimas neturi gylio ir neapkenčia nuoširdumo.

Kas gi man nedavė ramybės?

Ar turėjau kokią nors padorią *priežastį* taip darkytis?

Ne.

Aš apsimetinėjau prieš save. Ir taip įsijaučiau į tą vaidinimą, jog vieną vakarą įkaušęs sudaužiau taurę ir puoliau pjaustyti save šuke, krūtinėje rėždamas ilgus, plonus dryžius. Iš pradžių jie buvo balti, paskui ėmė sunktis raudoni kraujo lašai. Net jeigu būčiau kapojęs save į gabalus, prasmės nebūtų padaugėję, kraujas, plūstantis iš suraižytos krūtinės, jos taip pat nepridavė. Net nulinčiavęs save nebūčiau užgniaužęs minties, kad elgiuosi nenuoširdžiai. Kad koketuoju su savimi.

Kai prabudau kitą dieną, žaizdos krūtinėje degė, vienur buvo užsidėję šašai, kitur – ne. Ilgai nieko nedariau, pirmą kartą buvau patenkintas savimi, bet paskui pamaniau, kad žaizdos gali supūliuoti, niekindamas ir pašiepdamas save, priešais veidrodį nuploviau kraują, pirmą kartą per dvi savaites pasikeičiau marškinius ir nuėjau į kambarį išgerti, kad galėčiau užmigti, nors tik prieš kelias valandas buvau atsikėlęs.

Kas buvo ne taip?

Turėjau tik save, o to nepakako. Yra riba, kiek gali save žeminti, kai esi vienui vienas.

Nusviedžiu žurnalą į šiukšlių kibirą po rašomuoju stalu ir atsisėdu ant palangės, kaip spėjau įprasti, gyvendamas čia nepilną parą.

Roaldas grėbsto veją metodiškais, lygiais judesiais, vis stabtelėdamas pailsėti. Lapų ir šakų krūva auga man bežiūrint. Galiausiai jis lieka patenkintas. Pasirąžęs nuneša grėblį, atremia jį prie namo sienos ir išnyksta už kruopščiai nukirptos žmogaus ūgio gyvatvorės. Po dviejų minučių sugrįžta, paguldo grėblį ant žemės. Bet ir taip negerai. Valandėlę spokso žemyn. Galiausiai apsisprendžia, pakelia grėblį ir nuneša į namą.

Atkemšu butelį ir įsipilu taurę raudonojo vyno, prisikuriu cigaretę, sėdžiu ant palangės laukdamas Kento. Kol jis pasirodys, praeis ne viena valanda. Nejaučiu jokio noro dabar kur nors eiti, bet mes susitarėme, šiaip ar taip, geriau būti su juo, negu vienam pratūnoti visą vakarą.

Užuodžiu per dieną išsiskleidusių vyšnios žiedų aromatą, girdžiu į medį sulėkusių vapsvų dūzgimą. Artimiausios šakos vos už kelių metrų.

Po savaitės galėsiu čia atsivesti Miriamą. Jei norėsiu.

Gerdamas vyną stebiu, kaip vėjas drasko cigaretės dūmą. Ką būčiau pamanęs, jei septyniolikos metų būčiau išvydęs save čia sėdint? Ar būčiau patenkintas savimi tokiu, kokiu tapau?

Savo pirmtakų atžvilgiu labai neteisinga, kad žvilgsnis eina tik į vieną pusę. Kad bet kuriuo metu esu vienvaldis vertintojas. Galiu matyti Henriką-16, žinau, koks jis buvo, žinau, ką mąstė, ką jautė. Galiu jam jausti simpatiją arba ne. O jis? Jis neturi ko pasakyti. Nukreipęs žvilgsnį į ateitį, negalėjo paveikti būsimų įvykių, neturėjo teisės ką nors spręsti. Gal ir gerai. Henrikui-16 netrūko ir savų rūpesčių. O viltis, kad ateityje bus geriau, jį palaikė.

Vargšelis.

Jis net dienoraštį rašė. Kaip ir jo broliai, Henrikas-17 ir Henrikas-18.

Pažvelgiu į lagaminą, gulintį ant grindų. Į vidines kišenes sukišti visi trys dienoraščiai. Šiaip ar taip, jie turėjo man pasirodyti svarbūs. Net tada, kai Miriama apimta nevilties išbėgo namo, o aš maniau, kad viskas žlugo, prisiminiau tuos dienoraščius, įsidėjau, paėmiau su savimi.

Gal pavartyti?

Mintis viliojanti. Bet nuveju ją šalin. Ten taip neoriai elgiausi su savi-

mi, jog blogiau nebūna: aš melavau savo dienoraščiuose. Tai, ką rašiau, niekada nebuvo skirta kitų akims. Mano mintys, įvykių aprašymai buvo skirti tik man pačiam. Ir aš melavau!

Nors skradžiai žemę prasmek.

Niekada neskaičiau tų dienoraščių. Daug ką iš to, kas ten parašyta, aš pamiršau. Tie, apie kuriuos rašiau, nežinojo, kokie man buvo svarbūs, kad galėjo tiek daug reikšti beveik nepažįstamam žmogui. Iš kur jie galėjo žinoti? Aš net pats nežinojau. Tai vienintelis mano gyvenimo tarpsnis, kurio nesiilgiu. Tie ketveri metai, kai gyvenau čia. Vaikystės atsiminimai kartais pripildo mane ilgesio, tikro ilgesio, netekties jausmo ir liūdesio. Mintys apie Bergeno laikus – taip pat, nes juose slypėjo galimybės, potencialas, būčiau galėjęs susitvarkyti gyvenimą, atsigriebti. Galbūt dar ne vėlu. Bet gimnazijos metai beviltiški, ten nebuvo nieko, ničnieko. Ir tai surašyta trijuose dienoraščiuose, aš žinau, ten nebuvo iš ko rinktis. Kas įvyko, turėjo įvykti. Vis tiek pasiėmiau tuos sąsiuvinius, ranka nekilo jų išmesti, tai būtų tas pats, kaip išmesti save, pamaniau kraudamasis daiktus, *ne, jie turi keliauti kartu*. Kada nors, tolimoje ateityje, galėsiu juos atsiversti ir atlaidžiai, su šypsena perskaityti. Atkurdamas santaiką.

Nejau susitaikysiu su *jais*?

Su Henriku-16, Henriku-17, Henriku-18?

Su tais išsigimėliais? Su tais raudonuojančiais, susikausčiusiais nebrendilomis, kurie nieko neišmanė apie gyvenimą? O tas neišmanymas buvo toks negailestingas, toks ankštas, jog net savęs pažinimui neliko vietos. Blogiausia kvailystė tokia, kuri nesuvokia, kokia ji kvaila. Tau septyniolika, tu manai, kad supranti viską, o po ketverių metų, žvelgdamas į praeitį, groteskiškoje šviesoje staiga regi, kad iš tikrųjų nesupratai *ničnieko* – ar gali kas nors būti baisiau?

Kas buvau tada? Kas buvo tas Henrikas, su tokiomis drąsiomis mintimis, nedrąsiais žingsniais vaikštinėjęs po dienoraščių pasaulį?

Jaunas vyras, ir tiek.

Prisimenu jį. Pažįstu jį.

Matau jį priešais save.

Ankstyvas 1986 metų ruduo, tam jaunuoliui šešiolika metų. Jis svarsto, kokio vyro, jei galėtų rinktis, norėtų merginos, kurių jis beveik nepažįsta, bet taip stipriai geidžia. Veikiausiai tokio, kuriam jos nerūpėtų, to-

kio, kuris žiūrėtų į jas iš aukšto ir nekreiptų į jas domės. Tokio, kuris sugebėtų elgtis pranašiai, lyg niekur nieko, kai jie kartu pietautų, kuris bendrautų su jomis išlaikydamas atstumą, sužadindamas mergaičių norą suartėti su juo vėliau, kai jis joms atsivers. Jaunasis Henrikas žinojo: kad tavimi susidomėtų, jos turi įveikti atstumą. Elegancijos atstumą. Savikliovos atstumą. Tokie vyrai neatsigina moterų, mąstė jis, būtent tokių vyrų jos nori, o ne tų nervų kamuolėlių, kurie vos sugeba įpilti į taurę vyno nepralieję pro šalį, kurie kvailai vypso ir nedrįsta praverti burnos, nors matyti, kad jų galvose virte verda mintys. Sąmonėje viena frazė veja kitą, pašėlusiu greičiu nagrinėjamos ir atmetamos galimos temos, *ne ne ne ne ne ne, ji žiūri į mane, dabar turiu ką nors pasakyti, ką ką ką ką ką ką ką*. Susikaustymo ir drovos baimę patiria tik labai susikaustę ir drovūs žmonės. Įtūžę ir pažeminti, galiausiai – išsikvėpę, jie vos įžengę į namus atsuka įvykių seką atgal, suskaido juos į mažiausias daleles ir kaip mokslininkai kiekvieną atskirai ištyrinėja. Tas jaunuolis bent sąžiningas, nepalieka ramybėje nė vienos klaidelės, priešingai – kerta iš visų jėgų, diena iš dienos bado sau akis: *Ar tikrai tai pasakiau? Jai? Ką ji galėjo pamanyti?*

Taip, ką ji mano?

Jei per pietus jis išsakytų bent tūkstantąją dalį minčių, kurios šmėkščioja jo galvoje, juk turėtų ją sužavėti? Žmogus, tiek atsidavęs moteriai, jog nelieka vietos kitoms mintims, išskyrus tą deginančią mintį apie ją, žmogus, diena iš dienos nuosekliai ir skausmingai save vanojantis net po trumpiausio susitikimo – tik *labas, seniai nesimatėme, kaip sekasi*, po akimirkos ji tai pamiršo – juk turėtų ją sužavėti?

Sužavėti? Ne! Ji juk mato, jog kažkas ne taip, niekas tokių neskatina, kiekviena mergina tai žino. Nė viena nepasitikės vaikinu, kuris gali pasakyti bet ką, kad tik ją suviliotų, kuris gali išsižadėti savo nuomonės apie muziką, literatūrą, politiką ir religiją, kad tik ją suviliotų, kuris naršo po parduotuves ieškodamas drabužių, su kuriais, jo manymu, jai patiktų, kuo panašesnių į tuos, kuriais mato ją vilkint. Tokiu būdu tas jaunuolis mėgina prie jos priartėti, vadovaujasi logika, kuri jam atrodo akivaizdi: kuo jis bus panašesnis į ją, tuo daugiau šansų, jog jai patiks. Tai apmaudi klaida. Nes jos nori atstumo. Savarankiškumo. Jos nori charakterio ir asmenybės – iškreipto charakterio ir iškreiptos asmenybės joms nereikia. Jeigu jai patinka tyla, ji nori paslaptingos tylos, brandžios ir gerai apgalvotos tylos, tokios, kuri sužadintų smalsumą, troški-

mą patekti vidun, priartėti prie to, ką ji slepia. Ne paniškos, pamišėliškos tylos, kurią išduoda nerimastingas žvilgsnis ir degantys skruostai, kuri drasko iš vidaus ir staiga pastūmi kažko imtis, didžiulio plano, kuris taip pat ūmiai atšaukiamas ir vėl uždaromas viduje, ne, ne tokios tylos – kas gi ją pakęstų? Kas pakęstų drovą, raudonį, prakaitą, dvejones ir absoliutų jauno vyro nuolankumą?

Visos nori būti garbinamos, bet nė viena netrokšta tokio gerbėjo.

Kaip tu, Henrikai, galėjai tikėtis, jog Elisabeta, apie kurią tiek svajojai šešioliktaisiais savo gyvenimo metais, kurios draugystei taip nuodugniai ruošeisi, norės tavęs tokio, koks tada buvai?

Be prepared. Henrik is on his way. *

Buvai pasiruošęs visiems santykių tarpsniams, įsivaizdavai, jog po nedrąsios, nervingos įžangos ir atsargių glamonių fazės seks vienareikšmė jausmų griūtis, kai jūs nebežinosite, ką darote, tik atsiduosite vienas kitam, apsvaigę, beveik išprotėję iš meilės. O kokios temos, tavo galva, būtų tikusios pažinties pradžiai, kad pokalbis būtų ir pakankamai sąmojingas, ir paveikus, kokias temas taip kruopščiai parinkai? Juk įkvėptas nuolatinių trumpų pasimatymų tu surezgei smulkią ir sudėtingą galimų pokalbio temų schemą. Nuo tada, kai prieš keturias savaites pradėjai lankyti gimnaziją, tu kiekvieną dieną matydavai jos nugarą ir sprandą autobuse, žinojai, kur ji įlipa ir kur išlipa. Žinojai, kur ji gyvena. Žinojai, ką pasakyti. Nežinojai tik, kaip ją užkalbinti.

Tu matydavai minkštą duobutę tarp raktikaulio ir kaklo, ploną auksinį pakabuką, kuris pamažu kildavo ir leisdavosi kvėpavimo ritmu. Tave kratydavo šiurpuliai, kai stovėdavai už jos, o ji laikydavosi už strypo prie autobuso durų. Raukšlelės virš pirštų sąnarių, švelnus rausvas atspalvis baltose nagų luobelėse. Per vieną pertrauką matei ją juokiantis su draugėmis, per kitą ji atsisėdo prie stalo valgykloje, galima sakyti, priešingame patalpos gale, vis tiek ją matei. Kaip ieškantysis šilumos nepaiso nieko, išskyrus temperatūrą, ir stebėtojo dėmesys apeina viską, kas neraudona ir nejudru, taip tu išskyrei šiltąją Elisabetą iš daugybės šaltų jos bendramokslių. Matei ją išsitraukiant priešpiečius ir vaizdas tave sujaudino, *vadinasi, iš ryto ji keliasi ankstėliau, kad susiteptų sumuštinių*, – pamanai, ir mintis tave pradžiugina, tu esi jos kasdienybėje.

* Būk pasiruošusi. Henrikas ateina. *(Angl.)*

Kokia ji išsiblaškiusi, kai išvynioja popierių! Nes ji kalba ir šypsosi, jos veidas švyti, iš tolo regi jos spinduliuojantį veidą, sėdėdamas vienas prie stalo ir kramtydamas sausus savo sumuštinius.

Tu turi pasinaudoti proga, turi prie jos priartėti. Bet kaip?

Be abejo, tai turėtų įvykti autobuse, kuriuo kasdien įveikiate keliasdešimt kilometrų, toje važiuoklėje, iš kurios niekas negali pasprukti, kai ji pajuda. Kad ir kas atsitiktų, jūs priversti sėdėti kartu. Ar įmanoma rasti geresnę vietą pažinčiai? Atsisėdęs šalia jos, nieko nenustebintum. Autobusas yra vienintelė vieta, kur vaikinas gali atsisėsti pašonėje tos, kurios geidžia, neatskleisdamas visam pasauliui savo paskatų.

Bet ji į autobusą įlipa po tavęs.

Kliūtis neįveikiama.

Slenka dienos, o tu turi kęsti nuolatinį jos šmėžavimą – tai krestelėjimas galva, tai krypsnis draugų būrelyje: ji pasisuka ir prapliumpa juokais, o tave bejėgiškumas varo į neviltį, tu užeini už kampo, o ji išdygsta priešais tave, stovi viena tuščioje laiptinėje ir rišasi batraištį, kiek suirzusi nubraukia karančius plaukus į šoną, tai pamatęs, sulėtini žingsnį, trokšti, kad akimirka tęstųsi kiek įmanoma ilgiau. Jeigu galėtum rinktis, jei tai būtų pasaulis, kuriame galima rinktis, sustotum ir rytum ją akimis, nes tu negalėjai pasisotinti, tau niekada nebuvo gana. Kai ji skubiai žengė pro šalį, turėjai nuspręsti, į ką šįkart sutelkti dėmesį. Ar tas penkias sekundes žiūrėti į švelnią jos megztuko išgaubą, tiksliai apibrėžtą ir be galo masinantį kontūrą? Ar nukreipti žvilgsnį į dailias pėdas, baltas plonas kojinaites, apveržiančias kulkšnis ir dar galiuką pakylančias blauzdomis, kurios dar rudos po vasaros, pamėginti įsivaizduoti, koks tai jausmas, kai minkšta balta medžiaga aptempia įdegusią odą? Tuomet galėtum ją nulydėti ten, kur ji įgavo tą spalvą, prie uolėto pajūrio, kur vandenyje žvilga saulės spinduliai, ją glamonėja švelnus brizas, basomis kojomis ji junta grublėtą, šiltą uolą, kai spindinčiomis akimis, vienais marškinėliais, laisvai krintančiais nuo pečių, nueina prie kranto. Ką ji ten darys? Galbūt pasilenks pažiūrėti, ar šiltas vanduo, pamanai ir regi ją priešais save, kai ji atsitūpia ir ištiesia ranką, ją skalauja vanduo, beveik drungnas, pamano ji ir nusirengia, pasilipėja ant nedidelės uolos ir išsitiesusi šoka į bangas.

O gal pasirinkti sprandą?

Kur jis tave nuvestų?

Žinoma, prie akimirkos, kai ji palenkia galvą ir surenka plaukus į

vieną gniaužtą, kita ranka paima gumytę, kurią laikė suspaudusi tarp lūpų, ir ją užmauna, kresteli galva ir toliau daro ką dariusi, lyg nieko ypatinga nebūtų įvykę, tarsi tik ką ji nebūtų parodžiusi savęs tokios, kokia ji būna viena, priešais vonios kambario veidrodį, kai dėl ko nors gražinasi. Privilegija, pamanai, kurią ji dosniai suteikia pasauliui, apie tai nesusimąstydama. Ta ranka, tas prisilietimas prie sprando, tas krestelėjimas galva!

Bet tu negali sustoti, kad paganytum akis į Elisabetą, merginą, kurią dievini. Turi tenkintis trumpu, šnairu dirstelėjimu, pasirenki jos riešą, apjuostą metaline apyranke. *Ten tvinksi jos pulsas.*

Tuomet ji pažvelgia tau į akis. Į tavo skruostus plūsteli tirštas raudonis. Laimei, po sekundės judu prasilenkiate, ji nieko nepastebėjo, gali būti ramus. Bet ji matė *tave*, jos žvilgsnis tave sugavo, dabar tu esi vaizdas jos galvoje. Kitas susitikimas jį primins, pamanai ir po kelių dienų, ankstyvą rytą eidamas į klasę, regi ją stovint koridoriuje su krepšiu rankoje ir kalbantis su mokytoju. Tu sustoji saugiu atstumu: dabar nori matyti viską. Ji mūvi mėlynus išblukusius džinsus, tiek nutrintus, jog žemiau kelių ir palei praskiepą žymi tamsesnis atspalvis, vilki balta plačia palaidine. Plaukus susirišusi į uodegą, kyšo tik keli šviesesni pūkų kuokšteliai, kurių neapėmė guma. Tu spoksai. Stypsai vidury mokinių srauto, nepaisai, kad jie tave stumdo, nesusimąstai, kad jiems galbūt smalsu, kas taip sužavėjo tave, kad jie gali pasekti tavo žvilgsnį ir matyti, ką matai tu: Elisabetą, krepšį, kurį ji laiko priešais save abiem rankomis, judančią šlaunį, į kurią dunksi krepšys, šypseną, kai mokytojas pasako kažką linksma, ranką, kuri nuslysta į užpakalinę kišenę, matyt, jai pačiai to nejuntant, nes dabar ji juokiasi, dabar sučirškia skambutis, dabar ji užbaigia pokalbį linktelėjimu, savotišku tūpsniu, kokio dar nebuvai matęs, kuris tave sujaudina, kai vėliau susiduri su tuo judesiu, jis tau primena ją, Elisabetą, ir akimirką atgyja geismo ir susižavėjimo aidas iš praeities.

Privalau ko nors imtis. Tas atstumas nepakeliamas, turiu ją priartinti, pamanai ir įsivaizduoji, kaip atrodytų pasaulis, jei visi nuolat elgtųsi pagal savo valią. Tada galėtum pasivyti ją, einančią koridoriumi, suspausti ją glėbyje, pasiguldyti ant grindų ir apipilti aistringais bučiniais. Tame pasaulyje būtum karalius, Henrikai, nes tavo valia stipri. Ten galėtum daryti, ką panorėjęs. Bet tu esi čia ir turi save tramdyti; jeigu nori priartėti prie Elisabetos, tai turi įvykti padoriai, turi vadovautis galio-

jančiomis taisyklėmis.

Kaipgi tau ją užkariauti?

Į dienos pabaigą radai išeitį. Sprendimas paprastas. Iš ryto pavažiuosi pirmuoju autobusu iki jos stotelės ir išlipsi. Tada galėsi lyg atsitiktinai prisėsti šalia. Turėsi dvidešimt minučių užmegzti draugystę, kuri po kurio laiko galbūt pereis ir į rimtesnius santykius. Jeigu tik ji susipažintų su tavimi, Henrikai, su tuo, kas tu iš tikrųjų esi, ji susižavėtų tavimi, pajustų trauką. Jeigu tik priartintum ją tiek, kad ji matytų, koks tu esi, Henrikai, ji įsimylėtų.

Net ir prieš savo valią.

Bet iš pradžių turėjai sugalvoti, ką pasakyti per tas dvidešimt minučių.

Vakare užsidarai kambaryje, atsisėdi prie rašomojo stalo ir mėgini išgryninti savo perfekcijos pojūtį. Dabar nevalia suklysti. Iš pradžių nutvarkai visus nereikalingus daiktus, kad ant stalo liktų tik sąsiuvinis ir rašiklis. Tada atsisėdi, pasidedi dilbį ant stalo, tvirtai suspaudi tušinuką ir imi rašyti. Padaręs klaidą, neišbrauki ir nerašai toliau, to nepakanka: tu išplėši lapą, atsistojęs nueini prie lango, kur stovi šiukšlių kibiras, ir išmeti. Niekas negali gadinti, tai turi būti tobula.

Tą vakarą surašai temas: iš pradžių išskiri pagrindines grupes, paskui rodyklėmis suskaidai jas į pogrupius ir galimas sąsajas. Jeigu ji bent minimaliai atsakytų į tavo pamąstymus, medžiagos pokalbiui pakaktų šiek tiek daugiau nei parai. Ypač kruopščiai išnagrinėji penkias temas ir vieną po kitos aprašai, pavyzdžiui:

1) Kultūra.

a) Menas. Ar matei Kjelio Nupeno parodą menininkų draugijoje? Jei taip – ką apie ją manai? Ar tau patinka šiuolaikinis menas? Jei ne – kas tau labiausiai patinka? Mane, pavyzdžiui, visada žavėjo impresionistai. (Pasakyti ką nors apie šviesą?) Arba pasvarstyti, kodėl dideli menininkai negimsta Norvegijos pietuose? (Dėmesio: jeigu ji visiškai nesidomi menu, viską nuleisti juokais.)

b) Pop muzika. (Lengvesnė tema, tinkamesnė?) Pasiimk ausinuką ir pradėk kalbą nuo jo (atsitiktinai): čia paskutinė „Lloyd Cole and the Commotions“ plokštelė, ar girdėjai ją? Jei ne – pagirti, kad labai nebloga. Kokia muzika tau patinka? Tada: aš pirmenybę teikiu britams. (Jeigu ji paklaus apie konkrečias grupes, gali paminėti „Kinks“ ir „The Who“.

„Beatles“, ankstyvąjį Bowie. Pirmąsias tris „Police“ plokšteles? „XTC“. „Ska“? „Specials“, „Selecters“, „Madness“. Ar jai bus per daug sudėtinga? Gal paminėti ką nors, kas labiau žinoma. Pagal situaciją.) Ar tau tokia muzika patinka? Ką tu dar mėgsti, arba kas tau patinka, jei nepatinka šita muzika? Toliau improvizuoti. Galbūt pereiti prie antros temos?

Kita galimybė, kurią įsivaizdavai, buvo labiau tradicinė ir gal nuobodoka. Bet juk taip žmonės susipažįsta, tai visai normalu, tad gal tradicinis ir nuobodus būdas pats tinkamiausias. Svarbu, kad sugebėtum sukurti tam tikrą pagrindą, kuriuo remdamasis galėtum judėti toliau ir jį plėsti.

Tu: Labas.

Ji: Labas.

Tu: Esi antroje klasėje, ar ne? (*Aš atkreipiau į tave dėmesį?*)

Ji: Taip.

Tu: Ką nors apie tai, kokia jos klasė. Kad daug reikia mokytis. Ar bus nuobodu? Ne, pamėgink kitaip. *Kokia atmosfera tavo klasėje?* ATMOSFERA? Niekas taip nekalba! *Ar klasė faina?* Geriau. O kas jūsų klasės auklėtojas? Jei pastarasis yra man dėstęs, galiu pasakyti ką nors apie tai.

Šitaip tu dirbai toliau, Henrikai, kūrei sudėtingas sistemas, kur buvo numatyta kiekviena menkiausia galimybė, net jaudinimasis nebūtų sutrukdęs, juk daugybę sykių kartojai pokalbį, skaitydamas užrašus ir kaldamas juos mintinai, su nepažįstamąja Elisabeta būtum galėjęs kalbėti per miegus, sumanymas turėjo pavykti, viskas buvo apskaičiuota.

Tą dieną atsikėlei šeštą valandą ryto. Lauke tebebuvo tamsu. Pilve jutai kirbulį, būsena kaip prieš egzaminą, net pusryčiai nelindo. *Niekas taip nedaro*, – pamanei svaiginamą, baimės kupiną prašviesėjimo akimirką. Vis tiek apsirengei ir ilgai krapšteisi priešais veidrodį, kol prisiminei, kad autobuse būsi su striuke, apranga neturi jokios reikšmės, o dabar vėlavai, norėdamas suspėti į pirmąjį autobusą, turėjai užsimesti kuprinę ir bėgti pro duris, pusantros valandos anksčiau nei paprastai. Laikrodis rodė vos kelias minutes po pusės septynių. Autobusu pavažiavai keletą kilometrų, išlipai ir keliu nupėdinai į kitą stotelę. Jeigu kas nors pamatytų tave išlipant iš autobuso, valandą stypsant toje pačioje vietoje, o paskui važiuojant toliau, pamanytų, kad tau visai pasimaišė. Tai neįmanoma. Ne, iki kitos stotelės turėjai eiti pėsčias. Ten galėjai laukti, ten galėjai stovėti.

Tu trypčiojai, vaikštinėjai priešais stotelės pastogę. Vietomis asfaltą dengė plonas šerkšno sluoksnis, radai užšalusią balutę, kulnu suskaldei ledą, tu drebėjai, su siaubu laukei, kas bus. Kol ten stovėjai, išaušo rytas, išblyško žvaigždės ir iš tamsos išniro medžiais apaugusios kalvos, kurios dar neseniai atrodė sulipusios į krūvą, kaip juodos bangos su dantytomis keteromis, iš pradžių jas matei lyg pro akytą rūką, paskui – nutviekstas pirmųjų saulės spindulių. Keliu be paliovos zujo automobiliai, jie vežė žmones į darbus ir į mokyklas, gabeno į miestą prekes.

Dabar ji pusryčiauja, pamanai, sėdi prie virtuvės stalo, viename iš netoliese esančių namų, ir valgo. Tave nupurto šiurpas. Dabar ji įeina į savo kambarį, ji apsupta savo daiktų: Elisabetos drabužių, Elisabetos knygų, Elisabetos kosmetikos, Elisabetos baldų ir jos lovos. Elisabetos lovos, pamanai ir sudrebi. Dabar ji kraunasi daiktus. Dabar atsisveikina su tėvais, dabar žengia pirmus žingsnius žvyruotu keliuku. Tu atidarai kuprinę, ištrauki ausinuką ir užsidedi ausines.

Loidas Koulas.

Dabar ji sustoja savo stotelėje. Galbūt kalbasi su kuo nors, vienu iš tų, kuriuos sutinka kiekvieną dieną. Šiaip ar taip, jie pasisveikina, pamanai ir vėl suvirpi. Jos balsas.

Dabar ji pamato autobusą, dabar autobusas sustoja, dabar ji įlipa.

*Be prepared.**

Tu mirtinai išsigandęs. Pažvelgi į laikrodį.

Liko dvi minutės.

Autobusas atvažiuoja. Jaunuolio gerklė išdžiūvusi. Ir burna sausa. Galva įkaitusi. Delnai prakaituoti. Ar jo širdis spurda? Neverta nė klausti, spurda. Bet jis turi įlipti.

Ir įlipa.

Tą pačią akimirką, kai įveiki tuos du laiptelius, jau žinai, kur sėdi Elisabeta. Suvokei nežiūrėdamas. Kai rodai vairuotojui mokinio bilietą, visas tavo dėmesys sutelktas į jos vietą, kai įkiši jį atgal į vidinę striukės kišenę, pajunti, kad ji į tave žiūri, paskui pastebi, kad vėl nusuka žvilgsnį į langą.

Ar išdrįsi?

* Būk pasiruošęs. *(Angl.)*

Tu pajudi autobuso viduriu. Tik tada pamatai, kad yra daugybė tuščių vietų. O tau net į galvą neatėjo, kad autobusas gali būti pustuštis ir prašymas leisti atsisėsti šalia skambės keistokai. „Kodėl būtent čia?“ – pamanytų kiekvienas. Aha, jis *susidomėjęs*. Koks baisus žodis! Susidomėjęs! Žinoma, Henrikas susidomėjęs. Bet tai ne viskas. Jeigu tuo žodžiu būtų nusakomas jaunuolio troškimas artimiau susipažinti su mergina, tikriausiai būtų galima tvirtinti, jog Henrikas buvo apsėstas „susidomėjimo“. Tokio karšto, jog prieš jį neatsilaikė jokios abejonės ir jokie prieštaravimai. Tai nuspręsta, jis turėjo atsisėsti šalia, visa kita reikštų pralaimėjimą. Todėl jis sustojo priešais ją, kai autobusas vėl įsuko į kelią. Numatė viską, atsižvelgė net į muziką, sklindančią iš ausinių: jis jokiu būdu neturi rėkti, kaip įpratę daugelis melomanų.

– Ar čia neužimta? – sušnabžda.

Veikiausiai ji neišgirsta, ko jis klausia, tačiau situacija paaiškina viską, ji nukelia savo krepšį ir pasideda prie kojų. Rodos, kažką pasako, nes lūpos sukruta, bet jis nieko negirdi.

Ji suspaudžia kelius, atlaisvindama jam vietos.

Jis padelsia. Žengteli į šoną ir nusitveria už sėdynės atlošo, kad nepargriūtų, kai autobusas įvažiuoja į posūkį prie senosios automobilių remonto dirbtuvės. Iš baimės linksta kojos.

Betgi sėskis, žmogau! Nestypsok ten!

Ji vėl pažiūri į jį, dirsteli aukštyn. Žvilgsnis išvaduoja jį iš paralyžiaus. Jis skubiai nusiima kuprinę ir klesteli šalia.

Pagal išankstinį planą, dabar keletą minučių turėjai pasėdėti tyliai, lyg niekur nieko kinkuodamas galva ir nestipriai mušdamas taktą į priekinės sėdynės atlošą. Bet tu juk sėdėjai šalia jos! Jūsų šlaunys lietėsi!

Tu neiškentei, atšlijai nuo jos, kiek galėdamas persisvėrei į tarpą tarp sėdynių ir įsispoksojai pro langą kitoje pusėje. Keletą kartų išėjo kinktelėti galva, bet ne itin ritmiškai. Elisabetai galėjo pasirodyti, kad tavo kūną purto traukuliai. Ji dar mieguista, blausus žvilgsnis nukreiptas į langą. Ji nori miego, Henrikai, ji nepasiruošusi tam, kad šalia sėdintis keleivis, kelias minutes iškabojęs virš tako, nei iš šio, nei iš to nusiplėštų ausines, atsuktų į ją išsprogintas akis ir mestelėtų, durdamas pirštu į ausinuką ant kelių:

– Čia Loidas Koulas.

Bet tu taip pasielgi.

Kokio atsako tikiesi?

– O, Loidas Koulas! Kokia puiki grupė. Gal susitinkame po pamokų, pakalbėsime apie tai plačiau, tu atrodai labai įdomus, kuo tu vardu? Henrikas? Henrikas, nieko sau!

Ji dirsteli į tave pakeltais antakiais, tada nusišypso. Švelniai ir mandagiai.

Tai žiauri akimirka. Nes ji nieko nepasako. Tik mandagiai nusišypso ir vėl nusigręžia į langą. Tai žiauri akimirka, nes dabar supranti, kad tu jai esi niekas. Ji nusisuka. Ir kodėl turėtų elgtis kitaip? Tu esi niekas, Henrikai, ji nežino, kad tu toks. Tu esi keleivis, sėdintis greta, tas, kuris į orą laido pastabas, tas, kurio visi bijo, nes niekada nežinai, ką jis leptelės ir kaip į tai reaguoti. Tu esi nenuspėjamasis, pamišėlis. Tu esi žmogus, kuris sėdi už nugaros kavinėje ir šnekasi su savimi, tu esi žmogus, kuris, stovėdamas eilėje, patapšnoja merginai per petį ir ima veblenti apie kažką, kas vyksta tik jo galvoje, tu esi tas, kuriuo jie bjaurisi ir kurį vengia susitikti, tu esi įkyrus balsas, kankinantis praeivius gatvėje, tu esi gaižus apleisto kūno kvapas, tu esi seilė, varvanti per smakrą, tu esi nešvankus riksmas, nepadorus gestas, tu esi šlykštumo įsikūnijimas, Henrikai.

Štai kas tu jai esi.

Taip jam atrodė, kai ji nusigręžė nuo jo, taip matė save, jos akimis, ir taip save įsivaizdavo, kaip šlykštumo įsikūnijimą. Taip jis jautėsi. O autobusu dar reikėjo važiuoti daugiau kaip dešimt minučių.

Henrikas įsikibo į priekinės sėdynės rankeną. Dabar tereikėjo iškęsti. Išsėdėti dešimt minučių šalia, toje gniuždančioje tyloje, paskui sprukti lauk. Kuo toliau. Strimgalviais išsinešdinti iš autobuso, nusigauti iki mokyklos, atsisėsti klasėje ir bent pasislėpti nuo jos. Nieko daugiau netroškai, tik būti kuo toliau nuo jos kūno. Tačiau buvai pasmerktas dar dešimt minučių sėdėti šalia, retkarčiais, kai ji sujudėdavo, jausti jos šlaunį prie savo kojos.

Pasityčiojimas.

Bet tada kažkas įvyksta. Kol mėtai save akmenimis, Elisabeta pasuka galvą.

Tu jauti, kad ji žiūri į tave.

Nedrįsti patikėti, tikriausiai ji pastebėjo ką nors už lango, jeigu atsigręši, išsiduosi manąs, kad ji į tave žiūri, pasipūtęs kvaily, idiote; tu taip

pat atkakliai stebeiliji į priekį.

Tada ji kažką pasako.

Žiūri į tave, Henrikai.

– Gal tu ką tik persikraustei?

Tu įbedęs akis į kelią, automobilių eilę.

Ji kepšteli pirštais tavo kelį.

Kreipiasi į tave, Henrikai, gali ramiai atsisukti!

– Ką? – tari. – Ką sakai?

Ji žiūri tiesiai į tave, viena ranka ramiai nubraukia plaukus nuo kaktos ir užkiša už ausies. Kantriai pakartoja.

– Argi tu anksčiau negyvenai toliau? Juk įlipdavai prieš mane.

– Toliau? – pakartoji ir tik tada supranti, apie ką ji kalba. – A, taip! Taip, taip, taip, taip.

Ji tebežiūri į tave, Henrikai, privalai ką nors pasakyti!

Tai tavo šansas.

Tačiau stoja tyla. Tavo žvilgsnis įsmeigtas į priekį. Pasaulis dar kartą persivertė. Šįkart laiko per mažai. Liko gal keturios minutės, paskui bus per vėlu. Privalai tuoj pat ką nors pasakyti, nes jeigu tyla toliau augs, tavo žodžiai nebeturės natūralaus ryšio su jos klausimu.

– Persikėlėme ten praėjusią savaitę, – prabyli.

– Tai mes beveik kaimynai.

– Taip.

– Bet kodėl jūs ten persikėlėte, juk tik keli kilometrai?

Ilga pauzė.

Tu nusišluostai sudrėkusį delną į šlaunį. Tvirčiau įsitveri į rankeną. Palinksti į priekį, atremi kelią į sėdynės atlošą.

– Mano tėvas bankrutavo, – tari.

Velniai žino, kas tau šovė į galvą. Bet tu taip pasakei.

– Taigi turėjome parduoti senąjį namą ir išsinuomoti kitą.

– O, – tarsteli ji.

Autobusas pravažiuoja kapines prie Oderneso bažnyčios ir tai, ko nepasakei dabar, liks nepasakyta visą amžinybę, nes tu atsistoji, nueini į priekį, palauki, kol atsidarys durys, dviem šuoliais išlipi iš autobuso ir kiek įkabindamas nuleki tolyn nuo Elisabetos ir viso to, į ką įsivėlei.

Tą dieną tavyje varžėsi džiaugsmas – nes ji žinojo, kas tu esi, matė tave ir norėjo su tavimi kalbėti – ir neviltis dėl to, kaip elgeisi susidariusioje situ-

acijoje. Bankrotas! Kas šiais laikais bankrutuoja?

Taip, mes persikraustėme.

Be abejo, tu suvokei, kodėl tai pasakei, ir turėjai iškęsti padarinius.

Tad kitą dieną kėleisi taip pat anksti, lipai į tą patį autobusą ir pėdinai tą nepilną kilometrą iki kitos stotelės, kur taip pat, kaip ir praėjusį rytą, beveik valandą turėjai laukti mokyklos autobuso. Buvo taip pat šalta, o tu nė kiek ne mažiau jaudinaisi. Bet šįkart nekreipei į ją domės. Kai įlipai į autobusą, praėjai pro šalį, net nepažvelgdamas į Elisabetą.

Dabar aš ten gyvenu, pamanei atsisėsdamas autobuso gale. Jeigu norėjai turėti vilties vėl pakalbėti su Elisabeta, turėjai gyventi būtent ten ir laukti būtent toje stotelėje. Visa kita priklausė nuo jos. Tu žengei pirmą žingsnį, užkalbinai ją, dabar ji žinojo, ko tu trokšti. Dabar liko tik laukti. Jeigu atsistotum tinkamu atstumu mokyklos kieme, galbūt ji prieitų prie tavęs, jeigu suteiktum jai šansą ir stovėtum vienas, galbūt ji prisimintų tave. Galbūt ji supras, kaip tu jautiesi, galbūt permatys tave kiaurai, nepaisydama sukaustytų judesių ir raustančių skruostų, pažvelgs į tavo esybę. Ir galbūt jai patiks tai, ką ji ten pamatys?

Taip tu mąstei.

Po dienos suvokei, jog tai niekada neįvyks. Pats sau buvai juokingas, kai nustatei žadintuvą pusei septynių, kaip nevisprotis išėjai iš namų pusantros valandos anksčiau nei būtina, jauteisi paskutinis asilas ir puikus nevykėliškumo pavyzdys, kai trečią kartą stypsojai šaltyje laukdamas autobuso.

Laimei, artėjo savaitgalis, per kitas dvi dienas galėsi išsimiegoti, pailsėti ir neskubėdamas permąstyti susiklosčiusią padėtį. Kodėl ji užkalbino tave? Galbūt ją sutrikdė tavo beviltiška pastaba apie Loidą Koulą, jai pagailo tavęs, ji užjautė tave. *O, varge.* Ji matė, kaip norėjai su ja pakalbėti, prie to ji buvo pripratusi, visi norėjo bendrauti su Elisabeta, visi norėjo turėti ją sau. Ir ji negailėjo, dalijo savo šypsenas, savo lengvus prisilietimus.

Ji palietė tave.

Ar būtų tai dariusi, jei būtų jautusi tik gailestį? Ar būtų? Kodėl ji palietė tavo kelį? Kodėl primygtinai prašė tavo dėmesio?

Jai tavo žvilgsnis turėjo atrodyti atžarus, tarsi tu *nenorėtum*. Tarsi vienintelis tavo noras būtų spoksoti priešais save. Ir tai juk buvo tiesa. Tu nenorėjai su ja kalbėti, ji neklydo. Vis tiek neatlyžo. Juk ji reikalavo dėmesio! Kodėl tai darė? Argi ji nežinojo, kur tu gyveni?

Galbūt ji jautėsi panašiai kaip tu, sėdėjo šalia, mėgindama sugalvoti tinkamą temą pokalbiui, o tada pasitenkino geografiniu klausimu: ar tu persikraustei? Jūs juk bendravote! Tu kalbėjai su ja, Henrikai! Ir ji puikiai žinojo, kas tu toks. Galbūt ji ilgą laiką stebėjo tave ir svarstė: kas jis? Jis įlipa į autobusą prieš mane, tikriausiai ten gyvena. Galbūt jai patiko, kad tu atsisėdai šalia, galbūt pajuto didžiulį džiaugsmą, kai tu atsisėdai ir jūsų šlaunys susiliętė.

O paskui tu ją atstūmei.

„Bet juk tai genialu!" – pamanei prie pusryčių stalo ankstyvą šeštadienio priešpietį, 1986 metų rudenį. Tai tu ją atstūmei. Tu ilgai tylėdavai prieš kiekvieną atsakymą, lyg pokalbis tavęs nedomintų, gal net atrodei šaltas. O ji turėjo tai įveikti, pro tai prasiskverbti. Prie abejingumo ji nepratusi. Tu jai buvai kažkas nauja. Ji niekada nebūna atstumta. Kaip visos gražios moterys, ji įpratusi gauti tai, ko nori, bet tu jai nieko nedavei, atstūmei ją, ji negalėjo tavęs pasiekti. Taigi išsiskyrei iš kitų.

Kad ji žinotų!

Štai tada ir nusprendei jai paskambinti. Artimiau susipažinti, pakviesti kur nors nueiti. Taip. Tai teisinga. Kitas žingsnis. Tu įsivaizdavai jos džiaugsmą, kokia ji bus laiminga. *Jis nori manęs. Manęs!*

Geriausia būtų skambinti vėlyvą popietę arba ankstyvą vakarą. Kai jos šeima bus pavalgiusi, bet ji dar nespėjusi niekur išeiti ir dar nepradėjusi gražintis. Apie šešias, tarp šešių ir pusės septynių būtų geriausias momentas. Galbūt ji gulės viena savo kambaryje, galbūt svajodama klausysis muzikos, galbūt rašys savo dienoraštį. Arba gulės apsikamšiusi pagalvėlėmis ir spoksos į televizorių. Ką tik nusipraususi po dušu, dar šlapiais plaukais, šie atrodys tamsesni, garbanos labiau susipynusios, nei tu buvai matęs anksčiau, ir tavo kūnu nubėga šiurpulys vien nuo minties, kaip ji atrodo, kai tu negali jos matyti, kai niekas jos nemato, apsikamšiusios pagalvėlėmis, taip maloniai atsipalaidavusios. Ji pasimuisto, atsilošia, užsimerkia. Galbūt jis paskambins, pamano ji, bet tuoj pat nuveja mintį šalin, kodėl jis turėtų man skambinti? Po to, ką aš pasakiau. Po visų tų banalybių, kurias jam kalbėjau. Kodėl negalėjau sugalvoti ko nors subtilesnio, graužiasi ji, kad jis atkreiptų į mane dėmesį? O dabar jis vos mane pastebėjo.

Kodėl, kodėl?

O tada sučirškia telefonas.

Nuojauta sako, kad tai *jis*, bet protas ją suniekina, telefonas čirškia,

Elisabeta sustingsta, kad iš balso koridoriuje suprastų, kam skambina. O kai išgirsta, kad jai, nuojauta nugali, taip, tai jis, jis skambina man į namus. Man. Jis skambina čia. Ir smarkiai plakančia širdimi ji prideda ragelį prie ausies. Išgirsta jo minkštą, švelnų balsą.

Kai laikrodis rodė penkiolika po šešių, tu atsisėdai prie telefono. Gal dar per anksti. Tu luktelėjai. Ir baimė išaugo. Buvo baisu. Kodėl tu save prievartavai? Ne kartą, bet daug kartų, nuolat. Ar negalėjai tiesiog numoti ranka, Henrikai, nes tokių dalykų tu nemoki daryti lengva širdimi. Visada būdavo sunku, bet versdavai save tai daryti. Tos akimirkos užpildydavo tave visą, ne tik galvą, ne tik mintis, jos apimdavo ir visą kūną, tarsi būtum į kažką įmestas. Skyrėsi adrenalinas, kūne tvinksėjo kraujas, jauteisi taip, tarsi laisvai kristum, smigtum pro medžių vainikus, artėdamas prie miško paklotės. Bet tu sėdėjai ramiai. Nervų impulsai šaudė nuo ląstelės prie ląstelės, mes krentame, sakė signalas, krentame, krentame, būk pasiruošęs. Henrikas didžiuliu greičiu krito ir krito žemyn, sėdėdamas ant kėdės šaltame kambaryje, kur stovėjo telefonas. Jis nerimavo, bet prisivertė sėdėti ramiai, jį pylė prakaitas, purtė šaltis, jis laikė ranką ant telefono aparato. Laukė. Kai buvo lygiai aštuoniolika valandų ir dvidešimt viena minutė, nusprendė skambinti po pusantros minutės. Sekė rodyklės judesį. Jis kilstelėjo ragelį ir girdėjo iš apačios pratisą signalą. Vėl padėjo. Dar dvi minutės. Ne, kodėl sveiki skaičiai, pamanė, kodėl ne atsitiktinai, iš akies? Kam išvis sekti laikrodį, lyg kas nors priklausytų nuo sekundžių? Tarsi jos teigiamas atsakymas virstų neigiamu, jeigu paskambinčiau trimis sekundėmis per anksti arba trimis sekundėmis per vėlai.

Ir tada tu pasiryžai, Henrikai, surinkai numerį, užsimerkei, sulaukei signalo, dabar pas ją ima čirkšti telefonas, skambini tu.

– Alio, – atsiliepia vaikiškas balsas.

– Norėčiau kalbėti su Elisabeta, – tari tyliai, santūriai.

– Su kuo?

– Su Elisabeta. Ar galiu pakalbėti su ja?

– Taip. Tuojau.

Ragelis padedamas ir tu girdi tolimus, silpnus garsus. *Elisabeta! Telefonas*. Tada kažkur atsidaro durys: *Kas skambina? – Nežinau. Jis neprisistatė.* Paskui akimirką tylu, kol išgirsti pakeliamo ragelio traškesį.

– Alio.

Jos balsas, kai ji dar nežino, kad klausaisi tu. Nuryji seiles. Balsas skamba viltingai. Ji kažko tikisi.

– Alio, – prabyli.

– Taip? – taria ji, griežtai ir sausai kaip kontoroje. Tavo balsas sunaikino vilties gaidelę, bet tu kalbi toliau, nepasiduodi.

– Ar čia Elisabeta?

– Taip. Su kuo aš kalbu?

– Labas. Čia Henrikas.

– Henrikas?

– Taip.

– Ar aš tave pažįstu?

– Vieną dieną sėdėjau šalia tavęs autobuse.

– O?

– Taip, kai važiavome į mokyklą.

– A.

Pauzė.

– Ko tu norėjai? – po kiek laiko taria ji.

– Neatsimeni manęs?

– Atsimenu. Tu persikraustei, nes tėvas bankrutavo.

– Taip.

Pauzė.

– Klausyk... *Henrikai*. Ko tu nori? Matai, aš nelabai turiu laiko.

– Ar tu... ar dėl to, kad šį vakarą kur nors eini?

– Taip. Ir, tiesą sakant, kaip tik dabar laukiau skambučio.

Pauzė.

– Atsiprašau, – staiga suskumbi.

Tada padedi ragelį.

Štai ir viskas.

Dabar Elisabeta prarasta. Niekada nebegalėsi prie jos prisiartinti. Jos akyse buvai sumenkintas, pažemintas; tapai vienu iš tų nevykėlių, kurie kartais įsikalba, kad ji domisi *jais*, vienu iš užuojautos vertų nepažįstamųjų, paaugliškai įsimylėjusių. *Jis nevaldo savęs*, – pamano ji ir to įspūdžio nebeištaisysi, jis visam laikui prilipo prie tavęs. Viskas sugadinta, kiek žodžių tam reikėjo? Keturiasdešimt? Gal penkiasdešimt, ir Elisabeta niekada nebebus tavo. Kas nors kitas paims ją už rankos ir įsives į savo pasaulį.

Turės ją šalia!

Mintis užvaldo tave. Turėti ją šalia, turėti *ją šalia*! Galėtum pašaukti: *Elisabeta!* – ir ji ateitų, kuo tikriausia, gyva! Jos veidas, jos galva, jos krūtinė, jos nugara. Ir pilvas! Taip, jos pilvas čia ir dabar, pamanai, būtų puiku! Ir jos rankos, jos pėdos, ploni piršteliai! Viskas viename kūne. Ne tik mintyse, bet ir tikrovėje, kad galėtum ją paliesti. Kad delnu galėtum pajusti jos šilumą, piršto galiuku nubraukt ašarą nuo jos skruosto; ji liūdna, tu apkabini ją, jūs atsisėdate, ji papasakoja, kas atsitiko, nes ji viskuo nori dalytis, savo mintimis ir apmąstymais, savo potyriais ir atsiminimais iš praeities, iš vaikystės. Jos balsas ir jos akys *kambaryje*. *Ten*, pas tave. Koks džiaugsmas, pamanai, koks nepakartojamas, beprotiškas džiaugsmas tai būtų. Bet ne tau, ne čia, ne dabar. Nes tau ji prarasta. Tu turėjai penkiasdešimt žodžių, jie išnaudoti, ji nė už ką nenorės girdėti daugiau, per vėlu.

Tas pralaimėjėlis netrukus apsiavė batus, užsivilko striukę ir, išėjęs iš namų, tamsoje patraukė keliu palei upę. Krito lengva dulksna, drabužiai ir plaukai sudrėko po kelių šimtų metrų. Kaip gera, pamanė jis. Atrodė, kad oras materialus, kad priešinasi jam, akytas, kad gali jį jausti. Ir matyti. Nes gatvės žibintų šviesą siautė rūkas, jie nebešvietė į asfaltą šaltai ir preciziškai, oras slopino šviesą, silpnino ją, dabar ji vos vos tesiekė kelio dangą apačioje. Po gero kilometro neliko ir to: ten, kur siauras keliukas, apsukęs smėlio karjerą, nėrė į tarpeklį, tamsa tapo aklina. Bet jis ten buvo ėjęs tiek kartų, jog žinojo, kas jį supa, nors dabar matė tik juodumą. Kelias staigiai leidosi žemyn, apačioje sukosi vos ne šimto aštuoniasdešimt laipsnių kampu, kad aplenktų kyšulį, išsitiesinęs daugelį kilometrų ėjo upės slėniu, prieš išnykdamas miške. Per lauką, braškyno tarplysviais, Henrikas nuklampojo prie patvinusios upės. Ji greitai ir beveik be garso tamsoje plaukė pro šalį. Jis paupiu nupėdino iki tilto. Tai buvo siauras kabamasis tiltelis. Medinė danga apglitusi nuo lietaus. Jis sustojo viduryje ir persisvėrė per turėklus. Čia jis dažnai stovėdavo žiūrėdamas, kaip pro šalį teka vanduo. Jam patiko šis tiltas. Jis pastatytas tokiu pat principu kaip didieji, kurie gali kaboti virš šimto metrų pločio sąsiaurių, iškilę šimto metrų aukštyje su storais, nejudriais plieniniais lynais, kurie nuo pilono nuožulniai leidžiasi kelio link, tada, išlaikydami simetriją, dailiu puslankiu pakyla prie antrojo pilono, paskui krenta žemyn, prie inkarų didžiuliuose betono blokuose, kuriuos jis

visada vaizduodavosi kaip tilto kojas. Mat jo vaikystė prabėgo šalia kabamojo tilto. Tiesa, ne tokių matmenų, bet pakankamai didelio, jis buvo nutiestas siauriausioje Trumėjo sąsiaurio vietoje. Henrikas jo nebijojo, nors kasnakt mėgindavo jį įveikti svaigiuose sapnuose: tiltas lūždavo, atsiverdavo per vidurį ir nusviesdavo jį gelmėn, bet dieną jis jo nebijojo, veikiau gailėjo, nes jis stypso viena koja šiame krante, kita koja – aname, negalėdamas jų pakelti, negalėdamas žengti nė žingsnio, kaip įbestas. Jaučia kutenant automobilius ir negali pasikasyti. O tas, ant kurio jis stovi dabar! Tai tik miniatiūra, iki kito kranto septyni aštuoni metrai, bet principas tas pats. Nedidelės suvirintos plieninės sijos, lynai, ant kurių jos pakabintos, viskas tobulai suderinta. To nemokėjo nei senovės graikai, nei romėnai, juo labiau – viduramžiais klestėję frankai. O čia, mažame kaimiūkštyje, už keliasdešimt kilometrų nuo Norvegijos pakrantės, žmonės sugebėjo pastatyti tokį tiltą, pamanė jis. Tiesa, miniatiūrinį, bet esmė nesikeičia: tai – inžinerijos menas. Visai šalia tos vietos, kur jis stovėjo, kabojo lentelė su išgraviruotais 1932 metais. Tiltas nudažytas žaliai, jo mėgstamiausia spalva. O apačioje pro šalį sruvo vanduo.

Jis uždėjo rankas ant turėklų, pasilenkė į priekį ir įsižiūrėjo į juodą upę. Po valandėlės pamatė atplaukiant šaką, ji be garso užsikabino už kažko šalia kranto ir apsisuko, paskui, neišlaikiusi vandens spaudimo, pasileido ir išnyko rūke. Kartais ten stovėdamas jis mėtydavo pagalius, tada lažindavosi su savimi, kur jie pakeis kryptį ir bus įsukti į verpetą, kur pirmą kartą atsitrenks į krantą.

Vasarą ten beveik viskas sustingdavo, birželį upė imdavo trauktis, tarp vandens ir pievos augmenijos, žyminčios tikrąjį krantą, atsirasdavo auksinio smėlio juosta. Žiemą nuo abiejų krantų iki properšos upės viduryje driekdavosi ledas. Paspaudus šalčiams, jis suaugdavo, tada atrodydavo kaip pilkas randas baltumoje. Rudenį geriausia, pamanė jis. Tada upė pakyla iki viršaus, pro šalį didžiuliu greičiu garma purvinas, pilkšvas vanduo, kartais išsilieja iš krantų ir užtvindo lankas, tada nusiauni batus, atsiraitoji kelnes ir braidai po ledinį vandenį, vietomis pakilusį iki pusmetrio, negali atsidžiaugti žole ir braškių uogienojais apžėlusiu dugnu, oda apmiršta, tačiau braidai toliau, nes tai įvykis, kai pievos užlietos. Pradedi vaizduotis, kaip čia atrodytų, jeigu *viskas* atsidurtų po vandeniu, ne pusmetrio, bet dešimties, dvidešimties metrų gylyje. Tada gali plaukti per eglyną, slysti tarp medžių, panerti iki palapinės,

kurią iš šakų pastatė vaikai, pakilti virš kalvų, kur žiemą jie slidinėja, nusileidęs nuokalnėn, apačioje pamatai žvyrkelį, kuris kaip kaspinas vingiuoja per gamtovaizdį, po kelių energingų yrių pakimbi virš kelio, jis nuveda tave iki valčių pašiūrės, kuri stovi senos upelio vagos gale. Priplauki artyn, delnu perbrauki stogo tolį, iš viršaus atidarai šleivas duris. Ten, pačioje palubėje, plūduriuoja medinė valtelė, dar įžiūri vandens semtuvę, keletą irklų, plastmasinį bakelį, viskas spaudžiasi į sijas. Ar išleisi juos? Žinoma. Vargais negalais ištrauki valtį. Netrukus ji ima kilti. Sunkiai juda vandeniu. Tu plauki šalia, laikaisi už krašto, šniokštuoji pagaliau iškilęs. Bet tu nesustoji, vėl paneri į miško gelmę, įslysti tarp žalių šešėlių ir delnu perbrauki išvartas, patampai, bet jos nė nekrusteli, plauki toliau. Pamažu iriesi šaltu, skaidriu vandeniu tarp niūrių eglių, akmenine siena paseki iki ganyklos. Žolė pageltusi, išguldyta, bet ryški, kaip viskas skaidriame vandenyje. Skaidriame ir tykiame. Vanduo viršuje, vanduo apačioje. Aplinkui nė garso. Vienokį mišką regi vaikščiodamas po jį, kai krenta sutemos, visur nyksta šviesa ir vėsta oras, kitokį, kai jis skendi vandenyje. Tuomet šviesa pirmiausia pasitraukia iš dugno. Kamienai tebedūluoja kaip juodi bokštai, o dugno nebėra, ten – tiršta, aklina tamsa. Paskui šviesos lieka mažiau ir mažiau. Tamsa kyla. Galiausiai tik pačiame vandens paviršiuje dar gali įžiūrėti kažką šviesuojant. Visa kita juoda.

Šakos pinasi tau tarp pėdų. Nusisegi nuo diržo žibintuvėlį. Įsitveri į akmeninę tvorą, srovė tave neša į šoną, bet tu laikaisi, apgniauži akmenį, jis taip maloniai apvalėja delne, taip gražiai spindi šviesoje. Suduodi juo į uolą. Akmuo kaukšteli, bet trenksmas nuo niekur neatšoka kaip paprastai, neatsimuša į kalną anapus ir negrįžta atgal kaip anksčiau. Čia garsas prislopęs, duslus, ir tu nusivylęs nusviedi akmenį. Jis pamažu nurieda tolyn, kaukšt kaukšt šviesos kūgyje, tarsi būtų tau surengęs vaidinimą. Kaukšinti akmens kelionė dugnan. Paskui – tyla. Viskas juoda, ramu. Tu plauki pasroviui. Tave pradeda imti baimė, čia, dugne, nelabai jauku, pamanai, viskas negyva ir šalta. Taigi padarai keletą grybšnių, priešais save ištiestoje rankoje laikydamas žibintuvėlį, plauki žemai, jausdamas minkštą spyglių ir lapų dangą braukiant per krūtinę. Tamsoje šmėseliuojanti šviesa, šaltas vanduo, kurį tarsi stumi už savęs, nuolat kildamas aukštyn. Visą laiką judi pažemiui, stačiu šlaitu pasieki miškelį ant kalvos viršūnės. Galiausiai dar keli metrai palei žemės pylimą, ir suardai vandens paviršių sulig keliu, einančiu pro tą vietą, kur tu užaugai.

Matai namą, languose dega šviesos.

Atsiremi rankomis į asfaltą ir iškeli liemenį, ištrauki iš vandens vieną koją, paskui kitą, varvantis stovi ant kelio.

Reikia būti atsargiam, pamanai, įsėlinti nepastebėtam.

Bet tą rudenį dorai nelijo. Vandens lygis beviltiškai žemas, nėra į ką žiūrėti, po kelių minučių jis žengia tiltu toliau, kad pagrindiniu keliu grįžtų namo. Vietovė, kuria jis eina, jam nieko nereiškia, nepalieka jame jokių pėdsakų, tai ne tas gamtovaizdis, kurį jis vėliau prisimins su grauduliu, tuo laimės ir liūdesio mišiniu, kurį mums pažadina vietos atsiminimai. Be abejo, jis patirdavo savotiškų apreiškimų, kurie išlieka visam gyvenimui, kad ir tas vakaras, kai jis su dviem draugais brido per pievą dvaro pašonėje; tai, ką jis tada išgyveno, šildys jį daug metų. Vasara tik prasidėjusi, naktis šviesi, jie eina per laukus, uosdami žolės, prie namo žydinčios ievos, alyvų ir vaismedžių kvapus. Rasota žolė, balta namo siena, boluojanti melsvoje prietemoje, upės šniokštimas. Jie pasiekia ją žemiau sraunumų, šalia uolėtos, nuožulnios progumos. Tuoj pat pajunta upės drėgmę. Prieina arčiau. Šniokšianti srovė tolygiai teka pro šal. Jis atsitūpia ant kranto. Nuostabi akimirka. Nuostabi naktis, padūmavusi vasaros prietema, kai nuo upės kylantis šaltas oras kažką atveria tavyje.

To jis niekada nepamirš.

Bet tai mistika, religija – ne nostalgija. Tai vietovaizdis, kurio jis niekuomet nesiilgės. Nuvykęs ten nesijaustų grįžęs namo. Jis tiesiog išėjo pasivaikščioti, kaip dažną šeštadienio vakarą prieš tai. Ir kaip daugybę kartų anksčiau svajoja, kada pagaliau galės iš ten išsikelti. Ne dėl to, kad baisiai nepatiktų ten gyventi, ne dėl to, kad jaustųsi svetimas – tiesiog persikeldamas kitur galėtų pakeisti save radikaliau, nei leidžia toji vieta. Jis svajoja išvažiuoti, svajoja tapti kitoks. Nepakanka vienos kitos naujos detalės, naujų drabužių ir šukuosenos, vien išorinio perėjimo nuo devintojo dešimtmečio į dešimtąjį, kiekvienas jį vis tiek nepastebimai įveiks – jis nori atnaujinti visą repertuarą. Nori manyti, ko dabar nemano, sakyti, ko dabar nesako, galvoti, ko dabar negalvoja, skaityti visai kitas knygas ir klausyti visai kitos muzikos. Bet ne atsitiktinai. Būtent – ne atsitiktinai kaip dabar, bet planingai. Kad atskiros dalys sudarytų visumą. Kad klausoma muzika galėtų ką nors pasakyti apie jo asmenybę, o tai, ką sako muzika, sutaptų su tuo, apie ką byloja jo

drabužiai ir pažiūros. Tą atsitiktinę asmenybę, priklausančią jam, Henrikui-16, turės pakeisti nauja asmenybė, Henrikas-18, ir tai gali įvykti tik naujoje vietoje, kur niekas, arba beveik niekas, nežino, kas jis yra arba buvo.

Taigi reikia palaukti. O laukdamas jis kuria planus. Tokia Henriko taktika, taip Henrikas nustumia į šalį nemalonias mintis. Elisabeta? Taip, jis pametęs galvą. Beviltiškai. To nenuslėpsi, mano jis. Bet po trejų metų tai atrodys nereikšminga, kaip smulkmena, mintis, retkarčiais sušmėžuojanti galvoje, bet neturinti jokios įtakos jo naujam gyvenimui. Ten Elisabetai neliks vietos. Ten Elisabeta nieko nereikš. Ten bus kitų žmonių, kitų merginų, kitų minčių. Jis turės kitų pomėgių, vaikščios kitomis gatvėmis, klausysis kitos muzikos, skaitys kitas knygas. Šlaps nuo kito lietaus, sėdės kitose kavinėse, žiūrės į kitus veidus. Ir ilgainiui sukaups kitų atsiminimų, tarp kurių Elisabetos vaizdas bus tik vienas iš daugelio, praradęs reikšmę ir galią.

Taip mąstė Henrikas pėdindamas paupiu tą ūkanotą ir lietingą rudens vakarą, toje vietovėje, į kurią jie atsikėlė prieš dvejus metus. Jis vėl perėjo į kitą upės pusę, šįkart – solidžiu betoniniu tiltu, kuris, kitaip nei liaunas kabamasis tiltelis, buvo skirtas bet kokioms transporto priemonėms, taip pat ir vilkikams, važiuojantiems į fabriką. Šalia tilto šniokštė krioklys, sustojęs ir pasilenkęs į priekį būtų galėjęs jį pamatyti. Bet jis nesustojo. Sukoręs beveik dešimt kilometrų, buvo permirkęs, pavargęs ir norėjo namo. Ėjo iš gėdos sukandęs dantis. Ar pralaimėjėlis, dyrinantis lietuje po pralaimėjimo valandos, galėjo galvoti apie ką nors daugiau nei savo pralaimėjimą, ką nors kitą nei Elisabetą? Mulkis mulkis mulkis. Ką ji turėjo pamanyti. Tu kvailys, Henrikai, tikras idiotas, kur tavo protas? Tokios mintys dilgčiojo galvoje – mulkis, mulkis, mulkis – ir visose erzinamai, gal net niekinamai, šypsojo Elisabeta. Ji linksminasi kažkur mieste, su savo draugais, galbūt pasakoja apie jį. *Neatspėsit, kas man šiandien paskambino...* O, NE! Mulkis, mulkis, mulkis. *Didesnio keistuolio nesu mačiusi.* Ne ne ne ne ne ne. *„Loidas Koulas!“ – metė staiga. Nei iš šio, nei iš to.* Aaaa. *Loidas Koulas? – Aha, taip ir pasakė.* „Ne ne ne ne NE!“ – kalė jo galvoje, jis ėjo greitai, nekantraudamas, troško grįžti į savo kambarį, pasileisti muziką, gal ką nors paskaityti, pamiršti, pamiršti. Greitai, nekantraudamas įveikė paskutinę nuokalnę ir nusprendė sutrumpinti kelią, palypėdamas šlaitu, užuot sekęs kelio vingį kaip paprastai.

Aukštyn palei upelio vagą. Tamsoje skintis kelią pro krūmus ir šakas, slidinėti ant šlapios žolės, užkliūti už šaknies ir suklupti, atsiremti delnais į žemę, pajusti tarp pirštų ištrykštant purvą, šaltą ir bjaurų, tada išvysti nuo langų sklindančią šviesą, užlipti ant apmūryto, terasą primenančio žemės lopelio ir nuskubėti namo link, iki kurio trisdešimt metrų.

Kai Henrikas priartėja prie tankių alyvų, atsidaro laukujės durys, jis sustoja. Pamato šviesos srautą. Jo tėvas, uždėjęs delną ant durų rankenos, žvelgia į tamsą. Tu stebi jį pro krūmus, Henrikai, jis įsispiria į batus, išeina į kiemą, žengia tavęs link. Tavo tėvas. Dabar vėlu. Jei apsisuksi ir bėgsi tolyn, jis įžiūrės tamsoje judesį, pašauks tave.

Tau nieko daugiau nelieka, tik stypsoti vietoje, visiškai ramiai, tikėtis, kad tavęs nepastebės.

Niūniuodamas kažkokią melodiją, jis žengia per kiemą ir sustoja kitapus krūmų. Per pusmetrį nuo tavęs. Tu girdi jo alsavimą ir matai tamsoje boluojantį veidą. Jo akys įsminga į tašką virš tavo galvos. Tu nejudi. Jis tyliai niūniuoja, pasuka galvą, rankos grabalioja praskiepą. Atsega užtrauktuką. Tu girdi, kaip iš jo krūtinės ląstos per nosį šnypšdamas eina oras, batų žliugsėjimą, kai jis praskečia kojas. Užtrauktuko čirkštelėjimą. Tu nejudi. Jeigu ištiestum ranką, galėtum paliesti jį, savo tėvą, pasiekti jo žastą, prie savo odos pajusti megztinio vilną. Galėtum paglostyti jam skruostą, pirštais perbraukti raukšlelių voratinklį, piršto galiuku palytėti maišelį po akimi. Tu gali jį paliesti. Jis stovi per pusmetrį nuo tavęs.

Bet tu jo nelieti. Stovi nejudėdamas, stengiesi neišleisti nė garso. Viskas tavyje sustingsta. Jo žvilgsnis pakyla, ir jis atsidūsta. Tą pačią akimirką čiurkšlė pasiekia žemę tarp jūsų. Jis atsidūsta, ir jo šlapimas ima sruventi tavo batų link. Balutė plečiasi, artėja prie tavęs. Bet tu stovi. Nieko daugiau tau nelieka. Tu stovi už krūmų, per pusmetrį nuo vyro, čiurinančio tamsoje. Žiūri į žemę, nedrįsdamas net mirktelėti.

Apie ką tu galvoji?

Ką čia labai galvosi. Galbūt skaičiuoji sekundes, kol šlapimas pleška ant žemės priešais. Tu stovi padelbęs akis ir skaičiuoji sekundes, jis tuoj baigs, jis tuoj nueis, guodi save, tu stovi nudelbęs akis, nenori būti ten pat, kur ir jis. Kai stebeiliji į žemę ir jo nematai, įstengi nukreipti mintis kitur, junti šniokščiantį lietų, lašus, kurie kaupiasi ant lapų ir varva žemyn, kai papučia vėjas, ir visiškai juodą žemę, savo įbestas kojas, savo

nejudrų kūną, ir tai yra viskas, pamanai. Tai, ką matau, yra viskas, kas čia yra, pamanai. Juodas purvas, kreivos susipynusios šakos, tavo kojos. Ir lietus.

Tu pakeli žvilgsnį. Tavo akys pažvelgia tiesiai jam į akis. Jis spokso į tave. Per krūmus, už kurių slepiesi, žiūri tiesiai į tavo akis. Bet jo veidu nenuslysta joks atpažinimo ženklas. Jis paspokso į tave, tada užverčia žvilgsnį į dangų, kol segasi užtrauktuką. Paskui grįžta atgal, tu girdi jį niūniuojant ir matai užsidarant duris.

Turėjai ten likti, kai jis žengė į tave, nes buvo per vėlu atsitraukti, dėl tos pačios priežasties turi ten dar kurį laiką pabūti, Henrikai, palaukti, kol jis įeis į svetainę, atsisės į fotelį, paskui duoti jam dar valandėlę ir tik tada įeiti vidun. Tegu praeina kiek laiko tarp jo žvilgsnio į tave čia ir jo žvilgsnio į tave ten, ir galbūt viskas bus gerai, galbūt jis nesupras.

Pliaupiant lietui, nejudėdamas pastovi dar porą minučių, tada įslenki vidun. Prieškambaryje tyliai nusiauni batus, įsmunki į vonią ir užsirakini. Akinamai švari šviesa. Tu atsuki dušą, nusirengi, subruki drabužius į skalbinių pintinę, atstumi dušo kabinos duris ir ant šalto kūno pajunti šiltą vandens srovę. Tu atsiremi į sieną, prispaudi nugarą prie sienos, vanduo pleška ir pleška ant tavęs. Sienos plytelėmis pamažu nuslysti žemyn, kol atsisėdi ant grindų, nugara į sieną, nuogas, po pleškančiu vandeniu. Kambarys prisipildo garų. Tada tau dingteli, kad viskas čia per lygu, per daug migdo; monotonijos, tolygaus dušo purškimo, nestelbia joks garsas, todėl tu išsižioji ir išgirsti savo tylų riksmą *aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa*, žinoma, jis nepadeda, monotonija niekur nedingsta, tu staigiai pašoki ant kojų ir imi praustis, išsimuilini visą kūną smarkiais judesiais, ne lygiais, bet staigiais mostais muilini kūną, kai į duris pabeldžia, garsiai ir kietai.

– Henrikai! – pašaukia tavo tėvas.

– Aš duše, ko reikia? – atsiliepi.

– Henrikai!

– Aš prausiuosi!

– Henrikai!

– Aš prausiuosi, po velniais! – surinki.

– Ką sakei?

– AŠ PRAUSIUOSI, PO VELNIAIS, AR NEGIRDI! – pratrūksti.

Tyla.

Bet tu žinai, kad jis tebestovi už durų.

– Tuoj pat išeik iš ten, – paliepia tavo tėvas. Nebe taip garsiai.

– Kas tau pasidarė? – pasakai, taip pat tyliau.

– Ką?

– KAS, PO VELNIAIS, TAU PASIDARĖ!

Durų rankena kelis kartus pakyla ir nusileidžia. Tada vėl ramu. Staiga nebepakenti vandens, pasidaro nepakenčiama stovėti po dušu, bet ir išjungęs dušą nepasijausi geriau, nes tyla po monotonijos tokia pat nemaloni. Taigi tu išlipi iš dušo, bet palieki atsuktą vandenį. Dabar jis nieko neskalauja, teka tiesiai į angą, litras po litro, o tu pasilenki prie praustuvės ir delnu nuvalai aprasojusį veidrodį, kraštelį, kuriame išryškėja tavo veidas, paskui vėl apsiblausia nuo garų. Šįkart jo nevalai, nes už durų išgirdęs brazdesį skubiai stveri rankšluostį, staigiai nusišluostai ir užsitempi kelnes. Nežinia kodėl įsikalei, kad jis neturi matyti tavęs nuogo. Dabar jis stovi prie durų, kažką įkiša į rakto skylutę. Turbūt atsuktuvą.

Vanduo tau už nugaros toliau pleška. Duryse priešais tave kažkas krapštoma, sukinėjama. Metalas kaukši į metalą. Raktas barkšteli ant grindų. Jis ištraukia atsuktuvą, ir tu girdi, kaip įkišamas ir pasukamas kitas raktas, rankena nusileidžia, durys atsidaro.

Jis vonioje.

Jis stovi priešais tave.

Judu žiūrite vienas į kitą, tu nusprendi atremti jo žvilgsnį.

Dėdamasis nustebęs, purtai galvą.

– Kas tau pasidarė, tėti? Kas tau užėjo?

Bet tu žliumbi, ir tai nukenksmina tavo žodžius, tu girdi, kad tavo balsas verksmingas, jis pastebi tavo ašaras ir kiaurai permato tai, ką sakai, tavo apsimestinį galvos kratymą, tavo klausimą.

– Man viskas gerai, Henrikai, – ramiai patikina jis, nes mato, kad pranašesnis. – Išlįsk iš čia.

Tu papurtai galvą.

– Henrikai. Nėra reikalo spyriotis.

– Yra.

– Vadinasi, lieki čia, – taria jis ir atsitūpęs pakelia raktą.

– Taip.

– Ką gi. Gal paaiškinsi kodėl? Ką čia veiksi?

– Aš prausiuosi.

Jis atsistoja nužvelgdamas tave taip, kad tu suprastum, jog jam žinomas tavo drovumas.

– Mat kaip. Kiek tau dabar metų?

– EIK PO VELNIŲ, – sušunki ir iš visų jėgų smogi kumščiu į duris, jis žengia atatupstas, tu užstumi duris, įrėmęs petį užguli visu kūnu, jis spaudžia tave, jis nenori išeiti, nenori, bet tavo pyktis smarkesnis, jam nieko daugiau nelieka, tik pasitraukti, tu išstumi jį lauk, ir durys su trenksmu užsidaro. Tu stovi praskėstomis kojomis, nugara į duris, jei kartais jis bandytų įeiti. Jis nebando. Tik užrakina duris ir nueina.

Tu išjungi dušą. Tada nusiprausi burną šaltu vandeniu, kruopščiai nusišluostai frotiniu rankšluosčiu, pakabini jį atgal ir atsisėdi ant grindų. *Kas man yra*, – pamanai. Kodėl reikėjo apsižliumbti, kodėl negaliu susilaikyti neašarojęs, kas yra? Man šešiolika, o nesugebu niekinti savo tėvo, nepaleisdamas dūdos, nesugebu pakelti prieš jį balso, kad šis nedrebėtų, daugybę kartų esi taip mąstęs, žinai, kad turi surasti kitų būdų atsigriebti. Kokia prasmė jį mušti, jei mušdamas žliumbiu, pamanai, kokia prasmė lieti ant jo savo panieką, jei balsas trūkinėja, nėra jokios prasmės. Kad tai turėtų kokį nors poveikį, tu turi būti šaltas. Turi būti šaltas ir greitas kaip žaibas. Taiklus, kietas kirtis. Ne. Jokių kirčių. Jokio kumščiavimo į pilvą ar veidą, tai pernelyg silpnadvasiška. Tu turi suimti jį už plaukų, už sprando ir atsivėdėjęs skelti jo galvą į praustuvės kraštą. Tada patraukti aukštyn ir trenkti dar kartą. Nuo smūgio į praustuvės kraštą skyla jo skruostikaulis. Viskas tikslu. Į praustuvės porcelianą knežinami kūno kaulai. Kraujas bėga iš burnos, srovele teka iš ausies. Toliau – dantys. Taip. Skeli žandikaulį į kriauklės kraštą ir dantys išbyra, barkšt barkšt į porcelianą ir su krauju pranyksta kanalizacijos angoje. *Dabar gana? Ką? Dabar gana? Nori dar?* – šniokštuoji, nesustodamas varai toliau, daužai ir daužai tą galvą į praustuvę, į sieną, į veidrodį, kol nieko nebelieka, kol jo smegenys išeina iš rikiuotės ir kūnui ima siųsti iškreiptus, nesuprantamus signalus, tėčio raumenys mėšlungiškai tirta, raumuo tirta šlaunyse, pilve ir kakle, nors jis negyvas, tie raumenys tirta, tarsi gyventų toliau, prieš jo valią, nevaldomi.

Dabar gana.

O tada? Kas toliau?

Tada tereikia išeiti.

Taip tu galvoji, krečiamas šalčio ir bloguojantis, vis labiau niekindamas save, nes suvoki, kad niekada nepajėgtum taip pasielgti, kad visada būsi nuveiktas to, kas pranoksta tavo valią. Ją įsivaizduoji kaip stygą minkštoje masėje. Nors styga ten yra, ji pernelyg maža ir plona, tave

užgožia ta masė, tu imi ašaroti, kai turi pakelti balsą, akis aptraukia migla, kai reikia ryškumo. Ašaros kyla iš to minkštimo. O jis toks ramus, kai aš ištyžtu, pamanai. Jo kitokia stiprybė. Ne tokia kaip tavo. Tavyje viskas juda, maišosi, nenustygsta vietoje, ties krūtine kažkas atsiskiria ir ima kilti aukštyn, tu bejėgis. Paskui ima leistis. Leidžiasi ir kraujas, iš visų galūnių ir organų suteka į pilvą.

Kažkas persiverčia tavyje. Rodos, esi sklidinas kraujo. Jis teka, tvinksi, pulsuoja. Tirštas, metalo skonio. Raudonas, rausvas kraujas ir tamsesnis, beveik juodas kraujas. Tu sklidinas. Kraujas tik ką veržliai sruvo gyslomis, dabar kūnas nusiramina, kraujas teka žemyn, tu atsistoji. Įkiši smilių į gerklę. Iš pradžių tik kutenimas, paskui pilvo raumenys refleksiškai susitraukia ir skrandžio turinys švirkšteli viršun, į gerklę, tu išsižioji ir viskas išteka, pliūkšteli į klozetą. Nuo šleikštaus skrandžio rūgšties dvoko raumuo vėl susitraukia, bet ten nieko nebėra, tik skystis. Apsikabini šaltą klozetą. Dabar tu ramus ir blaivas. Žvėriūkštis savo darbą atliko, tu išsivalęs.

Žinojai, kad sėdėdamas svetainėje jis galvojo apie tave, užrakintą vonioje. Suprato klydęs. Galbūt jau gailėjosi. Svarstė, ką jam daryti. Jis turėjo atrakinti, turėjo tave išleisti. Tačiau tai reikštų pralaimėjimą. Todėl jis neskubėjo. Niekas dabar nebūtų jo privertęs atrakinti durų ir tave išleisti, nes taip jis prisipažintų klydęs. Kita vertus, negalėjo kaži kiek tavęs ten laikyti. Gal valandą, taip, tiek jis sugebėtų. Ir dvi. Trys valandos jam taip pat nieko nereikštų. Bet ne visą naktį. Tiek jis nedrįstų manęs laikyti. Kuo daugiau praeis laiko, tuo didesnis pralaimėjimas. Atrakinti duris iš ryto būtų neįmanoma, to jis negalėjo sau leisti. *Jis pakliuvo į spąstus*, – pamanei ir vėl atsisėdai ant grindų drėgnoje, prigaravusioje vonioje vieną 1986 metų rudens šeštadienio vakarą, žinojai, kad jis užspeitė save į kampą. Jis negalėjo atrakinti ir negalėjo laikyti tave užrakinęs. Ir žinojai, kad apie tai jis dabar galvojo, sėdėjo kambaryje ir galvojo apie tave, neišmanydamas, ką jam daryti. O gal apie tai visai negalvojo. Gal klausėsi muzikos, gal buvo įsigilinęs į vieną iš savo knygų, gal puikiai žinojo, ką jam daryti, ir dabar tik laukė. Skaitė, retkarčiais pakeldamas akis nuo knygos, perversdamas puslapius. Gurkšnojo vyną. Tada vėl prisiminė. *Henrikas.*

Tau dingtelėjo, kad niekada anksčiau apie tai nesusimąstei. Kas tu jam esi. Ką jis galvoja, kai galvoja apie tave. Ką jis gali galvoti! *Mano*

sūnus Henrikas. Dažnai jį užrakinu, man gėda, bet taip jau yra. Ne, ne, ne. Trumpiau. Problema? Ne, ne problema. Kažkas, kas yra. Taip. Kažkas, kas yra. Jo dalis. Kurios jis neturi? Ar jis galėtų taip galvoti? Apie tokius dalykus negalvojama, jie yra, ir tiek. Tai ir ne jausmas. Tai gali sukelti jausmus, bet yra kas kita. Kažkas nekintamo. Bet ne mintys. Tada kas tai yra? *Aš esu jo dalis*, – vėl pamanei ir nusišypsojai.

Ar aš šypsojausi?

Matyt, kad taip. Tą vakarą, prieš tiek metų, sėdėjau ant vonios grindų, burnoje jusdamas šleikštų vėmalų skonį, ir šypsojausi. Argi taip keista? Mintis, kad esu jo dalis, dabar atrodo ne mažiau keista. Kad jis kaip nors susijęs su manimi. Kad buvo pora, pasiryžusi manimi rūpintis. Haraldas ir Ingrida. Dvidešimt trejų ir dvidešimt penkerių. Tada jie paėmė mane ant rankų. Nešiojo tą nepažįstamą, tik ką gimusį žmogų. Mylavo. Tavo vardas bus Henrikas. Mūsų mažas berniukas. *Henrikai, oi, Henrikai, ką tu padarei.*

Pabėgti nuo jų negali, kad ir kaip stengtumeis. Visų pirma neleidžia genai: mano gebėjimų ribos nepraplečiamos, ir ne aš jas nubrėžiau. Savo gebėjimų ribas. Ir atsiminimai man yra duoti. Bendri mūsų atsiminimai. Namas, kambariai. Tai, kas ten vyko kiekvieną dieną. Atostogos. Tėčio atsiminimai apie mane, mano atsiminimai apie tėtį. Ką jie jam reiškia? Ar kada nors jis prisimena tuos kartu praleistus vakarus? *Koks buvau jo akyse?*

Esu. Esu. Svarbiausia, koks esu.

Ar jis galvoja apie praeitį. Apie tą vakarą, kai buvome vieni namie, kai taip ilgai tūnojau vonioje, o jis skaitė svetainėje. Galbūt jis manė, kad jo verksnys sūnus trankys duris ir norės jį prisivilioti, gal dėl to pasileido muziką. Vos vos ją girdėjau. Vadinasi, jis nemanė greitai atrakinti. Nes negalėjo. O kaip aš, turėjau ten sėdėti? Nuolankiai sėdėti ir laukti, kol ateis mano dangiškasis tėvas ir mane išvaduos?

Pritraukiau prie savęs kojas, apsikabinau kelius ir padėjau skruostą. Taip ir darysiu, pamaniau, lauksiu. Galiausiai jis turės ateiti ir prisipažinti klydęs. Kas ką įveiks. Mano valia prieš jo valią. Galiu čia išsėdėti nors iki ryto, pamaniau, tai visai nesunku. Turbūt tuoj dešimta valanda. Netrukus galėsiu miegoti. Atsigulsiu čia, ant vonios grindų, tamsoje, pasitiesiu keletą rankšluosčių, bus gerai. O tada jis ateis ir ras mane miegantį ant vonios grindų, nes pats mane čia užrakino, ir man atrodė, kad jam tai tinkama bausmė. Todėl atsikėliau, susiradau keletą rank-

šluosčių, dviem sluoksniais pasitiesiau juos ant grindų, todėl užgesinau šviesą ir atsiguliau ant pilvo, užsiklodamas keliais rankšluosčiais, todėl užsimerkiau. Kad nubausčiau savo tėvą. Pamatęs mane taip miegant, jis turėjo suvokti savo klaidą ir galbūt imti gailėtis.

Tavo planas nebuvo labai vykęs, Henrikai, nes kas padaryta, tas padaryta, kas iš to, net jeigu jis imtų gailėtis. Niekas nepasikeistų. Manai, viskas taip paprasta? Manai, mažutės juokingos pergalės kaip ši gali kur nors nuvesti? Nori gulėti visą naktį, jausdamas dubenkaulį spaudžiantis į kietas grindis? Netrukus čia atvės, netrukus imsi stirti po tuo palaikiu užklotu ir pamažu visas tavo mintis užnuodys apgailėtina tavo padėtis, niekur nebegalėsi pabėgti, net gražiosios mintys, tos, kurios paprastai guodžia, bus paženklintos tuo pačiu vonios kambario ženklu, net jos taps juokingos ir menkos. Taip bus, Henrikai, jei toliau ten tįsosi, viskas ims atrodyti beprasmiška, ypač kai suvoksi, jog iš tikrųjų tai bausmė, skirta tavo tėvo, kuris lyg niekur nieko sėdi svetainėje ir klausosi muzikos.

Laimei, veikiai tai supratau – kelias minutes ištįsojęs tamsoje ant vonios grindų, pašokau ant kojų ir uždegiau šviesą. Juk ten buvo langas, tiesa, ankštokas, bet pakankamo dydžio, kad galėčiau išsirangyti lauk, taigi iškišau pro jį galvą ir, remdamasis delnais, išstūmiau liemenį, kojos liko viduje, kybodamas jutau rėmą spaudžiant pilvą, tada rangiausi toliau, kol staiga, netekęs atramos, plumptelėjau ant žemės. Skausmas alkūnėje persmelkė visą kūną, bet aš tuoj pat atsistojau, nusivaliau žemėtą ranką ir apėjau aplink namą. Širdis tankiai plastėjo. Atsargiai patraukiau laukujes duris. Jos buvo neužrakintos, įsėlinau vidun. Stabtelėjau prie svetainės, ten buvo tėvas. Pamaniau, gal įeiti ir palinkėti jam labos nakties. *Tai labanakt, tėti*, – galėčiau pasakyti, – *saldžių sapnų*. Tada atsukčiau jam nugarą ir palikčiau vieną su savo gėda.

Bet nenorėjau. O gal nedrįsau. Šiaip ar taip, nuėjau tiesiai į savo kambarį miegoti. Lipdamas laiptais, smarkiai trepsėjau, kad jis suprastų, jog ištrūkau ir jo problemėlė išspręsta.

Kitą rytą mane pažadino tolimas garažo durų trinktelėjimas. Dar neišsibudinęs išgirdau užvedamą automobilį. Miegas tebebuvo apgaubęs mano sąmonę. Tas garsas man nieko nereiškė. Snausdamas nulydėjau ūžesį keliuku, aplink namą. Tik tada suvokiau, kas čia buvo. Kai garsas išnyko kažkur anapus, atsisėdau lovoje ir pajutau didelį palengvėjimą: aš

vienas. Norėdamas išnaudoti laiką, atsikėliau, apsirengiau ir nuėjau pusryčiauti.

Mama tais metais studijavo Bergene. Vieni du gyvenome antras mėnuo. Jau kuris laikas tėvas taip dingdavo. Paimdavo automobilį ir, netaręs nė žodžio, išvažiuodavo. Kartais sugrįždavo tik kitą dieną, kai kada – po kelių valandų. Nekvaršinau sau galvos dėl to, ką jis veikia. Man užteko žinoti, kad jis kažkur kelyje, savo mašinoje.

Prieš pusryčius patikrinau vonios duris. Jos buvo atrakintos. Iš pašto dėžės atsinešiau laikraštį, skaitinėjau, klausiausi plokštelių ir sėdėjau ant laiptų prie durų į sodą, kai mano tėvas važiavo automobiliu kažkur tenai. Gilyn į sausumą, galvojau, ir greitai, nes jis turi savyje tiek pykčio, kad negali važiuoti lėtai, tai prieštarauja kažkam jame. Jis turi važiuoti greitai. Įniršio greitis. Jeigu jis sutinka automobilį, kuris važiuoja lėtai, jis tuoj pat privažiuoja prie pat jo, tarsi išreikšdamas savo panieką, arba grasinimą, tada sulėtina greitį ir leidžia lėtajam automobiliui nutolti, įsuka į priešingą eismo juostą ir įjungia didesnę pavarą, jam patinka, nes greitis didėja, jis važiuoja greičiau ir greičiau, o paskui pasuka vairą ir šmurkšteli priešais pat lėtąjį automobilį, kuris paskui paliekamas užpakalyje, vis toliau ir toliau užpakalyje, jis greitėja, vieną ranką laiko ant vairo, kita uždėta ant svirties, visada pasiruošusi. Automobilis atkartoja juodos trasos posūkius, tarsi judėtų bėgiais. Ilgi, švelnūs posūkiai. Ant kapoto blykčioja saulės atspindžiai. *Apie ką ten galvoji.* Ar tai kaip skausmas galvoje, nuolatinis gėlimas, ar taip, galvojau, kraujas tvinksi tavo galvoje, ir tai niekada nepraeina, ar tai tave varo, ar dėl to visą laiką turi ką nors palikti, nes pats esi apimtas skausmo, pripildytas to tvinksinčio kraujo, net kai vairuoji ir esi vienas, ar taip? Ar taip? Staigūs pabėgimai, greitis, ar tai dėl to, kad kas nors tapo nepakeliama?

– Miauuu!

Mefista stovi ant vejos ir stebi mane. Geltonos akys primerktos nuo ryškios saulės.

– Eikš pas mane! – pakviečiu, nesulaikydamas šypsenos.

Katė atitipena minkštais žingsneliais, užšoka ant laiptų ir ima glaustytis prie manęs. Juodas kailis įšilęs. Vėl atsilošiu, ji užlipa man ant krūtinės. Letenėlės minko mane, nagai išleisti, duria, aš juokiuosi, tapšnoju ją. Ji murkia ir murkia.

Mefista – draugiška katė. Dalį grobio ji dažnai atitempia prie namo slenksčio, kaip savo įnašą į šeimos ūkį. Nugalabytų paukštelių, leisgy-

vių pelių, kruvinų voverių. Peles ji visada palieka gyvas, kad prieš sudorodami jas šeimininkai patys galėtų su jomis pažaisti.

Gyvenimu negalėtum skųstis. Ilgi žygiai miške, pasalos brūzgynuose, žaibiškos atakos prieš smulkius žvėrelius, nustėrusius iš baimės. Tu tysai ant žvyro, kaitinant pavasario saulei, voliodamasi jauti, kaip gurgždantis žvyras trinasi į tavo ilgo kailio veltenas. Kiek įkabindama skuodi miško keliuku šiltą vidurvasarį. Atsargiai stypini per sniego plutą žiemos naktį, susirietusi į kamuoliuką guli ant automobilio kapoto ir jauti, kaip kūnu plinta auštančio variklio šiluma, o kailis vis labiau šlampa nuo lietaus, krintančio vieną rudens dieną. Užuodi dvelktelint šviežios žuvies kvapą, kai guli nieko nesitikėdama, atsikeli ir nubindzeni į virtuvę, meilikaudama glaustaisi apie kojas, ore sugauni odos skiautelę, murki, murki ir murki.

– Ar gerai gyveni, kate?

Ji ilgai spokso į mane siaurais geltonais plyšeliais. Tada padeda man ant krūtinės galvą ir užsimerkia.

Prieš pusmetį ji buvo užpuolusi angį, gerai pamenu: keletą dienų išgulėjęs lovoje su temperatūra, vieną rytą atsikėliau, nuėjau prie lango ir įsižiūrėjau į pamiškę. Buvau vienas namie, aplinkui nė garso. Kambarys skendėjo saulės šviesoje. Man rodės, kad tokiomis pavasario dienomis namas apsnūdęs, abejingas viskam, kas jame vyksta. Judesiai be kontūrų. Gulinėji ant sofos, skaitai laikraštį, sėdi ant palangės ir klausaisi paukščių čiulbėjimo, lyg snausdamas, nes tokiomis dienomis niekas neišsiskiria iš visumos, viskas tarsi susilieję. Jeigu mėgini numigti arba virtuvėje išsikepi kiaušinį, taip pat esi visumos dalis, saulės šviesa tvindo kambarius, visur tyku ramu. Kitokios būna valandos po liūties. Tada kambariai laukia tavęs. Tavo judesiai skrodžia juos kiaurai, o pažvelgęs pro langą, matai ryškią medžių žalumą, įgavusią kažko grėsmingo, šalto ir aštraus. Akį duria kažkieno paliktas raudonas plastmasinis kibiras ir baltas suoliukas po langu, laukiantis, pamanai.

Iš pradžių pamačiau tik Mefistą. Ji stovėjo sustingusi ir spoksojo į žemę priešais save, budriai, kažkam grėsė žaibiškas susidorojimas. Galva pamažu pasislinko į šoną. Ji sekė kažką akimis. Žengė keletą žingsnelių iš paskos. Pastebėjau ir auką. Angis. Ji šliaužė per žolę. Mane nukrėtė šiurpas. Tačiau nesitraukiau nuo lango. Nes Mefista vėl sustojo. Katė ir gyvatė ilgai stebeilijo viena į kitą, nejudėdamos. Tada angis puo-

lė. Greitai išsirietė, vienu ilgu judesiu pakeldama ir atlošdama galvą, ir metėsi į katę. Mefista nieko nelaukusi žaismingai stryktelėjo į šalį ir lemiamu momentu atsidūrė už gyvatės. Suleido nagus į slidų kūną ir įsikando sprandą. Gyvatė rangėsi ir spurdėjo, bet veltui, jos kirčiai nesiekė tikslo. Mefista palaukė, kol gyvatė nurimo. Tada paleido ją ir šoktelėjo į šoną.

Angis nebepuolė. Katė spoksojo į ją. Priėjusi pauostė. Roplys nejudėjo. Katė kepštelėjo letena. Gyvatė tįsojo, kaip tįsojusi.

Pabarškinau į langą. Išgirdusi garsą, katė pasuko galvą. Pakėliau nykštį į viršų. Ji įsikando gyvatę ir išdidžiai atitipeno prie namo. Laukujės durys buvo atidarytos. Ji įnešė angį į virtuvę, kaip ir kitą savo grobį, jei tik rasdavo atidarytas duris, visai logiška: *čia jie valgo.*

Gyvatės man sapnuodavosi. Baltos ir storos jos įšliaužia į mano kambarį, šnypšdamos rangosi ant grindų – košmaras, aš guliu lovoje ir rėkiu. Jos apninka mane, aš mėginu jas nusipurtyti, nuspirti, bet jų per daug, turiu sprukti, numetu antklodę ant grindų ir puolu iš kambario, uždarau duris ir taip pabundu: kalančia širdimi, šlapia nuo prakaito krūtine, už durų. Kasnakt. Niekada nesu tikras, jog tai tik sapnas, mano judesiai visada nedrąsūs, kai atitokęs grįžtu į savo kambarį miegoti. *Ar jos dar ten?* Dvejodamas atsigulu, lyg pasmerktasis. Nes jos nuolat įšliaužąavo į mano sapnus. Ir aš pabusdavau bėgdamas. Vieną naktį man pasirodė, kad gyvatė įlindo į užvalkalą. Numečiau antklodę ant grindų ir kaip beprotis ėmiau ją trypti, šokinėjau ant jos, kad sunaikinčiau viską, kas gyva, namai dundėjo, atėjusi mama atsargiai paklausė, kas atsitiko, aš sušukau: *Antklodėje gyvatė!* Ji nuramino: *Ne, Henrikai, tu sapnuoji.* Užginčijau: *Tikrai, tikrai, aš mačiau.* Tačiau įsėlina abejonė, pamažu pradedu busti, išdrįstu pažiūrėti į užvalkalą, patapšnoju iškilimus, nieko, aš pabudęs, *dabar eik miegoti, Henrikai, tau tik prisisapnavo.*

Tai buvo kas kita. Tikrovė, ne sapnas. Namie buvo angis. Ji galėjo būti gyva, galėjo palįsti po baldais, galėjo apsivyti stalo koją, pamaniau, galbūt šiuo metu ji guli susirangiusi ant kėdės apačioje. Man pasidarė silpna. Vien mintis apie slidžią roplio galvą atėmė jėgas. Ji buvo virtuvėje. Galbūt. Galbūt ji buvo virtuvėje. Nežinojimas tapo nepakeliamas, mintis, kad galbūt ji šliaužia laiptais, kol sėdžiu savo kambaryje, varė iš proto, turėjau ką nors daryti. Atsargiai išsėlinau iš kambario, sustojau

prie laiptų ir ištyrinėjau kiekvieną pakopą. Nieko. Dairydamasis bet kokio judesio, ėmiau lipti žemyn, virtuvės link, perėjau grindimis, sustojau tarpduryje.

Gyvatė dryksojo po stalu, prie žemės prispausta galva.

Ar ji negyva?

Įsidrąsinęs žengiau keletą žingsnių vidun. Ji nejudėjo. Nuo spintelės paėmiau peilį ir sviedžiau po stalu. Peilis pataikė į ją, mane supykino. Žvilgus metalas prie juodos gyvatės odos. Bet angis smūgio nepaisė, gulėjo kaip gulėjusi, be gyvybės ženklų.

Užvėriau virtuvės duris. Užsidariau savo kambaryje, antrame aukšte. Tačiau saugus nesijaučiau. Iš baimės kūnu lakstė šiurpuliai, dilgčiojo pėdas, sėdėdamas prie atviro lango, apie nieką daugiau neįstengiau galvoti. Turėjau jos atsikratyti. Kaip nors turėjau išgabenti negyvą gyvatę iš namų, išmesti kuo toliau, gal būtų įmanoma nustumti ją nuo šlaito, pamaniau, kad ir su šluotkočiu.

Vėl nulipau žemyn.

O, viešpatie.

Ten jos nebebuvo.

Žaibiškai apsidairiau, įsikibęs į durų rankeną. *Velnias. Velnias.* Mano pėdos buvo ant grindų, taip negalima, turėjau ant ko nors užsilipti. Bet kur roplys? Ant grindų nėra. Iššliaužė. Į prieškambarį? Ir prieškambaryje nėra. *Velnias.* Atsargiai įžengiau į virtuvę. Perkėliau vieną koją, pasiruošęs nerti lauk. Kitą koją. Nieko. Dar vienas žingsnis. *Kur tu, velnio išpera?*

Tada aš ją pastebėjau.

Gyvatė buvo susirangiusi tarp tuščių butelių, prie pat durų. Kabojo tarp butelių kakliukų. Ji buvo gyva. VELNIAS! Staigiai žengiau žingsnį atgal. Norėjau bėgti, pulti lauk, bet susilaikiau. Ji sukrutėjo. Plonas uodegos galiukas ieškojo, kur užsikabinti, o galva kilstelėjo visai kitoje vietoje. *Tarsi jų niekas nesietų.* Vos nesusivėmiau. Priėjau artėliau. Ji kyščiojo liežuvį. Tada kūnas krūptelėjo, ūmus lankstas, ir ji plumptelėjo ant grindų, o aš kiek įkabindamas išlėkiau pro duris, užtrenkiau jas ir bėgau toliau, į kiemą, prie apmūrytos aikštelės priešais garažą. Tada sustojau. Ten galėjau stovėti. Jeigu atšliaužtų gyvatė, pamatyčiau ją iš tolo.

Man buvo penkiolika metų, stypsojau vienomis kojinėmis prie namų, mirtinai išsigandęs. Taip buvo. Bet neilgai. Nes aš juk supratau, kad

baimė visiškai iracionali, kad jokia angis pasaulyje nesugebėtų prasibrauti pro dvejas uždarytas duris ir atšliaužti iš paskos, kad mane nugalabytų. Pamažu nusiraminau tiek, kad galėjau atsisėsti ant mūro krašto. Ilgai ten sėdėjau, žarstydamas žvyrą. Eiti vidun negalėjau. Nedrįsau. Vis dėlto jaučiausi ramus. Atsistojau, paslankiojau aplink, atidariau garažo duris ir įsispoksojau į tamsą. Ant atbrailos tepaluoti skudurai, raudonas surūdijęs benzino kanistras. Įrankių eilė, atsuktuvai, veržliarakčiai, vėl skudurai. Ant malkų rietuvės numestas džiuto maišas. Benzino kvapas. Jo teritorija. Užtrenkiau duris. Mefista žiemiškai puriu kailiu voliojosi ant mūro, žargstydamasi persivertė ant nugaros. Galvojau apie gyvatę, šliaužiojančią po namus. Jai tai – naujas pasaulis. Per slenkstį, į svetainę. Ant sofos. Tarp antklodės ir čiužinio. Ji galėjo būti bet kur. Vonios kambaryje. Vonioje, bejėgiškai slystanti slidžiu kraštu, šnypščianti.

Kažkas turi ją iškrapštyti.

Tai aišku kaip dieną.

Bet man nebūtina ko nors imtis.

Galėjau viską palikti savieigai.

Temperatūra pradėjusi slūgti, smarkiai nebekarščiavau, ne pro šalį pabūti saulėje. Atidaręs laukujes duris, pasičiupau batus ir striukę, kadangi nebesijaučiau taip blogai, nusprendžiau pakvėpuoti grynu oru, juk kelias dienas nebuvau iš namų iškišęs nosies. O tėtis netrukus turėjo grįžti iš darbo. Nuo visiškos ramybės, trukusios gerą savaitę, linkstančiomis kojomis išsvyrinau į mišką. Jis parvažiuos namo, įeis į namą. Kad ten atsirado gyvatė, aš nekaltas, pamaniau, palei išdžiūvusio upelio vagą patraukiau šlaitu aukštyn, įžengiau tarp retų ąžuolų. Buvo gera eiti per minkštus pūvančius lapus, purią žemę, jausti smengant padus. Taigi jis viduje. Gyvatė guli po kėde. Jis susiranda ko nors užkąsti. Atsisėda. Užkabina ją koja?

Nuėjau prie skardžio. Neilgas žygis nuvargino. Pažastys buvo šlapios nuo prakaito. Nuo kiekvieno judesio drabužiai nemaloniai kuteno karštą odą. Bet čia galėjau prisėsti. Spoksoti į namą, likusį apačioje, gal už penkiasdešimties metrų, pakelti akis ir pažvelgti tolyn, į pavasariškai ištvinusios upės kilpą, žvilgančią sidabru, į kalvas, banguojančias iki pat tolimos jūros.

Gal pusvalandis, ir jis bus ten. Vienas namie, nieko nenujaučiantis ir visiškai nepasiruošęs. Gyvatė užspeista į kampą. Ji puls, jeigu jis bus toks kvailas, jog neapsidairys. Šnaresys miegamajame, kažkas juoda ant

baltos paklodės. Jis pastebi judesį ant svetainės grindų, skubiai dirsteli, išsprogina akis.

Atsiguliau ant šono, ranka parėmiau galvą ir įsižiūrėjau į skruzdėles, ilga vora ropojančias pro šalį. Per milžiniško pilko kalnų masyvo tarpeklius ir daubas, aplink didžiulius pagalius ir spyglių pylimus takas vedė į drėgną samanų mišką. Kyštelėjau šakelę, ir vora kantriai įveikė papildomą lankstą. Viena skruzdėlė užlipo man ant piršto. Suėmęs ją už apvalaus pasturgalio, stebėjau, kaip kruta kojos.

Klaiki skruzdėlės aukščio baimė.

Kas vyko mažoje jos galvelėje? Ar atėjo palengvėjimas ir džiaugsmas, kai po kojomis ji pagaliau pajuto tvirtą pagrindą ir galėjo toliau ropoti kieta uola?

Ką ji išgyveno, pakelta aukštai į orą tos nesuprantamos jėgos, kuri kartais pasipanioja skruzdėlės kelyje, tų mėsos rąstų, juk tokia staigmena, toks įsimintinas įvykis. *Staiga pakilau aukštai aukštai virš žemės, įsivaizduojat, tiesiai į orą! Negalėjau nė pajudėti. Kažkas mane laikė suspaudęs. Kad tik nebūčiau taip bijojusi. Nes staiga aš išvydau pasaulį, suprantat? Tai nebuvo vien akmuo ir žemė, žolė ir kiti augalai, galybė kliūčių, ne, man atsivėrė mistinis reginys; pasaulis tęsėsi be galo toli į visas puses ir buvo visiškai atviras, būtumėt mačiusios! Neįmanoma nusakyti žodžiais. Svaiginantis pojūtis. Paskui taip pat netikėtai vėl atsidūriau ant žemės. Puoliau bėgti, bėgau gal kelias minutes, kol atitokau. To neįmanoma su niekuo palyginti. Pasaulis didesnis, negu jūs manote! Jame ne vien smiltys, akmenukai, spygliai, žolė, šakos, žemė ir uolos, bet kur kas daugiau! Mes ne vieni. Yra kitų. Ne tik vabalai, sraigės, vorai ir skruzdėlės. Gyvių pilna. Visur aplinkui. Jų tiesiog knibžda.*

Po tokio išgyvenimo kasdienybė nublanksta, prasmės netenka visas tas bruzdesys prie skruzdyno, maisto tampymas šen ir ten, kastų sistema, kurią sudaro motinos, darbininkės ir patinai, taigi ji iškeliauja į mišką, įsikuria atskirai nuo kitų, dirba tik būtiniausius darbus, pasirenka maisto, šiaip leidžia dienas mąstydama apie tai, ką iš tiesų patyrė. Į ką gavo pažvelgti akies krašteliu. Kalbėdama kitoms, ji įvardijo tai kaip šventybę. Mat ji įgijo sekėjų. Miške susikūrė visa tikinčių skruzdėlių kolonija. Jos laukė, kol jų ateis pasiimti. Laukė įsikišimo iš viršaus. Troško būti iškeltos aukštyn. Pamatyti išnykstant pasaulio ribas.

Kūnu perbėgo šiurpulys, nors šildė saulė. Pridėjau delną prie kaktos. Ji buvo karšta. Reikėtų prigulti. Kažin kada jis baigia darbą?

KĄ AŠ DARAU?

Skubiai atsistojau. Turiu nusileisti žemyn, iki jam parvažiuojant, turiu įspėti. Viešpatie. Ką aš sumaniau. *O, varge*.

Tačiau pavėlavau. Išgirdau automobilio ūžimą, sekantį kelio vingius, slopinamą uolų ir medžių, jis pasiekė įkalnę priešais namą ir variklio garsas staiga pakilo iki manęs, tarsi atpūstas smarkaus vėjo gūsio.

Tai buvo jis. Raudona *Ascona* įveikė įkalnę, įsuko į keliuką ir sustojo priešais garažą. Išlipo tėtis, maža figūrėlė žemai apačioje, ne didesnė už šakelę, kurią laikiau rankoje. Jis užtrenkė garažo duris ir nuskubėjo į namą.

Dabar jis viduje.

Ilgai sėdėjau ir spoksojau į namą po manimi. Gal valandą. Kai pagaliau įsidrąsinau nusileisti žemyn, mano sąnariai buvo sustingę, kūnas šaltas. Dabar nieko nebepakeisi, pamaniau stovėdamas prie durų.

Atsargiai jas pravėriau. Sustojau prieškambaryje, įsiklausiau. Nieko. Nė garso. Nusispyriau batus. Tarkštelėjo lėkštė.

Jis gyvas.

Pasikabinau striukę.

– Henrikai, čia tu?

– Taip.

Stypsojau prieškambaryje. Iš garsų supratau, kad jis tvarko virtuvę. Turėjau įeiti vidun.

Pamatęs mane, jis atsitiesė.

– Buvau išėjęs pasivaikščioti, – tariau.

Jis stebeilijo į mane. Nebuvo piktas. Žvilgsnyje išskaičiau nuostabą, lyg klausimą, tarsi jis negalėtų patikėti savo akimis.

– Į mišką. Man jau geriau, – paaiškinau ir nėriau į savo kambarį.

Marškinėliai buvo permirkę prakaitu. Kritau ant lovos, įsikniaubiau į pagalvę. Jis kai ką apie mane sužinojo, pamaniau, *bet nėra tikras*. Kaip tik toks buvo jo žvilgsnis. Nustebęs. Kai kas jam paaiškėjo, bet jis nebuvo tikras. Štai iš kur tas nuostabos šešėlis šaltame mėlynų akių žvilgsnyje. *Tu sąmoningai to siekei?*

– Ko tik tu, murkle, neprisigalvoji, likusi viena, – tariu ir patapšnoju juodą katę, kuri guli ant mano kelių ir per miegus tyliai murkia.

Aš niekada nesužinojau, kas įvyko. Jis nė karto apie tai neužsiminė. Bet žvilgsnį pamenu. Savotiškas atsivėrimas. Einantis ne iš jo, bet iš manęs. Tačiau tai truko neilgai. Vakar vakare jis atrodė pasiruošęs. Vieš-

patie, jis mato savo sūnų stovint už pusės metro, tūnant tamsoje, kai jis šlapinasi, o jo akyse nė krislelio nuostabos.

– Ir sumanyk tu man atitempti angį į namus, – tariu.

Ji tik murkia. Miega, tarsi pasaulyje nebūtų nė menkiausio pavojaus. Bet ne visada ji buvo tokia nerūpestinga. Ne tąkart, kai tėtis paskandino visą jos vadą. Jis, matyt, pats šiurpinosi, atidėliojo ir atidėliojo, bet galiausiai turėjo ryžtis. Tada kačiukai buvo pernelyg dideli, priešinosi, jis sumurdė juos į plastmasinį kibirą garaže, juto spurdant gniaužte, suglembant. Paskui apšlakstė benzinu ir padegė. Ūžt! Kačiukų laužas. Dvokas pasklido po visą sklypą. *Ką, po galais, tu darai,* – piktinosi mama, – *tu juos degini?*

O Mefista dvi dienas suko ratus, šaukdama savo vaikus. Tai buvo ilgesys, tai buvo sielvartas. Rauda, iš visur, iš visų kambarių, iš visų įmanomų slėptuvių. Be paliovos, visą naktį. Ji ieškojo mano kambaryje, mano spintoje. Dirstelėjo net į kuprinę, pažvelgė vidun, atsistojusi ant dviejų kojų.

– Dabar jau pamiršai? – paglostau ją.

Iš pradžių jie išeina iš jos, vieną dieną ji pajunta skausmus ir susiranda priedangą kambarėlyje, nė kiek nenustebusi, nors tai pirmas kartas. Išlaižo juos, jie ropinėja aplink, akli, slidūs padarėliai, išstumti į pasaulį. Tankiai plakančios kačiukų širdutės. Jie nieko nemato, nieko nežino. Prieš kelias dienas tavęs dar nebuvo, dabar tu esi. Nagučiais prasiskini kelią iki spenelių, pajunti minkštą šilumą, ten pasilieki ilgam. O kai po kelių dienų akelės prasiveria, ką pamatai tada? Ką išvysti, žiūrėdamas į pasaulį pirmą kartą?

Daiktus! Daiktus! Daiktus!

Gerai, ką mes čia turime? Kažką šilta ir minkšta, kartais tai juda, kartais prapuola, bet visada grįžta atgal ir murkia. Mrr mrr mrr. Daugybę knibždančių padarėlių, kurie nustumia tave į šalį, kai nori užvalgyti. Įvykiai. Siena, grindys, lubos. Paskui, keletą savaičių pratūnojęs toje pintinėje, imi ropštis per kraštą, kad palakstytum, padūktum su kitais, pažaistum su siūlais, kurie staiga ima siūbuoti tau virš galvos, su kamuoliukais, kurie rieda pro šalį. Kaip tai erzina! Tu niekada nesugauni virvelės, ji šokinėja tau virš galvos, tu pašoki, sieki letenėle, bet veltui. Dabar. Dabar tu ją pagriebsi. Strimgalviais paskui ją. Kiek įkabindamas. Bėgi, bėgi, bėgi! Staiga – nė iš vietos. Visu smarkumu trenkiesi į sieną. Netikėtas smūgis į galvą. Akyse juoda. Purtai galvą, maskatuoji į

šonus. Girdi juoką? *Cha cha cha!* – virš tavęs. – *Kvailas katinas!* Tada virvutė sugrįžta. Dabar pavyks. Ji ir tu. Visu greičiu iš paskos.

– Ar pameni? – paklausiu šypsodamas.

Tada išgirstu automobilį. Pažiūriu į laikrodį. Jo nebuvo daugiau kaip dvi valandas. Sulakstė į miestą ir atgal.

– Dovanok, – pasakau ir atsistoju, nukeldamas Mefistą ant žemės.

Ji nutipena ant vejos ir šiek tiek įsižeidusi ima laižytis kailį. Nuskubu į vidų, svetainėje iš lentynos išsitraukiu knygą ir atsisėdu terasoje kaip tik tuo metu, kai automobilis įsuka į keliuką ir įvažiuoja į garažą, netrukus trinkteli durys. Atsiverčiu knygą per vidurį. Negirdžiu, kad būtų atidaromos namo durys.

Tėtis eina aplink namą.

Mano akys slysta eilutėmis. Pastebiu, kad jis atžingsniuoja per veją, sustoja už kelių metrų nuo manęs.

– Štai kur tu, – pasako.

Iš balso girdžiu, kad gerai nusiteikęs, dabar energijos turi daugiau, negu reikia pačiam, tai jėga, priduodanti jam dosnumo.

– Ką skaitai?

Kad aš žinočiau. Pasukti knygą ir pažiūrėti neįmanoma, todėl nesakau nieko.

Senu įpročiu jis patapšnoja plaukus smilkiniuose, žengia dar keturis žingsnius ir atsistoja priešais mane.

– Ar mamai šiandien skambinai?

Pakeliu akis. Dabar abi jo rankos kelnių kišenėse, jis stabtelėjo atsitiktinai, tai atsitiktinis pokalbis su sūnumi.

– Nę. Neskambinau.

Jis timpteli klešnes ir prisėda šalia. Nerūpestingas, su šypsena veide. Dabar jis nori man gero. Jo švarko audinys paliečia mano ranką. Mefista baigė praustis. Ramiai tupi ir spokso į mus. Ji mato savo šeimą, tėvą, sūnų. Sūnus skaito, akys vedžioja eilutes, tėvas žvelgia į gamtovaizdį. Mato upę, plokščią krantą. Dabar jis nori man gero. Bet nežino, kaip jam elgtis. Sėdi ir galvoja apie tai, spokso į orą. Jis buvo atstumtas. Tai apsunkina padėtį. Jis nežino, kad kiekvienas jo krustelėjimas pilve man sukelia virpulį. Nes jis sėdi šalia manęs. To jis nežino. Nežino, kad įbedęs akis į knygą mėginu sustabdyti tą jausmą, kol jis netapo nevaldomas. Kad galvoju: *nežiūrėk į mane, aš neatlaikysiu, tėti, ne.*

– Mums reikia pasikalbėti, – prabyla jis.

Perverčiu puslapį.

– Apie ką gi? – abejingai atremiu.

– Mums juk nekaip sekasi.

– Kas būtent?

– Pats žinai.

Jis skėsteli viena ranka. Mefista vėl ima praustis. Palaižo leteną ir keletą kartų kepšteli sau per kaktą.

– Tiesa.

– Turiu pasiūlymą.

Aš nieko nesakau, nieko nematau, laukiu.

– Siūlau tau išsikelti.

Jis žvelgia priešais save.

– Manau, taip bus geriau mums abiem. Galėsi gyventi antrojo senelių namo mansardoje. Dabar ten tuščia.

– O tu liksi čia? – paklausiu ir pažvelgiu į jį.

Jis nusišypso. Akys spindi.

– Taip. Ar tai nebus geriausia išeitis?

– O kiek laiko?

– Ką?

– Kiek laiko?

– Kol grįš mama. Tris mėnesius. Argi blogai, Henrikai. Ten būsi ponas.

Aš neatsakau.

– Galėsi pėsčias vaikščioti į mokyklą.

Stoja tyla. Tėtis žvelgia į upę, be žodžių. Paskui atsisuka į mane.

– Ką pasakysi?

Tą patį vakarą jis mane išgabeno. Su dviem dėžėmis bagažinėje važiavome į miestą, per visą kelionę nepratardami nė žodžio. Magnetofonas, keletas kasečių, krūvelė knygų, mokyklos reikmenys, drabužiai, batai. Aš išsikrausčiau. Mes užnešėme dėžes į palėpę ir pastatėme jas ant grindų prie sienos. Lemputė palubėje buvo perdegusi, jis išsuko vieną apačioje ir įsuko man. Nuo lovos stebėjau jį dirbant. Jis stovėjo vidury kambario, pridusęs delnu persibraukė plaukus.

– Tai aš eisiu. Čia tau patiks. Netrukus užsuksiu pažiūrėti, kaip sekasi.

Linktelėjau galva. Jis žengė prie manęs ir uždėjo ranką man ant peties.

– Ar gerai?

Turėjau nukreipti akis į šalį.

Jis uždėjo ranką man ant peties, palietė vos akimirką, tada nusisuko ir išėjo.

Atsiguliau ant nugaros. Spoksojau į lubas. Akys pritvinko ašarų. Pakilęs nuėjau prie lango. Kitas vaizdas, kitas sodas, kita gatvė. Vakaras buvo giedras, jo nedrumstė joks rūkas. Papurčiau galvą. Dabar turiu atsilaikyti. *Dabar privalau išmokti atsilaikyti.* Nes nenoriu, kad jam būtų taip paprasta. Kad galėtų lyg niekur nieko uždėti ranką man ant peties. Man to negana. Tačiau pakanka, kad pažadintų jausmus. Taip uždėdamas ranką jis tarsi sako: *tu esi mano sūnus*. Kai mane užplūsta švelnumas jam, aš tarsi sakau: *tu esi mano tėvas*. Bet aš nenoriu, kad taip būtų. Nenoriu būti dalis tavęs. Ir nenoriu, kad tu būtum dalis manęs. Jokių švelnybių. Daugiau jokių švelnybių. Vien griežtumas.

Taip mąsčiau, ranka atsirėmęs į langą, nunarinęs galvą. Praklegėjo keli balsai. Pro čia ėjo tiesiausias kelias į centrą, savaitgaliais nenutrūkstamu srautu plaukdavo žmonės, jie garsiai kalbėdavo, šūkaudavo ir juokdavosi, kai kada bardavosi, po mieste praleisto vakaro kaltindavo vienas kitą baisiomis nuodėmėmis, ji meta kaltinimą jam, apie tai pagalvodavo pati viena, bet visai nenorėjo to sakyti, ir tikrai ne čia, viešumoje. *Tu nė sykio nepasakei, kad mane myli. Nė vieno kartelio per dvejus metus!* Riksmas ir ašaros. Koks erzelis. Vargšės tavo ausys. Sekmadieniais jie būdavo ramesni, taikingai pralinguodavo pro šalį, galbūt tardavo ką nors apie valtis, pririštas prie prieplaukos, seną tapybišką škiperio namą. Darbo dienomis taku vaikščiodavo mokiniai, gimnazistai. Iš ryto į vieną pusę, popiet – į kitą. Kol jie sėdėdavo mokykloje, čia viešpataudavo pensininkai, kurie giminaičiams sako, kad jie tokie stiprūs dėl to, jog kiekvieną dieną išeina pasivaikščioti. Labai didžiuodamiesi savo skurdžia būtimi. Ar gali kas erzinti labiau, negu sukumpusių pensininkių eilė, nusidriekusi prie prekybos centro ankstų rytą, likus pusvalandžiui iki darbo pradžios? Kaip išbadėję. Kiekvienam aišku, kad jų gyvenimas apgailėtinas – keltis tokioj ankstybėj ir paliegusiomis kojomis vilktis pastovėti eilėje. Ko jos taip kantriai laukia? Ne prekių išpardavimo sensacingai žemomis kainomis, ne bilietų į puikaus pianisto koncertą su vietiniu simfoniniu orkestru ar naująją meno parodą, kurią linksniuoja visi kultūra besidomintys miestelėnai, ir ne į spektaklį, neseniai išgirtą laikraštyje, jos ten susirinko ne tam, kad jų didžiai mylimas ir gerokai idealizuotas, dažnai apspangęs karalius atidarytų senelių

laisvalaikio centrą arba naują tunelį, ne, jos laukia nesulaukia, kada gi pagaliau jas suleis į parduotuvės kavinę! Ji dirba dvylika valandų per parą ištisus metus ir ten niekada netrūksta vietų visiems, norintiems atsisėsti. Tačiau jos stovi eilėje. Taip visam pasauliui atskleisdamos, koks jų gyvenimas, nes ta juokinga kavinė su plastmasinėmis gėlėmis ir aitria kava joms yra didžiausias stebuklas, tai, kas jų dienai suteikia prasmę. *Jos nepajėgia laukti.* Užsiima vietą prie durų, likus pusvalandžiui iki darbo pradžios. *Jos nepajėgia valdytis.* Lenktyniaudamos sugarma vidun. Greiti senučių judesiai virš sterblės: nukrito trupinėlis. Ta, kuri sėdi anapus stalo, pasilaižo lūpas, dabar ji vynioja suktinę. Dabar jos šneka apie tai, ką mato aplinkui. Tada nutyla, gurkšnoja kavą, dūsauja. *Taigi.* Paskui užveda kalbą apie ligas. Apie drauges, gulėjusias centrinėje ligoninėje ir onkologinėje klinikoje, apie rentgeno nuotraukas, mamografijas, kraujo tyrimus. Patinimus, įdubimus, išplitimą. Dar geriau, jei pačios turi negalavimų: kaži ko riešą gelia, gal lūžęs? Kamuoja kosulys. Ar ką nors tau išrašė? Žinai gi... Rodos, bus sušlubavę inkstai, maudžia šoną. Jis sakė, kad reikės gultis į ligoninę. Tai matyt, kad reikės. *Taigi.*

Visų kitų rūšių gyvūnai pasenę tyliai numiršta, tai natūralu ir garbinga. O žmonės iš paskutiniųjų kabinasi į gyvenimą, miesto gyvenimą, senutės vaikščioja į kirpyklą, chemiškai šukuojasi ir dažosi plaukus, segi auskarus, vartoja kosmetiką, kvepinasi. Dėl ko? Kam? Jos juk nebefunkcionuoja, jos niekam nebetinkamos. Jos trokšta būti panašios į mus. Bet jų skaistalai tarsi sustingęs raudonis. Jų kvepalai kelia tik pasibjaurėjimą, nes aromatas vilioja, o kūnai atgrasūs. Kas verčia tas moteris pieštis antakius, tas, kurios jų nebeturi? Jos nenori mirti, tačiau su džiaugsmu pasakoja apie savo pūvančius kūnus visiems, kas tik netingi klausytis, joms patinka brukti mums savo irimo įrodymus. Apie ką jos galvoja, kūprindamos pro šalį? Ar viskas sulėtėjo, ir mintys? Ar šios prisitaikė prie lėtėjančių judesių? Ir sprendimų. Pakelk kairę ranką. Pranešimas skrieja nervų laidais į raumenis žaibo, šviesos greičiu, kaip per visus aštuoniasdešimt metų. *Bet ei, truputį palauk. Palūkėk. Taip, taip, dar šiek tiek. Mes labai užimti. Gerai. Dabar tavo eilė. Prašom. Viskas paruošta. Prašom.* Tuomet pakyla ta lėta ranka, tuomet ji pamažu pamojuoja savo dukteriai ir dviem anūkams, viso gero, atsisveikina, kai svečiai susėda į automobilį, stovintį kieme, seno ąžuolo pavėsyje. Jau eis vidun, tik staiga nevalingai atsisuka ir pamato vieną berniuką kažką sakant broliui, jų linksmus veidus. Žino, kad juokiasi iš jos. Nes ji

juos supainiojo. Sėdėjo virtuvėje su jaunėliu, kurį iš pradžių palaikė vyresniuoju. Klausinėjo, kaip sekasi mokykloje, ar jau aštunta klasė. „Ar ne pavasarį konfirmacija?“ – paklausė ir anūkas linktelėjo, taip, ruošiasi konfirmacijai, labai laukia. Tada jis nutilo. Ji matė, kad berniukas įtemptai galvoja, taip suprato, kad prieš ją jaunėlis, kuris dabar stengiasi kuo skubiausiai apsukti viską, ką manė pasakyti savo močiutei, kuri nesirauko nuo jo pagyrų kaip kiti. Jis galvojo, kad tai, ką nori papasakoti, turi derėti prie brolio, būsimo konfirmanto, pasaulio, bet nieko nesumąstė, tik tarė: „Močiute, mama sakė, kad tu sergi, bet neatrodai labai ligota“, – ir ji suprato jaunėlį palaikiusi vyresniuoju, bet per vėlai, jie jau ilgai šnekučiavo, jis apsimetinėjo, ir ji neprisivertė pripažinti klaidos, jis taip pat nieko nesakė, jiedu lyg niekur nieko kalbėjo toliau. Nuo to laiko praslinkę daug metų. Ji eina senyn ir senyn, jėgos slopsta ir slopsta. Kaip lėčiau ir lėčiau juda atšalusios molekulės, artėdamos prie nulinio taško, galutinio nejudrumo. Jos žygiai trumpėja. Nuo namų ji vos įstengia nueiti kilometrą, daugiausia – du. Lėti žingsniai, lėti judesiai. Koja už kojos, vargais negalais. Pas kaimyną, į parduotuvę, į paštą. Vieną dieną ji net to nepajėgia. Nebeišeina į lauką, turi tenkintis namo erdve. Paskui susitraukia ir ši. Vieną dieną ji nebeatsikelia iš lovos. Keturiasdešimties centimetrų spindulys. Apsiversti ant šono, nusišluostyti prakaituotą kaktą, drėgną ir šaltą, judesiai mąžta ir mąžta, vieną dieną gyvybės lieka tik akyse, gerose akyse, kurios šypsosi tau, kol užgęsta, pagaliau ir akys užgęsta, be judesio glūdi akiduobėse, ji negyva. Smegenys užblėsta, širdis liauja plakusi. Sustoja pirmą kartą nuo tada, kai užgimė maždaug prieš aštuoniasdešimt metų. Dingsta bet koks judėjimas. Nustoja tekėti kraujas, jis sukreša, išdžiūva gyslose. Vėliau ims pūti širdis. Ir smegenys supus. Na, ir kas? Iš smegenų į nervų atšakas nebesiunčiami jokie signalai. Ištuštėja plaučiai, ištuštėja žarnos, tai – išstūmimas, paskiausias veiksmas. Rodos, kūnas tokiu būdu apsivalo. Pasiruošimas. Kūnas tampa vieta. Širdies vieta, smegenų vieta, inkstų vieta, kepenų vieta. Keletą dienų kūnas yra vieta, be savivokos ir be gyvybės. Ištisus aštuoniasdešimt metų čia viskas judėjo, skysčiai cirkuliavo, raumenys pulsavo, visi organai glotnūs ir slidūs, jokia akis niekada jų nematė. Jie traukiasi ir plečiasi savo drėgnoje, šiltoje tamsoje. Akli judesiai šlapiose ertmėse, sunkiai suvokiamos sistemos. Viskas slankioja, viskas veikia iki dabar, kai sistema subyra, kai kūno vietoje vėsta ir stingsta pavienės dalys. Tada prasideda puvimas. Genda kepenys, gen-

da plaučiai, genda smegenys, kaip bet kokia pasenusi mėsa: pelėsis, grybas, puvenos, ir ji suyra, išnyksta, nelieka kūno, kuris buvo ji, dabar ji žemė, žemė.

Kartą, ištikta ūmaus paranojos priepuolio, ji paskambino dukteriai, gyvenančiai Norvegijos pietuose. Pas dukterį snigo. Kol ji ramino savo motiną, už lango iš apniukusio pilko dangaus tiesiai žemyn krito baltos, didelės ir sausos snaigės. *Jūs kalbate apie mane*, – skundėsi motina, – *prie manęs merkiate vienas kitam ir šypsotės*, – sakė ji, – *jūs manote, kad aš sukvailėjau, ir mėginate prieš mane nuteikti visus kitus*, – kaltino ji, duktė tikino, kad viskas ne taip, viskas ne taip, mama, taip yra tik tavo galvoje, bet ne tikrovėje, čia kitaip, kalbėjo ji nusisukusi, nes iš pilko dangaus krito ir krito sniegas, uždengė visą vaizdą, *ir kažkas iš manęs vagia*, – sako mama, – *dingo tavo tėvo laikrodis ir jo knygos*, duktė atitraukia ragelį nuo burnos, atsidūsta, balsas mala ir mala, ji ten vieniša ir per daug galvoja, pamano duktė, kai tą patį vakarą užsuka į degalinę nusipirkti cigarečių ir kokį saldėsį, *ar ir aš būsiu tokia?* Ji sustabdo automobilį, atidaro dureles ir įžengia tarp stačių benzino kolonėlės kampų ir švytinčių plokštumų. Neonas, raudona spalva, geltona. Fosilinis kuras, organinė energija, suspausta gyvybė, parduota, sudeginta ir suvartota greičiui, vis didėjančiam greičiui kažkur naktyje. Vairuoja mano tėvas. Pirštinės, akiniai, odinis šalmas. Už jo plazdena šalikėlis, jis nusišypso savo keleivei, jaunai moteriai. *Bugatti, Aston Martin, Jaguar, Lamborghini, Rover, Rolls Royce*. Aeroplanas, nusileidžiantis žemai virš lygumos, paskui staigiai pakylantis į orą, mirties kilpa, jie aikteli. Į pasaulį įvestas greitis. Nevadoje sprogsta dangus. Vienas machas. Du machai. Trys machai. Žemės traukos jėga mygte primyga tave prie sėdynės atlošo. Iki šiol to nejautė joks žmogus. Ji atima iš tavęs jėgas, tu negali pakelti rankos, negali pajudėti, neįstengi mąstyti. Jėga veikia tave, bet metalas, variklis ir kuras padės ją nugalėti, ir tikrai – ji paleidžia tave, tu atsiduri už atmosferos ribų ir pasidarai nesvarus. Tai – kaina. Technika dovanojo mums greitį, o greitis įveikia Žemės traukos jėgą, mes išlekiame į kosmosą ir tampame lengvi kaip sapnas apie orą. Čia mes niekada neišnyksime. Tu miršti, kur dėti tavo kūną? Atidaromas liukas, paskutinį kartą tau atiduodama pagarba ir tavo kūnas paleidžiamas, tu išleki į kosmosą, lavonas, amžiams balzamuotas, amžiams pasmerktas sklandyti, nesvarus, su ta pačia kvaila grimasa veide. Angelas iš kvailybės

pasaulio. Tu per amžius sklandysi po tamsų, tuščią nieką, skriesi tolyn ir tolyn, negyvas, bet sveikas kitos Saulės sistemos šauklys, kol visatos raumuo susitrauks, pakviesdamas viską, kas egzistuoja, namo pas save, be galo lėta procedūra, o tu, mano sustingęs drauge skrajūne, būsi žemesnė būtybė iš visatos pradžios, labai primityvių civilizacijų, karo ir religijos, kvailybės be ribų liudytojas. *Kvailumo angelas*. Tavo paprastas dievas traukia tave, tu paklūsti aklai, be kibirkštėlės gyvybės, išmušė paskutinė valanda, ji vėl išmuš, bet ne mums, ne tau, senole, apie tai galvoti neverta. Aš trupinu tave tarp pirštų kaip riebų, drėgną dirvožemį, aš nusiplaunu tave kaip purvą, aš sušluoju tave kaip dulkes, aš išbarstau tave pavėjui.

Aš atsitiesiau. Megztinio rankove nusibraukiau ašaras, prakeikiau savo silpnumą: kodėl tėčiui taip lengva mane pasiekti, kodėl nesugebu nuo jo atsitverti. Čia aš bent vienas, pamaniau. Galų gale. Dar nebuvau spėjęs suvokti, ką iš tikrųjų reiškia, kad jis mane čia įkišo. Dabar mėginau tai pajusti. Jausmas toks, lyg pabustum ir pamatytum, kad, be tavęs, namie daugiau nieko nėra. Nulipęs laiptais ir įėjęs į virtuvę, ten nerasčiau nė vieno žmogaus. Svetainė tuščia, koridorius tuščias, vonia tuščia ir rūsys tuščias. Kol aš stoviu čia. Jeigu išeičiau, ir šis kambarys ištuštėtų. Mintyse paeiliui pildžiau kambarius: išeidavau iš vieno, pripildydavau kitą. Vaizdavausi, jog vaikštinėju po pirmą aukštą, apžiūrinėju daiktus, uodžiu svetimus kvapus šimtamečiame senolių name, vartalioju servizo lėkštes skaitydamas, kur ir kada jos pagamintos, atsisėdu ant palėpės grindų ir atidarau vieną dėžę, ištraukiu seną baltą staltiesę ar nuotrauką, o gal vieną iš daugybės suvenyrų, kuriuos mano prosenelis kažkada parvežė savo dukrai Elsei, mano močiutei, iš niūrių tolimų uostų.

Palėpėje vis dar galėjai užuosti nestiprų salsvą supuvusių obuolių tvaiką. Nepavyko išnaikinti to kvapo. Po mano prosenelės mirties ten visus metus puvo obuoliai, kriaušės ir slyvos. Elsė nieko nenorėjo ten keisti. Visus praktinius reikalus, susijusius su laidotuvėmis, ji pavedė savo vyrui Kristianui. Jis ir užrakino namą po to, kai buvo išneštas Marijos Andersen kūnas, raktą pasiėmė Elsė ir atsisakė jį naudoti, nepaisydama primygtinių vyro raginimų. Juk jis buvo bankininkas! Veikiausiai matė prieš akis visus tuos pinigus, kurie kaip smėlis byrėjo jam pro pirštus, juk galima namą išnuomoti, kalbino jis, *ne!* – nukirsdavo ji,

galbūt galima jį parduoti, mums reikia pinigų, *ne!* – atrėždavo žmona. Pinigai, pinigai. Tikriausiai jis skaičiavo, kiek pinigų nusineša kiekviena praėjusi diena, mat uošvė jiems nepaliko nieko daugiau, išskyrus tą namą, kurio jo žmona nenorėjo nei parduoti, nei išnuomoti. Taip vaisiai supuvo. Tvaikas iš palėpės prasiskverbė į laiptinę, net į kitus namo kambarius. Juodai dienai senutė buvo prisikaupusi atsargų, ji nieko neišmesdavo, taupė viską, kas valgoma, ir krovė į palėpę. Ne į rūsį, kur bent jau vėsu, bet į šiltą palėpę, kur maisto produktai sugesdavo per kelias dienas, vaisiai – per porą mėnesių. Ji vadovavosi sava logika, pagal kurią palėpė buvo neginčijamai tinkamiausia vieta.

Paskutiniais metais ji beveik nieko nevalgė. Niekas nematė, kad ji būtų prarijusi ką nors maistinga, išskyrus grietinėlę, kuria balindavosi kavą. Atsargos augo, o senutė menko, ėjo liesyn ir liesyn, susisukusi į pintį šlepinėjo svetainėje, po gėrybėmis lūžtančia palėpe. Būtent taip ji galvojo apie palėpę, kad ji lūžta, o iš tikrųjų lūžo tik mintyse. Jos silpnaprotystė buvo dalinė, vertė ją tik kaupti, patikėti žentui per savaitę supirktas prekes, *viskas turi eiti į podėlį*. Vaizduotėje gėrybės virto kalnu, puota, o mintis, kad ji saugi ir apsidraudusi nuo visų pavojų, jai teikė ramybę. Be abejo, žentas nenešė į palėpę visos tos mėsos, karbonadų, kiaulienos ir jautienos kepsnių, avienos kulšių ir kumpių, visų tų daržovių, tai būtų buvusi beprotybė, paslapčia jis pasiimdavo viską namo, sukraudavo į savo modernų šaldiklį, kaipgi kitaip, uošvė mažumą sukvailiojo, pasimaišė dėl maisto, taip geriausia. Kartais, kai ji kiūtodavo tamsioje svetainėje, – viena oda ir kaulai, – visos galūnės atrodė per didelės ir per ilgos, viskas jos kūne kyšojo: dubens kaulai, raktikauliai, stuburas, krumpliai, – ji prisimindavo perteklių palėpėje ir nusišypsodavo sausomis lūpomis. Mintyse ji gamindavo prašmatniausius ir įmantriausius patiekalus. Uosdavo gardžiausius kvapus. Ant stalo stovėdavo puikiausias porcelianas: dramblio kaulo spalvos ir žalsvos sriubinės, lėkštės, serviravimo indai, grakščios ampyro taurės keturkampėmis kojelėmis, sidabriniai stalo įrankiai, dailūs krištoliniai įrankių laikikliai, vaza su šviežiomis raudonomis rožėmis, grafinas vyno, damasto staltiesė. Ko patieksime užkandžiui? Gal vištų kepenų paštetо, pagrindiniam patiekalui – Velingtono filė, o gal fazanas. Žvėrienos? Paukštienos? Baltųjų tetervinų. Putpelių. Tegu viskas bus pagaminta iš miško gėrybių, tegu tai bus vakarienės tema. Miško vakarienė iš žvėrienos ir laukinių paukščių. Kruvina elniena. Miško grybai, voveraitės, kadagio uogos

ir kadagio šakelėmis puošti indai, desertui – tekšių, mėlynių, aviečių. Gervuogių mažuose indeliuose, pamano ji, plaktos grietinėlės. Mmm! Tada ji įsivaizduoja savo svečius. Tuos, kurie lankydavosi šiuose namuose, kai čia gyveno jos tėvas. Smagūs, gerai apsitaisę vyrai, jaunos jų žmonos. Jie susėdę prie stalo. Šilta nuleisto sietyno šviesa blykčioja taurėse, induose, šypsulingose akyse, perlų vėriniuose, laikrodžių grandinėlėse ir aukso apyrankėse. Rudens vakaras. Ji visą dieną plušo virtuvėje, o dabar į stalą nešami garuojantys patiekalai, indas po indo su tamsžale miško spalva, pabrėžiančia šviesiai raudoną, beveik rausvą mėsą, rudą, tirštą raudonojo vyno padažą, su cukrumi trintas šviežias bruknes, sodrų, tamsų raudonį, kuris pripildo taures, kai pilstomas vynas. Raudona ir žalia. Kokios spalvos! Vyras, už kurio jai reikėjo tekėti, pasveikina susirinkusiuosius, dvasingai, su jam įprastu sąmoju, jie juokiasi, pokalbis plaukia. Konjakas, cigarai. Santūrus laisvumas, o tada iš liemenės kišenės ištraukiamas laikrodis, jau vėlu, ačiū už puikų vakarą, malonu, malonu, balsai ir žingsniai nutolsta, variklio gausmas išnyksta, jie vieni, *mano mylimoji Marija*.

Taip svajojo perkarusi senučiukė, kretendama kėdėje. Jos regėjimas buvo prastas, uoslė nusilpusi, tačiau kiurksodama tamsoje ji matė gražiausias spalvas ir uodė puikiausius kvapus, apsupta gaižios šlapimo ir prakaito smarvės, kurią skleidė kūnas, ir salsvo palėpėje pūvančių vaisių tvaiko. Žentui jų išgelbėti nepavyko. Dėžės su obuoliais ir kriaušėmis buvo pristatytos į namus, tad ji paliepė nunešti jas į palėpę ir sukrauti prie sienos. Ir dabar, po dvidešimties metų, tebetvyrojo salsvas tvaikas, tarsi būtų įtrintas į medį ir įsigėręs kaip kiniškas aliejus.

Nors būta aiškių silpnaprotystės požymių, ji liko gyventi name iki savo dienų galo. Juk jai nereikėjo ypatingos globos. Pakito tik jos požiūris į maistą ir daiktus, tai pasireiškė kaip liguista kaupimo aistra. Ko tik ji neprisitempdavo į namus! Ko tik netaupė! Vienintelis dalykas, kurį ji švaistė nė kiek nešykštėdama, buvo šiluma. Ji kūrendavo net vidurvasarį. Marijai Andersen niekada nebuvo gana šilumos. Kai jos svečių kaktos išrasodavo, plaukai ties smilkiniais sudrėkdavo, iš pažastų imdavo sunktis prakaitas ir prie šlaunų prilipusios kelnės versdavo ieškoti naujos padėties kėdėje, ji atsistodavo ir į židinį įmesdavo dar vieną pliauską. Tarsi būtų stirusi visą ilgą gyvenimą ir tik paskutinėmis dienomis atradusi šilumą. Palaima. Sustingę sąnariai atsileidžia, šaltuose skruostuose išplinta raudonis, ji atsistoja ir į židinį įmeta dar vieną pliauską. Jai

niekada negana. Čia, jos pasaulyje, niekada nebūna per daug šilumos.

Marijos Andersen atmintis liko skaidri, o šneka aiški. Tačiau smegenų atrofija pamažėl persimetė ir į kitas sritis. Ypač išryškėjo į pabaigą, ypač paskutinę dieną, kai, išgirdusi staugiant priešlėktuvinės gynybos sirenas, ji pamanė, kad prasidėjo karas. Teko ieškoti priedangos, ir ji pasirinko palėpę. Ten sukrautos jos atsargos, ten ji galės atlaikyti kelių mėnesių apgultį, tikriausiai taip mąstė. Gatvėse siaučiant karui, sena klipatėlė būtų galėjusi sėdėti palėpėje ir graužti savo obuolius. Bet laiptai į ten statūs, beveik kaip kopėčios, per statūs jai. Galbūt ji buvo apimta panikos, galbūt tik susijaudinusi, šiaip ar taip, ji nugriuvo. Krito aukštielninka ir nusisuko sprandą. Įsivaizdavau, kad turėjo pasigirsti sausas trakštelėjimas – tik trekšt, ir aštuoniasdešimt dvejus metus trukęs gyvenimėlis nutrūko.

Jos vyras Henris taip pat mirė krisdamas. Tai įvyko dvidešimčia metų anksčiau, per karą. Jo vienturtė duktė saugoja medalį, jis įrėmintas ir pakabintas svetainėje, kur ji dabar gyvena. Po tėvo mirties praėjo penkiasdešimt metų, tačiau jis gyvas jos atsiminimuose, nors šie ir apiblankę. *Henris Andersenas dingo be žinios 1944 m. vasario 23 d., kai motorlaivis „Varodd", kuriame jis tarnavo, stovėjo Liverpulio uoste. Manoma, kad paskendo.* Oficiali mirties priežastis. Tokį pranešimą jos gavo jau po dviejų savaičių, laišką pasirašė laivo kapitonas, o slapta jį atnešęs pasiuntinys žinojo tik tiek, kas ten buvo parašyta.

Iš dalies esu pavadintas savo prosenelio Henrio vardu, todėl visada juo domėjausi ir prisispyręs kamantinėdavau močiutę apie jo gyvenimą. *Jis buvo jūrininkas,* – tardavo ji tuomet, *– jo niekada nebūdavo namie. Jis išmokė mane vairuoti automobilį. Žuvo per karą, nukritęs nuo prieplaukos. Nemokėjo plaukti.* Galbūt ji papasakoja apie tą dieną, kai Henris pirmą kartą pabeldė į namo, kuriame dabar guliu, duris, vieną 1902-ųjų dieną, kai Henrio dėdė, Marijos tėvas, pasiūlė jam darbą viename iš trijų savo laivų. *Jeigu sutiksi, aš apmokėsiu tavo mokslus,* – pažadėjo jis, ir jaunasis Henris sutiko, tokio pasiūlymo jis negalėjo atmesti. Galbūt ji papasakoja apie tą dieną, kai Henris antrąkart pabeldė į tas pačias duris. Tai įvyko po dešimties metų, 1912-aisiais, vieną birželio sekmadienį, kai jis po dešimt jūroje praleistų metų sėdėjo niauriai tamsioje svetainėje, su savo teta gurkšnodamas arbatą, ir pagaliau sužinojo, kad ta, kurios jis ieško, Marija, yra išvykusi į pajūrio gydyklą Norvegijos vakaruose, į privačią plaučių ligų sanatoriją.

Daug kas gali įvykti šeimoje per dešimt metų.

O gal ji prisimena tą dieną, kai, praėjus keturiems mėnesiams po taikos paskelbimo, 1945 metų rugsėjį, pas jas užsuko Gunaras Jerstadas, kad joms, Marijai Andersen ir Elsei Vankel, papasakotų, kaip žuvo jų vyras ir tėvas, patikslintų aplinkybes, papildytų detalėmis, suteiktų spalvų, o jeigu jos turėsiančios klausimų, jis mielai atsakysiąs.

Tą istoriją mokėjo ir tėtis. Regis, antrasis mašinistas Jerstadas gerokai įtraukė gėrimų, kuriais moterys jį neapdairiai vaišino, taip atsirado daugiau pasitikėjimo savimi ir nuotaika, paženklinusi jo pasakojimą apie paskutinę dieną Henrio Anderseno gyvenime. Jie gavo leidimą išlipti į krantą, dėstė jis, reikėjo pakeisti vieną alkūninį veleną, o kadangi kariniams laivams visada buvo teikiama pirmenybė, jie turėjo laukti netoli remonto įmonės. Laivas buvo prišvartuotas Liverpulyje, jis su Henriu dalijosi kambariu nakvynės namuose, esančiuose uosto teritorijoje, o tą vakarą jiedu išėjo pasilinksminti, iš pradžių užsuko į „Zakristiją“ Aukštutinėje Parlamento gatvėje, paskui į aludę, kurią jie vadino Pulkininku, visai šalia *Rialto Dancing*, kur jie vėliau taip pat apsilankė. Pusamžiai jūreiviai nusitašė. Buvo tokie girti, jog grįždami turėjo pasiramstyti vienas į kitą. *Mes plėšėm dainas ir rėkavom*, – pasakojo jis kramtydamas, stebėtinai nejausdamas takto, ir storžieviškas, pamanė jiedvi, nes juk šis žmogus atėjo pas dvi moteris, netekusias tėvo ir vyro. *Dingęs be žinios, manoma, kad paskendo,* – tai buvo viskas, ką joms pavyko sužinoti, o pagaliau atsiliepęs liudytojas, galintis joms pasakoti apie paskutines velionio valandas, mosikuoja įrankiais, čiaumoja ir žvengia, lyg prie stalo sėdėtų ne moterys, o seni jūros vilkai. Tarsi pasakotų smagią istoriją, o ne kalbėtų apie žmogaus mirtį.

– Henris juk nebebuvo pirmos jaunystės, – tarė jis ir mirktelėjo Marijai Andersen, sėdinčiai kitoje stalo pusėje, tai griežtai, valdingai moteriai, kuri tada artėjo prie šešiasdešimties ir nė karto lig tol nesusimąstė, kad plaukiodamas jos vyras galėtų būti kitoks negu namie, todėl ją ištiko šokas, todėl ji braukė ir braukė pirštu sulenktą servetėlę, spoksodama į savo judesius bejausmiu veidu.

– Nepakėlė tiek, kiek anksčiau. Nebepakeliu ir aš. Bet štai, sėdžiu prieš jus!

– Kas iš tikrųjų nutiko? Mums nieko nepavyko sužinoti, – įterpė Elsė. – Tik tiek, kad nuskendo.

– Aha. Dabar klausykitės. Taigi pasukome nakvynės namų link, pri-

sisiurbę iki žemės graibstymo. „Gunarai!“ – sako Henris. – „Klausau, – atsiliepiu aš. – Kas yra, Henri?“ – „Man kažko negerai, Gunarai“.

Čia jis nusijuokia.

– Tada Henris įlindo į tarpuvartę. Aš, žinoma, sustojau palaukti. Bet jis sušuko, kad eičiau toliau. „Man reikia trumpam prisėsti“, – pasakė jis, matot, jam pasidarė labai bloga.

– Ir?

– Aš gi nuėjau toliau. Tiesiai į gultą. Bet Henris taip ir negrįžo.

– Bet kodėl paskendo? Iš kur galite žinoti, jei niekas nieko nematė?

– Matai, iš ryto mes jo ieškojome. Ir suradome švarką, plūduriuojantį krantinės teritorijoje. Aš tikras, kad jis priklausė Henriui. Jo švarką atpažinčiau bet kur.

Moterys jam patiekia kavos, pripila pilną taurę portveino, padeda lėkštę su pyragaičiais, tik pačios nieko neima į burną. Jos sėdi, sudėjusios rankas į skraitus, ir žiūri, kaip jis papučia kavą, sriūbteli, į leteną paima pyragaitį ir susikiša į nasrus, kurie atsivėrė tada, kai ranka dar siekė lėkštės. Tada eilė portveinui. Jis išmaukia jį kaip degtinę – atmeta galvą, ir taurė tuščia. Dar pabamba. Bobų gėrimas. Bet geras, ką ir sakyti! Kiek per saldus, tiesa, bet geras. Tai jau tikrai. Ar galima būtų...

Kaip jis nesupranta? Jis neatnešė paskutinių mirusio draugo žodžių, neperdavė meilės prisipažinimo, nei pasakojimo apie narsą kovoje, nei istorijos apie torpedavimą ir neatlaikančias laivo pertvaras, kol denyje vyksta įnirtingos grumtynės, apie baimę, šaltį ir pragarą žemėje. Jis atėjo pas jas ir be užuolankų, be jokių skrupulų išdėstė, koks girtas buvo Henris Andersenas paskutinį savo gyvenimo vakarą. Ar jis neturi nė lašelio atjautos, kas jis – šlykštūnas, primityvus jūreiviūkštis, kuris, patekęs tarp tų moterų porceliano ir nėrinių, visiškai išlaisvina savo prigimtį ir net iš savo, kaip liudytojo ir žinianešio, vaidmens suskelia smagią istoriją?

Žinoma, ne. Nors aš, būdamas šešiolikinis, kuo nuoširdžiausiai tikiu ta istorija ir net neabejoju, kad įvykių eiga nužymėta teisingai, kad Gunaras tikrai papasakojo, jog vieną naktį, per Antrąjį pasaulinį karą, mano prosenelis girtutėlis įkrito į uosto baseiną Liverpulyje ir nuskendo, tai melas. Aš tikiu pasakojimu apie storžievį Gunarą, galingąją Mariją ir nusivylusią Elsę, kuri, nepaisydama viso to, namuose ant sienos tebeturi pasikabinusi jo medalį iš karo laikų. Ir kas gali man dėl to priekaiš-

tauti? Visą savo gyvenimą girdėjau šią versiją, jos nuotrupų tai vienur, tai kitur, ir taip susikuria vaizdas, jis man yra duotas. Šeimos mitologija. Taip yra. Bet šaltinis visą laiką tas pats. Tik po daugelio metų man ima aiškėti, kad nebūtinai taip yra iš tikrųjų, kad veikiausiai toji versija prasilenkia su tiesa, tai pramanas, kaip daugybė kitų dalykų, kuriuos man papasakojo tėtis. Dažniausiai tai galima lengvai permatyti, bet ne visada. Kai kurios melagystės didesnės už kitas. Kai kurios melagystės pavojingesnės už kitas. Ši melagystė buvo pavojinga. Kai tik ji buvo pasakyta, turėjo būti nuolat palaikoma, maitinama. Nes apie tokius dalykus nemeluojama. Viską tenka pasitelkti, kad melas virstų tiesa. Pasakojimas kartojamas, vis iš kitos perspektyvos, su naujomis detalėmis ir visada *lyg tarp kitko*. Tokiu būdu melas tampa įtikinamesnis. Jis turi būti pasakytas taip, kad klausytojas nesuprastų, jog melagis iš to turi naudos. Melas turi būti pateikiamas lyg tarp kitko, atsitiktinai, kaip kažkas papildoma, kažkas, ko tau nebūtina sakyti, lyg priemoka. Paskui reikia jį kartoti, kaip įmanoma dažniau, tik taip jis įsitvirtins, taps nepajudinamas, niekam nebekeliantis abejonių, melas, virtęs tiesa. Kad Henris nusitašė. Kad Henris niekada nieko nesiekė gyvenime, neturėjo ambicijų ir visą savo amželį išdirbo mašinistu.

Kaip toks melas ateina į šeimą?

Tu ko nors gėdijiesi, kas nors tau atrodo per prastas. Nuo mažumės tave lydi mintis, kad tavo tėvas nėra pakankamai geras – eilinis mašinistas eiliniame laive. Kol esi vaikas, apipini jį romantika ir nuotykiais, jis plaukioja po tolimas jūras, kaunasi su piratais, valdo didžiausią laivą, kokį tik regėjo pasaulis. Kai suaugi, atimi iš jo viską, išrengi nuogai, jis tėra eilinis mašinistas: ar ne keista, kad man teko toks tėvas?

Kaip duktė gali šitaip galvoti apie savo tėvą?

Jeigu ją augina nusivylusi motina, kuri kažkada turėjo galimybę gauti geresnę partiją, bet prašovė pro šalį, natūralu, kad duktė taip galvoja, nes į tėvą ji žiūri savo motinos akimis, o tomis akimis neabejojama, nors nežinai, kas ir kodėl tau jas davė. Tai virto tiesa. Jis nuskendo, nes nežinojo saiko, per daug išgėrė ir įkrito į jūrą. Jūrininkas, nemokantis plaukti! Nors sprok iš juoko. Tai girdi ir dukters sūnus, jis viską perpasakoja savo sūnui, kuris vieną vakarą atveria senojo namo duris ir atsigula į lovą mansardoje, kurioje kadaise buvo jo prosenelių miegamasis.

1986 metų vakaras. Name, kurį daugiau kaip prieš šimtmetį pastatė mano prosenelės tėvas škiperis, prasimušėlis Oskaras Andersenas. Ma-

no proprosenelis. Čia jis gulėjo, čia guliu aš. Nė vieno iš jo kartos nebėra tarp gyvųjų. Išmirusi ir jo vaikų karta. Kapinėse šalia mano mokyklos stovi antkapiniai paminklai su išgraviruotais jų vardais. O kažkada tų vardų savininkai lankė tą pačią mokyklą tame pačiame mieste. Tokie pat jauni kaip aš dabar.

Puikus amžius. Esi laimingas, vaike. Tausok savo jaunystę.

Jų nuotraukos tebekaba ant sienos svetainėje, po manimi. Parkete vis dar žymu duobutės ir ranteliai nuo jų kulnų, palangė nuzulinta nesuskaičiuojamų kasdienių prisilietimų, palėpėje į dėžes sukrauti jų kostiumai ir marškiniai, su išduobtomis alkūnėmis ir keliais. Jų palikti pėdsakai. Ten guli krikšto marškiniai, užsakyti jo motinos, pristatyti vieną pavasario dieną, praėjusio amžiaus viduryje. Jei labiausiai užgrūdintam ir patyrusiam pėdsekiui duotum pauostyti baltus nėrinius, galbūt jis nekantriai timptelėtų pasaitą ir tuoj pat nutemptų tave prie miesto bažnyčios, kur jis buvo pakrikštytas tą sekmadienio priešpietį, 1849 metų vasarą, tada šuo zigzagais aplėktų miesto gatves ir vėl nuvestų tave į bažnyčią. Konfirmacija. 1864-ieji. Mokslai? Ne. Iškart į darbą, iškart į jūrą, kaip daugybė jo bendraamžių. Šuo sustoja prie uosto. Čia nutrūksta visi pėdsakai. Bet tik kurį laiką, keletą metų. Jis grįžta, investuoja, didina apimtis, jūs sekate prasimušėlio pėdomis, taigi dabar kelias vis dažniau veda į pasiturinčius namus, naujus miestelėnų būstus, biržą: laipsniškas kilimas. Jo turtai auga kaip ant mielių. Turite važiuoti į kaimą, į vasarnamį paupyje, paskui – atgal į miestą, kurį laiką – tai šen, tai ten, tai į vasarnamį, tai iš vasarnamio, kol prasideda nuosmukio laikai, jo asmeninė krizė, nevykusios investicijos, nelaimės. Dabar jūs ilgai užsibūvate toje pačioje vietoje, jis gyvena sėsliai, čia jį užplūsta pranešimai apie nuostolius, čia mėginama imtis desperatiškų veiksmų ir transakcijų, viskas veltui, nesėkmė po nesėkmės, jis žingsniuoja po savo darbo kambarį, svarsto, gal kas tyčia jam kenkia, keršydamas už seną nuoskaudą. Žlugimas. Bankrotas. Jam lieka tik tai, nuo ko jis kadaise pradėjo. Dvi plikos rankos. Jis grąžo jas. Aplanko savo draugą, stambų pramonininką, šis nusiplauna savąsias. Niekuo negaliu padėti, apgailestauju, Oskarai, mielai pagelbėčiau, bet man taip pat sunkūs laikai. Šen ir ten miesto gatvėmis, viena kita iškyla prie upės vasarą, retas apsilankymas bažnyčioje, išteka jo duktė, tai – Marija, krikštijama jo anūkė, tai – Elsė. Paskui staiga jis nurimsta. Jūs užbėgate laiptais. Uolusis pėdsekys sustoja. Čia baigiasi visi pėdsakai. Šiame kambaryje. Nė

vienas neveda iš čia. Mįslė.

Uždaro kambario mįslė.

Čia jis išnyko, be pėdsakų. Turėjo tiesiog išnykti.

1917 metų gegužę.

Aš vėl užsimerkiu. Jis mirė šiame kambaryje. Čia jo siela paliko kūną. Kad niekada nebesugrįžtų. Jau daug metų niekas nepareina gyvas iš pomirtinės karalystės. Nuo Odisėjo, apsukriojo didvyrio, laikų: jis trumpam pasitraukė iš šio pasaulio, nusileido į žemės gelmes, paverkė, apsikabinęs savo motiną, šešėlį, paskui išlipo atgal ir tęsė savo kelionę. Ten buvo ir romėnų didvyris Enėjas, jis keliavo po Eliziejaus laukus. Ir Jėzus pralėkė pro mirusiųjų karalystę, pragaro lygumomis nuslydo spindinti šviesa. Jis taip pat grįžo atgal, mokytiniai galėjo pačiupinėti jo žaizdas, paragauti jo kraujo, jis dar kurį laiką žvalgėsi po pasaulį, tada vėl iškeliavo namo, pas savo dangiškąjį tėvą aukštybėse. Ir Dantė buvo pomirtinėje karalystėje, per 1300 metų Velykas. Tuomet Odisėjas su Enėju ten atsidūrė antrąkart. Jėzus jau praėjęs. Purvinieji pragaro angelai dar mena galingą šviesą, praslinkusią niūria prakeiktųjų buveine. Angelų choras, giesmė. Pergalinga eisena, kurios jie niekada nepamirš. Žmogaus sūnus šviesos pliūpsnyje.

O dabartiniais laikais?

Jokių kelionių. Tik šviečiantys tuneliai ir dangiška muzika patiriant būseną „arti mirties“. Ką tuo nustebinsi? Palaima?

Jūs sapnuojate, jūsų smegenys žaižaruoja, užlieja jus maloniais pojūčiais, visai kaip lėktuvo salonas prisipildo ramios muzikos, kai lėktuvas sustoja prie pakilimo tako. Jis dar nepradėjęs riedėti! Dar neįsmagino variklių! Dar neišlaisvino visų savo jėgų, pilnas veržlumo nenulėkė pakilimo taku, neatsiplėšė nuo žemės, nepakilo į orą.

Rami muzikėlė. Šviesu ir šilta. Čiūčia liūlia.

Rodos, arti mirties!

Tačiau gerų bandymų būta ir mūsų laikais.

Hudinis.

Dar kas nors?

Magas Haris Hudinis. Tas, kuris ištrūkdavo iš uždarų patalpų, surakintas daugybe barškančių antrankių, kaip reikiant sukaustytas, apžiūrėtas net miesto policijos viršininko, apvilktas tramdomaisiais marškiniais, kaskart, vis plėsdamas ribas; kranu iškeltas į penkiasdešimties metrų aukštį kokiame nors Amerikos mieste, Čikagoje, Detroite, Niu-

jorke, pakabintas už kojų, ausyse aidint žiūrovų minios klyksmui, arba panardintas į vandenį, surištas, sukaustytas. Magas keletą kartų neskubėdamas giliai įkvepia oro, krano vairuotojas pastumia vairalazdę ir jį panardina, lynas išsivynioja, Hudinis pamažu nusileidžia prie vandens paviršiaus, įkvepia paskutinį kartą, tada atsiduria po vandeniu, žino, kad per dvi minutes turi išsilaisvinti. Niekas jam negalėtų padėti, jeigu kas nors užstrigtų, jeigu staiga jis pamirštų viską, ką moka, jeigu ūmiai jį apimtų panika. Jis junta veržiant tramdomuosius marškinius, rankovės surištos už nugaros, jis kabo žemyn galva, po vandeniu. *Can't move. Can't move. I can't move.** Ar jis nejunta nė trupučio baimės? Krūptelėjimas, įkyri mintis, kažkas auga, panika, tai neįmanoma, neįmanoma, man reikia oro, oro, nėra kuo kvėpuoti... *I can't move.* Jis prigers, jį sutraiškys, jis sudegs. Tačiau panašios baimės Hudinio niekada nekamavo, jis visada ištrūkdavo. Tas perkaręs juodbruvas imigrantas, kuris leisdavosi prikaustomas prie geležies, plieno, bet kokių įtaisų ir mašinų, žmogui baisiausiose situacijose, ugnyje, vandenyje, aukštai virš žemės, visada taip išlankstydavo savo sąnarius, jog kiekvieną kartą stebuklingu būdu išsilaisvindavo. Ar tas mažakalbis žmogus, kuriam nebaisūs jokie išbandymai, neturėtų ryžtis ir paskutiniam, didžiausiam iš visų?

Taip, žinoma.

Gulėdamas ligos patale jis pažadėjo pamėginti išsilaisvinti ir iš mirties gniaužtų. Su savo draugais sutarė datą. Valandą. Tą sutartą naktį jis turėjo sugrįžti iš vėlių pasaulio. Kirsti pomirtinės karalystės sieną ir vėl įžengti į pasaulį. *I'll give it a shot.***

Hudinis mirė. Atėjo toji naktis. Jo draugai įsitaisė pritemdytame kambaryje su radiju, kristalų detektoriumi, įvairiais elektros prietaisais. Ten jie budėjo, palenkę galvas lempos šviesoje, laukdami to, kas netrukus turėjo įvykti.

Ššš.

Priartėjo sutartas laikas. Ir iš tiesų. Juos pasiekia gergždžiantis balsas, tolimas, iš didžiulės gelmės.

*Hi. It's Harry here. Do you read me? Over.****

Jų akyse šmėsteli baimė. Jam pavyko. Jis čia.

* Negaliu pajudėti. (*Angl.*)
** Aš pamėginsiu. (*Angl.*)
*** Sveiki. Čia Haris. Ar girdite mane? Pabaiga. (*Angl.*)

Draugai susižvelgia. Vienas iš jų paima mikrofoną ir sušnabžda: *We read you. Load and clear. How are you, Harry? Over.**

Jie įsitempę spokso priešais save. Juostelė spragsi. Lygus traškantis šnypštimas. Tada iš gelmės juos pasiekia balsas. *It's great to be back! You guys!*** Gergždėjimas. Ūžesys. O tada: *Over and out.****

Štai taip, spiritistų galva, viskas turėjo vykti. Hudinis. Tinkamiausias žmogus peržengti tą erzinančią nesuvokiamą prarają tarp to, kas gyva ir mirę. Išsilaisvinimo meistras! Prasiveržimas. Pirmasis sveikinimas gyviesiems nuo mirusiųjų, paskutinė žinia.

Mano tėve, kodėl mane apleidai. Tada išeina paskutinis kvapas. Sprandas užlūžta, pakaušis trinkteli į medį, galva nulinksta į šoną, smakras pakyla, burna prasiveria.

Pažvelgiu į laikrodį. Tuoj pusė dvyliktos. Devynios valandos iki pamokų pradžios. Atsikėliau ir ėmiau kraustyti daiktus, perpjoviau lipnią juostelę, kuria buvo apklijuotos dėžės, knygas ir kitus daiktus iškroviau ant grindų, paskui slankiojau po kambarį juos dėliodamas. Visus garsus kėliau aš, jie ėjo iš manęs: mano žingsniai, mano kvėpavimas, mano svoris, nuo kurio traškėjo senos grindų lentos. Neginčijamai. Tačiau visa, ką mačiau, – siauri plyšeliai tarp baltų sienos lentų, juoda lango plokštuma, grindjuostės ir elektrinis lemputės švytėjimas, – turėjo melodiją, kuri be garso, bet aiškiai skambėjo mano viduje: panašiai mintyse gali niūniuoti priedainį ar užsimerkęs ryškiai regėti veidą priešais save.

Kas tai?

Apsidairiau. Kiekvienas daiktas stovėjo sau, tarsi niekam nepriklausytų, net kambariui. Jie buvo patys sau ponai. Jie priešinosi. Kiekvienas daiktas atskirai. Durų rankena, kai stovėjau prie lango, palangė, kai stovėjau prie durų, balti elektros lizdai su dviem skylutėmis, šiaudinis šiukšlių kibiras, pasvirusi lempa ant rašomojo stalo. Net žioplasis komiksų herojus su seilinuku, vaikystės monumentas, ir tas šiaušėsi. Žinoma, galima save klausti, kodėl tėvas man išrinko būtent tą personažą, kas tai – nebylus išsitarimas? Bet jis tiko. Henrikas žliumba. Naudojau

* Mes girdime tave. Garsiai ir aiškiai. Kaip tau sekasi, Hari? Pabaiga. (*Angl.*)
** Gera sugrįžti! Ei, jūs! (*Angl.*)
*** Ryšio pabaiga. (*Angl.*)

jį kaip atramą knygoms. Žaislas buvo tiek prisigėręs mano minčių, jog galvojau apie jį beveik kaip apie gyvą, kaip apie mažą bežadę būtybę, kuri visada šalia su savo žvilgsniu. Tačiau net jis nepadėjo, kambarys nesidavė užimamas, jame buvo per daug pasipriešinimo, per daug metų jame gyveno kiti žmonės, mintys, balsai, sapnai. Tai ir girdėjau, tas mano pasipriešinimas įgavo melodiją.

Tarsi aš būčiau stebimas.

Mano delnas trenkė į sieną. Trumpas aidas. Tada tyla. Popierių pintinė pašaipiai spoksojo į mane. Marš, mano kojos. Prie durų. Tavo eilė, mano ranka. Stumk. *Dabar lauk*. Girgždančiais laiptais žemyn. Į šaltą prieškambarį. Striukę ant pečių. Svetainėje įžambi gatvės šviesa, begarsis kritimas ant grindų, uždangstyti baldai. Skubiai užsisagsčiau, skubiai nuspaudžiau seną pažaliavusio vario durų rankeną, tos, kuri viršuje, seserį, pastūmiau duris. Užvėriau. Užrakinau.

Kairėje, kitame upės krante, buvo Kvadratūra, taisyklingas, kruopščiai suplanuotas gatvių tinklas, dešinėje – privačių namų rajonas su senais sodais, prieškariniais namais, gyvatvorėmis ir skalbinių stovais kiemuose. Įkvėpiau ir susigrūdau rankas į striukės kišenes, žengiau tolyn. Suskeldėjusiu šaligatviu, per gatvę, į man nepažįstamą rajoną, pro kurį buvau tik važiavęs pagrindine gatve, dar niekada nemėginau eiti siauromis žvyro gatvelėmis.

Aplink mane švietė namai. Pamaniau, kad, eidamas per tą rajoną, atveriu jį, suteikiu jam gyvybės. Tik dabar jis išsiskleidė, iš abiejų pusių, tik dabar jis matomas, atgijęs. Bet tik kaip kontūrai, tik namai, kiemai, kalniukai, gatvės. Ne detalės, ne ten verdantis gyvenimas, paslėptas kambariuose, už sienų. Šablonai. Santykiai. Ryšiai. Įpročiai. Pokalbiai. Prisilietimai. Žvilgsniai. Aš niekada nesužinosiu, iš kur tie žvilgsniai, ką jie galėtų reikšti. Kaip jie susiję su manimi. Taip ir keliautojas atradėjas turi tenkintis, nubrėžęs pakrantės kontūrą, išmatavęs jūros dugną ir apytiksliai pažymėjęs miškus, kalnų grandines ir aukštumas toje salų grupėje, kurią jie priplaukė, daug mėnesių praleidę atviroje jūroje. Tarsi miškai, kalnai ir aukštumos visur būtų vienodi. Linijos ant popieriaus, keletas ženklų. Sala. Abu burlaiviai stovi išmetę inkarus už rifų, įgulos nariai išsiiria į krantą barkasais ir dar iš tolo pamato, jog tai nepaprastai turtingas gamtovaizdis: tamsžalė miško lapija taip susipynusi, jog primena lygumą su šešėlingomis daubomis ir nedidelėmis aukštumėlė-

mis. Abu irklininkai įtraukia į valtį irklus. Valtis plaukia, giliai panirusi į gožos bangas. Aplink putoja mėlynai žalias vanduo, kilis įsirėžia į smėlėtą dugną. Įlankos pakrantėje, tarp uolų kyšulių, vartosi šimtai rubuilių ruonių, jie smalsiai ir be baimės sužiūra į juos, kai jie išlipa į krantą. Iš medžių nerangiai pakyla didžiuliai paukščiai, kai šautuvu duodamas signalas tiems, kurie pasiliko laivuose. Penkių žmonių grupė patraukia į drėgną ir šiltą miško tamsą ieškoti vandens, jie budrūs, nes nežino, kas jų gali laukti svetimame krašte, ar šilta, pūvančia miško paklote šliaužioja nuodingos gyvatės, ar reta, sausa žole apaugusioje vietovėje tarp miško ir kalnų juos užpuls laukinės katės, ar čia yra jiems dar nematytų ir negirdėtų mirtingų gyvių. Kaip tos krykščiančios didžiaakės beždžionės, sekusios paskui juos medžių vainikais, kaip tas keistas nariuotas žvėris, kuris šlamėdamas išnyko krūmyne, jiems nespėjus pakelti šautuvų, kaip tiedu gigantiški žvynuoti gyvūnai, užsilipę ant uolos priešais juos, labai primenantys milžiniškus driežus. Pabaisos. Žmonės išsigandę, įbauginti, jie mielai pasuktų atgal, kad vieną dieną tolumoje vėl išvystų uolingą smėlinę pakrantės juostą ir dar kartą išliptų į krantą Lisabonos uoste, kur gatvės turi vardus, kur viskas susisteminta, kur kiekvieną dieną iš aplinkinių kaimų į miestą atvežama maisto, grūdų, vaisių, mėsos, iš tiksliai išmatuotų pievų ir laukų, kurie įamžinti žemėlapiuose, knygose ir žmonių atmintyje, turi istoriją, menančią kelias kartas, apie savininkus, derlių, pelną grūdų statinėmis, mėsos kilogramais, skambančiomis monetomis ir šnarančiais banknotais, kur vienintelis pavojus yra kiti žmonės, tokie kaip jie patys, taigi – nuspėjami, sukalbami, suvaldomi.

O ligos, baisiosios epidemijos, argi jos ne visur vienodos, argi ir ten staiga nepratrūksta karščiavimu, bėrimu, pūslelėmis ir pūliniais, kraujavimu kūno viduje, be jokio įspėjimo; nei iš šio, nei iš to kažkas tau ima darytis, taip pat ir čia, Salamankoje, Katalonijoje, Andalūzijoje, La Mančoje.

Taip, žmonės serga ir ten, bet argi namie nėra savo amatą išmanančių gydytojų, argi nėra ligoniams skirtų kambarių, tu esi apsuptas šeimos, tu žinai, kas tavęs laukia, kai siela paliks kūną. Ten tau bus suteiktas paskutinis patepimas, ten tavo kūnas bus pašarvotas ir palaidotas, ten tu būsi nulydėtas į kapus, kur jau ilsisi tavo giminės nariai, ne taip, kaip čia, kur būsi užkastas į drėgną smėlį kokiame nors paplūdimyje, už šimtų mylių nuo namų, čia, kur vieninteliai žmonės – laukiniai, žudantys jus be

įspėjimo, arba klejodamas mirsi laive, ir tavo kūnas bus nuleistas į jūrą, dar nespėjęs atvėsti, arba kaip dabar, džiunglėse, kur iki jūsų joks žmogus nebuvo įkėlęs kojos ir niekas nebuvo matęs to, ką regite jūs.

Niekas nebuvo matęs to pilko plokščio grybo, įaugusio į masyvų metro storio medžio kamieną, niekas nebuvo apie jį galvojęs. Niekas anksčiau nesigėrėjo plazdančių drugelių spiečiumi progumoje. Ir pirmą kartą kažkas stovi čia, ranką įrėmęs į šiurkštų medžio kamieną, ir galvoja, kaip gera būti tokiam lengvam, kai net silpniausias vėjo dvelksmas gali tave pakelti. Sklendi nematomu oru, plaki savo spalvingais, šydo plonumo sparneliais.

Niekas anksčiau neatlošė galvos, lietaus lašui nukritus ant kaktos, kad pamatytų temstantį mėlyną dangų ir tuoj pat išgirstų tarp medžių kylantį vėją.

Ne čia.

Takas praplatėjo ir virto aikštele, užžėlusia žaidykla, kuri mane liūdnai nuteikė, kaip krūva automobilių padangų prie buvusios dirbtuvės, meldyne pūvanti sena valtis, žalėsiais aptrauktas teniso kamuoliukas, rastas pagriovyje. Bet aikštelė, per kurią ėjau, nebuvo žiauriai, niekingai sugriauta. Viskas įvyko tyliai, taip pat tyliai atsėlina bet kokia užmarštis. Vaikų čia nebebuvo, jie persikėlė žaisti kitur, kiekvieno prietaiso papėdėje miškas buvo įkurdinęs placdarmą: sausame smėlyje lopais želė visokios piktžolės, dilgėlės, rusmenės.

Sustojau. Į raudoną sierą įbrėžiau degtuką, prikišau liepsną prie cigaretės. Ant sutryptos žemės krito melsva mėnesiena, tarp susipynusių šešėlių, kuriuos metė žaidimų aikštelės įrenginiai, pleveno blausi šviesa. Įtraukiau dūmų į šešiolikmečio plaučius. Atsirėmiau į metalinį stovą. Išpūčiau. *Kuo blogai ten gyventi*, pamaniau. Nugnybau tabako pluoštelį nuo sudrėkinto suktinės galo. Visai neblogai. Kambarys štai ten. Trys metrai virš gatvės lygio, tuščias. Jis laukia. Mes juk žinome, kad tėvas jį naudoja savo tikslams. O dabar atiduoda jį man, savo sūnui. Kad dingčiau jam iš akių. Bet argi tai ne puiku? Galėsiu pėsčias vaikščioti į mokyklą. Taip. Puiku. Nes man tėvas ką nors reiškia tik tada, kai yra šalia. Kai aš jo akivaizdoje.

Keista savybė. Kad jo įtaka taip glaudžiai susijusi su kūnu. Rankos, geltonos akys, įtūžis. Kaip šuo. Pragaro šuo. Bet ką jis saugo?

Atsisėdau ant plokščios karuselės. Atsispyręs koja įsukau. Miestas

lyg duslus ūžimas. Geras jausmas. Tolimas dundesys nuo upės slėnio. Iš uždaros erdvės, į gelmę, į tamsą. Geras jausmas. Elisabeta. *Elisabeta*. Čia Henrikas. Turiu šįvakar tave pamatyti. Mano širdis liepsnoja. *Brangusis Henrikai*. Mėnuo šviečia tau, mylimoji. *Net kai aš miegu?* Net kai tu miegi. Ir jūra ima banguoti smarkiau. Apsisuka ir pajuda mėnulio link, srūva po didžiuliu, juodu dangaus kūno paviršiumi, seka jo judesius. Štai ten.

Pas mane, sakai? Vakare, sakai. Taip! Taip! Taip! Mano akys spindės, mano skruostai degs, mano krūtinė banguos. O širdis plaks ir plaks.

Henrikai Henrikai Henrikai.

Nuėjau žvyro keliuku, gal veikiau taku, nes vidurį ir pakraščius gožė vešli žolė, jis buvo apsuptyje. Aš atėjau per patį puolimą. Sensacingas greitis žvyro pasaulyje, žaibo karas, staigi žaliųjų ordų, besiveržiančių į sausas lygumas, ataka. Avangardas. Po pirmojo pralaimėjimo žvyras turi įsileisti ir didesnių augalų: gėlių, krūmų, medžių. Su šaknimis, kurios skverbiasi į žemės gelmę ir siurbia drėgmę: medžiai auga ir auga. Be galo lėtai. Jie plinta greičiu, kurio nepajėgiame suvokti, paklūsta valiai, kurios nepažįstame, nors ji mums artima. Mes taip pat augame, nevalingai, kažkas mūsų viduje vyksta, kažkas juda. Net kai numiršti, tavo nagai ilgėja, net kai numiršti, dar kurį laiką auga plaukai, iš galvos, iš ausų kanalų, parazitiškai – taip žolės kuokštai suvarpo tręštančią išvartą kur nors papelkyje.

Įsuku į plačią, asfaltuotą gatvę, pereinu privačių namų kvartalą ir patenku į pagrindinę gatvę. Ji šaltai spindi geltonoje žibintų šviesoje, tuščia tokį vėlų vakarą. Pajuntu sausą, salstelėjusį dvelksmą, kaip visada, kai vėjas pučia iš šiaurės. Tada jis atneša fabrikų kvapą, nematomas daleles, kurios atskrieja oru keliasdešimt kilometrų, aš jas sugaunu ir kažkas mano viduje paverčia jas impulsais, kurie pašėlusiu greičiu skrieja nervų siūlais, kol smegenyse juos atpažįsta tam tikra ląstelių sankaupa. Jie išrūšiuojami, kam nors priskiriami, sutvarkomi. Aš žinau. Man šešiolika metų. Aš žinau viską. Pereinu platų metalinį pėsčiųjų tiltą, matau dvi mokyklas, asfaltuotą aikštelę tarp jų ir veją su sodinukų eile palei sporto salę, kurios forma primena apverstą valtį.

Campus. Iš visų lotyniškų pavadinimų jie išrinko šį, *campus* – mūšio laukas.

Dabar, be abejo, viskas tuščia, tačiau apšviesta, tarsi šiame mieste būtų visas pulkas jaunų žmonių, kurie, ištroškę mokslų, suplūsta čia naktimis. Lakūs šešėliai, išsiilgę gyvenimo: jie nori grįžti. Tai tie, kurie mirė jauni. Bet iš pradžių jie turi gauti žinių. Pasimokyti iš pasaulio. Iš visų laikų patirties. Jie sužino apie Orfėją, dainininką, kuriam protą aptemdė sielvartas ir neviltis. Tik ką šalia sėdėjo Euridikė spindinčiomis akimis, dabar ji negyva. Riksmas, kai greta ji išvysta gyvatę; ji atšoka, tačiau per vėlu, gyvatė kerta, Euridikė sušunka; jis pribėga artyn, laiko ją. Niekuo negali padėti. Jos širdies tvinksniai išvarinėja nuodus po visą kūną. Jie žiūri vienas į kitą. Tada ją supurto mėšlungiški traukuliai, akys sustingsta, gyvybė užgęsta. Jos kūnas ima vėsti, kol jis laiko ją glėbyje. Orfėją apima įniršis, tačiau jis nežino, kur jį nukreipti, paskui apninka sielvartas, juodas sielvartas, kuris jį lydi visur ir neleidžia tikėti, kad ji išnyko visiems laikams, to jis negali suvokti, ne visiems laikams, ne Euridikė. Jis turi parsivesti ją atgal. Jis dainuoja apie ją. Klaidžioja po mišką, atbukęs iš sielvarto, tik taip jis gali nemiręs nusileisti į požeminę karalystę, tik kai niekas nieko nebereiškia, jis gali patekti į ten, tik kai jis tampa viskam abejingas, ji gali jam atsiverti. O jo daina pakeri visus, kurie ją išgirsta, jie nustoja valios, panyra į save ir nebemato pasaulio; jie išeina iš savęs, jie yra pasaulis. Taigi Orfėjas iškeliauja į požeminę karalystę ir suranda ją, Euridikę, jie išeis iš ten kartu, jis išlaisvins jos sielą, jis pasiims ją į gyvųjų pasaulį, taip bus, jeigu tik jis neatsisuks ir nepažvelgs į ją, kol jie negrįš į žemę. Būti, o ne žinoti. Tada jie galės persikelti į anapus ir iškilti į šviesą. Bet jam reikia žinoti, ne būti. Tie, kurie mirė jauni, to nepajėgia suprasti, nejau jis negalėjo pažiūrėti į ją *po to*, kai jie bus grįžę į žemę ir nebegrės pavojus? Kodėl jis buvo toks nekantrus, taip erzinamai smalsus? Kam, po galais, reikėjo atsisukti, klausia jie save, ir tikriausiai mano, kad įsibrovėlis Orfėjas gavo ko užsitarnavęs, kai jam buvo nuplėšta galva ir įmesta į jūrą, jis nė nepastebėjo, dainavo kaip dainavęs, nukirsta galva suposi jūroje, plyšodama visa gerkle, kol bangos nubloškė ją į krantą. Lesbo saloje. Taip raliuodamas Orfėjas atkeliavo į Lesbą. Graikija. Sklinda gandas apie gyvas skulptūras, kurias iš marmuro ištašė išradėjas Dedalas, o paskui atgaivino, akmuo kaukši į akmenį, kai jos savo nelanksčiomis kojomis eina koridoriais, jos riaumoja, bėgdamos mūšio lauku, priešas traukiasi, jos nenugalimos. Jos niekada nemiršta. Tai kurgi jos pasidėjo? Įvyksta kažkas baisaus. Ir skulptūros tampa atsiminimais apie tolimą praeitį, sakme

apie pasaulį, kuris, slenkant metams, traukiasi vis giliau į šešėlį. Tai, ką jie paliko po savęs, pamažu išnyksta. Rūmai seniai subyrėję, likę tik mįslingi griuvėsiai. Kas ten vyko, kas ten lankėsi, ką jie darė? Tai tampa atsiminimais apie pasaulį, kurio niekada nebuvo. Jis gražesnis, paprastesnis. Ir mūsų pasaulis kada nors taps atsiminimais, gražiais pasakojimais apie gūdžią praeitį, apie skraidančias mašinas ir greitkelius, gamyklas ir erdvėlaivius. Gražu, paprasta. Pirmoji kelionė į Mėnulį. Ką palikome ten po savęs, ką jie galėtų surasti? Mėnuleigių, vėliavų, pėdų. Ką iš jų galės spręsti ateities archeologai? Vaikiška, kukli ekspansija. Vis tiek žavinga. Taip pamanys archeologai, sujaudinti kelionių į Mėnulį bejėgiškumo, astronautų džiūgavimo, kai jie pirmą kartą nerangiai šokinėjo ant Mėnulio paviršiaus. Taip mus gali sujaudinti senovės alchemikų eksperimentai, nes laikas leidžia su grauduliu žvelgti į beviltiškas pastangas. Svajonė negyvą materiją paversti gyva. Juk gyvybės daigai slypi visame kame? Taip turėjo mąstyti alchemikai. Kad tereikia pakeisti būseną. Taip ledas virsta vandeniu, o vanduo – oru. Taip medis virsta pelenais, o auksas – skysčiu. Taip gyvieji tampa mirusiaisiais. *Kaip iš mirusio padaryti gyvą?* Kažkada viskas buvo negyva. Tada atsirado gyvybė. Virsmas. Iki ir po. Žmogus, nulipdytas iš molio, Dievas, įpučiantis jam gyvybę, prisikėlimas. Paskui Jėzus. Žmogaus sūnus. Į ten nukreipia dėmesį tie, kurie mirė jauni, išsiilgusieji gyvenimo: skliautuoti katedrų požemiai su šventomis relikvijomis, sargybinių kauleliai, jų ietys, kažkada įsmeigtos jam į šoną, įkapės. Nugenėtos šakos nuo jo nešto kryžiaus. Erškėčių vainikas. Gralis. Mirties akimirka. Sudreba žemė, skyla uola. Ir atsiveria kapai. *Šventieji prisikelia iš numirusių*, – skaito jie Šventajame rašte, šventieji išlipa iš savo laidojimo kambarių ir įžengia į šventąjį miestą, žmonės juos mato, mirusieji ateina. JIE ATEINA! Ir Jėzus prisikelia. Keletą dienų vaikščioja po žemę. Ko išsigandote, ko dvejojate? Pažiūrėkit į mano rankas ir kojas. Tai aš, jūsų viešpats ir mokytojas. Aš esu Jėzus Kristus. Palieskite mane ir įsitikinsite patys. Aš esu vienatinis sūnus. Dvasia neturi kūno ir kaulų. Tomai, tu abejoji, bet gali savo rankomis paliesti mano žaizdas ir kraują. Aš esu žmogaus sūnus. Prieik ir įkišk ranką man į šoną. Aš prisikėliau. Aš miręs, bet gyvas. Ar dar abejojate mano žodžiais?

Šie pasakojimai užburia juos. Nes ką daro Jėzus, kai mokytiniai vis dar netiki juo? Jis apsidairo. „Ar turite ko nors valgomo?“ – paklausia, ir jie paduoda jam gabalą keptos žuvies, kurį jis suvalgo jų akyse. Įrody-

ta. Mirusysis gyvas.

Jis valgo žuvį.

Išsiilgusieji gyvenimo mokosi ir tiki. Jie nori sugrįžti, nori turėti kūną, užsiauginti raumenis, atgauti kraują. Jie nori jausti jį tvinksint kūne, nori perbraukti delnais baltą odą ir vėl atmerkti akis, nori vėl regėti spalvas. Pasaulio spalvas! Sodrų žolės žalumą, neaprėpiamą dangaus mėlynę, gryną kraujo raudonį. *Šįvakar čia susirinko tie, kurie mirė jauni.* Maloniai juos sutikime. O programos pabaigoje visi kartu sugiedosime kalėdinę giesmę. Ketvirtas puslapis. Ačiū ir iki pasimatymo. Atsargiai vairuokite!

Visai neėmė miegas. O laikrodis koridoriuje rodė be dešimt pusę pirmos. Atsisėdau ant suoliuko prie durų. Dabar čia viskas atrodo kitaip, pamaniau, be žmonių, dirbtinėje lempų šviesoje. Delnais parėmiau galvą. Užsimerkiau. Lingavau į šalis. Aikštėje siautė vėjas. Aplink mane, išorėje.

Aš buvau savo viduje.

Išorėje ošė medžiai, vėjas šiureno miegančius lapus. Savo viduje regėjau mansardą. Kambarys tuščias, tamsus ir tylus. Kartais, eidamas pro šalį, matydavau prie namo pastatytą jo automobilį. Bet dabar tėčio ten nėra. Niekas nemato beveik nepastebimo užuolaidų plevenimo nuo krosnies šilumos. Bet paskui. Kas ten įžengs? Aš, Henrikas. Tas, kuris sėdi ant suoliuko šalia mokyklos, delnais pasirėmęs galvą, užsimerkęs. Jį aš matau. Jame tamsu. Nėra nė spindulėlio šviesos. Tamsu galvoje. Tamsu ryklėje, tamsu krūtinėje, tamsu pilve, rankose, plaštakose, pirštuose, šlaunyse, keliuose, blauzdose, pėdose. Didžioji tamsa – tai aš.

Atsigulu ant suoliuko ir nusprendžiu nepajudinti nė raumenėlio. Judėti per juodumą. Tapti tašku. Beveik be matmenų. O paskui augti. Leisti tamsai plėstis ir plėstis. Kokio dydžio esu dabar? Pakyla milžiniška ranka ir perskrodžia erdvę, nusileidžia ant neišmatuojamo kelio paviršiaus, atkišamas milžiniškas pirštas, jis pagremžia medžiagą, tada įtraukiamas atgal, ir ranka vėl pakyla, oru sklendžia didžiulis paukštis, krenta ir krenta, kol įsitveria suoliuko krašto. Nebijok. Tai tik aš. Aš esu tokio dydžio, kokį mane padaro mintys. Nesujuda joks raumuo. Nors ne. Juk širdis plaka. Giliai viduje pulsuoja raumuo. Moliuskas šiltame, drėgname kiaute, kuris esu aš. Nenuilstamai. Kažkas mano kūne gyvena. Bet kada nors ir širdis sustos. Paskutinis tvinksnis. Kur jis mane

užklups? Kur nors plačiajame pasaulyje. Europoje, Amerikoje, Azijoje, Australijoje. Arba jūroje. Galbūt didmiesčio šaligatvyje, nei iš šio, nei iš to parkrentu. Netikėtas rakurso pasikeitimas. Priešais mano akis nuotaku kliokia lietaus vanduo, greitai geriasi į kostiumo medžiagą, spalva patamsėja. Netikėtas šaltis. Kažkieno batai, kažkieno balsai, kažkieno rankos. Ir automobilio variklio ūžimas. Kibių padangų šnaresys ant šlapio asfalto. Kaip gerai girdžiu variklio ūžimą, jis apslopsta, kai perjungiama žemesnė pavara, virštoniai akimirką tarsi sustingsta, kai garso bangos bloškiamos į namo sieną ir ten pakimba, trumpas aidas, o automobilis nuvažiuoja ir tonai susilieja, nusilpsta, tampa aukštesni, paskui atstumas juos panaikina ir jie išnyksta. *He passed away.** Tai šitaip? Tai tokia ta mirtis? Išnyksti, kaip išnyksta balsas. Konkreti vieta, konkretus laikas. Galbūt nuosavame bute? Ko gero, per staigiai atsistojau, akyse pajuosta, aš apgraibomis susirandu kelią į vonią, delnais atsiremiu į praustuvę, bet svaigulys nepraeina, dar vienas žingsnis, ir aš krentu, galva trinkteli į vonios kraštą. Kokia ironija. Tokią baigtį buvau numatęs savo tėvui. Kaukšt. Širdis sustoja. Tavęs nebėra. Bet kraujas dar teka gyslomis. Po paskutinio širdies tvinksnio kraujas dar akimirką teka, iš inercijos, gyvenu pakankamai ilgai, kad spėčiau pagalvoti: *dabar širdis sustoja, dabar aš mirštu*. Ar lieka laiko dar vienai minčiai? Galbūt. Kokia ji turėtų būti? Kokia bus mano paskutiniausia mintis?

Mm? Henrikai?

Kad kartą gulėjau čia, laukdamas mirties. *Tu*, – pamanysiu greitai, prieš išblėsdamas. – *Tu, kuris galvojai apie mane. Paskutinįkart siunčiu tau linkėjimų*. O tada. Kas tada? Kaži koks tai jausmas? Ar tai įvyks staigiai? Ar lėtai? Tikiuosi, lėtai. Ir svaiginamai. Nes gyvybė nepalieka tavęs. Tai tu palieki gyvybę.

Paskutinė kelionė.

Kelionė!

Tu iškeliauji. Laivas plaukia. Jame praleisi daug metų. Laivas plaukia ir plaukia. Ant akių užsmaukta skrybėle, pastatyta palto apykakle nusineši lagaminus į kajutę. Užuodi sodrią tepalų smarvę, sklindančią iš mašinų skyriaus, vos juntamą prakaito kvapą, kurį paliko anksčiau čia gyvenęs keleivis, tu prieini prie iliuminatoriaus ir nuvalai aprasojusį stiklą. Matai daugiau keleivių, kurie neskubėdami atžingsniuoja kranti-

* Jo nebėra. (*Angl.*)

ne ir pakyla trapu, gerai įsiklausęs, viršuje išgirsti kulniukų kaukšėjimą. Moteris, pamanai, virš manęs vaikšto viena iš sunkiai suvokiamos daugybės pasaulio moterų. Argi tai nėra vienas iš sunkiai suvokiamos daugybės pasaulio džiaugsmų? Moters žingsniai ant denio vakare, kai laivas po kelių minučių paliks uostą. Taip, tai – vienas iš pasaulio džiaugsmų. Bet tik tokiu atveju, jei klausaisi tų žingsnių vienišas savo kajutėje. Toks pats džiaugsmas, kai vasaros rytą įplauki į pavėsingą užutėkį ir skaidriame vandenyje įžiūri žvilgantį smėlėtą dugną: nors imk ir nerk į žalsvą vėsumą. Džiaugsmas, kai autobusas tave veža per oro uostą: pereini per šiltą, drėgną Afrikos tamsą ir įlipi į lėktuvą, įsilieji į didžiulį greitį, kuris pakelia tave į dangų, leidžia tau pamatyti didmiestį iš aukštai, žėrinčias šviesių taškelių dėmes tamsoje.

Kažkur pasaulyje.

Tačiau moters žingsniai suteikia daugiau džiaugsmo, pamanai. Tai galimybė, trunkanti ilgiau nei akimirką. Visuma, galinti atsiskleisti bet kokiu pavidalu. Jūs kartu keliausite. Tu gali su ja susipažinti. Ji gali tau atsiduoti. Ji gali pakeisti tavo gyvenimą, pasukti jį nauja ir netikėta kryptimi. Galbūt ta moteris vokietė, pamanai, būtų šaunu! Iš Darmštato arba Memingeno, Acheno arba Heidenheimo. Galbūt ji italė! Iš Palermo, Feraros, Montesilvano, Barletos. O gal amerikietė? Iš Davenporto, Pitsburgo, Apltono, Mansfyldo. Tai pasaulio kampelis, į kurį ji tave pasiims, šeima, kuri taps tavo šeima, jos draugai, kurie taps tavo draugais. Dabar ji pasidalys su tavimi visais savo atsiminimais. Ilgainiui galėsi pažvelgti į jos vaikystę, apie kurią dar nieko nenumanai, išgirsi apie žmones, kurių net neįtarei egzistuojant, sužinosi apie daugybę įvykių, kurie atgis tavo mintyse, nes juos išgyveno ir dėl tavęs prisimena ji, tavo mylimoji, kurios geidi taip smarkiai, jog dabarties, kuria dalijatės, tau negana, tu taip pat nori būti jos praeities dalis, nori įsismelkti į ten, tai neįmanoma, tačiau ji padeda, kiek gali, pasakoja viską, ką išgyveno, viską, ką mąstė, viską, ką regėjo.

Tai slypi žingsniuose, kuriuos tu girdi, visos tos galimybės šmėsteli galvoje. Bet dabar vėloka, pamanai, apie tai reikėjo mąstyti kiek anksčiau, pamanai, atsisėsdamas ant dviaukštės lovos krašto. Tai, rodos, mano paskutinė kelionė, ir ji turės vykti vienumoje.

Kur keliausite, pone?

Saulėlydin.

O. Į ten.

Po manimi pradeda dirbti variklis. Vibracija pasklinda po visą laivą, ant staliuko ima barškėti peleninė. Susukamas lynas, laivas sunkiai atsiplėšia nuo krantinės: tokia tavo paskutinė kelionė. Privalai tūnoti šioje kajutėje. Tave purto drebulys, šalta ir drėgna, negana to, regis, tuoj apsivemsi. Vėmalai pliūpteli ant grindų, tave tąso ir tąso, kol lieka tik traukuliai. Jokio valgio, jokio gėralo, tik cigarečių be skaičiaus ir nuolat užeinantis vėmulys. Tu drebi iš šalčio, rūkai ir žiaukčioji, apniktas absoliutaus, taigi nepakeliamo, nuobodulio, kai vienintelė pramoga – kas kiek laiko prisidegti cigaretę, kartais praplėšti naują pakelį ir – koks džiaugsmas! – retsykiais nueiti prie spintos naujo bloko.

Jeigu mirtis yra kelionė. Protėviai juk tikėjo tuo. Pilkapiai. Prie pat jūros kranto. Sūraus vandens, supuvusių dumblių, kalnų kvapas. Vėjas. Naktis. Prietemoje jie išsiiria iš Kongshavno. Mirusiojo kūnas ant neštuvų valties priekyje, gražiai aptaisytas, rankos sunertos, akys užspaustos. Irklai ritmiškai pliuškena vandenį, valtis pamažu slysta per sąsiaurį. Jie aplenkia rytinį salos kyšulį ir pasiekia uolėtų salelių grupę, iškelia iš valties numirėlį. Naktis šviesi, jie tylomis dirba, nuo kranto neša akmenis, krauna ant jo, akmuo po akmens.

Iš ten tu iškeliausi. Vėlių keliu eisi iki Gjolos*. Persikelsi per ją.

Lėta kelionė iš mūsų atminties.

Įsivaizdavau, kaip bus gera. Gulėti užsimerkus ir gėrėtis vaizdais. Tik keliauti ir žvalgytis. Į esamas vietas, į nesamas vietas. Nepajudinti nė raumenėlio. Tik žiūrėti. Kažkoks paplūdimys, iš kur tai, kur jis yra, aš palaukiu, apsisuku. Įlanka. Bet argi čia ne Bukevika. Pėdos įsmenga į šiltą, sausą smėlį. Jis plyti iki pat uolų, remiasi į jas, ant uolos masyvo gurgždančios smiltys. Pamanau, kad uola tęsiasi ir po smėliu. Po sugulusiais žmonėmis, lakstančiais vaikais, po nugaromis, kurios slysta pašiauštomis bangomis, po raudonais linguojančiais plūdurais. Po smėliu. Ir be atvangos spiginančia saule. Kamuolys mažumą įdumba, kai jis suduoda delnu, vėjas nuneša kamuolį į šoną, ji puola prie jo, nepasiekia, pargriūva, prakaituota oda aplimpa smėliu. Jis prieina artyn, ji kvatoja. Dangus tamsiai mėlynas. Grėsmingas, pamanau. Įspėjimas apie permainą.

– Klausai! – pašaukiu.

* Skand. mitologijoje – upė, tekanti palei vėlių karalystės vartus. (Vert. pastaba)

Bet jis mosteli ranka, kad neįsčiau. Aš važinėju jo dviračiu. Savąjį užkasiau miško gilumoje. Niekas nežino, kur jis. Tik kad dingęs.

Tu dar čia, Klausai? Kur mes dabar?

Automobilyje, kažkur sustoję. Jis, visas vyras tamsiais akiniais, sėdi priekyje, dairosi po degalinę. Mama nuėjo nupirkti sausainių ir limonado. Mes išsiruošėme į gamtą. Trise. Dangus niūksta. Kai išvažiavome iš namų, švietė saulė. Dabar asfaltu slenka šešėlis. Štai ji grįžta. „Ko nupirkai?“ – paklausia Klausas, ji šypsodamasi paduoda jam maišelį, užveda automobilį. Dangus apsiniaukia. Debesys pilkėja. „Tai kur važiuojam, – taria ji, – gal prie Jerstado, ten vanduo šiltesnis“. *Ji viską daro ne taip*, pamanau. Man septyneri. Sėdime prie ežero ir valgome sausainius, bet maudytis negalime, nes visas krantas apžėlęs žaliais, gličiais dumbliais. Ir saulės nėra. Ji nori, kad mums būtų gerai, pamanau. Ir pirmą kartą man pasidaro jos gaila. Ji nori tik gero, bet jai neišeina. Pirmą kartą gyvenime man pasidaro gaila mamos. Debesys sutirštėja ir prapliumpa lietus, mes tik valandėlę pabuvome gamtoje, man kyla noras paguosti ją: *Mama, nieko baisaus, kad tau neišeina, kaip turi būti*, – tada ji paglostytų man galvą, nusišypsotų: *Henrikai, mielasis, ar tikrai buvo taip blogai?* Kai važiuojame namo, langų valytuvai mala kaip pašėlę. Du vyrai, kurie įsirėžę traukia kažką nematoma. Net atsiguldami. Viens, du. Viens, du. Trauk. Trauk. Trauk. Kai vairuoja tėtis, aš meldžiu Dievą, kad jis nevažiuotų greitai ir kad nepadarytume avarijos. Aš nenoriu mirti. Suneriu rankas ir užsimerkiu. Paprastai jis paklausia, kuo aš ten, gale, užsiimu. Jeigu žinotų. Gal ir žino. Tik šešerių suprantu, iš kur jis tiek daug žino, nors nieko jam nesakau. Septintą valandą vakaro, vakarieniaudamas virtuvėje, matau jį dirbant lauke, sulenkta nugara, su žaliuoju vilnoniu nertiniu. Mes kalbamės su mama, mostelėjęs į tėtį, tariu: *Dabar jis su tuo megztiniu*. Žemė, kastuvai, kapliai, kauptukai, žemė, rudas vanduo, akmuo. Pirštinės. Barzda. Dirvos akmenys, trinksintys vienratyje. Aš bijau tėčio, kai jis su tuo megztiniu, sakau, jis būna labai piktas. *Tą patį vakarą, kai aš jau miegu, jis įeina į mano kambarį*. Uždega šviesą. Atsibudęs matau prie lovos stovint tėtį su žaliuoju megztiniu. Tuo, kurį jis dėvi tik lauke. Štai tada suprantu, kad visus mano žodžius mama persako tėčiui. Jis žino, kad mane gąsdina. Taigi įeina su tuo savo megztiniu į kambarį, į šviesą, ir paklausia: *Ar bijai, Henrikai, ar bijai, mažyti?*

Lyja, pamanau ir atsimerkiu. Dangus pilkas kaip cementas. Atsisėdu apdujusia galva, sustingusiais sąnariais. Šalta. Kažin kiek valandų? Nueinu prie durų. Netrukus pusė septintos. Jokios prasmės eiti namo. Dvi valandos iki pamokų pradžios. Ar kas nors mane matė? Vajė, kaip sustirau.

Susitraukęs pavaikštinėju, prisidegu cigaretę, užsikosiu. Nenoriu nieko daugiau, tik miego. Pastumiu duris. Laimei, neužrakintos. Numetu rusenančią cigaretę ir įeinu į koridorių. Gilumoje valytoja plauna grindis, linoleumas lempų šviesoje spindi kaip ligoninėje. *Matote, čia mes puoselėjame Jūsų dvasią. Suteikiame jai peno. Nepriekaištinga priežiūra. Tiesa, ne viskas priklauso nuo mūsų valios. To neslėpsime.*

Nusišypsojau valytojai ir žengiau gilyn. Tuščiais belangiais koridoriais klasės link. Ten atsisėdau ant grindų. Miegas tebeėmė; per tas kelias minutes nespėjo išsisklaidyti, vos užsimerkiau, mane vėl apgaubė minkšta tamsa, panirau į snaudulį.

– Kas čia dabar?

Aš prabudau.

– Ar jis ilgai čia miegojo?

– Kas jam?

– Ei, Henrikai!

Aš atsimerkiau.

Prie sienos stovėjo trys merginos. Į mane spoksojo Kentas ir Justeinas.

– Velnias, – tariau.

– Ar ilgai čia gulėjai? – paklausė Kentas.

Justeinas susižvelgė su merginomis manydamas, kad nematau.

– Ne, – atsakiau. – Ką tik atėjau. Buvau velniškai pavargęs.

– Be knygų? – nusistebėjo Justeinas. – Tu juk kiaurai permirkęs.

Pakraipiau galvą, tarsi visa tai man būtų netikėta, atsistojau ant kojų.

– Tai ką veikei savaitgalį, Kentai? – paklausiau.

Jis pažvelgė į mane lyg nesuprasdamas.

– Buvai kur nors išėjęs? – neatstojau.

Merginos nežinia ko susijuokė.

– Ne... sėdėjau namie, – numykė Kentas.

– A.

5

Tai va. Toks buvo mano pabudimas tą rytą, tokį jie mane rado, miegantį koridoriuje prie klasės. Sustingusį, sušalusį, susivėlusį. Galva atremta į sieną, kojos ištiestos. Šlapi drabužiai, nė vienos knygos. Spoksojau į grindis, mėgindamas apsimesti, jog nieko neįvyko. Aplink mane rinkosi bendraklasės, minkštais, kvapiais kūnais viena po kitos atlingavo koridoriumi. Dvidešimt dvi merginos. Mano klasėje mokėsi dvidešimt dvi šešiolikametės merginos. Ar keista, kad man sunkiai sekėsi natūraliai elgtis? Aš juk buvau užtvindytas moteriškumo. Kiekvieną mielą dieną mane supo tai, ko geidžiau labiau už viską, merginos, prieš pat mano akis sukinėjosi pulkas merginų. Kad ir kaip man sektųsi ar nesisektų, jos ten buvo. Kasdien uosdavau jų kvapą, kasdien žiūrėdavau į jų kūnus ir kasdien vaizduodavausi, kaip gera būtų jas nurengti, lytėti, pasilikti dviese, kaip mes tada vienas kitą myluotume. Ką reiškė vien jų vardai! Ana, Hana, Katrinė, Margretė, Kristina, Hildė, Meretė, Teresė, Bentė. Mano klasėje jų buvo dvidešimt dvi. Ir visas teko „nurašyti“. Kaip „nurašiau“ Elisabetą. Tereikia atprasti, maniau iš pradžių, nors iš tikrųjų reikėjo priprasti. Kiekvieną dieną girdėti jas čiauškant, matyti, kaip jos juda prie pat tavęs, galbūt pasilenkia virš tavo suolo ko nors paklausti, galbūt įbeda į tave tiriamą žvilgsnį, galbūt gūžteli pečiais ir nusisuka, kai tu siurbi jų judesius, kūnus. Sprandai. Rankos. Maži liežuvėliai. Jų lūpos, jų pėdos, tiek skirtingų šlaunų prieš tavo akis, tiek plaukų ir nuogų pilvukų tavo svajose. Privalėjai prie to priprasti. Nors tai nebuvo taip paprasta. Nes man jos visos kuo nors patiko. Visos turėjo ko nors patrauklaus, charakteryje arba kūne, visos turėjo ko nors geidžiamo. Metė, tokia plonutė, išblyškusi, beveik permatoma oda, man priminė paliegusią rytų europietę iš Lenkijos ar Vengrijos, senos didikų giminės palikuonę iš Bosnijos ir Hercegovinos ar Austrijos, Habsburgų palikuonę. Įsivaizdavau, kad ji tik ką grįžusi po ilgesnio gydymo plaučių

ligų sanatorijoje. Aš jos geidžiau, jos liguistumo ir švelnios, kone baugščios sielos. Metės trapumo. Žaliai mėlynų kraujagyslių po balta oda. Anės, Metės priešingybės, putliu kūnu, didelėmis krūtimis ir tvirtomis rankomis, jos taip pat norėjau, gal net labiau negu Metės, kurį laiką mane žavėjo jos sveikas, kone valstietiškas kūnas ir strazdanos, be to, ji buvo draugiška ir dažnai šypsojosi. Geidžiau ir tos drovuolės, kuri laikydavosi nuošaly ir su niekuo nešnekėdavo, geidžiau, nors ji nebuvo gražuolė, priešingai – ištįsusi ir perkarusi, dideliais dantimis, atsikišusiais dubenkauliais; ji, regis, buvo vardu Budilė, bet mane traukė ne ji, o jos drovumas. Jeigu jos būtų mane paklaususios, ar noriu su jomis draugauti, su bet kuria iš dvidešimt dviejų merginų, nedvejodamas būčiau atsakęs „taip“. Pats nežinau kodėl. Tuomet buvau įsitikinęs, kad visi jaučia tą patį. Dabar nebesu toks tikras. Jakobseną, vieną iš senųjų mūsų mokytojų, galbūt taip trikdė vien jų skaičius, pamenu, kiek pastangų jam kainuodavo išlaikyti savitvardą. Šešiasdešimt trejų metų vyras vaikščiojo atkraginęs galvą, jo judesiams stigo lankstumo; visas jo kūnas juda mažomis trajektorijomis, maniau, kaip pavarų dėžės svirtis savo bėgiais. Kuklus, guvus, liesas, nervinga veido išraiška ir tuo pat metu piktas, – toks buvo Jakobsenas. Kiekvieną pirmadienį jis atpėdindavo koridoriumi tik jam būdinga maniera, su siaubu laukdamas susitikimo su mumis. Taip pat ir tą pirmadienį. Kai tik atsistojau ant kojų apsimesdamas, kad nieko neatsitiko, jis įsuko į koridorių su šūsnimi popierių po pažastimi. Sustojęs šalia durų, apžiūrėjo mus, žvilgsniu slinkdamas nuo mokinio prie mokinio, aš nudelbiau akis, ir jis nestabtelėjo ties manimi, nepastebėjo nieko neįprasta, buvau apyšlapiais plaukais, užsimiegojęs ir be knygų, na, ir kas? Tada jis atrakino duris ir suleido minkštas šešiolikametes merginas į savo klasę, plepančias, linguojančias, pilnas visiškai neįsisąmoninto seksualumo, kuris lydėjo jas kiekviename žingsnyje. Nesvarbu, ką jos darydavo: keldavo ranką, norėdamos ko nors paklausti, eidavo prie lentos užrašyti lygtį ar svajingai žiūrėdavo pro langą, – jos elektrindavo. O kaip reaguodavo Jakobsenas? Jį purtydavo tikas. Tarsi jis be atvangos mėgintų iš sąnario išnarinti ranką arba *kuo tiksliausiai* priderinti savo mentę prie kostiuminio švarko. Ar laikrodžio dirželis ne vietoj? Jis apmirdavo, jeigu prie jo priartėdavo kurios nors merginos ranka. Jeigu spūstyje šlaunis perbraukdavo jo koją. Tada Jakobsenas sustingdavo ir nebeįstengdavo elgtis natūraliai. Galbūt jį trikdė jų jaunystė, galbūt – moteriškumas. Galbūt jis taip pat išsilenktų manęs, jeigu

aš per daug priartėčiau, o gal jam būtų lengviau susitvardyti. Nes su merginomis, kurioms jis diena iš dienos dėstė jau keturiasdešimt metų, dėdavosi nesuvokiami dalykai. Jos nejučiom pasikeičia, vieną dieną jis atitoksta, stovi klasėje, žiūri į mokines ir suvokia, kad dabar jos kitokios. Taip lengvai jų nebepavaikysi, jos nebepripažįsta autoriteto, kurį jam suteikia jo pareigos, kikena, kvatoja ir staiposi jam panosėje. Vargšas žmogus. Merginos ir žinojo, ir nežinojo apie savo poveikį jam. Jos pastebėjo, kad jis kiek įmanoma vengė kalbėtis su jomis dviese, o jeigu jau tekdavo tai daryti, niekada nežiūrėdavo joms į akis. Jos pastebėjo, kad jis pasidarydavo lyg nesavas, kai jos priartėdavo, ir nujautė kodėl. Kai kurios, žinoma, jį paerzindavo, šypsodamos pasimaivydavo, tingiai rąžydavosi, apsitempusios plonais megztukais, tačiau apie jas buvo galima drąsiai sakyti: jos nežino, ką daro.

Mes atsistojome prieš jį. Jis dar kartą mus nužvelgė. Tada vos vos linktelėjo ir pasidėjo popierius ant mokytojo stalo.

– Knygų trauktis nereikia, – pasakė Jakobsenas. – Parašysime nedidelį kontrolinį.

Sesilija, sėdinti priešais mane, atsisuko ir nusišypsojo.

– Tau pasisekė, – sušnabždėjo.

Pamalonintas šyptelėjau jai. Jakobsenas ėjo palei suolus, kiekvienam dalydamas po lapą. Per jo pamokas dažnai rašydavome kontrolinius darbus. Tada visi palinkdavo prie užduočių, tada jis išvengdavo į save nukreiptų žvilgsnių, tada galėdavo ramiai sėdėti už mokytojo stalo, jausdamasis saugus. Kada ne kada – krestelėjimas galva, nedidelis rankos trūktelėjimas, beveik nematomas virpulys akyje, šiaip – ramybė.

Iš Sesilijos pasiskolinau tušinuką ir taip pat ėmiau rašyti. Priėjęs vietą, kur nebelabai žinojau, ką daryti toliau, pakėliau galvą – kartais taip geriau mąstyti. Jakobsenas spoksojo į mane nejudriomis akimis ir išsiblaškęs smiliumi stukseno į stalo kraštą. Kai mūsų žvilgsniai susidūrė, jis tuoj pat nusuko akis, lyg susigėdęs, tarsi būčiau puikiai permatęs jo mintis.

Rašiau toliau, galvodamas apie žvilgsnį, kuriuo jis į mane žiūrėjo. Pakėliau akis. Jis vėl į mane spoksojo, užkluptas puolė skaityti ant stalo gulinčius lapus. *Dar vienas iš jų*, – galbūt mąstė. Nes jis pažinojo šeimą. Brolius Roaldą ir Kristianą Vankelius. Su manimi elgėsi kaip su visais kitais, korektiškai, formaliai, tačiau įtariau, kad kadaise tarp jo ir Vankelių kažkas įvyko. Kai pasakiau jiems, kad Jakobsenas mano mokyto-

jas, abu jo pavardę ištarė neslėpdami paniekos. A, tai tas Jakob*senis*. Pfu. Dabar mane vertina žvilgsnis iš penktojo, gal šeštojo dešimtmečio, pamaniau. Žinantis apie mane kažką, ko aš nė nenutuokiu.

Ir tai buvo ne pirmas kartas. Prieš tris savaites, antrąją mokslo metų dieną, per pertrauką prie manęs priėjo viena iš merginų: „Aš Kamila, – prisistatė nemaloniu nosiniu balsu, – o tu Henrikas Vankelis, ar ne?“ – „Taip“. – „Ar tu giminė Kristianui Vankeliui?“ – paklausė ji ir įsispoksojo į mane. – „Ar tu jį pažįsti? – nustebau: – Tai mano senelis“. – „Aš – ne, – tarė Kamila, – bet mano mama pažįsta. Jie anksčiau buvo kaimynai“. *Vankelis, sakai? Paklausk, ar jis Kristiano Vankelio giminė. Beveik neabejoju. Žinai, kartą žaidėme gatvėje prie namų, mėtėme kamuolį, ar šokinėjome per virvutę, dabar nepamenu, o jis išbėgo įtūžęs ir ėmė šaukti, kad dingtume nuo jo namo. Jei ne, paskambinsiąs policijai. – Policijai? – Taip, policijai. – O paskui? – Na, man buvo jau trylika metų, aš žinojau, kad gatvė jiems nepriklauso, tyčia niekur nesitraukėme. Po pusvalandžio jie atvažiavo. – Policija? – Taip, policija. Pagal iškvietimą. Policininkas paaiškino, kad gavo nusiskundimą dėl mūsų, gal galėtume žaisti kitoje vietoje. Bet pats jautėsi nesmagiai. O tie žiūrėjo į mus, prisikišę prie langų. Tokie pikti. Paklausk jį... – rodos, sakei Henrikas? – ar jis jiems giminė. Pasakyk, kad aš prisimenu.*

Kamila įsivaizdavo tapusi už mane pranašesnė, ir tai jai, regis, patiko, nes balse girdėjosi piktdžiugos gaidelė. Ji mane beprotiškai erzino. Neapkenčiu stropuolių. Kurie sėdi iki vėlumos, sukdami savo mažas smegenėles, ir neįstengia nuslėpti pasididžiavimo, kai be klaidų parašo kontrolinį darbą. Žinoma, kad parašo gerai! Jie negaili jėgų, kad išsikovotų padėtį, kuri jiems leistų išdidžiai šypsotis, kai kiti į juos žiūrės, visą savo laiką prakiurkso prie knygų, mėgindami suvokti, kas jose parašyta. *Po perkūnais, koks menkas tas protelis*, – pamanydavau tais kartais, kai ji praverdavo burną ir entuziastingu veiduku žodis žodin atkartodavo, ką Jakobsenas tik ką būdavo pasakęs, tik pabaigoje pakeldavo toną, kad išeitų klausimas. Ir dabar, po dešimties metų, negaliu užgniaužti susierzinimo, kai apie ją pagalvoju. Bet jeigu būtų pasitaikiusi proga, jeigu ji būtų išsirengusi prieš mane nuoga ir paklaususi, ar nenoriu jos apkabinti, būčiau nieko nepaisęs. Mano geismas tuo metu buvo toks didelis, jog apėmė visas merginas, net ir tas, kurių nemėgau. O gal ypač tas, kurių nemėgau. Tarsi įsivaizduodamas jas lovoje šalia savęs patirčiau didesnį

pasitenkinimą, tarsi gulėti su jomis būtų tolygu kerštui. Tarsi geismas ir geismas iš keršto man būtų visai tas pats.

Tokia buvo mano aistra, ji klaidžiojo tarp klasės sienų, keletą dienų pasisukiodavo vienur, keletą dienų – kitur, kaip mažas kačiukas, niekaip nenusprendžiantis, kieno glostomas norėtų būti. Tas gyvulėlis niekada nenuilsdavo, niekada nesustodavo, jo įnoriai keisdavosi kiekvieną dieną, kiekvieną valandą – laimei, jo niekas nepastebėjo. Jeigu jos būtų žinojusios, apie ką aš galvoju! Tačiau nebuvo erdvės, kur mano geismas būtų galėjęs apsistoti ir nenumirti, pamažu aš pripratau prie visų klasės merginų, žvilgsnis krypo į kitas, atsitiktines. Pavyzdžiui, į Elisabetą. Jos, kaip ir Elisabeta, nežinojo, kas aš toks, nežinojo, kad aš esu, kad išvis egzistuoju. Nenutuokė gyvenančios tokio Henriko Vankelio mintyse, ten užsiimančios joms, matyt, sunkiai įsivaizduojamais dalykais. Nepažįstamų merginų kūnai, nepažįstamų merginų šypsenos. Nepažįstamų merginų lūpos. Drabužiai, kuriais jos vilkėjo. Ką jos darė. Per tuos trejus metus mane diena iš dienos supo devynios galybės merginų. Aš rydavau jas akimis, retkarčiais pasitaikydavo proga persimesti pora žodžių, bet niekada nieko daugiau. Kiek jų buvo? Keli šimtai. Visos kažkur gyveno, visos kaip viena atsikeldavo rytais, nusiprausdavo po dušu, apsirengdavo ir ateidavo ten, kur galėdavau jas matyti. Prieš užmigdamas kartais mėgindavau įsivaizduoti jas visas sykiu – neįmanoma mintis, kuri neleisdavo man užmigti po keletą valandų: tą pačią akimirką skirtingose miesto vietose šimtai savo kambariuose, po savo antklodėmis miegančių merginų. Jos nežinojo, kad kažkas apie jas galvoja. Taip pat nežinojo, kad stebiu jas, įsivaizduoju nebūtų dalykų, jos net nenujautė, kad aš esu. Mergina, kuri vieną dieną ateina į mokyklą naujutėliais batais, nežino, kad mane užlieja džiugesys dėl to, kad ji nusipirko batus ir jais apsiavusi dabar vaikštinėja po kiemą, mano akimis, vaikiškai kuklindamasi ir džiaugdamasi savo nauju apavu – to pakanka, jos riesta nosytė – to pakanka, jos ilgas, plonas kaklas – to pakanka, prigludę džinsai – to pakanka, ji kramto nagus ir jos judesiai kažkokie nervingi, kai matau ją einant pro šalį mokinių sraute – to pakanka, ji šneka šiauriečių tarme – to pakanka, ji šneka švediškai – tai daugiau, nei galiu atlaikyti, ji vaikšto truputį pakreipusi galvą į šoną – aš įsimylėjęs. Tris savaites sugaišau vien tam, kad išgaučiau jos vardą. Atsargūs, lyg atsitiktiniai sukti klausimai, galų gale atvedę prie jos: Bentės. Tamsūs, trumpi

plaukai, pilkai melsvos akys. Jos veidas atrodė sustingęs, kone bejausmis; jos šypsena akių nepaliesdavo, tik lūpos trumpam išsiskleisdavo į šalis, tai labiau priminė atsiprašymą nei džiaugsmo išraišką. Tikrai, be gyvybės. Blyški oda, pilkai melsvos akys, veidas be gyvybės. Ne rimtumas jame atsispindi ir ne liūdesys, o kažkas kita, maniau aš, Henrikas-18: lyg baisi arogancija, beribis atsainumas, smarkus šaltis. Jai tikriausiai sunku įtikti, maniau. Ji visa susitelkusi į save. Ir graži. Ji buvo neginčijamai gražiausia mergina mano gimnazijoje ir akivaizdžiai labiausiai nepasiekiama iš visų. Ji! – nusprendžiau, *aš ir ji*.

Pasiruošiau iš naujo. Net jeigu man buvo skirta penkiasdešimt žodžių, jie turėjo būti tiksliai apskaičiuoti. Kaip sąmata, suvestinė, balansas.

Bentei nusprendžiau parašyti. Neįmanoma prašauti pro šalį. Laiško forma man suteikė visišką laisvę. Galėjau sugaišti tiek laiko, kiek man reikėjo, rūpestingai parinkti kiekvieną žodį, braukyti, išmesti, perrašyti iš naujo. Galėjau laiškui suteikti bet kokią nuotaiką, liūdesį ar džiaugsmą, galėjau būti sąmojingas ir linksmas, dvasingas ir apsišvietęs, tereikėjo rašyti ir rašyti, kol nebebus ko prikišti.

O didžiausias privalumas buvo tai, jog save galėjau pavaizduoti kaip tinkamas. Galėjau sukurti savo paveikslą, skirtą jai, galėjau palikti susikurti jį pačiai, apsigyventi jos mintyse, jaudinti ją savo paslaptingumu.

Paslaptingasis laiškų rašytojas karštai ir sistemingai ėmėsi darbo. Pirmajam laiškui sugaišau beveik savaitę. Jis išėjo trumpas, kaip įvadas, pažadas, kad bus daugiau. *Tu manęs nepažįsti*. Laišką išsiunčiau iš pašto skyriaus kitame miesto gale, kad pagal antspaudą eliminavimo būdu ji negalėtų manęs susekti. Nė karto nesiųsdavau dviejų laiškų iš to paties pašto skyriaus, išbarstydavau juos po visą miestą, tad galiausiai, norėdamas gauti naują antspaudą, po pamokų turėdavau belstis net į užmiestį, ranka rašytus savo laiškus, kurie ilgainiui, kai man ėmė atrodyti, kad pradedu ją pažinti, darėsi ilgesni ir ilgesni, vežiau ir į Vogsbiugdą, ir į Randesuną, ir net į Venesią. *Mano miela Bente*. Tai buvo keistas procesas, susitapatinimas su kitu asmeniu, laiškų rašytoju, kuris užvaldydavo mane kaskart, kai atsisėsdavau rašyti. Jis kalbėdavo kitu tonu, atsinešdavo kitą nuotaiką, jis buvo grynesnis. O keisčiausia buvo tai, kad jis pradėjo pažinti ją, Bentę. Kad ir ji tuose laiškuose išryškėjo, įgavo pavidalą, nors niekaip su jais nebuvo susijusi, ji priartėjo, tapo asmenybe, ne, moterimi! – su charakteriu, kurį vaizduodavausi, prie kurio taikydavausi rašydamas.

Įtampa manyje augo. Kiekvieną dieną ją susirasdavau, per pertraukas sekiodavau žvilgsniu, norėjau matyti, ar kas nors jos elgesyje keičiasi. Nevalingas šypsnys, tiriamas žvilgsnis, nulydintis vaikinus: *ar tai jis?* Deja, nieko nepastebėjau. Niekas nesikeitė. Tas pats, kas siųsti laiškus į didelę juodą skylę. Niekas negrįžo atgal. Nei šypsenos, nei kokio ženklo. Ničnieko. Bet aš nesustojau. Per pamokas kurdavau idėjas vakaro laiškui. Priešpiečiais eidavau į biblioteką ieškoti knygų, iš kurių rinkdavau citatas ir eilėraščius, vakarais rašydavau. Per daugiau kaip tris mėnesius sukūriau trisdešimt du laiškus. Ilgiausieji siekė dvidešimt puslapių. Aš rašiau ir rašiau. Po atsargaus, apyšvelnio pirmųjų linijų tono ir blaivaus santūrumo temperatūrą palaipsniui didinau, pamažu laiškai įgavo kryptį, kai kas sustiprėjo, išryškėjo, pasijuto valia: *aš noriu tavęs*. Iš pradžių – tik kaip žodžiais neišreikštas niuansas, kurį atskleidžia pats gestas, tai, jog siunčiu jai laišką, paskui – atviriau, *aš degu nekantrumu, Bente, tuoj nebežinosiu, ką man daryti.*

Juk visas žaidimas, visas įdėtas vargas ir sumanumas, visas didžiulis darbas būtų bergždžias, jei manęs nelauktų atpildas realiame pasaulyje. Laiškai būtų nieko neverti, jei savo rankomis negalėčiau paglostyti jai kaklo, prispausti lūpų prie jos skruosto. Jie turėjo priartinti ją prie manęs, toks buvo sumanymas. Viskas vyko tikslingai. Bet jaučiau, kad netrukus taip tęstis nebegalės, aš nebepajėgsiu plėtoti tos temos, nes laiškuose artėjau prie utopijos ribų, dar kiek, ir būčiau persikėlęs į nerealią ir nepasiekiamą erdvę, tada būtų vėlu.

Turėjau ko nors imtis. Ką taip kruopščiai sudėliojau laiškuose, dabar reikėjo perkelti į tikrovę. Ir kuo skubiau. Nes greitai tie du pasauliai būtų virtę nebesuderinamais dydžiais.

Vieną vakarą sutemus nuvažiavau prie jos namo, perlipau tvorą ir patekau į sodą, iš pradžių vaikštinėjau nuo lango prie lango, dirstelėjau į svetainę, apžvelgiau lentyną prie sienos, minkštąjį kampą, kresną vyriškį, skaitantį laikraštį žydroje televizoriaus šviesoje. Ant staliuko priešais jį stovi puodelis kavos, nuo jo kyla veik permatomas garas. Jis nuleidžia laikraštį, kasydamasis ranką įsispokso į televizorių. Į kambarį įeina moteris ir žengia prie lango. Bentės motina, pamanau ir atsitraukiu, pajudu prie kito kambario. Tuščia, apšviesta virtuvė. Ant stalo sukrautos lėkštės, baltame riebalų sluoksnyje sustingę vakarienės likučiai: pusiau perpjautos bulvės, kaulai, truputis daržovių. Puspilnėse vandens

stiklinėse į viršų kyla oro burbuliukai. Čia ji valgė. Man apkvaista galva, aš esu čia, kur ji visai neseniai laikė peilį su šakute, pjaustė mėsą, dėjo į burną. Kramtė, smulkino dantimis, rijo, galbūt užsigerdama vandeniu. Čia, pamanau, tarp šių sienų, ji tik ką buvo. Judėjo, kraipėsi. *Ar skanu buvo, Bente.* Laikrodis ant sienos rodo be kelių minučių pusę aštuntos. Šioje šeimoje valgoma vėlai. Po laikrodžiu kabo lenta rašteliams. Pasilenkiu pažiūrėti, ar nieko neparašyta jai, staiga atsidaro durys ir įeina motina. Skubiai atšlyju. Matau, kad ji įjungia radiją, bet nieko negirdžiu, ji atsuka abu kriauklės čiaupus, kol bėga vanduo, sustumia vakarienės likučius į šiukšlių kibirą. Aš ją stebiu. Ji įkiša į vandenį pirštą, kad patikrintų temperatūrą, užsimauna geltonas pirštines, įpurškia į kriauklę ploviklio ir pradeda plauti indus pagal tam tikrą sistemą: iš kairės paima stiklinę, įmerkia į vandenį ir greitais judesiais išplauna, tada pakiša po tekančiu vandeniu, pastato į džiovyklą, ima kitą. Jeigu mudu su Bente nuspręstume būti kartu, pamanau, galėčiau pereiti per tą virtuvę, ji atsisuktų ir man nusišypsotų, aš pasakyčiau ką nors kasdieniška, mes pasijuoktume, aš nueičiau į svetainę, pas jos tėvą, abu žiūrėtume žinias, vėliau gal ir Bentė prisijungtų prie mūsų ir atsisėstų man ant kelių, mąstau, stovėdamas sodo šešėliuose. *Kas per idiotiška mintis*, – tuoj pat supeikiu save, kas per idiotiška mintis, ji plauna indus, jis žiūri televizorių, ar tu kvailas, Henrikai, ar tu visiškas idiotas, pamanau, ji plauna indus, jis žiūri televizorių, ką tai turi bendro su tavimi? Nieko, pamanau, tai neturi nieko bendra su manimi, man nereikia nei tos svetainės, nei tos virtuvės, nei to namo, nei sodo, nei rajono, net to miesto ir tos šalies nereikia, man čia nieko nereikia, pamanau, ar bent jau taip nereikia, pamanau, man reikia tik jos.

Man reikėjo Bentės, reikėjo jos rimto veido ir lankstaus kūno, reikėjo jos, besišypsančios priešais mane, besiklausančios, todėl neatlyžau, ėjau aplink namą, kol radau, ko ieškojau. Jos kambarį. Ir Bentė buvo ten. Atsistojau prie jos kambario lango ir stebėjau, aš, paslaptingasis laiškų rašytojas. Laukiau progos, nors menkutės prošvaistės, galimybės pasireikšti. Bet nieko panašaus nesulaukiau. Bentė skaitė lovoje, gulėjo ant antklodės, priešais pasidėjusi knygą. Gal pabarškinti į langą, labai tyliai, kad neišgirstų kiti namo gyventojai? Ne, negalima, ji nežino, kas aš esu, man dar nespėjus nieko paaiškinti, ko gero, pakeltų triukšmą. Taigi priėjau artėliau, kad matyčiau visas smulkmenas, jei jau negaliu nieko daugiau. Pirmą kartą turėjau tokią progą išties ją stebėti, gerti jos teikia-

mus įspūdžius. Žiūrėti, žiūrėti, žiūrėti. Skaitanti jauna moteris Bentė, stebima jauno vyro Henriko. Ji gulėjo ant pilvo, ant blauzdos užmetusi vieną pėdą, ši nevalingai glostė blauzdą, tarsi kojų šeimininkė nežinotų, kas vyksta už jos. Aš stebėjau kūną ir viską dėjausi atmintin. Kaip blauzda gaubėsi nuo kulno iki kelio ir šlaunis pamažu kilo nuo kelio užpakalio link, kuris rietėsi taip, jog tamsoje teko sunkiai nuryti seilę, kaip leidosi nugaros linija ir vėl staigiai kilo aukštyn: abiem alkūnėmis ji rėmėsi į lovą, galvą laikė delnuose, tad nugaros viršus buvo pakilęs. Pakaušio išlinkis, einantis nuo sprando. Ant kaktos užkritę plaukai. Perversdama puslapį, ji perkėlė svorį, išlaisvino ranką, lyžtelėjo pirštą, prispaudė jį prie popieriaus, pervertė. Tada ranka grįžo į pradinę padėtį. Jos odos negalėjau matyti, na, tik veidą, kiek jo matėsi po ilgais kirpčiais. Aukšti skruostikauliai, šaltos, pilkai melsvos akys. Ir rankos. Pamačiau ją tokią, vieną su savimi, ir nusprendžiau užbaigti laiškų seriją. Paskutinis sakinys turėtų būti *aš myliu tave, Bente,* ir taškas. Daugiau jokių laiškų.

Nuo judesio jos marškinėliai šiek tiek pasislinko. Pasimatė lopinėlis nugaros. Jos poza neišryškino stuburo, po oda neišsišovė slanksteliai, priešingai – stuburas atrodė kaip minkštas griovelis, įduba. Priėjau arčiau, nes norėjau viską aiškiai matyti, minkštą odą, spalvą, kurios negalėtų perteikti joks paveikslas, šviesiai auksišką atspalvį, odos lygumą, kad įsiminčiau ilgam.

Stovėjau per pusmetrį nuo lango, kai ji pakėlė akis. Trumpą akimirką spoksojome vienas į kitą, tada apsisukau ir kiek įkabindamas puoliau bėgti iš sodo. Stabtelėjau už tvoros, užuolaida jau buvo užtraukta, bėgau toliau, nes ji galėjo pasiskųsti. *Kažkas slankioja po mūsų sodą, tėti.*

Kitą dieną pamačiau ją valgykloje. Ji buvo tomis pačiomis kelnėmis, ir man dingtelėjo, kad mes turime šį tą bendro, kažkas mus sieja. Aš žinojau, kaip ji gyvena, žinojau kai ką, ko nežinojo niekas kitas. Apie jos kambarį, šeimą. Kad ji laižė smilių, prieš perversdama puslapį. Kaip jos pėda glostė blauzdą. Dabar ji buvo su batais, juodais tvirtais batais, kuriuos dažnai avėdavo, man jie patinka, pamaniau, atsistodamas į eilę už jos. Uodžiau saldų, nenusakomą kvapą: šampūno, kvepalų, drabužių, kurie tik ką iš lauko. Ji pasiėmė pakelį pieno iš bufeto. Tą pačią akimirką pasilenkiau to paties, vos vos perbraukiau jos plaštaką pirštais, prieš paimdamas pieną. Ji atsisuko į mane.

– Atsiprašau, – sumurmėjau.

Ji automatiškai nusišypsojo. Manęs nepažino. Aš tebebuvau svetimas, kaip bet kuris kitas. Bet ne visi tau rašo tokius gražius laiškus, pamaniau, tik aš vienas. Apie mano geismą ir mano aistrą skaitai, apie mane galvoji. *Pati to nežinodama*.

Tą vakarą sukurpiau paskutinį laišką. Skirtingai nei kitais kartais per trejetą pastarųjų mėnesių, šįkart labai skubėjau. Rašiau kaip galėdamas greičiau, keverzojau lapą po lapo, neslėpdamas apgailestavimo ir priekaištų sau. Argi mano laiškai ne bejėgiški, argi geismas, reiškiamas tik raštu ir niekada – tikrovėje, nėra varganas ir skurdus? Argi nėra tie mano laiškai skysti ir nevisaverčiai, nutolę nuo realaus pasaulio: didžiulis atstumas tarp manęs ir laiško, tarp jos ir laiško, taigi – milžiniškas nuotolis tarp manęs ir jos. Ar galima jį būtų įveikti, kaip ji mananti? Bente, ką pasakysi, gal susitinkame? Kurią nors iš artimiausių dienų aš pasirodysiu. Noriu tave įtikinti, kad gyvenu ne tik laiškuose, kad mano geismas ir mano didelė meilė neišsitenka tame pluošte laiškų, kuriuos iki šiol gavai, kad ji yra kažkur realybėje. Mes pasimatysime ten. Realiame pasaulyje. *Aš myliu tave, Bente*.

Žinojau, kad netrukus imsiu beprotiškai gailėtis, todėl tuoj pat užklijavau voką. Užuot kaip visada palaukęs kitos dienos, nusprendžiau iškart jį nunešti. Dar kartą nuslinkau prie jos namų. Sustojau prie tvoros, pažvelgiau į kiemą. Ten nieko nebuvo. Atkėliau vartelius ir priėjau prie durų. Padėjau laišką ant laiptelio. Paskambinau į duris. Tada išskubėjau atgal, sustojęs ant šaligatvio, atsisukau. Praėjo kelios sekundės. Gal jų nėra namie. Palaukiau. Durys atsivėrė. Išėjo tėvas. Jis apsidairė, pamatė laišką, paėmė į rankas, perskaitė adresą. Pakėlęs galvą, pastebėjo mane.

Aš pradėjau eiti.

– Ei, tu! – šūktelėjo jis.

Dėl viso pikto pasileidau ristele. Lyg būčiau kuo nors prasikaltęs, pamaniau uždusęs ir sumažinau greitį. Dabar kelias buvo atviras. Reikėjo vėl veikti.

Kai kitą dieną atėjau į mokyklą, viskas buvo paruošta. Liko paskutinis žingsnis. Akistata. Turėjau prieiti prie jos ir pasakyti, kad seniai į ją žvalgausi, kad dabar norėčiau pažinti geriau. Susipažinti su ja kaip vyras iš realaus pasaulio. Ketinau pakviesti pietų, jai bus paprasta pasirinkti, jokių komplikacijų. Taip arba ne. Balta arba juoda. Paprasta. Jeigu ji pasakytų „taip“, pamažu duočiau jai suprasti, kad tuos laiškus parašiau

aš, kaip nors elegantiškai. Bet ne per anksti. Kaip vyras iš laiškų pasaulio, aš jau įsitvirtinau jos sąmonėje, maniau, dabar tą patį reikėjo padaryti vyrui iš realaus pasaulio. Vėliau jie galėtų susijungti, taip pakeldami vienas antro vertę.

Bet veikti reikėjo nedelsiant. Sprendimas buvo padarytas, nenorėjau, kad dėl neryžtingumo viskas nueitų niekais. Per kitą pertrauką turėjau prie jos prieiti. *Ką aš galiu prarasti*, – maniau.

Tuomet man buvo aštuoniolika, tad iš kur ta nebrandi mintis apie praradimą ir laimėjimą? Aš juk *viską* galėjau prarasti. Reikėjo laikytis nuošalyje, toli toli nuošalyje, ji man netiko, būčiau keletą dienų palaukęs, susivokęs, išmetęs iš galvos tą sumanymą, užmiršęs Bentę, kaip užmiršau ją dabar. Bet ne, įsikaliau, kad turiu su ja pakalbėti. Kad turiu ją kur nors pakviesti. Kad mes turime būti kartu. Ji turi būti mano.

Taip bemąstant atėjo pertrauka. Valandėlę pasėdėjau suole, sukaupiau drąsą ir išėjau. Netrukus ją radau, ji buvo su trimis draugais, dviem vaikinais ir viena mergina, su kuriais dažnai ją matydavau.

Tuoj pat atšaukiau visą žygį. Supratau, kad ten neturėčiau jokių šansų. Negali prisipažinti meilėje nepažįstamai moteriai, kai klausosi kiti. Tai neįmanoma.

Turėjau sulaukti progos. Ne mokykloje, bet kitoje aplinkoje, kuri keltų kitas asociacijas. Nusprendžiau, kad geriausiai tiktų koks nors baras. Ar ne tokiose vietose užkalbinamos nepažįstamos moterys, pateikiami pasiūlymai?

Žinoma. Be to, mes gyvenome mažame mieste. Jeigu ji kokį vakarą išeitų pasilinksminti, greitai ją rasčiau. Nutaikyčiau momentą, pašnekėčiau su ja, draugiškai, bet tikslingai: mestelėčiau užuominą kitą, stengčiausi būti žavus ir tuo pat metu paslaptingas. Neatskleisti per daug, neatskleisti per mažai. Pakankamai, kad kiltų geismas, bet ne tiek, kad ji žinotų, ką jaučiu.

Štai toks buvo planas.

Pamačiau ją antrąjį savaitgalį nuo paskutinio laiško datos. Ji nulipo laiptais su dviem kitomis merginomis, drabužinėje pasikabino paltą, vilkėjo juodą prigludusią suknutę, buvo susisegusi plaukus.

Kai ji ėjo pro mūsų stalą, kepštelėjau Kentui per petį ir mostelėjau galva.

– Čia Bentė, – pasakiau.

Jis atsisuko.
– Nebloga, ar ne?
– Bentė, sakai? – nusišypsojo jis ir ištraukė laisvą kėdę tarp mūsų. – Pakviesk ją čia atsisėsti!
– Labai juokinga.
– Kodėl gi ne?
– Nebūk kvailas.
– Tu visada buvai tikras bailys. Kaip manai gauti Bentę, jei nedrįsti jos net *užkalbinti*?
– Aš užkalbinsiu ją. Bet ne dabar.
– Tai kada?
– Greitai.
– Rytoj? Kitą savaitę?
– Liaukis. Aš *tikrai* užkalbinsiu ją, – pažadėjau.
– Bet ne dabar?

Abu nusišypsojome, jis nuėjo pirkti alaus, aš spoksojau į Bentę, į jos sprandą, gestikuliuojančias rankas, tokios energingos dar nebuvau matęs. Ko ji taip įsiaudrinusi, pamaniau, apie ką jos šneka? Tačiau buvo neįmanoma išskirti jos balso iš dūzgesio rūsyje, iš juoko, griaudinčio šiltame, tvankiame ore.

Kentas sugrįžo, mes dar išgėrėme, aš pradėjau kaušti. Tai keista būsena, kai vienu metu sumąžta pajėgumas bei gebėjimas mąstyti ir kyla noras kalbėti iš tikrųjų, kitokio atvirumo troškimas, tikėjimas, jog tai įmanoma. Jei tik pakankamai ilgai malsi liežuviu, priartėsi prie bedugnio sąžiningumo: prie to, ką iš tikrųjų mąstei, ką iš tikrųjų jautei visą tą laiką, kai tavo asmenybė buvo suvaržyta mažakalbystės, santūros ir griežtumo, iš esmės tam, kad nutylėtum, užgniaužtum – vėlgi per savo gebėjimą mąstyti. Štai šią disproporciją tarp tavo vidinio ir išorinio gyvenimo alkoholis suardo. Vidinis pasaulis išdrįsta prasiveržti. Ir tai yra prakeiktis. Nes vidus nemėgina prisiderinti prie išorės, priešingai – pasikeičia išorė, tiksliau – kuriam laikui išnyksta, ir kas gi įvyksta tuomet, kai vidus šitaip atgyja? Kai vidus įgauna charakterį? Veidą, judesius, balsą. Tik perimdamas išorės tapatybę vidus gali išeiti į pasaulį. Nors žino, kad šviesoje, judesyje praras orumą. Alkoholis suteikia drąsos ir nugali visus skrupulus, taigi vidus pamina savo prigimtį, kad taptų išore. Alkoholis įtikina vidų, kad per tokį virsmą jis atskleis savo tikrąją prigimtį, pagaliau atras savo vietą, ramybę, aiškumą. Bet juk vidinis

pasaulis ir pasižymi tuo, kad yra visiškai nejudrus, atskirtas nuo išorės, uždarytas, apimtas sąstingio, blogiausiu atveju – užakęs ir pašvinkęs kaip nejudantis miško ežerėlio vanduo. Idėjos, mintys ir jausmai, penintys vieni kitus, nuolatinė savivaisa, labiausiai pastebima tarp senyvo amžiaus žmonių, kurie retai beišeina iš namų ir kurių niekas nelanko; žinios apie išorinį pasaulį juos pasiekia tik per telefoną ir televizorių, tos žinios slūgso, rūgsta, burbuliuoja jų senose smegeninėse, ten viskas susimaišo, virsta naujomis teorijomis ir vaizdiniais, kurie neturi nieko bendra su tikrove, kurie niekada neištaisomi. Bet pamėgink jiems tai pasakyti! Ar jie išgirs? Ne, ne, ne, jie negirdi, nes *žino*, kad tikrovė tokia, kokią jie mato. Laimei, dar nuo mažų dienų vidinis pasaulis susiduria su išorinio pasaulio pasipriešinimu, – barimas, pastabos, – todėl jis vengia iki galo atsiskleisti išorėje. Iš čia santūrumas, iš čia mažakalbystė. Kol alkoholis jį išvilioja. Prisidengdamas sąžiningumu ir jautrumu, apvelka drabužiais negyvą kūną, suteikia jam balsą ir veidą.

Išsigimėlis, pabaisa – girtas jaunuolis.

Šviesoje, išorėje, atsiskleidžia vidinio pasaulio sugedimas ir nešvankumas, kuris šiaip būna paslėptas: per stalą į Kento ausis srūva nutekamieji vandenys, supuvusios mintys, pašvinkę jausmai. Vidus, iškilęs į išorę, dvokia. Išorė pasiduoda, draugiškai atsitraukia, užleisdama vietą paslaptingam jaunesniajam broliui, vidui. Nesikiša į tai, kas vyksta. Kai vėl sugrįžta, pamato, kad vidus viską sujaukė, apšnerkštė, apvertė aukštyn kojomis, neatleistina, neatleistina. Vidus dega iš gėdos, mėgina slėptis, bet išorė negailestinga: *Tu taip pasakei? Ar tikrai taip pasakei? Kaip tau ne gėda! Nevalia šitaip kalbėti!* Vidus gailisi, ir brolis su seseria pasižada daugiau taip nedaryti. Mes niekada nebegersime. O jeigu ir išlenksime burnelę kitą, būsime atsargūs, vidus tūnos viduje, o išorė niekur nesitrauks, prižiūrės savo brolį.

Pasirodo, atviravimas man tėra tarpinė stadija. Tik aštuoniolikos metų dar nebuvau spėjęs to atrasti. „Rūsyje" įkaušau, ir tiek. Dar nežinojau, kad mano kūnas pakelia neregėtą kiekį alkoholio. Dar nežinojau, kad gerdamas galiu toli už savęs palikti plepumą ir patekti į kitą būseną, kai manęs beveik nebelieka, kad gerdamas galiu pasiekti kaži kokį mechaniškumą, vietą, kur nėra nei minčių, nei jausmų, bet kūnas vis tiek veikia. Aš niekada nevemdavau, niekada neužmigdavau, niekada nesniaukrodavau, niekada nesvirdinėdavau. Pašaliniams atrodydavau normalus, nors iš tikrųjų būdavau peržengęs normalumo ribas, būdavau niekas.

Plevinėdavau skaidrutėle sąmone, be normalaus judesio smegenyse, be minčių, be jausmų, skaidrus, koks skaidrus būna spiritas, ir neutralus.

Bet apie šią savybę dar nieko nežinojau. Tiesiog buvau girtas ir norėjau atvirai pašnekėti su Kentu, apie dalykus, rūpėjusius man pastaruoju metu. Apie jo draugę Helgą, jos motyvus, kurie man atrodė įtartini. Juk ji viską darė tik tam, kad pritrauktų dėmesį. Juk visada vaikščiojo prigludusiais drabužiais, visada stengėsi išryškinti krūtis, figūrą. Be abejo, ji daili, mąsčiau, bet nebūtina to primygtinai demonstruoti, kas per daug – negerai. Per ryškus makiažas, per daug kvepalų, per gilios iškirptės, pernelyg aptemptos kelnės, per garsus juokas. Kvaiša. Bet Kentas užkibo, jis dievino ją, ji įsikando į jį dantimis, o jis nesipriešino.

– Bet tai tik... ne, gali būti, kad kaip tik *todėl*, – pasakiau.

Kentas pažvelgė man į akis.

– Kodėl? – paklausė. – Ką nori tuo pasakyti?

– Velnias, aš girtas, – tariau. – Dabar pajutau.

Abu patylėjome. Kentas pakilo eiti į tualetą. Kol jo nebuvo, nupirkau dar po vieną alaus. Nebesigilinau į tą temą. Jis žinojo mano nuomonę, kalbėjome apie tai anksčiau, panašų vakarą, kai buvau mažumą padauginęs, tada Kentas nejuokais įsiuto – nieko nuostabaus, tokie dalykai neviešinami, jie pasilaikomi sau. Betgi, Viešpatie, galvojau, jinai jį išnaudoja, nekyla net abejonių, bet jis to nemato, jis aklas, kai kalbama apie ją. Šiaip ar taip, pamaniau, Kentas liks toks, koks yra. Dėl to kiršinti draugą neverta, pamaniau, jis daro, kaip jam patinka, kaipgi kitaip. Jo ir Helgos santykiai – ne mano reikalas.

Kai tą vakarą atėjome į barą, mane dirgino šurmulys ir grūstis. Pro mūsų stalą prie baro einantys žmonės, riksmai ir blizgančios akys, judesių ir balsų makalynė, muzika, – viskas buvo taip ryšku ir rėksminga, jaučiausi nesmagiai, tarsi atsidūręs dėmesio centre, nors iš tikrųjų niekas manęs nepaisė; kaip tik tuomet mums nesimezgė pokalbis, sėdėjome prie savo alaus bokalų ir rūkėme, žvalgydamiesi aplinkui, šio to klausinėjome vienas kitą, – trumpi klausimai, trumpi atsakymai, – jautėmės nepatogiai, lyg nebūtume pažįstami daugiau kaip dvejus metus, bet priešingai – mus tik ką supažindino, du žmones iš visiškai skirtingos aplinkos, nevienodos socialinės padėties, o dabar mes priversti šnekėtis, bet pokalbis nenuoširdus, tik apsikeitimas bendromis frazėmis, sausas ritualas su tam tikromis pareigomis ir teisėmis: po klausimo eina atsakymas, tuomet atsakiusysis klausėjui pateikia klausimą, ir taip to-

liau; bokalas alaus, dar vienas, gal dar vienas, tada santykiai sušyla, kitoks nuoširdumas, akys spindi, jis juokiasi! – ir tai įvyksta tuo pat metu, kai aplinka, regis, sušvelnėja, pastebima permaina, lėtas ir malonus atslūgimas; viskas nurimsta, suminkštėja, nepastebimai susilieja. Tarytum nusileido sutemos, ryški šviesa pamažu nuslopo ir viską apgaubė prietema, pakeliui į tamsą. Jaukuma. Kitoks atvirumas.

Ir Bentę apgaubė prietema. Rodės, atstumas tarp mūsų sumažėjo, nebeatrodė neįmanoma prieiti prie jos ir užkalbinti. Viskas taip ramu, gražu. Aštri, kieta įtampa dabar atlėgo. Koks džiaugsmas apėmė mane, kai ji praėjo pro šalį, pakeliui į barą, kokia palaima matyti ją ten stovint ir laukiant. Nusišypsojau Kentui, nes ji buvo tokia graži ir pasitikinti savimi kiekviename žingsnyje.

Dabar ir aš buvau pasitikintis savimi. Ir išdidus, dėl jos grožio.

– Jeigu ruošiesi kalbėti su Bente, turi tai daryti dabar, – staiga tarė Kentas. – Tuoj pirma valanda.

– Tu rimtai?

– Išgersime dar po vieną, ir tu prieisi. Arba ji norės, arba ne. Netruksi išsiaiškinti.

– Dar po vieną? Ir man prieiti?

– Susiimk. Nėra ko bijoti.

– Gerai, dar po vieną.

Išmaukiau alų. Kentas šyptelėjo, kai pakilau, apėmė jaudulys, bet buvo vėlu, aš atsistojau, žadėjau tai padaryti, privalėjau tesėti žodį, aš privalėjau.

Tai lemiamas momentas, pamaniau, žengdamas prie jos.

Atsistojau jai už nugaros. Merginos sėdėjo susikišusios prie staliuko ir garsiai šnekėjo, mėgindamos perrėkti muziką, Bentė su rūkstančia cigarete tarp pirštų, nelabai įgudusi, pamaniau. Bet galbūt ji tą patį galvoja apie mane, kai mato mane rūkantį.

Jos juokėsi, atrodė atsipalaidavusios, tokios linksmos. Manęs nematė. Bet aš buvau ramus ir kantrus. Laukiau, kol viena iš draugių mane pastebės ir pasakys Bentei, jog stoviu jai už nugaros. Taip ir atsitiko. Viena iš jų įsmeigė žvilgsnį, tarsi norėdama įsitikinti, kad iš tikrųjų ten stoviu, neinu pro šalį, tada mostelėjo galva į mane. Bentė atsigręžė. Sužiuro visos trys.

– Ar čia neužimta? – paklausiau uždėjęs ranką ant kėdės atlošo.

– Pats nematai? – atšovė ji, atstumdama mane pirmą kartą.

Netrukus ji vėl įsitraukė į pokalbį. Jai buvo vis vien, ar aš atsisėsiu šalia jos, *ar ne*. Sunkiai užsirėmiau ant stalo ir žiūrėjau į jas.

Bet juk ji teisi. Ji nežinojo, kas aš. Ko galėjau tikėtis? Aš tebebuvau visai svetimas. Kaip anas tipas, pamaniau, pažvelgęs į gretutinį staliuką, tik vienas iš tų nepažįstamų žmonių, kuriuos kasdien sutinki, atsitiktinis veidas, kuris išnyksta, vos nukreipi žvilgsnį kitur. Bet aš nebuvau toks svetimas. Tik ji to nežinojo. Ji nežinojo, kad visas tas savaites galvojo apie mane. Didžioji mįslė. Kas jis galėtų būti? Bet kas. Jau ne bet kas, Bente, tik tu to nežinai.

Mėgavausi paslaptimi. Vėliau mes kalbėsimės apie tai, apie tą vakarą, kai neišsiduodamas sėdėjau prie to paties staliuko. *Aš maniau, kad tu eilinis vaikinas, norintis mane „kabinti“*, – nusišypso ji, suima mane už sprando, – *o jeigu niekada nebūtum pasisakęs. Ką dabar darytume?*

Tada supratau, kad viskas ima slysti iš rankų. Kuo ilgiau taip sėdėsiu, tuo sunkiau bus ko nors imtis. Mano neveiklumas kristų į akį vos imčiau veikti. Jos nepaisė manęs, buvo įsigilinusios į pokalbį, palinkusios virš stalo, Bentė – nugara į mane; ji nusijuokė, pertraukė draugę, kad kažką pasakytų, ji buvo balsingesnė, nei įsivaizdavau, plačiai gestikuliavo, įsitraukusi į kažką, ko nepajėgiau suvokti. Jaučiausi toks sunkus – ne lengvas, koks turėjau būti, kad man pavyktų, bet sunkus. Ir mažesnis už tuos gestus ir tą skardų juoką, kur kas mažesnis. Jeigu prabilčiau, pertraukčiau pokalbį, stojusi tyla būtų tokia pat didelė ir galinga kaip šie gestai, su tokia pat nekantra jos lauktų, ką pasakysiu; bet kokie mano žodžiai neatsilaikytų prieš šiuos gestus, pamaniau. Tik vienas dalykas galėtų jiems prilygti, tačiau negaliu to sakyti. O gal galiu?

Bente, tu manęs nepažįsti, bet aš tave myliu.

Tai buvo pakankamai stiprūs žodžiai. Pamėginau ištarti juos mintyse. *Bente, tu manęs nepažįsti, bet aš tave myliu*. Ne, negerai. Kas turės eiti po jų? Ne, ne, ne! Netinka. Jos per daug užsiėmusios. Aš pernelyg toli. Neįmanoma priartėti.

Atsistojau ir grįžau pas Kentą.

– Kas yra, nedrįsti? Juk tu ten sėdėjai!

Nutylėjau.

– Po galais. Tu *nieko* nepasakei?

– Buvo neįmanoma.

– Juk tu kalbi su manimi. Tu moki kalbėti.

– Labai juokinga.

– Bet tai visai tas pats! Tik negalvok, kad priešais tave Bentė. Įsivaizduok ką nors kitą. Na, drąsiau. Nebūk bailys. Kaip kitaip manai ją gauti?

Jis juk buvo teisus. Nuėjau į tualetą, apsišlakščiau veidą šaltu vandeniu, įsispoksojau sau į akis, pamaniau: štai ką ji mato. *Tai Henrikas*. Tada pasukau atgal. Bet viskas pasidarė tik dar kebliau. Ką jos dabar pamanys apie mano ketinimus? Kadangi grįžau, mano vieta buvo vieta, ir tiek, mano nuolatinė kertelė, o ne proga jas užkalbinti, kaip iš pradžių tikėjausi. Maniau, prisėsiu, įterpsiu keletą žodžių ir nejučia įsiliesiu į pokalbį, mes sėdėsime ir laisvai, nevaržomai šnekučiuosime, mudu su Bente vis labiau atsiskirsime nuo kitų, o paskui, po *ilgesnio laiko*, pasiūlysiu vėl susitikti. Gal rytoj papietautume? Žinau vieną vietelę. Sekmadienį popiet, paskui pasivaikščioti, bet nieko daugiau. O dabar sėdėjau prie jų stalo, nebūdamas vienas iš jų, priešingai – nuošaly, taigi krentantis į akis: kodėl sėdžiu atskirai? Ar nieko nepažįstu? Vienas prie stalo su svetimais žmonėmis. O jeigu iš to ji susidarys nuomonę apie mane. Ne. Turiu veikti. Ir nedelsdamas. Nes jeigu per ilgai lauksiu, mano žingsnis pasirodys keistas, ji supras, kad visą tą laiką sėdėjau, ketindamas ją užkalbinti, bet vis nesiryžau. Ir galbūt vien dėl to mane atstums, kurgi, tokia nedrąsa.

Bet juk čia Bentė.

Užsimerkiau. Ji buvo už penkiolikos centimetrų nuo manęs. Labiau priartėti neįmanoma. Kad ją paliestum, tereikia ištiesti ranką. Tai kam kankintis. Kam nervintis. Kodėl nepamėginus?

Dabar arba niekad, pamaniau. Jei per dešimt sekundžių nepasiryšiu, išmesiu tai iš galvos.

Dešimt, pradėjau skaičiuoti. Devyni. Aštuoni. Septyni. Šeši.

Per greitai.

Penki.

Keturi.

Trys.

Du.

Atsimerkiau.

Uždėjau ranką jai ant peties.

Trauktis per vėlu.

Ji atsigręžė. Jos žvilgsnis tebepriklausė pokalbiui, į kurį ji tik ką buvo įsitraukusi. Šypsulingos akys pamažu susitelkia į naują situaciją, į

mane, praranda spindesį, pasidaro siauros, dar siauresnės, *ko nori*. Mačiau tą perėjimą. Trumpą akimirką užsilikęs draugiškumas, konstatavimas, nepasitenkinimas.

Prisiverčiau nusišypsoti.

– Aš tik noriu šnektelėti su tavimi, – pasakiau.

– Ar nematai, kad šneku su kitais žmonėmis? – atšovė ji ir nusisuko, kalbėjo toliau, manęs nepaisė, aš tebuvau kažkas dirginančio nugaroje, niežulys.

Dabar paskutinis mano šansas buvo laiškai. Turėjau atskleisti, kas aš esu. Kadangi ji taip greitai nusigręžė, apie atokvėpį negalėjo būti nė kalbos. Jeigu dabar per ilgai uždelsiu, atrodysiu visai beviltiškai, ji pamanys, kad aš, sėdėdamas šalia jos, apgalvojau tolesnį žingsnį, neskubėdamas išnagrinėjau jos atsakymą, o po pusvalandžio sukaupiau drąsą ir vėl prašnekau. Taip negalima, turėjau eiti toliau, kad ir kokia nesmagi būtų toji pradinė fazė, kai ji nežino nieko, o aš žinau viską, kai ji laiko mane kitu, o aš dorai negaliu paaiškinti, kas esąs.

Taigi aš vėl uždėjau ranką jai ant peties, palaikiau ilgėliau: tai rimta. Bet ji, regis, tik dar labiau suirzo, nes akimirksniu atsisuko, ir šįkart žvilgsnyje nebuvo jokio perėjimo, dabar ji žinojo, kas tai.

– Nebūk įkyrus, – tepasakė ji, nors aš šypsojau ir vyliausi, jog ji supras, kad be rimtos priežasties nebūčiau jos trukdęs. Kad tai išties svarbu.

– Bente, – pašaukiau vardu.

Burtažodis, nes dabar ji mane pastebi. Dabar pirmą kartą mane pamato.

– Iš kur žinai mano vardą?

Pokalbis nutrūksta. Visos trys sužiūra į mane. Pagaliau.

– Nepamenu, – tariu. – Tikriausiai kas nors apie tave kalbėjo.

– Ko tu nori?

Palenkiu galvą, kad girdėtų tik ji.

– Turiu tau kai ką svarbaus pasakyti, – sušnabždu.

– Ką būtent?

– Kai ką svarbaus.

Ji dėbteli į lubas ir jau benusisukanti, bet aš vėl paliečiu jos petį.

– Tai svarbu, – pakartoju. – Bet ne čia. Paėjėk su manimi į šalį, ilgai netruks.

– Apie ką tu kalbi?

– Būk gera, Bente.

– Nevadink manęs Bente, – nukerta ji. – Tu manęs nepažįsti. Tai šlykštu.

– Tai kaip tik tai, – tariu, – būtent apie tai ir noriu su tavimi pakalbėti. Skirk man vieną minutę, ir aš išeisiu.

Ji įdėmiai pažiūri. Tada gūžteli pečiais.

– Gerai, – nusileidžia. – Bet tada nustosi prie manęs lindęs.

Tai štai kas aš jai, įkyruolis, pamanau, pakylu nuo stalo, įkyruolis, įkyruolis, kala galvoje, bet juk ji nieko nežino. Iš kur gali žinoti. Tada ji atstumia kėdę, prieš tai kažką pasakiusi draugėms. Ji man davė vieną minutę. Turiu iškart eiti prie reikalo, visai kaip laiškuose. Iš pradžių įžangėlė, paskui šis tas daugiau, ji tikrai norės daugiau, pamanau, užsigeis vėl susitikti su manimi, aš žengiu į salės gilumą, kur tamsėliau ir kiek mažiau žmonių, prie sienos, mums trukdys tik didžiulis atstumas. Kaip man jį sumažinti per tokį trumpą laiką, apie tai galvoju atsisukdamas. Stoviu nugara į sieną ir tarp žmonių matau artėjančią Bentę. Ji eina pasikalbėti su manimi. Pavyko, pamanau, mes kalbėsimės, tik Bentė ir aš, o Kentas nuo baro stebi, kas vyksta, rodo man ženklą – nykštys žiūri į viršų. Dabar arba niekad. Bentė sustoja priešais, pasiruošusi išklausyti, nekantri.

– Tu labai graži, – prabylu nieko nelaukęs. – Aš ilgai į tave žiūrėjau.

Ji spokso į mane. Žvelgia tiesiai į akis ir nieko nesako.

Aš sugriebiu ją už rankų.

– Ką tu darai, neliesk manęs! – surinka ji ir staigiai atitraukia rankas.

Tu ne taip supratai, raminu purtydamas galvą. *Paleisk mane*, reikalauja ji, *ne, ne*, tikinu ją, *tu ne taip supratai, Bente, paklausyk manęs, palauk, nenueik, dar truputį*, ji žiūri į mane.

Viskas sugadinta.

– Tai aš tau rašiau laiškus, – tariu ir pakeliu ranką, kad paglostyčiau jai skruostą, ji žaibiškai išsilenkia, *po velniais*, pratrūksta, *po velniais, koks tu mėšlius* o aš *ką* o ji visa gerkle *mes jau norėjome apie tave pranešti policijai, ar tu suvoki?* o aš *apie ką tu kalbi ką tu sau manai* o ji *velnias kaip tu mane įskaudinai* o aš *ne ne* o ji *juk tai tu šnipinėjai prie mano namų* o aš *ką?* o ji *ir parašei visus tuos laiškus kad tave kur* VELNIAI*!*

Suvokiu, kokia beprotiška painiava išėjo, žengiu artyn, kad paaiškinčiau, *viskas buvo ne taip* o ji *nesiartink prie manęs po velniais* rėksmingu balsu o aš *Bente* suimu jos rankas ir pasilenkiu: *Bente, viskas ne taip, aš*

tave myliu o ji sukaupia visas jėgas ir išsilaisvina tada surinka *pasitrauk nuo manęs* tada smogia man.

Skaudžiai nudiegia lūpą, ji kažką šaukia įtūžusi. Liežuviu pajuntu kraują, sūrų kraują, išspjaunu, *ji trenkė man,* tada pajuntu pykinimą, minkštumą keliuose, atsiremiu į sieną, spjaudau kraujais, o ji stovi ir spokso, lyg norėdama pažiūrėti, koks poveikis, ji šnopuoja. Viskas sukyla. Laikau delną prie lūpos, bėga kraujas, aš spjaudau, *po velniais, koks mėšlius* girdžiu iš kažkur, žiūriu į žemę, to nepakelsiu, tik jokių ašarų, būk geras, ne dabar. Tada ateina Kentas, skubomis prasiskina alkūnėmis kelią, aš žliumbiu, *ne ne ne*, jis apkabina mane per pečius.

– Kas atsitiko, Henrikai, ką tu PASAKEI?

– Nieko, – tariu.

Balsas kaip iš po žemių.

– Aš nieko nepasakiau. Ničnieko.

– Bet ji tau trenkė, – sušnabžda Kentas. – Aš juk mačiau. Ką tu pasakei?

Dabar pro žmones prasibrauna du apsaugininkai. Ant grindų kraujas. Viena Bentės draugė mosteli į mus. Visi sužiūra. Aš žliumbiu.

– Nagi, eime iš čia, – paragina Kentas.

– Ne. Kodėl aš turėčiau išeiti, – mėginu prieštarauti, balsas nepatikimas, trūkinėja, turiu trumpam nutilti, kad neimčiau kūkčioti. – Aš nieko bloga nepadariau, – išlemenu, bet neįstengiu pažvelgti jam į akis.

Kentas nieko nesako.

Apsaugininkai sustoja priešais mane.

– Patartume tau išeiti, – taria vienas iš jų.

– Koks velnias jus apsėdo, – surinku. – Tai ji trenkė. *Ji trenkė man.*

– Eime, – nukerta apsaugininkas ir taikosi suimti mane už rankos, bet aš išsisuku.

– Nė velnio, – atšaunu, – *aš nieko bloga nepadariau*, – ir balsas vėl mane išduoda, aš mėginu nustumti jo ranką, *Henrikai*, pašaukia Kentas, jie sučiumpa mane iš abiejų šonų ir suspaudžia. Bentė spokso į mus, kai mane veda per barą, visi spokso, BET AŠ NEPADARIAU NIEKO BLOGA, apsaugininkas linkteli kažkam, kai mane veda lauk, mes užlipame laiptais, prie durų jie mane paleidžia ir stumteli, sustoja, ant krūtinės sukryžiavę rankas, bet kurią akimirką laukdami mano puolimo, aš tik papurtau galvą ir kiek įkabindamas nudrožiu gatve, tada už nugaros pašaukia Kentas: *Henrikai! Henrikai!* – ir aš sustoju.

Jis atbėga tekinas.

– Kas, po galais, atsitiko? Ką tu padarei?

– Nenoriu apie tai kalbėti.

– Gerai, – pasako jis, tada pakartoja ramiau: – *Gerai.*

Žengiu toliau.

– Eime pas mus. Dabar nevažiuok namo.

Aš linkteliu. Šaltas oras gaivina. Mes einame. Jokių klausimų. Tik mano ir Kento žingsniai gatve. Ką ji pamanė. Tamsa. Jos žvilgsnis, įbestas į mane, kol kalbu, ji apsisprendžia. Stovėdama patamsyje ir klausydama.

Ji vis dar ten.

– Man reikia su ja pakalbėti, Kentai. Grįžk su manim.

Bet jis suima mane už rankos ir nutempia tolyn.

– Gal išprotėjai, tu negali grįžti. Ar nematei, kaip ji įsiuto.

– Tai buvo tik baisus nesusipratimas.

– Dabar mes einame pas mane. Išgersime arbatos. Nesispyriok.

Į krantą išvilktos valtys po brezentu. Pora vaikinų prie sienos, vienas sušunka, ant žemės tarškėdamas nukrenta butelis. Kentas paspartina žingsnį. Kai sustojame šviesoje prie durų, iš kišenės traukdamas raktų ryšulį, jis pažvelgia į mane.

– Taip nieko ir nesupratai? Norėjai *grįžti*?

Jis šypteli.

– Leisk į tave pažiūrėti.

Aš pakeliu smakrą. Jis pirštu perbraukia lūpą.

– Neblogas smūgis! Ar skauda?

Paliečiu liežuviu. Tinulys. Kraujas, druska.

Nusispjaunu.

– Aš rimtai, Kentai. Man reikia su ja pakalbėti.

– Užeik.

Mes užlipame laiptais. Kentas prideda pirštą prie lūpų, atrakina duris. Kaip galima tyliau nusiauname batus ir įeiname į tamsią virtuvę.

– Nedek šviesos, – paprašau.

Kentas pripila į arbatinį vandens, aš sėdžiu ir murksau, jis pastato abiem po puodelį.

– Na štai, – taria. – Ar sugebėsi rūkyti su tokia lūpa?

Tamsa, žvilgsnis. Ji žiūri į mane ir tyli.

– Juk ji elgėsi kaip isterikė. Po velniais, aš nepasakiau nieko bloga.

Kentas, atsirėmęs į spintelę. Stiprėjantis arbatinio šnypštimas.

– O ką tu pasakei?

Kažkur bute atsidaro durys.

Ji matė mane. Visaip išvadino, apšaukė. Bet ji matė mane.

– Juk pasakei kažką?

– Ne. Nieko ypatinga.

Papurtau galvą, sukinėdamas puodelį.

– Nieko nesuprantu. Nieko nesuprantu. Kaip ji taip, ne, tai nenormalu.

– Ir man taip atrodo.

– Netiki manimi?

– Kažką tu tikrai pasakei.

Tyla.

Tarpduryje stovi Helga.

– Išgirdau kažką krebždant, – prabyla ji.

Didoki marškinėliai. Daugiau nieko ant kūno. Užmiegotos akys.

– Ar smagu buvo?

Ji atsistoja už Kento ir apkabina jį per pečius. Jis atlošia galvą, nusišypso. Pažvelgia į ją.

– Taip...

Paskui – į mane.

– Bent jau iš pradžių.

– Man viena mergina užvažiavo, – ramiai tariu.

– Ką tu sakai! – nustemba ji.

– Pažiūrėk į jo lūpą!

– Parodyk, Henrikai, – pasako ji ir delnais suima mano veidą.

Atsargiai atverčiu viršutinę lūpą. Vogčiomis uodžiu jos plaukų aromatą. Užsimerkiu, kad nematyčiau. Ji stovi taip arti.

– Oho. Kaip reikiant. Kuo nusikaltai? – nusišypso ji ir atsitraukia per žingsnį, bet pamačiusi, kai nudelbiau akis į stalą, vėl surimtėja.

– Duosiu tau ledo, Henrikai, – pasako ji, nueina prie šaldytuvo ir atidaro šaldymo kamerą.

„Henrikai", tarsi mane pažinotų.

Jie susižvelgia, bet aš matau tik jos akis. Tada Kentas išeina iš virtuvės, o ji ištraukia ledukų maišelį, išstumia gabaliuką, paduoda man.

– Palaikyk prie viršutinės lūpos. Bent daugiau netins.

Pakreipiu galvą į šoną ir prispaudžiu ledą prie lūpos. Helga atsisėda kitapus stalo.

– Kraujuoja? Galiu surasti vatos, jei nori...

Papurtau galvą.

Stoja tyla.

– Šiąnakt nakvosi čia? – paklausia ji.

– Nakvosiu čia.

Tada Helga nieko nebesako.

Kartais, kai ji kalba, lūpa kilsteli aukštyn, tai lyg koks traukulys. Pasimato dantenos, o aš pamanau, kad ji turi savo istoriją, gyvenimą iki tol, kai mes su ja susipažinome; kad tas gyvenimas atvedė ją iki čia, iki šios akimirkos, kai ji sėdi priešais mane ir, nors nemėgsta manęs, mėgina būti draugiška, dėl Kento. Maža mergaitė su trūkčiojančia lūpa. Ir tie traukuliai, visa, apie ką jie byloja, leidžia man pasijausti svarbiam, vienaip ar kitaip. Nes dabar tas gyvenimas pasisukęs į mane.

Aš papasakoju jai, kas nutiko. Nežinau, ar sugebu normaliai paaiškinti, ar ji ką nors supranta. Ji tik klausosi, nieko nesako. Kai grįžta Kentas, abu nueina miegoti. Paskutinis autobusas seniai išvažiavęs, kai ruošėmės į barą, buvau nutaręs permiegoti ant sofos, bet dabar atrodo, kad esu ten tik dėl to, kas įvyko, kad jie mane globoja, kad negaliu pasirūpinti savimi. Guliu svetainėje, mėgindamas nugirsti, apie ką jie šneka, nes tą vakarą Kentas šykščiai dalijosi mintimis, tikriausiai norės išsipasakoti Helgai, bet jų balsai labai tylūs, kaip tolimas dūzgesys, o paskui ir visai išnyksta.

Miegas neima. Toli gražu. Atsikeliu ir lipniais prakaituotais padais nušlepsenu prie lango. Pajuntu, jog ir kakta šlapia, kai priglaudžiu ją prie šalto stiklo. Anapus kiemo visi langai tamsūs. Išskyrus vieną eilę, statmenai kylančių apšviestos laiptinės langų. Tuščios pakopos, turėklai. Negaliu žiūrėti. Atsisėdu ant sofos krašto. Tai, kas įvyko, paliko mano viduje atspaudą, pamanau, nors trenkė ji, visa kaltė teko man. Tamsa, kraujas, spoksančios akys. Lyg būčiau blogas. Taip, blogas. Toks jausmas, lyg būčiau pilnas blogio, ir visa, ką matau, pilna blogio.

Mėginu nukreipti mintis kitur. Bet ir tai paskęsta blogyje. Atsistoju. Net ir čia esantys daiktai. Lėkštutės ir krūva žurnalų ant stalo. Puspilniai puodeliai su šalta kava. Gėlės ant palangės, plakatai.

Įslenku į koridorių, žengiu prie miegamojo durų. Iš pradžių pasiklausau, nieko nesigirdi, nė garso, tada praveriu duris, vis dar tylu, dėl

viso pikto lukteléju, bet ne, jie miega, nieko nepastebėjo, nesibaimindamas galiu įeiti. Jų lova kambario gilumoje, iškili, atvira. Kentas prisiglaudęs prie jos nugaros, glebi ranka ant pečių, žiūriu į jos krūtis, dideles, minkštas, prieinu artyn, jie taip ramiai miega, jos lūpos prasiskyrusios, o ji to nežino, pamanau, ir mane vėl užplūsta blogio banga, tarsi nešiočiausi jį savyje, tarsi jis manyje slypėtų. *Ką tu sau galvoji, Henrikai.* Aš prie pat jų, o jie nieko nenujaučia, guli taip, lyg niekas į juos nežiūrėtų, jos krūtys, į kurias visada stengiausi nespoksoti, dabar jas matau, apima nenumaldomas noras uždėti ant jų delną, širdis sunkiai dunksi, pabučiuoti jas, atsargiai, bet ne, *ne ne*, pamanau, žengiu atatupstas, žingsnį, dar vieną, prieinu prie durų, sustoju.

Kai atsigręžiu, Kento akys atmerktos. Jis guli kaip gulėjęs ir žiūri į mane.

Tos ramios akys išmuša mane iš vežių.

Bematant apsirengiu ir neriu pro duris. Nubėgu laiptais žemyn. Gatvėse dar daug žmonių, jie rėkauja, leliuoja, aš nudelbiu akis į žemę ir aplenkiu triukšmingas, spygaujančias kompanijas, skubomis, niauriai.

Norėčiau viską palikti praeity, netrukus mąstau, atsisėdęs ant suoliuko parke. Kad įvykiai nesikauptų mano viduje, bet iškart išsisklaidytų. O dabar gula sluoksnis po sluoksnio, netrukus nebebus vietos net apsisukti. Beveik visos mintys veda prie to, ką kada nors padariau, tarsi visi jų bėgiai būtų nepravažiuojami aklakeliai. Mintys – nelyginant maži žvilgūs tramvajai, lakstantys į visas puses. Daugybė gražių vaizdų. Bet staiga kelią užtveria kliūtis, tau tenka sustoti ir gerą galą stumti tramvajų atgal, kol surandi iešmą ir gali pasirinkti kitą kelią. Kas išdėlioja tas kliūtis? Ne aš. Jeigu būtų mano valia, pamirščiau viską. Bet kažkas, stipresnis už mane, kaupia atsiminimus. Nors tokia akimirka kaip ši jam nerūpi. To mes neprisiminsime. Atsitiktinė naktis tamsiame parke, pfu, ji nieko neverta, tegu šiaip praeina.

Nusprendžiu prisiminti būtent šią akimirką. Kuo tiksliausiai, su visomis smulkmenomis. Kad atsiminimas priklausytų man vienam. Šviečiantis bažnyčios laikrodžio skritulys, gotikinės rodyklės, be dešimt trys. Tuščia turgaus aikštė, joje du žemi pastatai, medinis ir mūrinis, eilė juodų žibintų stulpų, jie tariamai seni, neskoningi. Priešais mane takas, prie žemės lengvai prišalęs žvyras, abipus tako rododendrų krūmai. Garsėjantis motociklo burzgimas, jis perskrodžia naktį, nutyla. Ir aš. Rankos sunertos ant krūtinės. Žvilgsnis pakyla, nuslysta gatve, rekla-

mos stendais ant šaligatvio, langų plokštumomis, raudonomis gaubtomis čerpėmis, paskui nukrypsta į dangų. Žvaigždėtas dangus, turiu prisiminti, Achernaro Alfa, turiu prisiminti, už šešiasdešimt penkių šviesmečių, Eridano žvaigždyne.

6

Išgėriau visą vyną, keletą valandų sėdėjau ant palangės ir traukiau cigaretę po cigaretės, kol soduose už lango viskas nurimo, tada apsunkusia galva priguliau ant lovos ir užsimerkiau, bet nemiegojau, tik gulėjau ir mąsčiau, laukdamas ateinant Kento, kaip buvome sutarę. Ėmiau manyti, kad tikriausiai jis persigalvojo, sėdi namie su Helga ir kalba apie mane, apie čia laikomą smauglį, begalę daiktų, *tikras šiukšlynas*, – sako jis, – *ar ne tinkamiausia vieta Henrikui?* Įsivaizduoju, kad jie iš to pasijuokia, ir jie teisūs, negalėčiau jam prikišti, kad nenori manęs lankyti, jei būčiau jis, o ne Henrikas, nenorėčiau ir aš, tada ir aš likčiau namie, žiūrėčiau televizorių, vakarieniaučiau su Helga, vėliau galbūt išeičiau su ja pasivaikščioti.

Taip gulėdamas išgirstu automobilio ūžimą, jis artėja, darosi vis garsesnis. Netrukus nutyla. Visai šalia. Apdujęs nuo vyno atsikeliu iš lovos, prieinu prie lango ir pažvelgiu į lauką. Tai Kentas. Susivėlinęs. Jis pastato automobilį prie šaligatvio, išlipa ir užtrenkia dureles.

Nebeturiu jėgų su juo kur nors eiti. Kitą kartą. Galėsiu paskambinti rytoj ir pasakyti, kad užtrukau mieste, aš ilgai laukiau, Kentai, bet tu neatvažiavai, ir aš išėjau su kitais. Juk buvo jau po devynių! Tiesa, nieko tiksliai nesitarėme, bet ar tau neatrodo, kad gražų pavasario vakarą galiu susirasti geresnį užsiėmimą, nei laukti tavęs?

Jis sustoja prie durų. Po akimirkos name subirzgia skambutis.

Bet aš nusprendžiau. Nenoriu kankintis, nuolat galvodamas, apie ką mudu su Kentu galėtume kalbėtis, kai abu žinome, kad būdamas su manimi jis daro man paslaugą.

Jis dar kartą paskambina į duris. Nejudėdamas palaukia keletą sekundžių ir, žengęs žingsnį atatupstom, pakelia akis į langą. Tai įvyksta taip greitai, jog nespėju laiku pasislėpti. Mūsų žvilgsniai susiduria.

Dvejodamas atsitraukiu nuo lango, kad jis manęs nematytų, svarstau,

ką daryti. Kentas žino, kad aš čia. Jeigu neįsileisiu, jis išvažiuos, tai aišku, per jėgą tikrai nesibraus. Bet kuo aš pavirsiu? Slapuku, kuris slankioja po seną namą ir niekam neatidaro durų, tik retkarčiais įsispokso pro langą baimingomis akimis.

Nusivelku marškinius, pašiaušiu plaukus ir vėl prieinu prie lango, atkišęs marškinius, duodu jam suprasti, jog pirma turiu persirengti. Jis linkteli galva. Užsimetu kitus marškinius ir nubėgu laiptais žemyn. Galbūt jis išgirdo name sklindantį triukšmą ir suprato, kad aš skubu, šiaip ar taip, kai atidarau duris, jis šypsosi.

– Aš miegojau, – paaiškinu. – Visai pamiršau, kad turėjai ateiti.

Po penkių minučių jo atsikratau. Iš prieškambario girdžiu jį žengiant per žvyrą, trinkteli automobilio durelės, netrukus užsiveda variklis, automobilis išsuka į gatvę ir nutolsta. Tada aš išeinu. Valandėlę palaukiu prie vartų, neturiu jokio noro sutikti jį prie kokio nors kiosko pakelėje, nes ką tik pasakiau, kad prastai jaučiuosi ir šį vakarą mieliau praleisčiau namie. Galbūt jis iš anksto numatė, kad aš niekur neisiu, bent taip atrodė, jis net nemėgino perkalbėti, tik linktelėjo, *gerai, tai paskambink, kai pasidarys geriau*, ir išėjo. Nes juk yra taip buvę ir anksčiau, kai įsikaldavau į galvą, kad iš tiesų jis manęs nemėgsta, tik jautėsi įpareigotas to nelemto įvykio, paskui klimpo gilyn ir gilyn, kol suprato įsivėlęs į jam neparankią draugystę. O Kentas toks padorus, jog tokie dalykai jam šį tą reiškia. Jis jaučiasi lyg ir atsakingas už mane. Net neabejoju. Kas, po galais, norėtų toliau draugauti su tokiu, kuris įsibrauna į tavo miegamąjį ir akimis ryja nuogą tavo merginos kūną, kas norėtų kur nors eiti su tokiu, kuris nesugeba savęs valdyti ir nepasiduoda tol, kol pralaimėjimas tampa toks triuškinamas, jog visas pasaulis gali stebėti jo pažeminimą?

Taigi, taigi.

Užkeliu vartus ir nužingsniuoju šaligatviu. Žvalgausi į sunkias šakas, kabančias virš manęs, dangų, kuris atrodo tirštėjantis ne vien nuo vakaro prietemos. Iškart pasijuntu geriau. Daug nereikia. Tik gaivaus oro, trumpam ištrūkti iš to nesveiko kambario, ir akyse prašvieséja. Pasivaikščioti po gamtą. Juk pavasaris. Žydi vaismedžiai, sprogsta beržų lapai, visur žaliuoja žolė. Vienur kitur žmonės tebekruta savo soduose, sušilę dirba naudingus darbus, pjauna žolę, laisto ją kalkėmis, voluoja sėklas naujoje žemėje. Jie dažo savo namus, plauna langus, o jų vaikai laksto dviračiais, užsivožę šalmus ant mažų galvelių.

Šalmų mes neturėjome, pamanau ir nulydžiu berniuką žvilgsniu: miklios kojos, atkakliai minančios pedalus pernelyg dideliais apsisukimais, kartono skiautė, pritvirtinta prie stipinų, kad blerbtų kaip variklis. Devynerių metų, gal dešimties. Pakankamai didelis, kad neraginamas užsimautų šalmą, eidamas į lauką važinėti dviračiu, per mažas ir per daug pašėlęs, kad prisimintų, jog dirželį reikia susegti po smakru, kad šalmas duotų kokią nors naudą.

Ant medinio gatvės užkandinės stalo pasistatau popierinį krepšelį keptų bulvių lazdelių, atsisėdu, dantimis praplėšiu garstyčių ir pomidorų padažo maišelius ir išspaudžiu pirštais, skersai išilgai išmargindamas bulves, iš pradžių geltona linija, paskui raudona. Po vieną dėdamas lazdeles į burną, žvelgiu į degalinę kitapus gatvės, pasiruošęs atsistoti ir pasišalinti, jei ten pasirodytų pažįstamas veidas. Pakanka ir svetimų žvilgsnių, kuriuos turiu atlaikyti, valgydamas viešumoje, pamanau, įspraudžiu šiaudelį į kokakolos indą ir pasilenkęs siurbteliu, ką gali žinoti, gal ir jie numano, kas aš esu.

Jaučiuosi neramus, tarsi kas nors vyktų, tarsi visada būčiau įvykių sūkuryje, galvoje šėlsta mintys, prisipildau siutulingos energijos, nors dabar kuo ramiausiai sėdžiu ir valgau, žvalgydamasis į kelią. Automobiliai, zujantys pro šalį, kirai, išsirikiavę ant namo stogo. Nieko nevyksta, aš tai žinau, vis tiek nerandu ramybės.

Galėtum pamanyti, sėdžiu Niujorke, o ne Kristiansane, mažame miestelyje, kuris pasauliui nieko nereiškia. Taip pat jaučiuosi ir nuvažiavęs aplankyti senelių, gyvenančių Norvegijos vakaruose, nors atokesnės vietos reikėtų ilgai paieškoti. Ką jau kalbėti apie tą nuošalų kaimą, iš kurio kilusi mamos motina. Ten taip tylu, aplinkui tokia ramybė, tame gamtovaizdyje paskęsta net smarkiausias mostas. Kartais pamanau, kad mano giminaičiai persiėmę tuo gamtovaizdžiu, nes su jais susitikęs aš juk matau, jie kažkokie kitokie, jie žiūri į mane, o jų akyse kitokia energija, kitoks turinys, savotiška ramybė. Suvokiau tą skirtumą per atostogas, kai nakvodavome kalnų ganyklos trobelėje, maudydavomės lediniame duburyje netoli krioklio, vakarais meškeriodavome upėje ir galbūt nuvažiuodavome į kaimą aplankyti senelės sesers. Suvokiau jį iš to, kaip senelė kalbėjo, kas jai rūpėjo. Gamtovaizdis, kurį ji matė aplink, joje taip pat pažadindavo atsiminimus. Bet įvykiai, kuriuos ji tuomet prisimindavo ir papasakodavo mums, priklausė ne jai, ne ji išgyveno tą aki-

mirką, kai į vandenį nugarmėjo atplyšęs uolos kyšulys ir pakėlė potvynio bangą, kuri plūstelėjo į sausumą, šluodama namus ir daržines lyg kartonines dėžutes. Tai atsitiko daugiau kaip prieš du šimtus metų, tačiau kalne pamačiusi dar ryškų randą ji prisimena būtent tą dieną. Rodės, milžinas įkirto kaplį į uolą ir trūktelėjo žemyn, paskui arė žemę, kaip šakaliukus laužė medžių kamienus; išgirdę baisų bildesį, žmonės puolė iš namų, mirtinai išsigandę spoksojo į griūties sukeltą dulkių debesį, girdėjo šniokštimą, kai sukunkuliavo jūra, iš lėto pakilo potvynio banga, lyg jūra būtų nusprendusi nesmarkiai pliaukštelėti krantui. Pamažu išaugo vandens stulpas, drebanti pabaisa pastovėjo ramiai, apsižvalgė, tada puolė į krantą ir pasiglemžė viską, kas pasitaikė jos kelyje. Stebuklas, kad niekas nežuvo. Senelė atsistoja ir nueina prie verandos galo, mosteli ranka į siaurą upę, tekančią nuo uolos, tada papasakoja apie tarnaitę, kuri ten kadaise nuskendo, lyg pati viską atmintų, žmonės radę jos kūną, susirietusį iš šalčio, vėliau ji ilgai juos šiurpinusi savo dejonėmis. Atata! *Man šalta*, – pasigirsta balsas, kai vėjas lanksto medžius, – *man baisiai šalta, ar niekas negali padėti?* O ten, aname ežero krante, kita tarnaitė buvo papjauta, ji smarkiai priešinosi, ant akmenų liko kraujo pėdsakų, nakties priedangoje jis nuvilko ją prie vandens, valtimi nuplukdė į ežerą ir paskandino kūną, paskui išėjo savo keliais. Niekas daugiau jo nematė. Ji vargšelė pastojo, pasisakė esanti nėščia, jam tai buvo nepakeliama, jis ją nužudė, o pats pabėgo. Koks gyvenimas turėjo jo laukti, kokią gėdą ir kaltę jam teko kęsti! O ten laukais vaikščiodavęs jos tėvas, sako ji, vėl mosteli ranka, gerai prisimenanti, bet jos pačios tuose atsiminimuose nėra: kažkada šimtmečio pradžioje jis nugriovė ankštus ir nepraktiškus rąstinius trobesius ir pakeitė juos naujoviškais, patogesniais, jo dėka ūkis vėl suklestėjo, tapo vienu iš geriausiai tvarkomų ir pelningiausių visoje apylinkėje. Bet ji, kuriai patinka viskas, kas sena, kalbėdama suraukia kaktą, tie ankšti ūkiniai trobesiai buvo statyti septynioliktame amžiuje, kokia pragaištis, kad jų nebeliko.

Taip ji mąsto, toks jos pasaulis: persmelktas kitų žmonių likimų. Kodėl taip yra? Kaimas nedidelis, atokus, atsigavę po didžiosios maro epidemijos, ne vieną šimtmetį žmonės gyveno uždarai. Jeigu ten užklysdavo prašalaitis, jo veidą jie atsimindavo daug metų, nes šiaip viskas, ką regėjo jų akys, buvo nekintama, jie matė tą patį kiekvieną dieną, jie pažinojo visus ir juos visi pažinojo. Be abejo, jie prisimindavo, jei ką nors *nužudydavo*! Be abejo, jie prisimindavo, jei į vandenį *nugarmėda-*

vo visa uola! Be abejo, jie prisimindavo, jei apsilankydavo *svetimas* žmogus!

Tie įvykiai taip sukrečia savo neįprastumu, jog daugeliui kartų įsirėžia į atmintį. Taip buvo. Ir visai neseniai. Pasikeitė vos kelios kartos. Dabar ten augančiam jaunimui tikriausiai atrodo kitaip, aš nežinau, galbūt jie jaučiasi kaip aš, galbūt jų žvilgsnyje atsispindi laikas, o ne vieta. Galbūt prisirišimas prie vietos pamažu nyksta.

Žinau, kad jis būdingas mamai. Bet ne man, aš tik įsivaizduoju jį, lyg per didžiulį atstumą, man jis svetimas, aš ne toks.

Viskas, ką matau, sukasi vien apie mane. Tai, kas čia yra, ką regiu, man tik primena anksčiau matytus dalykus. Potencialiai begalinis kombinacijų skaičius, nes priešininkės lygios – kiekvienas dabarties iššūkis iškart sulaukia praeities atsako. Kad ir kaip suktai viena smūgiuotų kamuoliuką, kita jį tuoj pat grąžina. Jos visiškai lygiavertės, kova tarp jų niekada nesibaigs. Dabartis paduoda kamuoliuką praeičiai, ši atsako į padavimą, dabartis atmuša kamuoliuką, nepasitraukusi nuo linijos, praeitis veržliai pribėga prie tinklo, dabartis permeta kamuoliuką per varžovę, praeitis puola atgal, staigiai apsisuka, negrabiai atmuša atgalia ranka, kamuoliukas nuskrieja aukštai virš tinklo, dabarčiai to ir tereikia, ji kietai smūgiuoja kamuoliuką į kampą, negailestingas kirtis iš viršaus, ir praeitis sutriuškinta.

0–15.

Taip kaunamasi dėl kiekvieno taško. Kadangi abi vienodai stiprios, kiekviena paeiliui laimi geimus, po kiekvieno seto skelbiamas papildomas setas, kuris niekada nesibaigia, nes varžovės lygiavertės.

Adventage, Past. *

Adventage, Present. **

Pirmauja tai viena, tai kita. Tam, ką pateikia praeitis, visada galiu rasti atsvarą dabartyje, ir priešingai. Bet vieną dieną turėtų pasibaigti ir ši dvikova: praeitis džiūgaudama puola ant kelių, pabučiuoja raketę, vėl pašoka ir virš tinklo paspaudžia ranką dabarčiai, pralaimėtojai, kuri nudūlina į drabužinę, ji nurungta, jos laikas praėjo, mąsto ji, viskas baigta. *Geimą, setą ir mačą laimėjo ponia Praeitis.*

* Praeities persvara. *(Angl.)*

** Dabarties persvara. *(Angl.)*

Nusviedžiu tuščią kartoninį indelį į šiukšlių dėžę, nusišluostau servetėle, ją taip pat išmetu, prisėdu ant suolo krašto ir išsitraukiu cigaretes, svarstau, kur eiti. Reikėtų paskambinti mamai, laukti nebegalima, ji netruks išsiaiškinti, kad ten nebedirbu, nuo kažko pabėgau ir dabar esu čia. Bet pirmiausia turiu sugalvoti, ką pasakyti. Ji juk nežino, kas atsitiko po paskutinio mūsų pokalbio.

Kada tai buvo? Kada kalbėjomės paskutinį kartą?

Permetu koją ant kojos ir giliai į plaučius įtraukiu dūmą. Prieš kokias dvi ar tris savaites, pamanau. Imu skaičiuoti, kada kas buvo. Miriama pas mane nakvojo praėjusį šeštadienį.

Praėjo visa savaitė.

Ir pirmą kartą nuo tada, kai čia atvažiavau, mintis apie Miriamą nieko mano viduje nepažadina. Tarsi tą vakarą kažkas kitas būtų puolęs ant jos, įsiaudrinęs ir drebantis iš man nesuprantamo geismo. Šiaip ar taip, Miriama čia atvyks. Ir aš su ja susitiksiu, parsivesiu namo, ji bus su manimi, kaip prieš savaitę, kai gulėjau padėjęs galvą ant jos pilvuko, o ji glostė man plaukus. Baimingos akys. Jos aistra, tai, dėl ko ji nepasakė „ne“, dėl ko atsivėrė man, gulėjo mano lovoje, ji buvo nuogut nuogutėlė ir šilta, prisimenu jos odos prisilietimą, galingą geidulį ir džiaugsmą, kai sulaukiau atsako, kai ji kaip styga prigludo prie manęs, jos liaunas galūnes. Saldų kvapą.

Galbūt užteks ją pamatyti, galbūt vėl užplūs tas skaidrus jausmas, užpildęs mane visą, džiugesys, iš kurio dabar likęs tik pasibjaurėjimas tuo, ką padariau, juk negaliu net paskambinti į namus. Dabar negalėčiau pakelti mamos balso, tos lipšnios gaidelės, kuri pasigirsta kaskart, kai supranta, kad skambinu aš, ji nežino, ką aš padariau. Kai kalbėjomės paskutinį kartą, dar nebuvo nieko įvykę. Nekaltas bučinys, ir tiek. Taip, tada skambinau į namus. Nenuostabu, nes tą dieną Linda į darbą atsinešė tortą. Nemalonus Lindos dėbčiojimas per stalą, jos rodoma panieka man, – tai buvo nepakenčiama. Atsiguliau nusnūsti, bet miegas nepadėjo, nuotaika buvo tokia pat bjauri, jos neapykantą jaučiau taip pat stipriai. Taigi paskambinau mamai. Nesvarbu, ką padaryčiau, ji nepakeistų nuomonės apie mane, pamaniau tada. Bet tam, kas įvyko tarp manęs ir Miriamos, negalėtų pritarti net ji.

Ar galėtų?

Keletą minučių žaidžiu su mintimi jai viską papasakoti, prisipažinti, ką padariau, ir gauti atleidimą. *Aš vis tiek tave myliu, Henrikai, turi tai*

žinoti. Bet ne. Negaliu rizikuoti. Kol kas ji net nenumano, kas įvyko, kol kas viskas taip, kaip buvo. Taigi, pamanau, į gatvę numetu nuorūką ir pakylu, tą pačią akimirką ant veido pajusdamas lengvą dulksną. Ilgai stoviu vietoje svarstydamas, ką man daryti, kur eiti. Kad ne atgal į kambarį, tai aišku. Man reikia kokio nors šviesulio, gurkšnio oro. Kertu gatvę ir nueinu į degalinę išsiaiškinti, ar ten yra telefonas. Miriama yra tas šviesulys, su Miriama noriu kalbėti.

Atsistoju priešais prekystalį ir pirmą kartą pajuntu, kad nebijau savo poelgio padarinių, tai nebeatrodo svarbu. Aš noriu to, ko noriu, darau tai, ką darau, jaučiu tai, ką jaučiu.

– Ar čia yra telefonas? – paklausiu.

Pardavėjas mosteli galva į parduotuvės galą. Ant sienos šalia tualetų kabo taksofonas, priėjęs pakeliu ragelį ir surenku Miriamos numerį. Švelnios pravažiuojančių automobilių šviesos po pilku dangumi. Aš skambinu. Prie lauko užkandinės sustoja moteris, įkiša ranką į šiukšlių dėžę ir ima raustis po šiukšles, veidas nusuktas į kitą pusę. Aš nebesijaudinu, vartinėju prekes, sukabintas šalia, ant sienos: į kartoną ir polietileną supakuotos stiklo valytuvų gumos, eilė visiokių balionėlių. Nesiruošiu gražbyliauti, tik paklausiu, kada tiksliai jie atvyks į miestą. Ji atsakys, aš padėsiu ragelį. Paskui ją pasitiksiu. Po savaitės Miriama atskris čia. Tada mes vėl būsime kartu, pamanau. Mintis mane nuliūdina – ne pradžiugina kaip anksčiau, bet nuliūdina. Vis tiek pasitiksiu.

Niekas neatsiliepia, ir aš pradedu manyti, kad jie kur nors išėję, gal į svečius pas kaimynus, o gal išvažiavę. Tiek to, pamanau ir pažvelgiu į pardavėją, kuris, padėjęs rankas ant prekystalio, laukia, kada klientas įsipils benzino ir ateis susimokėti.

Tada pakeliamas ragelis.

– Alio?

Miriamos balsas.

– Miriama, – tariu. – Čia aš, Henrikas.

– Labas! – sušnabžda ji, tarsi įsivaizduotų, jog tai – žaidimas. – Ar man nueiti prie parduotuvės ir tau perskambinti? – paklausia.

– Ne, nereikia, – atsakau. – Tik neprasitark, kad kalbėjai su manimi, jei vėliau kas klaustų.

Atsidaro durys, įžengia moteris, nunarinusi galvą spokso į piniginę, kurią laiko rankoje, eidama ištraukia pinigą.

– Alio? – neiškenčia Miriama.

– Norėjau sužinoti, kada jūs atskrendate, – išberiu. – Kokiu dienos metu?

– Aš tiksliai nežinau, – taria Miriama. – Rodos, priešpiet.

– Ar norėsi ateiti pas mane į svečius? – paklausiu.

– Žinoma, – atsako ji. – Jei turėsiu laiko.

Atsipeikėju ant žemo tilto per upę, už kelių šimtų metrų nuo degalinės. Uždedu rankas ant mūro, kad atgaučiau pojūtį, jog kažkur esu. Kažką liečiu. Kaskart, kai pro šalį pravažiuoja automobilis, pajuntu švelniai vibruojant turėklus. Man tai padeda. Kažkas pasaulyje juda, tiltas virpa, aš tai juntu. Aš esu čia, aš stoviu čia, matau senelį dangų, susmukusį tolumoje virš jūros. Prieš kelias minutes, matyt, padėjau telefono ragelį ir išėjau iš degalinės, nesąmoningai pasukau centro link, nejusdamas lietaus. Paskui sustojau ir radau save stovint čia.

Ir Miriama kalta dėl tos blankios, neaiškios būsenos. Išgirdęs jos balsą, nesudrebėjau ir neapsvaigau iš laimės, kaip tikėjausi. Norėjau žaisti su ja meilės žaidimus, buvau taip sumanęs, parsivesti į savo kambarį ir žaisti meilės žaidimus.

Po savaitės ji atskris į miestą. Aš nuvažiuosiu į oro uostą, kad ją pamatyčiau. Jeigu ji nieko mano viduje nepažadins, turėsiu palikti ją ramybėje ir keliauti toliau. Jeigu bus kaip dabar, laikysiuosi nuo jos atokiau. Bet galbūt jos vaizdas manyje ką nors pažadins, galbūt viskas atsistos į vietas, galbūt tas šviesus jausmas sugrįš.

Aludėje išgeriu kelis bokalus alaus. Apie pusiaunaktį atsistoju ir pasuku namų link, pereinu Lundo tiltą ir nupėdinu stadiono link, krapnoja šiltas gegužės lietus, jo beveik nejuntu, žingsniuodamas plačiomis, lygiomis gatvėmis, kurias taip gražiai apšviečia pakumpusių žibintų stulpų eilės. Užuot pasukęs į kairę, savo kambario link, nueinu į dešinę, pakylu į kempingo aikštelę, per šlapią žolę nubrendu iki senosios maudyklos, tamsoje tyvuliuojančios jūros, tuščių uolų.

Vasarą čia verda gyvenimas. Tai miesto pliažas, jau daug metų. Poilsiautojai mėgaujasi saule, įdegę ir stotingi puikuojasi vieni prieš kitus, lipa į bokštelį, bėga ant tramplino, kuris nuo jų svorio palinksta ir išmeta juos į viršų, jie skrieja oru, krenta į vandenį. Ledų pardavėjai, pro šalį pupsintys laiveliai, žmonės su termosais ir rankšluosčiais, vaikščiojantys uolomis ir ieškantys nors kiek ramesnės vietelės, kur būtų galima praleisti dieną.

Čia lankydavosi ir mama su tėčiu, žinau, nes ji pasakojo.

Keista, kai pagalvoji, kad kažkada jie buvo jauni ir skubantys gyventi. Kad galbūt jis ištepė jai nugarą apsauginiu kremu, ji nupirko jam ledų porciją ir žiūrėjo į jį įsimylėjusiu žvilgsniu.

Žengiu prie betoninės pakopos, einančios palei uolą, pažvelgiu į surūdijusias geležines kopėčias, vedančias žemyn į ramų vandenį, užmetu akį į baltą mūrinį namelį, stovintį tolėliau, pamanau, kad grožis beveik nepakeliamas. Kad nieko gražiau nėra.

Niekur pasaulyje?

Niekur pasaulyje.

Įsikabinu į šlapius turėklus ir užkopiu į tramplią, atsargiai užlipu ant tiltelio. Jis pamažu spyruokliuoja nuo mano svorio. Priešais tamsuoja šcherai, juodi siluetai pilkšvose pavasario sutemose, už manęs plyti miestas, jis nematomas, tačiau juntu jį. Miesto pojūtis. Pašokinėju ant tiltelio, pagalvoju, kas būtų, jei dabar nušokčiau, įsibėgėčiau ir pulčiau žemyn. Kokio šaltumo būtų vanduo, koks sunkus jausčiausi, grimzdamas į juodą žvilgantį vandenį, mano drabužiai skandina mane gilyn, šmėkšteli mintis, jog viskas pasibaigė, viskas praėjo. Mano kūnas, iškylantis į paviršių, jį radusių žmonių šūksnis, galbūt tai pagyvenę sutuoktiniai, sekmadienį išėję pasivaikščioti, šuo uostinėja, vyras pasilenkia, *ką gi tu suradai*, mano balta ranka, įsipynusi į dumblių kekes, tuščios akys.

Pasidaro vėsoka. Kad sušilčiau, nudrožiu iki tolimiausių uolų. Aplinkui tylu ramu, girdžiu tik tolimą miesto ūžesį ir monotonišką teliūskuojančios jūros šniokštimą. Ir lyti liovėsi. Mintis, jog rytoj galbūt išsigiedrys, praskaidrina nuotaiką, lyg būčiau augalas, pamanau ir įlankos pakrante pasuku atgal. Augalų džiugesys, sulaukus lietaus, saulės, rūko, skaistutėlio dangaus. *Kaip puiku!* – apsidžiaugia jie ir išskleidžia žiedlapius. – *Dar daugiau saulės!*

Sustoju prie baltos mūrinio namelio sienos. Nors šlapia, atsisėdu nugara į sieną. Staiga pajuntu, koks aš pavargęs. Jeigu nebūčiau ėjęs čia, dabar galėčiau gulėti savo kambaryje ir miegoti, kaip visame mieste savo kambariuose miega žmonės. Tyliai, tolygiai, ramiai. Vieni plūduriuoja paviršiumi, kiti nugrimzdę giliau, kažkas atsikelia iš lovos ir sutrikęs plevinėja po namus, sapnų karalystės jėgų varinėjamas po nemiegančiųjų pasaulį. Neatitikimas didžiulis, ir žmogus pabunda – suglu-

męs, gal net išsigandęs.

Kaip mes nebijome?

Kasnakt be baimės peržengiame tą slenkstį, vildamiesi, kad viskas bus taip pat, kai sugrįšime iš ryto. Nuraminti patirties, įpročio: pabudę randame tą patį, ką palikome užmigdami. Bet garantijos nėra. Galbūt vieną dieną tu nubusi kitame pasaulyje. Ūmiai, be jokio perspėjimo: tu atsimerki ir intuityviai jauti, kad kažkas pasikeitė. Galbūt net neprisimeni savo vardo. Galbūt viskas aplink tave svetima. Galbūt kai kas panašu ir to pakanka, kad apsisuktų galva. Ar tu mylėjaisi su ana mergaite? Ne, nesimylėjai. Tau turėtų neapsakomai palengvėti, tačiau nepalengvėja, ir tai suprantama: juk nubudęs svetimoje vietoje net nežinai, kas esi.

Užsimerkei čia, ramiai užmigai, o akis praplėšei kitur, kitame laike, naujame pasaulyje. Pasaulyje, kurį amžiams apgaubė tamsa. Ten tu nubundi. Ir niekada nesužinosi, kas pasikeitė: tu ar pasaulis. Tarsi vaikščiotum miegodamas, pamanai. Tavo akys regi pasaulį, tačiau jis atmieštas sapnais, ir tu nežinai, kas tikra. Ar į jį raibuliuodami plūsteli sapnai, ar realybė įsibrauna į sapną, kai užtinki save kambaryje, nors nepameni, kad būtum į jį įėjęs? Tu stovi, apgniaužęs durų rankeną.

Vadinasi, ketini išeiti.

Nesąmoningai atidarai duris. Žengi į tamsą.

Ji dirba, palinkusi prie lysvės palei namo sieną, atsukusi tau nugarą, vienoje rankoje laiko kauptuką, kita – lygina žemę aplink tik ką pasodintą medelį.

Kai užveri duris, ji atsigręžia į tave ir nusišypso.

– Pagaliau atsibudai? Maniau, būsiu tave praradusi!

– Ką tai reiškia?

– Tu miegojai kaip užmuštas. Visą parą!

Ji padeda kauptuką, į klešnę nusitrina rankas, prieina artyn, priglaudžia galvą tau prie krūtinės. Tu apkabini ją.

– Mėginau tave pažadinti, bet tu miegojai taip giliai, jog mane pradėjo imti baimė.

– Kodėl tu vidury nakties dirbi sode?

– Man nereikia į darbą, pamiršai?

– Bet naktį? Pažiūrėk, kiek valandų... tuoj trys!

Ji pažvelgia tau į veidą. Nutyli.

– Atsakyk, kai klausiu.

– Ko tu nesupranti?

– Juk trys valandos!

Ji žiūri į tave tokiu pat nesupratingu žvilgsniu, jos akyse tu pastebi susirūpinimą.

– Na, ir kas? – taria ji. – Man nereikia į darbą, juk sakiau. Gal nori ko nors išgerti, mes juk galime atšvęsti tavo pabudimą. Ką manai?

– Kas čia įvyko?

– Nieko neįvyko. Kodėl klausi?

– Nieko, tai nieko. Tada atšvęskime.

Kai ji išnyksta už durų, gatve anapus tvoros praeina porelė, tylūs balsai naktyje, paskui pravažiuoja dviratininkas. Tu lieki stovėti. Kitoje gatvės pusėje visuose namuose dega žiburiai. Kai kuriuose languose pastebi judėjimą: virtuvė, kažkas maitina kūdikį, pasodintą ant vaikiškos kėdutės.

– Kas čia darosi?! – šūkteli grįžęs į vidų.

Girdi, kad ji atidaro indaujos dureles, netrukus ateina ir paduoda tau taurę.

– Ką vidury nakties visi veikia lauke? – paklausi po kelių minučių tylos.

– Kas tau? – taria ji glostydama tau ranką. – Dar neišsibudinai?

Tu mosteli į žmones už lango.

– Kokia nors ypatinga proga, gal kas nors man praslydo?

– Na, žinai.

Tu ištuštini taurę. Šiek tiek suirzusi ji įjungia televizorių ir atsisėda ant sofos. O po nakties dangumi gatve vaikšto žmonės, tamsoje krykštaudami žaidžia vaikai. Pasijunti nekaip, pastatai taurę ant stalo.

– Einu prasivėdinti, – pasakai, ji nepakeldama akių linkteli galva.

– Eik, – taria. – Eik.

Tu atkeli vartus ir patrauki į miestą. Visur verda gyvenimas. Visur žmonės. Visi pastatai apšviesti. Miestas pilnas žmonių. Virš galvos kybo baltas mėnulis, tu nupėdini per tirštus daugiaaukščių namų šešėlius, per tamsą. Žengi pagrindine gatve, pro gatvės prekiautojus, jie šypsosi tau, sutūpę prie savo prekių, tu aplenki drabužių stovus, išstatytus šalia parduotuvių, brauniesi per nepažįstamų žmonių skruzdyną, visi atrodo skubantys su reikalais, tu eini, tarsi taip turi būti ir visada taip buvo. Tarsi po visuomeninių pastatų karnizais visada plevėsavo juodai baltos vėliavos, ant sienos visada kabojo ta emblema, ten visada stovėjo tas

jaunas uniformuotas vyras, kuris atremia tavo žvilgsnį, kai eini pro šalį. Gal tu sapnuoji? Visi automobiliai, kuriuos matai, varomi elektra, gatvės pripildytos dūzgesio, vidaus degimo variklių nėra. Nei benzininių, nei dyzelinių. Nėra ir Vankelio variklio. Bet jie turi garo mašinas, elektrą, televizorių ir telefoną, – visa tai čia yra, pamanai ir sustoji, nes tavo dėmesį patraukia kaži koks judesys. Virš bibliotekos durų pamažu sukasi vaizdo kamera fiksuodama, kas vyksta aikštėje. Praklega būrelis įkaušusių jaunuolių. Ant suoliuko žemėlapį tyrinėja vyriškis su kuprine. Ar visada šiame mieste buvo tiek statulų, pamanai, nes jos krenta į akį: visose atvirose aikštėse stovi antikinių skulptūrų kopijos: lieknas, bet raumeningas imtynininkas, palinkęs į priekį, braukiantis prakaitą, nuožmiu, perkreiptu veidu; tiesus it styga vadeliotojas; grakštus, gana moteriškas jaunuolis, atsirėmęs į medį; apkūni besiprausianti moteris, kuri, rodos, ką tik tave pastebėjo, nes akys didelės, išsigandusios. Kas tai, galvoji, kam reikėjo pristatyti tų kopijų, kas čia per sumanymas? Turguje stabteli prie balto kiosko ant ratų. Pardavėjas vangiai pakelia į tave akis. Iš kelnių kišenės išgraibai kelias monetas ir nusiperki ledų, sulaižai juos prisėdęs ant suoliuko parke. Tirštoje medžių paūksmėje mamos vėžina savo vaikus, su riedučiais prašvytruoja mergaitė, tiesia nugara; tu nulydi ją žvilgsniu, kol ji išnyksta už vartų kitame parko gale. Ten stovi balta, masyvi skulptūrų grupė, boluojanti po blyškia gatvės žibintų šviesa. Iš tokio atstumo neįmanoma pasakyti, ar tai gipsas, ar marmuras, neįžiūri ir detalių, tik pagrindinius bruožus: tvirtas vyras įsirėžęs grumiasi su gyvate, apsuptas dviejų jaunuolių. Tėvas ir du jo sūnūs. Drama. Motyvas pažįstamas, esi jį matęs anksčiau, knygoje, bet niekada – parke. Laokoontas. Vardas. Antika. Helenizmas. Pažvelgi į kitus vartus. Ten – nieko. Tik pagyvenęs žmogus, piktai timpčiojantis pavadėlį, jo šuo inkšdamas veržiasi prie kito šuns aname parko gale. Moteris, už pasaito traukianti savo augintinį, priartėja, ir tu pamatai, kad virvę graužia ne šuo, o kačių šeimos žvėris, atpažįsti jį iš žandenų ir minkštų letenų.

Jis suurzgia tavo pusėn.

Tu sapnuoji. Sapnuoji tamsą, medžius, žmones. Sapnuoji vyrą panaktinio uniforma, kuris mandagiai sustoja priešais tave, rankas susimetęs už nugaros, linkteli galva į popierių, kuris voliojasi ant žemės prie tavo kojų, ar negalėtum būti toks geras ir jį pakelti? Vėliau panaktinių sutinki kitose vietose – parke, turgaus aikštėje, uoste, universalinėje parduo-

tuvėje, geležinkelio stotyje – ir supranti, kad tai ne sapnas, o kažkas kita. Vaikai šėlsta miške, vos įžiūrėdami vienas kitą tarp medžių. Girdi juos tolumoje: skardus juokas, laibi balseliai. Kai atsiveria fabriko vartai, išvysti žaižaruojantį skystą metalą, iki tavęs atsklinda kietas plakimas *din din din*, per aikštę atsiskubina sargas, ir tu apsisuki, patrauki siauru keliuku, atkartojančiu įmantrius gamtovaizdžio vingius, niekur nesiskverbdamas per uolas: aukštyn žemyn, aukštyn žemyn; sustoji ant kalno viršūnės, nuo ten apžvelgi uostą, regi po maišais ir dėžėmis sulinkusias krovikų nugaras, juodus laivų korpusus, kranus. Burlaivių stiebus. Šešėlių viešpatija. Šešėlių miestas. Taip yra. Nes tai tęsiasi. Juk tęsiasi. Visos naktys – kaip viena. Ankstyvą vakarą tave pažadina lėtos dūzgiančios šiukšliavežės, stebi uniformuotus vyrus, pakibusius prie mašinos galo, jie nušoka žemėn, įbėga į laiptinę ir ištuština kibirus, niaurus efektyvumas, nė kiek neprimenantis nevalyvo ir atsainaus komunalininko su oranžiniu kombinezonu, purvinu išvargusiu veidu ir drėgna suktine lūpų kamputyje, vienuoliktą valandą ryto išveždavusio šiukšlių konteinerį. Kai pakildavo juodų išmetamųjų dujų debesys. Jų čia nėra. O ant visų gaunamų sąskaitų – ta pati monograma, dorėninės šventyklos fasadas; supranti, jog tai – simbolis, susiejantis visas veiklos rūšis, jis ir ant vėliavėlių, stovinčių ant registratūros stalo plaukimo baseine, ir iškabose virš mokyklų durų, ant bibliotekos, ant visų visuomeninių pastatų, kuriuos matai, tomis naktimis vaikštinėdamas po miestą. Taip yra. Bet nuo kada? Kada visa tai atsirado? Klausimas, kurio niekas nesupranta. Nebežinai, ką ir manyti. „Ką gi aš veikiau anksčiau?“ – pasiteirauji žmonos. Jai baisu dėl tavęs, kad taip nesigaudai, kad praradai atmintį. „Tu dirbai įstaigoje, mieste“, – atsako ji. – „Kuo?“ – paklausi, ir iš pradžių ji žiūri į tave taip, tarsi žaistum su ja, kai neatlyžti, akyse pasirodo nerimas. „Tarnautoju, – taria, – tu dirbai tarnautoju“. – „O paskui?“ – „Paskui tu kai ką padarei“, – paaiškina. – „Ką padariau?“ – kamantinėji toliau. – „*Gana*, – nukerta ji, – *gana*. Kiek laiko tai tęsis? Kiek laiko tu būsi toks?“

– Kol sužinosiu, – atsakai. – Kol suprasiu.

Ji tyli.

Daugiau apie tai neužsimini.

Ji pasiūlo kitą savaitgalį nuvažiuoti prie jūros ir ten aptarti reikalus, tu apsidžiaugi, juk smagu ištrūkti iš miesto, ji paruošia valgio, paima porą vilnonių pledų, ir vietiniu traukiniu išriedate į užmiestį. Dangus

žvaigždėtas, visi keturi vagonai pilni, ji glosto tavo ranką, tu dairaisi pro langą. Pervažiuojate tiltą, pralendate pro tunelį ir sustojate, dauguma keleivių išlipa; judu liekate vieni kupė. Traukinys dunda nakties gamtovaizdžiu. Posūkiuose pamatai jus traukiantį lokomotyvą, greitį, šviesos kūgius, atveriančius tamsą. Už lango šmėsteli sodyba, šešėliais apdengtas kiemas, pašaro smulkintuvas, spjaudantis sukapotą žolę į priekabą, pamiškėje keletas vyrų dalgiais pjauna šieną – viena greta pamažu juda į priekį. Frontas, pamanai. Besisukantys vėjo malūnai. Plačiakojis elektros stulpas miške. Tamsos darbai. Net kombainai, riedantys prinokusių javų laukais abipus geležinkelio, atrodo grėsmingi ir nenumaldomi, lyg vykdytų kieno nors valią. Plačiu lauku – tai šen, tai ten.

Sistema, pamanai. Gerai sutvarkyta sistema, kurios kiekvienas sraigtelis pajėgia išjudinti tik gretimus sraigtelius, tačiau ji veikia, kasnakt kiekvienas dirba savo darbą, ir visuomenė stumiasi į priekį laiko bėgiais.

Moteris, kurią radai ūmiai praplėšęs akis ir išvydęs, kad viskas kitaip, atidaro langą, į kupė plūsteli šaltas oras, ji užsimerkia. Kaip ji turi jaustis, pamanai, jei pasikeičiau aš, o ne pasaulis? Kai nesuprantu net elementariausių dalykų. Jeigu taip buvo visada. Bet iš kur tuomet aš atsimenu tuos kitus dalykus, jei to niekada nebuvo?

Sąmokslas, pamanai ir šypteli.

Ji nusišypso tau.

Ji nerimauja dėl tavęs, pamanai, traukiniui dundant per tamsą. O tu jai papasakojai tik dalelytę. Tūkstantąją dalį. Nuostabos gaidelė itin kebliose situacijose. Praktiniai dalykai. Nė žodžio apie tave apėmusią paniką, kai suvokei nežinantis savo vardo. Tu atsibudai, išvydai moterį, kurią buvai matęs anksčiau, bet nepajėgei prisiminti kur. Pasijautei keistokai, bet ne daugiau. Iš pradžių – tarsi kažką būtum praleidęs: kai keletą mėnesių pragyveni užsienyje, taip pat gali nesuprasti kai kurių posakių ir pokalbių temų tėvynėje. Dėl to viskas paaiškėjo taip vėlai, dėl to praėjo kiek laiko, kol suvokei, kad nežinai savo vardo. Galėtum vadintis bet kaip. Tu neprisiminei. Mėginai nukreipti mintis kitur, tarsi išblaškyti save, o paskui netikėtai pulti: *laba diena, mano vardas...* Bet nieko. Ir tai ne viskas. Ar aš turiu vaikų, svarstei brėkštant, pakeliui į namus. O tėvai? Ar jie gyvi?

Kai parėjai namo, ji buvo atsigulusi, tad per kelias valandas galėjai

perkratyti visas rastas sąskaitas, popierius ir nuotraukas. Iš laikraščio sužinojai, kad dabar 1996 metai, kaip tu ir prisiminei. Šalis – Norvegija, miestas – Kristiansanas.

Nepaisant to, viskas buvo kitaip.

Kaip tai įmanoma?

Kas *atsitiko*?

Atsargiai mėginai ištraukti iš jos informaciją, kas galėtų paaiškinti tai, ko neįmanoma paaiškinti. Bet ji juk suprato, ko tu sieki. *Amnezija*, sakė ji, tau galima padėti, sakė ji, galiu paskambinti ir užrašyti tave pas specialistą. Tu viską nuleidai juokais, nes žinojai, kad tavo atmintis nesusilpnėjo ir nieko neišstūmei. Tai bent išstūmimas, pamanai ir žiūrėdamas į gamtovaizdį už traukinio lango supranti, kad važiuoti liko vos keli kilometrai. Pone profesoriau, aš išstūmiau viską. *Viską?* Taip, visą pasaulį. Viską, kas jame yra.

– Jaučiu, kad netoli jūra, – pasakai jai, kai judu išlipate iš traukinio mažoje stotelėje, neturinčioje net laukimo salės, ten tik betoninė platforma, iškaba, žibinto stulpas.

– Tu užuodi? Druską? Aš nieko nejuntu.

– Ne, – tari ir eidamas paimi ją už rankos. – Aš visada tai žinojau. Kur esu jūros atžvilgiu. O kai priartėju, kaip dabar, jaučiu visu kūnu. Kad ji ana ten.

Tu mosteli į tankią lapuočių miško juostą, kuri prasideda kiek atokiau nuo geležinkelio.

– Man rodos, čia kažkur yra kelias, – pasako ji.

Tas kelias tėra takelis. Virš jūsų užsiveria medžių vainikai. Iš abiejų pusių tanki augalija: lapai, šakos, krūmai, jie linksta nuo jūsų judesių, šlamėdami šnioja atgal, kai praeinate. Šnopuodama ji žengia priešais. Sustoja.

– Ką sako tavo intuicija? Ar dar toli?

– Dar galiukas. Tu manimi netiki?

Tada miškas atsiveria į progumą su žole iki kelių, retais medžiais, dilgynėmis; įžiūri mūro liekanas ir supranti, kad tai – gaisravietė, jūs sustojate atsipūsti.

Ji atsisėda ant suskeldėjusio mūro.

– Prisimenu, kai čia gyveno žmonės, – taria. – Takas vedė pro pat jų kiemą.

– Turbūt namas sudegė ne taip seniai?

– Prieš ketverius metus. Žiemą, rodos. Taip, tikrai.
– Turėtų būti smagu čia gyventi.
– Norėtum?
– O tu?
– Nežinau, – nutęsia ji. – Vieta gana nuošali.
– O kas čia blogo?
– Nieko!
Ji nusišypso tau. Pastebėjęs danguje judesį, atloši galvą. Ten kažkas yra.
– Į ką žiūri? – paklausia ji.
– Pats nesuprantu, – atsakai.
Ji pažvelgia aukštyn, mosteli ranka.
– Šitas?
– Mhm.
– Ar nematai? Dirižablis. Kjeviko oro uostas vos už kelių kilometrų.
Tu nutyli.
Orlaivis pamažu sklendžia virš jūsų, tyliai birbia varikliai, jis paskendęs tamsoje, tu matai tik kontūrą, juodulį šviesesnio dangaus fone.
– Sakai, dirižablis?
– Eime toliau?
– Taip.
Ji apkabina tave viena ranka, kai sėdite prie laužo pačiame kyšulio gale, prie jūros žiočių. Prieš tai jūs rinkote kiaušinius, virš jūsų ratus suko klykiantys kirai ir jūrinės šarkos. Bjaurūs paukščiai. Bjaurus riksmas. Jie plasnojo prie pat jūsų galvų, sparnų ir plunksnų sūkurys, tu turėjai pasilenkti, ji juokėsi. Kiaušinių skonis kaip jūros vandens, jie primena akmenis, kuriuos gali rasti uolos išgraužų dugne: juodais taškais, apgludinti, slidūs. Visa uola aplinkui glotni, tarsi erozija čia ne ardytų ir griautų, bet priešingai – dailintų gamtovaizdį, pamanai. Tu šildaisi prie laužo ir jauti priešais atsiveriant gilią tamsą, jūrą, kuri tęsiasi mylia po mylios, juoda ir rami. Atsistojęs gali įžvelgti tolumoje besidriekiančią baltą juostą, kur bangos dūžta į uolas. Garsas raminantis, pamanai, migdantis.
Šššš Šššš Šššš.

Slenka savaitės. Tu vaikštinėji gatvėmis, spoksai į televizorių, ką nors gurkšnodamas sėdi kavinėje, miegi. Pamažu varai ją į neviltį. Ji jaučiasi atstumta, nesupranta, kad įvyko kažkas, dėl ko įprasti dalykai tapo ne-

pakeliami ir neįmanomi, tu negali nieko paaiškinti, nes ji nusisuka, nenori klausytis. „Kas darosi, kas tau yra? – klausia jos žvilgsnis, kai pasakai, kad eini pasivaikščioti. – Kodėl negali būti čia, su manimi?"

Ką kalba tavo žvilgsniai?

Ar negali palikti manęs ramybėje? Leisk man pabūti vienam. Nesiartink. Aš nesugebu visko aprėpti. Kai viskas taip, kaip dabar.

Ir tu išeini, vaikštinėji gatvėmis, spoksai į televizorių, kai jos ten nėra, sėdi kavinėje, miegi, miegi. Ji sako, kad tu apsileidai, kad turi suimti, į tave bjauru žiūrėti, sako ji, tik drybsai per dienas. Tai ką man daryti, klausi, ar nepameni, kad mane išmetė iš darbo, ar pamiršai?

Pamiršai?

– Galėtum šį tą nuveikti namie, kad ir išplauti indus, išskalbti skalbinius, patvarkyti namus, padirbėti sode. Bet ką.

– Kokia tu protinga.

– Arba skaityk. Juk niekas netrukdo. Beje, kodėl užmetei skaitymą? Dabar, kai pagaliau atsirado laiko, – sako ji.

Ne be ironijos, pamanai. Bet kas galėtų jai priekaištauti. „Mano vyras sako, kad užmigo viename pasaulyje, o atsibudo kitame". – *Nejaugi? Kaip įdomu.* – „Bet aš juk visą laiką buvau šalia! Mes įsimylėjome, susituokėme, atsikėlėme gyventi čia. Jau aštunti metai, kai aš jį pažįstu. O jis vieną naktį atsibunda ir pareiškia, kad atsimena visai kitą gyvenimą, visai kitą pasaulį ir net negali prisiminti, kur diena iš dienos dirbo beveik penkerius metus". – *Negali būti. Ką tu sakai.*

Tu nusprendi, kad nuo šiol apie tai kalbėsiesi tik su savimi.

Kitą dieną tu nuvažiuoji į Kjeviko oro uostą. Tik pažiūrėti. Dirižablis pasirodo virš medžiais apaugusių kalvų, jis pamažu žemėja; tu stovi ant betoninės platformos, jam priartėjus, išgirsti tylų elektrinių variklių birzgimą, pamatai oda aptrauktą didžiulį korpusą ir po juo kabančias dvi siauras gondolas; kai orlaivis atsiduria virš tavęs, už langų įžiūri veidus. Vėjas neleidžia jo iškart nutupdyti; jis skubiai pririšamas prie stiebo, iš angaro atrieda nedidelė mašina, traukianti tris tuščius vagonėlius, tu žiūri išpūtęs akis; pagaliau gondolos atsitrenkia į žemę, atsidaro durys, keleiviai išlipa. Žmonės aplink tave šypsosi, veidai spinduliuoja, kažkas pasideda lagaminą šalia ir apkabina vieną iš sutinkančiųjų, tėvas ant rankų pakelia mažą berniuką, kiti iškart pasuka į laukimo salę, tai keliaujantieji darbo reikalais, pamanai, ir imi laukti kito orlaivio. Kito

atslenkančio šešėlio virš kalnų. Bet dabar ruošiamasi išvykimui; atlapojamos angaro durys, ištempiamas mažesnis cepelinas, tu pasiteirauji, kur jis skrenda. *Arendalas – Risėras – Mosas – Oslas*. – „O iš kur atvyko anas?“ – paklausi. – *Iš Didžiosios Britanijos*, – atsako vyras ir ima rinkti bilietus iš lipančių keleivių.

– Tu gavai darbą! – šypsodamasi praneša ji, kai tą naktį grįžti namo.

– Darbą?

– Taip, jie buvo čia. Pradėsi nuo kitos savaitės.

– Kas tie jie? – paklausi, bet pasidaro gaila jos ir paskubi pridurti: – Kur?

Ji gūžteli pečiais, paduoda tau laišką.

– Ką rašo?

– Turiu prisistatyti kitą pirmadienį. Geležinkelio stotyje. Bet čia nepasakyta, koks darbas.

– Parodyk.

Ji perskaito.

– Aštuonių savaičių pamaina. Aišku tiek, kad ne mieste. Beje, kur buvai?

– Kjevike. Žiūrėjau į orlaivius.

– Kiek tau metų, dvylika?

Ji paglosto tau skruostą.

– Tėtis mėgdavo ten nuvažiuoti dviračiu, kai buvo vaikas, – nusišypso ji.

– Vadinasi, aš privalau imtis to darbo?

– Tikrai taip. Ir turi džiaugtis. Mums būtinas dar vienas pajamų šaltinis.

Padedi laišką ir nubrauki jai nuo kaktos plaukus.

– Juk tu taip gerai uždirbi, kas yra, nenori manęs išlaikyti?

– Noriu. Bet jeigu reikės išlaikyti dar vieną.

– Dar vieną?

– Taip, dar vieną. Mažytį.

– Manai, atėjo laikas mums turėti vaikų?

– Kartais manau... – atsako ji.

– Aš pajuokavau, – nuramini ją. – Žinoma, turėsime.

Pirmą kartą po ilgos pertraukos judu nuėjote gulti kartu. Kitą dieną atsikėlei pailsėjęs ir nusprendei nuvažiuoti į baseiną paplaukioti. Sėdai

į priemiestinį traukinį. Baseinas įrengtas vidury plynės, miesto pakraštyje, apžiūrėjęs nuotraukas, sukabintas fojė šalia drabužinės, supratai, kad jame būta svarbių varžybų: sausakimšos baltai juodos tribūnos, vyrai su skrybėlėmis, šalikais ir paltais, vienur kitur ant tėvo pečių sėdintis vaikas. Prožektorių šviesoje – aukšti, raumeningi plaukikai, išsirikiavę ant starto tiltelių, netrukus jie pritūps ir pasiruoš akimirkai, kai žaibiškai mesis į priekį, puls į nejudrų vandenį ir pasileis plaukti, pirmyn atgal, pirmyn atgal, paskui įsikibs baseino krašto ir gaudydami kvapą pakels akis į didžiulį tablo. Ten degančius skaičius žmonės prisimins dar daug metų, rekordas nesumušamas, mano jie. 1.40.18.

Baseinas įleistas į žemę, iš abiejų šonų pastatytos tribūnos žiūrovams; smagu plaukioti po atviru dangumi, atsigulti ant nugaros ir žiūrėti į žvaigždes, užlipti ant bokštelio ir skrieti vėsiu nakties oru, kol tave apgaubia maloniai šiltas chloruotas vanduo. Tirtėdamas išlipi ant pievutės ir nusišluostai, įeini į dušo kabiną ir pajunti ant savęs, savo viduje srūvančią šilumą, paskui atsigavęs traukiniu parvažiuoji į centrą.

Kad išsivaduotum iš dvasinio sąstingio, kuris pamažu tapo tavo palydovu, nusprendei pradėti skaityti. Tai anaiptol nereiškė, kad turėjote didelę biblioteką, priešingai – namuose radai tik šešiatomę enciklopediją. Knygas susikrovei šalia virtuvės stalo, nes ketinai pradėti nuo raidės „A“ ir toliau skaityti pagal abėcėlę. Bet iš pradžių tik šiaip vartinėjai vieną tomą po kito.

Pasidarė įdomu.

Kai ji parėjo iš darbo, tu tebesėdėjai ten pat, beveik nepajutai, kaip ji pasigamino vakarienę ir atsisėdo valgyti kitapus stalo, per metrą nuo tavęs, tu skaitei ir skaitei, o kai po kelių valandų atsigulei, klausei save, kodėl anksčiau tau neatėjo į galvą tuo užsiimti.

Ilgai varteisi lovoje, negalėdamas užmigti, nes tai, ką perskaitei, kėlė nerimą.

Vardai tau buvo pažįstami. Žinoma, ne visi, – didelę dalį vardų atmintyje išsaugo tik enciklopedijos, – bet dauguma. Tie patys išradėjai, inžinieriai, gydytojai, filosofai, kompozitoriai, rašytojai, dailininkai, kino žvaigždės, režisieriai, dideli politikos veikėjai ir karvedžiai, bažnyčios patriarchai, religiniai vadovai, magnatai, mažiau garsūs politikai ir menininkai, mitologiniai herojai, grožinių kūrinių personažai. Visi, vie-

naip ar kitaip pasižymėję per civilizacijos istoriją. Vardai nesiskyrė nuo tų, kuriuos saugojai atmintyje, ir epocha, kurioje jie gyveno ir kūrė, atrodė ta pati. Jauniausieji iš jų buvo nufotografuoti, ir nuotraukos tau atrodė matytos; kiti buvo pristatomi paveikslais ar piešiniais, atpažinai ir šiuos. Tačiau negalėjai suvokti, kaip atsitiko, kad toje enciklopedijoje visos istorinės asmenybės buvo pristatytos kaip *kitų* išradimų, *kitų* meno kūrinių, *kitų* darbų autoriai. Kokios nors sistemos ar nuoseklumo nepavyko atsekti: vieni nuveikė tai, ką tu lyg ir žinojai, o kiti – ne.

Čia sudėtos visos reikalingiausios žinios apie pasaulį, glaustai, visa, ką žinome, ką manome žiną, visa, ką mąstome ir mąstėme apie pasaulį. Tai, kas čia parašyta, pamėgini sugretinti su keistaisiais savo atsiminimais. Koks pasaulis yra, koks buvo – ir kas tėra sapno pėdsakas sąmonėje. Tu lygini. Bet tavo atsiminimai tokie netikslūs, tokie nepatikimi, jie ima pintis su tuo, ką skaitai, tu nebesi tikras, tu abejoji. Šiaip ar taip, kai kuriuos vardus atsimeni geriau nei kitus. Kažkada studijavai universitete. Tų žmonių gyvenimo ir darbų nepamirši. Jie giliai įsirėžę į atmintį. Ir tai nesutampa su enciklopedijos, kurią skaitai, versija. Pirmąją naktį atsiverti Imanuelį Kantą, nes jis tau pažįstamas, pusmetį galynėjaisi su *Grynojo proto kritika*. Kantą tu išmanai. Perskaitai, kas rašoma apie jį. Nugara ima lakstyti šiurpuliai. *Kantas, Imanuelis*, – skaitai. – *1724–1804. Vokiečių gydytojas ir rašytojas. Gimė Karaliaučiuje ir ten praleido visą gyvenimą, nuo 1749 m. profesorius.*

Kas toliau?

Kantas, skaitai, tarp savo amžininkų labiausiai išgarsėjo tuo, jog ėmė taikyti vietinį nuskausminimą. Sulaukęs vos dvidešimt penkerių metų, tapo medicinos profesoriumi, vienu iš jauniausių šalyje, jam buvo žadama puiki tyrinėtojo ir mokslininko ateitis. Tačiau Kantas atsisakė karjeros. Parašęs pripažintą mokslinį darbą apie neurologiją, nusprendė užsiimti bendrosios praktikos gydytojo praktika Karaliaučiuje. Jis išrado vietinį nuskausminimą, nes nuolat jautė jo poreikį, metai iš metų savo kabinete gydydamas begalę įvairių traumų ir ligų. *Bet šiandien K. geriausiai žinomas kaip rašytojas*, – skaitai toliau. Visų gerbiamas gydytojas mirė, sulaukęs aštuoniasdešimties metų, nugyvenęs ilgą gyvenimą, į jo laidotuves suplaukė visi Karaliaučiaus gyventojai. Tačiau netrukus po jo mirties ėmė sklandyti gandai. Tarp šimtų ligos istorijų didžiuliame Kanto archyve, kurį jis įkurdino šalia savo kabineto, buvo aptikti memuarai. Jie sudarė keletą tūkstančių puslapių ir, matyt, buvo kuria-

mi visą gyvenimą: nuo tada, kai Kantas, būdamas dvidešimt septynerių, priėmė savo pirmąjį pacientą, iki tos dienos, kai po penkiasdešimt trejų metų, laistydamas kopūstus, pargriuvo sode prie namų.

Tai nėra tipiški memuarai. Pats rašytojas paprastai lieka nepastebimas, pasirodo tik retkarčiais, gal dažniau pirmuosiuose šimtuose puslapių, kur vaizduojamas jo gimimas ir vaikystė, tad literatūros tyrinėtojai mano, jog kūrinys buvo sumanytas kaip tradicinė autobiografija. Paskui nuo to sumanymo pamažu tolstama. Rašytojas pasitraukia į antrąjį planą, jis tik stebi ir atpasakoja įvykius, kartais įpindamas savo pamąstymų ir pasamprotavimų ta tema – ilgų, painių ir sausokų intarpų, tačiau juose slypi nepaprastai taikli psichologinė įžvalga. Kokie tai įvykiai? Kūrinio pobūdis ima keistis tą pačią dieną, kai Kantas pradeda dirbti miesto gydytoju. Jam atsiveria naujos erdvės. Jis atranda savo medžiagą. Miestelėnai jį prašo pagalbos, kai juos užpuola bėdos, kai jie negaluoja, kai laukiasi vaikų, kai negali susilaukti vaikų, kai merdi. Iš pradžių Kantas tenkinasi, smulkiai aprašęs ligos eigą, be abejo, jis svarsto, kokios galėtų būti ligos priežastys, bet kiekvienas atvejis yra išskirtas. Jis perteikia savo pokalbius taip, jog gali pamanyti, kad jie užrašyti praėjus vos kelioms minutėms po jų pabaigos. Tada Kantą turėjo kažkas smarkiai paveikti, veikalo pobūdis radikaliai pasikeičia, į sceną įžengia naujas veikėjas – pats miestas. Karaliaučius. Kantas iškelia tikslą įsiskverbti į vidinį miesto gyvenimą, nulupinėti visus blizgančios išorės, buržuazijos, sluoksnius, aprašyti kiekvieną miestelėną atskirai, bet visada apibendrinant, įterpiant į platesnį kontekstą, socialinę visumą. Ir jis su tuo uždaviniu susidoroja. Kantas aprašo visus gimdymus, į kokią socialinę aplinką patenka gimę vaikai, papasakoja apie tėvų ligas ir bėdas, jų finansinę padėtį ir kasdienį darbą. Gali sekti juos augant, girdėti žaidžiant, paskui matyti išsirikiavusius bažnyčioje konfirmacijos dieną. Jie nekalti, jie vaikai, tačiau gali nujausti, kas tų vaikų laukia, kaip susiklostys jų gyvenimai, nes daug kas nulemta iš anksto ir jų gyvenimo arena jau paruošta. Išimčių yra ir čia, kai kam pakaks jėgų išsivaduoti iš savo vėžių, savo likimo, kai ką jų pačių jėgos nugramzdins žemyn; kažkas pasižymi nepaprastais gabumais ir gauna stipendiją studijoms universitete, kažkas sukelia mieste skandalą, slapta pasigimdo kūdikį ir pasirodo su juo po kelių savaičių, kažkas akmeniu užmuša savo draugą, būdamas vos trylikos metų, apimtas juodo įtūžio, daužo ir daužo akmeniu galvą, sukruvina, suknežina kaukolę ir ilgai neatlyžta netgi tada, kai

draugą ištinka mirtis, keletą kilometrų velka kūną mišku ir paskandina ežere, kur po kelių dienų jį randa ieškoti išėję žmonės, baltą, išpurtusį. Jis viską neigia, bet nuteisiamas myriop, vedamą iš teismo miestelėnai užmėto akmenimis. Kažkas susituokia, kažkas lieka viengungis, kažkas išvažiuoja ir, grįžęs po trisdešimt metų, pasijunta svetimas. Miestas blankiai jį teprisimena, kaip ir skaitytojas, kai keliauninkas vėl išnyra po kelių tūkstančių puslapių. Toks jau tas veikalas: miestas tampa skaitytoju, skaitytojas – miestu, tuo, kuris žino viską apie visus, tuo, kuris turi visus duomenis ir vis tiek nesugeba numatyti, kas įvyks po akimirkos. Ir nors nujauti, kas atsitiks vienam ar kitam veikėjui, kaip ir miestelis ilgai žinojo, kokiu keliu nueis vienas iš jaunųjų gyventojų, niekas negali pasakyti *kada*. Konkretus laikas lemia vėlesnius įvykius. Ir tai yra miesto gyvenimas, toks yra miesto gyvenimas, jame tie patys įvykiai vyksta kiekvieną dieną, viskas nuspėjama ir tuo pat metu nenuspėjama, visiškai nenuspėjama, taip jau yra. Kantas stebi visus gyventojus, kiekvieną dieną apie juos rašo, jie ateina patikėti jam savo negalių ir bėdų, savo džiaugsmų ir lūkesčių. Tačiau veikale Kantas neabejoja tuo, ką daro, nesusimąsto apie tai, jog piktnaudžiauja savo pacientų pasitikėjimu, be užuolankų atskleisdamas jų moralinį ir dvasinį silpnumą, dvilypę moralę ir godumą, geismą ir apsimetinėjimą. Jis yra registratorius, mašina, tiksli kaip laikrodžio mechanizmas. Jis pedantas. Vis dėlto vėlesnių laikų kritikai sutartinai tvirtina: jo kūrinys – šedevras. Visuose veikėjų poelgiuose atsispindi jų vaikystė, jų tėvų ir protėvių įtaka, po kuklia išore, už visuomenės etiketo ir moralės, už kasdienių poelgių ir gestų, už dramatiškų įvykių, įsiveržiančių į tų žmonių gyvenimus, gali nujausti didžiulę gelmę. Taip pat nelieka užmirštas išorinis pasaulis; jį primena žinutės iš abiejų miesto laikraščių, vietinės svarbos technikos naujovės ir patobulinimai, drabužių mados ir kintantis literatūrinis skonis. Jį primena į miestą atvežtas keliaujantis spektaklis, iš svetur atvykę verslininkai, galbūt planuojantys čia investuoti arba ką nors parduoti. Kartais vienas kuris veikėjas išnyksta iš veikalo ir daugiau nepasirodo, lieka tik mintyse, atsiminimuose, kaip vardas, kurį kas nors pamini. Jis miršta arba kur nors iškeliauja. Į kūrinį atsiunčia atviruką, kurį motina garsiai perskaito gydytojui, nerimaudama dėl savo vienturčio. Kas dedasi plačiajame veikėjus supančiame pasaulyje, niekada nesužinome iki galo, informantai nepatikimi, gandų nešiotojai.

Kanto pasaulis aiškus, tačiau nenuspėjamas. Viskas po senovei, ta-

čiau visada nauja. Kandžiausi veikalo kritikai lygina jį su išpuoselėtu, išdailintu sodu. Čia yra gyvybės, bet ją valdo tam tikra valia, tam tikra vizija, tam tikra estetinė jėga: Imanuelis Kantas. Šis požiūris davė pradžią daugeliui principingų literatūrinių debatų apie meno ir pasaulio skirtį, kuri šiame kūrinyje ne tokia ryški kaip daugumoje literatūros kūrinių. Ar Kantas per tuos penkis dešimtmečius tiesiog vaizdavo, ką matė, ar pateikė tiksliai surežisuotą gyvenimo ištrauką, pasaulėžiūrą? Ši diskusija tęsiasi iki šiol. Ir nors vyrauja bendra nuomonė, jog Kanto veikalas yra vienas iš reikšmingiausių literatūros istorijoje, vis dar atsiranda kritikų, kurie bodisi rašytojo stiliumi. Nejautrus ir šaltas, tvirtina jie. Be to, pernelyg smulkmeniškas ir nuobodus. Šis veikalas išreiškia tiesą, jei literatūra apskritai pajėgi tai daryti, sako gerbėjai. Jų manymu, neteisinga Kanto aprašymus apibūdinti kaip šaltus, tereikia atkreipti dėmesį į humorą ir šilumą ilguose netikėtuose intarpuose, kur Kantas pats įžengia į savo kūrinį. Kai jis uždaro savo kabineto duris ir nupėdina pagrindine gatve savo pamėgtos kavinės link, taip punktualiai, jog Karaliaučiaus gyventojai pagal jį gali nusistatyti laikrodžius, kai jis žingsniuoja per miestą, rankas susimetęs už nugaros, draugiškai linksėdamas sutiktiesiems, tikriausiai jaučia: *Dabar aš vaikštinėju po savo romaną*. Šypsena atsakydami į jo šypsnį, jie šypsosi savo kūrėjui, mandagiai nusilenkdami, lenkiasi visažiniui. Tada jis užrakina duris, atsisėda prie stearininės žvakės ir paima plunksną, kad aprašytų dienos nutikimus, nepraleisdamas ir pasivaikščiojimo. Jis šaiposi iš jų nekaltybės, jų vaikiškumo, gražiai apsitaisę, dailiai susišukavę jie mandagiai lankstosi jam. Bet Kantas – ir skaitytojas – žino, iš kur jie atėjo, ką nešiojasi, kokia gelmė slypi už tos šypsenos. Patys jie to nežinojo. Bet Kantas žinojo, dabar žinome ir mes. Supratę, kokie rašytojo užmojai, Karaliaučiaus gyventojai teismo keliu mėgino sustabdyti Kanto memuarų leidybą, ir jiems tai pavyko: Vokietijoje kūrinys buvo uždraustas net iki 1932 metų; knygos plačiai išplito kitose Vakarų šalyse ir tuoj pat susilaukė nemažo gerbėjų būrio. Nors nuo tos dienos, kai pirmą kartą išėjo veikalas, kurio pavadinimu tapo paskutinės Kanto knygos paskutinis sakinys *Vis dėlto gyventi buvo puiku*, praėjo beveik du šimtai metų, literatūros kritikų susidomėjimas neatslūgsta, taigi ypatingieji Kanto memuarai, išleisti po rašytojo mirties, be jokios abejonės, priskirtini prie iškiliausių pasaulinės literatūros kūrinių.

Taip jie rašė apie Imanuelį Kantą, kuris tavo atmintyje buvo vienas iš

didžiųjų filosofų. Negalėjai užmigti, nes nebežinojai, ką manyti, kas tau atsitiko. Tau ar pasauliui. Jeigu tau, iš kur tie ryškūs atsiminimai apie kitą tikrovę? Jeigu pasauliui, kodėl tu vienas tai pastebi? Blaškeisi lovoje nesudėdamas bluosto, tavo galva buvo pilna vardų. Openheimeris, garsusis finansų magnatas, žymus keliautojas atradėjas Konradas, daugelį metų laikytas dingusiu be žinios, vėliau surastas džiunglių glūdumoje, Marija Kiuri, veržliai užkariavusi viso pasaulio operos scenas, Dyzelis, įkūręs *Mėlynąjį raitelį* ir subūręs menininkus, kurie mėgino įvykdyti perversmą tapyboje pabrėždami judesį, taip jie pamažu atsikratė konkretumo ir natūraliai perėjo prie abstraktaus meno, mat greičio pasaulyje visa, ką matai, susilieja, praranda kontūrus, išskyrus tave patį, nes lėkdamas pro šalį lieki nepakitęs, tavo rankos visada tokios pat ryškios kaip ir tavo mintys. *Mėlynojo raitelio* veikla sulaukė prieštaringų vertinimų ir niekuomet nepasiekė daugumos žmonių sąmonės, nors ryškiaspalviai, labai saviti paveikslai vėliau visada traukė jaunus vyrus ir moteris. Universitetų studentai begalėje darbų nagrinėjo paveikslų tematiką, naująją meno kryptį gretino su pasaulėžiūra, kuria buvo pagrįstas klasikinis graikų menas, taip pat daug dėmesio skyręs erdvei ir laikui, tačiau rezultatas išėjo priešingas: pasaulis harmoningas, pasaulis nekintamas, pasaulis valdomas. Menas, kuriame net vidinis pasaulis įgauna išraišką išorėje, menas, kuriantis erdvę *tarp* žmonių. Dyzelio ir *Mėlynojo raitelio* mene revoliucinga ir novatoriška buvo tai, jog per greitį dailininkai atskleidė didžiulį skirtumą tarp pasaulio, kokį jį suvokia visi, ir pasaulio, kokį suvoki tu. Tam, kuris žiūri, atrodo, kad viskas sukasi didžiuliu greičiu, viskas aplink tave keičiasi, o tu, esantis judesyje, stovi vietoje. Argi tai neturi paveikti meno? Argi neturime tapyti pasaulio tokio, kokį jį regime, iš vidaus, juk pasaulis kinta pagal tai, iš kur jį matome?

Iki tol mene vyravo dvi kryptys: vieniems menininkams rūpėjo dekoratyvusis meno aspektas, plokštumos, spalvos ir ornamentai, taigi jie pralenkė savo laiką, tapydami paveikslus, kuriuose nepaisė konkrečios akimirkos ir propagavo universalizmą, kurio būta ir kitoje kryptyje, tik ten jis įgavo visai kitą išraišką. Pastarosios krypties šalininkai pasižymėjo erdviniu mąstymu, jie tapė žmones įvairiose situacijose, įvairiuose gamtovaizdžiuose, mėgindami autentiškai atkurti konkrečią akimirką, kokia ji *buvo* – tačiau nenusižengdami kanonams, pagal kuriuos visos proporcijos ir visi santykiai tiksliai nustatyti iš anksto, taigi universalūs.

O tada įsiveržė Dyzelis su savo beprotiškais paveikslais, su savo spalvų maišalyne, su savo asmeninėmis akimirkomis. Šios krypties sekėjai tuoj pat buvo praminti *nebrendilomis*, mat paveiksluose atsispindintis individualizmas asocijavosi su savo asmenybės išaukštinimu – o savęs aukštinimas, kaip žinome, yra pagrindinis nebrandžių žmonių charakterio bruožas. Dideliam kritikų džiaugsmui, Dyzelis į gyvenimo pabaigą persivertė ir pasaulį ėmė tapyti griežtai natūralistiškai, tokį, kokį pažinojo esant subrendęs, daug patyręs žmogus. Nekintamą.

Tai štai koks tas Dyzelis. Atsivertei straipsnį apie Montenį, kuris čia buvo aprašytas kaip garsus valstybės veikėjas, perskaitei apie Rentgeną, kuris sukonstravo automatinį šaunamąjį ginklą ir nusižudė pamatęs, kaip anglai susidorojo su būrais, tu perskaitei apie nežemiškai gražius Pastero choralus ir simfonijas, apie Fransį Bekoną, sukūrusį pirmąjį pasaulyje povandeninį laivą, kurio prototipą galima išvysti Barselonos muziejuje, labai susidomėjęs ištyrinėjai enciklopedijoje atspausdintą iliustraciją: laivas buvo medinis, tau jis pasirodė panašus į dvi valtis, sujungtas į kiautą, perskaitei, kad su juo buvo galima panerti į dvidešimties metrų gylį, ir atsivertei Dantę, ten sužinojai, kaip jis nutraukė ryšius su popiežiaus valdžia ir koks svarbus buvo jo vaidmuo, įkuriant pirmąją italų respubliką, susiejant antikos ir krikščioniškąją kultūras atgimusioje Florencijoje. Susipažinai su sudėtinga ir daug kritikos pelniusia Niutono teorija apie subjektyvųjį laiką ir iš anksto nulemtą istoriją, apie du nesuderinamus požiūrius, kurie susiejami jo pagrindiniame veikale. Dreikas vadovavo nepavykusiam valstybiniam perversmui Didžiojoje Britanijoje, jam įvykdyta mirties bausmė, nuo tada jis laikomas kovos už laisvę simboliu visame pasaulyje. Beprotiški, bet sėkmingi da Vinčio eksperimentai orlaivystės srityje. Pirmųjų sklandytuvų prototipus jis sukūrė būdamas dvidešimt vienerių. Pažiūrėti, kaip patrakėlis išradėjas mėgins atsiplėšti nuo žemės, aukštumose už miesto susirinko didžiulė žmonių minia. Jis įsibėgėjo, prie abiejų rankų pritvirtinęs didžiulius sparnus, drobe aptrauktus medinius griaučius, ir metėsi nuo kalvos, visi sulaikė kvėpavimą. Jis iškart ėmė sklęsti! Tada pasigavo šiltas oro bangas, ėmė kilti, aukštyn ir aukštyn, suko ratus virš jų, apsvaigintas minios džiūgavimo, kuris sklido iš apačios, *Leonardai! Leonardai! Leonardai!* Jis gavo lėšų tęsti eksperimentus, įsigijo nuosavą dirbtuvę, priėmė mokinių, palinkęs prie braižymo lentos, konstravo įmantrius techninius aparatus ir įrenginius, kokių pasaulis dar nebuvo matęs; jis

pradėjo eksperimentuoti su dujomis ir balionais, ir jį lydėjo sėkmė; dabar ir eiliniai piliečiai galėjo pasipriešinti traukos jėgai ir perskristi miestą, šalį; *įveiksim ir vandenyną*, pažadėjo Leonardas, bet šis jaunojo genijaus sumanymas buvo per drąsus, perdėtas pasitikėjimas savimi tapo jo lemtimi. Jis norėjo išbandyti, kaip aukštai įmanoma pakilti, kaip toli galima nukeliauti. Išvykimo proga surengtos iškilmės, jis deramai pagerbtas, tada atrištos virvės, išmestas balastas, ir jis pakilo, minia spoksojo, lydėjo balioną akimis, šis mažėjo ir mažėjo, kol visai išnyko iš akių.

Praėjo trys savaitės.

Pasklido gandai, kad jis nutūpė naujajame pasaulyje, kad patyrė avariją kažkokioje saloje, kad atsiplėšė nuo žemės paviršiaus ir dabar keliavo į kosmosą. Vėliau jis buvo rastas. Netoli Genujos paplūdimyje žaidė vaikai ir pamatė tolumoje kažką plaikstantis vėjyje. Jie priėjo arčiau. Nuo vėjo gūsių kilnojosi mėlynai raudona burinė drobė, smėliu vilkdama pintinę. Vaikai juokdamiesi nubėgo iš paskos, pintinė sustojo, tada jie pamatė, kad ten guli negyvas žmogus. Akys išsprogusios, iš ausų ir nosies besidriekiančios sukrešėjusio kraujo srovelės, kūnas pasruvęs krauju. Žmones apėmė baimė: kas jam atsitiko? Kur jis buvo? Gydytojai, skrodę kūną, galėjo tik pasakyti, kad jis buvo susprogdintas, tai viskas. Niekas negalėjo paaiškinti kodėl.

Tu skaitei ir skaitei, sutrikęs, apimtas nevilties, nes neturėjai kam pasipasakoti, buvai vienas su savo žinojimu, atsiminimais apie kitą pasaulį, tu įnikai į enciklopediją, niekas daugiau nerūpėjo, žmona tau buvo kaip šešėlis, kartais šalia, kartais – ne. Po dviejų dienų nusprendei pamėginti išsiaiškinti, kaip viskas susiję. Jeigu enciklopedijoje telpa viskas, ką verta žinoti apie pasaulį, atsakymas taip pat turėtų slypėti tenai, vienoje ar kitoje vietoje. Pirmiausia iškėlei hipotezę. Kad kažkokiu būdu pažįsti kitą pasaulį. Nesvarbu, koks jis: susapnuotas ar išgyventas, fiktyvus ar tikras, svarbiausia, kad tu jį pažinojai ir mokėjai jo istoriją. Pasaulis, apie kurį bylojo enciklopedija, buvo panašus, tačiau daug kas skyrėsi. Fizinė tikrovė lyg ir ta pati, bet įvykiai kitokie. Tuo remdamasis pradėjai metodiškai ieškoti priežasties. Kiek išnešė atmintis, surašei istorines asmenybes ir įvykius, nuo senovės iki šių dienų. Prie kiekvieno vardo pridėjai trumpą biografiją, apytikslius gimimo ir mirties metus, veiklos sritį. Iš pradžių taip, kaip tu prisiminei, paskui – kaip rašė enciklopedi-

ja. Ieškojai sistemos. Ir ją radai. Nors įrašai prie kai kurių garsių žmonių, gyvenusių naujaisiais amžiais, sutapdavo, tai pasitaikydavo retai. Dažniausiai jie skirdavosi. Bet ne senovėje. Tų laikų žinios ir pasiekimai visiškai sutapo su tavąja versija. Platonas, Aristotelis, Aleksandras Didysis, Julijus Cezaris, Vergilijus, Augustas. Tu nustatei pasikeitimo laiką: maždaug nuo Kristaus gimimo įvykiai pradėjo klostytis kitaip. Nuo tada.

Tuomet turėjo kažkas įvykti.

Tu atsistoji ir išeini, ji prausiasi duše, netrukus vis tiek atsiguls, pamažu, nieko tokio, jei trumpam išeisi, pravėdinsi galvą vėsiame pavasario ore. Nužingsniuoji gatve centro link, pereini per miestą, atsiduri kitame jo gale, užsilipi ant gūbrio, ten gali ramiai sėdėti, žvelgti į apačioje mirksintį miestą, mąstyti. Jeigu tada kas nors įvyko, svarstai. Arba kas nors neįvyko. Jei į istoriją įsiterpė naujas įvykis arba kas nors iškrito. Detalė, smulkmena. Kas tai galėtų būti? Bet kas. Tarkim, jei Cezaris nebūtų nužudytas, būtų išlaikęs valdžią, tai paveiktų ateitį, detalėmis, vien detalėmis, bet tai visai nesvarbu, mąstei. Bėgant metams, padariniai plistų, augtų, didėtų. Užtektų pakeisti vieną įvykį, ir viskas nenumaldomai persimainytų, pasaulis taptų kitoks.

Kas tai? Kokio įvykio tame amžiuje trūksta? Arba koks įvykis tame amžiuje papildomas? Atsakymo nežinojai. Sukai galvą. Skaitei ir skaitei, mėgindamas prisiminti istorijos pamokas. Žmonos nepaisei, jūs beveik nesikalbėjote, tu rašei, lankeisi bibliotekoje, išeidavai pasivaikščioti, miegojai, plaukiojai. Ir skaitei. Vieną naktį tau parūpo, kas parašyta apie Čarlzą Darviną, bet nieko neradai, jo nebuvo. Skubomis atsivertei „evoliuciją“, ten perskaitei tik paaiškinimą: *raida*, atsivertei „raidą“, ten buvo aptariamos įvairios teorijos ir nuomonės apie kultūros, istorijos raidą. Apie gamtos raidą – nė žodžio. Pamėginai atsiversti „fosilijas“. Nieko. Iš bibliotekos pasiskolinęs knygą apie geologiją, uolienas ir akmenis, aptikai nedidelį paveikslėlį, vaizduojantį organizmus, gyvenančius labai giliai jūroje; perskaitei, jog jie suakmenėjo, o paskui, per daugybę metų, su smėliu ir akmenimis buvo išskalauti į krantą. Patikimų šių organizmų studijų nesą atlikta, bet jiems būdinga forma, leidžianti daryti prielaidą, kad jie gyvenę didžiulėse jūros gelmėse; kitoje vietoje perskaitei, kad anksčiau tai buvo priskiriama prie vadinamosios neorganinės gyvybės, laikoma savotišku Kūrėjo pokštu: į gyvį panašus akmuo.

Jie nežinojo, kad gyvūnų rūšys gali išnykti. Manė, kad niekas nesikeičia. Kad gamta visais laikais atrodė taip pat.

– Apie ką skaitai?

Tu pakėlei akis. Ji atsisėdo priešais tave. Pažvelgei į ją. Veidas buvo išblyškęs, pavargęs. Staiga pasijutai kaltas ir paglostei jai skruostą.

– Apie akmenis.

– O.

– Visai įdomu, kai įsigilini.

– Neabejoju.

– Pati norėjai, kad skaityčiau. Dabar aš skaitau, bent tiek.

Ji atsidūsta ir pakyla.

– Pamiršai, kokia šiandien diena?

– Šiandien? Tik nesakyk, kad tavo gimtadienis.

Ji neslepia nusivylimo.

– Ne, – taria ji.

– Mūsų vestuvių metinės?

Ji papurto galvą.

– Tai gal *mano* gimtadienis? – paklausi.

– Ei! Atsibusk! – sušunka ji ir spragteli pirštais man prieš veidą. – Laikas į darbą!

– O, velnias, – sumurmi.

– Tu pamiršai.

– Taip.

– Tu *visiškai* pamiršai.

– Tiesiog išėjo iš galvos, nežinau, tiek visko...

– Tu beviltiškas.

– Žinau.

– Bet aš viską suruošiau.

Ji nueina į prieškambarį ir grįžta su kuprine.

– Čia tau sumuštinių, kavos, baltinių, storas megztinis ir knyga. Jei rastum laisvo laiko. Ar rūpestinga tavo žmona?

– Labai. Aš to nenusipelniau.

Ji pabučiuoja tave.

– Žinoma, nusipelnei, – sušnabžda.

Per jos petį dirsteli į laikrodį.

– Rodos, turiu eiti, liko tik pusvalandis.

Ji palydi tave iki durų.

– Kai sugrįšiu, galėsime būti kartu, – pažadi. – Buvau nesavas pastaruoju metu.

– Suprantu. Negalvok apie tai.

– Tai aš eisiu.

– Palauk, – sustabdo ji.

– Kas yra? – paklausi.

– Paliesk, – taria ji ir prideda tavo ranką prie savo pilvo. – Ką nors jauti?

– Nejaugi, – nustembi. – Kaip gerai. Mes turėsime vaiką.

Jauteisi apgailėtinai, pėdindamas į geležinkelio stotį. Ten jau laukė dvidešimt vyrų, drebančių iš šalčio. Traukinys stovėjo perone priešais juos, bet durys buvo uždarytos. Niekas nesišnekėjo, neatrodė, kad būtų pažįstami. Prie jūsų priėjo du vyrai. Jie sustojo už kelių metrų, vienas išsitraukė popieriaus lapą ir pradėjo šaukti pavardėmis. Kitas atrakino vagono duris, viduje įsižiebė šviesa. Kaskart, kai šaukiamas žmogus atsiliepdavo, skaitantysis mostelėdavo galva vagono pusėn, išgirdęs savo pavardę, įlipai, atsisėdai prie lango. Buvo paleistas variklis, ir traukinys pamažu išriedėjo iš stoties. Pervažiavote per miestą ir pasukote pajūriu. Dauguma tylėjo. Jei kas nors ir prabildavo, kalbėdavo patyliukais. Juk tai suprantama. Argi naktis nenuteikia ramiems pokalbiams, tam tikrai rimčiai, orumui? Geras keturias valandas traukinys dundėjo į vakarus, tada sustojo. Tu matei pražingsniuojant mašinistą, jis įėjo į stoties pastatą ir užtruko ten keletą minučių. Tada jūs važiavote toliau, buvote nukreipti į kitą neseniai nutiestą geležinkelį: palei visą liniją matėsi kasimo darbų pėdsakai, iškirstų medžių liekanos, išraustos duobės, žemių krūvos. Keletą kilometrų važiavote per mišką, o tada prieš jus atsivėrė didžiulis šviesos plotas, barakų miestelis. Traukinys sustojo prie užkardo, mašinistas persisvėrė per langą ir padavė keletą popierių, būdelėje pasidėjęs letenas ant palangės lojo vilkinis šuo, sargas atidžiai apžiūrėjo popierius, grąžino juos ir kažką šūktelėjo kitam rimtam vyrui būdelėje. Buomas pakilo, ir jūs patekote į teritoriją, kurioje turėjai praleisti du ateinančius mėnesius.

Kiekvienas gavo po spartietiškai įrengtą barako kambarį su lova, naktiniu staliuku ir spinta, penkiems kambariams teko vienas dušas. Sujungti barakai sudarė ilgą koridorių su kambariais iš abiejų pusių.

Valgykla buvo už šimto metrų, prieš miegą nuėjai užkąsti su trimis kitais vyrais. Nustebino valgių gausa. Vidury salės stovėjo didžiulis švediškas stalas; pasieniais buvo išdėlioti indai su karštais patiekalais. Bet tiems, kurie ten valgė, tai nedarė įspūdžio, jie atrodė išvargę. Ten sėdėjo gal penkiasdešimt apsiblaususių, purvinų žmonių ir tylėdami kilnojo šaukštus.

Ankstyvą kitos dienos vakarą jus dar kartą sutikrino pagal sąrašą, prie pavardžių vėl sudėliojo kryžiukus, tada išdavė pažymėjimus ir darbinius drabužius: apsauginius batus, kombinezoną, šalmą, antveidį ir pirštines. Tada buvo liepta susirinkti prie administracinio pastato laiptų. Tas pats vyras, kuris skaitė jūsų pavardes, davė trumpą instruktažą. Paaiškino, kad tai – didžiausios svarbos projektas. Kad čia dirbti – garbė. To, ką čia pamatysite, nevalia pasakoti niekam, net artimiausiems žmonėms. Kad jumis pasitiki.

Jis palinkėjo sėkmės, ir jūs būriu patraukėte prieplaukos link. Laivas išgabeno jus ten, kur turėjo vykti darbai. Kažkodėl nervinaisi. Gal dėl to, kad viskas atrodė taip svetima. Tie vyrai vienodais kombinezonais, visi tokie pat tylūs, tuščiais žvilgsniais, sėdintys kelte, kuris turėjo būti atitrauktas iš savo įprastinio maršruto tik tam tikslui, tai kelionei: temstant – putojančiais mentračiais į priekį, brėkštant – atgal. Mintys apie būsimą tėvystę. Ir tavo išsiderinusi psichika. Galbūt man tai tik į naudą, pamanei, sunkus darbas, tikrai sunkus darbas, apie kurį bylojo jums išdalyta apranga. Dvylikos valandų pamaina. Ir taip aštuonias savaites, tada savaitės pertrauka ir vėl viskas iš naujo. Užlipęs į laivagalio denį, matei išnykstant barakų miestelio šviesas, kai jūs išplaukėte iš įlankėlės ir įsukote į fiordą.

Po dešimties minučių pirmą kartą išvysti keturis bokštus. Arba tai, ką spėji jais esant. Nes apšviesta tik jų apačia ir viršus, atrodo, tarsi viršutinės šviesos kybotų ore, aukštai virš vandens, kaip erdvėlaivis. Bokštai kyšo vidury fiordo. Negali atitraukti akių. Reginys, rodos, niekam daugiau nerūpi, vyrai sėdi salone, šalmus pasidėję ant kelių arba ant staliukų, jie rūko, geria kavą, kai kas kortuoja.

Bet juk tai nuostabu, pamanai, nors nenutuoki, ką iš tikrųjų regi tavo akys. Žinai tik tiek, kad statinys didelis ir stovi vidury tamsaus fiordo. Kad krenta vos pastebima, gaivi dulksna. Ir jūs artėjate.

Laivas atidaro vartus ir prisišlieja prie rampos. Gal šimtas žmonių sustoję laukia, kol jūs prisišvartuosite. Milžiniškas statinio pagrindas apšviestas prožektorių. Išlipęs pasijunti kaip saloje ar kalnų masyve. Tarp didžiulių pilkų bokštų verda darbas; aplinkui zuja žmonės, žybčioja suvirinimo liepsnos, visur dundesys ir kalenimas, kauškėjimas ir tekėlų gergždimas, riksmai ir komandos, juokas ir pulsuojantis siurbimo garsas, glūdintis po viskuo: žarnos, einančios iš krovininių laivų, vibruoja nuo slėgio, nulydi jas žvilgsniu, kol jos išnyksta tamsoje. Garo turbinų ir laivų mašinų ūžimas. Netikėtas metalo skambesys ant betono, kai netoliese nukrenta armatūros strypų ryšulys. Nenutrūkstamas dūzgimas, kurį skleidžia keturi kranai, geltoni laibi karkasai, virpantys nuo nestipraus vėjo. Pamėgini įsivaizduoti, kaip jaustumeisi sėdėdamas ankštoje vairuotojo kabinoje, šimto metrų aukštyje, vienui vienas linguodamas po dangumi.

Tu eini per tą mechanišką maišalynę, visur judėjimas, visur knibžda žmonės, vienas užkabina krano kablius už konteinerio, iš kišenės išsitraukia radijo stotį ir kažką surinka, spokso aukštyn. Po kelių sekundžių dėžė pamažu atsiplėšia nuo žemės, vyras stumia ją viena ranka, kita prie burnos laiko radijo stotį. Konteineris iš lėto svyruoja į šalis. Kaip grobis, pamanai. Dabar jis pakibęs dvidešimt metrų virš tavęs ir nuolat kyla.

Tada pastebi, kad kiti jau nutolę, žengi lentų ir plokščių taku, kyli aukštyn, ne vienoje vietoje pasirodo, jog pagrindas keletą metrų nugrimzdęs į vandenį, jis plaukia, pamanai. Ši gigantiška betono ir geležies konstrukcija plūduriuoja vidury fiordo.

Tu vis dar nežinai, kas čia bus, kur tu eini. Kiti sustoję priešais bokštą, laukia šalia oranžinių tinklinių durų, dažai apsilupę, vietomis prasišviečia metalas, rūdys, plienas. Tu pakeli akis. Leidžiasi liftas. Slenka į bėgius panašia konstrukcija, įmontuota į betoninę sieną, kabo išorėje beveik prieš gamtos dėsnius, iš lėto juda žemyn, kaip vabzdys. Musė, ropinėjanti siena. Liftas sustoja. Atsidaro durys, kabina prisipildo. Į vidų įsispraudžia dvidešimt vyrų. Užuodi prakaito, dezodoranto, valgio, šlapio cemento kvapus. Kūnas prie kūno iš visų pusių. Kur tau žiūrėti? Tik ne į apačią, geriau nematyti, kaip po jumis išnyksta pagrindas, kaip jis mažėja ir mažėja, apie ausis vis smarkiau švilpiant vėjui, ne, tu įsmeigi žvilgsnį priešais save, į šmėkščiojančius bokšto langelius, pakopas, šviesą. Viešpatie, pamanai, kokia aukštybė. Šešiasdešimt met-

rų, septyniasdešimt. Gūsingame vėjyje. Sūraus vandens, atviros jūros dvelksmas. Grindys, ant kurių tu stovi, kaip grotelės, su taisyklingomis skylutėmis, pro kurias pažiūrėjęs žemyn gali mirtinai išsigąsti. Ar jie tai junta? Ar jie junta tavo baimę, ar galima ją užuosti? Šunys junta, pamanai, gyvūnai užuodžia baimę. Bet šitie – ne. Jie nepastebi nieko, kol liftas nesustoja, neatsidaro durys ir jūs neišlipate; tada jie prajunka, nes tu nuskubi į priekį, žengęs keletą metrų, sustoji, atsitūpi ir prispaudi delnus prie medžio plokščių. Aplink tave iš visų pusių šimto metrų praraja.

Jie žiūri į tave ir krizena, kai kurie nepraleidžia progos pasišaipyti. Tu susitvardai. Žengi bokštus jungiančio tiltelio viduriu, žvilgsnis nejudrus, kaip žvėrelio, spoksančio į gyvatės akis. Lyg kas būtų tave apsėdęs. Iš kur tas beprotiškas noras peršokti užtvarą ir kristi žemyn, tik atsispirti ir pulti į prarają? Tada dešimt, gal penkiolika sekundžių laisvo kritimo. Kritimo? Kas per mintys, raminiesi, galvodamas apie kiekvieną žingsnį, atsargiai statydamas kojas tiltelio viduriu, kūnas ramus, pusiausviras, mąstai, jokios panikos, jokio šuolio per užtvarą, jokio kritimo.

Prasikankinai visą pirmąją naktį. Teko iš paskutiniųjų kovoti su savimi; nors tau buvo paskirtas pats paprasčiausias darbas, net jį vos įstengei atlikti, nes reikėjo vaikščioti kraštu – palei formą, einančią aplink bokštą, du metrai žemiau denio – ratu ir ratu paskui betoną, tekantį priešais jus. Suglebusios plastikinės dešros išsipūsdavo, kai jomis siūbtelėdavo šlapias cementas, tiršta masė garmėdavo į formą, pamažu sklisdavo, kildavo, jūs įmerkdavote vibratorius ir varydavote ją tolyn: ratu ir ratu, du vyrai vidinėje pusėje, tu – iš krašto. Nieko daugiau nepajėgei. Nesigilinai į tai, kas čia per projektas. Iš kur atsirado ta sklandi, veiksminga organizacija, įsukusi tokią didžiulę mašiną, ir koks jos tikslas. Kaip tu patekai į šitą skruzdyną, kaip atsidūrei šioje naktyje, šimto metrų aukštyje virš jūros, pramoninio triukšmo kakofonijoje. Tau teko iš paskutiniųjų kovoti su savimi. Stovėdamas nugara į liaunus medinius turėklus, stengeisi neatsilikti nuo vyrų kitoje pusėje, už savęs jautei bedugnės trauką, lenkeisi į priekį, vedžiojai vibratorių tarp kyšančių strypų brūzgyno, kartą kliudei armuotojus, šie ėmė niurzgėti dėl tavo nemokšiškumo. Aplink sklandė gergždžiantys balsai iš radijo stočių, staliai kaukšėjo ir dzirino, statė klojinius, turėklus ir tiltelius, delne be perstojo tirtėjo virbratorius, lijo lietus, buvo šalta ir tu bijojai.

Prieš pietų pertrauką jūs išplovėte formas ir iššlavėte aikštelę, tu

užlipai į viršų nusičiurkšti į pisuarą, stovintį vienos iš denio būdelių pasienyje, pamatei tilteliu atlinguojant penkias žmogystas tamsiai mėlynais kombinezonais, ne oranžiniais kaip visi, kuriuos iki tol buvai matęs. Šalmai buvo balti, ne geltoni. Žengei kelis žingsnius už būdelės, girdėjai juos tarpusavyje šnekant svetima, kapota kalba, gerkliniai balsai nutolo laiptais į ten, iš kur buvai atėjęs.

– Ką tu dirbai anksčiau? – paklausė brigadininkas, kai jūs susėdote valgyti.

Kiti išsišiepė, tu kažką sumurmėjai. Pertraukos buvo organizuotos taip, kad vienu metu iš darbo pasitrauktų tik viena brigada. Jūsų brigadoje, be tavęs, buvo penki žmonės: du nė dvidešimties neturintys vaikinukai, be jokios abejonės, – dvyniai, nes juos skyrė tik ženklas ant šalmo, vienas maždaug tavo amžiaus jaunuolis, brigadininkas ir pusamžis vyras, kuriam būtum davęs apie penkiasdešimt.

Barakas, kuriame sėdėjote, kabojo vidury bokšto, laikina konstrukcija su keturiais trapais iš visų pusių. Po jumis buvo ne šimtas metrų tuščios erdvės, kaip kurį laiką manei, o du šimtai penkiasdešimt; tas milžinas kyšojo giliai vandenyje. Jeigu atidarytum duris, perliptum turėklus ir nuvirstum ant apsauginio tinklo, sūpuodamasis nuropotum iki krašto ir šoktum žemyn, dar šimtą penkiasdešimt metrų kristum į jūros gelmę. Viduje nevertėjo klausti, kas tai per projektas, nes nežinojai, kas tie žmonės. Reikia susirasti sąjungininką, kuriuo būtų galima pasitikėti, kuris ką nors žinotų, pamanei, užsukdamas termosą. Galingi siurbliai pumpavo, konteineris aikštelėje pildėsi, tu nulipai ten, kur baigėte darbą prieš dvidešimt minučių, palaukei. Netrukus jūs vėl dirbote. Sukote ratą po rato. Keletą kartų per naktį jūs pakeliami aukščiau, ir tu pamažu pradedi perprasti sistemą. Forma prisipildo, tada hidrauliniu būdu pasikelia keletą centimetrų aukštyn, toliau nuo sustingusio cemento, jūs klojate sluoksnį po sluoksnio, armuotojai dursto ir dursto strypus, darbas vyksta be pertraukos, neįmanoma net trumpam sustoti, nes sutrūkinėtų betonas. Kai jis pradeda tekėti, sustabdyti nevalia. Taip išdirbate dvylika valandų, jautiesi išsekęs, užmiegi vos grįžęs į baraką, vienuolikos valandų besapnis miegas, paskui – vėl į darbą.

Atgal į tą beprotišką sistemą, organizaciją, kuri aukština bokštus metras po metro, diena iš dienos, toli fiorde, dangaus aukštybėse, mąstei susižavėjęs, nes po pirmųjų chaoso ir baimės dienų ėmei jausti, kad pripra-

tai prie svaiginamo aukščio, įvaldei techniką, mechanizmą, motoriką: visi judesiai suderinti, sukibę vienas su kitu kaip krumpliaračiai: aukštyn, aukštyn, aukštyn.

Lijo lietus, krito kruša, vieną naktį prožektorių šviesoje sūkuriavo sniegas, nors buvo balandis, kitą naktį giedrame danguje spingsėjo žvaigždės, ir kai viena žarna užsikimšo, tu užsilipai kaip galėdamas aukščiau, atsisėdai prie talpaus konteinerio krašto ir įsižiūrėjai į tolį. Šimtus kilometrų besidriekiantis gamtovaizdis, kurį žinojai ten esant, kalnai, lygumos, jūra. Ir jūs. Toje žėrinčioje, darbingoje planetoje. Gigantiška kolona, kaip vinis įkalta į fiordą. Pažvelgei į save drabužių apvalkale, trumpą savo šešėlį ant lentų klojinio. Laidai, virvės, krūvos armatūros strypų, plieninės sijos, konteineriai, gremžikliai ir šluotos, kibirai, vienratis, kažkoks agregatas, keletas bakų su tepalais, kurie skirti žvilgantiems hidrauliniams cilindrams, keliantiems aukštyn visą platformą. Kokios primityvios priemonės, pamanai, jokių matavimo prietaisų, jokių ekranų, jokios modernios technologijos. Medis, geležis, cementas, vanduo. Ir žmonių darbo jėga. Kibirai, traukiami ant pastolių, skiedinys, mentės. Skrysčiai, gervės, lynai. Akvedukai, administracijos pastatas. Visi miestai suprojektuoti pagal tą patį pirmykštį pavyzdį. Kareivinės, gyvenamieji namai, rūmai. Romos forumas, Kapitolijus, Koliziejus. Laidojimo kambariai, cirkas. Ir keliai. Tiltų skliautai virš gilių tarpeklių, plyšių, bedugnių. Viskas pastatyta, sistema sukurta. Tam reikėjo atskelti nuo uolos akmenį, atgabenti į miestą, užkelti ant pastolių, nuleisti ant sienos. Reikėjo užauginti maisto, reikėjo galvijų, vandens, akmenų, medžio, geležies. Ir darbo jėgos.

– Štai kur tu.

Tai Jebsenas, penktąją dešimtį perkopęs vyras.

– Sveikas, – tari.

Jis prisėda šalia.

– Grožiesi? – paklausia.

Tu linkteli galva.

– Nieko panašaus nesu regėjęs.

– Nedaug kam lemta tai matyti.

– Tikrai?

– Išskyrus tuos, kurie čia dirba.

– Kodėl viskas taip įslaptinta?

Jis numeta betono luistelį, šis barkšteli į skardinį kibirą.

– Mane taip pat išmetė iš darbo, – nutęsia.

– Kas atsitiko?

– Nežinau, ar čia tinkama vieta...

– Gal nelabai.

Tu seki kraną žvilgsniu. Vos pastebimas judesys vairuotojo kabinoje, kai jis lėtai pasisuka virš jūsų. Vėjas suvirpina karkasą, ir kūne pasklinda pažįstamas jausmas: tu sėdi aukštai medyje, kurio kamienas toks laibas, jog vos tave išlaiko, tu siūbuoji į šalis, bet tau visai nebaisu.

Atsimeni tai.

Bet iš kur?

Vėl pasigirsta ritmiškas dunksėjimas, tu matai, kaip žarna išsiriečia, kai ja ima tekėti cementas, pakyli.

– Ką gi, – tari. – Rodos, reikia pradėti.

Jūs vėl įsitraukiate į monotonišką darbą. Tau jis patinka. Darbas reikalauja kaip tik tiek dėmesio, kad negalėtum duoti valios mintims, turi būti susikaupęs. Tačiau jam atlikti nereikia ir kažin kokio proto; idiotas galėtų čia dirbti, pamanai: įleidi vibratorių, palauki, vėl įleidi, vėl palauki. Dirbdamas užsimiršti, kartais atrodo, tarsi būtum išėjęs iš kūno. Jis dirba pats vienas, ir tu leidi jam dirbti. Tu net nežiūri. Tavęs ten nėra. Ir gerai. Visi rūpesčiai, visos mintys išnyksta, pasaulyje lieka tik forma, betonas ir vibratorius, dvylika valandų per parą. Valanda po valandos. Per kitas dvylika valandų tu prausiesi, valgai ir miegi. Vaikštai po barakų miestelį, palei tvoras, už kurių tamsuoja eglynas, nueini iki fiordo, kur krantą skalauja šnabždančios bangos. Miegas visada kietas, besapnis. Diena iš dienos. Tu liaujiesi galvojęs apie tai, jog eina laikas, nes jūs visada darote tą patį, nėra jokio skirtumo, ar antradienį, ar kurią kitą savaitės dieną tave pasiunčia į bokšto papėdę susemti išsiliejusio cemento, visai nesvarbu, ar trečiadienį nusileidi liftu paimti keleto dėžučių epoksido, bet būna, kad pamąstai, kiek savaičių jau dirbi, penkias, šešias ar septynias, kai tamsoje atsiremi į kastuvą ir pakeli galvą į šviesas viršuje, iš kur sklinda dusli kakofonija, tau prie kojų trata siurblys. O dabar įbedi kastuvą į šlapią, sunkų betoną ir nukasi į jūrą. O dabar pėdinate įkalnėn nuo krantinės, kad nusiplautumėte purvą ir vėl palepintumėte odą švariais drabužiais. O dabar oro srove valai metalinio konteinerio kraštą, atsiskyrę cemento likučiai lekia žemyn pro angą, tilteliu matai ateinant vokiečių inžinierius. O dabar susuki laidą, paka-

bini vibratorių ir nulipi ant apačioje kabančio liepto, trijų lentų pločio, su virviniais turėklais. Kabaliuoji aukštai aukštai virš fiordo, jauti siūbuojant lentas, gręždamas akytą betoną, kurį reikia taisyti. O dabar užgesini lempą prie lovos, padedi galvą ir po sekundės užmiegi. Iš ten, iš kieto miego, išgirsti triukšmą, kuris eina stipryn ir stipryn, sraigtasparniai, pamanai. Jie pralekia virš barakų. Kaipmat pašoki ant kojų ir dar spėji pamatyti juos nutolstant, tarškantį spiečių virš medžių viršūnių. Stovi kalančia širdimi. Sraigtasparniai. Jų čia nebuvo. Nei sraigtasparnių, nei lėktuvų, nei automobilių. Jie turi tik garlaivius, elektrinius traukinius, orlaivius. Ar tu iš kur nors sugrįžai, išnirai iš savo haliucinacijų, ar viskas tikrai tebuvo haliucinacijos, kurios dabar išsisklaidė, užsimiegojęs klausi save paskutinę pamainos dieną.

Bet niekas nesibaigia: tu pabundi, ir viskas kaip anksčiau. Praeina aštuonios savaitės, tu sėdi į tą patį traukinį ir važiuoji namo, išlipi geležinkelio stotyje, pakiliai nusiteikęs eini per miestą, tau vaidenasi skalambijimas, triukšmas ir bokštų šviesos, net kai įsuki į savo ramų rajoną, net kai pamatai ją sėdint kambaryje ant sofos ir žiūrint televizorių. Jos mintys toli nuo čia, pamanai, kai ji perjungia kanalą, paskui ilgai sėdi, nepajudindama nė raumenėlio. Ji blyškesnė, nei tu prisimeni. Ir sulysusi. Ant grindų išmėtyti drabužiai, ant stalo – naudoti puodeliai, taurės, lėkštės, pilna peleninė.

Atidarai duris ir numeti ant grindų krepšį.

– Kodėl, po velniais, nepaskambinai? – surinka ji iš kambario.

Tu nepameni, kad jos balsas būtų buvęs toks čaižus.

– Kiekvieną dieną laukiau tavo skambučio.

Nusispiri batus ir įeini į vidų.

– Nesidžiaugi mane matydama?

Ji prisidega cigaretę, išpučia dūmą, tada atsisuka.

– Per du mėnesius negalėjai nė karto paskambinti?

– Ten nebuvo telefono. Viskas labai paprasta.

Prisėdi ant stalo krašto.

– Nenori sužinoti, kaip man sekėsi?

– Noriu, – taria ji. – O tu gal nori sužinoti, kaip *mums* sekėsi?

Tu neįstengi atsipalaiduoti. Rodos, tavo viduje nuolat kažkas kruta. Neįmanoma nustygti vietoje. Tu stovi virtuvės tarpduryje, užuodi šleikštų

šiukšlių dvoką, matai krūvas priskretusių lėkščių ant spintelės ir kriauklėje, kur telkšo riebaluotas šaltas vanduo, bylojantis apie nenuoširdų mėginimą suplauti indus, matyt, ji blogai jaučiasi. Jos įsčiose tavo vaikas. Ji pasiskundžia lystanti, kai gulite šalia vienas kito lovoje, ji eina liesyn ir liesyn, o pilvas auga. Tu matai išsipūtusį pilvą liesame kūne. Po balta, išblyškusia oda driekiasi mėlynos plonos kraujagyslės. Kaip grasu, pamanai, kažkas iš jos godžiai siurbia jėgas. Tavo sūnus. Ji nori mylėtis su tavimi, prispaudžia šlaunikaulius tau prie šlaunų, bučiuoja.

– Kas yra? – paklausia.

– Nieko, – atsakai.

Abu patylite.

– Tik niekaip negaliu nurimti, – prabyli po valandėlės. – Tikriausiai kaltas darbas. Tarsi visą laiką turėtų kas nors vykti.

Tu paglostai jai sprandą.

– Supranti?

– Aš taip bijau, – taria ji. – Aš taip bijau, Henrikai.

Vėliau, kai ji įminga, pridedi ausį jai prie pilvo. Ji atvėsusi. Išgirsti kitą širdutę, spurdančią kaip paukštelis.

Kai prabundi, ji jau išėjusi. Pavalgęs nusprendi tą dieną skirti skaitymui. Jei susiimsi, galbūt tas kitas greitis tavo viduje sulėtės, nurims. Iš sekretero ištrauki stalčių. Popierių nebėra. Visi tavo užrašai dingę. Tikriausiai ji juos išmetė, pamanai. Paima siutas. Užtrenki stalčių, apsirengi ir išleki į miestą. Iš pradžių užsuki į kanceliarinių prekių parduotuvę, nusiperki popieriaus ir tušinuką, paskui nueini į biblioteką, iš lentynų, pažymėtų užrašais *istorija* ir *visuomenė*, išsirenki kelias knygas ir nusineši į skaityklą.

Tau knieti paskaityti apie žmogų, kuris enciklopedijoje akivaizdžiai užima daugiausia vietos; jeigu jis svarbiausias asmuo enciklopedijoje, vadinasi, ir šiame pasaulyje: Dantė Aligjeris. Gimęs 1265 metais Florencijoje, miręs 1321-aisiais ten pat. Dantė teigė, kad jo giminė kilusi iš miestą įkūrusių romėnų. Ji nepasižymėjo turtais, bet nuo seno priklausė popiežiui ištikimiems gvelfams. Motina mirė, kai Dantei buvo dešimt metų, ir su šia netektimi jis niekuomet nesusitaikė, tad daugelis primityvesnių biografų sureikšmina šį faktą, mėgindami pagrįsti, iš kur radosi kai kurios jo savybės: garbėtroška, žiaurumas ir drąsa. Esą žmogus, kuris jaučia praradęs viską, neturi ko prarasti. Toks paviršutinis

aiškinimas vargu ar gali padėti perprasti žmogaus psichiką, šį sudėtingą ir nepažinų reiškinį, – skaitai knygoje, – tačiau akivaizdu, kad šis įvykis paliko randą jo sieloje ir galėjo būti viena iš priežasčių, dėl kurios 9-ojo dešimtmečio Florencijoje Dantė pagarsėjo kaip linksmybių ir gero gyvenimo mėgėjas, o pirmaisiais savo politinės karjeros metais buvo laikomas tuščiagarbiu *dendžiu* – nors jo kalba nestokojo sklandžių sarkazmų ir taiklaus, bet nekenksmingo sąmojo. Dantė buvo žinomas kaip šnekovas, o ne veiklos žmogus. Išsilavinimą jis įgijo pas pranciškonus Santa Krose, kur mokėsi aritmetikos, scholastinės logikos, retorikos, teologijos ir istorijos; dėl išsilavinimo ir elegancijos Dantė buvo priimtas į miesto aukštuomenės ratą. Tuo laikotarpiu jis parašė *Naująjį gyvenimą*, menkaverčių meilės eilėraščių rinktinę, kurioje vyravo įmantrus, pretenzingas, negyvas epochos stilius. Rodės, Dantė pražudys savo talentą, iššvaistys savo gebėjimus. Kiek žinoma, tuo metu jis įvykdė keletą karinių užduočių, sudarė santuokos sutartį su Gema di Maneto Donati ir mėgavosi laime. 1295-aisiais, kai jam suėjo trisdešimt metų, jo vardas pirmą kartą paminimas oficialiuose dokumentuose: jis tampa Išminčių tarybos nariu.

Kaip tas veltėdis šarlatanas pateko į miesto tarybą?

Per machinacijas, kaipgi kitaip: kai kam reikėjo fasado, už kurio galėtų vykdyti savo politiką, reikėjo maskuotės. Dantė buvo statytinis, marionetė, gražiai kalbantis ir gražiai išsidabinęs mulkis, kurį žmonės turėjo liaupsinti gerais laikais ir koneveikti blogiems atėjus, *kvailutis*. Valdžia, tikroji valdžia, slypėjo ten, kur pinigai. Amžiaus pradžioje atkūrus prekybinius ryšius su Persija, Florencijoje suklestėjo verslas, padidėjęs eksportas leido laipsniškai spartinti gamybą, dėl to senosios didikų šeimos ėmė prarasti turėtą įtaką. Pinigai patekdavo vis į naujas rankas; prasidėjo bumas, ir valdžios pozicijos susvyravo. XII amžiaus pabaigoje buvo sunaikinta visa politinė grupuotė, respublikonai gibelinai. Gvelfai, atstovavę diduomenei, bijojo revoliucijos. Per vieną naktį politiniai gibelinų lyderiai buvo žiauriai nužudyti – visi kaip vienas nutempti į turgaus aikštę ir gyvi sudeginti. Gvelfai tapo Romos popiežiaus sąjungininkais; remiami Bažnyčios, jie jautėsi sustiprėję ir manė sugebėsiantys išlaikyti valdžią permainų laikais, kurie žadėjo netrukus ateiti.

Dantės laikais gvelfai suskilo į dvi stovyklas: fundamentalistinį, popiežių palaikantį frontą, arba *juoduosius*, ir liberalųjį, priešišką popiežiui sparną, arba *baltuosius*. Miesto taryboje Dantė atstovavo pastarie-

siems, atrodytų, kad toks jauno, politikoje nepatyrusio vyro pasirinkimas atsitiktinis. Argi tas, kuris nesivaržydamas skelbia apie tiesioginius savo giminės saitus su miesto įkūrėjais romėnais, neturėtų prijausti diduomenės partijai? Ir taip, ir ne. Juk žmonės pašiepdavo didybės manijos apsėstą Dantę, vaistininko sūnų, be pinigų ir be vardo; jis turėjo tik aštrų liežuvį ir skaidrų protą. Suprantama, jog baltiesiems vardas taip nerūpėjo. Be to, Dantė mokėsi pas pranciškonus, kurie iš principo neigė popiežiaus valdžią. Jie daugausia dėmesio skyrė žemiškajam Kristaus gyvenimui, jo kančiai; Pranciškus Asyžietis vargšams išdalijo savo turtą, rengėsi palaikiais drabužiais, buvo elgeta, išmaldautojas, kuris kalbėdavo su gyvuliais, kurį žmonės galėdavo apkabinti, kurį jie garbino. Nenuostabu, kad popiežius bijojo pranciškonų judėjimo. Jų pažiūrų Dantė persiėmė gyvendamas Santa Krose. Tačiau svarbiausia Dantės politinio pasirinkimo priežastimi, ko gero, galime laikyti jo žavėjimąsi romėnais, garbinga italų praeitimi, kai jo tautiečiai buvo šis tas daugiau nei smulkūs prekeiviai ir bankininkai, kai jie užkariavo visą atrastąjį pasaulį. Viena galinga imperija – Romos imperija, vienas galingas valdovas – imperatorius.

Dantės gyvenamuoju laikotarpiu toji epocha tebuvo blankus atsiminimas, gandas, krūva griuvėsių, apleista miesto siena, kadai sugriuvusio tilto pamatai. Jaunystėje jis skaitė klasikus: Vergilijų, Horacijų, Ciceroną, Cezarį, šie įkvėpė jį, vėliau jis rašė galįs matyti, kaip viskas buvo anksčiau, nes gamtovaizdis juk tas pats, aplinka nepakitusi. *Jie buvo čia*, – mąstydavo jis, mintyse iš griuvėsių prikeldamas prašmatnius pastatus; užžėlę keliai vėl sujungdavo miestus tiesiomis, patogiomis arterijomis, o suirę bokštai, kurių dar užeidavai lygumose už Florencijos sienų, jo galvoje virsdavo akvedukais, kuriais iš kalnų į miestą tekėdavo šaltas, tyras vanduo. Ten, kur kiti matė klestėjimą ir augimą, Dantė įžiūrėjo apgailėtiną nuosmukį ir prekininkų godumą. Jį supo ne garbingi, išdidūs žmonės, o riboti, niekingi miesčionys, nušvintantys vien pagalvoję apie grašgaliu padidėjusi pelną už audeklo partiją, kurie neturi menkiausio supratimo apie taktą, nei kultūros, nei dvasios, kurie nenustebtų išgirdę, kad Vergilijus yra Venecijos lupikautojas, o Augustas – jūrininkas iš Genujos.

O tada jie padarė Dantę pirmuoju asmeniu Florencijoje.

1300 metais.

Jie juokėsi jam už nugaros, iš jo vizijų, liepsningos retorikos, politi-

nio naivumo. Planavo nušluoti baltuosius nuo žemės paviršiaus, kaip prieš šimtą metų atsikratė gibelinų. Jie išrinko Dantę ir spaudė vieni kitiems rankas. Jie žinojo, kas jis toks, jie klausėsi ir linksėjo galvomis, pritarė jo nuomonei, kai jis apibūdino padėtį mieste-valstybėje – augantys socialiniai neramumai, lengvai pažeidžiama ekonomika, infliacija ir dėl popiežiaus kryžiaus karų vis sunkėjančios verslo sąlygos šalyse, į kurias miestas vežė parduoti savo prekes. Jie padėjo jam prieiti, jo galva, vienintelę galimą išvadą: derėtis su Romos popiežiumi Bonifacijumi. Dantė troško permainų, tačiau tam reikėjo popiežiaus palaiminimo. Jie patapšnojo jam per nugarą ir, kaip trijų asmenų delegacijos vadovą, išsiuntė į Romą. Kai jie atvyko, popiežius griežtai įsakė įleisti tik Dantę. Kol Dantė derėjosi su popiežiaus vyrais, į Florenciją išvyko popiežiaus pasiuntinys Šarlis de Valua. Jis per tris dienas susidorojo su baltaisiais ir valdžią vėl atidavė juodiesiems. Pasibaigus deryboms, Dantė buvo vienintelis gyvas politinės baltųjų vadovybės atstovas. Popiežius jį išleido su beverte sutartimi rankoje.

Jodamas namo, jis tikriausiai jautėsi esąs politikos genijus; kas žino, gal popiežių sužavėjo tas naivių vizijų kupinas vaistininkas; juk Dantė nebuvo sudegintas kaip jo bendraminčiai, jam pasisekė, jis tik buvo ištremtas iki gyvos galvos.

Dantė išvyko į Raveną ir pirmaisiais tremties metais atsidėjo mokslams. 1304 metais jis parašė veikalą *Nacionalinė kalba*, kuriame pasisako už *il vulgare*, liaudies kalbos, vartojimą vietoj tradicinės lotynų kalbos. Susidaro įspūdis, jog Dantė atsisakė politikos. Kiek žinoma, tuo laikotarpiu jis keliavo po Europą, viešėjo Paryžiaus universitete, lankėsi Anglijoje ir Vokietijoje; jį visur mielai priimdavo, nes jis buvo didelis protas, šviesuolis, nusimanantis apie svarbiausias to meto sritis: tiek apie matematiką, aritmetiką ir gamtos mokslus, tiek apie literatūrą, istoriją ir teologiją. Tačiau tais metais jis neminimas jokiuose šaltiniuose, nežinomi tų kelionių tikslai, tik spėjama, kad taip jis siekė užmegzti ryšius; veikiausiai jis kalbėdavosi su aukštas pareigas užimančiais žmonėmis visose aplankytose šalyse. 1310 metais jis grįžta į Raveną, ten parašoma knyga *Apie monarchiją*, didysis Dantės veikalas, jo vizija, trijų tomų traktatas, kur jis tvirtina, jog žmonių gerovei reikalinga visuotinė monarchija. Jis rašo, jog monarchija yra romėnų tautos teisė, duota Dievo, o ne vadinamojo Dievo vietininko žemėje – popiežiaus.

Garbėtroška vos neprivedė Dantės prie savižudybės, kai jis suprato, kaip sumaniai buvo apgautas, koks beribis buvo jo patiklumas, kai jie išsiuntė jį su užduotimi, kurią gavęs jis taip didžiavosi, jis buvo įžeistas ir įstumtas į baisų apmaudą: tie, kuriems teko su juo bendrauti, rašė, kad jis niekada nesišypsojo, buvo kone liguistai įtarus, niekuo nepasitikėjo ir degė neapykanta diduomenei, popiežiaus valdžiai. Jis nusprendė sugrįžti ir žiauriai atkeršyti. Jau buvo pasimokęs iš klaidų. Jį varė neapykanta ir apmaudas, bet protas išliko blaivus, jis žinojo, kaip valdžia turi tekti jam. Dabar galime tik spėlioti, *kada* jam pirmą kartą kilo mintis sugrįžti; šiaip ar taip, teorinis pagrindas suformuluotas dviejose knygose, kurias jis parašė 1301–1310 metais. Vargu ar lengva širdimi jis stūmė lotynų kalbą iš bažnyčios ir literatūros, tačiau tai buvo būtina – tikslas pateisino priemones. Tikriausiai jis žinojo, kad valdžią užgrobę sąjungininkai nėra tiek įleidę šaknis, kad atlaikytų neramius laikus, perversmus, visuomenėje vykstančius pokyčius. Tikriausiai numanė, kad anksčiau ar vėliau jie žlugs. Taip pat suvokė, kad jo išsvajotos visuomenės, naujos romėnų valstybės, neįmanoma sukurti iš viršaus. Judėjimas turėjo kilti iš apačios. Į savo pusę reikėjo patraukti skurdžiausią visuomenės dalį. To taip pat nepakako – valdantieji, kurie savo rankose turėjo pinigus, ginklus ir kariuomenę, maištą būtų nesunkiai nuslopinę. Reikėjo sutelkti ir smulkiuosius buržua, viduriniąją klasę, kuri, jo galva, vykstant pokyčiams, turėjo augti. Visus vienijo stipri neapykanta Bažnyčiai. Neturtėlius įkvėpė švento Pranciškaus pavyzdys, plintanti liaudiškoji teologija, liaudies kalba perteikta Šventojo Rašto išmintis, Jėzaus neturtas, patiriamas tiesioginis ryšys su šventybe: per susirinkimų ekstazę, glosolalijas. Tarp viduriniosios klasės atstovų didėjo nepasitenkinimas diduomene: jie nuolat susidurdavo su apribojimais, visą laiką buvo mėginama juos prismaugti, pakišti po padu tiek socialiai, tiek finansiškai. Dantė sukurstė ir vienus, ir kitus. Jis vienaip pritaikė savo viziją didžiausiems vargšams: žadėjo religijos laisvę, valstybę, kurioje Bažnyčia, dabar valdanti žemes, nebeturėtų valdžios ir nesistatytų didžiulių rūmų. Paprasta bažnyčia paprastoje valstybėje – toks siekis; argi Jėzus nebuvo žmogus, prieštaravęs valdžiai, raštingiesiems, Bažnyčiai? Argi Pranciškus neišdalijo viso savo turto? Jis šaipėsi iš popiežių, su menkiausiomis smulkmenomis aprašė jų besotystę ir godumą; klausytojai kvatodavo, kai jis, pasiremdamas teologiniais argumentais, įkurdindavo juos įvairiuose pragaro ratuose, kur jiems ir buvo vieta. Kitaip

Dantė kalbėjo buržua, viduriniajai klasei: prekes gamina miestai, jie skatina ekonomikos augimą, iš ten ateina pinigai. Tai kodėl tas turtas turi patekti į Bažnyčios rankas? Kodėl Bažnyčia apdeda mus mokesčiais? Juk mes protingi, racionaliai mąstantys žmonės. Kodėl turime tarnauti Bažnyčiai arba Jėzui? Kam tas nusižeminimas? Juk kadaise buvome viso pasaulio viešpačiai. Ar negalime vėl jo valdyti? Mes romėnai, to paties kraujo kaip ir mūsų protėviai, visą pasaulį parklupdę prie savo kojų. Kodėl mums neatkūrus Romos imperijos, kodėl mūsų tautai neatgavus išdidumo?

Per 1317 metų Velykas Dantė sugrįžo į Florenciją. Prieš dešimt metų buvo paskelbtas mirties nuosprendis: jeigu jis įkels koją į miestą, bus sudegintas gyvas. Tokia pati bausmė laukė ir trijų jo sūnų. Dabar pasmerktasis drąsiai įjojo pro miesto vartus. Niekas jo nesustabdė. Jis visą laiką buvo apsuptas didelės žmonių minios, nepažeidžiamas. Po dvi dienas trukusių neramumų Dantei buvo pasiūlyta vieta Išminčių taryboje. Jis atsisakė. Niekas nežinojo, kokie jo planai. Aišku buvo tiek, kad jo rankose galingas ginklas: žmonės gatvėse jam būtų paklusę aklai. Jie buvo kaip užhipnotizuoti. Jis paprašė juos laikytis rimties, ir jie laikėsi rimties. Juodieji nusiuntė pas popiežių pasiuntinį, prašydami karinės pagalbos. Tačiau popiežius negalėjo padėti. Prie Romos buvo sutelkta frankų kariuomenė, vadovaujama karaliaus Šarlio.

Tu matai jį priešais akis tą pergalės akimirką. Kai jis sėdi savo kambaryje ir už lango girdi minią skanduojant jo vardą. Kai miesto politikai per vieną naktį praranda visą turėtą valdžią, nors nieko neįvyko, išskyrus tai, jog į miestą atvyko Dantė. Septyniolika metų praleidęs tremtyje, jis sugrįžo ir sutriuškino visus savo priešininkus, be smurto, be kovos. Knygoje, kurią skaitai, išspausdinta paveikslo reprodukcija; jis sėdi, ranka pasirėmęs smakrą; tu atpažįsti charakteringą profilį, šaltą žvilgsnį. Jis laimėjo, tačiau kerštas jam neatrodė pakankamai didelis, triumfas nenumaldė neapykantos. Jis davė nurodymą žudyti. Išnaikino juos, visą partiją, ištisas šeimas, vaikus, moteris, vyrus. Per dvi savaites visi Florencijos didikai buvo arba nužudyti, arba išvaryti iš miesto. Upė paraudonavo nuo kraujo. Visą tą laiką Dantė tūnojo savo kambarėlyje; egzekucijos turgaus aikštėje jam tebuvo tolimas triukšmas, ne daugiau nei kasdienis erzelis. Po trijų dienų jis pasirodė žmonėms kaip nugalėtojas. Pasiskelbė imperatoriumi. Sukūrė senatą, kuris niekada neįgijo realios valdžios; valdžia priklausė jam, buvo neatsiejama nuo jo. Jis režisavo

didingas eisenas ir liaudies susirinkimus, sugebėjo sutelkti visą tautą vienijančiu simboliu, kurį netrukus galėjai išvysti visur: ant vėliavų, raiščių, antspaudų, herbų. Viena tauta, viena valstybė. Suklestėjo ir miestas, ir visas kraštas. Ankšti ir painūs senieji Florencijos centro kvartalai buvo sugriauti, vietoj jų atsirado taisyklingas gatvių tinklas, kuriame ašies principu buvo išdėstyti pagrindiniai pastatai: įstatymų leidžiamasis susirinkimas šiaurėje, imperatoriaus rūmai pietuose, bažnyčia vakaruose, liaudies stadionas rytuose. Iškilo didžiulės viešosios pirtys, centrinis parkas ir gyvenamųjų namų kompleksas, sutvarkytas pagal tam tikrą hierarchiją: arčiausiai centro gyveno pasiturintys miestelėnai, toliau – vidurinioji klasė, pakraštyje – kareiviai, prie pat miesto vartų – prastuomenė. Iš visos Europos į miestą plaukė menininkai: Florencija ėmėsi globoti nemažą būrį didžiausių pasaulio garsenybių, suklestėjo menas, ištikimas antikos tradicijai, išsipildė Dantės svajonė. Renesanso mene laikas vėl tapo amžinas, o žmogus – mirtingas. Dantė mirė 1321 metais, nepamatęs savo revoliucijos rezultato, tačiau jo mintys apie religiją ir valstybę gyvuoja iki šiol, antikos atgimimas, kuriam jis netiesiogiai davė pradžią, tęsiasi, – skaitai, – nors nebemanoma, kad Dantės nuopelnai atgaivinant antikos idėjas tokie dideli, kaip rodytų jo išaukštinimas ankstesniais laikais. Idėjos buvo gyvos, anksčiau ar vėliau jos būtų atvedusios ten pat. Kol popiežius stiprino savo valdžią, antikos ilgesys ir žmogaus laisvės troškimas gyvavo kaip povandeninė srovė; nors dauguma menininkų nuolankiai kūrė religinį meną, neperžengdami statiško, nejudraus pasaulėvaizdžio rėmų, išimčių niekada netrūko: žmonės tapė freskas ir kalė skulptūras, kaip tą darė jų protėviai, rašė dramas ir epus, kurie galėjo būti sukurti prieš penkis šimtus metų. Ilgesio, nostalgijos būta ir iki Dantės, – skaitai. Jis genialus buvo tuo, kad suvienijo liaudiškosios krikščionybės šalininkus, augančią viduriniąją klasę *ir* antikos laikų simboliką bei požiūrį į žmogų.

Kodėl Dantė neparašė *Dieviškosios komedijos*, pamanei ir iškart suvokei, kad šis klausimas dar niekada nebuvo iškeltas. Nei šitame pasaulyje, nei aname, kur rutuliojosi tavo sapnai, iš kur atėjo tavo atsiminimai.

Kol sėdėjai ir mąstei, netikėtai prisiminei sraigtasparnius, kuriuos girdėjai per miegus. Kažkodėl jie tau priminė bendradarbį Jebseną, išėjęs iš bibliotekos ir pasukęs namų link, prieš akis matei jo veidą. Pamanei,

kad galbūt jis toks pats kaip tu, jis minėjo, kad jį irgi išmetė iš darbo, perkėlė į kitą vietą, tik jis nenorėjo tenai apie tai kalbėti.

Pastebėjai, kad ji pradėjo tvarkytis: buvo surinkusi nuo grindų drabužius, išplovusi keletą indų; radai ją miegamajame, užsiklojusią vilnoniu apklotu, spoksančią į lubas. Bute atsidavė vėmalais. Ji buvo ketvirtame mėnesyje.

– Kažkas negerai, – pasakė nepasukdama galvos. – Ne taip turi būti. Aš žinau.

– Tai gal nueik pas gydytoją?

– O ką jis padarys? Jeigu kas nors negerai, vadinasi, negerai.

– Nusiramink, – tari prisėsdamas šalia. – Normalu, kad nėštumo pradžioje pykina.

– Nuo kada pradėjai tuo domėtis?

Tu neatsakai, išeini į svetainę, nors ji šaukia tave. Susirandi ką užkąsti, kramtydamas spoksai į kaimynų virtuvę, jie taip pat valgo, pora su dviem vaikais, maždaug penkerių metų berniuku ir kūdikiu. Mažasis rėkia iš visų plaučių. Tėvai tylėdami valgo. Vyresnysis peiliu barškina dubenėlį. Jis žino, ką daro, pamanai. Kūdikis rėkia. Berniukas barškina. Tėvai valgo, tyli. Berniukas barškina. Jie valgo. Kūdikis rėkia. Tau viskas vyksta be garso, kaip eksperimentas, pamanai. Filmas, kurį žiūri. Vaikas rėkia, rėkia, rėkia ir rėkia, nesustodamas nė minutės. Motina pasupa jį, iškelia, priglaudžia prie savęs, nešioja. Jis tik rėkia. Mama ir vaikas užsidarę mažame kambarėlyje, kad ir ką ji darytų, vaikas rėkia. Ji užsispaudžia ausis. Ji pati rėkia. Pakelia jį. Jis rėkia. Ji paguldo jį, nusisuka. Jeigu tai tęsis ilgesnį laiką, kelias dienas, savaitę, galiausiai ji kūdikį nužudys. Kad gautų ramybę. Kas jai belieka. Pagalvė ant veido, nestiprus traukulys. Tai nežmoniška, pamanai. Svarstai, kuo tau užsiimti. Tada prisimeni, kad dingo popieriai. Nueini pas ją į miegamąjį.

– Norėjau kai ko paklausti. Gal matei mano užrašus? Jie dingo, perkračiau visus namus. Išvažiuodamas palikau juos čia.

– Reikėjo man tau papasakoti, – prabyla ji.

– Ką papasakoti?

– Jie buvo čia, kai išvykai dirbti. Kad patikrintų tave. Du vyrai. Klausinėjo mane visokių dalykų.

– O?

– Ką tu veikei, koks buvai pastarąsias savaites ir panašiai. Pasakiau,

kad skaitei. Tada jie paklausė, ar tu ką nors rašeisi, ir aš jiems parodžiau tavo užrašus.

– Pati jiems parodei?

– Nebuvo daugiau kas daryti. Tada jie paklausė, ar žinau, kuo tu užsiimi. Ką reiškia vardai tavo užrašuose. Pasakiau, kad neturiu supratimo. Ir kad pastaruoju metu buvai labai keistas.

– Tu taip pasakei?

Neiškenti nešyptelėjęs.

– Taip.

Ji irgi šypsosi.

– Kas buvo, tas pražuvo, – tari.

Pakyli eiti. Sustojęs prie durų, atsisuki į ją.

– Gal ko nors norėtum?

– Ar negali atsigulti šalia, – paprašo ji, atsakai *gerai, tuoj* ir išeini; nieko taip netrokštu, kaip atsigulti vėmalų, pūvančių šiukšlių ir suplėkusių drabužių smarvėje, prie tavo šalto, atgrasaus kūno, mąstai; ateinu, ateinu. Džiaugiesi, kad po dviejų dienų reikės grįžti į darbą, kai pagalvoji apie gaivų orą ir nesudėtingą darbą, pasidaro lengviau.

Sėdi virtuvėje ir skaitai, mėgindamas atsekti tą vienintelį istorinį įvykį, kurio trūksta, arba kuris yra papildomas, kai sučirškia durų skambutis.

Tai Jebsenas.

– Tai štai kur tu gyveni, – taria.

– Sveikas! Tai bent! – apsidžiaugi.

– Tau reikia prasiblaškyti, – išdrožia jis.

– Hm? – numyki.

– Siūlau pasigerti ir keletą valandų pabūti vaikiškai naiviems. Aš susiradau tave. Stoviu priešais. Ar eisi su manimi?

– Taip. Žinoma. Geresnių žodžių seniai nesu girdėjęs. Luktelėk. Tik pasakysiu žmonai.

Judu nupėdinote centro link. Civiliais drabužiais, juoda tvarkinga eilute, Jebsenas atrodė kitaip.

– Tai kur traukiam? – paklausė jis, dar būtų galėjęs pridurti „jaunuoli“, pamanei, nes toks jis jau buvo, sudarė įspūdį, jog nemažai apie tave žino, koks tu esi, ką mąstai, o tu ničnieko apie jį nežinojai, neįsivaizdavai, kas jis toks, juolab – apie ką galėtų galvoti.

– Nežinau, – atsakei. – Mes nedažnai išeiname į miestą.

– Tada nuspręsiu aš.

Jūs perėjote tiltą ir įžengėte į kvadratinį gatvių tinklą, Kristiansano centrą, kuris, kaip dabar žinojai, pastatytas pagal Renesanso laikų Florencijos modelį, Dantės galvoje gimusį miesto planą. Matyt, jis siekė aiškumo ir tvarkos. Žmogus išsikovojo valdžią ir ėmėsi kurti formas, kurios svetimos gamtai. Statieji kampai. Kubai, stačiakampiai, kvadratai.

– Aš tai supratau iš karto, vos tave pamatęs, – pasakė Jebsenas. – Šiek tiek keista, ar ne? Bet tokius dalykus žinai, ir tiek. Ypač keista buvo atpažinti tenai. Nes juk visi vienodai apsirengę. Kaip manai kodėl? Kaip mes vienas kitą atpažįstame? Iš gestų kalbos? Iš žvilgsnio?

Tu nenumanei, apie ką jis kalba, bet nenorėjai, kad jis tai suprastų, tad atsargiai gūžtelėjai pečiais ir stengeisi kiek įmanoma mažiau kalbėti.

– Štai ten, – tarė jis ir mostelėjo į baltą dviaukštį medinį namą, stovintį gatvės gale.

– Ten? – nustebai. – Privačiame name?

– Palauk, – paprašė jis.

Jebsenas pabeldė. Duris atidaręs vyras nusišypsojo, kai pamatė, kas atėjo.

– Užeikite!

Ant žalios sienos kabojo įrėmintas siuvinėtas darbas, grindis dengė skuduriniai takai, pasienyje stovėjo pora batų. Jūs įėjote į kiek didesnį prieškambarį, taip pat gana senoviškai įrengtą: ant komodos vaza su plastmasinėmis gėlėmis, ant sienos ovalus veidrodis. Jebsenas atidarė vienas iš trejų durų, pamatei laiptus, vedančius į rūsį, plačiomis girgždančiomis pakopomis nulipote žemyn. Rūsyje buvo drabužinė, už užtvaros galėjai atiduoti pasaugoti švarką, girdėjosi muzika, sienoje dunksintys bosai ir geriančių žmonių klegesys, garsus balsų ūžimas, kuris dar labiau sustiprėjo, kai atidarėte duris ir įėjote į ryškiai apšviestą patalpą. Akinanti šviesa. Čia neprasprūstų jokia detalė, viską galima apžiūrėti, pamanei ir atsisėdai prie staliuko, kurį parinko Jebsenas, priešais pat ringą vidury salės, bokso ringą, kuris dabar buvo tuščias, bet netrukus žadėjo virsti kovos arena, nes dauguma žmonių pasirinko staliuką netoliese.

– Aš vaišinu, Henrikai, – pareiškė Jebsenas ir nuėjo prie baro.

Grįžo nešinas dviem taurelėmis ir buteliu, pilnu skaidraus skysčio. Jis pripylė taureles sklidinai ir vieną padavė man.

– Į sveikatą! – pasakė ir išlenkė savąją vienu mauku.

Tu pasekei jo pavyzdžiu. Jebsenas nusijuokė, pamatęs grimasą tavo veide. Tai buvo grynas spiritas.

– Ar žinai, kaip spiritas atsirado? – paklausė jis ir vėl pripylė.

– Neturiu žalio supratimo, – atsakiau.

– Nedaug kas tai žino. Prisimink Aleksandrijos alchemikus. Jie darė eksperimentus, remdamiesi Aristotelio teorija apie keturis pradus ir substratus; o norėdami pakeisti kokios nors medžiagos savybes ir ją paversti kita, jie turėjo veikti ją įvairiais būdais: kaitinti, šaldyti, maišyti su kitomis medžiagomis ir taip toliau. Kada nors gi jie turėjo prisikasti iki destiliacijos, tai buvo neišvengiama. Bet kaip jie sugalvojo spiritą gerti! To aš nežinau.

Mintis jį prajuokina.

– Na, tai būk sveikas!

– Būk sveikas, – atsakai.

Prieina kažkoks vyras ir atsitūpia priešais Jebseną, kol jie kalbasi, žvalgaisi aplinkui stebėdamasis, kokie girti žmonės: jie garsiai bliūvauja, kas nors vis užvirsta ant stalo, nuslysta nuo kėdės, salės gilumoje matai ant stalų užsikniaubusius žmones, jie miega, kiti atvirai, be jokios drovos myluojasi, iš kampo sklinda skardūs balsai, bręsta muštynės, nuo baro ateina du darbuotojai ir juos nuramina, žmonės toliau geria, kalbasi, rėkia, tu įsipili dar ir pradedi mėgautis spirito suteiktu pojūčiu, aiškumo, švaros, ramybės. Pagaliau numaldomas ilgai slopintas poreikis, pamanai ir išlenki dar vieną taurelę.

Vyras nueina. Tu nusprendi ką nors išgauti iš Jebseno. Jis yra vienas iš tų visažinių, pamanai, prisimindamas kitus tokius žmones, stulbinančius savo žiniomis apie nepaklausius dalykus, kurių niekas daugiau nėra girdėjęs; klausaisi jų pasakojimų apie tai, kas kadaise įvyko pasaulyje, ir stebiesi, iš kur jie tiek žino. Tie žmonės priklauso sektai, mąstai lengvai apgirtęs, jie palaiko tas žinias, lyg atsitiktinai jas perduodami: nekaltas anekdotas, įdomi neesminė detalė; bet taip žinios įstringa, taip jos išsaugomos.

– Ar ilgai ten dirbai? – paklausi.

– Penkerius metus, – atsako jis.

– Penkerius metus?

– Aš dalyvavau ir ankstesniame projekte. Bet apie jį tikriausiai nieko nesi girdėjęs.

– Ne.

– Jis niekuo nesiskyrė nuo dabartinio. Bet mūsų statinys sugriuvo, kai buvome padarę kiek daugiau nei dabar. Visas šlamštas nugarmėjo dugnan, o juk buvo beveik gatavas. Laimei, tuo momentu ten dirbo nedaug žmonių. Gal trisdešimt. Ir visi apačioje. Išgirdome pragarišką griausmą ir pradėjome smukti. Tas griozdas smego tiesiai žemyn, gal per pusę minutės viskas atsidūrė po vandeniu. Potvynio bangos siūbtelėjo toli į krantą. Per žinias pranešė apie žemės drebėjimą. Užfiksavo seisminiai prietaisai Bergeno universiteto Geologijos institute. Bet tai buvome tik mes! Įsivaizduoji, kiek tonų rėžėsi į Žemės plutą? Tai kaipgi nedrebės žemė.

– O tada jie viską pradėjo nuo pradžių?

– Taip. Po to, kai komisija dar kartą peržiūrėjo visus brėžinius ir skaičiavimus, kad išsiaiškintų, kas buvo blogai.

– Ar dabar jie tikri, kad viskas gerai?

– Tikras niekada nebūsi. Rodos, tada jie naudojo per mažai geležies. Kažkas panašaus.

Jebsenas jau buvo gerokai paėmęs, pirmykštį kone formalų pilstymą ir stikliuko kilnojimą dabar pakeitė ilga virtinė negrabių judesių, jis gėrė išsiblaškęs, paskendęs mintyse. Panašiai persimainė ir veidas: mimika pasidarė nebe tokia raiški, atsainesnė. Tu matei kaip pro miglą. Bet pokalbis tekėjo sena vaga. Jis paskiausiai nutrūks, pamanai, paskiausiai išseks.

– Minėjai, kad praradai darbą? – tari po valandėlės.

– Taip.

– Dėl ko? Ką tu dirbai?

– Aš inžinierius. Dirbau bendrovės mokslinių tyrinėjimų skyriuje.

– Inžinierius, sakai?

– Varikliai. Mašinos. Mes eksperimentavome su kitais energijos šaltiniais nei elektra ir garai. Mėginome sukurti kitokio tipo variklį.

– Vidaus degimo variklį? – paklausiu.

Jis nusišypso.

– Seniai negirdėjau to žodžio.

Jis vėl įpila. Jūs išgeriate. Tada salė džiaugsmingai sušurmuliuoja. Ringe stovi trys maždaug dešimties metų berniukai. Šviesa prigęsta, aplink jus prisigrūda žmonių, visi įsmeigia akis į tris liesus vaikus prožektorių šviesoje. Į ringą pro virves pralenda apkūnus pusamžis vyras baltais marškiniais ir juodomis kelnėmis. Šalia jo matmenų berniukai

tarsi susitraukia. Žmonės ima ploti. Vaikai nusilenkia. Raumenys dar nė vienam nepradėję formuotis, krūtinių ląstos įdubusios, galūnės laibos, smulkūs delniukai ir pėdos. Jie yra maži, nesuaugę žmonės, tačiau subrendę tarp savo bendraamžių, vaikų pasaulyje jie tobuli, pamanai. Be trūkumų.

Teisėjas – toks to vyro vaidmuo – berniukams ant galvų užriša baltus raiščius ir suveržia. Raiščiai uždengia akis, jie nebegali matyti, apgraibomis susiranda savo ringo kampus. Publika ploja. Pasigirsta švilpukas. Vaikai pamažu pajuda iš savo kampų, vienas eina į priekį ištiesęs rankas, lyg vaikščiotų per miegus, kiti du greitesni, ryžtingesni. Jūs juokiatės iš to aklinėjimo, nes iš pradžių jie vienas kito neranda, graibo orą priešais save, kol ranka apčiuopia petį, ir jie puola vienas ant kito, pradeda mosuoti kumščiais, bet smūgiai atsitiktiniai, į veidą, į krūtinę, į pilvą, į petį. Trečiasis išgirsta plumpsėjimą ir atsisukęs puola į priekį, aklais smūgiais apiberia du sukibusius priešininkus. Publika kvatoja, šaukia.

– Tai ne taip žiauru, kaip atrodo, – nuramina Jebsenas pamatęs, kad tau nejauku. – Labai jau silpni tie smūgiai. Vaikai daug jėgos neturi.

Dabar ima aiškėti lyderis; vienas berniukas įgyja persvarą, tolygiai kumščiuoja priešininkus, išsiaiškinęs, kur jų veidai, smogia į nosį, smogia į lūpas, ir vienam ima kraujuoti lūpų kamputis, pasipila kraujas iš nosies, atrodo, kad jis nepajėgia gintis, vis traukiasi atbulas, kai kurie žiūrovai ima reikšti nepasitenkinimą; jie susilažino iš pinigų, nusprendi kilnodamas stikliuką. Staiga jo kantrybė trūksta. Jis nebenori taikstytis. Tu matai, kaip jis visas persimaino, kaip jį pagauna siutas, kaip įnirtingai jis ima tvatyti orą, tačiau neturi tokios taktikos ir apsukrumo kaip varžovas, kuris lengvai atšoka į šalį. Paskui visi pasimetę sustoja ir įsiklauso. Žiūrovai apiberia juos patarimais, *į kairę, į dešinę, už tavęs*, jie bijo, pamanai, kad bus užklupti smūgio, visi trys grabalioja priešais save, ir tau dingteli, kad viską laiką sirgai už vieną iš jų. Už tą nirštantį. Nenuleidi akių nuo jo sumušto veido. Jis stovi vidury ringo, patamsyje, iš visų pusių girdi riksmus ir šurmulį, žengia žingsnį į priekį, smogia. Į orą. Tada nosį nutvilko skausmas, akyse pajuosta, jis mosuoja kumščiais aplink save, nieko, nieko, tada dar vienas smūgis į nosį, vėl baisus skausmas, jis taip įsiunta, jog nebežino, ką daro, bet turi pataikyti į tai, kas kelia skausmą, sutriuškinti, sumalti, jis minko ir minko orą, pagaliau pajunta kumščius atsitrenkiant į kūną, tai kažkas minkšta, jis puola dau-

žyti, skausmo nelieka, skausmas paskęsta aklame pyktyje, kuris neleidžia sustoti, jis muša, minkštuma traukiasi, jis muša taip, jog susikruvina krumplius, nes dabar kaskart pataiko į kaulą, kurį pasiryžęs suknežinti. Staiga priešais nieko nelieka. Jis keletą kartų nestipriai kumščiuoja į orą. Nieko. Kažkas suima jo rankas, suspaudžia, jis supranta, kad tai – teisėjas. Nuimamas raištis. Publika ploja ir šaukia. Jis nueina prie kėdės kertėje, atsisėda. Visi trys apžiūri vienas kitą, tikriausiai tam, kad pamatytų, kiek padarė žalos. Berniuko, kuris buvo pargriuvęs, veidas sumaitotas. Suknežintas, pamanai. Kraujas nuplaunamas skudurėliu. Jie vėl pasiruošę. Tu supranti, kad du berniukai persimetė žvilgsniais ar kitaip susitarė, nes kitame raunde atsiranda sistema: tie, kurie mažiausiai nukentėjo iš pradžių, įnirtingai puola trečiąjį iš abiejų pusių, vienas daužo jam nugarą ir šoną, kitas talžo veidą ir krūtinę, netrukus trečiasis susmunka ir lieka gulėti, teisėjas švilpuku paskelbia rungtynių pabaigą, berniukas ištempiamas lauk; spėji pamatyti sulipusias, užtinusias jo akis, svarstai, ar jis neteko sąmonės, ar tik apsimeta, kad išsigelbėtų.

Kai pajudate namų link, diena seniai išaušusi. Tuščiame parke siautėja vėjas. Plačiais, ramiais mostais svyruoja medžiai, saulėje žvilga lapai, tokie jie buvo visada, pamanai, net tada, kai niekas jų neregėjo, ir tokie visada bus. Tokią saulėtą, vėjuotą dieną, kai gatvės tuščios, kai nematyti nė vieno žmogaus, galima nuspėti, kaip atrodys pasaulis, kada nebebus kam jo matyti, kada jis plytės visų apleistas. Erozija, ekspansija. Miestas vis labiau užželia, medžiai suskaldo betono griuvėsius, krūmai suardo asfaltą, nukritę lapai pamažu uždengia gatves, pavirsta dirvožemiu, kuriame suveši samanos, jų kilimas plinta tolyn, be akių, be minčių, ekspansijos vardan. Aklas augimas, kada nors sunaikinsiantis visa, kas buvo. Įsivaizduoji, kad regi tai, kas egzistuoja be jūsų, kai nėra, kas galėtų matyti, galvoti. Tebelyja lietus – tylus šiurenimas, kurio niekas negirdi, tebešviečia saulė – šiluma, kurios niekas nejunta, šviesa, kurios niekas nemato; gatvėse tebepučia vėjas.

Kartu nušlitiniuojate per tuščią miestą. Parėjęs namo, krenti ant sofos. Ji pažadina tave likus pusvalandžiui iki traukinio. Spėji tik sučiaumoti porą sumuštinių, įsimesti keletą drabužių ir vėl išvyksti aštuonioms savaitėms. Ta pati monotonija, tas pats nerūpestingumas. Vieną pavaka-

rį pabundi ir nebegali užmigti, iki tavo pamainos dar kelios valandos, tu atsikeli, nueini prie stovyklą juosiančios tvoros, perlipi ją ir patrauki jūros link.

Leidžiasi saulė; šviesa atrodo ryškesnė, nei yra iš tikrųjų, tu per ilgai žabalinėjai tamsoje. Nueini vingiuotu takeliu. Netrukus pamatai fiordą. Saulė – raudonas kraštelis danguje. Debesys blyškesni, kone rožiniai, nusidažiusios ir kreivos pušys. Pasijunti toks lengvas, atmintyje vėl iškyla pirmosios pavasario dienos, kai nuleisdavo sniegą ir sunkius, plumpsinčius aulinius batus galėdavote pasikeisti sportbačiais. Ši šviesa grąžino man tą jausmą.

Žvilgus jūros paviršius mėlynas kaip dangus. Vidury fiordo stūkso bokštai. Žiūrint iš toli, susilieję, smailėjantys į viršų. Lyg peilio ašmenys. Monumentas. Vis dėlto saulėje bokštai atrodo visai kitaip, nebėra to mįslingumo, kurį jiems suteikia nakties tamsa, kuo aiškiausiai matai, kad tai yra statinys. Vidury fiordo, tarp kalnų ir miško, sukurtas žmogaus.

Valandėlę pasigėri vaizdu, tada nueini į paplūdimį, susirandi keletą akmenukų ir nusviedi juos į vandenį. Prisimeni matytus sraigtasparnius. Pagalvoji apie kūdikį, kuris gims. Tu turi viską pamiršti, pamanai, kas buvo, ką atsimeni, pamėginti pabėgti nuo ilgesio. Tai ne tavo pasaulis, čia tu esi svetimas, aplinkiniai žmonės tau nieko nereiškia, jei visai atvirai, nerūpi net ta, kuri nešioja tavo vaiką. Tu pabudai kitame pasaulyje, netyčia į jį užklydai, o jie apipuolė tave su savo absurdiškais reikalavimais, su kuriais buvai priverstas susitaikyti, kurių privalai paisyti. Ir nors dabar žinai, kas įvyko šitame pasaulyje, kodėl viskas kitaip, tau nepasidaro lengviau.

Žinojimas dar niekada nepadėjo išvengti to baisaus jausmo, jog esi svetimas.

Prieš kelias dienas buvai išsiaiškinęs, kaip viskas susiję. Pavargęs sėdėjai kelte ir tuščiu žvilgsniu spoksojai į kitų darbininkų veidus, kurie tarsi išaugo priešais tave ir tapo grėsmingi, tuomet tau dingtelėjo, kad Jebsenas neatsitiktinai paminėjo Aleksandriją, kad jis mėgino užvesti tave ant kelio. Bet nebuvai įsitikinęs, kol neatsivertei enciklopedijos ir nepatikrinai. Taip, tikrai. Šitame pasaulyje tą lemtingą naktį virš Aleksandrijos užplaukė sunkūs debesys, čia liepsnos niekada neįsisiautėjo: smarki liūtis užgesino ugnį, tad visas antikos palikimas buvo išsaugotas,

ir pasaulis tapo kitas, nepastebimai, neišvengiamai. Negali sutramdyti juoko, skaitydamas apie didžiausią, jų supratimu, katastrofą kultūros istorijoje, nors sudegė vos dvi knygos, – Aristotelio knyga apie juoką ir Aristofano komedija apie karalių Edipą, – visa kita išliko, o jie aimanuoja dėl tokio menkučio nuostolio, dėl dviejų knygelių.

Dabar tu žinai, kas įvyko, šiek tiek geriau supranti tave supantį pasaulį, bet to negana, tau nepalengvėja, bejėgiškumo jausmas dėl to nenuslopsta, viskas kaip ir anksčiau atrodo beprasmiška, gyvenimas tampa nepakeliamas, mėgini pasinerti į darbo monotoniją, bet kažkas tave vis atitraukia, kokia nors netikėta mintis, ir tai, kas anksčiau buvo savotiškai neutralus laikas, kažkas nepastebima, kone būsena, nesvarbu, ar dirbtum, ar valgytum, ar miegotum, dabar tampa nepakenčiamai lėtu slinkimu į priekį, iš kurio negali ištrūkti, kurio negali ištverti.

Kartais pagalvoji apie gemalą, augantį jos įsčiose, tą ėdrią būtybę, kuri yra dalelė tavęs, pabaisa, mintanti jos kūnu, ir tu pamanai: *ką mes padarėme*. Tau vėl prisisapnuoja sraigtasparniai, neaiškiai prisimeni tą naktį, kai atsikėlęs pamatei jų formuotę, skrendančią miško link.

Ginklavimasis.

Kitą dieną tu apsisprendi: brūkšteli keletą žodžių tai, kurią žadi palikti, paprašai dovanoti, laišką įdedi į voką ir įteiki Jebsenui. Nors ir suprasdamas, ką esi sumanęs, jis kuo ramiausiai jį paima, linkteli galva, taip, perduosiąs jai, žinoma, perduosiąs, dabar kelias laisvas, pamanai. Tą pačią naktį išsiruoši į bokšto apačią, kad įvykdytum seniai puoselėtą planą, tau jau gana, visko iki soties. Susinaikinti trukdo tik valia, savisaugos instinktas, tik jis neleidžia šokti per turėklus ir suknežti į jūros paviršių. Todėl nulipi į bokšto apačią, į patį dugną, daugiau kaip šimto metrų gelmėje sustoji, ten gali atsigulti, ten gali miegoti. Tvyro baisus šaltis, kūnas nepajėgs išlaikyti šilumos daugiau kaip kelias valandas, tu tai žinai, o jeigu užmigsi, nieko nepajusi, pamanai, atsisėdi patamsyje prie betoninės sienos, užsimerki ir netrukus užmiegi, ten jie tave ir suranda: atšalusį, sustingusį, sunertomis rankomis.

7

Pabundu prie namelio, sustingęs ir sušalęs praplėšiu akis, iš pradžių nesuvokdamas, ką matau prieš save, paskui pamažu atsipeikėju ir prisimenu, kaip vaikštinėjau čia naktį, slankiojau tamsoje kaip piktas, nerimstantis šešėlis, kuris galiausiai apsnūdo ir atsisėdo pailsėti.

Aušta, netrukus penkta valanda. Atsistoju ant kojų ir nudrožiu į miestą, aplenkęs stadioną, dar galiuką paeinu tuščia gatve, tada pasuku į šoninę gatvelę ir atsiduriu tarp gyvenamų namų. Rankoje iš anksto pasiruošęs raktą, įsmunku pro vartus, atrakinu duris, įvirstu vidun ir laiptais užlekiu į savo kambarį. Drebėdamas iš šalčio, kaip įmanydamas greičiau nusimetu drabužius, apkloju antklode savo sustirusį kūną ir susiriečiu į kamuoliuką. Kelias minutes kalenu dantimis, tada pasklinda šiluma ir vėl nugrimztu į palaimingą miegą.

Atsibundu tik pavakary ir nusprendžiu, kad nebenoriu naktimis budėti, o dienomis miegoti, tad naktį nesumerkiu akių, o kitą dieną laikausi tol, kol apie vienuoliktą valandą galiu eiti į lovą kaip visi žmonės. Ir tikrai grįžtu į ritmą, dienomis sėdžiu bibliotekoje ir skaitau, pietauju kavinėse, vakarais einu į kiną, laikas slenka, o galvoje telkiasi mintys apie tai, jog greitai atvažiuos Miriama. Tyčia neskambinu; bibliotekoje susirandu literatūros, kuri galėtų tikti kadaise užmestam darbui; vieną dieną nusiperku krevečių, atsisėdu ant krantinės krašto, tabaluoju kojomis, oras puikus, lukštenu krevetes, pilną burną prisikemšu rausvos mėsos, kuri man visada primena vasarą.

Man patinka būti vienam. Oras šiltas, nuotaika mieste nerūpestinga, dienos eina, dažną vakarą įsitaisau ant palangės, tai tapo įpročiu, prieš miegą surūkau cigaretę, spoksodamas į retus praeivius gatvėje. Tada nuslenku į vonią valytis dantų, laimingas, kad prastūmiau dar vieną dieną, spoksau į save veidrodyje, į putomis apėjusią burną, į šypsulingas

akis, galvodamas, jog mąstau, kad žiūriu į save ir mano mintys kyla iš už melsvų akių, kurios šypsodamos žvelgia į mane.

Viskas gerai.

Grįžęs į kambarį, uždarau langą ir užtraukiu užuolaidas, tačiau kambaryje šviesu; kad galėčiau miegoti, turiu antklode apsikloti galvą; užmiegu jausdamasis kaip mažas vaikas, išsirausęs urvą, o iš ryto prabundu sunkia galva nuo prikvėpuoto kambario oro.

Atsikeliu, atitraukiu užuolaidą ir pamatau, kad lauke lyja.

Rytoj ji atskrenda. Su tėvais ir Andrėju išlips iš lėktuvo Kjeviko oro uoste, galbūt juos pasitiks giminaičiai, galbūt jie įsės į automobilį ir išvažiuos į Vogsbiugdą, kur prabus iki pat pirmadienio. Įsivaizduoju, kaip ji džiaugiasi, atsėdi pamokas, pareina namo, pradeda krautis lagaminą, namai prisipildo bruzdesio ir laukimo kaip visada, kai visi ruošiasi kur nors išvažiuoti.

Papusryčiavęs apsirengiu ir per lietų patraukiu centro link, po dvidešimties minučių permirkęs atidarau bibliotekos duris, tualete šiltu vandeniu nusiplaunu sustirusias rankas ir kruopščiai jas nusišluostau, tada nueinu į skaityklą ir atsisėdu. Pro langą galiu matyti bažnyčią, už jos – kraštelį turgaus aikštės; porą valandų paskaitau, kol gatvėse pliaupia lietus.

Kai apie pusiaudienį pagaliau sumąstau įsigyti skėtį ir su pirkiniu išeinu iš parduotuvės, dangus prasiblaivo.

Visada šitaip.

Su skėčiu rankoje nupėdinu prie kiosko pėsčiųjų gatvėje, nusiperku porą laikraščių ir pasuku į bibliotekos kavinę, kur galėčiau atsisėsti ir paskaityti. Automobiliai gatvėse taško balas. Kai kurie praeiviai dar nesuvokė, kad nebelyja, skuba su išskleistais skėčiais. Priešpriešiais atvažiuoja vyras invalido vežimėliu, variklis dūzgia, žmogaus galva kresčioja, kai ratai darda grublėtu grindiniu.

Nusiperku puodelį kavos su bandele ir įsitaisau ten pat, kur su Kentu sėdėjome prieš savaitę, kai tik atvažiavau į miestą. Moterį už baro prisimenu iš praėjusio karto. Šiaip per tą savaitę regėjau nedaug pažįstamų veidų. Dauguma man svetimi, kaip tie praeiviai, kuriuos dabar matau už lango, jie niekaip su manimi nesusiję. Tik vienas kitas blankus veidas, apie kurį žinau tik tiek, kad esu jį matęs anksčiau. Kai kas dirsteli į mane, jiems turbūt taip pat atrodau kažkur matytas. Vienas iš mūsų

visada laiku nusuka akis, kol žvilgsnis neįpareigoja sustoti šnektelėti ar bent pasisveikinti.

O rytoj atskrenda Miriama.

Neišmanau, ką man daryti.

Galbūt nuvažiuosiu į Kjeviką pažiūrėti į ją. Nieko daugiau. Bet tai pavojinga. Aš pasiilgau Miriamos. Labai tikėtina, kad ją pamatęs perkalbėsiu save, pasiduosiu staigiam impulsui ir pasirodysiu. Pažįstu save kaip nuluptą. Ar galiu taip rizikuoti?

Perverčiu laikraščius ir po dešimties minučių išeinu palikdamas juos ant stalo. Grindinys tebetamsuoja nuo lietaus. Pėdindamas gatve, mėginu prisiminti, kaip Miriama atrodo. Likęs tik tas stiprus jausmas. Jos veidas išsitrynęs. Užpildau jį detalėmis iš atminties: švarplė, šviesūs pusilgiai plaukai, žalios siauros akys. Vis tiek tai ne ji.

Pastarosiomis dienomis kartais praeidavau pro jaunimo mokyklą, sustodavau už tvoros paganyti akių į mokines, kurios per pertraukas išgarma į lauką, matydavau, kaip jos būreliais stoviniuoja kieme, kalbasi, kraipinėjasi, laksto, juokiasi, gestikuliuoja, pasilenkia atsigerti iš fontanėlio, pečiu atsiremia į sieną, pakelia koją ir prispaudžia padą prie sienos, žvalgosi. Žinau, kad negaliu ten ilgai stypsoti, nesukeldamas įtarimo, turiu lyg atsitiktinai stabtelėti, užsirūkyti, kad atrodytų, jog nusprendžiau atsipūsti tarp dienos darbų. Galbūt aš buvęs mokinys, grįžęs atgaivinti malonių atsiminimų iš mokyklos laikų, nuo kurių praėjo jau dešimt metų.

Dabar mokyklos kiemas tuščias.

Padedu skėtį ant mūro, prisidegu cigaretę; viename tuščiame lange, arčiausiai stoginės, matau aikštės atspindį. Dviračių eilė stovuose, asfaltas, nusėtas baltomis kramtomosios gumos dėmėmis.

Dar tik pirma valanda. Tebevyksta pamokos. Jie bėga ratu aplink mokytoją, stovintį vidury ankštos sporto salės. Linguojančios grindys, trypimas, rėksmingos mokytojo komandos. Arba sėdi suoluose ir sprendžia uždavinius, pjaunami nuobodulio, viena mergaitė pakelia ranką, mokytojas pažvelgia į ją, ji pasiprašo į tualetą.

Vienui viena nutapena koridoriumi.

Užspaudžiu nuorūką, paimu skėtį ir įeinu pro mokyklos vartus, kertu kiemą, tikriausiai kas nors mane mato ir klausia save, kas aš toks, ko man čia reikia.

Tačiau mano žingsniai ryžtingi. Be abejo, turiu reikalų.

Laiptais aukštyn, pro duris.

Einu ilgu, siauru koridoriumi. Nematyti nė vieno žmogaus. Bet iš klasių abipus sklinda slopūs garsai. Vienas kitas pakeltas balsas, mėginantis nutildyti mokinius, viena kita akimirka, kai keli šneka tuo pat metu, sutartinis juokas, staiga nuskardintis vienoje klasėje.

Prieinu koridoriaus galą. Dešinėje – laiptai, priešais – durys, veikiausiai į mokytojų kambarį. Sustoju ir apsigręžiu. Mūrinė siena vietomis sutrūkinėjusi, panašiu rezginiu, kokiu suaižėja stiklas. Palei visą sieną kabykla su striukėmis. Drabužiai prisigėrę įvairiausių kvapų. Kiekvienas kvapas skirtingas.

Nužvelgiu striukes, pasirenku plonytę, raudoną, palenkęs galvą, pauostau. Sugniaužiu audeklą delne. Muilas, kvepalai, medžiaga. Taip ji kvepia, kad ir kas ji būtų.

Koridoriaus gale trinkteli durys. Pasisuku. Pro šalį skubiais žingsneliais prakaukši moteris, nustebusi dirsteli į mane, bet nieko nesako, nesustoja. Gal aš turiu priežasčių ten būti.

Kai ji išnyksta, grįžtu atgal, atidarau duris į laiptinę, rūsyje turbūt tualetai, pamanau. Ir tikrai. Vos atsidūręs apačioje, užuodžiu gaižų, metališką keletą dešimtmečių naudoto tualeto kvapą. Kiek tinkamas gali šveisti, plauti, skalauti – *to* kvapo neišnaikinsi.

Palaukęs beveik dešimt minučių, išgirstu kažką atbėgant laiptais. Tai mergaitė. Pamačiusi mane, ilgą žmogystą pasienyje, ji iškart sulėtina žingsnį, ryžtingai prieina, atidaro duris ir pasislepia tualete.

Galėtų būti aštuntokė. Plataus, stamboko veido, tamsių plaukų, akimis, kurios manęs nepaisė. Dabar ji nusismaukia kelnaites, atsisėda, pamanau, lūkuriuodamas žengiu keletą žingsnių koridoriumi.

Ką man sakyti, kai ji išeis?

Ko aš noriu?

Būti šalia jų, tik tiek. Matyti, kokios jos, klausytis, ką jos kalba.

Aš neturiu jokių piktų užmačių. Bet jeigu ji papasakos apie mane? *Prie tualeto mane užkalbino kažkoks vyras.*

Vanduo kriauklėje nustoja kliokti, ji tikriausiai žiūri į veidrodį, pamanau ir tą pačią akimirką išgirstu žingsnius, jie artėja prie durų. Pradedu eiti, kai ji žengia pro duris, šonas prie šono nužingsniuojame koridoriumi.

Ar ji manyje ką nors pažadina?

– Labas, – pasisveikinu ir pažvelgiu į ją.

Ne itin patraukli, pamanau, bet ji čia, šalia manęs, švytuojanti rankomis ir šlaunimis, kurios liečiasi jai einant.

– Prieš daug metų lankiau šią mokyklą, – paaiškinu. – Norėjau pažiūrėti, kaip viskas atrodo dabar.

– A, – tarsteli ji ir keliais šuoliais įveikia laiptus, nesusidomėjusi nei mano asmeniu, nei mano praeitimi.

Vėl stovėdamas už mūrinės tvoros, džiaugiuosi tuo. Iš visos širdies. Ji nė iš tolo nepriminė Miriamos. O jeigu ir būtų priminusi, be jokio reikalo būčiau smarkiai rizikavęs, juk mokykloje negalėjau pasiekti nieko, ko negalėčiau gauti iš čia, akimis, per atstumą, kurio niekas nepalaikytų įtartinu ar šlykščiu, priešingai, tai nekalta, pamanau, aš juk žiūriu į jų nekaltybę, bejėgiškumą, lydintį kiekviename žingsnyje, ir didžiulį gyvybingumą – kaip jos stumiasi per tuos metus, drovios ir nedrąsios, tačiau pilnos valios ir gyvybės. Miriama juk atėjo pas mane. Atsispyrė visoms abejonėms, atsispyrė baimei, kad apsikvailins, bus atstumta. Galėjau iš jos pasijuokti. Galėjau papasakoti kitoms mergaitėms, draugėms. Apie vizitą galėjau pranešti tėvams. Ji nebuvo tikra. Stovėjo priešais mane, nusimovusi kepurę, kurios truputį gėdijosi, klausė, ar galinti įeiti. Puošėsi dėl manęs. Lenkėsi per suolą prie Katarinos, kad pastebėčiau kelnėmis aptemptas šlaunis ir sėdmenis. Per galvą vilkosi storą vilnonį megztinį, atstatydama krūtinę, kad matyčiau. Po sekundės mūsų žvilgsniai susitiko. Ji žinojo, ką daro. Bet niekada nebuvo iki galo tikra. Ji dorai nežinojo, ką reiškia tie neužmaskuoti kvietimai, galbūt manė ką nors daranti ne taip, gal mano šypsena jai atrodė kiek pašaipi, galbūt ji nesuprato, kad mane jaudina kiekvienas jos judesys, kad ji negali suklysti. Kad viskas, ką ji daro, teisinga.

Staiga mokyklos kieme sučirškia skambutis. Vėl pajudu centro link, nes tuoj pro duris pasipils mokiniai ir pamatys mane ten stypsant. Aš juk geidžiu ne jų, žinojau tai visą laiką, geidžiu tik jos. Jaučiuosi ją pažeminęs: spoksodamas į kitas mokyklos mergaites, tarsi pripažinau, kad man visai nesvarbu *kuri*, svarbu *kas nors*, kitaip negaliu paaiškinti, kodėl prieš kelias minutes slankiojau po mokyklą, lyg būčiau niekingas iškrypėlis, uostinėjau striukes ir tykojau mergaičių, lyg man tiktų bet kuri, lyg pastaraisiais mėnesiais būčiau smukęs žemyn, pasiekdamas vis didesnį pažeminimo laipsnį, kol atsidūriau čia, kur esu dabar. Ko tik neprisigalvojau. Laukdamas už durų, vaizdavausi, ką ji daro tualete. Tos žeminamos mintys žeidė ir Miriamą, tad nusprendžiau rytojaus dieną

laikytis atokiai, nevažiuoti pasimatyti su ja, daugiau nesusitikti, bet viską pamiršti ir tikėtis, kad nusivylimas nepaskatins jos pasipasakoti tėvams ar kuriam nors iš mokytojų.

Miesto centre vėjas beveik išdžiovinęs gatves, tamsuoja tik viena kita drėgna dėmė, išlenda saulė, tad netrukus neliks ir paskutinių liūties pėdsakų. Pakeliui į namus užsuku į maisto prekių parduotuvę. Ji įsikūrusi rūsyje, po pėsčiųjų gatve; netrukus trys valandos, ir parduotuvė pilnesnė nei priešpiet. Išsitraukiu vežimėlį, nustumiu jį tarp lentynų eilių. Prieš daug metų buvome čia apsipirkti su tėčiu. Man negalėjo būti daugiau nei aštuoneri devyneri metai, bet gerai pamenu, kaip viskas buvo: kol tėtis vaikščiojo po parduotuvę, stovėjau prie žurnalų stendo ir vartinėjau žurnalus, įsigilinęs užmiršau laiką, o kai pagaliau atsikvošėjau ir apsidairiau, pastebėjau, jog kažkas pasikeitę. Moteris, kuri tik ką kilnojo prekes ir kasos aparatu mušė kainas, dabar sėdėjo sustingusi. Pirkėjas, stovintis priešais ją, taip pat nejudėjo. Mane paėmė baimė. Kažkas atsitiko. Nedrąsiai žengiau į parduotuvės gilumą. Visi stovėjo ramiai, nekrutėdami. Niekas nekalbėjo. Aš pasileidau tekinas. Tolimiausiame kampe, prie šaldiklio, radau tėtį. Abiem rankomis įsikibęs į vežimėlį, jis nejudriomis akimis spoksojo priešais save. Manęs nepaisė. *Tėti*, – pašaukiau. – *Kas yra, tėti?* Jis buvo sustingęs, jis negirdėjo. Pamaniau, kad visi užhipnotizuoti. Kad mus užpuolė ateiviai iš kosmoso. Jie kybojo erdvėlaiviuose virš miesto. Šviesos pluoštais naršė gatves, žmonės vienas po kito sustingo, stovėjo aplink kaip stabo ištikti. Tik ne aš. Buvau vienas pasaulyje. Mano skruostais riedėjo ašaros, kai ėmiau svarstyti, kaip dabar reikės gyventi. Tada nuo palubės atsklido balsas. *Ačiū*, – padėkojo, ir tėtis atsisuko į mane. *Kas tau, Henrikai?* – paklausė jis ir nuėjo toliau, priešais stumdamas vežimėlį. Vėliau supratau, jog tą dieną buvo laidojamas kažkoks žymus asmuo, per garsiakalbį buvo paprašyta tylos minutės. Man ji truko amžinybę. Tą dieną buvau vienintelis gyvas žmogus pasaulyje.

Dabar tai prisiminęs nusišypsau. Sustoju prie dėžių su alumi, įsidedu į vežimėlį šešių butelių paką, maišelį traškučių, maišelį žemės riešutų. Be pieno ir duonos, daugiau, rodos, nieko nereikia. Gal ko nors pietums. Ką čia sugalvojus? Svarbu, kad nereikėtų naudoti orkaitės, pamanau, staiga prisiminęs tas dvi šaldytas peles styrančiomis kojomis ant grotelių. Paima juokas. Negaliu susiturėti. Stoviu parduotuvėje ir

springstu juokais, stengdamasis kelti kuo mažiau triukšmo, paskui susitvardau ir nueinu toliau.

Netrukus ant laiptų pastebiu pažįstamą žmogystą.

Pirmą kartą atsitinka tai, ką nuspėjau iš anksto: kad būtinai užšoksiu ant kokio nors giminės. Miestas nedidelis, žinojau, kad tai tik laiko klausimas.

Tas žmogus – Gustavas. Jis lipa žemyn. Nepatraukdamas į save dėmesio, kuo greičiau dingstu iš jo akiračio. Tolimiausiame kampe sustoju pagalvoti. Dabar jis išsitraukia vežimėlį. Dabar pajuda manęs link. Po kelių sekundžių apsuks lentynų eilę ir įsmeigs žvilgsnį į mane.

Nustumiu vežimėlį tolyn, prie kasų. Tačiau jis nenuspėjamas. Pasirinko kitą kelią, atrieda priešpriešiais, spoksodamas į šalia sukrautas prekes. Jokios galimybės išsisukti. Juk nesitrauksiu atbulas. Turiu elgtis lyg niekur nieko, imtis iniciatyvos.

– Gustavai! – garsiai pašaukiu.

Jis krūpteli.

– Tai bent. Kaip čia atsiradai, Henrikai?

– Seniai nesimatėme, – tariu paspausdamas jam ranką.

Jis nė kiek nepasikeitęs.

– Atostogauji?

Kinkteliu galva.

– Atvažiavau aplankyti seno draugo.

– Mes manėme, kad tu dirbi šiaurėje.

– Kas sakė?

– Klausas.

– A, – nutęsiu.

– Tai netiesa?

– Tiesa. Pirmadienį išvažiuoju atgal.

– Važiavai į tokią tolybę dėl vieno savaitgalio?

Linkteliu ir pažvelgiu jam tiesiai į akis.

– Labai laiku tave sutikau, – taria Gustavas. – Ar dar atsimeni savo pusbrolį Pederį?

– Žinoma, – atsakau.

Reikia būti draugiškesniam, pamanau ir priduriu:

– Tik kažin ar jis mane atsimena.

– Ko gero, menkai.

Šaltai nusišypsome vienas kitam.

– Šiaip ar taip, šį savaitgalį jo konfirmacija.

– Ar jis jau *toks* didelis?

– Tikrai taip. Jau visas pusbernis. Konfirmacija sekmadienį. Žadėjo atvažiuoti tavo tėvas. Ir Klausas. Ir tavo močiutė.

Bet ne Marija, pamanau.

Jis pažvelgia į mane.

– Negali mūsų šalintis visą likusį gyvenimą, Henrikai, – taria. – Tai visiška nesąmonė. Tau seniai nebe šešiolika.

– Turiu savų priežasčių.

– Visi jų turi. Žinau, kad močiutė apsidžiaugtų, jei ateitum.

Nejau jis užsimojęs tapti šeimos taikytoju?

– Kada renkatės?

– Vienuoliktą valandą bažnyčioje. Iš ten važiuosime pas mus.

– Aš pagalvosiu, – sumurmu.

Jis pakraipo galvą.

– Mums gi reikia žinoti gerokai iš anksto. Bet tu ateisi!

Kelias sekundes patylime.

Abu jaučiamės nesmagiai.

– Ką gi, – prabyla jis. – Taip ir sutariam.

Aš neatsakau.

– Bet koks sutapimas, – nusistebi Gustavas ir pajuda toliau.

– Tai jau tikrai, – pritariu jam ir žengiu žingsnį į šalį, praleisdamas jį.

– Taip, taip, – tarsteli jis. – Tai tu paskambinsi?

– Būtinai, – pažadu neatsisukdamas, nuskubu prie kasos, išdėlioju prekes ant konvejerio juostos, sumoku ir neriu lauk.

Pėdindamas namo, svarstau, ar tas šaltokas jo draugiškumas buvo nuoširdus, ar jis tikrai nori mane ten matyti, vėl surinkti šeimą į krūvą, ar tik mėgino elgtis pagal formalias taisykles, taigi viską apskaičiavęs, numatęs. Ne pajaustas, bet išmąstytas širdingumas.

Ar mano šeima turi kokių nors švelnių jausmų, išskyrus tuos, kurie iš anksto suplanuoti?

Susitikimas su Gustavu išmušė mane iš pusiausvyros. Virtuvėje išdėstęs prekes, vėl patraukiu į miestą. Žingsniuodamas po plaukiančiais debesimis, sumąstau, kad būtų gerai prasiblaškyti. Kristiansano plaukimo baseinas – su jūros vandeniu ir dideliais langais į jūrą, iš ten gali stebėti šviesos žaismą. Nueisiu ten. Pakeliui užsuku į sporto prekių

parduotuvę ir nusiperku glaudes, baseine išsinuomoju rankšluostį, drabužinėje nusirengiu, ilgai prausiuosi po drungnu, paskui po lediniu dušu, užsimaunu glaudes ir įeinu į vidų. Šoku į vėsų sūrų vandenį ir imu plaukti. Tolygiai, kantriai, nuo vieno galo į kitą.

Taip plaukioju beveik valandą, paskui galutinai išsekęs išsiropščiu iš vandens ir nueinu į pirtį, kad išprakaituočiau visus nešvarumus. Ten sėdi du vyrai. Jie pasinėrę į savo mintis, sėdi palinkę į priekį, paspaudę apvalius pilvukus, žvilgėdami tirštu prakaitu. Aš užlipu ant aukščiausios pakopos, nugara atsišlieju į sieną, rankas pasidedu ant kelių. Kai iš porų ima sunktis prakaitas, rodos, tampu lengvesnis. Pamanau, būtų puiku, jei ir jausmai galėtų šitaip palikti kūną. Kad būtų įmanoma kaip nors išvaryti gėdą, neapykantą, pažeminimą. Kad galėtum išsivalyti. Iš pažastų liaukų išsisunktų juodi gėdos lašai, šlaunimis nutekėtų raudoni nuodėmės upeliai, iš akių ašaromis išbyrėtų pažeminimas. Tada liktų tik nusiprausti, nusišluostyti, ir vėl viskas būtų gerai.

Prakaitas ima graužti akis, atgalia ranka nubraukiu jį nuo kaktos, juntu dirbant plaučius, mėgaujuosi tuo jausmu. Karštis apsunkina jų darbą, ir aš galiu pasekti oro kelią į plaučius. Šilumą, kuri kaip medžio syvai plinta plaučių šakomis.

Ar man eiti į konfirmaciją?

Po pusvalandžio pasitiesiu rankšluostį ant drabužinės grindų ir atsisėdu ant suoliuko, minkštais ir atsipalaidavusiais raumenimis. Tikimybė, kad Gustavo sūnus priklauso tai pačiai konfirmantų grupei kaip Miriamos pusseserė, nedidelė, bet taip gali būti, pamanau. Tik to betrūktų.

Į drabužinę atšliuruoja vienas iš sėdėjusiųjų pirtyje. Atidaro spintelę tokiais mechaniškais judesiais, jog gali pamanyti jį esant namie, savo vonios kambaryje. Aš atsitiesiu ir užsitempiu kelnes, per galvą užsivelku megztinį, įkišu kojas į batus, pakeliui į registratūrą užsimetu striukę, ten atiduodu raktą ir išeinu. Valandėlę pastoviu aikštelėje, nenuspręsdamas, ką man daryti, namo dar nelabai norisi. Diena jau eina į vakarą, ten, šiaurėje, ji galbūt kraunasi daiktus, galbūt. Lagaminas ant lovos, naujoji suknelė, pirkta konfirmacijai, guli šalia, ji bus dedama paskutinioji.

Miriama nutolusi nuo manęs mažiau kaip per parą. Pastebiu, kad skrupulai išnyko. Po kelių valandų aš nuvažiuosiu į oro uostą, kad ją pamatyčiau, vėliau paskambinsiu ir susitarsiu susitikti, paimsiu ją ir

parsivešiu namo. Ten mes būsime kartu. Ten aš ją išrengsiu, kaip kartą jau išrengiau. Gerokai anksčiau, nei kam nors kils įtarimas, jog kažkas vyksta, ji grįš atgal, bus šeštadienis, ji pasakys, kad jai reikia į miestą kai ko nupirkti, tai būsianti staigmena. Kitą dieną ji dalyvaus konfirmacijoje, kaip ir aš. Šalintis savo šeimos niekam nėra naudinga. Be to, noriu vėl pasimatyti su Klausu, pakalbėti su juo, galbūt papasakoti apie Miriamą. Viską pripažinti. Ką jis pasakys? Ką čia labai sakysi. *Tau nereikėjo to daryti*. Ne, nereikėjo. Po galais, ar tau neatrodo, kad aš tai suvokiu? Ar neatrodo, kad gailiuosi? Neįmanoma aprašyti, ką aš jaučiu, ką ji manyje pažadina. Juk tai gerai? Bent mano atžvilgiu. Bet dabar baigta, tai įvyko du kartus, daugiau nepasikartos.

Su tėčiu bendrausiu gana santūriai, ne per daug nuoširdžiai, ne per daug šaltai. Elgsiuos lyg niekur nieko. Netrokštu su juo matytis, bet šįkart galima padaryti išimtį, tegu tai bus normalus šeimos susiėjimas. Gustavas buvo teisus – mano užsispyrimas nebrandus. Kaip ir jausmai Miriamai nebrandūs. Na, ir kas?

Toliau – nė iš vietos. Paskęstu prieštaravimuose.

Patraukiu į miestą, per centrą išeinu į atokesnį privačių namų rajoną, į pavasario sutemas, pilnas vaikų, kurie gatvėje spardo kamuolį ir keliukuose prie namų šokinėja per gumelę, pilnas suaugusiųjų, kurie plauna automobilius ir šveičia valtis, pjauna veją ir kartais per petį dirsteli į mane, kai ramiu žingsniu praeinu pro šalį, o judėjimas aplink mane pamažu rimsta. Ten tvyranti nuotaika pažadina neaiškią nostalgiją, ilgesį, kuris nelabai žino, ko nori. Drėgnos degančios žolės kvapas, vaikų balsai vakaro prietemoje. Rajonas pamažu ištuštėja, gyventojai sulenda į namus, ir praeiviui gali susidaryti įspūdis, jog vietovė visiškai apleista, negyvenama. Žmonės išvyko skubomis, pamanau, jie neturėjo laiko susirinkti įrankių ar žaislų; matau kamuolį, pariedėjusį po mašina, dviratį su atraminiais ratukais priešais pravertus garažo vartus, porą batų už durų, maišą kalkių vidury vejos. Kažin dėl ko tokia staigi evakuacija?

Įsivaizduoju vakarą, kai tai įvyko, galingą priešlėktuvinės gynybos sireną, kuri sustabdo visus įprastus darbus, žmonės įsijungia televizorių, radiją, išgirsta raginimą tuoj pat rinktis prie slėptuvių kalnuose, pasiimti tik reikalingiausius daiktus. Jie skubiai įsimeta drabužių ir tuoj pat iškeliauja. Žmonės ima plūsti iš visų namų, būriais plaukia keliu, paženklinti katastrofos rimties, tylūs, susirūpinę.

Taip pat skubomis palikta mūsų viduje glūdi vaikystė, pilna smulkių

pėdsakų, kurie netrukus mums nieko nebereikš. Be abejo, mes ilgimės. Juk esame iš ten atėję. Be abejo, norime sugrįžti, pradėti nuo ten, kur viską pametėme, lyg niekur nieko palįsti po mašina ir išsitraukti kamuolį, per sodą išlėkti į gatvę, susirasti draugus ir žaisti futbolą, kol iš nuovargio ims mausti visą kūną; karstytis po medžius, šokti į vandenį, nerti gilyn ir gilyn, kiek neša plaučiai, tada džiaugsmingai iškilti į viršų, *ar matėt!*

Juk kažkur pasaulyje likęs tas pats gamtovaizdis, panorėjęs bet kada gali ten sugrįžti, susirasti tas pačias maudyklas, tuos pačius medžius, po kuriuos karsteisi, tuos pačius jūsų nutryptus laukus ir kalnų nuožulnumas, tuos pačius sodus, tuos pačius rūsius, tas pačias futbolo aikštes. Lietus tebeskalauja gatves, sodindamas dulkes, visai kaip anksčiau, krenta sutemos, kaip krito ir tavo vaikystės pasaulyje, saulė kyla virš tų pačių medžių viršūnių, leidžiasi į tą pačią jūrą. Tai kodėl nesugrįžus, jei tu to nori, jei to ilgiesi?

Pasuki nuo jūros taku ir sustoji priešais įkalnę, kur prasideda gyvenvietė. Nužvelgi namus. Visur tylu, visur tuščia. Nė gyvos dvasios. Neseniai nulyta, bet vėjas ir saulės spinduliai tuoj išgarins drėgmę. Kaimyno sode, po medžiu, įžiūri žmogystą ir nubrendi per gelsvą šlapią žolę, pasilenki prie to, kuris ten guli. Tai Erlingas. Kai trūkteli jį už rankos, jis virsteli tavo pusėn, su kvaila šypsena lūpose. Galūnės sustingusios. Jis sulaukė trylikos metų, pamanai, nes atpažįsti jo sriukę, juodą, su dviem baltomis juostelėmis abipus užtrauktuko, mėlynus sportbačius. Kažin kur jo sesuo? Tėvai? Tu apsidairai. Vėjas plazdina susiglamžiusį vimpelą ant vėliavos stiebo. Jos miegamojo langas praviras. Pastumi jį ir įlipi vidun. Ji guli kaip tada, kai jūs ją palikote, jai keturiolika metų, oda tokia pat balta, kokią prisimeni, viena ranka dengia akis, kita nuleista ant lovos. Reti juodi plaukai tarpvietėje, rutuliškos krūtys. Tu tai padarei prieš pat išvykdamas, nuo vaizdo tave supykina, atsiminimai apie Hanę, Erlingo seserį, supurto kaip traukuliai. Skubiai uždarai duris, įžengi į svetainę. Dulkių, senienų kvapas. Tėvas baigė dienas darže, prie akmeninės tvoros, matai jį gulintį su pirštinėmis ir kombinezonu. Jis mėgo rengtis kaip darbininkas, kad ištrintų tarnautojo žymes ir pasijustų ūkininku. Mėlynas audeklas suplėkęs, tamsios drėgmės dėmės ant nugaros, šlaunų. Motina sėdi ant sofos, rankose laiko žurnalą, akiniai padėti ant stalo, šalia – puodelis kavos. Melsva pelėsio plutelė pasislen-

ka prie krašto, kai pakeli puodelį prie lūpų. Atsistoji prie lango. Iš ten matyti namas, kuriame užaugai, tavo vaikystės namai, kokie jie buvo, kai tu juos palikai. Gali pažvelgti į savo kambario langą, pridengtą trylikametės slyvos lapų. Ant keliuko stovi raudona *Ascona*, bagažinė atidaryta, tolėliau matosi atkabinta priekaba, pavirtusi į priekį.

Ar nueiti tenai, praverti duris ir įžengti į namą?

Ne, ne, jokiu būdu. Nes supranti, kad viduje tu pats guli paliktas, kaip gyvatės išnara, kadai pamirštas, išstumtas iš pasaulio.

Tu nuslenki į virtuvę. Jie net nespėjo nutvarkyti stalo po tos dienos pietų: nešvarios lėkštės, bulvių dubuo, puodas su sustingusiu ruduoju padažu. Laikrodis ant sienos sustojęs. Penkios valandos. Laikraštyje, kurį randi užkartą ant kėdės atlošo, perskaitai datą: 1984 metų liepos devynioliktoji. Tą dieną jūs iš čia išsikraustėte. Numeti laikraštį ir išskubi lauk. Kai lipi laiptais žemyn, tavo žingsnių aidas rėžia ausį, nes įsiterpia į tylą, kurią tarpais suardo tik vėjo šnarinamos pušys. Jeigu nueitum prie jūros, pamanai, dar išgirstum prie uolų tingiai teliūskuojančias bangas, šiaip – nė garso.

Tu nueini pas kitus kaimynus, Eriksenus, pažiūrėti, kas darėsi ten. Anė Kristinė stovi sustingusi, už kojų užsikabinusi gumytę, kitas jos galas užmautas ant tvoros stulpo. Tūvė viena koja ją užmynusi, kita skečia į šalį, taip stovi, prisilaikydama už tvoros. Vėjas užverčia plaukus jai ant kaktos, gumytė siūbuoja. Negyva. Eriksenas stovi laukdamas, kad šuo atneštų numestą pagalį. Iš rankos padėties sprendi, kad pagalys, gulintis už dešimties metrų ant žvyro, tik ką numestas, tačiau nepasiekiamas žiojintiems, sustingusiems šuns nasrams. Tu paspiri žvyrą. Pašiurpsti nuo garso, kuris reiškia gyvybę. Garaže, abipus teniso stalo, stovi Steinaras ir Geiras. Kenetą randi jo kambaryje, jis guli lovoje nuogas, viena ranka panirusi į ilgus plaukus, kita apgniaužusi strangrią, baltą varpą. Girgždena patefonas – adatėlė niekaip neiššoka iš paskutinio griovelio, sugedo mechanizmas, lėkštė sukasi ir sukasi. Tu nusipurtai, palieki jį, durys trinkteli, visai kaip tada. Tarp neglaistytų rėmelių suvirpa stiklas.

Eini nuokalnėn, kai staiga kažkas sušmėžuoja pamiškėje.

Vyras.

Sustoji kaip įbestas, nusmelkia baimė, nes jis greitais žingsniais prieina prie jūsų namo ir išnyksta už durų. ČIA ESAMA DAR VIENO. Ką tau daryti? Kur nors pasislėpti, kokiame nors name, garaže, palauk-

ti, kol jis išeis? Ne, tavo smalsumas per didelis. Ką jis veikia šiame išmirusiame pasaulyje? Kai žinai, jog esi čia ne vienas, pasidaro dar šiurpiau. Tiek to. Nusėlini nuokalnėn, pritykini prie žmogaus ūgio gyvatvorės, kuri saugo jūsų sodą nuo pašalinių akių, įsuki į keliuką, atsargiai praveri duris ir įslenki vidun. Prieškambaryje sustoji ir įsiklausai. Iš pradžių negirdi nieko, paskui – iš kažkur sklindantį skrebėjimą.

– Ei! – nedrąsiai sušunki. – Ar čia kas nors yra?

Krebždesys nutyla. Tu tebestovi vietoje. Tada akys nukrypsta į senus batus, mėlynus *Adidas* sportbačius su baltomis juostelėmis, ir nuotaika praskaidrėja. Tavo senoji džinsinė striukė taip pat ten kabo. Kokia ji maža! Įsidrąsinęs žengi toliau. Praeini pro veidrodį prieškambaryje, užlipi į antrą aukštą. Klauso kambario durys pravertos, ten tuščia.

Tavasis uždarytas.

– Ei! – vėl sušunki, pabeldi.

– Prašom.

Atidarai duris. Ant lovos pamatai save, trylikametį, po galva pakišta ranka, į knygą įbestu žvilgsniu. Palinkęs prie lovos stovi svetimas žmogus. Jis atsisuka.

Tu jį atpažįsti.

– Ką čia veiki? – suglumęs paklausi.

– Tą patį, ką ir tu, – šypsodamasis atsako jis. – Laukiau, kada pasirodysi. Pamatei mane nuo kalvos?

Linkteli galva.

– Vaikštinėji po Kristiansaną? Po smulkiosios buržuazijos sodus?

– Mhm.

Stoja tyla. Tu žiūri į Henriką-13 ir prisimeni tą akimirką, paskutinę čia praleistą dieną.

– O tu iš kur atėjai? – paklausi vyrą ir pažvelgi į jį.

– Tau tai dar ateitis, – atsako jis. – Nejučiomis prisiminiau, – taria mostelėdamas galva į lovą. – Juk senieji atsiminimai mums bendri.

– Taip.

– Pameni? – paklausia jis, nueina prie spintos, atidaro duris ir pasistiebia iki viršutinės lentynos. Ištraukia šūsnį žurnalų.

Tu nusišypsai. Trečias nuo apačios – pornografinis, tas, kurį su Jūnu nugvelbėte iš statybininkų barako. Dirstelėjote pro langą, ant stalo pamatėte porą žurnalų. Toks didelis buvo jūsų geismas, jog išdaužėte stiklą, įkišote rankas, išgriebėte juos ir parsinešėte namo, o per kraustynes

savąjį pamiršai, paskui kelias savaites gąsčiodavai dėl kiekvieno telefono skambučio. Galbūt tai naujasis namo savininkas, norintis pranešti tėvui apie radinį tavo kambaryje.

– Jis taip ir nepaskambino, – taria vyras, vėl šypteli.

– Jau keletą metų negalvojau apie tą dieną, – prisipažįsti.

– Manai, aš nežinau?

Abu nusijuokiate.

– Išeik pasivaikščioti, – pasiūlo jis. – Pameni? Tą pavasarį?

– Nelabai. Tik truputį. Žinau, kad su Jūnu važinėjome dviračiais. O tu turi galvoje tanklaivius? Ir tas tykias dienas Hovėje?

– Taip. Nueik ten. Pamatysi, bus smagu.

Ir tu paklausai, palieki jį. Kaip daugybę kartų anksčiau, pasiskolini Klauso dviratį, kai išsivarai jį ir sėdi važiuoti, kaip daugybę kartų anksčiau, po ratais šiugžda žvyras. Nuriedi įkalnėn, per gyvenvietę, prie parduotuvės išsuki į pagrindinį kelią. Kai pasileidi žemyn, ausyse švilpia vėjas, iš dešinės – įlankėlė ir senieji namai, už nugaros – laivelių statybos įmonė ir kalnų viršūnės. Ant kelio tai šen, tai ten sustoję automobiliai. Aplenkdamas juos, salonuose išvysti sustingusius keleivius, jie apnikti nuobodulio, kuris pasirodė esąs begalinis. Prie degalinės matai moterį, kuri, įrėmusi ranką į šoną, pila benziną, verandoje, prie lauko užkandinės langelio, sėdi kompanija, blankiai juos prisimeni, devintokai, posūkyje prie Ferviko stovi trys autobusai, pavėsinėje sėdomis snaudžia senukas, ant žemės priešais jį mėtosi tuščias alaus butelis. Visur mirtina tyla. Nuvažiuoji prie sąsiaurio, skiriančio dvi salas, užmeti akį į suspaustą miestuką, Arendalą, numini paskutinius kilometrus iki ten, kur stovi nenaudojami didžiuliai tanklaiviai, pastatai dviratį ir užlipi ant uolos, kur pritvirtinti trosai, tai vienintelė vieta, iš kurios įmanoma patekti į laivą. Į didžiulį, tuščią, surūdijusį denį kartą buvote užbėgę. Dabar tu vienas. Atsisėdi pasienyje prie vairinės, pasikaitini saulėje, ji leidžiasi nuspalvindama dangų raudona, purpurine, oranžine spalvomis. Blyksteli namelio, stovinčio saloje, vidury sąsiaurio, langas. Matai tramplіną, miestą. Bergždžias pasaulis. Ir ten tu nori sugrįžti. Ką ten darytum? Padegtum žolę? Taip, puiki mintis. Prikištum degtuką prie ano žolės kuokšto, matytum, kaip jis užsikuria, ima rusenti, tada kaip reikiant įsidega, pašoka liepsnos, godžiai laižo žolę, ar užuodi kvapą? Tave čia atvedė nuostabus degančios žolės kvapas, dabar vėl jį jauti, ten, iš kur jis ir kilęs. Ugnis plinta ir plinta, pasiruošusi viską praryti. Galbūt

tave sužavi mintis – nusvilinti viską iki pašaknių, atsikratyti to, kas pūva, kas dusina. Tai ne tas niekingas išstūmimas, ne – visiškas sunaikinimas.

Juk niekas nenori ten grįžti.

Ne ten.

Pakeliui į namus sustoju prie tos pačios telefono būdelės, iš kurios skambinau tą vakarą, kai čia atvažiavau. Iš pradžių pasuku mamai, pasisakau, kad aš Kristiansane, atvažiavau dalyvauti konfirmacijoje, girdžiu, kad ji apsidžiaugia, matyt, buvo šiek tiek susirūpinusi, skambino kelis kartus pastarąją savaitę, bet niekas nekėlė ragelio. Kai pasakau, kad susitaupiau keletą laisvadienių, už viršvalandžius, jai palengvėja, *jau ėmiau nerimauti, gal kas atsitiko*. Pakalbame pusvalandį, ji, rodos, patenkinta gyvenimu, aš prisipažįstu, kad šiek tiek jaudinuosi dėl tos šventės, *bet manau, kad Gustavas mane kvietė nuoširdžiai*, – tariu, – *tikriausiai jau seniai ketino mus sutaikyti*. Papasakoju, kad mokykloje sekasi vis geriau, aš patinku mokiniams, tačiau laukiu, kada viskas pasibaigs ir vėl galėsiu persikelti į pietus.

Tada paskambinu Miriamai. Atsiliepia tėvas. Užuot metęs ragelį, kaip ketinau iš pradžių, ilgai tyliu, *alio?* – sako jis, – *alio, ar girdite? Alio!* – tada padeda ragelį. Tikiuosi, jis papasakos kitiems, kad kažkas skambino, bet nieko nekalbėjo, ir ji supras, kad ten buvau aš, žinos, kad tebelaukiu jos, jei tai jai svarbu.

Parėjęs namo, virtuvėje įsipilu stiklinę pieno, susitepu tris sumuštinius ir nueinu į kambarį vakarieniauti. Kaip atsibodo amžinai klausytis savo garsų. Rodos, daiktų krūvoje mačiau radiją?

Nulipu į apačią ieškoti. Radęs užsinešu senieną į kambarį, įkišu kištuką į lizdą. Sukioju rankenėlę, garsiakalbiai traška, vietomis pasigirsta tolima muzika, *Kelnas, Viena, Londonas, Ciurichas*, tada viską užgožia tie vingrūs, rangyti garsai, nesuprantami signalai, kurie nepastebimai sklando ore, kol kas nors parodo gailestingumą, sugauna juos ir suteikia jiems pavidalą.

Galiausiai aptinku stotį, kurios įmanoma klausytis, valgau, skaitinėju, galvoju, kad dabar jau galima gyventi, atvažiuoja Klausas, jei nueisiu į konfirmaciją, turėsiu progą su juo pakalbėti, bus smagu. Pasiilgau jo. *Kaip aš jo pasiilgau*, – pamanau, sukryžiavęs kojas, atsisėdu priešais radiją ir imu varinėti rodyklę šviečiančia juostele. Jeigu pakankamai ilgai ieškosiu, anksčiau ar vėliau mane pasieks šeštasis dešimtmetis –

Elvis Preslis, Čakas Beris, Rojus Orbisonas, septintasis dešimtmetis – *The Beatles*, *Kinks*, *The Who*, aštuntojo dešimtmečio *Led Zeppelin* per danų radijo stotį, *Dancing days are here again*. 1973-ieji. Į kalną kopiančios mažos nuogos mergaitės šviesiais besiplaikstančiais plaukais. Dar be krūtų, siaurais klubais – vaikai. Tais metais man treji, išsigandęs kartais prarandu sąmonę, tai vadinamasis afektinis mėšlungis, plaučiai ištuštėja, kūnas pamėlynuoja, jį purto nevaldomi traukuliai, nebepamenu, koks tai jausmas. Nieko neliko atmintyje. Suku rankenėlę toliau, klausausi žinių, pagaunu tik dalelytę, pavienius žodžius, kuriuos sujungiu į kontekstą, galbūt neturintį nieko bendra su tikrove. Padegta pabėgėlių prieglauda, visi liko gyvi, demonstracijos prieš rasizmą Berlyne. Ministras kalba apie monetarinę sąjungą, rūkas ir krituliai greitkeliuose, grandininė avarija, nukentėjo septyni automobiliai. Trys žmonės žuvo, penki sunkiai sužeisti. Vokietijoje šįvakar lyja, pamanau, jų šalį apėmęs tas pats žemo slėgio ruožas, kuris nuo jūros atslenka pas mus, lietaus drūžės rūke, žvilgantis grindinys po švytuojančia lempa, kabančia ant ištempto laido virš gatvės, atsidaro durys, išskleidžiamas skėtis, kažkas nuskuba gatve. Jis žiūri į ją pro langą. Jaučia sukylant pykčio bangą, nusprendžia, kad tai paskutinis kartas, jis taip nebenori. Ji negali ateiti ir išeiti kada tinkama, niršta jis, tai nepakenčiama, ne, daugiau jokio slapstymosi, gana, nusprendžia jis ir vėl išgirsta keistus garsus, sklindančius iš gretimo buto. Nejudėdamas stovi prie sienos ir klauso: metališkas virpenimas, lyg buku daiktu baksnotum plonytį gofruotą varį, vienodais intervalais, *kas tai galėtų būti, kas čia vyksta*. Moteris palenkia galvą ir ranka perbraukia sprandą, iš čiaupo nesustodamas kliokia vanduo, tykšta ant balto masyvaus porceliano, teka kiaurymėn. Jų niekas nemato, ir jie negalvoja, ką daro: ji apgniaužia šaltą permatomą stiklinę, stovinčią ant virtuvės spintelės, pakelia prie lūpų, geria, pila į save skaidrų vandenį. Svetainėje mirguliuoja televizorius, bet garsas išjungtas. Niekas nežiūri. Pabunda katinas, pasirąžęs nutipena patikrinti, ar dubenėlyje yra ėdalo, pravirksta kūdikis, vyras įeina į tamsų kambarį, pakelia vaiką, jis įtempia visus raumenis, spurda jo rankose. Kaip žuvis, pamano jis, plačiu delnu paglosto minkštą vaiko nugarėlę, išeina į svetainę, atsistoja prie lango, vaikas rėkia ir rėkia. Į lango stiklą barbena lietus. Tamsioje alėjoje šešėliuoja bukai. Visur kas nors vyksta, ir tiek daug, jog neįmanoma visko aprėpti. Net jeigu man pažįstama baimė, kuri šią akimirką sukausto žmogų taip, jog visa kita praranda prasmę,

tai nėra ta pati baimė, kurią kadaise jaučiau ir kuri mano viduje tebetūno. Nors mes linkę manyti, kad yra apibrėžtas skaičius galimų jausmų, kad visų mūsų mintys vienodos, o skirtumai maži ir nereikšmingi.

Ar tikrai taip yra?

Išjungiu radiją, nusprendžiu išeiti į miestą, nes noriu pamatyti kitų veidų, be savojo, gal užsuksiu į viešbutį, pasėdėsiu prie bokalo alaus, grįšiu namo ir anksčiau atsigulsiu, kad rytoj, kai vėl pamatysiu Miriamą, būčiau pailsėjęs.

Drungnas lietus gaivina. Pasuku į kvadratinį gatvių tinklą, viešbučio link. Po gaisro praėjo daug metų, viešbutis perstatytas, nė vienas, ten esantis šiandien, apie tai negalvoja, ir kodėl turėtų? Net tie, kurių giminaičiai žuvo gaisre, retai prisimena tą naktį, kai jie užtroško, paskendo dūmuose, kai subliūško jų plaučiai, negaudami vienintelio trokštamo dalyko – oro.

Lietus tebepliaupia. Tikriausiai greitai nesiliaus, pamanau, pro viešbučio baro langą spoksodamas į tuščią automobilių stovėjimo aikštelę, priešais pasistatęs bokalą auksiško pilzeno. Šįvakar mieste mažai žmonių, kažkas pasakė prieš kelias minutes, tai dėl prasto oro, tada žmonės sėdi namie. Galbūt tie žodžiai – tai ženklas, staiga dingteli man, nelauktas įsikišimas iš aukščiau į mano ankstesnį pasvarstymą: *taip, jūs visi vienodi*. Juk tą pačią išvadą žmonės padaro visuose miesto butuose, *kad jį kur galas, kaip pila, jau geriau būti namie*, ir nors kiekvienas sprendimas individualus, galutinis rezultatas visada tas pats, tarsi tokie dalykai būtų nulemti iš anksto, mes tik įvykdome normą. Kuri nesunkiai apskaičiuojama, numatoma. Šiąnakt du žmonės žus autoavarijoje, vienas nusižudys, devyniolika tūkstančių du šimtai penkiasdešimt gers arbatą su dviem šaukšteliais cukraus, penki šimtai dvylika deda tris šaukštelius, keturiolika – keturis, du – penkis ir tik vienas – šešis, pastarasis visada nesmagiai jaučiasi eidamas pas dantistą, nors seniai perkopęs į penktą dešimtį, įsivaizduoja, kad gydytojas tuoj pasakys *kada pagaliau išmoksite* ir ištrauks tą milžinišką dantų modelį, skirtą mokyti teisingos dantų priežiūros.

Užsisakau dar vieną alaus ir iš lėto gurkšnoju, žvalgydamasis į žmones. Po valandėlės nueinu į tualetą, grįždamas sustoju prie taksofono ir vėl pamėginu paskambinti Miriamai. Atsiliepia tėvas. Iškart padedu ragelį. Nenoriu jo erzinti.

Kai sėduosi į savo vietą apytuščiame bare, mano dėmesį patraukia žmogysta, lipanti iš taksi. Jį atpažinčiau bet kur. Dabar jis pakeliui į čia. Kaip tik laiku išskubu į holą, vos pasisukęs eiti, už nugaros išgirstu jį įžengiant pro duris. Kelias minutes pralaukiu tualete, tada grįžtu patikrinti, ar neapsirikau.

Ne, buvau teisus. Jis stovi prie baro.

Visas išsipūtęs. Pilvas suspaustas po ankšta striukele. Marškiniai išsipešę iš kelnių. Ranka, laikanti pinigą, dreba.

Gavęs degtinės taurelę, tuoj pat ją ištuština, gurkšteli alaus, pamoja padavėjui, gauna dar vieną, išmaukia, tada su puslitriu rankoje nueina susirasti staliuko.

Tereikia prieiti, atsisėsti, užkalbinti jį.

Žinau, kas būtų toliau. Iš pradžių jis pasitapšnotų plaukus ties smilkiniais, kaip koks dabita, ne kitaip, paskui įsmeigtų į mane savo kietą jūros šaltumo žvilgsnį. O tada jau galėtų daryti ką tinkamas.

Jis tebeturi man galios.

Tapau silpnas vos jį išvydęs. Jeigu dabar jis pastebėtų mane, jam pakaktų pakelti balsą, kad imčiau drebėti. Jeigu jis suimtų mane už rankos, pradėčiau žliumbti. Jis vienintelis, nuo kurio nepajėgiu apsiginti. Nepadeda jokia strategija. Net jeigu jis silpnas, aš – dar silpnesnis. Ir taip bus visada.

Jis lyg kažko ieškodamas dairinėjasi aplinkui. Neriu į tualetą, užsirakinu kabinoje ir atsisėdu ant unitazo. Jeigu tik būtų įmanoma pasislėpti taip, kad aš jį matyčiau, o jis manęs – ne, praleisčiau ten visą vakarą, stebėdamas jį vieną, be manęs, džiaugdamasis apgailėtina jo būkle, nuosmukiu, ydomis, kurias anksčiau tik neaiškiai jautėme, o dabar jas mato visas pasaulis. Nevykusios pastangėlės išsaugoti savigarbą taip gerai matyti, kai jis tokios būsenos kaip dabar. Nauji drabužiai ir pakankamai pinigų, kad būtų galima išlaikyti tam tikrą lygį, kai jis ryžtasi išlįsti į viešumą. Kai nedrybso namie, išsitraukęs telefono laidą, ant grindų primėtęs tuščių butelių, priešais spintą privertęs nešvarių skalbinių krūvą. Kai nepurto nuo marškinių pelenų, nešliaužia į tualetą vemti, nestingso, kur nors padrėbęs didelį kūną, kaži ko laukdamas.

Kartą Klausas nuėjo pas jį ir rado riogsantį ant sofos, beveik be nuovokos. Sumetė, kad toks jis jau keletą dienų, ir iškvietė greitąją pagalbą. Tėvas buvo išsekęs nuo badmiriavimo, nesvarbu, kad nutukęs. Tai įvyko dar tada, kai jis tebeturėjo darbą, kai jo bendradarbiai paskambino

Klausui, nes, kaip vyriausiasis sūnus, jis buvo artimiausias giminė, jie pranešė, kad jis dingęs jau kelios dienos, jie esą susirūpinę, nežiną, ką daryti. O iš kur mes galėjome žinoti? Tegu plempia toliau. Tegu stovi priešais mokinius drebančiomis rankomis, prakaito persunktais marškiniais, tegu jį išmeta iš darbo, tegu jis žlunga. Tegu važiuoja į kaimą ir ramiai sau vienas gyvena.

Niekada nebuvau jo tokio matęs. Buvau apie tai girdėjęs, žinojau, kas vyksta, bet niekada nebuvau matęs. Viena Anos draugė maždaug prieš metus sutiko jį viename pietų kurorte, tada tas žmogus, kuris dabar sėdi bare, visą vakarą vaidino jūrininką, dėl stuburo jis turėjęs mesti darbą, dabar pripažintas invalidu, o jūs iš Heleviko? Kažkada, prieš daug metų, kai jis dar gyvenęs Arendale, pažinojęs ten vieną moterį, jos vardas Irena ar Ingrida, gerai nepamenantis, bet pavardė nepamirštama, Vankel, jūs ją pažįstate?

Jie ją gerai pažinojo.

Jis papasakojo jiems apie visas savo keliones, jie klausėsi tų jo pasakų ir smaginosi. Paskui jis paprašė perduoti jai linkėjimų. Koks jo vardas?

Henrikas Knutsenas.

Vėliau jie matę jį tik probėgšmais, pasakojo Anos draugai, plumpinantį kurorto gatvėmis su barškančiais maišeliais, pridususį, suprakaitavusį, dažnai stabčiojantį pailsėti; vieną rytą jis nualpo, buvo nuvežtas į ligoninę, grįžo po dviejų dienų, su jais nebesisveikino, jie išvažiavo namo, su juo daugiau nepakalbėję.

Dabar jis sėdi tenai.

Kodėl negaliu prieiti prie jo stalo ir triumfuoti? Pasukioti peilį žaizdoje?

Nes aš žliumbiu.

Kaip mažvaikis sėdžiu tualete ir žliumbiu, nepajėgdamas susitvardyti. Aš minkštas, silpnas, bevalis. Kas čia nori iš jo šaipytis?

Per kelias sekundes jis prisikastų iki manęs ir paimtų į gniaužtą. Nesvarbu, kokia jo būsena. Jam užtektų įbesti į mane žvilgsnį, kad viskas sukiltų, kaip sukilo dabar, vien apie tai pagalvojus. Kaip jis taria mano vardą. Vienu tuo žodžiu pasako viską, kas tarp mūsų įvyko. Žinoma, galiu apsimesti, kad manęs tai nejaudina, galiu sėdėti priešais jį akmeniniu veidu ir prisiversti kalbėti bejausmiu balsu. Bet kuris kitas nežinotų, kas mano viduje vyksta. O jis? Jis permato mane kiaurai. Kai šneka draugiškai, žino, kaip tai mane veikia, *suprask, Henrikai, viskas*

buvo ne taip, kaip tu manai, kai pakelia balsą, taip pat supranta, kas dedasi mano viduje.

Net dabar.

Aš tai žinau. Todėl atsiplėšiu tualetinio popieriaus skiautę, nusišluostau savo niekingas ašaras, nusiprausiu burną ir išeinu iš viešbučio.

Norėdamas atsigauti, pavaikštinėju po uosto teritoriją, sustojęs ant pirso galo, pasižvalgau į ūkanotą jūrą, tada tuščiomis gatvėmis grįžtu atgal, rankas susigrūdęs į kišenes, akis nunarinęs į žemę, pro biblioteką, per turgaus aikštę, nueinu iki pat upės, žolėtu krantu nusileidžiu iki krantinės. Per miestą nugruma tolimas griaustinis. Atsitupiu ir įkišu ranką į vandenį. Danguje blyksteli žaibas. Nevalingai imu skaičiuoti: vienas šimtas, du šimtai, trys šimtai – dabar griaustinis. Palaižau pirštą. Silpnas druskos skonis, net už šimto metrų nuo žiočių. Pussūris vanduo. Klastingos povandeninės srovės. Čia jis skendo, kitiems berniukams tik vargais negalais pavyko jį išgelbėti. Kada tai buvo? Šeštojo dešimtmečio viduryje. Nėra jam pateisinimo. Nėra tokios kilnios širdies, kuri galėtų atleisti. Yra tik piktdžiuga dėl jo nuopuolio, lėto savęs naikinimo, mirties.

Džiūgauja visos širdys.

Ar tai tiesa?

Atsiremiu į valtį pagautas bejėgiško įtūžio, nes sielos gilumoje žinau, kad taip nėra, aš nelinkiu jam blogo, man gaila jo. Ir tai nepakeliama.

Jeigu jis tikrai čia būtų nuskendęs, tą 1954-ųjų vasaros vakarą, pasaulis nepažinotų mano rūpesčių, jo genai būtų supuvę. Niekas nebūtų manęs pradėjęs. Jokios užuomazgos. Istorija tiesiog praleistų tą vietą, kur gimstu aš. Niekas dabar neitų upės krantu degantis neapykanta, niekas šią akimirką nematytų eilės susmegusių baltų namelių juodais langais, nebūtų kaktos, į kurią kapsėtų lietaus lašai, šį vakarą niekas nevaikštinėtų po miestą, kupinas gailesčio sau.

Atsistoju ir paupiu patraukiu toliau. Sušlapęs, sušalęs ir abejingas praeinu pro lauko užkandinę, žvilgtelėjęs į laikrodį, kabantį virš prekystalio degalinėje, pamatau, kad jau po vidurnakčio. Dar dešimt valandų, ir Miriama bus čia. Bet man tai nieko nereiškia.

Akies krašteliu pastebiu kažką judant, atsigręžiu. Sutinku pusamžės moteriškės žvilgsnį. Ji kažkokia pavargusi, pamanau, atsuku tai žmogystai nugarą ir einu toliau namų link. Bet ji ima šaukti man pavymui.

ŠONAI! – surinka. Aš nesustoju. ŠONAI! – dar kartą šūkteli ji. Girdžiu, kad atitrepena iš paskos. *Ar čia tu!* – rėkia.

Kai ji pasiveja mane, turiu sustoti.

– Šonai, – kreipiasi į mane. – Čia tu. Kaip aš tavęs pasiilgau.

– Deja, jūs suklydote, – atšaunu. – Aš ne Šonas.

Bet ji tik šypsosi. Tarsi žinotų geriau. Žiūri į mane kone pamaldžiai. Tik to man betrūko.

Aš susierzinu, kyla noras parstumti ją, bet susitvardau, tik nulipu nuo šaligatvio ir apeinu ją gatve.

– Šonai, – neatlyžta ji. – Mano brangusis Šonai.

Nuskubu tolyn, bet ji seka iš paskos, neatsilieka nė per žingsnį.

Aš vėl priverstas sustoti.

– Jūs ap-si-rin-ka-te, – išskiemenuoju. – Aš visai ne Šonas, nepažįstu nė vieno, kurio vardas būtų Šonas. Būkite maloni, palikite mane ramybėje.

Ji švelniai paglosto man skruostą.

Sugriebiu jos ranką ir nustumiu šalin.

– Žiūrėk, – surinku, išsitraukdamas banko kortelę ir pakeldamas jai prieš akis. – Žiūrėk čia. Parašyta „Henrikas". Tai mano vardas. Skaityti moki?

Jos žvilgsnis nepasikeičia. Ji tebežiūri į mane su meile, švelniai, maldaujamai.

– Na, gerai, – tariu. – Įdėmiai į mane pažiūrėk. Pažvelk man į akis. Matai, kad aš ne Šonas?

Kelias sekundes spoksome vienas į kitą.

– Šonai, – prabyla ji.

Stipriai pastumiu ją, ji susvyruoja, rankomis atsiremia į žemę.

– Atstok nuo manęs, šliure, – sušunku ir kiek įkabindamas nudrožiu tolyn.

Šįkart ji nebeseka iš paskos. Duoda man ramybę. Tačiau spėjo sunervinti. Lyg neturėčiau daugiau apie ką galvoti. Ji nevisprotė, nusižiūrėjo mane, ir tiek, nereikėjo taip imti į širdį. Bet aš neatsilaikiau. Net kai grįžtu į savo kambarį, man tebesivaidena jos akys, skaidrus žvilgsnis, įsmeigtas į mane, tarsi ji net neabejotų, kad aš esu tas, kurio ji ieško. Kad aš ne Henrikas, o Šonas.

Šonas?

Atsigulu į lovą.

Juk tai gali būti ir islandiškas vardas. Pusmetį aš gyvenau Islandijoje. Bet niekada nesu jos matęs. Ir niekada nesivadinau Šonu.

Tikriausiai yra į mane panašus žmogus, pamanau. Kaip iš akies luptas.

Ji žiūrėjo į mane kelias sekundes. Ir net nesuabejojo.

Šonas.

Antrininkas. Kuris atrodo kaip aš, kalba kaip aš, mąsto kaip aš. Kuris šią akimirką guli lovoje kur nors Reikjavike, sutrikęs, nes tik ką kažkokia moteris, žiūrėdama jam akis, atkakliai tvirtino, kad jis yra Henrikas. *Henrikas?* – pamano jis. – *Tikriausiai ji ne viso proto. Aš gi Šonas.* Tikriausiai yra į mane panašus žmogus, pamano jis. Antrininkas. Kuris atrodo kaip aš, kalba kaip aš, mąsto kaip aš. *Henrikas.* Mes antrininkai. Šonas ir Henrikas. Henrikas ir Šonas.

Tik jiedu niekada nesusitiks.

Guliu tamsoje nesumerkdamas akių. Kažkur netoliese girdžiu skalijant šunį. Nesiliaujantis šuns lojimas. Garsas turėtų sklisti iš anos gatvės pusės. Iš kažkurio tamsoje skendinčio namo. Ko jis šaukiasi? Kitų šunų? *Šįvakar vienas namie. Galima vartyti stalus, daužyti lempas.* O gal tik nesitveria pykčiu. Uždarytas ankštame prieškambaryje, einantis ratais, įsiutęs dėl tokio suvaržymo.

Rytoj penktadienis, rytoj atskrenda Miriama, rytoj aš tūnosiu namie. Tris dienas išbūsiu užsidaręs. Tada pavojus bus praėjęs. Tada reikės iš čia išsinešdinti.

O gal man sugrįžti?

Manęs nebuvo tik savaitę. Tiek jie pakęstų. Susirgo motina, turėjau pabūti pas ją keletą dienų. Tėvas? Taip, jis palaidotas. Dėl to ir išvažiavau. Prašymas atleisti iš darbo? Nejau nesuprantat juokų?

Atsisėdu lovoje, tada nusinešu antklodę prie lango ir užsikloju, užsikuriu cigaretę. Sode šlamena lietus. Daugybės lašelių kapnojimas susilieja į tylų šnypštimą. Rodos, kažkas kvėpuoja. Nematomas šnopščia, paniręs į kietą miegą. Kai pabunda, suvirpa žemė, sudreba net kalnai, jie atsiveria, iš žemės gelmių ištrykšta lava, į šimtų metrų aukštį, kalno šlaitu ima garmėti žaižaruojanti masė, garsas toks, lyg kas traiškytų stiklo šukes.

Bet dabar viskas ramu. Tik tarpais dar suskardenantis lojimas, kol šuo nurimsta arba supranta, kad nieko nepasieks; šiaip ar taip, pasidaro

tylu, ir aš įsivaizduoju, kaip jis atsigula kertėje, susirietęs į kamuoliuką padeda snukį ant kojų, painkščia ir galiausiai nurimsta, lieka vienintelis garsas, vos girdimas lietaus pleškenimas.

*

Gatvėje ieškodama šiukšlių striksi varna. Sąmonę pasiekia bjaurus krankesys, tik tada suvokiu, ką matau. Man šalta. Langas praviras, oras atvėsęs, mano plikų rankų oda pašiurpusi.

Kiek laiko aš taip sėdėjau?

Pažiūriu į laikrodį. Be kelių minučių devynios valandos.

Kažkas man darosi, pamanau. *Kažkas darosi.*

Lyg per sapną prisimenu, kaip už lango išsisklaidė tamsa ir gamtovaizdis po apniukusiu dangumi prisipildė rytmečio šviesos, gatvę aptūpė varnos, iš keliukų atbulomis išvažiavo pirmieji automobiliai.

Atsistoju, numetu antklodę ant lovos ir pasirąžau, kūnas sustingęs, matyt, miegojau, visą naktį plūduriuodamas paviršiukais, snaudulyje, sapne.

Lauke dangus baltas, visos spalvos ryškios. Automobiliai, stovintys ant pilko šlakuoto asfalto, kaip apibrėžti. Medžių šakos soduose sunkios, nejudrios – kaip transe. Uždarau langą, pasiimu keletą marškinių ir nueinu į vonią. Laukdamas, kol sušils vanduo, spoksau į save veidrodyje. Mėginu pamatyti veidą iš šalies. Koks jis ribotas, pamanau, kiek mažai jame telpa. Keletas šypsnių, keli pykčio, liūdesio, abejingumo niuansai.

Niekas manęs nebesujaudintų. Kad ir kas nutiktų. Gal tai dėl nuovargio, gal dėl ko nors kito. Šiaip ar taip, netrukus važiuosiu į oro uostą. Aš taip nusprendžiau.

Nusiprausiu ir apsivelku marškinius, su kuriais Miriama mane matė paskutinį kartą. Kai sėdėjau ant lovos ją apkabinęs. Kai ji buvo tokia nusiminusi. Kai padarė, ko neturėjo daryti.

Ne, tai pernelyg kvaila.

Vėl nusivelku marškinius, išsirenku kitus, pauostau.

Vargšelė Miriama.

Šią akimirką ji aukštai danguje, rimta žvelgia į debesų antklodę apačioje, galbūt šiek tiek nuobodžiauja, galbūt Andrėjas ją erzina, galbūt ji galvoja apie mane.

Žengdamas į svetainę, susisagstau marškinius. Tikrai čia negyvensiu

tų dviejų mėnesių, kaip buvau manęs. Jaučiu, kažkas atsitiks. Kaip visada, kai nusprendžiu sau nesipriešinti. Šiaip ar taip, neturiu ką veikti šitame mieste.

Gyvatė šliaužioja palei stiklinę sieną, virpindama liežuvį. Stumteliu terariumą koja, kad kaip reikiant ją sudrebinčiau. Ji susirango, guli dugne lyg suvyta virvė, iš lėto pakelia galvą.

Vos keletą minučių palaukęs stotelėje, atpažįstu baltą autobusą su oro uosto simbolika ant šono ir ištiesiu ranką, kad sustotų.

Nusipirkęs bilietą, atsisėdu puspilnio autobuso gale. Nuo tilto matau Kjeviką, pakilimo tako pradžią, neaukštą bokštą. Kartais maudydavomės įlankėlėje netoli oro uosto, ten būdavome vieni, turistams leisdavome ramiai vartytis pliaže prie Hamresano. Kai kada ir mes atsiguldavome žmonių knibždynėje, ten buvo kioskų, iki jų galėdavome nutipenti basi ir nusipirkti ledų, limonado, traškučių, ten buvo mergaičių, ten buvo vandens čiuožynė, nuo kurios čiuožinėdavome, netilpdami savo kailyje iš niekada nenumaldomo geismo. Trindavomės ten vasaromis, keturiolikmečiai, penkiolikmečiai. Vyresni negu dabar Miriama. Ir vis tiek buvome vaikai.

Kodėl negaliu žiūrėti į tai kaip į nuotykį, įvykusį kažkada seniai, kai gyvenau ir dirbau šiaurėje ir buvau taip užvarytas, jog pasidaviau pirmam atsitiktiniam potraukiui ir kurį laiką su ja susitikinėjau?

Pravažiuojame prekybos centrą ir maldos namus naujakurių gyvenvietės pašonėje, kertame upę ir pradedame riedėti lygiagrečiai su pakilimo taku. Eksponuojamas karo laikų lėktuvas, žali barakai, angaras. Tada įsukame į stovėjimo aikštelę. Žmonės aplink mane pakyla ir išsitraukia bagažą, autobusas sustoja.

Aš nueinu į tualetą, patikrinu, ar ten nieko daugiau nėra, tada įlendu į kabiną ir kaip įmanydamas tyliau išsivemiu, paskui nuleidžiu vandenį, virš praustuvės išsiskalauju burną.

Aš čia esu, tad kodėl man nepadarius to, dėl ko čia esu.

Iš bufeto paimu bandelę, iš stiklinio indo prie kasos įsipilu puodelį kavos, negailėdamas šliūkšteliu grietinėlės, kad apsaugočiau tuščią skrandį, paduodu šimtinę pusamžei moteriai prie kasos aparato. Ji pažvelgia man į veidą. Prisimenu ją, tai mano buvusio bendraklasio motina. Kai ji atiduoda grąžą, nuduriu akis į žemę ir apsimetu, kad jos nepažįstu, kavinėje susirandu vietą prie lango. Iš ten matau viską, kas dedasi. Visus

lėktuvus, visus keleivius. Dirstelėjęs į ekraną, kabantį man už nugaros, nusprendžiu, kad kitas lėktuvas greičiausiai jos. Jis atskrenda iš Oslo.

Po penkių minučių Miriama bus čia.

Ką ji darys?

Ji nesuvokia įvykio padarinių. Aš tai žinau, pajutau, kai kalbėjomės paskutinį kartą. Menkiausias šūktelėjimas, menkiausias apkabinimas, ir jos tėvai žinos pakankamai, kad viskas susidėliotų į vietas. Naktis, kai ji negrįžo namo. Jos įsimylėjimas. Mano paslaptingas dingimas, žmonių kalbos. Galiausiai – džiaugsmo protrūkis čia. Žinoma, jie supras.

Lėktuvą pastebiu tik tada, kai jis jau beveik nutūpęs ant nusileidimo tako, tada išgirstu griausmą, matau, kaip jis stabdo, iš po ratų trykšta vanduo. Tarsi ilgakaklis paukštis lėktuvas pamažu priartėja prie oro uosto pastato, kuriame sėdžiu aš. Netrukus pristumiamas trapas. Atsiveria durys.

Miriama išlipa tuoj po tėvo.

Ji vilki melsvą švarkelį, avi baltus naujus batus; pajutusi gaivų orą, pasuka galvą, lyg norėdama susiurbti nepažįstamą gamtovaizdį į save, uždeda ranką ant turėklų ir nulipa laiptais, nuo manęs ją skiria dvidešimt metrų, ji artėja, matau vis daugiau ir daugiau; baltus marškinėlius ji turbūt išsirinko dėl to, kad žinojo skrisianti toli į pietus, ten daug šilčiau, tikriausiai manė ji, švarkelis atsagstytas, po juo balti marškinėliai, tokią ją matau; ji lukteli, kol ją pasiveja mama, abi sustoja ir žvelgia į tiltą, ūgiu Miriama netrukus pasivys mamą, ji atmeta atgal ilgus šviesius plaukus, tada jos nueina toliau pasislėpdamos nuo mano akių.

Į atvykimo salę.

Aš vis dar galiu pasitraukti, dar galiu pasišalinti nepastebėtas. Bet ta būsena tapo nepakeliama. Aš apsisprendžiau. Miriamos vaizdas viską nulems. Būsiu sąžiningas sau.

Todėl pakylu nuo stalo. Vos ją pamatęs, supratau, kad jos tebenoriu. Kad nėra jokios abejonės. Todėl įsidedu tabaką į striukės kišenę, pereinu per kavinę, pro bilietų kasas patenku į atvykimo salę. Ten atsistoju prie sienos. Dabar viskas priklauso nuo jos. Jeigu ji neišsiduos, galėsime susitikti vėliau, priešingu atveju tebūnie, kas turi būti.

Visa šeima sustojusi prie konvejerio. Tėvas po pažastimi laiko susuktą laikraštį. Andrėjas nuobodžiaudamas maskatuoja rankomis, Miriama žvalgosi į žmones.

Pamatęs ją ten, vos už kelių metrų, tampu glebus ir silpnas. Žinau, kad trokštu būtent jos. Tik Miriamos. Nieko daugiau.

Man reikia tik jos kūno. Klubų, į kuriuos ji įrėmusi vieną ranką, lieknų šlaunų. Puikių žalių akių. Ir tai privalau *prisiminti*, nes dabar nebesipriešinsiu, dabar aš pasiduosiu.

Ji dar kartą nubraukia ilgus plaukus nuo akių. Pasuka galvą.

Mes žiūrime vienas į kitą.

– HENRIKAI! – suklinka ji.

Keletas žmonių atsisuka. Jų žvilgsniai sugauna Miriamą. Smalsiai paseka kryptį, kuria ji pasileidžia tekinom, ir pamato mane, prie sienos stovintį aukštą liekną vaikiną, kuriam nieko daugiau nelieka, tik išskėsti rankas ir ją apkabinti, prie savęs pajusti jos kūną, spurdančią širdį.

Kristiansanas–Balestranas–Jolsteris–Volda
1997 01 10–1998 04 28

Serija „Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Mar Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“
- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“
- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“
- ✓ Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
- ✓ Carl-Johan Vallgren „Lošėjo Rubašovo dokumentai“
- ✓ Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
- ✓ Alina Fernández „Alina“
- ✓ Margaret Atwood „Greis“
- ✓ Ingrid Noll „Šaltas vakaro dvelksmas“
- ✓ Eva Wlodarek „Neliksiu nepastebėta“
- ✓ Catherine Clément „Teo kelionė“

✓ Connie Palmen „Dėsniai“
✓ Robert Schneider „Oreigė“
✓ Nikolaus Piper „Feliksas finansininkas“
✓ Lennart Hagerfors „Svajonė apie Ngongą“
✓ Arto Paasilinna „Zuikio metai“
✓ Judith Krantz „Tesės Kent brangenybės“
✓ Elizabeth Wurtzel „Prozaco karta“
✓ Marie-Claire Blais „Geismai“
✓ Ian McEwan „Amsterdamas“
✓ Ragnhild N. Grødal „Grobuonis!“
✓ Zoë Jenny „Žiedadulkių kambarys“
✓ Denis Guedj „Papūgos teorema“
✓ John O'Donohue „Anam ċara. Keltų pasaulio
✓ dvasinė išmintis“
✓ Jean-Pierre Vernant „Pasaulis, dievai, žmonės.
Mitų interpretacijos“
✓ Philippe Delerm „Pirmas gurkšnis alaus ir kiti
maži malonumai“
✓ Chuck Palahniuk „Kovos klubas“
✓ Carl Sagan „Demonų apsėstas pasaulis“
✓ Alessandro Baricco „Jūra vandenynas“
✓ Milan Kundera „Atsisveikinimo valsas“
✓ Umberto Eco „Rožės vardas“
✓ John Banville „Parodymų knyga“
✓ Michal Viewegh „Mergaičių auklėjimas Čekijoje“
✓ Pentii Lempiäinen „Skaičių simbolika“
✓ Milan Kundera „Juokingos meilės“
✓ Milan Kundera „Gyvenimas yra kitur“
✓ Dietrich Schwanitz „Vyrai“
✓ Finn Skårderud „Nerimas“
✓ John O'Donohue „Amžinybės atbalsiai“
✓ José Donoso „Tamsus nakties paukštis“
✓ Joseph Heller „22-oji išlyga“
✓ Karl Ove Knausgård „Anapus pasaulio“
Frédéric Beigbeder „Meilė trunka trejus metus“
Milan Kundera „Lėtumas“
Umberto Eco „Baudolinas“
Gilbert Sinoué „Dienos ir naktys“
Milan Kundera „Pokštas“

Knausgård, Karl Ove
Kn-13 Anapus pasaulio : romanas / Karl Ove Knausgård ; iš norvegų kalbos vertė Eglė Išganaitytė. – Vilnius : Tyto alba, 2002. – 637[3] p. – (Garsiausios XX a. pabaigos knygos)

ISBN 9986-16-234-3

Tai brendimo romanas, nuostabi klajūno daina, grįžimas į laiką ir vietą, kur „viskas“ prasidėjo. Pagrindinį veikėją, Šiaurės Norvegijos pajūrio miestelio mokytoją, vienišą ir drovų, kamuoja geismas, kurio skatinamas jis iškeliauja į pietus. Jo ilgesio objektas – ne subrendusios moterys, o trapi ir nekalta trylikametė mergaitė. Ji visiška priešingybė moterims, su kuriomis jis bandė suartėti ir buvo atstumtas. Ši norvegų rašytojo knyga lyginama su K. Hamsuno „Panu“ ir V. Nabokovo „Lolita“.

UDK 839.6-3

Karl Ove KNAUSGÅRD

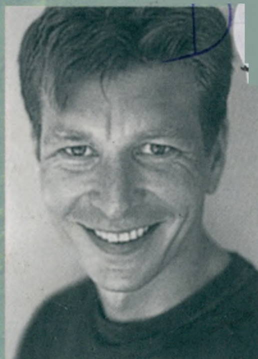
ANAPUS PASAULIO

Romanas

Iš norvegų kalbos vertė *Eglė Išganaitytė*
Fotografas *Gintaras Janavičius*
Viršelio dailininkai *Ilona Kukenytė, Daumantas Každailis*

SL 1686. 2002 04 09. 34,35 apsk. l. l. Tiražas 2050 egz. Užsakymas 453
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių skg. 80, 2065 Vilnius

„Likimas per didelis, kad tilptų
į mūsų ankštus gyvenimus;
likimas yra tai, kas egzistuoja
už mūsų, ko mes nepažįstame,
ko mes nematome,
bet kai kada nujaučiame".

Skaitant nepaprastą jauno norvegų rašytojo Karlo Ove Knausgårdo (g. 1968) pirmąją knygą „Anapus pasaulio", kurią kritikai vieningai laiko pastarojo meto Norvegijos literatūros viršūne, nejučia kyla noras gretinti ją su Knuto Hamsuno „Panu" ar Vladimiro Nabokovo „Lolita". Tai brendimo romanas, nuostabi klajūno daina, grįžimas – ir geografinis, ir metaforinis – į laiką ir vietą, kur „viskas" prasidėjo. Pagrindinį veikėją Henriką, nedidelio Šiaurės Norvegijos pajūrio miestelio mokytoją, vienišą ir drovų, kamuoja geismas, kurio net jis pats nepajėgia suvokti. Šio geismo skatinamas, jis iškeliauja į pietus, bet kelionė tampa visiškai kitokia, nei jis įsivaizdavo. Jo ilgesio objektas – ne subrendusios moterys, o trapi ir nekalta trylikametė Miriama, jo paties prarastos jaunystės įsikūnijimas. Ji – visiška priešingybė ištisai virtinei moterų, su kuriomis Henrikas bandė suartėti ir buvo atstumtas. Neišsipildę pasąmonės impulsai nubloškia jį į tamsą, kurioje sutrikęs ir vienišas klajoja su savo geismu, ilgesiu, gėda ir pažeminimu. Visa tai romane aprašoma tokiu įtaigiu stiliumi, nė akimirkai neatslūgstant įtampai, kad daugelis vyresnio amžiaus skaitytojų bus sukrėsti atpažinę save tokius, kokie buvo jaunystėje – nepatyrę, nesubrendę, alkani gyvenimo. Lygiai kaip romano protagonistą, skaitytoją apstulbina tai, kad, nepaisant pasaulio atvirumo ir išsilaisvinimo, jaunos moterys labai nedaug pasikeitė.

ISBN 9986-16-234-3

www.tytoalba.lt